

РЕГЕНСБУРГ

СТАТТИ — СПОГАДИ — ДОКУМЕНТИ

1945-1949

diasporiana.org.ua

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

- 14 сторінка, 17 рядок здолу — треба: комітет колишніх
- 14 сторінка, 16 рядок здолу — треба: гімназіяльних учнів, а адреси сто осіб зібрали члени комітету).
- 16 сторінка, 6 рядок згори, замість: все — треба: вже
- 75 сторінка, під рядком: Городецький — Редакція) — треба: Не надіслано знімка о. Миколи Дереша.
- 102 сторінка, 5 рядок згори — треба: це не буде
- 102 сторінка, 10 рядок згори, замість: вислови — треба: висловити
- 168 сторінка, під знімком внизу — треба: І. Базарко, заст. посадника оселі,
- 170 сторінка, під 4 знімком згори, замість: харчовий — треба: фінансовий
- 209 сторінка, 14 рядок тексту згори, замість: о. Степан — треба: о. Володимир
- 226 сторінка, після останнього рядка внизу — треба: старенький радник митропол. консисторії о. Савин Дурбак
- 285 сторінка, 3 рядок знизу — треба: В. Грицин, інструктори,
- 311 сторінка, під знімком курінь ст. пластунок — треба: Анна Крупницька, Анна Булелик, Анна Білоус...
- 385 сторінка, під знімком — треба: Студенти-агрономи на дослідчому городі УТГГ
- 408 сторінка, 4 рядок знизу, замість: Іван — треба Антін
- 522 сторінка, під статтею — треба: Джерела: 1. Поштові марки, Юл. Максимчук, 1949. 2. Вісники Оселі. 3. "На Сліді", пластовий журнал ч. 3/1947 і ч. 2/1948. 4. Енциклопедія Українознавства т. 6, стор. 2291
- 530 сторінка, під знімком внизу — треба: Медсестерський курс на оселі 1946/47
- 531 сторінка, під знімком по середині — треба: Медичний персонал шпиталю за Дунаєм
- 581 сторінка, фото о. П. Джуліпського — треба на 605 стор.
- 621 сторінка, 12 рядок згори, замість: д-р Паковський — треба: д-р Пашковський
- 623 сторінка, 11 рядок знизу, замість: (1885-1920) — треба: (1855-1920)
- 663 сторінка, внизу під картою — треба: 3 наукової праці Ukrainian Population Migration after World War II, by Ihor Stebelsky
- 682 сторінка, 2 колонка, 17 рядок згори — треба: Мельникович Петро і св. п. Анна 100

РЕГЕНСБУРГ

СТАТТИ — СПОГАДИ — ДОКУМЕНТИ

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ЕМІГРАЦІЇ В НІМЕЧЧИНІ
ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Shevchenko Scientific Society
Société Scientifique Ševčenko
Schewtschenko Gesellschaft der Wissenschaften

Ukrainian Archives
Vol. XL

REGENSBURG

ARTICLES AND DOCUMENTS

ON THE HISTORY OF UKRAINIAN EMIGRATION IN GERMANY AFTER WORLD WAR II

Editorial Staff:

Editor-in-Chief: Omelian Kushnir

Members:

Mykhailo Boyko, Lev Kokodynskyj, Wolodymyr Kosyk,
Kwitosława M. Kushnir, Stefania Nahirna,
Ludmyla Yarko-Pochtar, Myron Utrysko

New York • Paris • Sydney • Toronto

1985

Наукове Товариство ім. Шевченка

Український Архів
Т. XL

РЕГЕНСБУРГ

СТАТТІ — СПОГАДИ — ДОКУМЕНТИ

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ЕМІГРАЦІЇ В НІМЕЧЧИНІ
ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Редакційна колегія:

голова: Омелян Кушнір

члени:

Михайло Бойко, Лев Кокодинський, Володимир Косик,
Квітослава М. Кушнір, Стефанія Нагірна,
Людмила Ярको-Почтар, Мирон Утриско

Нью-Йорк • Париж • Сидней • Торонто
1985

Наукове Товариство ім. Шевченка
Комісія Регіональних Дослідів
і Публікацій
проф. Василь Лев — *голова*
ред. Іван Дурбак — *секретар*
проф. Леонід Рудницький — *науковий секретар*

Видано коштом Комітету колишніх мешканців
оселі Регенсбург

Мистецьке оформлення обкладинки:
Микола Кавка

Library of Congress Catalog Card Number: 85-061477
ISBN 0-88054-113-x

З друкарні Мирона Баб'юка
1525 Emerson Ave., Rochester, N.Y. 14606

ABSTRACT

The purpose of this book is to present the history of the Ukrainian Refugee (D.P.) Camp in Regensburg, in eastern Bavaria, between 1945 and 1950. At the end of World War II, some 2-3 million Ukrainians were in Germany and Austria: victims of forced labor, prisoners from the Soviet army as well as from Nazi concentration camps, people evacuated by force from the battle areas, political refugees from the Bolshevik occupied lands, soldiers of the 1st Ukrainian Division and other military formations. Most were forcibly repatriated, not only immediately from the Soviet zones of Germany and Austria, but also from the American, British and French zones, often with the help of the Western allies. However, at the beginning of 1946, more than 200,000 remained, having formed local committees to protect themselves and, on Nov. 1, 1945, the Central Representation of the Ukrainian Emigration united all the committees and organizations. These Ukrainians, whether victims of Nazi or Bolshevik terror, managed to receive legal protection, i.e. the right to live in Displaced Persons' camps and free passage to countries of permanent resettlement, from two agencies: the United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) and after 1947 the International Refugee Organization (IRO). Although UNRRA at first confused legal state citizenship and nationality, it soon recognized Ukrainians as a distinct national group and allowed them to form separate *Ukrainian* camps of which there were roughly 80, chiefly in Bavaria. Refugee life developed best in the American zone of Western Germany because about 50% of Ukrainians lived there (compared with 25% in the British zone, 5% in the French, and 15% in Austria) and because Americans were more sympathetic to Ukrainian needs than other allies. Munich emerged as the centre of Ukrainian political and cultural life, but Regensburg was also important and, numerically, the biggest of all the camps. A microcosm of Ukrainian emigre' life of the time, its population of 5,000 residing not in barracks, but in a real suburb called Ganghofersiedlung was 60% from Galicia (or Western Ukraine), but included people from all Ukrainian lands, all classes and all occupations. An important segment of Ukrainian intelligentsia who resided there stimulated cultural, educational and artistic development.

This book is divided into four parts. Part I deals with the organization of the camp in 1945 against the background of the threat of forcible repatriation. Part II describes refugee life in Ganghofersiedlung: a) religious life; b) educational institutions: elementary, secondary and vocational schools, and one school of higher learning — the Ukrainian Technical and Husbandry Institute, transferred from Czechoslovakia; c) youth and sport organizations; d) numerous cultural, professional and social organizations; e) medical service; f) economic life, with its many workshops, attempts at private enterprise and also cooperative movements; g) political life, with wide differences in political orientation; h) artistic life due to the presence of noted theatre groups, choirs, painters, musicians, as well as ballet schools and a Conservatory of Music; i) the press, with its weekly newspapers, many bulletins and several publishers. Part III comprises personal reminiscences, often of those who were children or students in Regensburg, but now participate in all spheres of American, Canadian or Australian life. For them, Regensburg remains a symbol of a *unified* world, their *childhood* spent in a Ukrainian home, a Ukrainian school, and a Ukrainian environment without the split that would have been introduced by the necessity of assimilating to a foreign culture. Part IV contains supplementary photographs and documentation. The conclusion that one draws from this book is that Regensburg was for Ukrainians not only a haven from persecution, hunger, solitude, but a *community*, culturally rich and vibrant, politically an experiment in democratic government. This book, therefore, constitutes a contribution to the study of the Ukrainian diaspora in the Free World.

ZUSAMMENFASSUNG

Dieses Buch setzt es sich zum Ziel, die Geschichte des ukrainischen Flüchtlingslagers (D.P.) in Regensburg in Ostbayern in den Jahren zwischen 1945 und 1950 darzustellen. Am Ende des Zweiten Weltkrieges befanden sich etwa zwei bis drei Millionen Ukrainer in Deutschland und Österreich. Sie waren die Opfer von Zwangsarbeit, Gefangene sowohl der Sowjetischen Armee als auch der Nazi Konzentrationslager, Menschen, die aus den Kampfgebieten zwangsweise evakuiert worden waren, politische Flüchtlinge aus den von Bolschewiken besetzten Ländern, Soldaten der Ersten Ukrainischen Division und anderer militärischer Einheiten. Die Mehrzahl dieser Menschen wurde zwangsweise repatriert, nicht nur von den Sowjetischen Zonen in Deutschland und Österreich, sondern auch von der Amerikanischen, Britischen und Französischen Zone, oft mit Unterstützung der westlichen Alliierten. Anfangs 1946 blieben jedoch mehr als 200.000 Menschen und gründeten örtliche Komitees. Am 1. November vereinte die Zentralvertretung der Ukrainischen Emigration sämtliche Komitees und Organisationen. Diesen Ukrainern, ob sie nun Opfer der Nazi Herrschaft oder des Bolschewistischen Terrors waren, gelang es, sich rechtlichen Schutz zu erwerben, d.h. das Recht in Lagern für "Displaced Persons" zu leben sowie das Recht auf freien Zuzug in Länder, die sie sich zum bleibenden Niederlassen gewählt hatten. Zwei Organisationen gewährten diesen Schutz, die UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) und, nach 1947, die IRO (International Refugee Organization). Zwar verwechselte die UNRRA zunächst gesetzliche Staatsbürgerschaft und Nationalität, erkannte aber doch bald die Ukrainer als eine eigene nationale Gruppe an und gestattete dieser Gruppe eigene *ukrainische* Lager, von denen es etwa 80 gab, hauptsächlich in Bayern.

Das Flüchtlingsleben entwickelte sich am besten in der Amerikanischen Zone Westdeutschlands, da ungefähr 50% aller Ukrainer hier lebten (im Vergleich mit 25% in der Britischen Zone, 5% in der Französischen und 15% in Österreich). Auch waren die Amerikaner den Ukrainern gegenüber verständnisvoller als die andern Alliierten. München entwickelte sich zum Zentrum des politischen und kulturellen Lebens, doch war auch Regensburg wichtig, zahlenmässig das grösste aller Lager. Es war während dieser Jahre ein Mikrokosmos des ukrainischen Emigrantenlebens. Seine 5.000 Lagerbewohner lebten nicht in Baracken, sondern in einem wirklichen Stadtteil, der sogenannten Ganghofersiedlung. Die Lagerbewohner stammten zu 60% aus Galizien (oder der westlichen Ukraine), doch auch aus anderen ukrainischen Gegenden und waren Menschen aller Klassen und aller Berufe. Ein bedeutender Teil der ukrainischen Intellektuellen, die hier lebten, stimulierte die kulturelle, schulische und künstlerische Entwicklung.

Dieses Buch besteht aus vier Teilen. Teil I untersucht die Organisation des Lagers im Jahre 1945. Teil II beschreibt das Leben in der Ganghofersiedlung a) das religiöse Leben, b) die Lehranstalten: Volksschule, Höhere Schule und Berufsschule sowie eine Hochschule, das Ukrainische Technisch-Wirtschaftliche Institut, das aus der Tschechoslowakei nach hier verlegt worden war, c) die Jugend- und Sportorganisationen, d) die zahlreichen kulturellen, beruflichen und sozialen Organisationen, e) die medizinischen Einrichtungen, f) das wirtschaftliche Leben mit seinen Werkstätten, die Versuche waren, Privatunternehmen oder kooperative Unternehmen zu begründen, g) das politische Leben mit seiner grossen Reichweite, was politische Orientierung angeht, h) das künstlerische Leben, das sich auf Grund der Existenz von bekannten Theatergruppen, Chören, Malern,

Musikern, von Ballettschulen und eines Musikkonservatoriums entfaltete, i) die Presse mit ihren zwei wöchentlichen Zeitungen, zahlreichen Bulletins und mehreren Verlegern. Teil III besteht aus persönlichen Erinnerungen, häufig von Menschen, die als Kinder oder Schüler in Regensburg lebten, heute jedoch an allen Gebieten des amerikanischen, kanadischen oder australischen Lebens teilhaben. Für sie bleibt Regensburg das Symbol einer *geeinten* Welt. Ihre *Kindheit* haben sie in einem ukrainischen Zuhause, einer ukrainischen Schule und einer ukrainischen Umgebung verlebt, und der Bruch blieb ihnen erspart, den die erzwungene Anpassung an eine fremde Kultur bedeutet hätte. Teil IV enthält zusätzliche Fotos und Dokumente.

Regensburg war für die Ukrainer nicht nur der Hafen, der sie vor Verfolgung, Hunger und Einsamkeit schützte, sondern auch eine *Gemeinschaft*, kulturell reich und lebendig. Politisch war Regensburg ein Experiment demokratischen Regierens. Dieses Buch liefert somit einen Beitrag zum Studium der ukrainischen Diaspora in der Freien Welt.

RÉSUMÉ

Le but de ce livre est de présenter l'histoire du camp de réfugiés ukrainiens "D.P." ("displaced persons" — personnes déplacées) à Ratisbonne (Regensburg), en Bavière de l'est, entre 1945 et 1950. A la fin de la Deuxième Guerre Mondiale, quelques trois millions d'Ukrainiens se trouvèrent en Allemagne et en Autriche. C'étaient des déportés envoyés travailler en Allemagne, des prisonniers de l'Armée rouge aussi bien que de camps de concentration nazis, des gens évacués par force des régions de combat, des soldats de la 1ère Division Ukrainienne ainsi que d'autres formations militaires. La plupart d'entre eux étaient rapatriés, immédiatement et par force, non seulement des zones soviétiques de l'Allemagne et de l'Autriche, mais aussi des zones américaine, britannique et française, souvent avec l'aide des alliés. Toutefois, au début de 1946, plus de 200,000 personnes réussirent à échapper au rapatriement, ayant formé des comités locaux pour se protéger et, le 1er novembre 1945, la Représentation Centrale de l'Emigration Ukrainienne unit tous ces comités. Ces Ukrainiens, victimes de la terreur soit soviétique soit nazie, obtinrent la protection légale, c'est-à-dire le droit de vivre dans un camp D.P. et le passage libre à un pays de la colonisation nouvelle de ces deux agences: l'UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) et, après 1947, l'IRO (International Refugee Organization). Quoique l'UNRRA confondît au début la citoyenneté légale avec la nationalité, elle reconnut assez vite les Ukrainiens comme un groupe national distinct et leur permit de former des camps exclusivement ukrainiens qui étaient au nombre de 80 environ et dont la plupart se trouvaient en Bavière. La vie des réfugiés se développa le mieux dans la zone américaine de l'Allemagne de l'Ouest pour deux raisons: 1) 50% des réfugiés ukrainiens y vivaient (à comparer avec 25% dans la zone britannique, 5% dans la zone française et 15% en Autriche) 2) les Américains montraient plus de compréhension et de sympathie pour la situation des Ukrainiens que les autres alliés. Munich devint le centre culturel et politique des Ukrainiens, mais Ratisbonne était aussi un centre important et, numériquement, le plus grand de tous les camps. Microcosme de la société ukrainienne de l'après-guerre, sa population de 5000 personnes fut logée dans une banlieue allemande, Ganghofersiedlung, qui fut réservée avant et durant la guerre, aux ouvriers de l'usine d'avions Messerschmidt. De cette population 60% furent des Galiciens (Ukrainiens provenant de la Galicie ou de l'Ukraine occidentale), demeurant à côté de personnes de toutes les autres régions ukrainiennes, de toutes les classes et de tous les métiers. Une partie importante de l'intelligentsia ukrainienne, qui résidait dans ce camp, stimulait le développement culturel, éducatif et artistique.

Ce livre est divisé en quatre parties. La Première Partie traite de la menace du rapatriement forcé et de l'organisation du camp en 1945. La Deuxième Partie décrit la vie des réfugiés à Ganghofersiedlung: a) la vie religieuse b) les institutions éducatives: l'école primaire, le lycée, l'école commerciale et les cours professionnels, une grande école pour les ingénieurs — l'Institut Technique et Agronomique Ukrainien, transféré à Ratisbonne de Podébrady, en Tchécoslovaquie, et l'Université populaire c) les organisations de la jeunesse et la vie sportive d) les nombreuses organisations culturelles, professionnelles et sociales e) les services médicaux f) la vie économique, avec divers ateliers, efforts pour fonder des entreprises privées, et mouvements coopératifs g) la vie politique — un véritable prisme de partis politiques et d'opinions idéologiques h) la vie artistique, grâce à la présence d'un ensemble théâtral de marque (sous la direc-

tion de Wolodymyr Blavatsky), des sociétés chorales, des musiciens, des peintres, des poètes, des écoles de ballet et de danse et d'un Conservatoire de musique i) la presse avec ses hebdomadaires, ses nombreux bulletins et plusieurs maisons d'édition. La Troisième Partie comprend des souvenirs personnels, souvent de ceux qui étaient enfants ou adolescents à Ratisbonne, mais participent aujourd'hui à tous les domaines de la vie américaine, britannique, canadienne ou australienne. Pour eux, Ratisbonne demeure un symbole — symbole d'un monde unifié, disparu à jamais, plus possible pour leurs descendants, symbole de leur enfance ou de leur jeunesse passée dans une famille, dans une école, dans un milieu *ukrainiens*, sans le clivage qui eût été apporté par la nécessité d'assimilation à une culture étrangère. La Quatrième Partie contient des photographies et des documents supplémentaires. La conclusion qui se dégage de ce livre, c'est que Ratisbonne, cette ville célèbre qui au 12e siècle entretenait des relations commerciales avec Kiev, capitale de l'Ukraine, devint pour 5000 Ukrainiens, sept siècles plus tard, non seulement un *port*, un refuge contre la persécution, la faim, la solitude, mais une communauté, culturellement riche et vibrante, politiquement une expérience en gouvernement démocratique. Ce livre apporte donc une contribution des plus importantes aux recherches sur l'histoire de l'émigration ukrainienne dans le Monde libre — de *la diaspora* ukrainienne.

AD MAIOREM DEI GLORIAM

ЗА ВОЛЮ І СЛАВУ УКРАЇНИ
МОЛИЛИ ГОСПОДА В ЦЕР-
КВІ СВ. ВІТА В РЕГЕНСБУРГУ
УКРАЇНЦІ, ЩО ЧЕРЕЗ ПЕРЕ-
СЛІДУВАННЯ КОМУНІСТАМИ
ЦЕРКВИ Й НАРОДУ МУСИЛИ
ПОКИДАТИ РІДНУ ЗЕМЛЮ

1945 1949

FÜR DIE FREIHEIT UND DEN
RUHM DER UKRAINE BETETEN
IN DER KIRCHE DES HL. VITUS IN
REGENSBURG UKRAINER, DIE
INFOLGE KOMMUNISTISCHER
UNTERDRÜCKUNG VON KIR-
CHE UND VOLK IHR VATER-
LAND VERLASSEN MUSSTEN

ПЕРЕДМОВА

Перед п'ятьма роками невеликий гурт людей — колишніх мешканців оселі Ганггофер в Регенсбурзі, які під час нашого там перебування займали різні провідні позиції в таборовому чи в ширшому-обласному житті, вийшов з ініціативою, мабуть при нагоді з'їзду колишніх учнів української гімназії на оселі, збирати матеріали про життя регенсбурзької таборової громади в 1945-49 рр. і видати їх книжкою — збірником матеріалів і споминів. Сходились ті ініціатори, мабуть кілька разів. Кажу "мабуть", бо я не був у тому гурті. В якийсь час після чергового їх зібрання отримав я запрошення стати головою редакційної колегії запланованого ними збірника.

Дивлячись з перспективи пройдених років, я здавав собі справу з труднощів, які чекають нас, зокрема редакційну колегію, при збиранні матеріалів чи "документації", як це претенсійно назвали ініціатори. Я уважав, що ми прогавили справу, що до цієї роботи треба було братись принаймні двадцять років ранше. Роки ж минають і з ними минаються люди — свідки минулого. Але я не міг відмовити рації ініціаторам, що треба, хоч би пізно, хоч в скромних споминах, зафіксувати минуле — правдиву картину нашого таборового життя, як причинок до історії української еміграції, а також як відповідь наклепам "старшого брата".

В члени ред.колегії Тимчасовий Комітет запросив пп. Івана Волянського, Іллю Городецького, Івана Дурбака, Омеляна Кушніра, д-ра Мирослава Сербина, п-і Людмилу Почтар. Пізніше до складу ред.колегії запрошено було п-і Стефанію Нагірну, Лева Кокодинського, Мирона Утриска, д-ра Володимира Косика і д-ра Квітку Кушнір.

П'ять років минає від початку праці колегії, себто від покликання її першого складу Тимчасовим Комітетом. Багато часу витрачено на шукання контактів з майбутніми авторами статей до збірника. Кажучи загально — кожний член ред.колегії працював як міг, як йому час дозволяв. Але як в житті буває, були різниці думок, були непогодження і труднощі знайти узгодження. Одні хотіли таку назву книжки, а другі іншу, з меншою дозою неоправданого сантименту. Одні хотіли писати тільки про Регенсбург, про табір в ньому, а другі бажали увіковічнити цілу Долишню Баварію і Горішній Пфальц. Врешті в 1982 р. відбувся з'їзд колишніх мешканців оселі, в часі з'їзду відбувались засідання різних комісій і в результаті нарад устійнено назву і територіяльний засяг змісту Збірника. Дехто, не погоджуючись з рішеннями з'їзду, вийшов зі складу редакційної колегії, інші, навантажені працею пов'язаною часто з їх званням, не мали вільного часу для праці над Збірником, а решта працювали вперто далі і у висліді їх збірної праці появилась довго ждана книга.

Як приймуть читачі нашу книжку? Редакція сама свідома того, що в окремих описах нашого таборового життя будуть деякі розбіжності, недокладності. Зміст книжки — багато споминів, а у віддалі 35-40 років багато дечого забулося, чи змінилося в пам'яті, і сьогодні трохи важко відтворити чіткий зміст нашого життя в таборі з усіма його деталями. На нашу думку, життя в таборі в Регенсбурзі було таке, яким воно буває в подібних умовах. Були в ньому добрі, світлі моменти, але були теж слабші, негативні. Життя творять люди, а вони ж недосконалі. Багато дечого можна було змінити чи виправити. В неодному

випадку можна було шукати більше наполегливо взаємного договорення. Але як воно в громадському нашому житті сьогодні? А ми мусимо прийняти до уваги, що в таборі жили люди у великому громадському скупченні, виснажені нервово непевністю завтрашнього дня.

Редакція не вибілювала таборових відносин, ані не мала такого наміру. Вона помістила в Збірнику всі матеріяли, які їй надіслано, не змінюючи змісту статей чи їх провідної думки. Вона робила багато заходів, щоб знайти авторів для Збірника з різних колишніх політичних партій чи середовищ у нашому таборі. Висилано запрошення, подавались кількакратні заклики в Обіжниках Комітету. На жаль, наші заклики, чи навіть особисті розмови в тих справах, не знайшли належного відгуку.

В змісті книжки, в її окремих розділах, редакція намагалась охопити цілість життя української громади в м. Регенсбурзі, а потім в таборі, від перших починів його організації. Окремі розділи відтворюють картини діяльності громади в різних напрямках її заінтересування. Якщо якийсь сектор нашого життя на оселі нез'ясований, або поданий тільки в загальних рамках — причина цього в незацікавленні колишніх провідних діячів на цьому відтинку нашими закликами чи справою Збірника взагалі.

Оці наші замітки відносяться в однаковій мірі теж до світлин з тодішнього нашого таборового життя. Редакція сподівалась отримати їх багато більше. Вони, напевно, у великій кількості знаходяться в посіданні мешканців оселі — добре виготовлені і цікаві та важливі своїм змістом. На жаль, ми недоцінюємо їх вартости, забуваємо, що світлини — це документ часу.

На тому місці редакція складає щиру подяку мгр. Володимирові Грицинові за безкоштовне виготовлення 150 світлин з його архіву.

Багато матеріялу про оселю в Регенсбурзі знайшли окремі автори і члени редакції в архіві УВАН в Нью-Йорку. Пересилав його туди систематично упродовж 1945-49 рр. Микола Марковський, уповноважений Товариства Охорони Українських Пам'яток на чужині при Українській Вільній Академії Наук в Авгсбурзі. Треба подивляти його педантизм, з яким він збирав усі летючки, реклямки, програмки, афіші, місцеві журнали і часописи, урядове листування управи табору, звіти членів управи, статистику і т.п., складав в окремі папки по п'ять примірників кожного і, затримуючи один у своєму архівному сховищі, решту розсилав в українські архіви на чужині. Таку збірку найшли ми в архіві УВАН в Нью-Йорку і завдяки дуже прихильному ставленню директора архіву проф. Василя Омельченка і працівниць — їм усім щира від редакції подяка — мали змогу її використати.

Редакція складає окрему подяку Вельмишановним п.п. проф. Миколі Павлюкові і мгр. Іванові Манастирському за їх поради і мовну коректу окремих статей.

Накінець треба відмітити, що було б дуже важко приготувити цю книжку без дружньої співпраці авторів, усіх членів комітету і редакції, як також усіх тих Дорогих колишніх наших співмешканців оселі, які різними шляхами старались допомогти в нашій праці. Всім їм щира подяка.

Омелян Кушнір

ІЗ ХРОНІКИ КОМІТЕТУ КОЛИШНІХ МЕШКАНЦІВ РЕГЕНСБУРГУ

Народ, що забуває минуле,
ніколи не буде нацією.

Митрополит А. Шептицький

Здавалось би, що висловлена думка Слуги Божого, митрополита Андрея, є така очевидна, що не потребує окремої уваги. Але коли глибше застановитися над тим, як ми її переводимо в життя, то мусимо ствердити, що ми протягом історії досить часто „забували минуле”, та не присвячували йому належної уваги, а в висліді Шевченкове „нехай німець скаже” — доводило до того, що наші будуючі переживання пішли в забуття, наші сусіди — „опікуни” присвоїли собі наше світле минуле, а ми залишилися в очах культурного світу незнаними „гречкосіями”.

Ту гірку правду мусимо, на жаль, сказати й про справді короткий, але важний своїми наслідками, період, коли то наслідком II-ої Світової війни поважне число українців по волі чи неволі опинилося далеко від рідного краю. Нема найменшого сумніву, що тодішня еміграція виявилася гідним носієм українського імені, а протягом короткого часу своїм гідним ставленням добилася незвичайного успіху: із спочатку непризнаної офіційними чинниками осібної національної групи (серед інших ДіПі-народів), стала найбільш респектованою. Це ж хіба не припадок, що вищий американський урядовець УНРРА М. Клемме, на підставі особистих помічень, при кінці своєї книжки Inside Story of UNRRA, радить, щоби американський уряд, заки це зроблять англійці, прийняв до себе якнайбільше ДіПі-стів українського походження, або факт, що ЦПУЕ (Центральне Представництво Української Еміграції) було змушене зложити перед еміграційними чинниками урядовий протест проти того, що ті уряди пропихають до Австралії росіян як українців, бо Австралія була виявила особливе зацікавлення українською еміграцією.

На жаль, така позитивна оцінка тодішньої еміграції залишилася незадокументованою та невикористаною для збереження доброго українського імені у вільному світі, а на рідних землях большевицька пропаганда ще й тепер продовжує вважати своїх громадян за „ізмінників родіни”, які, замість вернутися після війни додому, „збаламучені ворожою пропагандою ще й тепер валяються по чужих смітниках”.

Саме минає 40 літ від тих пам'ятних переживань, і ряди тих, що творили організоване життя в несприятливих умовах, маліють, а з ними відходять у забуття й ті часи, і настає чергова небезпека, що по якомусь часі молоде покоління, що його старалися виховати перед злосчасною примарою батьки, не буде знати, чому і як воно опинилося поза рідним краєм.

Маючи на увазі таку ситуацію, чи не варта б глибше застановитися над словами перестороги Великого Митрополита про „не-буття” нації.

ГЕНЕЗА КОМІТЕТУ

Думка залишити сталу пам'ятку короткого побуту українців після II-ої Світової війни в Регенсбурзі просвічувала вже тодішній управі оселі, тому з її доручення завданням бл. п. М. Марковського було збирати та поряdkувати всі документи та пам'ятки, які мали відношення до особистого побуту та організованого життя мешканців оселі.

Після переселення думка про видання якоїсь сталої пам'ятки виринала в поодиноких осіб, але треба було аж чужинців (парох німецької церкви Картгавз, Й. Віттман та колишній директор УНРРА, Гільц), які своїми заввагами про потребу збереження згадки тих часів, остаточно спонукали до основного задуму.

Нагодою до обміну думок відносно даної справи був третій товариський з'їзд колишніх гімназистів у травні 1980 року. Присутні на з'їзді, колишні провідні громадяни оселі Я. Сербин, М. Утриско, М. Кавка, І. Фаєвців, М. Мелешко та М. Бойко, відбули наради та рішили перевірити можливості видання Пропам'ятної Книги про український Регенсбург в 1945-1949 роках.

На доручення учасників наради мені довелося відвідати цілий ряд більших скупчень українських емігрантів в Канаді та Америці, де в зустрічі з колишніми регенсбурцями старався охопити опінії відносно можливостей реалізації задуманої справи. Вислухавши заохочуючі думки про доцільність задуму та набравши позитивного переконання про успіх, я поділився своїми міркуваннями з вище названими особами. Як результат цього, 23 і 24 серпня 1980 року в Вайлвуд-і, Н. Дж. відбулися дводенні наради, на яких було обговорено різні аспекти справи і було обрано Ініціативний комітет з таким розподілом функцій: Я. Сербин — голова, М. Утриско — замісник голови і організ. референт, М. Бойко — секретар, М. Кавка — скарбник, та намічено осіб, які могли би активно включитися в дальшу працю комітету.

Місяць пізніше появляється в пресі перша вістка „Говорить Регенсбург”, яка повідомляла про створення Комітету, а вслід за тим 1-го листопада 1-ий обіжник, в якому з'ясовано докладно завдання та методи праці комітету. Цей обіжник вислано на 270 адрес (в тому 170 адрес передав комітет колишнім гімназійним учням, а адреси сто осіб забрали члени комітету). Праця проходила в двох напрямках: поширення складу комітету та розшуки за дальшими особами, які колись жили в Регенсбурзі.

При тому приходилося поборювати найрізноманітніші перешкоди: надто довгий проміжок часу від пережитих подій, розпорошеність місця перебування евентуального активу, різний круг зацікавлення старшого та молодшого покоління, а понад усе — обоятність, яку породили теперішні життєві вигоди. Все таки позитивна реакція певної кількості старших, громадсько випробованих громадян та одиниць молодшого покоління, сприяли додатковому розвитку. Тут належить підкреслити дві, часто повторювані критичні завваги, бо вони мали опісля великий вплив на методи діяння комітету, а це: похилий вік осіб, які беруться до справи, не дає певности, що вони встигнуть його довести до кінця та дотеперішній досвід з подібними збірниками наштовхує нас на побоювання, що й Регенсбурзький комітет, плянуючи видання збірника, має на увазі „задовільнити особисті амбіції”. Маючи на увазі першу заввагу, комітет рішив докласти всіх зусиль, щоби працю закінчити протягом п'яти років, а якщо

йдеться й про інші побоювання, то комітет разом з головним редактором вважали їх не визнати як об'єктивні причини.

НА ТВЕРДІЙ ДОРОЗІ

В міжчасі справи почали так щасливо складатися, що комітет міг уже в Цюм обіжнику (квітень 1981) сповістити своїм 450 адресатам: „Одержані, сповнені щирістю відповіді не лише управнюють, але прямо накладають на нас обов'язок перевести в життя наші заміри”. Були теж інші фактори, які підсилили почин комітету:

1. Згода поважного числа запрошених включитися активно в працю.
2. З черги великою ентузіясткою задуманої справи виявилася пані Ст. Нагірна, яка відшукала в бібліотеці УВАН-у в Нью Йорку пребагатий архів оселі, що його незвичайно дбайливо збирав бл. п.М. Марковський. Хоч з того архіву, з огляду на ремонт приміщень УВАН-у, не можна було ще довший час користати, але вже сама свідомість його існування упростила справу документації, без чого самі спомини не мали би об'єктивної вартости.
3. Наступною приємною несподіванкою була звістка мгр. В. Грицина про те, що в нього є негативи всіх знімків, які він, з доручення управи оселі, робив в Регенсбурзі та обіцяв виконати безкоштовно всі фотографічні роботи до Збірника.
4. Хоч головною метою комітету було видання пропам'ятної книги, то справді приємну несподіванку зробив кол. гімназійний учень Б. Маланяк, виявивши охоту зробити безкоштовно на підставі автентичного фільму директора УНРРА К. Гільца документальний фільм про життя оселі. А коли автор і виконавець придумали влучну назву „В боротьбі за гідність”, комітет прийняв його задум з великим задоволенням. Цей здійснений опісля проєкт, в який комітет не вклав жадних старань ані фінансових видатків, поширив поле нашого діяння. Фільм могли вже оглядати учасники з'їзду 1982 року на оселі „Верховина”, а після того фільм був доповнений, в англійським перекладі фільм кілька разів висвітлювався під час наукового з'їзду, присвяченого питанню українців-ДіПі у місяці листопаді 1983 року в Торонті, Канада. Цей фільм, кіносценарій належить мгр П. Балею, а озвучення — маєстрові В. Божику, свідчить, що чисельна українська еміграція в повоєнних роках боролася не лише за фізичне існування, але й національну гідність. Подібне завдання виконає цей фільм і в англійському варіанті серед чужинців.
5. Вкінці важливі документи, видані в найбільш критичний час (травень 1945 року) полковником американської армії Я. Поспішілем, підказали комітетові відшукати того великого добродія. Його пізніші шляхетні листи до комітету та похвальні вислови відносно наших плянів сприяли нашому заохоченню до посиленої праці.
6. Нашою працею заінтересувалася Комісія Регіональних Дослідів і Публікацій, яка діє при Науковім Товаристві ім. Шевченка, і хоч наш комітет має інші завдання ніж регіональні комітети, то, однак, наша оригінальна праця знайшла живе зацікавлення серед учасників щорічних нарад тої комісії. Вислухавши моє звідомлення про знахідку в Державнім

Архіві важних (недавно відсекречених) цивільних документів, а передовсім документів військових властей, Президія комісії заохочувала, щоби комітет опрацював і ті документи, і хоч вони безпосередно не стосуються Регенсбургу, все ж таки помістив їх як особний додаток у нашій Збірнику.

Ясно, що нам не можна було знехтувати вичислених сприятливих моментів, тому в нас все не виникало питання „чи”, а радше „як” це зробити.

Одначе, разом з розгортанням праці, почали проявлятися деякі відмінності в поглядах відносно всесторонньої програми діяння. Ті справи були темою відбутого 7-го листопада 1981 року засідання в Філядельфії, на якому рішено не виносити остаточних постанов, а скликати загальний з'їзд, який схвалить основні напрямні дальшого діяння та вибере Діловий комітет. В дні засідання картотека начисляла 500 адрес з 10 різних країн світу, в тому поза Канадою і Америкою 30 осіб (з самої Австралії 19 осіб). На жаль, лише 15 процентів зі всіх осіб відізналися на заклики комітету. Народи намітили залучити до тимчасового комітету цілий ряд осіб, число яких становило 35.

Дуже важним вперед був успішний з'їзд, що відбувся 29-30 травня 1982 на оселі "Верховина" в Глен Спей, Нью-Йорк. З'їзд відбувся під знаком вияву вдячності першим організаторам, які в непевних повоєнних місяцях в рамках Українського обласного комітету добилися великих творчих успіхів. Присутніх на з'їзді о. митр. Б. Ганушевського, мгр. І. Городецького і інж. В. Приймака запрошено до почесної президії, покійних о. декана М. Дереша та д-ра Б. Мартиновича згадано вдячним словом, а неprisутнім о. д-р Ю. Катрієві, мгр В. Клішові, інж. Д. Тромсі та М. Мелешкові вислано привіти.

Діловою сесією (в двох частинах) проводила Президія: кол. заступник посадника мгр І. Базарко — голова, пані Ст. Нагірна і кол. посадник мгр П. Бaley — заступники голови та п-і Л. Ярро-Почтар — секретар. Зареєстрованих учасників з'їзду було 138, в бенкеті взяло участь 180 осіб. Велике зацікавлення серед відвідувачів привернула до себе виставка документів та знімків з життя оселі, яку улаштувала група з Рочестеру. Богослужби в наміренні покійних та живих колишніх мешканців Регенсбургу і околиці, вистава пам'яток, льотерія мистецьких дарувань, бенкет, розвагова програма в виконанні артистів колишнього театру В. Блавацького, висвітлений два рази фотомонтаж „В боротьбі за гідність” заповнили програму з'їзду та, крім практичних ділових постанов, залишили в учасників спомини приємно пережитих днів. Схваливши дотеперішню працю Ініціативного комітету, з'їзд вибрав керівні органи, доручив їм закінчити працю до трьох років та прийти на наступний з'їзд 1985 року (в 40-ліття початків організованого життя в Регенсбурзі) з готовою книгою. Коли додати, що після з'їзду найшлося в касі біля сім і пів тисяч доларів, тоді прийшла черга на інтенсивну редакційну працю. Обрані на з'їзді керівні органи уконститувалися так:

Управа	Ярослав Сербин	— голова
комітету:	Стефанія Нагірна	— перша заступниця голови
	Володимир Кліш	— другий заступник голови
	Мирон Утриско	— третій заступник голови
	Михайло Бойко	— секретар
	Микола Кавка	— фінансовий референт
	Володимир Любка	— фінансовий референт на Канаду

	Евгенія Новаківська	— член фінансової референтури
	Рома	
	Мисько-Яхторович	— член фінансової референтури
	Петро Яцик	— фінансовий радник
	Мирон Руснак	— організаційний референт
	Ірина Руснак	— референт виставки, льотерії і архіву
	Людмила Ярको-	
	Почтар	— референт преси і інформації
	Богдан Маланяк	— референт фільмів
	Ігор Масник	— представник комітету гімназистів
	Омелян Кушнір	— головний редактор Збірника
Контрольна комісія:	о. митрат Богдан	
	Ганушевський	
	Іван Базарко	
	Іван Фаєвців	
	Роман Припхан	
Довірчі особи:	Володимир Любка	— Східня Канада
	Михайло Наконечний	— Едмонтон
	Микола Чобич	— Монреаль
	Володимир Приймак	— Рочестер
	Микола Кавка	— Детройт
	Мирон Утриско	— Філядельфія
	Станіслав Берегулька	— Бостон
	Іван Фур	— Клівленд
	Рома Яхторович	— Чикаго
	Михайло Бойко	— Нью Гейвен

Виданий після з'їзду черговий обіжник, в якому були вичерпно подані інформації про ситуацію, викликав сприятливу реакцію, яка виявилася зокрема в зрості фінансового конта.

У дальшому тягар праці перейшов на Редакційну колегію, з якою Президія комітету тісно співпрацює.

Для узгодження засадничих справ, комітет відбув разом з головним редактором два засідання в Рочестері. З нагоди першого засідання (12 червня 1983) члени розглянули різні офerti друку книжки та мали вступні розмови з власником друкарні, колишнім учнем гімназії в Регенсбурзі Мироном Баб'юком, офerta якого була найбільш сприятливою. Другу спільну нараду (10 грудня 1983) використано й для того, щоби перевести льосування мистецьких творів, що їх пожертвували мистці, колишні мешканці Регенсбургу. На тому засіданні було винесено остаточне рішення щодо виконання доручення з'їзду: відбутися другий з'їзд в т. зв. Меморіал Дей 1985 року та до того часу видати збірник.

Обидва питання знаходяться в стані реалізації. На жаль, комітет не міг виконати постанови згаданого засідання відносно окремого додатку до збірника (Українська політична еміграція в світі урядових документів), бо показалося, що та незвичайно важлива тема вимагає відповідного наукового опрацювання, яке перевищує наші спроможності.

Остаточне число осіб, введених до картотеки, дійшло до 620, а конкретних відповідей (в різній формі) — біля 200.

В загальному комітет старався, в міру своїх можливостей, в атмосфері „за п'ять дванадцять” виконати почесне й невідкличне завдання, тому найкращою характеристикою дійсного стану є вислів: „Feci, quod potui, faciant meliora potentes”.

Михайло Бойко
секретар комітету

Члени Комітету, 1982 р. Зліва: Рома Мисько-Яхторович, Євгенія Новаківська, Богдан Маланяк, Роман Припхан, Стефанія Нагірна, Людмила Почтар, Михайло Бойко, Ярослав Сербин, о. Богдан Ганушевський, Петро Яцик, Володимира і Микола Кавки, Ірина і Мирон Руснаки.

Вид на Регенсбург і катедру.

Символічна могила упавших за волю України, Ганггоферзідлунг, Регенсбург.

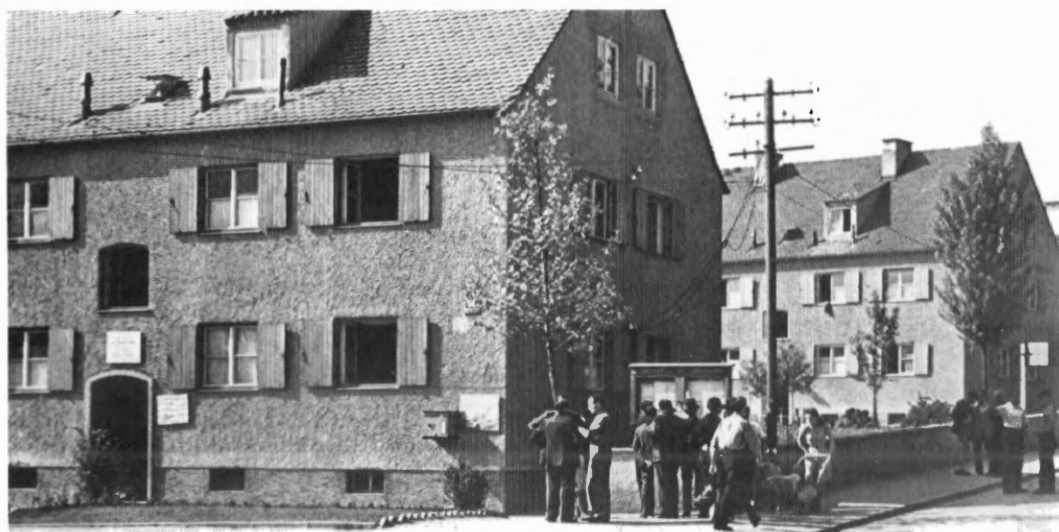
Вид на оселю, січень 1947 року.

Оселя Ганггофер, 1947 р.

Та ж оселя 1980 р.

Типові будинки оселі Ганггофер, 1948 р.

ТОРГОВЕЛЬНІ ВЗАЄМИНИ КИЄВА З РЕГЕНСБУРГОМ

(На основі німецьких і російських історичних джерел)

I

РАФФЕЛЬШТЕТТЕНСЬКИЙ ЦЛОВИЙ (МИТНИЙ) СТАТУТ

Відомості про торговельні взаємини Київської Русі з Німеччиною, зокрема з обширами, положеними над осереднім Дунаєм, звернули на себе більше як століття тому пильну увагу науковців. Уперше зібрав їх німецький учений Больман у своїй «Історії міського побуту в середньовіччі». Опісля ці питання розглядали російські історики, наприклад, Данілович («Історія постанов слов'янських, зокрема польських міст до XIII сторіччя»). Дещо на цю тему написав теж російський учений (українського походження) І. Линниченко в творі «Взаємовідносини Росії та Польщі до половини XIV сторіччя».

Широко розробив цю проблему проф. В. Г. Васілевський, дослідивши історичні джерела, що стосуються до торговельних зв'язків княжого Києва з Німеччиною, зокрема з її середньо-дунайськими країнами і містами. Чимало й німецьких дослідників присвячує численні згадки цим торговельним зв'язкам, напр., згаданий уже Больман, а далі Бюдінгер, Дюммлер, Вайц, Ріцлер, Кеммель, Інама-Штернегг та інші.

Одним із найдавніших документів німецької торгівлі взагалі, а зокрема з Київською Руссю є т. зв. «Раффельштеттенський цловий (митний) статут» (рр. 903—906). Його постанови стосуються до торговельних інституцій, скодифікованих поодинокими привілеями та звичаями з-перед р. 876. Причиною його укладення стали нарікання баварського населення, єпископів, ігуменів та всіх тих, що підтримували торговельні зв'язки зі Східньою Маркою (первісна назва теперішньої гор. і дол. Австрії та Штірії). Вони були невдоволені неправними цловими ставками та данинами, якими була обмежена торгівля.

Ці скарги дійшли до відома цісаря Людвіга Дитини (900—911), і він доручив графові Сх. Марки Арібові розглянути разом з місцевими представниками влади та досвідченими людьми тодішні митні (цлові) статuti та висоту данин. З наказу цісаря з'їхалися у містечку Раффельштеттен (Травнгау, поміж гірлами річок Еннс і Труна-Травна) найвизначніші представники тодішніх суспільних верств, між ними архієпископ Діттмар з Зальцбургу, пассавський єпископ Бурхгарт, Святополк, моравський князь, маркграф Сх. Марки Арібо, його син граф Оттокар та інші. Цей з'їзд опрацював т. зв. «Раффельштеттенський цловий (митний) статут», у якому встановлено висоту різних цлових (митних) ставок і данин, що їх зобов'язані були платити купці від перевозжуваних або імпортованих Дунаєм чи сухопутними шляхами товарів. Хто не шанував цих постанов, особливо заздалегідь означених ринків збуту товарів, той підлягав карам включно до конфіскації корабля з усім вантажем.

Найбільш цікавою для нас, українців, є постанова цього статуту, що стосується до слов'ян, які приїздили з торговельною метою з «Ругі» або з Чехії ('*Slavi vero, qui de Rugis vel de Boemanis mercandi causa exeunt, ubicunque juxta ripam Danubii vel ubicunque in Rotalariis vel in Reodariis loca mercandi obtinuerint . . .*'). Ці слов'янські купці мали право провадити торгівлю в усіх околицях над Дунаєм, але мусіли платити мито.

«Раффельштеттенський статут» є цінним джерелом до історії торгівлі та міжнародних зв'язків наддунайських обширів зі слов'янською країною «Ругів». Німецькі історики, а також слов'янські (головне українські та російські) на підставі численних історичних джерел устійнили безперечно та безсумнівно, що під словом «Ругі», «країна Ругів» треба розуміти тільки наших староруських купців (староукраїнських), що з Києва через Польщу—Краків та Чехію—Прагу (або, можливо, так само Дунаєм) торговельно зв'язувалися з наддунайськими країнами.

Таке розуміння країни «Ругів» базується на старовинних хроніках та інших документах, що переховалися до наших часів. «Регіно» (старовинна хроніка часів цесаря Оттона I) називає нашу княгиню Ольгу (матір князя Святослава і бабу князя Володимира) королевою або княгинею «Ругів» («Регіна Ругорум»). Запрошений княгинею Ольгою обняти становище єпископа України, вчений чернець Адальберт (з монастиря св. Максиміана в Трірі) у звідомленні про свою невдалу місію називає наших предків «Ругами». Той же Адальберт має навіть титул «Ругорум єпископус». З нагоди його призначення магдебурзьким єпископом цесар Оттон у власноручному листі згадує, що Адальберт був первісно призначений місіонером для «Ругів». ('Rugis olim praedicatorem destinatum et missum').

Так, отже ж, офіційний цесарський документ називає наших предків з київської княжої Руси «Ругами». Треба при цьому пам'ятати, що хроніка «Регіно» та лист цесаря Оттона походять із прибіл. 950 року, тобто, значно пізніше від «Раффельштеттенського статуту», отже, не може бути жадної помилки.

Для узасаднення такого, а не іншого розуміння слова «Ругі» можуть послужити ще цікаві та цінні свідчення жидівського мандрівника Ібрагіма Ібн Якуба, який у часах цесарювання Оттона I подорожував Чехією та Польщею і ці країни тоді описав. В описі він звідомляє: «З міста Кракова руси та слов'яни привозять у Прагу товари».

Коли, отже, приймемо таке вияснення слів «слов'яни з країни Ругі» як автентично науковцями-істориками устійнене, то можемо напевно твердити, що Київська Русь, тобто наша Україна, ще в часах князя Олега, а навіть може ще й давніше перебувала у жвавих торговельних взаєминах зі Сх. Маркою, тобто — теперішньою Австрією.

II КИЇВ — РЕГЕНСБУРГ

Визначним торговельно-політичним осередком наддунайських обширів було вже від X сторіччя місто Регенсбург. В наступних сторіччях воно надалі більше розросталося, багатішало та набирало значення. Широкі торговельні зв'язки притягали багато чужинців до Регенсбургу, що був тоді відомий своїми святощами, церквами і монастирями.

В XII сторіччі з'явилися в Регенсбурзі ірляндські ченці та місіонери, загально відомі тоді в Німеччині під назвою шкотів або «кульдеїв». Вони придбали велику славу тим, що допомагали при навертанні німців на християнську віру та провадили широку місійну працю між ними. Серед них найвизначнішим був св. Маріян, якого тодішні його біографи характеризують як дуже притягаючу індивідуальність. Так його зовнішній вигляд, як і прикмети його духу звертали

загальну увагу. З двома своїми товаришами прийшов він у Німеччину бл. 1068 року та оселився спершу в Бамбергу, а опісля перейшов до регенсбурзького монастиря, званого «Обермюнстер».

Св. Маріян та його друзі стали широко відомі літературними творами, залишили по собі багато рукописів релігійного змісту, писаних на пергамені. В першій половині XI сторіччя ці ірландські ченці стали на підставі даровини власниками площі поза мурами міста та приступили до будови монастиря на честь св. Якова та св. Гертруди. Але їхні матеріальні засоби не вистачали, щоби цю будівлю закінчити. Тоді прийшла поміч з київської княжої Руси.

В біографії св. Маріяна розповідається, що один з ченців, св. Маврикій, що визначався практичною і запопадливою вдачею, у товаристві тільки одного слуги, «важкими шляхами», подався до короля Руси та щасливо прибув до Києва. Тут його прийняв князь, мабуть, Володимир Мономах, який сам, як і його «старіші міста», щедро обдарував ченця дорогоцінними хутрами вартости 100 тодішніх марок. Ці дарунки навантажено на вози, з якими св. Маврикій подався назад до Регенсбургу, але тим разом уже не сам, а в товаристві купців, що вертали з Києва до Регенсбургу.

Ця остання згадка дуже важлива та цікава. Хоч подорож з Регенсбургу до Києва належала до дуже важких підприємств, усе ж таки вона й тоді не була чимсь надзвичайним. На початку XII сторіччя цілі валки купців відбували такі подорожі. Вони мали безпечну сухопутну дорогу, що йшла вздовж Дунаю, долинами рік Морави і Висли, далі попри північний хребет Карпат, через Польщу та Галичину, через Краків і Львів до Києва, тодішньої княжої і торговельної столиці. В ті часи Київ був осереднім пунктом світового торговельного шляху, що вздовж Дніпра лучив його з Могилевом і Новгородом з одного та з Царгородом з другого боку. Це давало німецьким купцям усякі можливості нав'язати рухливі зв'язки з Києвом. Одержані в Києві хутра ченці продавали, а прибуток зуживали на докінчення будови монастиря.

Монастир цей перетривав аж до другої половини XIX сторіччя. В році 1862 проведено його секуляризацію та передано регенсбурзькому єпископатові з метою приміщення там рим.-кат. духовної семінарії. Церква св. Якова добре відома тим українцям, яких воєнне лихоліття пригнало до Регенсбургу. Тут, почавши від 1944 р. аж до перших днів вересня 1945 року, відправлялися гр.-кат. богослуження. Це прегарна старовинна тринавна базиліка, касетова стеля якої підперта кількома округлими кам'яними колонами з чудовими капітелями. Північний портал відзначається численними різьбами з рослинного та тваринного світу та статуями Ісуса Христа в оточенні патронів церкви св. Якова та св. Іоана, апостолів та різних символічних фігур. Внутрішність церкви теж дуже цікава своїм престолом з групою Розп'яття з XII сторіччя (гляди додаток I).

Є далі вістки, що в р. 1120 поляки напали на руських купців, які вертали з Морави (належить здогадуватися, що вони їхали з Регенсбургу на Київ) та їх пограбували. З цього виникає, що наші купці, що подорожували через Польщу на Чехію й Мораву, а звідти до Регенсбургу, виявляли чимало духу запопадливости. Це вказує теж і на те, що торговельні зв'язки Київської Руси з наддунайськими обширами не переривалися навіть тоді, коли німці перейшли до активних торговельних взаємовідносин з Києвом, тобто, по потрібні товари їздили аж над Дніпро.

Про торговельні зв'язки Києва в другій половині XII сторіччя свідчить дуже цікавий запис у славетній книзі дарів (шенкунгсбук) монастиря св. Еммерама в Регенсбурзі. Тут заподало поіменно німецького купця, що жив у Києві. Ігумен шойно згаданого монастиря Перінгер заявляє, що підданий цього монастиря Гартвіх, який мешкає у Києві, жертвував монастиреві 18 фунтів срібла. Цю даровину він не надіслав у натурі, а доручив сплатити своїм боржникам Грімольдові, Гайнріхові та Хунрадові — з тим застереженням, щоб її вжити для бідних і паломників, яких приміщує азиль при св. Еммерамі. Даровина мала місце в рр. 1178—1180. На цій підставі можна цілком слушно прийняти, що ці борги були торговельними боргами, які виникли з того, що регенсбурзькі купці за посередництвом Гартвіха, який, мабуть, мав у Києві товарову складницю, спроваджували товари з Києва. Це були головне хутра та шкіри.

Дальшими посередниками в торгівлі з Києвом були жиди, що від початку XI сторіччя замешкували окрему ділянку Регенсбургу (гляди додаток II).

Дальші відомості про торгівлю південної Німеччини з Києвом, приносять розпорядки (ерляссе) штирійського маркграфа Оттокара 1190 р. та австрійського князя Леопольда 1192 р. Один з них становить торговельний статут з привілеями для міста Регенсбург, а другий — для міста Еннс.

Цей останній статут містить окрему постанову, що стосується до торгівлі з Руссю. З її змісту ясно, що торговельні зв'язки були обосторонні, зокрема підкреслюється, що купецькі валки приходять не тільки з Руси, вони їдуть так само з товарами й з Німеччини на Русь. Можна, отже, говорити про взаємний експорт та імпорт. Привілеї, що їх визнає цей статут руським купцям, завдячують своє постання регенсбурзьким купцям. Товари, які везли німецькі купці на Русь, не перевантажувано в Еннсі і там їх не затримувано, вони йшли без жадних перешкод просто на схід.

Статут з привілеями для міста Регенсбург згадує про «рузаріїв». Під цим словом належить розуміти офіційно визнану корпорацію регенсбурзьких купців, що торгують з Руссю. Небезпека грабунку товарів на сухопутних шляхах чи під час водного транспортування, осягнення нових та оборона давніх привілеїв на чужинецьких торговельних ринках — примусили мимохіть «рузаріїв» відбувати спільні подорожі, спільно виступати та мати одноцільну репрезентацію. Ці об'єктивні умови тодішньої торгівлі призвели до того, що «рузарії» створили свою окрему купецьку корпорацію в XI та XII сторіччях. «Ружарії», згідно зі статутом, платять від воза 2 таланти цла, коли їдуть на Русь, а в поворотній дорозі тільки половину таланта. Головними товарами, якими торгували «рузарії», були хутра та шкіри, але існують підстави думати, що вони спроваджували до Регенсбургу і взагалі на обшири південної Німеччини теж товари грецького виробництва, наприклад, дорогоцінні матерії, шовкові тканини та вино (гляди додаток III).

Ці живі та квітучі торговельні взаємини занепали в XIII сторіччі, коли то в першій його половині руські князі вступили у домашню між собою війну і коли то жажливі татарські наскоки на Україну, Польщу і навіть Німеччину зруйнували міста та перервали старовинні шляхи, якими відбувався товарообмін.

В додатках I, II і III даємо виписки з текстів згаданих вище історичних джерел.

Перший додаток: Vita S. Mariani abbatis Ratisponensis: „Tunc quidam de fratribus

loci ejusdem, vir industrius et in rebus agendis eruditissimus, nomine Mauritius, solus cum solo puere comite per devia mundi, spiritus sancti ductante eum gratia, ad Regem Russie perveniens, ab eodem rege et Principibus urbis ditissime Chios (legendum Chief) de ferinis pellibus pretiosis valentibus centum marcas recepit, atque eodem vehicalis ferens cum negotiatoribus Ratisbonam pacifice pervenit: ex quarum petrio claustris aedificia, tectum quoque Monastrii factum est.“

Другий додаток: Книга записів монастиря св. Еммерама: „Clarescat cunctis scire volentibus, tam praesentibus, quam futuris, quod quidam hujus Ecclesiae familiaris, Hartwic nomine, habitans in regione Rusciae in civitate Chiobe dicta, pro amore Dei et honore Patroni sui S. Emmeramni, causa etiam vel desiderio plenariae apud fratres ejusdem loci adipiscendae fraternitatis, pecuniam suam videlicet X et VIII talenta per manus civium hujus urbis Grimoldi, Heinrici et Chunradi, qui ejus debitores erant, obtulit ecclesiae nostrae, ea conditione et petitione, ut praedium ex eadem pecunia coematur, quod pro sui memoria et salute animae suae in pauperum et peregrinorum consolationem ad Hospitale S. Emmeramni traderetur. Annuentibus itaque ejus petitioni Peringero abbate et Friderico, qui tunc temporis cellarius et Magister Hospitalis ejusmodi loci erat, emptum est ex eadem pecunia a quodam nobili femina nomine Juditha, praedium Scratenriute dictum etc.“

Третій додаток: Статути для міст Регенсбург та Еннс: „Ruzarii, quocumque tempore vadant duo talenta solvant, et in reditu ex Ruzia dimidium talentum, duodecim denarios dabunt, ubicumque velint intrare“

„Plaustra in Ruziam vel de Ruzia tendentia XVI denarios persolvant, nec retineri debent“

Передрук з культурно-мистецького
Календаря - Альманаха на 1947 рік
Регенсбург, Видання Вид. С-ки
"Українське слово" 1947

Lincoln, Nebraska
3 July, 1984

Mr. Omelan Kushnir,
39 Mayfield Ave.,
Toronto, Ontario
Canada M6S 1K4

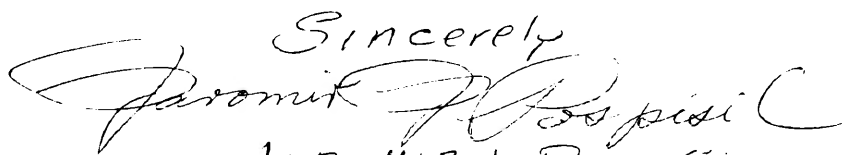

Dear Mr. Kushnir:—

Your undertaking of the publication of a book about The Ukrainian Refugee Camp in Regensburg is most certainly deserving of a big success.

May your book reflect the vision and spirit of Vyshnevetsky, Sahaidachny, Chmielnicky, Mazepa, Franko, Shevchenko and many, many others and, of course, your people who were in Regensburg!

Wishing you every success in your undertaking

Sincerely

JAROMIR J. POSPISIL
Colonel, US Army, Retired.

Přeji vám úspěch
ve vašem podniku!

J. J. P.

Colonel Carl W. Hiltz
Former Director Of U.N.R.R.A. Regensburg Area

One of our poets has written the well-known lines: 'Breathes there a man with soul so dead, who never to himself hath said, 'this is my own, —my native land; whose heart has ne'er within him burned as home his footsteps he has turned.'

Most people have had this joy and privilege; but there are countless thousands of others, who through no fault of their own, but by reason of the ravages of war, have been denied this privilege.

In 1939, a man without morals, but characterized by charismatic madness and evil genius, launched the world into its most devastating war.

Vast numbers of people from Central and Eastern Europe were forced to flee their homes, their professions, their trades and their farms, — taking little or nothing of their material possessions — and never to return.

Anticipation of such a situation caused the United Nations Headquarters to set up an emergency organization under the heading of "The United Nations Relief and Rehabilitation Administration" (U.N.R.R.A.) which was to merge into 'The International Refugee Organization' (I.R.O.) to complete its mandate.

Personnel were recruited from many disciplines and countries, with skills and experience to carry on the work of U.N.R.R.A. as soon after the cessation of hostilities as possible.

I was an officer of The Salvation Army holding an assignment as Pastor of a sizeable Salvation Army church in Toronto, Canada. But in the autumn of 1945, following earlier stints of duty, I was posted to Regensburg as Principal Welfare Officer, and had close association with the 'camp' at Ganghofersiedlung as well as with other camps in the area.

This camp was formerly a housing development to serve the workers of the near-by Messerschmidt airplane factory. The area was requisitioned through Military Headquarters, and the German inhabitants were required to find accommodation elsewhere.

After careful screening, approximately six thousand refugees were housed here, many of whom had come from Ukraine. These people were the survivors of a long harrowing experience of physical danger, forced labor, near starvation and minimal medical care.

Initially, U.N.R.R.A. assistance consisted of the basic necessities: shelter, some food, medical care and HOPE.

The evolution of this primitive life style in a matter of months, to a thriving community, well organized, law-abiding and progressive reflected the character of the inhabitants, as well as the assistance given by U.N.R.R.A. and its personnel.

One of the factors that inspired action was the introduction of a simple monetary system with its own primitive banking system, the printing of its own currency, and the establishment of a sales outlet for a rapidly increasing supply of commodities.

The results were little short of miraculous. No more 'doldrums'. With the new incentive, everybody wanted to work; dormant talents and skills came alive; with great ingenuity,

materials were secured, old skills honed, and a number of new small industries were established.

Early in the year 1946, plans were made for an International Festival to be held during the month of May. The national leaders entered into planning for the event with great enthusiasm. Military personnel and German civilians were invited, and the day was such a success that a repeat performance was held a few days later.

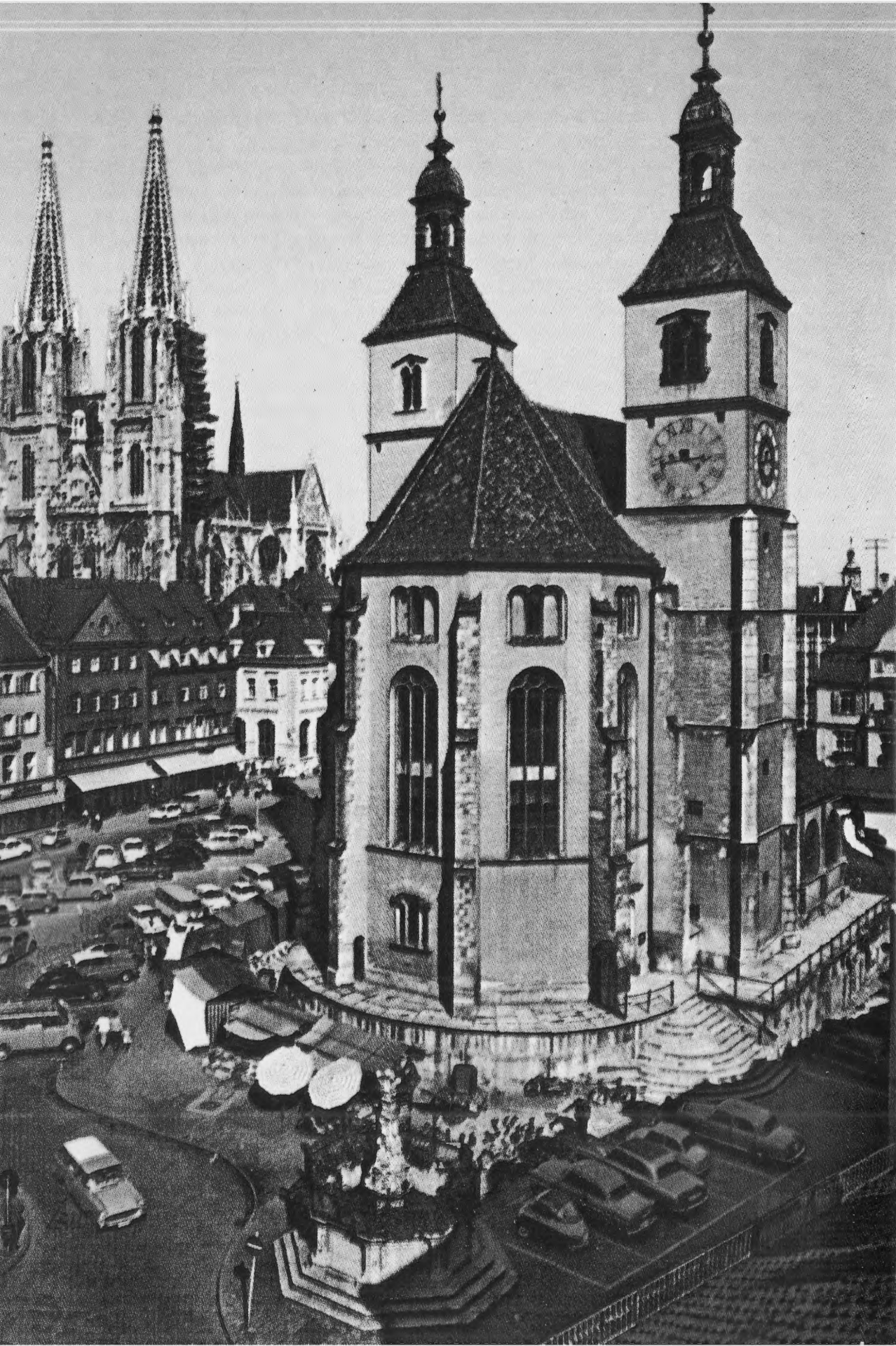
In November of 1946, General Keyes, Commander of the Third U.S. Army, accompanied by other top military staff, made an inspection of Ganghofersiedlung camp. He was lavish in his praise. The next edition of the military newspaper 'The Stars and Stripes' carried the headline: "MODEL DISPLACED PERSONS' CAMP", followed by a very complimentary news item. It had become the microcosm of any well-run small city.

Today, 1984, many of the 'guests' of 1945 to 1948 are well established and highly respected citizens of Canada, the U.S.A., Australia and many other countries. Many, with their true entrepreneurial spirit, are contributing to the land of their adoption, proving once again, that with faith in God, faith in the future and faith in oneself, the human spirit can triumph over adversity.

A handwritten signature in cursive script, appearing to read "Campbell", is written above a double horizontal line.

Частина перша

**УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ
ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ
ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

НАД СИНІМ ДУНАЄМ

Українська Політична Еміграція у Регенсбурзі й Регенсбурзькій Області
в 1944 - 1949 рр.

У 40-ліття заснування

Українського Обласного Допомогового Комітету — 1945 - 1985

Закінчувалась Друга світова війна, що в своїх наслідках була куди гіршою і страшнішою, ніж Перша, для українського народу. Був рік 1944. Німецькі армії поспішно відступали на захід, а советські наступали їм на п'яти. В запіллі німецького фронту діяли різні партизанські загони, з яких своєю безпощадністю, терором і вбивствами невинних людей найбільш "уславилися" комуністичні загони Колпака, що діяв з наказу СРСР. Вже два роки діяла Українська Повстанська Армія, що захищала безборонне українське населення перед ворожими партизанськими загонами, як і перед відступаючими німецькими арміями й наступаючими советськими. В цілій Україні, а зокрема на її західних землях створився неймовірний хаос. Більшість української інтелігенції, як і свідоме робітництво й селянство, що виконало багато успішної праці в різних галузях церковного, релігійного, культурно-освітнього, кооперативного й політичного життя для добра українського народу, зрозуміли велику загрозу з боку СРСР для свого духового й фізичного існування. А втім навчені досвідом Першої світової війни, потім советської окупації 1939-1941 рр. не хотіли більш ризикувати долею і життям і організовано, великими групами, або й індивідуально, виїздили на Закарпаття чи до Австрії. Однак, мабуть, найбільша частина біженців хлинула широкою хвилею усякого роду транспортом у сторону словацької границі з весною 1944 р. в надії перебути лихо на Словаччині, а потім, коли буде конечне, переїхати до Німеччини. Ніхто не мріяв тоді про Канаду й США, чи інші заморські країни. З кінцем липня та на початку серпня почалась еміграція з рідних земель возами, запряженими в коні, на Словаччину. Переставали діяти допомогові комітети для біженців, зорганізовані місцевими священиками. Основна маса біженців опинилася на Словаччині, переїхавши границю в серпні 1944 р. Побувши в декількох місцевостях по кілька днів, більшість опинилася у Братиславі, інші аж у Пряшеві, або таки просто переїхала до Німеччини й Австрії. Тим, що не пощастило, опинилися у переходовому таборі Штрасгоф біля Відня. Але найбільш нещасливими були ті, транспорти яких по дорозі до Братислави з Пряшівщини й західньої Словаччини спрямували до жупи (повіту) Банської Бистриці в східній Словаччині, де совети підготували своїми парашутистами й при допомозі місцевих комуністів пуч у другій половині серпня 1944, захопили державну владу в свої руки й почали господарювати по своєму. Тієї ночі вся словацька адміністрація перейшла на сторону комуністів, і почалися знущання з українських біженців, вбивства українських священиків і інших громадян, примусовий побір до червоних партизанів з-поміж біженців і терор, зокрема тих груп біженців, яких примістили на словацько-мадярському пограниччі. За границею стояли готові до атаки німецькі з'єднання СС-сів і частини 1-шої Дивізії "Галичина". Протягом двох місяців щодня повторялися

застрашування переданням нас Сталінові, як дарунок після перемоги СРСР, розстрілом і т.п.

На початку листопада 1944 почався наступ з Мадярщини, і до кількох днів німецькі й українські з'єднання знищили партизанів у горах Банської Бистриці. На щастя не встигли більшовики розстріляти всіх ув'язнених по тюрмах і в концетраку Словенська Лупча біля міста Банська Бистриця. Недобитки біженців переїхали до Братіслави, під охороною вояків 1-шої Дивізії "Галичина", спеціальним транспортом. У лютому 1945 добре зорганізованим транспортом, т.зв. комбатантським, переїхала головна маса тих біженців до Західної Німеччини, опинившись у докраю поганій житловій і харчовій ситуації, майже без ніяких засобів до життя, до того ніч і день під американськими й британськими бомбами. Кінець війни завітав до Регенсбургу й околиці 27 квітня 1945 р. Примусово вивезені робітники з ненімецьких земель, кількадесят тисяч біженців, кол. німецькі, а тепер американські й британські полонені, що їх зорганізував ген. А. А. Власов в РОА (Русская Освободительная Армія) до боротьби з советськими арміями, і щасливці-втікачі з таборів воєннополонених старшин та вояків Української Національної Армії, що була під командою ген. Шандрука. В кожній з трьох окупаційних зон знаходилися їх усіх тисячі. Всі вони потребували негайної допомоги, матеріальної і моральної, ще поки американці й британці розглянулися у ситуації. Зрозуміло, що для нас, провідних українців, наші брати й сестри були найближчими. Отже у головних осередках згуртування біженців постають Українські Допомогові Комітети для многогранної допомоги тим, що опинилися на вигнанні. Справжнім прибіжищем скитальців був Регенсбург, куди приїздили наші люди, шукаючи свого рідного середовища, де б вони могли спокійно й з довір'ям покласти свою незавидну долю у певні руки своїх рідних, нелукавих братів.

"Ніхто, хто поклав руку на плуг і оглядається назад, не надається до Божого Царства" (Лука, 9:62), сказав Ісус Христос. Перефразуючи ці слова, можемо сказати: "Ніхто, хто поклав руку на плуг і оглядається назад, не надається до будови Української Держави". Ці слова стали неначе мотивом започаткування праці Українського Обласного Допомогового Комітету, ціллю якого було допомагати десяткам тисяч скитальців, що приїздили до Регенсбургу шукати допомоги. І ми поклали свою руку на плуг і не оглядалися ані на небезпеку, що чигала на нас від СМЕРШ-у, організації НКВД, що винищувала осіб невігідних Москві, ані від Советської Репатріаційної Комісії, що поривала наших людей, не раз цілими великими гуртами, і через Будейовіце в Чехо-Словаччині вивозила їх у глибину СРСР, ще поки постали табори ДіПі. Ми не оглядалися на матеріальні користи, ані на розголос і славу, які могла б принести така конструктивна праця. Кожний з нас пережив лиху, не раз трагічну воєнну долю і розумів своїх рідних братів українців у потребі.

Головним мотивом нашої безкорисної праці була християнська любов, що впливає з почуття глибокого, випробуваного патріотизму. Мірою любови до ближнього міряється любов до Бога, як це впливає з 25 глави св. Євангелиста Матея і з 1-шого листа св. Євангелиста Йоана.

І ми, "поклавши руки на чепіги плуга", взялися до діла без страху, з Богом, і не оглядаючись назад, діяли. Тому й добилися ми результатів, що перейшли всякі наші сподівання.

Особою, що нам у цій ділі допомагала, був, неначе Богом післаний, підполковник Експедиційної Американської Армії, заступник військового губернатора на подвійну область Нідербаєрн і Оберпфальц з осідком у Регенсбурзі, Яромір Поспішіль. Тоді він мав коло 45 років, слов'янин, ідеаліст, ввічливий, але повний авторитету, вимогливий але й виrozumілий. Він вповні розумів незavidне положення скитальців. Він, як ніхто інший, найкраще знав, що на нас чигає. Поспішіль знав про таємний договір у Ялті з 11 лютого 1945 р., на основі якого всі советські громадяни мусять повернутися до СРСР чи ними окупованих земель. Він знав про наслідки "Операції Кілгол" і шукав задалегідь способу цьому зарадити. Потягнення пполк. Поспішіля в тодішніх обставинах були дуже відважні, але в межах його компетенції. Він полягав на кооперації з нами, як і з іншими етнічними комітетами, віддавши ініціативу в наші руки. Скоря дія наших провідних людей серед скитальців запобігла вчас страшому варварству цього жорстокого сторіччя. Передовою у цьому, можливо в цілій Німеччині, була Екзекутива управи УОДК у Регенсбурзі.

ПОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ОБЛАСНОГО ДОПОМОГОВОГО КОМІТЕТУ В РЕГЕНСБУРЗІ ТА ЙОГО БЕЗПЕРЕБІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Завдяки наполегливим старанням трьох осіб, завдяки їхньому ідеалізмові і відвазі та за видатною допомогою військового управління США у Регенсбурзі постав УОДК. Цей комітет розвинувся у велику інституцію, започаткувавши свою діяльність в один місяць після закінчення війни на цій території. Ще стояли військові застави на головних шляхах до Регенсбургу, коли інж. Дмитро Іванович Тромса і автор цієї статті залізничними розбитими рейками, тут і там затиканими ще невибухлими летунськими бомбами, йшли з Бургвайнтінгу, що був східньою станцією Регенсбургу, до військового управління США. Це було 3 травня 1945 р., після довшої наради між нами обома, як розпочати акцію допомоги скитальцям, яких ми бачили скрізь по містечках Баварії. Пполковник Я. Поспішіль казав нам написати листа. При допомозі о. д-ра Юліана Катрія, ЧСВВ, професора регенсбурзької духовної семінарії, о. Омеляна Шараневича, душпастира для скитальців Регенсбургу й околиці, та інж. хемії Володимира Приймака ми написали меморіал. За посередництва о. Катрія цей меморіал перекладено на англійську мову, і ми три 28 травня 1945 р. вручили його пполк. Я. Поспішілеві, який нам дав письмовий дозвіл, фото якого на дальшій сторінці.

Пполк. Я. Поспішіль вимагав, щоб український комітет був обласним, тобто щоб покривав територію Нідербаєрн і Оберпфальц, над якою військове управління мало юрисдикцію. Доцільність такого рішення показалася пізніше, коли треба було на цілій цій великій території боротися з насильною репатріацією. Після підготовки засновних загальних зборів, про які ми повідомили всіх нам відомих українців упродовж тижня, ці збори відбулися у неділю, 3 червня 1945 р., в домі одного з наших знайомих українців у Регенсбурзі. Після обговорення найважливіших завдань, накреслення плянів діяльності, зокрема щодо допомоги скитальцям, присутні вибрали управу УОДК у такому складі: о. Богдан Ганушевський, голова, інж. Дмитро І. Тромса, заступник голови, о. д-р Юліан Катрій, ЧСВВ, зв'язковий з військ. упр. США, проф.

MILITARY GOVERNMENT
Detachment FIF3
Regensburg

JJP/lr1

28 May 1945

SUBJECT: Ukrainian Committee.

TO : Whom It May Concern.

1. Authority is given to:

Dr. Julian Katrij
Mr. Bohdan Hanuszewskij
Engr. Dmitro Tromsa

to form a Ukrainian Committee for the purpose of coordinating the religious, social and cultural activities of the Ukrainian people in the Regierungsbezirk Niederbayern-Oberpfalz.

2. Specifically, authority is not granted for this committee to engage in political activities of any nature whatsoever.

For the Military Government Officer:

JAROMIR J. POSPISIL
Lt Colonel, QMC
Deputy Mil Govt Officer

Матвій Мелешко, культурно-освітній референт та інж. Володимир Приймак, заступник культ. осв. референта. В той час це були всі, що згодилися взяти якесь діловодство. Пізніше, на основі рішення загальних зборів про кооптацію потрібних діловодів, ми кооптували мгр. Володимира Кліша на секретаря, мгр. Іллю Городецького на організаційного референта, о. Миколу Дереша на референта суспільної опіки, д-ра Богдана Мартиновича на референта господарсько-адміністративного, як також Володимира Кривулича й Станіслава Макара на помічників референта суспільної опіки. Екзекутива УОДК подбала про початкове приміщення УОДК у розбитому приміщенні дитячого садка при Кройцгассе 19. І почалася праця, яка принесла великі успіхи в різних ділянках нашого життя — церковного, культурно-освітнього, суспільної опіки, господарського й адміністративного.

Ця діяльність поділяється на чотири періоди:

1. Початковий — від 28 травня, від заснування УОДК, до липня 1945 р., тобто до перенесення бюр до будинку Дрезденського банку при Нойпфарплац 14.
2. Від липня до 1 вересня 1945, тобто до першого обласного з'їзду в Регенсбурзі.
3. Від 1 вересня до розв'язання УОДК 14 грудня 1945 військовим управлінням США.
4. Від розв'язання УОДК до 1 липня 1946.

В цьому 4-тому періоді вже ведено працю на оселі Ганггофер в Регенсбурзі під новою назвою: Обласне Представництво Української Еміграції.

Якщо б ми хотіли схарактеризувати працю УОДК у цих відступах часу, треба б ствердити наступне: спочатку управа УОДК спрямувала головну увагу на організаційні справи й справи суспільної опіки, яким вона присвятила весь свій час і труд, бо вони в той час були найважливішими й вповні відповідали цілям, для яких УОДК зорганізовано. Глибоко вкорінений інстинкт у вдачі українця — зберегти своє існування фізичне і духове в найтяжчих обставинах життя, тепер сам собі не вистачав. Потрібно було українцям негайної допомоги, бо знайшлися вони на чужій, знищеній програною війною території серед докраю убогого населення, яке по містах не мало саме що їсти, ані де приміститися. На добавок цього приїхало зі Сходу кількасот тисяч скитальців різних національностей та ще два мільйони військовополонених, що не бажали повертатися додому, бо всі вони були протисовітського наставлення. Вони не мали харчів і не знали, чого можна сподіватися від американської влади. З історичної перспективи може видаватись, що налагодження зв'язків з військовим управлінням США було невеликим і не трудним завданням. Коли ми збиралися отримати дозвіл на заснування УОДК, ми здавали собі справу з того, що американці можуть нас арештувати й віддати советам. Також можна було сподіватись, що наші заходи можуть провалитися навіть тоді, коли ми отримаємо усний чи письмовий дозвіл, бо советські агенти безнастанно старались захопити якнайбільше собі неприхильних біженців з різних національностей, а передусім українців та їх вивезти. Договір, підписаний у Ялті західними альянтами з СРСР, виразно позбавляв прав усіх біженців з захоплених советами територій і вимагав їхньої репатріації, добровільної чи насильної. Ревна праця советських репатріаційних комісій по тій лінії від самого початку приходу армії США давала багато ілюзій, і провід УОДК брав це до уваги, забезпечуючи людей перед примусовим вивозом. Забезпечення людей харчами та налагодження взаємної інформаційної служби й розшуків, могло б також здаватись, не вимагали багато труду й енергії. Коли ж узяти до уваги виїмкові обставини, в яких ми опинилися, можна легко зрозуміти, що здійснення цих завдань вимагало багато праці, особистої посвяти та розуміння потреб наших земляків, без якоїнебудь надії на якусь мінімальну фінансову винагороду. А її було потрібно нам усім, бо великі нестачі щораз більше давалися взнаки. Від самого початку відкриття нашого бюро, через це мале, до того збомблене, приміщення без вікон і дверей щодня переходили сотки людей, а кожний за якоюсь справою. На щастя, надворі стояли столики й крісла, біля яких члени УОДК полагоджували людям їхні справи. Це була літня пора, були чудові соняшні дні, але ми їх не мали часу бачити й переживати за безнастанною працею цілими днями.

Які ж були досягнення УОДК на початках його існування? Мгр. Володимир Кліш, секретар УОДК, у своєму звіті з діяльності Президії управи УОДК (пізніше ОПУЕ) та секретаріату за час від 28 травня 1945 до 1 липня 1946 рр. пише так: "Як осяги Президії Комітету з того часу, а в першій мірі голови Комітету о. Б. Ганушевського, треба підкреслити:

1. Одержання від американського тутешнього управління (пполк. Поспішіля) дозволу на організацію Обласного Комітету. Цей дозвіл мав у першій мірі нестичайно велике моральне значення. Він підніс духа в наших людей та дав

їм змогу вступити на організаційні рейки. Був це, мабуть, єдиний дозвіл на письмі, чи один з нечисленних дозволів, на який могли покликатися також і інші наші Комітети, що тоді почали діяти в інших областях.

2. Одержання від американської тутешньої влади вияснення, що примусово не можна репатріювати українців-несоветських громадян. Це письмо у великій кількості примірників, вибитих у нашому Комітеті, розійшлося по цілій Німеччині й майже всюди було основою до твердого становища українців в тому часі, коли їх хотіли висилати примусово "на рідину".

3. Відносно скорі наладнання організаційних зв'язків. У розпорядженні Комітету було тоді кілька приватних авт, якими Комітет міг, за дозволом американської влади, користуватись. Члени Управи, а головню члени Президії відбули багато поїздок, як по нашій області, так також і до осередків інших областей, як до Авгсбургу, Кауфбоєрн, Мюнхену і т.д., організуючи область, подаючи належні інформації, як належить у таких випадках, чи інших, поступати та засягаючи рівночасно інформацій у наших визначніших громадян, біля яких починала гуртуватись наша еміграція.

4. Скорі наладнання харчових справ у самому Регенсбурзі. Тут дійшла управа Комітету до порозуміння з німецькими чинниками й забезпечила всіх тих, що прибували до Регенсбургу, харчовими картками, а опісля також звареною їжею у спільній харчівні УОДКомітету. Багато праці в тому часі вложив секретаріят в організацію відділу розшуків та інформаційного відділу. Люди, що переходили через мале бюро УОДК при Кройцгассе 19, подаючи свої адреси, забирали адреси своїх знайомих та рідних, отримували інформації про наше правне становище і т.д. Референтура суспільної опіки змогла в тому часі із зібраних фондів з добровільних датків уділювати невеличкі підмоги, які у тих безпосередньо повоєнних часах мали для деяких людей дуже велике значення".

Дозвіл на письмі, виданий військовим управлінням США був насправді єдиним у цілій Німеччині. Відбуваючи офіційні поїздки до головних осередків української еміграції, в Мюнхені, Авгсбурзі, Франкфурті й інших, у справах спільних дій для оборони біженців, централізації і т.п., нам говорили, що, на основі інформацій, такого дозволу не дають. Хтось мав невірні інформації, бо наш УОДК такий дозвіл мав не тільки для УОДК у Регенсбурзі, але й у цілій подвійній області, що виразно було зазначене на документі дозволу. Коли ми одержали якийнебудь дозвіл пізніше, як приміром на відкриття шкіл, цей дозвіл автоматично був даний для цілої області, з чого потім всі делегатури користали. В обставинах, у яких ми найшлися близько до пограниччя з Чехо-Словаччиною і Східною Німеччиною, наша легальна праця давала основу свобідного діяння у ширшому маштабі, а нашим ворогам, які хотіли всіх нас безпощадно знищити, вибивала атут з рук. Це стало наглядним незадовго перед розв'язанням УОДК, під час відвідин Советської Репатріяційної Комісії.

У документі, виданім військовим управлінням США, виразно зазначено, що ті, які не хочуть повертатися додому, не є переміщеними особами. "Всяка союзна національність, спеціально литовці, українці й поляки, які не виявляють бажання повернутися додому, не є переміщеними особами і їх не можна як таких трактувати." Консеквентно їх не можна насильно репатріювати.

Цей документ вправді дещо оформив наше правне становище, але все ж таки воно в усіх областях Німеччини було неясне. Насправді ми себе називали

бездержавними українцями, але не мали на це ніякого правового документу. До того в різних повітах місцеві американські коменданти та німецька адміністрація різно інтерпретували це наше правне положення, беручи до уваги наше колишнє громадянство. Зокрема увага була зосереджена на кол. советських громадян. Не оглядався на це єдиний пполк. Яромир Поспішіль, який українцям не тільки дав дозвіл на заснування УОДК, але подібний дозвіл дав також усім етнічним групам у Регенсбурзі та в подвійній області, яка була під його юрисдикцією. Тепер у російських журналах, видаваних у Нью-Йорку, появились статті, зовсім ідентичні з акціями УОДК та інших етнічних груп. Отже завдяки висококультурній поставі пполк. Поспішіля ми — українці упродовж одного місяця від одержання дозволу наладнали сітку української еміграції в Регенсбурзі й в цілій області Долішньої Баварії та Горішнього Пфальцу. Однак це легко не приходилося, бо багато українців були застрашені діяльністю репатріаційної комісії СРСР і деякими несвідомими або незорієнтованими в цих справах американцями, що допомагали цій же репатріаційній комісії "визволяти" всіх советських громадян, а в тому й українців. Вони, ці наші брати-українці часто говорили: "Що ви робите? Це ж заскоро починати якусь акцію. Хочете себе й нас усіх запроторити в Сибір? Чи не було б краще сидіти тихенько й слухати, що в траві пищить?" Інші вдавали поляків і чекали, що з того всього вийде, замість закотити рукава й одностайно стати до чесної праці для покращання нашої долі. Отже ця праця на початках залишилася неначе призначенням гурту ревних робітників на народній ниві для добра, збереження життя і гідності українців, розкинутих на цих великих теренах.

MILITARY GOVERNMENT
Detachment FID3
Regensburg

31 May 1945

SUBJECT: Displaced Persons.

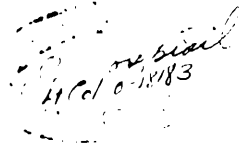
TO : Whom It May Concern.

1. Under SHAEF directives, a displaced person is an individual who is DESIROUS to return home. Any Allied national (specifically Lithuanians, Ukrainians and Poles) who do not express a desire to return home to his native land is NOT a displaced person and is not to be treated as such.

2. Forcible evacuation of Allied nationals who are not displaced persons within the SHAEF meaning of the term is contrary to all SHAEF policies.

For the Military Government Officer:

JAROMIR J. FOFISIL
Lt Colonel, MAC
Deputy Mil Govt Officer

Цей документ військового управління США в Регенсбурзі спас життя тисячам українських політичних біженців у кількох місяцях після закінчення Другої світової війни. "Тоді російсько-совєтські репатріаційні когорти НКВД-истів, вірніше Смерш-у — як потім писав І. Г., знаменитий обсерватор подій, що збувалися у тому часі — вганяли, як шершені, по приватних мешканнях і таборах українських політичних біженців у Німеччині та насильно забирали їх у СРСР на знищення. Бувало часто, що вже по дорозі їх ліквідували, або біженці самі себе вбивали, щоб тільки не мучитись. Щоб запобігти тому злочинів Росії, управа УОДК в Регенсбурзі під проводом о. Б. Ганушевського вистаралась в окупаційній американській владі, у пполк. Яроміра Поспішіля, відповідний документ на охорону українських біженців перед російсько-більшовицьким насильством."

На заклик регенсбурзької делегатури, чи її представника в повіті, хтось з членів Екзекутиви УОДК або управи виїздив негайно з цим документом на місце, де відбувалась насильна репатріаційна акція, і звільняв не раз уже захоплених біженців з вантажних авт назад до їх приміщень. Часто таке діялось в області. Це було не під смак місцевим бургомістрам, які спроваджували такі конвої, щоб позбутися голодних ротів біженців і опіки над ними, яку мусіла німецька адміністрація виконувати згідно з наказом окупаційної влади як рекомпенсацію за примусове вивезення робітників з ненімецьких земель на працю до Німеччини. Вправді ця допомога не вистачала для задовільного прожитку скитальців, але, принаймні, вони мали якесь житлове приміщення (часто ціла велика родина в одній кімнаті) й харчі. Хто далі працював на полі, одержував платню натураліями.

В тому часі велику активність проявив о. д-р Юліян Катрій, ЧСВВ, який був обраний зв'язковим з військовим управлінням США. Іншими двома були о. Б. Ганушевський і інж. Дмитро І. Тромса. Однак Екзекутива УОДК, розглянувши

"Authorization to visit
Mil Gov Det FID3

21-6-1

Dr. Hanuszewsky

(Name) is hereby authorized.

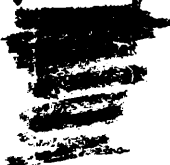
to visit Mil Gov Hq, Regensburg, to confer with

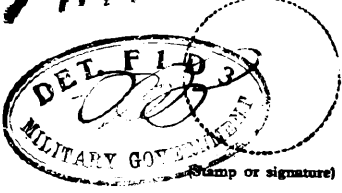
Lt Col Hospisi

At Any time

APPROVED:

Lt. Col. Hobson
Mil. Gov Officer FID 3
Regensburg

(Stamp or signature)

530. V. Aus.

практичність цієї праці, на засіданні ухвалила, що тільки голова має бути зв'язковим з пполк. Поспішілем, щоб була постійна однозгідність у розв'язуванні усяких наспілих проблем. До того всього о. Б. Ганушевський мав спеціальну перепустку від пполк. Я. Поспішіля, якою часто користувався у Головній Квартирі Експедиційної Армії, а теж й при зустрічі з тими, що під американською охороною хотіли його насильно репатріювати, навіть раз після півночі у його помешканні на оселі Ганггофер восени 1945 р. Це спричинило велику журбу його дружині Анні, що могла залишитися з двоїми малими дітьми на призволяще долі.

Коли пполк. Поспішіль видав цю перепустку голові, автор цієї статті зразу спростував помилку, що він не є ніяким доктором, але пполк. Поспішіль вияснив з усміхом, що це для більшого авторитету й легшого доступу до нього. Не важко зрозуміти, якою важливою перепусткою була вона для широкої діяльності УОДК, яка по кількох тижнях набрала такого розмаху, що вже не було де приміститися. Розглянувшись за кращим і обширнішим будинком, о. д-р Ю. Катрій, д-р Б. Мартинович і І. Городецький піднайшли будинок Дрезденського банку в Регенсбурзі і його виорендували за суму 180 НМ на місяць. Цей банк приміщувався перед війною і під час неї у прекрасному триповерховому будинку з великим партером і піддашшям в центрі Регенсбургу при обширній площі, на якій стояв гарний пам'ятник. Ця площа — це Нойпфарпляц, а число будинку 14. В ньому УОДК примістив своє бюро. Канцелярію головного директора банку зайняв голова. Велика кімната для прийняття сторін була віддана секретаріатові, що в ній було бюро для секретаря, писальні машинки для машиністок і бюро для культурно-освітнього референта. В менших побічних кімнатах, яких було сім, розмістилися референти УОДК, амбулаторія Червоного Хреста, редакція часопису "Слово", урядовець Технічно-Господарського Інституту і сторож. Отже цілий другий поверх зайняв УОДК. Про приміщення для цілого УТГІ не було мови, бо він потребував сам принайменше п'ять кімнат. В цьому будинку входить УОДК у новий період праці.

Щодо налагодження зв'язків з іншими організаціями, з військовим управлінням та з німецькою міською адміністрацією, треба подивляти молодих членів управи УОДК, які мали надзвичайні організаційні здібності в несенні негайної допомоги, в організуванні цілого скомплікованого апарату УОДК та веденні його, у прийманні й вислухованні людей. Засобом скорої допомоги були авта приватних членів УОДК. Дозвіл на користування автами виєднував голова в відділі транспорзації за допомогою пполк. Поспішіля. Тоді відносний старшина видавав ліцензію на грубшому кавалку паперу з відзнакою дивізії (обосічний меч, звернений вістрям угору, жовтої барви на синьому тлі) з серійним числом і печаткою військового управління. Цю ліцензію приліплювалося із середини фронтового вікна в правому куті внизу, чи на мотоциклі над лямпою. Мотоциклом часто виїздив голова в справах УОДК. Потім користувався автом, яке було записане на нього, бо таке було правило, хоч авто мало власника. Ніякого письмового документу не давали.

З налагодженням харчових справ спочатку не так було легко. Особливо були труднощі з міською адміністрацією, яка з великою неохотою погоджувалася на передачу приміщення на харчівню. До того в цьому будинку замешкав відділ військових інженерів. Коли її перебирав секретар і організаційний референт

УОДК, заступив їм дорогу лейтенант, що вимахував їм пістолем позад носу і кричав — "Гераде гір! А то вас усіх постріляю." Однак оба урядовці говорили доброю німецькою мовою, і справи наладналися.

MILITARY GOVERNMENT
Detachment FID3
Regensburg

JJP/lrl

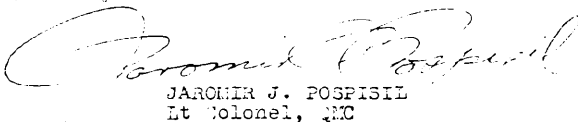
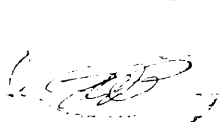
27 June 1945

MEMORANDUM:

TO : Oberbürgermeister, Regensburg.

1. You are directed to make arrangements for the use of the building located at Untere Bachgasse 2 by the Ukrainian Committee of Niederbayern-Oberpfalz.

For the Military Government Officer:

JAROMIR J. POSPISIL
Lt Colonel, MC
Deputy Mil Govt Officer

1st Ind.

Instructions:

*See Lt. Sparling's for this building.
at present occupied by 150th Engrs. Regensburg.*

1st Ind.

5 July 1945

To: Military Personnel desiring the use of the Building concerned.

This building has been requisitioned by the 150 Engr. C. Bn., of the 1137 Engr. C. Gp. And is being used jointly by the Ukrainian Committee of Niederbayern-Oberpfalz.

Persons desiring the use of the building will contact the Special Service officer 1137 Engr. C. Gp.

James R. Backus,
Captain, C.E., Adjutant

Директором харчівні був назначений п. Михайло Борецький, меткий молодий чоловік, що скоро наповнив магазин харчівні м'ясивами, сирами, хлібом тощо. Страви подавали на чистих, застелених скатерттями, столиках. Новоприбулі до Регенсбургу українці не могли ніде найти ресторану, бо все було позамикане. Дата дозволу вказує, що в один місяць після його одержання відкрито харчівню. Просто рекордовий час після двох місяців закінчення війни. В ній харчувалися майже всі працівники УОДК та широкий загальний скитальців, що жили у Регенсбурзі чи туди приїздили. Серйозна проблема прохарчування була позитивно розв'язана.

Іншими не менше важливими ділянками праці, які треба було якнайскорше ввести в життя, було шкільництво. Як подає у своєму звіті секретар УОДК мгр. В. Кліш: "Завдяки старанням голови о. Б. Ганушевського та інших чинників військове управління дало дозвіл на організування шкільництва, а також дозвіл Українському Технічно-Господарському Інституті продовжувати наукову діяльність". В справі дозволу для УТГІ разом з головою ходив поважний науковець і ректор Інституту проф.д-р Борис Іваницький.

MILITARY GOVERNMENT

Detachment F1 D3

Regensburg

Відпис з оригіналу

11 Aug. 1945.

To Whom It May Concern:

Bohdan HANUSZEWSKYJ, Ukrainian priest and professor is authorized to continue the educational training of the Ukrainian people.

The educational program so conducted will be free of any teaching of Nazi or Facist doctrine and will be devoid of any instruction aimed at the existing order in Soviet Russia.

For the Military Government Officer:

(-) Anthony J. TRONTO
1st Lt CAC
ED & Religion

На відкриття народної школи й гімназії військове управління видало тільки один дозвіл. На референта шкільництва Екзекутива УОДК покликала кол. директора гімназії в Галичині Миколу Величка, який знаменито вив'язався із своєї праці. Після зорганізування гімназії він одержав призначення на директора й розгорнув визначну діяльність. Наука в новозорганізованій гімназії почалася 2 вересня 1945 р. у приміщеннях УОДК на третьому поверсі. Призначення на директора народної школи отримав учитель Юрій Теодорович. Він також дав максимум своєї педагогічної і організаційної праці. Про обі ці школи написано в іншому розділі цієї книги.

Завдяки праці культурно-освітнього референта проф. Матвія Мелешка відкривається й ведеться ціла низка різних курсів. Найперше англійської мови, до вивчення якої усе заохочував пполк. Поспішіль. Почались і ремісничі курси, як шоферства, і інші. Ширше про них у звітах. Д-р Б. Мартинович, М. Мелешко, Степан Рошко, І. Городецький і о. д-р. Ю. Катрій подбали про приміщення для УТГІ на дунайському острові в Регенсбурзі на Лібльштрассе 2. Тоді весь професорський персонал переїхав з Плятлінгу до Регенсбургу. Тут почали свою діяльність, що увінчалася великим успіхом, випускаючи кілька соток абсолювентів з високою освітою.

Хоча українські Комітети, крім Регенсбургу й його областей, не одержали дозволу на письмі на своє існування, два головні осередки в Мюнхені й Авгсбурзі

одержали дозвіл на письмі на відкриття і ведення шкіл. На основі того дозволу організацію шкільництва доручено було Іванові Паливоді, який, використовуючи дозвіл, даний УОДК в Регенсбурзі, злучив його з дозволом, даним Українським Комітетам у Мюнхені й Авгсбурзі і цим у великій мірі причинився до організації українського шкільництва в цілій Баварії. Хоч розвиток шкільництва в областях Баварії пішов різними шляхами, в кожному випадку початок цій розгалуженій і справній акції та правну основу й силу дав Регенсбург.

В початках американська окупаційна влада не погоджувалась на централізацію і не признавала нашого Центрального Комітету, як і Обласних Комітетів, крім Регенсбургу, та примушена обставинами, таки дала свою згоду на створення Українського Центрального Комітету у формі представництва, бо воліла говорити з одним представником, ніж з різними нашими делегаціями від багатьох осередків. УОДК Регенсбург був завжди здисциплінованим і постійно вдержував зв'язки з Централєю, як і з своїми повітовими осередками. При цьому треба ствердити щось дуже важливе в цій комунікації. **УОДК ніколи не вирішував важливіших справ без порозуміння із своїми повітовими делегатурами.** Тому й скликав конференції, яких відбулося три: 31 липня, з кінцем серпня 1945 р. та 25 квітня 1946 р. Тому між управою УОДК та областями ніколи не було роз'єднання, і не було непорозумінь партійного чи релігійного характеру. Шкільна референтура, що виникла з культурно-освітньої референтури, розгорнула свою широку діяльність також в областях. З дозволу на відкриття і ведення шкіл користають також і наші делегатури й у своїх повітових осередках організують народні школи, гімназійні курси та всякого роду освітні курси. Організуються також мистецькі групи.

На перше місце вибивається делегатура в Ноймаркті, що мала куди кращий чоловічий хор "Сурма" під орудою диригента Омеляна Плешкевича, відомого в Галичині, та під дирекцією Мирона Сиротинського. Цей хор дав цілий ряд мистецьких концертів не тільки в багатьох таборах, але також і в численних касарнях американських і британських вояків у Німеччині. Один з таких концертів трансмітовано через радіо до США. В цьому ж таборі "Нова Говерля" українські мистці, як Михайло Мороз, Танасович, Антін Малюца й інші, своїми творами причинилися немало до поширення доброї слави українського народу між чужинцями. Однак цей український Парнас розбився, бо мистці виїхали до інших, сприятливіших для своєї праці й вияву своїх талантів осередків української еміграції. Неменш важливу працю вела Капля Бандуристів ім. Т.Шевченка під проводом Гр.Китастого й В.Божики, що з Інгольштадту виїздила по всіх осередках у Німеччині й Австрії, даючи прекрасні концерти для своїх і чужинців. Один такий концерт дали бандуристи в просторій міській залі в Регенсбурзі. Участь у ньому взяв запрошений пполк. Поспішіль із своїми старшинами, який був захоплений їх виступом. Також на сцені нашої харчівні відбувались гарні виступи музично-балетно-театральної групи Івана Повалячека й Миколи Кавки.

Перші Ширші Сходини УОДК відбулися у приміщеннях УОДК 31 липня 1945 р. Метою цих сходин було звітування управи УОДК широкому загалові української громади міста й областей про працю УОДК та вибір Провірної Комісії. Ці збори апробували діяльність УОДК, висловили побажання поширити діяльність УОДК, затіснити зв'язки з військ. управлінням, УНРРА й нашими

Комітетами в Німеччині та місцевими етнічними групами, що й переведено в життя. Після дискусії вирішено прийняти всі звіти й одобрити діяльність УОДК. Це рішення присутні прийняли одногосно.

На цих зборах прийнято тимчасовий правильник до часу виготовлення статуту для усіх Українських Обласних Комітетів під проводом одної Централі в Німеччині. Тимчасовий правильник постановляв:

“Найвищою владою УОДК в Регенсбурзі є сходи представників українського громадянства, делегованих по п’ять осіб від кожної секції УОДК, та по дві особи від кожної делегатури в областях. Ці сходи вибирають з-поміж себе Провірну Комісію у числі 5 осіб, яка перевірює діяльність УОДК, звітує на сходинах і пропонує дати абсолюторію. Зборами вибрана Провірна Комісія складається з голови, заступника голови, секретаря і двох членів. Сходи представників скликає Провірна Комісія або Екзекутива УОДК в міру потреби, однак не менше, ніж раз на рік. Сходи схвалюють абсолюторію управі УОДК та вибирають нову явним голосуванням. Екзекутива й управа УОДК є виконною владою. Рішення усіх органів УОДК та Провірної Комісії приймаються більшістю голосів.”

На основі цього тимчасового правильника сходи вибрали Провірну Комісію у такому складі: голова — о.д-р Юліян Катрій, ЧСВВ, заступник голови — проф. Віктор Доманицький, секретар — проф. Леонтій Шрамченко, члени — інж. Григорій Денисенко і д-р Яків Зозуля.

Ці ширші сходи висловили ще такі побажання: заопікуватися неповнолітніми, табором при Райхштрассе під санітарним оглядом, повести боротьбу з проступним елементом, зорганізувати внутрішній орган безпеки на терені УОДК, харчівні й табору при Райхштрассе, зберегти добру славу українців перед американською і німецькою владами, заопікуватися хворими українцями по шпиталях, постаратися про дозвіл на відкриття шкіл для областей, подбати про працю, зокрема для молоді, щоб запобігти безділлю і деморалізації, доложити всіх старань для створення одного Центру, який заступав би інтереси всієї української еміграції у всіх трьох окупаційних зонах Німеччини — в американській, британській і французькій.

31 серпня і 1 вересня 1945 відбувся перший з’їзд представників усіх делегатур з області. Взяло участь 105 делегатів, які звітували з діяльності їхніх делегатур. Президія УОДК поінформувала їх про працю УОДК, обговорено шкільні справи, справи праці й таборів, організацій молоді, примусової репатріації та засобів її поборювання, накреслено плян дальшої діяльності УОДК та делегатур. Цей з’їзд наладнав кращі зв’язки між управою УОДК і делегатурами. Делегати відчували дбайливу опіку УОДК і з признанням висловлювалися про його працю, хоч ця праця охоплювала ще дуже короткий період часу.

Цей з’їзд закінчив другий період праці УОДК. Головною метою цієї праці було зорганізувати нормальне життя української еміграції у місті й областях на платформі культурно-освітньої, суспільно-допомогової і виховної діяльності.

В третьому періоді управа УОДК змагала до поглиблення цієї діяльності, яка принесла нові успіхи, зокрема видавничої праці, КОДУС-у, організації секцій, Українського Червоного Хреста, творення таборів у Регенсбурзі й областях, організації молоді й видачі виказок ідентичности. Цей період закінчується незвичайно трагічною подією — розв’язанням УОДК військовим управлінням на домагання уряду СРСР.

Видавнича діяльність. На початку серпня 1945 р. зголосилися до голови УОДК два молоді поети зі східних земель України — Леонід Полтава і Леонід Лиман. Вони з'ясували плян здобуття українських черенків, якими в німецькій друкарні в Пляуен, у Східній Німеччині, вони друкували український журнал "Дозвілля" для примусово вивезених робітників з України. Ці черенки загарбали були німці десь в Україні, ними друкували український журнал, і вони правно належали українцям. Під час сходин Екзекутиви УОДК оба поети розказали, як вони плянують забрати ті черенки й привезти їх до Регенсбургу. Просили тільки, щоб Екзекутива дозволила цей плян зреалізувати і щоб подбала про авто. Транспортний відділ господарсько-адміністративної референтури організував півтонове вантажне авто разом з шофером, його власником Володимиром Ярошевичем. Пляуен був під окупацією совєтів, як і ціла Східня Німеччина. Хоч як берегли війська НКВД границі, наші відважні хлопці вночі приїхали до відомої собі друкарні, розбудили сторожа чи її власника й під загрозою чоколядового револьвера забрали черенки та й поїхали додому. Німець, зовсім переляканий непрошеними гістьми, хотів телефонувати на поліцію, але певно подумав, що ці черенки нікому не придадуться, і не ставив більше спротиву, ані не кликав погоні. Так УОДК набув великий скарб для своєї праці.

Леонід Полтава і Леонід Лиман оснували видавничу секцію і її повели. Полтава починає видавати гарно оформлені видання для дітей і молоді, друкувати поезії свої й Лимана та інші, які масово розходилися по Німеччині й Австрії, як і пізніші видання кооперативи "Українське Мистецтво", що організувалася восени 1945. Однак потреба друкованого слова вимагає поставлення видавничої справи в ширшу площину. Ніде в той час, у ніякому скупченні українських скитальців не друкувалось українське слово у формі часопису, хіба писалось воно машинкою і вибивалось на циклостилі. 1 листопада 1945 р. появляється українська газета "Слово" в Регенсбурзі під редакцією Спиридона Довгала, з допомогою мовного редактора Івана Майстренка. Ініціативу до того дала Екзекутива УОДК, як і приміщення, черенки й виорендувала друкарню. Кооператива "Українське Мистецтво" видає, крім газети "Слово", цілу низку перлин української літератури. Цими виданнями користувались учителі й учні народної школи й гімназії у Регенсбурзі, а то й у цілій Німеччині. Літом 1946 р. редакцію часопису перебирає Юліан Тарнович і видає "Українське Слово", якого вийшло 20 чисел. Ця видавнича праця була започаткована й розгорнена старанням Екзекутиви й управи УОДК.

В перших днях грудня 1945 р. з ініціативи Екзекутиви УОДК організується друга важлива станиця, а саме відділ *КоДУС-у (Комітет для допомоги українським студентам)* на цілу область. Його головою був проф. Р. Димінський.

В цьому третьому періоді твориться також третя основного значення станиця: *мемуарно-хронікарська секція*. Її очолив адвокат д-р Іван Максимчук і співпрацював разом з п. Миколою Марковським та мгр. І. Городецьким. Метою цієї секції було списувати всі події, що збулися серед української еміграції, зокрема в УОДК, як в місті, так і в області. Вона, завдяки М. Марковському, виконала дуже добру працю, залишивши історію праці УОДК у місті й області і зокрема історію життя і праці управи оселі Ганггофер і її мешканців,

збагативши її дуже важливими документами. Частина цих матеріалів зберігається в архівах УВАН в Нью-Йорку.

Праця Суспільної Опіки, як референтури УОДК, в тому часі дуже поглибилася, зокрема в ділянці допомоги українським полоненим, кол. воякам й старшинам Червоної Армії, що попали були в німецький полон. Німці створили з них РОА, що мала під проводом ген. А. Власова воювати з советськими арміями. Полонені українські старшини, підстаршини й вояки Червоної Армії, рятуючись від голодової смерти за дротами, рад-не-рад погодилися вступити до РОА, а потім взяли їх у полон американці й британці після закінчення війни. Цією опікою користувались теж у куди меншій кількості, бо їх було мало, втікачі з табору полонених у Ріміні, в Італії, колишні старшини, підстаршини й вояки 1 Української Дивізії "Галичина", що перетворилась в Українську Національну Армію — УНА під командою ген. Павла Шандрука. В 1947 р. користали з цієї опіки старшини, підстаршини й бійці Української Повстанської Армії, що сміливим рейдом через Чехо-Словаччину перейшли зі зброєю в руках до американської зони Західньої Німеччини й опинилися в Регенсбурзі. Великою трудностю для УОДК було зберегти від примусової репатріації українців, що опинилися в РОА. Визначну роль у близькому контакті з цими полоненими й опіці над ними відіграв заступник голови УОДК, інж. Дмитро І. Тромса. Почуття опіки над цими полоненими впливало не тільки з національного обов'язку, але, передусім, з християнської любови ближнього. Акцію у справі полонених українців з РОА треба було вести негайно, бо загрожувала їм альянтська "Операція Кілгол" на основі договору президента Франкліна Рузвелта й британського прем'єра Вінстона Черчіла із Сталіном. Ця ганебна операція записана кривавими буквами у всесвітній історії як одна з найбільш трагічних подій після Другої світової війни. Декілька дослідників описали цю подію і видали її окремими книжками або брошурами, як прим. Юлій Епстейн, Марк Р. Елліот, Вілліам Слоун Коффін і інші.

"Операція Кілгол" — "Операція тягнення попід киль", це код на примусову репатріацію двох мільйонів советських громадян і тих, території яких захопили совети після завоювання німцями Польщі й інших територій. Передусім ішлося найбільше про кол. громадян СРСР, що опинилися у РОА, щоб рятуватися від голоду, холоду й смертельних недуг у німецькому полоні. Коли ж альянти виграли війну, десятки тисяч цих вояків з цілим старшинським і підстаршинським складом опинилися в британському і американському полоні. Найбільше їх очікувало своєї долі у військових казармах у Німеччині, де їх сконцентровано й перевезено потім до СРСР. Між залишеннями, що чудом їм удалося врятуватися, найбільше було українців, що знали, яка їх зустріне доля. Залишилося також і певне число росіян. Однак усіх їх, отих советських громадян, американські й британські автори називають з правила росіянами, як і СРСР називають Росією. Це невилічима хвороба.

Влучна назва "Операція кілгол" виявляє, що західні альянти знали, яка доля чекає цих нещасливців, повернених назад кривожадному "батькові народів". Тяжко догадатися, що мали на меті ті, що цей договір підписали. В кожному разі гуманність, милосердя, свобода людини та взагалі людські права, дані людині Богом, не входили тут у рахубу й не відігравали ніякої ролі. Що це не

було б, цей непростий вчинок Рузвелта й Черчіла осудила історія.

Ллойд Шіпер (Lloyd Shearer) у винятках із свого звіту таємної служби (розвідки) пише таке в розділі "Ганебний секрет": "В советській системі нема місця на розбіжність поглядів. Громадяни СРСР, які не погоджуються з урядом, мусять мовчати або ризикувати смертю, тюрмою або психушкою. Це є причиною, чому два мільйони советських громадян протикомуністичного переконання (в оригіналі — "протикомуністичних росіян" — прим. перекладача) при кінці Другої світової війни відказалися повернутися до своєї країни. Проте між 1944 і 1947 рр. США і Велика Британія в одному з найбільше безсердечних, ганебних потягнень в історії таємно погодилися на примусову репатріацію тих людей. У більшості цих два мільйони росіян убито або вони померли в сталінських концентраційних таборах. Джуліус Епстейн (Julius Epstein) працював 20 років над цією одною історією. Зусилля Епстейна вповні задокументовані в його новій книжці "Операція кілгол": "Історія примусової репатріації" видана Девін Адер Компанією, Олд Грінвіч, 1973 (The Devin-Adair Company). Основане на найвищому секреті Армії США ім'я коду для репатріації "кілгол" стосується форми морської дисципліни (в голландській і британській фльотах), найбільш жорстокої і небезпечної тортури для людини, в якій мужчину зв'язували линвами, викидали за борт, тягнули попід кіль корабля, а тоді витягали з води, звичайно мертвого. Епстейн прийшов до висновку, що код іронічно відповідає процесові, що включав брутальну примусову репатріацію тисяч росіян з таборів воєнно-полонених до концентраційних таборів, до розстрілу й в руки вішателів-катів. Двадцятирічні зусилля Епстейна дісталися до постійно таємних документів, що стосувалися до "кілгол", мали підтримку невеликих груп. Це — конгресмен з Огайо Джан М. Ешбрук (John M. Ashbrook), консервативний республіканець, який коротко кандидував проти Ніксона в 1972 р., і суддя Верховного суду США Вілліам О. Даглес, який єдиний відчув, що суд повинен переслухати внесену Епстейном справу, щоб доступити до цих документів на основі закону "Свобода інформації". Унія Свобід міста Нью-Йорку підтримувала друге повторне змагання Епстейна, тепер перед Окружним судом відкликів, яке мало вигляди, що піде до Верховного суду. Рекорд, що його досягнуто, показує, що військова влада не тільки насильно репатріювала мільйони советських громадян, але вона також присилувала людей, які ніколи не були воєнно-полоненими або переміщеними особами, щоб "їх визволити" згідно з договором в Ялті 11 лютого 1945 р.

Відомий лавреат Нобля Олександр Солженіцин пише: "В їхніх власних країнах Рузвелта і Черчіла вважають прикладами державницької мудрости. Для нас, що дискутували про це в російських тюрмах, їхня систематична жорстокість і дурнота були клясичним взором політичних дегенератів".

Бертрам Д. Вулф (Bertram D. Wolfe) пише в своїй передмові до книжки Епстейна: "Говорячи перед Комітетом Один Об'єднаних Націй Генеральної Асамблеї 24 жовтня 1952 р., секретар стейту Дін Г. Ечісон (Dean G. Acheson) заявив: "Наскільки я знаю, не було члена ОН поза комуністичною групою, щоб потвердив думку, щоб конечно повернути цих полонених насильно."

Вкінці през. Айзенгауер у промові 7 травня 1958 р. висловив ці категоричні погляди: "Людам, що стали нашими полоненими, не можна було ні в якому разі відмовити права, на якому була заснована наша країна... права політичного

азилу супроти способу політичного переслідування, якого вони боялися... Консеквентно, примушувати цих людей йти назад до життя терору й переслідування є насилуванням морального стандарту, за яким Америка живе. Тому це не було б прийнятим в американському коді і не могло б бути виконаним."

"Однак фактом є — пише Вулф — що в травні 1945 року Довідник для нагляду переміщених осіб у Німеччині (Г5 Дивізія, Відділ переміщених осіб перевірений у травні 1945 р.) Найвищої Квартури альянтських експедиційних військ уміщує наступні безпомилкові інструкції:

"Після устійнення тотожності советськими репатріаційними представниками советські переміщені особи будуть репатріювані незалежно від їхніх індивідуальних бажань. Найвища Головна Квартира видасть інструкції, базовані на таких випадках, які послужать довідником Директорам Центру Асамблеї у проведенні надходячих справ. Заввага. Ворожі і колишні ворожі переміщені особи, за виїмком визнаних статусом Об'єднаних Націй, будуть повернені до країн їхніх національностей, або до попередніх місць замешкання, без огляду на їх особисті бажання".

"І ці інструкції, без огляду на закони, традиції, офіційні заяви й усупереч людяности, застосовано між 1944 і 1947, що у висліді довело до насильної репатріації принаймні двох мільйонів до Советського Союзу — до тюрем, невольничих таборів праці, немилосердного переслідування і смерті. Поміж усіма проблемами, пов'язаними з війною, це найбільш боляче занедбана"...

Інший, що написав студию цієї важливої історичної події: "Pawns of Yalta" (Шахові хлопчики Ялти) — "Советські втікачі й роля Америки в їх репатріації" — Марк Р. Елліот, професор історії в Кентакі, пише:

"Дахав 1946. Чотириста советських біженців, з яких багато пережили страхіття нацистських концентраційних таборів, якраз дізналися, що їх пішлють назад до Росії. Приголомшений американський вояк мусів застосувати силу, щоб заладувати біженців до спрямованих на Схід поїздів. Чому? Небагато американців здають собі справу з того, що їхній уряд договором у Ялті допоміг засудити мільйони советських біженців на ув'язнення або на смерть, повертаючи їх насильно до Росії по війні... Передусім зо страху за безпеку 24 тисяч американських вояків на советах контрольованій території, США погодилися репатріювати більше ніж два мільйони советських біженців"...

В цьому першому розрахункові американського вплутання у советську репатріацію Елліот поринув у багатотомовну документацію, здесклясифіковану Вашингтоном між 1971 і 1978 рр. Його джерела включають національні архіви, Гарвардський проєкт на советську соціальну систему, матеріал з бібліотек Рузвелта, Трумана й Айзенгауера і публікований советський і еміграційний матеріал.

Вілліам Слоун Коффін, мол., головний перекладач у Плятлінгу, Німеччина, пише таке:

"Німеччина 1946 р., Плятлінг, Баварія. Поминаючи факт, що тоді були три американські вояки до одного російського поворотця, я бачив кількох, що чинили самогубство. Два впхали свої голови крізь вікна, підрізуючи свої шиї на розбитому склі, аж доки не перетяли своїх вен. Інший узяв шкіряні шнурівки, зав'язав петлю на верху триповерхового ліжка, запхав голову через петлю і

повісився... Спомини такі болячі, що майже є неможливим для мене їх писати. Моя участь в операції Плятлінгу залишила на мені тягар вини, який, я певний, буду нести до кінця мого життя. Напевно це мало вплив на моє рішення у 1950 р. перебути три роки в СІ АЙ ЕЙ, опонуючи режим Сталіна. І це влегшило мені в 1967 р. вчинити громадянський непослух і опонувати війну в В'єтнамі. Репатріяція показала мені, що в справах життя або смерті відповідальність тих, які приймають накази, є така сама, як і тих, що їх дають."

Стільки Вілліам С. Коффін. Та це ще напевно не всі, що помагали насильно репатріювати. Ними були не тільки американські, але й британські вояки, що побивали людей, а в тому й жінок та дітей, які бажали залишитися вільними й жити без страху, хоч і на чужині.

Табори. На третій період діяльності УОДК припадає також творення українських таборів для переміщених осіб у Регенсбурзі та в подвійній області. Перехід з приватного на таборове життя дало багато праці в першій мірі організаційному референтові, а потім і Екзекутиві управи УОДК. В справі організації таборів треба було багато разів звертатися до військового управління США й дирекції УНРРА, щоб отримати такі приміщення для наших скитальців, які були б найкращими під кожним оглядом. Німецька адміністрація, з якою американці поводитися надто демократично, в багатьох випадках ставила перешкоди, зокрема коли вибір Екзекутиви УОДК упав на Герман Герінг Зідльонг. Потім ту оселю переіменували на Ганггоферзідльонг. Вона, як на загально погані мешканеві відносини в тому часі в Німеччині, була дуже придатною до життя. Це не були військові бараки, ані навіть робітничі, у яких, як це всюди бувало, приміщували скитальців різних національностей. Військові бараки були досить чисті, але робітничі часто повні всяких комах і брудні. Отже була велика різниця між цією оселею і іншими таборами для переміщених осіб у Німеччині. В оселі кожна родина одержувала житлове приміщення в одному з одноповерхових домиків, що складалися з чотирьох секцій. Залежно від величини родини приділювали одну секцію, у якій була одна або дві спальні, кухня і лазничка, що опалювалися деревом або вугіллям.

Паливо приділяла УНРРА, чи потім ІРО. Були також приміщення для поодиноких осіб у гарних кімнатках на піддашші. Оселя мала приміщення для народної і середньої школи, як і потім для високої школи УТПІ, коли почалося авдиторне навчання. Однак не для усіх факультетів. Була на оселі невелика авдиторія (в шкільному будинку), організовано приміщення для лічниці й канцелярій різного типу. Все це було умебльоване, крім помешкань. Меблі були приватною власністю робітників, які жили в оселі попередньо, і вони, виїжджаючи, забирали меблі з собою. Нові жителі, переміщені особи, мусіли їх собі придбати, що приходило з трудом. Такої оселі, самозрозуміло, не хотіли покидати німецькі робітники, яким колесо історії повернулося цим разом у некористь, як переможеним. Инж. Д. І. Тромса оповів авторові цих рядків цікаву подію, що збулася на оселі Ганггофер. Коли Екзекутива УОДК довідалася, що німці не хочуть залишити оселі, повідомила про це полк. Поспішіля. Він негайно казав післати бойові танки на оселю. Це зразу допомогло, і німці відразу залишили оселю. Однак треба подивляти цей вихований державою нарід, який він був відданий до загибелі. Німці відважно ставили чоло в адміністраційних справах своїм переможцям. Акція зайняття оселі почалася у 1945 р. Упродовж

1946 р. оселя заповнилася понад п'ять тисячами українців. Одержавши статус переміщеної особи, кожна особа одержувала т.зв. кер-пакет, без огляду, якого віку вона не була б, навіть новонароджені діти. А в тому пакеті були всякі консерви, які ми не раз міняли в німецьких рільників за свіжі продукти, городину, молоко тощо.

Організація таборів давала секретаріатові УОДК багато праці, зокрема, якщо йдеться про табори в області. Відповідні інструкції в обіжниках у справі створення таборів до делегатів УОДК, окрема таборова інструкція після створення таборів і вкінці правильник з поясненням до нього дуже допомогли делегатам у веденні таборів.

Українські Церкви та релігійна опіка над скитальцями

Єдиним, що душпастирював ще перед закінченням війни в околиці Регенсбургу, а потім у Регенсбурзі, був о. Омелян Шараневич, український католицький парох для робітників, а потім і для скитальців. В Регенсбурзі-місті він отримав церкву від р.к. архієпископа при Егідієнплянц, недалеко приміщення УОДК, де щонеділі й свята відправлялись Богослуження. До св. Літургії співав чоловічий хор під орудою п-а Куриленка. О. О. Шараневич був добрим проповідником, гарно співав хор, і на Богослуження приходило багато людей. О. Шараневичеві до помічі приголосився о. Б. Ганушевський на початках існування УОДК. Коли ж відкрилася оселя Ганггофер, р.к. архієпископ призначив українцям католикам церкву св. Віта близько оселі. В ній був парохом, а потім і завідателем деканату о. О. Шараневич, що ревно виконував свою душпастирську працю. Згодом в оселі почали оселяватися інші українські католицькі священники, що були великою поміччю для обох перших священників. Вони щодня відправляли св. Літургії, брали живу участь у працях УОДК, були катехитами в школах і служили людям добрими порадами. Ними були: о. Пантелеймон Шпилька, о. Павло Джулинський, о. Іван Оришкевич, о. Микола Дереш. Пізніше на зміну о. Шараневичеві прийшов о. Євстахій Гайдукевич, назначений парохом і деканом для українців католиків в оселі й у регенсбурзькому деканаті. Йому до помічі коротко був о. Б. Ганушевський, перед своїм виїздом до Міттенвальду.

Душпастирями для українців католиків у повітових осередках, які були на лісті УОДК, тому що були головами ППУЕ або помічниками, були такі священники: о. д-р Мелетій Соловій, ЧСВВ, у Пассав, о. Богдан Лозинський в Амбергу, о. Петро Кашубинський у Шірлінгу, о. д-р Володимир Пелліх у Кам, о. Ярослав Федунік у Еггенфельдені, о. Кость Гаврилів у Фільсбурзі, о. Іван Оришкевич у Дінгольфіngu — поки переїхав до Регенсбургу, о. Петро Іванець у Плятлінгу, о. Є. Кушлик у Фішбаху, о. Микола Дядьо у Ляндав, о. Дмитро Гнат і о. Вол. Маселко у Мосгамі, потім у таборі Волькерінг. Душпастирем для православних українців, який жив в оселі, був о. Володимир Шевчук.

Організації молоді

В цьому третьому періоді починається також виховна праця серед шкільної молоді і студентства. З початком шкільного року 1945/46 колишні провідники Пласту в Україні організують це славне товариство спочатку в Регенсбурзі, а потім і в цілій області. Як пише в звіті за перший рік діяльності УОДК його

секретар мгр. Володимир Кліш, просто неймовірно відданий ідеї Української Самостійної, Незалежної і Соборної Держави та ідеї допомоги рідним братам-українцям:

”Ця праця (для молоді — прим. автора статті) ведеться у формі пластових гуртків. Вона дала початок пізнішому розвитку пластової організації у цілій області. Була це ділянка, якій багато часу та енергії присвятив о. голова.”

Після виснажливих урядових годин у канцелярії голови УОДК, де треба було прийняти багато сторін, що приходили з різними проблемами, вичікуючи в довгій черзі, частих відвідин у пполк. Я. Поспішіля, частинного душпастирювання, що протягом цілого життя як священика завжди займало перше місце, родинне життя і Пласт були тими зайняттями, що відсвіжували й балянсували натугу думок, плянів та всякої постійної дрібної праці. В організації і веденні Пласту я мав довголітній досвід як провідник Пласту й виховник молоді. Велику поміч в організуванні пластових гуртків давав інж. Володимир Приймак, кол. пластун в українській гімназії у Станиславові. Його своячка п-і Анастасія Смеречинська, відома виховниця, зайнялася пластовим новацтвом. Після солідної підготовки трьох гуртків У. П. Юнаків і трьох гуртків У. П. Юначок, тимчасова Обласна Команда під моїм проводом допустила цих шість гуртків до І-шої пл. проби й потім, 24 березня 1946, до пл. Обіту. Це свято, перше в Німеччині, відбулося у недалекому лісі біля оселі. До Обласної Команди належали такі пл. сеньйори: інж. В. Приймак був заступником обл. коменданта, Микола Кавка писарем, а мій брат д-р Тарас скарбником. Відповідальною за виховання і вишкіл дівочих куренів була Ірина Любчак. Створився також Пластовий Осередок, до якого почали зголошуватися щораз більше пл. сеньйори, старші пластуни й охочі громадяни допомагати Пластові. З цих останніх потім створено Пластприят. Ця Обл. Команда організувала й переводила інструкторські курси й табори в поблизьких лісах Регенсбургу для цілої подвійної області, вишколюючи нових провідників для Пласту. Постійним викладачем на цих курсах був пл. сен. інж. Яро Гладкий, ”Чорноморець”. Довгий час я був членом ГПК, а потім ГПБулави, як діловод морського пластування на терені Пласту. За свою вишкільно-виховну працю я одержав кілька відзначень, з яких найвищим є Орден св. Юрія у золоті. Рівночасно я був ген. пластовим духовником на Німеччину, а тепер пл. духовником 10 К.УПС ”Чорноморці”.

Співпраця з іншими скавтськими організаціями різних етнічних груп у Регенсбурзі створила окремий провід для цих груп, якого я був першим головою, а членами по одному заслуженому скавтському провідникові з кожної групи. Пласт у Регенсбурзі вишколив провідників для майбутньої праці на переселенні в цілому світі. Пізніше зорганізовано в оселі Спілку Української Молоді, що є організацією Визвольного Фронту.

Секції

В другому і третьому періоді діяльності УОДК організувались секції, що гуртували людей за їхнім фахом чи професією. Ці секції організувались у місті й в цілій області. Діяли такі секції УОДК:

1. Інженерська — її управа не записана нігде
2. Студентська — голова Іван Іванець

3. Медично-санітарна — голова д-р Олександр Плітас
4. Кооператорів, торговельників та ремісників
5. Жіноча — голова д-р Зоя Плітас
6. Правнича
7. Учительська — голова Михайло Савчин
8. Селянсько-робітничка — голова полк. Л. Богун
9. Журналістів і письменників — голова Віктор Приходько
10. Мемуаристики та хроніки — голова д-р Іван Максимчук
11. Санітарно-Харитативна Служба — голова д-р О. Любчак

Ці секції розвинули свою діяльність, вишколюючи своїх членів теоретично та практично, підшукуючи їм працю за фахом. Усі ці секції після розв'язання УОДК припинили працю. Потім деякі з них перетворилися у самостійні організації згідно з вимогами нашого організованого життя. Так постали організації: Лікарське Товариство, Учительське Об'єднання, Студентська Громада при УТГІ, Об'єднання Українських Жінок на Еміграції, Товариство українських інженерів і багато інших.

Формування централі представництв української еміграції.

В цілій Німеччині в більших українських осередках зорганізовано Обласні Представництва Української Еміграції, яким підлягали Повітові Представництва. Ціла ця сітка Представництв вимагала Централі. Заким вона зформувалась, почались заходи двох основних українських груп — західньої і східньої за походженням із східніх чи західніх земель України, поділених ще на партії чи угруповання. Загал українців з західніх земель висував кандидатом на голову Централі колишнього посла і віцемаршала до польського сейму, визначного українського патріота і діяча Василя Мудрого, а східня група ставила кандидатом полк. Дмитра Долуда, відомого своїм рейдом на чолі загону козаків зі Сходу України до Львова в часі Листопадового Зриву. Зі своїм загоном з витягненими шаблями переїхав найбільш небезпечними вулицями Львова, тут і там обсадженими вже поляками. Цей бравурний рейд нагнав багато страху полякам. Рознеслась була між ними вістка, що "велика сила козацького війська" прибула визволяти Львів.

Отаман Долуд, а в 1945 р. вже полковник, мав щастя. Коли армія США повела наступ на сам Великдень (юліянського стилю календар), 6 травня 1945 р. на Цвойшин в Судетах, забрала вояків полк. Д. Долуда в полон, а з ними його ад'ютанта, поруч. Гнатюка. Полк. Долуда в Цвойшині не було, і в полон він не попав.

Потім полк. Д. Долуд перебував у переселенчому таборі в Карльсфельді біля Мюнхену. Коли я довідався, що він кандидує на голову ЦПУЕ, я зрозумів, що краще було б для нього, якщо б він як визначний військовик, однак без політичного, а зокрема, дипломатичного досвіду, потрібного для такої позиції, зайнявся військовими людьми, що в той час потребували негайної помочі. Отже я поїхав до Мюнхену на переговори з полк. Долудом, щоб його відтягнути від наміру бути головою ЦПУЕ. До того я від юнацтва мав бажання побачити от. Долуда. Книга "Листопадові Дні" О. Кузьми та інші видання про

Листопадовий Чин закріпили в нас молодих ідею визволення України взагалі, а нашої вужчої батьківщини — Галичини зокрема.

В Карльсфельді я відвідав полк. Долуда на його квартирі. Деякі козаки з його штабу були з ним. Наша розмова виглядала приблизно так:— Вітайте, пане полковнику, — я сказав.— Мрією мого життя було вас побачити, того славного отамана, що з загоном козаків приїхав здалека до Львова його визволяти. Я є головою Українського Обласного Допомогового Комітету в Регенсбурзі й маю до вас важливу справу.—

Полк. Долуд щиро привітався зо мною, ми розцілювалися, він попросив мене сідати й каже: — Я чув про вас, пан-отче, і про вашу працю. — Він вдивлявся у мене своїми бистрими сивими очима. В рухах був живенький, але зосереджений і рішучий. З цілої його постави, з його типової для українців зі східніх земель, квітистої мови всміхався до мене пахучий степ, широкий неначе море, з якого віяло волею. Непідроблена щирість проявлялася в кожному його слові.

— Яка ж у вас до мене справа, пан-отче? — Я чув, що ви кандидуєте на голову ЦПУЕ. Я навмисне приїхав, щоб з вами про те поговорити.— Я представив йому ситуацію наших колишніх вояків і тих українців з РОА, їхні потреби, дуже небезпечну ситуацію, у якій вони опинилися як німецькі союзники. Вони потребували статусу УНРРА, перевишколу на інші фахи, включення в українську громаду, спокійного життя після страхіть війни й вкінці переселення за море до країн їхнього вибору. Я тоді вже знав про наміри США, Британії і політичних кіл західніх держав переселити нас у ті країни. Вкінці кажу:— Пане полковнику, ви вроджений військовик, але не політик і не дипломат. В цих поганих обставинах тепер треба мати багато політичного й дипломатичного хисту й досвіду, зокрема голові ЦПУЕ. Якщо б вас вибрали головою, тоді будете мати справи з військовим управлінням, з репатріяційними комісіями СРСР, справи з провокаторами, убивниками й насильниками. Треба мати досвід у громадській роботі й уміти годити з собою всі наші політичні партії та приготувати людей до виїзду за море. А ви військовий високий старшина, який не політикує, а слухається свого Уряду.

Полк. Долуд серйозно над цим усім задумався, пообіцяв подумати над справою, порадитись із своїми одностудцями. На цьому й стало. Пізніш я довідався, що полк. Долуд відтягнув свою кандидатуру. Досвідчений політик, кол. посол і маршал до сейму Василь Мудрий був обраний головою ЦПУЕ, а мгр. І. Городецький секретарем Головної Ради ЦПУЕ.

Відвідини совєтської репатріяційної місії

В половині листопада 1945 р. заповів свої відвідини полковник військ НКВД і голова репатріяційної місії у Регенсбурзі Фоменко. Усі ми в УОДК були свідомі, що ці відвідини не принесуть добра нам, а радше пошкодять діяльності УОДК. Зокрема мене особисто ці відвідини насторожили й наповнили мою душу загрозою, починалась бо акція, якої ми не сподівалися і її не передбачали, тим більше, що від'їхав був до США пполк. Яромир Поспішіль, а його пост зайняв інший високий офіцер США, з яким ми мали слабкий контакт. А втім УНРРА перебрала була нагляд над нашою українською оселею з автономними правами. На другий день приїхав полк. Фоменко зі своїм штабом — п'ятьма поліцейськими НКВД. Вони ввійшли до моєї канцелярії, позасідали передо мною за моїм

працівним столом. Присутніми з УОДК були мгр. В. Кліш та інж. Д. І. Тромса. Полк. Фоменко зразу почав сипати закидами: 1. УОДК діє за американські гроші. 2. УОДК не є ніякою допомоговою інституцією, але звичайною американською експозитурою і за наказом своїх панів діє проти Советського Союзу. Почав подавати "докази" проти нашої допомогової діяльності — неправдиві, видумані і нелогічні. 3. Видавання під американською покришкою нелегальних виказок ідентичности, навіть советським громадянам. На це він пред'явив виказку, виставлену відділом виказок УОДК одному з його поліцаїв, яку він отримав на основі поданих ним неправдивих інформацій. (Про ці виказки у звіті референта Суспільної Опіки.) Всі закиди полк. Фоменка ми відкинули як неправдиві, безосновні і нелогічні, зокрема виставлення виказки НКВД-истові, що було звичайною провокацією.

Розв'язання УОДК

14 грудня 1945 р. військове управління США розв'язало УОДК, приблизно чотири тижні після візиту полк. Фоменка. В зв'язку з тим просто трагічним для нас потягненням американської влади Екзекутива УОДК кілька разів інтервеніювала у військовому управлінні, як і в Головній Квартирі США в Німеччині. Відбуто дві поїздки в цій справі до Франкфурту та одну до Мюнхену. Внесено також окремий меморіал. Однак ці старання не мали ніяких успіхів. Уряд США певно не хотів дражнити советів, знаючи, що й так усі переміщені особи переїдуть до заморських країн, і справа саяк чи так буде розв'язана.

Розв'язання УОДК та запечатання приміщень при Нойпфарплац 14 витворило нову ситуацію, у якій ми мусіли вести дальшу працю. Зі зрозумілих причин такої діяльності, як до розв'язання УОДК, уже неможливо було вести. Ми втратили легальний ґрунт. Однак життя вимагало щораз нових інформацій і доручень нашим делегатурам. Ми вирішили перенести наше бюро на оселю Ганггофер. Під назвою Обласне Представництво Української Еміграції ми вели далі діяльність, але вже в меншому масштабі. Секції і товариства далі підлягали управі ОПУЕ, яка координувала їх діяльність, що була невеликою, більш захованою, веденою з конечности. Однак у міру того, як інші ОПУЕ набирали щораз більше громадянських прав, поширювалася і поглиблювалася також праця ОПУЕ у Регенсбурзі, хоч до виїзду нашої еміграції за море вона була весь час неофіційною і невизнаною американською владою, бо української національности як такої вона не визнавала, а тільки державну приналежність. Доказом цього є лист Гол. Квартири Східньої Військової Округи, підписаний А. Ля Монт Сміт-ом, регіональним інспектором XII Корпусу, до В. С. Роджерса, директора Виховання УНРРА, у справі УТГІ та його петиції, яку той же Сміт передав до Роджерса делегатами УТГІ. В третій точці цього листа написано таке:

"Українці не є визнані як окрема національність, і Головна Квартира Армії заборонила формування комітетів і організацій тим людям, що називають себе українцями". (Див. II Том: "Український Технічно-Господарський Інститут (Подоєбради, Регенсбург, Мюнхен) 1932-1952", сторінка 70).

В своїй внутрішній структурі ОПУЕ Регенсбург пристосувалося до загальної структури за інструкціями ЦПУЕ. Однак деякі референтури злучено під управу одного референта, як правної охорони, інформації, організації праці та господарства. Сталося це тому, як пише в своєму звіті мгр. В. Кліш, бо "в

початках ОПУЕ ніхто не хотів зайняти відповідних постів, а потім з причини виборів було недоцільним обсаджувати ці референтури. Кожний хотів виждати до загальних зборів ОПУЕ, які відбулися 1 липня 1946 р. Все ж таки треба підкреслити, що всі ці ділянки були належно опрацьовані, а обіжники, що їх висилано в область, давали напрямні цим ділянкам''. До того всього американська влада заборонила нам виїздити в область.

В тому часі велику увагу присвячувала управа ОПУЕ правовим справам. У зв'язку з різними перереєстраціями, перевірками і т.д. було konieczним поінформувати поодинокі табори про мету й спосіб проведення тих перевірок. Отже було багато праці для секретаріату передруковувати різні інформації та обіжники з Централі. Також багато праці управі ОПУЕ завдало переорганізування області. 25 українських комітетів в області перемінено на 12 ППУЕ на конференції 25 квітня 1946 р. Багато часу забрали вибори до обласного і повітових представництв. Хоч цими справами займалася, в основному, виборча комісія, то все ж таки багато з них мусіла провести управа при співпраці з виборчою комісією.

С.Х.С. В Регенсбурзі постає перша Санітарно-Харитативна Служба, яка під проводом д-ра Осипа Любчака перебирає велику частину праці референтури Суспільної Опіки над полоненими і іншими, що потребували допомоги грішми чи лікарської опіки. В опіці над полоненими вельми заслужилося наше жіноцтво під проводом пань Стефанії Нагірної і Марії Голуб.

''Слово''. Дуже важливою ділянкою праці управи ОПУЕ було наладнання і впорядкування подавання добрих інформацій. До цього для Регенсбургу й області надавалася б добра, національно свідома, християнська і патріотична преса. Часопис ''Слово'' був більш соціалістичної закраски, як і його редактори, до того релігійно індиферентні. Вкінці воно перейшло на партійну газету. Щоб з цього вийти, управа перебирає назад українські черенки, випозичені кооперативі ''Українське Мистецтво'', і під досвідченою рукою патріота і релігійно віруючого редактора Юліяна Тарновича-Бескида (старого лемка) видає часопис ''Українське Слово'', яке відіграло визначну роль у подаванні вірних інформацій українській громаді в діаспорі. Однак згодом з незалежних від управи УОДК причин, через дії ворожих українській справі чинників в УНРРА, а потім ІРО, управа мусіла припинити видавання ''Українського Слова'' на наказ ІРО.

Під час загальних зборів ОПУЕ в Регенсбурзі 11 липня 1946 р. о. Б. Ганушевський вніс резигнацію з головства в ОПУЕ, склавши звіт із своєї праці. Як причину подав о. голова konieczність зміни місця його праці, з огляду на його безпеку. Головою обрано д-ра Володимира Комаринського, секретарем обрано вдруге мгр. Володимира Кліша, решта управи, з малими змінами, залишилась та сама.

Кол. голова о. Б. Ганушевський переїхав із дружиною Анною і з дітьми до Міттенвальду в Альпах, після закінчення багатьох праць в УОДК, виконаних упродовж більше як одного року. Однак він приїжджав час-до-часу до Регенсбургу, щоб допомогти у пластовій праці хворому проф. Михайлові Іваненкові, що прийшов на його місце. Поголошений працею душпастиря, катехита шкіл і станичного Пласту в Міттенвальді, перервав свій зв'язок з Регенсбургом. Остаточною причиною були розшуки Советської Репатріаційної Комісії в асисті офіцера УНРРА за ним в оселі Ганггофер восени 1946 р. В Міттенвальді жив о. Б. Ганушевський до виїзду до Канади в липні 1949 р.

На основі звіту мгр. Володимира Кліша за один рік діяльності УОДК, а потім після його розв'язання ОПУЕ, подаю стан працівників цих піонерських організацій нашої еміграції, їхнє число й платні. На одному з перших засідань повного складу управи УОДК вирішено не подавати в звітах імен і прізвищ працівників УОДК, як і не робити ніяких збірних чи інших фотографій членів управи УОДК, щоб не давати доказового матеріалу в руки тих, що нас переслідували, і щоб не дати причини до переслідування їхніх родин в Україні. Після 40 років зорганізування УОДК мало хто залишився у живих з цих працівників, і не від речі буде подати їхні імена й прізвища в цій статті на вічний спомин цих безінтересовних, високоблагородних, справжніх християн-патріотів, що не жаліли часу ані труду, але в крайній небезпеці насильної репатріації працювали, щоб допомогти своїм братам і сестрам і після життя у непевності за свою будучність, але в ладі й порядку, після перевишколу більшості з них і підготовки до нового життя, відкрити їм двері у нові світи. Там вони зажили в гідності достатнім життям, згадуючи з любов'ю і приємністю ці не раз терпкі дні життя, але у свободі, в праці для свого народу й у молитві за краще його й своє завтра.

Стан працівників в Обласному Комітеті в 1945 р.:

В місяці червні працювало всіх референтів і працівників	— 9
Найвища платня у тому часі була на особу місячно	— 200.00 НМ
В місяці липні усіх працівників і референтів було	— 29
в тому 7 референтів і 1 фізичний працівник.	
Найвища платня місячно	— 215.00 НМ
У місяці серпні усіх працівників і референтів було	— 34
в тому 8 референтів і 1 фізичний робітник.	
Найвища платня місячно	— 215.00 НМ
Крім цього працювало тоді з рамени УОДК	
в УНРРА та при реєстраціях	— 13
Вони проводили також реєстрацію українців поза Регенсбургом.	
В місяці вересні працювало працівників і референтів	— 43
у тому 8 референтів і 3 фізичні робітники.	
Найвища платня місячно	— 335.00 НМ
В УНРРА та в інших спеціальних працях zatrudнених було додатково	— 15
з місячною платнею найвище	— 263.00 НМ
В тому місяці рівночасно працювало в народній школі вчителів	— 5
з місячною платнею	— 265.00 НМ
В гімназії працювало вчителів	— 13
з місячною платнею найвище	— 427.00 НМ
В місяці жовтні працювало референтів і працівників	— 37
у тому 8 референтів і два фізичні робітники.	
Найвища місячна платня	— 335.00 НМ
В УНРРА та при перереєстраціях працювало, крім цього, осіб	— 5
В народній школі працювало вчителів	— 8
Найвища платня	— 265.00 НМ

В гімназії працювало вчителів 15 і 1 фізичний робітник	— 16
Найвища платня	— 330.00 НМ
В місяці листопаді працювало референтів і працівників	— 35
в тому два фізичні робітники і 8 референтів.	
Найвища платня	— 345.00 НМ
В народній школі працювало осіб	— 7
Найвища платня місячно	— 265.00 НМ
В гімназії працювало осіб	— 15
в тому один фіз. робітник. Найвища платня	— 330.00 НМ
В місяці грудні працювало референтів і працівників	— 25
в тому 8 референтів і 3 фізичні робітники	
Найвища платня місячно	— 275.00 НМ
В гімназії працювало всіх осіб, в тому 1 фізичний робітник	— 15
Найвища платня місячно	— 330.00 НМ
В народній школі працювало осіб	— 8
Найвища платня	— 265.00 НМ

Починаючи від січня 1946 р., референти й працівники не одержували заплати, бо УОДК був розв'язаний. Народня школа та гімназія перейшли на власне утримання з допомогою управи оселі та Батьківського гуртка. Починаючи від січня 1946 р., в ОПУЕ працювало сім працівників і референтів. Виймово тільки при переписі населення працювало ще додатково п'ять. Однак багато допомігали поодинокі громадяни, які не щадили ні часу, ні труду та радо виїжджали до поодиноких таборів, щоб там поінформувати та віддати потрібні обіжники чи інструкції. В основному такі поїздки відбувалися раз, а часом і два рази на місяць, а їхало за кожним разом десять осіб. Багато вклали праці громадяни оселі в організацію і проведення виборів. Вони працювали безплатно, тільки за зворот коштів подорожей, що були не раз далекі, не вигідні й томлячі. Так доповнювалась не достача постійних працівників.

Виринає питання, звідки управа УОДК отримувала гроші, щоб ними оплатити стільки працівників УОДК, шкіл і поїздки в область? Від військового управління США чи з інших американських джерел ми не отримали ані одного, як то кажуть, зламаного centa, чи тоді пфеніга, хоч нам закидала Советська Репатріаційна Комісія, що нас оплачують американці. Головним джерелом прибутку УОДК були оплати за виказки ідентичности — по 3.00 НМ за виказку. Побічним прибутком були членські й грошові дари від доброзичливих, щирих українців на справи Суспільної Опіки й потім Харитативно-Санітарної Служби. Ці прибутки йшли в тисячі. Ними винагороджувано працівників УОДК, шкіл і виплачувано допомоги потребуючим. (Дивись звіт скарбника.)

Секретаріят УОДК, а потім, після його розв'язання, ОПУЕ полагоджував дрібніші справи, пов'язані з листами поодиноких людей до німецької адміністрації чи американської влади. Перекладав на німецьку чи англійську мову один перекладач, а дві машиністки переписували. Після розв'язання ОУДК працювала тільки одна машиністка. До переписування уживано чотири друкарські машини.

Вислано й прийнято в звітovому часі одну тисячу листів, 38 обіжників і інформативних видань, а після розв'язання УОДК 23.

Управа УОДК, а потім ОПУЕ часто брала участь в організаційних поїздках до Централі ПУЕ, на різні з'їзди тощо. Таких поїздок відбуто: до Авгсбургу 9, до Мюнхену 5, до Франкфурту/Майном 3 і до інших місцевостей 27. Деякі з тих поїздок відбували різні особи рівночасно до різних таборів.

Перепис українців був одною з найважливіших справ ОПУЕ. Область поділено на п'ять районів. Кожний район мав свого інструктора, що об'їздив його, організував перепис, інформував, збирав матеріали, які потім опрацьовувано.

Зв'язок УОДК, а потім ОПУЕ з повітовими делегатурами, як і з поодинокими таборами, постійно був дуже добрий. Увесь час вислано до них обіжники, в яких вимагалось звітів з різних ділянок праці, як статистики, культурно-освітньої, загальної підготовки людей на виїзд за море тощо. Насправді великих успіхів з того звітування не було, зокрема після розв'язання УОДК, але ця справа наладнувалася так, що можна було мати загальний погляд. Справа в тому, що перед розв'язанням УОДК діяв легально й ми боронили загал біженців різними, відповідними до справи, меморіалами та інтервенціями. Після розв'язання наша праця набрала більш внутрішнього, організаційного й інформаційного та підготовчого характеру. Система була така, що секретаріат виготовляв потрібний меморіал, а потім управи таборів, що вимагали наладнання даної справи, цей меморіал підписували й висилали куди слід.

Цілорічні здобутки в цілій регенсбурзькій області:

На 15 тисяч українців, які жили в подвійній області, зареєстровано 12,500. 85% наших людей, що в тому часі жили в таборах від вересня 1945 р., решта — 15% приватно. Найбільший табір був у Регенсбурзі, по ньому йшли Ноймаркт, Ляндсгут, Пфаркірхен, Фільсбібург та інші.

В наслідок організаційної праці на терені наших областей засновано:

- 20 українських католицьких церков
- 10 українських православних церков
- 10 хорів — 35 концертів для американських вояків і 3 для українців
- 8 спортивних клубів
- 8 дитячих садків
- 1 гімназію у Регенсбурзі й 4 гімназійні курси в Ноймаркті, Ляндсгуті, Фільсбібургу й Боденвері
- 10 народніх шкіл (у кожному таборі, де були діти шкільного віку)
- 10 пластових осередків, що вели вишкільно-виховні табори
- 3 санітарні станиці, 1 санітарний курс
- 20 курсів англійської мови, 3 шоферські курси.

Авдиторні виклади УТГП постійно велися у Регенсбурзі. Поза тим у всіх таборах відбувалися різні курси для перевишколу й доповнення знання молоді й старших.

Полонені. Референтура суспільної опіки завжди добре опікувалася українськими полоненими, що перебували в таборах воєнно-полонених на терені нашої області. Цих таборів було два: Міхельсбух коло Плятлінгу і Ауербак коло Амбергу. З цього табору перевезено потім полонених до Регенсбургу. В обох цих таборах жило 1,400 воєнно-полонених українців. Крім цього, тут і там у менших скупченнях проживали т.зв. Юнаки і Юначки, яких німці насильно

взяли до протилетунської оборони. Цими всіма полоненими заопікувався голова Санітарно-Харитативної Служби д-р Осип Любчак та його персонал. Час від часу, а передусім під час Великодніх чи Різдвяних свят ціла подвійна область відбувала збірки на воєнно-полонених і тим старалася облегшити їхню гірку долю за дратами. При кінці червня 1946 р. майже всіх полонених звільнено і вони роз'їхалися у пошукуванні за своїми рідними й знайомими по цілій Німеччині.

Об'єднання Українських Жінок на Еміграції.

В організації нашого жіноцтва, якому УОДК, а потім ОПУЕ приділяли велику увагу як матерям, що виховували для Бога й України дітей, зроблено великий поступ. Праця йшла на місцях у таборах чи повітових осередках і в Регенсбурзі. Зорганізувавшись, жіноцтво під проводом п-і Стефанії Нагірної скликало з'їзд жінок з подвійної області 2 червня 1946 р. у Регенсбурзі, на якому затверджено правильник ОУЖ. Стефанію Нагірну, обрали головою на подвійну область. З такою самою печаливістю, як для своїх родин, працювали вони також для добра української громади в Регенсбурзі й області. Вели дитячі садки, кравецькі робітні, виробничі курси й варстати, влаштовували виставки народного мистецтва, підготовляли прийняття та бенкети, зокрема з приводу відвідин українських діячів, відвідували хворих по шпиталях і домах, опікувалися матір'ю і дитиною у потребі, старими й немічними, опущеними дітьми й дівчатами й несли допомогу всюди, де їх було потрібно, зокрема українським полоненим. Більше написано в окремій статті.

Ліга Українських Політичних В'язнів

Заснована 22 грудня 1945 р. Її головним осідком в областях був Регенсбург. Головою її був мгр. І. Городецький. Ліга виконала знамениту працю як у Регенсбурзі, так і в більших ППУЕ й таборах. Об'єднала передусім усіх політв'язнів німецьких концентраційних таборів і тюрем. Як жертви насильства окупантів України політв'язні свідчили проти колаборанства українського народу, зокрема з німцями, і боролися проти цього засобу наших ворогів. Централю ЛУПВ у Мюнхені, а потім відбутий Конгрес 29 і 30 червня 1946 р. потвердив доцільність організації українських політв'язнів на чужині. Щоб зібрати фонди та допомогти своїм членам у потребі й вдовам та сиротам по померлих політв'язнях, ЛУПВ улаштувала три величаві концерти в Регенсбурзі.

Звіти референтів та деяких секцій УОДК, що збереглися

Відомості в цьому розділі подані на основі моїх власних записок і документів та головню звітів секретаря УОДК мгр. Володимира Кліша і орг. референтів І. Городецького і Михайла Бойка. Однак ці відомості в більшості охоплюють загально справи, пов'язані з діяльністю УОДК, а потім ОПУЕ, як постанови цих організацій, розв'язання УОДК і продовження праці в ОПУЕ. Щоб, однак, вичерпно й більш спрецизовано подати всі ці відомості для кращої інформації з тих часів з-перед 40 років, подаю сконденсовано звіти всіх чотирьох найголовніших референтів УОДК та деяких секцій. Ці звіти збереглися і були знайдені в архівах УВАН в Нью-Йорку. Звіт організаційного референта мгр. І. Городецького я одержав від нього самого.

Тому, що організаційний референт є фундаментальним у кожному комітеті, подаємо **звіти організаційних референтів** на першому місці.

Організаційний референт мгр. Ілля Городецький, відданий УОДК і праці для добра наших скитальців, який zorganizував область, склав звіт із своєї праці за час від 1 червня 1945 до 11 липня 1946 на загальних зборах ОПУЕ, які відбулися 11 липня 1946 р.

Терен діяльності. УОДК в Регенсбурзі й обласні представництва в подвійній області Нідербаєрн і Оберпфальц у Баварії з їхніми 40 повітами. Діяльність організаційного референта йшла в трьох напрямках:

1. Організація, опіка та перевірка делегатур в області. Зв'язок з іншими комітетами, українськими й чужими і після його постанови, з Центральним Представництвом Української Еміграції.
2. Організація секцій, опіка над ними й контроль внутрі УОДК.
3. Дисципліна праці та її налагодження. Розмежування компетенцій поодиноких референтів і персональні справи працівників УОДК.

На 40 повітів у подвійній області zorganizовано 35 делегатур. З них 16 працювало дуже добре. В інших повітах зовсім не було українців з різних причин. Організаційний референт відвідав усі осередки повітів. У деяких більших скупченнях українців був по кілька разів, відбуваючи 10 великих поїздок та кілька менших. В тому часі він зробив 6,000 км дороги. До помічі йому працювали три організатори, що відвідали всі містечка й села та хутори, зокрема в регенсбурзькому повіті. В цілій області вели працю делегатури, які нараховували коло 15,000 українців, в тому в регенсбурзькому повіті понад 3,000. Шіснадцять делегатур, що працювали найкраще, були в таких осередках повітів: Ноймаркт, Плятлінг, Покінк, Штравбінг, Швандорф, Ріденбург, Кельгайм, Дінгольфінг, Фільсбібург, Боденвер, що діяли вже в перших двох місяцях після оснування УОДК. Пізніше Дегендорф, Пассав, Пфаркірхен, Ляндсгут, Байройт і Амберг. Нав'язано контакт з іншими етнічними комітетами, які втримували зв'язки, і їх було шість, крім поляків. Щоб розмежувати компетенції поодиноких референтів і обговорити засяг праці та її плян, Екзекутива УОДК скликала двоє спеціальних сходин. Так налагодилася дисципліна праці внутрі УОДК. При німецькому уряді праці створено референтуру праці для українців. Її вів мгр. Мирон Руснак. В місяцях червні й липні 1945 всіх працівників в УОДК було 38. При кінці липня 1945 zorganizовано Червоний Хрест, головою якого був інж. В. Татомир, а секретаркою д-р Струтинська, потім головою був д-р Осип Любчак. Працею в подвійній області проводив УОДК, а потім ОПУЕ.

Статут. Недостачу статуту довгий час відчували всі — вершинні й низинні клітини УОДК, потім ОПУЕ й ЦПУЕ. Остаточо оформлено статут, спираючись на постанови з'їзду центрального й обласних та повітових комітетів в Ашаффенбурзі, що відбувся 31 жовтня і 1 листопада 1945 р., та різних потім конференцій і нарад. Оформлено також і таборовий правильник, релятивно однаковий для усіх трьох окупаційних зон Німеччини, в яких жили українські емігранти. Цього статуту й правильника потрібно було для праць ППУЕ, ОПУЕ й ЦПУЕ. Після їх розповсюдження внутрішнє життя нашої еміграції шораз краще налагоджувалося і досягнуло свій кульмінаційний пункт перед виїздом на поселення. Якщо йдеться про управи в делегатурах, не від речі буде подати імена

і прізвища принаймні голови і секретаря кожної делегатури, бож вони разом з управою УОДК виконували це велике завдання — зберігання духового і фізичного життя нашої еміграції. Місцевості подаємо латинкою у німецькій транскрипції.

Місцевість	голова — секретар	кількість біженців
1. Regensburg	о. Богдан Ганушевський, мгр. Володимир Кліш,	3,000
2. Straubing	Теодор Урбан, учитель, Микола Фешак, учитель,	950
3. Dingolfing	о. Іван Оришкевич, священник, проф. Тиміш Білостоцький,	400
4. Bodenwohr & Waldmunchen	інж. Стан. Берегулька, Лев Любинський,	200
5. Cham	о. Володимир Пелліх, д-р Антін Базар, мгр. Юрій Орач,	500
6. Schwandorf	Петро Бігус, Ярослав Береза,	350
7. Amberg	о. Богдан Лозинський, Осип Караван, потім Василь Гирак,	500
8. Passau	проф. Світозор Драгоманів, потім Альфред Козак, Тучак,	1,500
9. Plattling	о.Петро Іванець, д-р Григор Ничка,	800
10. Vilsbiburg	о. Константин Гаврилів, д-р Теодор Сендзік,	430
11. Eggenfelder	зв'язковий д-р Кучер (Дітфурт) і о. Я. Федунік,	200
12. Pocking	інж. Орест Макар, потім д-р Євген Бачинський,	250
13. Pfarkirchen	інж. Ярослав Іванусів, д-р Леонід Хруцький,	500
14. Viechbach	о. Є. Кушлик, д-р Хархаліс,	400
15. Pasberg	проф. Михайло Проць, Михайло Граб,	632
16. Neumarkt	д-р Андрій Стронціцький, мгр. Онуфрій Германюк,	600
17. Landshut	інж. Ілярій Ольховий, Роман Татківський,	900
18. Weiden	Михайло Гуменюк, учитель, Василь Бабінчук,	500
19. Regen	мгр. Богдан Гаврик, Дмитро Білий, студ.	70
20. Mellersdorf	д-р Іван Максимчук, інж. Осип Бандера,	132
21. Landau	о. Микола Дядьо, Іван Витвицький,	400
22. Kelheim	Петро Мельникович,	100

23. Riedenburg	проф. Лев Рудавський,	100
24. Beingries	Іван Шаран, Богдан Курах,	109
25. Mitterteich	Іван Тріска, О. Губчак, О. Хмара, учитель	200

Організаторами, що працювали в подвійній області, були: Михайло Савчин — учитель, mgr. Олександр Бережницький — гімназ. учитель, Володимир Дейчаківський — студент, mgr. Андрій Тершаковець у Вальдмюнхені, Мирон Луцишин у Бодені, та Іван Зельський у Боденвері.

Організаційний референт УОДК, а потім ОПУЕ І. Городецький постійно комунікувався з проводами Осередків. Він робив це виїжджаючи часто в терен і видаючи добре редаговані обіжники п.з. "Актуальні справи й припоручення", які він видавав від вересня до грудня 1945 р. В них він подавав інструкції про перехід з приватного життя у таборове, інструкції для приватників, що не бажали жити в таборах, закликав до добрих взаємин з УНРРА, а потім ІРО, до зв'язків з військовим управлінням США, закликав до чесного, відповідального і доцільного життя праці та виховання дітей у релігійному і патріотичному дусі. Пригадував про пожвавлення постійного зв'язку з УОДК, подавав нові постанови УНРРА й багато іншого, що стосувалося життя нашої еміграції.

Крім усіх тих старанно визбраних інструкцій, подавав актуальні новини про створення секцій при УОДК та їх праці, заохочував делегатури до творення таких секцій у себе. Повідомляв про організацію і працю обох Українських Церков, лікарську пораду, про бурсу для учнів середніх шкіл у Регенсбурзі й пляновані представництва ППУЕ, ОПУЕ та ЦПУЕ. І. Городецький ділився з цілою областю новинками з українського життя у Регенсбурзі, в області й інших зонах Німеччини, обговорював справи шкільництва, організації молоді Пласт, центральний з'їзд ОПУЕ в Ашаффенбурзі, що відбувся 30 і 31 жовтня 1945. На цьому з'їзді було 140 представників ОПУЕ з усіх трьох окупаційних зон Німеччини від 600 тисяч нашої еміграції. Від Регенсбургу брали участь два делегати і три обсерватори.

В підрозділі "Важніші відомості й постанови Центрального З'їзду" І. Городецький подає таке: За старанням нашої еміграції в США й Канаді створився там "Міжкомітетовий Союз Українців Америки й Канади", який об'єднав багато канадських і американських організацій українців. Завданням цього Союзу є нести моральну та матеріальну поміч українській еміграції в Європі. Експозитурою цього Союзу є "Українське Центральне Допомогове Бюро" в Лондоні, головою якого є сотник Богдан Панчук. В зверненні цього бюро сказано, що допомоги будуть посилатись тільки через комітети. Тим часом американська влада розв'язала вже декілька таких комітетів-делегатур в області."

В дальших відомостях з Центрального З'їзду І. Городецький подає, що УНРРА буде опікуватися біженцями до кінця березня 1946 р., потім цю опіку перебере ІРО, що приготує їх на виїзд до різних країн. На основі резолюцій цього З'їзду УОДК буде вести свою працю у таборах області. Всіх таборів у Німеччині є коло 400. При Централі створено окремий таборовий відділ. Організаційна сітка комітетів побудована так: Центральний Комітет, три Крайові Комітети на всі три зони, Обласні Комітети та Повітові. Головою Центрального Комітету обрано Василя Мудрого, а до помочі йому дано 12

референтів. Крайовим головою на британську зону є кол. посол д-р Павло Лисяк, а у французькій зоні д-р С. Я. Кальба. Широко обговорено справи комісій: статуткової, організаційної, культурної праці та фінансової. На кожного українця наложено національний податок у сумі 20 НМ на рік, з чого 50% призначено до централі.

Цей 3'їзд був свого роду українським парламентом, який мав одне сильне бажання об'єднати українську еміграцію довкола одного центру. На основі статуту цей центр оформився як Центральне Представництво Української Еміграції, що мало свою Раду й виконний орган. Членом цієї Ради ЦПУЕ в характері секретаря вибрано І. Городецького, що було великою честю для управи УОДК, а потім ОПУЕ, до якої він належав. І. Городецький належав до Ради ЦПУЕ і був членом культурної секції ЦПУЕ від 1945 до 1947. Після 3'їзду в Ашаффенбурзі відбулися наради Ради ЦПУЕ в Новому Ульмі 6-7 квітня 1946 р. Потім в Авсгбургу 10 липня 1946 р. II з'їзд ЦПУЕ в Регенсбурзі 8-10 травня 1947 та продовження цього з'їзду в Діллінгені 14-15 листопада 1947 р. Це є підсумки праці нашого першого організаційного референта в УОДК, областях та в Центральному Представництві Української Еміграції.

Від 11 листопада 1946 р. пост організаційного референта перебрав п. Михайло Бойко, теперішній секретар Комітету кол. жителів оселі Ганггофер у Регенсбурзі й ініціатор цієї книги. Для її видання треба було багато праці, якої душею був п. М. Бойко.

Він працював на цьому пості до 30 червня 1948. Його праця базувалась на цілому ряді правильників і постанов ЦПУЕ, що в практичному житті не все давалося погодити з правильниками ІРО (Інтернешенал Рефюджі Організейшен). ІРО на місцях намагалося задержати в своїх руках рішальний вплив на життя еміграції. Ця обставина приносила багато клопоту, як низовим, так і зверхнім громадським чинникам. Наскільки наміри українських громадських чинників були збережені, залежало від громадського вироблення мешканців та від провідної верстви даного осередка. Належить однак ствердити, що в загальному українська еміграція нашої подвійної області здала іспит з громадського вироблення та дисципліни після інструкцій ЦПУЕ. Деякі відхилення від громадської дисципліни та розчислювання на УНРРА, або ІРО, деяких чинників були дуже рідкі.

На великому просторі наших областей ЦПУЕ прилучило до ОПУЕ Регенсбург ще й давню область Байройт. Так у Байроті було ППУЕ. Якщо взяти до уваги статистичні дані, то 31 грудня 1946 було 12.166 мешканців у 20 таборах і 4 осередках для приватників. 31 серпня 1947 р. було у 21 таборах і осередках приватників 14.459. На 31 серпня 1948 р. в 10 таборах і 10 осередках приватників було разом 12.306 мешканців. В тому українців католиків 9.201, українців православних 3.055 і іншого віровизнання 50. В тому було багато дітей та молоді. Всіх родин було 2.807, а самотників 2.169 з переважаючою більшістю мужчин. Рівночасно збільшилося число мешканців оселі Ганггофер тому, що прибули скитальці з Байройту і повіту, з менших таборів, втікачі з Італії (полонені 1. Дивізії "Галичина" в Ріміні), втікачі з московської зони, втікачі з Чехії, бійці УПА, звільнені полонені з Британії. В половині 1948 р. почалася еміграція скитальців з Німеччини до інших країн, як до Бельгії, Франції, Голляндії, США, Аргентини, Канади, Венесуелі, Австралії, Тунісу, Бразилії і

Британії. Це було причиною, що зменшилося число таборів в області, бо їх злучувано з найбільшим. Однак збільшувалося число представництв приватників. Після ліквідації даного табору все ж таки залишилася якась кількість приватників, для яких треба було організувати окремий осередок. Всі осередки на терені областей були побудовані на організаційній структурі ЦПУЕ, тільки два табори в Друмонді і Нойдорфі не мали ані Ради, ані Контрольної Комісії. Після ліквідації таборів залишилися давні ППУЕ тільки в Ляндсгуті, Байройті й Пассаві. Всі більші скупчення приватників мали вибори і керівні органи, а менші числом мали зв'язкових з ОПУЕ.

Осередки в звітному часі організаційного референта М. Бойка:

Штравбінг зі зв'язковим п. Рудакевичем. **Плятлінг**, колись великий осередок, трагічна місцевість, відома з примусової репатріації.

Деггендорф. Біля нього в Меттені був похований бл. п. гетьман Павло Скоропадський. Його тлінні останки перевезла родина до Захід. Німеччини. У Деггендорфі був український сиротинець, з якого в 1946 р. 80 дітей виїхало до США на адаптацію завдяки п-ву Коцам. В Деггендорфі першу поміч і опіку отримали від американської влади учасники славного рейду УПА, що перейшли зі зброєю у руках чесько-німецьку границю у листопаді 1947 р. До цієї місцевості прилучено осідок наших скитальців Реген у 1948 р.

Табори. Вінпер — комендант п. Баран. **Пассав** — першим головою був дуже коротко в червні 1945 р. о. д-р Мелетій Соловій, ЧСВВ. Потім за диякона Коваленка примусово вивезено в листопаді 1945 р. скитальців з табору до ССРСР. Після перебрання посту голови осередка ППУЕ Альфредом Козаком це ППУЕ почало нормально працювати. **Пфаркірхен, Егенфельден, Грізбах** — В таборі "Авсбав" УНРРА перевела восени 1946 р. скрінінг, жертвою якого впало 70% мешканців. Комендантом був п. Сірий. **Ляндсгут** — 4 табори. ППУЕ обслуговувало також приватників, що жили в повітах Ляндсгут, Ноймаркт, Мообург та Фільсбїбург. **Ганакер** — комендант табору д-р Базар. Це був більший табір. Приватники жили в повітах Ляндав і Дінгольфінг. **Ноймаркт** — В перших двох роках цей визначний культурний осередок відіграв важливу роль на добро української еміграції у таборі "Нова Говерля". Там діяло колись сильне ППУЕ, що об'єднало п'ять таборів, положених в околиці Ноймаркту. В повітах Байройт і Ноймаркт жило 40 приватників. **Друмонд** — комендант п. Малинич. Він постарався, що майже всі працездатні мужчини одержали працю у німецьких підприємствах і власних варстатах "Нова Техніка". Культурно-освітнім референтом табору був п. Кобаса, що спровадив з різних українських книгозбірень знамениті примірники нашого письменства, з яких щедро користали мешканці. В 1947 р. цих таборовиків перенесено до "Нової Говерлі". **Поллянтен** — табір "Прінцентон" дуже дисциплінований. **Форгайм** — табір "Марквілле" — комендантом був мгр. Іван Базарко. Цей табір реагував найскорше на всі накази ОПУЕ Регенсбург. **Ересбах** — табір "Сольгайм". **Байройт** — голова ППУЕ д-р Бородайко, який добре опікувався 350 приватниками, розкиненими на великому просторі Горішнього Пфальцу й Горішньої Франконії. **Табір "Леопольд Касерне"** — після влучення до нього скитальців з Бамбергу мав 3.130 осіб. Цей табір стояв на висоті завдання.

Міттерах — табір з 230 українцями, яких перевезено до Фрайману в Мюнхені й до Регенсбургу. Приватники були під опікою Франца Козьолковського.

Швандорф — тут мешкало приватно 80 українців під опікою ІРО. **Амберг** — в ньому був табір, мешканців якого вивезено в 1946 р. Залишилося всього 80 осіб на приватних помешканнях. В Амбергу була санаторія для туберкульозно хворих, серед яких було 130 українців. На цвинтарі Катеріненфрідгоф був гарний пам'ятник, який здвинула спеціальна комісія ОПУЕ на могилі кол. отамана УГА та славного оборонця політичних в'язнів з процесів у Польщі д-ра Степана Шухевича. В 1970-их роках його тлінні останки перевезла родина до Бавнд Бруку, США. Амберг перейде до історії еміграції як другий Штрасгоф, де мусіли коротати довгі тижні, а то й місяці всі ті, що мали намір переїхати до кращих країн. **Кам** — лежить недалеко чеського кордону. Довкола нього жило багато українців, які переїхали до інших таборів, подальше від небезпеки примусової репатріації. **Волькерінг** і другий **Нойдорф** — Комендантом цього табору був ред. Іван Бедрило, який співпрацював у львівському "Ділі". І. Бедрило опікувався новоприбулими українцями, поки вони могли себе оформити. Він був близьким товаришем Романа Шухевича — Т. Чупринки й членом бойової групи "Тури". Вкінці **Регенсбург** — найбільший і найважливіший осередок. Табір — це оселя Ганггофер. Її першим посадником був Вол. Заяць, призначений Екзекутивою УОДК. По нім був щиро відданий праці для оселян посадник, пізніше голова Ради оселі інж. Антін Артимович, що має великі заслуги в організації оселі та її обороні перед постійними відвідинами Репатріаційної Комісії, яка намагалася через відділ картотеки вишукувати й вивозити небажаних для СРСР українських патріотів; визначився він в забезпеченні оселі в усе потрібне для її жителів, що жили все ще в постійній небезпеці вивозу "на родину". Спокійний, виrozumілий, скромний і глибоко відданий своєму народові, інж. Артимович був справжнім батьком для оселян. Після нього восени 1946 р. прийшов Ярослав Сербин. Звітодавець Михайло Бойко пише про них таке: "Регенсбурзька оселя завдяки праці спершу посадника, а потім голови Ради інж. Артимовича, а опісля завдяки організаційному і правлячому хистові посадника Я. Сербина вибилася на чоліве місце не тільки в області, але й серед усіх скупчень української еміграції в Німеччині".

Табір у Регенсбурзі начислював біля 6,000 мешканців, у тому пересічно 5,000 українців, які, помимо внутрішніх деколи непорозумінь, в рішальний момент потрапили зайняти гідне становище та дати належний відпір зовнішнім силам. Очевидний доказ того — як пише Михайло Бойко — це задержання табору в українських руках у часі націоналізації таборів, задовільний вислід різних скринінгів та тверда постава, яка мусіла переконати неоднократно можновладні чинники про вартість українців. Поминаючи недотягнення внутрішнього характеру, треба ствердити, що табір у Регенсбурзі мав великий вплив на формування життя загалу української еміграції на терені Німеччини. Оселю відвідали такі визначні особи, як президент Комітету Українців Канади о. д-р Василь Кушнір, посол до федерального парляменту Канади Антін Глинка, архипастир скитальців Високопреосвященний архієпископ Іван Бучко з Риму, д-р В. Галан з США, о. д-р Петро Дячишин з Риму, Преосв. Кир Ніль Саварин з Канади та інші. Ці відвідини принесли багато добра нашим скитальцям, головно віру у краще завтра. Організаційний референт ОПУЕ М. Бойко відбув 11 поїздок по області в 1946 р., 30 поїздок у 1947 р. і 11 поїздок у 1948 р., разом 52, відвідуючи всі осередки, деякі з них по кілька разів, найбільше з причини

виборів самоврядних органів, яких в звітному часі відбулося 32, або з причини непорозумінь між таборовими керівними органами. Велику вагу для наладження праці мали обласні конференції. Після ліквідації ОПУЕ з приводу виїзду жителів за море залишилося багато писаного матеріалу, що послужить колись дослідникові української еміграції.

Другою референтурою, не менш важливою, як організаційна, була культурно-освітня, що постала під час засновних загальних зборів УОДК 28 травня 1945 р. Її референтом тоді обрано проф. Матвія Мелешка. Першим ділом, що на початках можливо було його виконати, це оснування чоловічого церковного хору, що співав у церкві св. Якова в Регенсбурзі під проводом п. Куриленка, кол. диригента хору митрополичого Собору в Холмі. Митрополитом тоді був ВПреосв. Іларіон Огієнко. О. Б. Ганушевський, як довголітній диригент хорів в Україні, випозичив п. Куриленкові всякі ноти для церковних і світських хорів, і п. Куриленко взявся щиро до праці. За якийсь час він уповні вив'язався із свого завдання. Диригента частинно оплачував УОДК — 100 НМ, а частинно парох церкви о. Омелян Шараневич — 50 НМ місячно. Хор мав 22 співаків. Він переорганізувався на мішаний 25 липня 1945 р. Цей хор після солідної підготовки дав два концерти релігійних і народніх пісень 27 і 30 вересня 1945 р. Найкращою точкою була мелодеклямація "Каменярі" у виконанні Миколи Кавки в супроводі музики, опрацьованої проф. Іваном Повалячеком. В річницю Листопадового Зриву й смерті митрополита Андрея Шептицького хор улаштував удалий концерт. Ці дві річниці сходяться разом 1 листопада. До делегатур в областях розіслано цей матеріал для підготовки названих роковин. Хор співав Панахиду на могилах помордованих нацистами українців у Бург-Лянгенфельді, теж до урочистої св. Літургії у церкві св. Якова з приводу перемоги альянтів над нацистами з участю представників військового управління США та інших національностей. З постановням оселі хор перервав свою діяльність, бо співаки відказалися ходити на проби з оселі до міста.

При культурно-освітній референтурі працювала також театральна група — 15 осіб, перше під проводом проф. І. Повалячека, а потім дир. Миколи Кавки, що вів у Львові мистецьку групу "Веселий Львів". Оркестра під проводом дир. І. Повалячека в числі 13 осіб, разом з балетною групою п. Снігура. Проби цих груп відбувалися у харчівні УОДК при Унтербахштрассе 2. До 10 листопада 1945 р. ця театральна-балетно-музична група дала 44 різних імпрез для українців і американців, для українців на сцені в харчівні, для американців у виорендуваній залі в місті. Одного разу взяв участь пполк. Поспішіль із своїми старшинами в одній з таких імпрез у харчівні. Він був дуже вдоволений з мистецьких виступів. Екзекутива УОДК дала одноразову субвенцію для хору в сумі 1,500.00 НМ, а для оркестри й балетно-театральної групи 500.00 НМ.

Культурно-освітній референт зорганізував п'ять курсів англійської мови, і вони почалися 19 червня 1945 р. для початківців з пересічною участю 30-40 учасників, щодругий день ввечері. Вчили на цих курсах — лектор УТГІ Марія Жук, інж. Захарків і учитель Микола Костинюк. Оплата за курс від особи — 12.00 НМ місячно. Вчителі вплачували 15% зі свого приходу до каси УОДК за вживання залі і світла.

Ректорат УТГІ, за ініціативою культурно-освітнього референта, відкрив аудиторні виклади, популярну серію яких по одній годині давали поодинокі

викладачі в приміщеннях УОДК, а саме: проф. В. Доманицький — Механіка еволюції живих форм на землі, проф. Б. Іваницький — Ліси Європи в минулому, проф. В. Доманицький — Структурні основи спадковості живих форм на землі, проф. Б. Іваницький — Ліси Європи за історичної доби, проф. В. Доманицький — Основи екзактної соціології, проф. Л. Шрамченко — Статистика і суспільнознавство, лектор Я. Зозуля — Значення суспільного забезпечення у народному господарстві, проф. В. Доманицький — Урбанізм, руралізм та рурбанізм, лектор О. Плітас — Інфекційні хвороби. Разом дев'ять викладів. (Див. Українська Висока Політехнічна Школа на Чужині — Том II. Український Технічно-Господарський Інститут 1932-1952).

В культурно-освітній ділянці найкраще працювали секції: жіноча, учительська і студентська. Ці секції деколи влаштовували доповіді й імпрези.

Влітку оживлялась діяльність спортової секції при культ. осв. референтурі. Спортовці грали відбиванку біля військової плавальні над Дунаєм своїм власним м'ячем, а гардеробу винаймали. Пересічне число учасників 20 осіб.

При кінці серпня 1945 р. започатковано вписи до народної школи, яку потім відкрито. Були спроби zorganizувати бібліотеку, але ніхто не погодився віддати своїх книжок, з великим трудом перевезених до Німеччини, як і музичних нот, театральних підручників тощо.

На початку діяльності культ.-осв. референтури делегатури в областях не подавали ніяких письмових звітів зі своєї діяльності. Однак у багатьох делегатурах проходила добра праця хорова, театральна, шкільна. Організувались дитячі садки, народні й торговельні школи, спортові товариства, танцювальні групи для вивчення народних танків тощо. Одна мистецька група під проводом д-ра Осипа Бойчука виступала на сцені харчівні в Регенсбурзі.

Третьою референтурою УОДКомітету, незвичайно важливою, бо її діяльність покривалася з головною ціллю УОДК, була **Референтура суспільної опіки**. Її першим і постійним референтом до кінця існування УОДК і потім ОПУЕ був о. Микола Дереш, невтомний, незвичайно солідний і ідейний працівник, що зумів вжитися у свою роллю, бож його праця якраз була по думці Христової Євангелії, як і ціла праця УОДК і ОПУЕ. Релігійну опіку від початку, ще поки приїхали другою, а потім третьою хвилею скитальці, далеко ще до закінчення Другої світової війни, солідно виконував о. Омелян Шараневич, український католицький священик, про що в окремому розділі.

Суспільна Опіка як референтура УОДК несла опіку моральну і матеріальну всім українцям без огляду на їхню релігію чи вік тільки тому, що вони були в потребі. Вона несла допомогу: а) грішми, б) харчами, в) вишукуванням приміщення, г) лікарською поміччю. Наші добрі люди, що приїхали сьак-так забезпечені, на заклик Екзекутиви УОДК складали свої пожертви грішми. До того долучувались приходи з харчових карток, що разом дали суму на початку 2,494.25 НМ. Грошові допомоги виплачував референт сусп. опіки по 20.00 НМ на особу. 50.00 НМ допомоги на особу можна було виплатити тільки за згодою голови УОДК, який діяв у порозумінні з секретаріатом. На початках діяльності Сусп. Опіка піклувалася 20-ма особами, тобто кол. в'язнями німецьких концтаборів і 10-ма юнаками з допоміжних українських військових частин протилетунської оборони. Їм усім виплачено суму 660.00 НМ за місяці червень і липень 1945. Артистам виплачено 400.00 НМ, іншим 575.00 НМ, разом виплачено 1,635.00 НМ.

Також видавала Сусп. Опіка харчі кол. в'язням концтаборів, які ця референтура ввела в Міжнародному Червоному Хресті, як і одягу. Проведено збірку харчів і грошових датків на допомогу кол. воякам українцям, що перебували в різних таборах полонених, і зібрано 509 кг різних харчів і суму 525 НМ. Це все переслано до Українського Комітету в Мюнхені 25 липня 1945 р.

Українських скитальців, що не могли знайти приміщення після приїзду до Регенсбургу, Сусп. Опіка приміщувала в перехідному таборі при Райхштрассе 22 в Регенсбурзі за посвідкою від Екзекутиви УОДК, а комендант табору доглядав його за правильником УОДК. Санітарна комісія під проводом голови медично-санітарної секції УОДК при Сусп. Опіці, д-ра О. Плітаса, переглянула цей табір 19 липня 1945 р. і дала відповідні розпорядження, за які відповідав комендант табору.

Лікарська амбулаторія почала працюю 21 липня 1945 за мінімальною оплатою, і без оплати для незаможних. Амбулаторія була відкрита щодня. Українську харчівню відкрито 22 липня 1945 р. Вона видавала обіди й вечері українцям за харчовими картками УОДК. Дирекцію харчівні контролювала Сусп. Опіка. УОДК удержував готелик з трьох кімнат над харчівню для потребуючих. Сусп. Опіка створила представництво праці, давала правні поради й інтервеніювала всюди, щоб дати фахівцям відповідну працюю.

Відділ виказок при Суспільній Опіці. Екзекутива УОДК була ініціатором і виконавцем дуже важливої акції—видачі виказок ідентичности. За дозволом Військового Управління США (пполк. Я. Поспішіль), яке ввєднав о. голова УОДК на основі окремого взірця і шрифту виказки, виготовлених секретаріатом, видано від 2 - 30 липня 1945 р. 1827 виказок, в тому для українців у місті й в області, які хотіли стати членами УОДК. Видавання відбувалося так: кожний українець, що хотів мати виказку, вносив подання-заяву до відділу виказок при Сусп. Опіці УОДК разом з фотографією. Якщо в Регенсбурзі, тоді безпосередньо до канцелярії УОДК. Якщо в області, тоді через свою делегатуру. Урядовець Сусп. Опіки передавав ці заяви спеціальній комісії, яка після дуже докладної перевірки приймала в члени УОДК власника виказки. Виказку підписували голова УОДК і секретар та прибивали печатку. Полагоджені виказки для патентів з областей передавано їм через делегатури. В перших місяцях видано понад три тисячі для Регенсбургу й областей, а других три тисячі для українців з-поза нашої території, з усіх сторін Німеччини й Австрії, в тому найбільше скитальцям з Авгсбургу й Мюнхену. Ці виказки відіграли велику роль у житті скитальців. Відділ виказок вів на початку Зенон Корчинський, потім нотар Данилович, д-р Струтинська та Василь Федішин. Виказки були, мабуть, одною з причин розв'язання УОДК, хоч їх ми видавали зовсім легально за дозволом на письмі від Військового Управління США.

Адміністраційно-Господарська Референтура УОДК. Її референтом був д-р прав Богдан Мартинович (пізніше головний редактор "Канадського Фармера"— найстаршої газети, що її видавали українці в Канаді). До компетенції референта належало: а) завідування власним майном УОДК і виорендуванням. Виорендуване майно находилось у канцеляріях УОДК, у харчівні та в інших його домівках. б) Оренда та адміністрація домів УОДК, укладання умов з власниками та догляд, щоб ці умови обосторонньо додержувано. в) Завідування, реєстрація і диспонування автами за дозволом голови УОДК, що були до його

розпорядження, та постачання бензини для цих авт. г) Постачання потрібних бюрових улаштувань для праці УОДК, як меблів та приборів. г) Нагляд над дисципліною праці в УОДК та порядок у будинку УОДК в часі урядування. д) Полагоджування деяких справ у військовому управлінні США і в німецькій адміністрації, як наприклад: перепусток, дозволів, патентів та концесій.

Після списання всього інвентаря у будинку, що належав власникам Дрезденського Банку при Нойпфарплац 14 у Регенсбурзі, адміністраційно-господарський референт виорендував будинок і списав умови оренди та підписав документ разом з головою і секретарем УОДК. Тоді пороблено напрямки в будинку, що був частинно пошкоджений бомбардуванням і потребував ремонту, пороблено орієнтаційні знаки й написи та заведено електрику. За винайм будинку УОДК платив 180.00 Н.М. місячно. Крім цього будинку управа УОДК завідувала ще іншими приміщеннями, тобто приміщенням для УОДК при Кройцгассе 19, яке виорендовувала диригентові оркестри та його родині, дир. І. Повалячекові за 30.00 Н.М., місячно; приміщенням харчівні з кухнею, магазином та трьома кімнатами на першому поверсі для гостей, що приїздили з областей. Оренда цього приміщення коштувала 500.00 Н.М. місячно. Адміністраційно-господарський референт добре вив'язувався із свого не раз, трудного завдання, як звичайно д-р Мартинович — з усміхом.

Транспорт. Спочатку, заступаючи пост організаційного референта, о. голова подбав про мотоциклет і реєстрацію для нього, щоб міг поїхати вишукувати українців у найближчих до Регенсбургу містах. Першим був Штравбінг, де він віднайшов кількох українців, які говорили між собою по-польському, носили біло-червоні відзнаки й орли. Вкінці призналися, що вони українці, тільки зі страху перед "андерсівцями" не признавалися. Тоді розбалакалися на добре й обіцяли відвідати УОДК. Від того мотоциклета почалася наша транспортація в УОДК. За два дні ми дістали не тільки організаційного референта, але й секретаря, і справи набрали зовсім іншого обороту. Голова подбав про реєстрацію двох osobowych і двох вантажних авт, без яких неможливо було полагоджувати справи, зокрема при організуванні подвійної області. Два авта були власністю скитальців, а два збомбардовані кол. німецькі військові авта, витягнені з рова, зремонтвані й направлені принагідними механіками (п. Полатайко й шофер Петро). На весні 1946 р. німці ці два авта від нас забрали. Приватні авта були весь час до нашого розпорядження за ціну реєстрації і місячну, або "кілометрову" оплату, тобто від кілометра. Ці два авта разом з шоферами, власниками авт, послужили в великій мірі в зорганізуванні областей. Щодо пального, то адм.-господарський референт, тільки йому відомим способом, завжди виклопотав бензину, так що за один тільки місяць липень 1945 він роздобув 690 літрів бензини. Всі авта разом зробили коло 5,000 км дороги. Так спільними силами ми змогли виконати свою намічену працю.

Іншою ділянкою праці адм.-господарського референта було наглядати за дисципліною праці на доручення Екзекутиви УОДК. Однак не було одного випадку, щоб треба було притягати когось до відповідальности за невиконання обов'язку. Всі працівники УОДК були неначе одною добре зіграною і рухливою машиною, що давала знамениті висліди праці. Дуже помічними в заохоті до витривалої, позитивної і видатної праці були щосуботні сходини управи й всіх урядовців УОДК, які скликав голова. Він, як і члени Екзекутиви та референти

давали свої напрямні, випитували про труднощі праці й недоліки її та заохочували виконувати її з любов'ю для добра наших братів і сестер - скитальців. Вкінці секретар подавав плян праці з точно визначеною програмою на наступний тиждень. Хто бажав з присутніх, міг ставити запити й дискутувати під час цих сходин на тему проблем і успіхів праці. До адміністраційно-господарської референтури теж належала справа пропусків, які полагоджувало військове управління США, а також німецька адміністрація, для членів управи й урядовців УОДК. Так виєднано 40 пропусків, постійних і одноразових.

В половині липня 1945, на домагання Екзекутиви УОДК, адмін. господарська референтура зорганізувала порядкову службу. Складалася вона з коменданта і п'ятьох упорядників, кол. військовиків. Ця "поліція", як популярно цю службу називали, втримувала порядок у будинку при головній брамі в часі урядування, доглядала порядку при видачі харчових карток, інформувала людей та спрямовувала їх до урядовців УОДК. Порядкова служба наглядала також за вельосипедами й мотоциклетами, якими приїжджали люди зі справою до УОДК і продавала часопис і видання "Українського Мистецтва" в кіоску вестибюлю. Після ширших сходин УОДК, що відбулися 31 липня 1945 р., д-р Б. Мартинович перебрав касу УОДК як її скарбник.

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ

Українського Обласного Комітету-Обласного Представництва Української Еміграції в Регенсбурзі за час 7.6.1945-31.5.46. (всі суми в нім. марках)

1) Прибутки

Підставою фінансового господарства ОПУЕ-Регенсбург були *прибутки*:

1. Вписове, членські внески і оплати за чл. виказки дали у звітному часі.....	37,717 НМ
2. 25% національного податку.....	6,443.50
3. Добровільні датки поодиноких осіб, повітових делегатур, збірки і 25% "Писанки" дали загальну суму.....	23,399.72
Разом	67,560.22

Це т.зв. "безпосередні в плати", які громадянство в платило безпосередньо або через делегатури до каси ОПУЕ.

1. Участь у зисках харчівні (60%).....	18,595.54
2. З оплат за харчові картки.....	12,149.70
3. За фірмові права і технічну поміч при друкуванні англійсько-українського словника Захаркова.....	15,000.00
4. Дохід з імпрез.....	1,031.44
5. З розпродажу тризубів, продукуваних на замовлення ОПУН....	3,057.50
6. Оплата за уживання друкарських черенок.....	1,980.28
7. З розпродажу газет.....	478.15
8. З оплат за переховування вельосипедів.....	470.50
9. З оплат амбуляторійних.....	2,426.73
10. З оплат у бюрі розшуків.....	277.--
Разом	55,466.84 НМ

Це т.зв. "посередні виплати", отже виплати за всякого роду чинності "підприємств" ОПУЕ.

Слід також зазначити, що амбулаторія і бюро розшуків були у висліді стратні. Рахунковий зиск виказують вони тільки тому, що впливи за їхні чинності були книжковані окремо, а платні їхнього персоналу ішли до загальної адміністрації. Стратний був також перепис населення, до якого ОПУЕ доложило 883,50 НМ.

В загальному дали безпосередні виплати	67,560.22
Посередні виплати	55,466.84
Разом	123,027.06 НМ

2) Витрати

З підвищої суми прибутків виплачено у звітному часі:

1. на адміністрацію (38% всіх прибутків)	
а) платні персоналу	33.455,39
б) речеві видатки	8.226,56
в) кошти подорожей	5.110,59
Разом	46.792,54

Платні виплачувано по кінець грудня 1945 р.

Платні не перевищали квоти 300 НМ місячно. Позиція платень висока тому, що в ОПУЕ чи Обл. Ком. працювало багато осіб, для яких платня була не тільки винагородою за працю, але й підмогою, яку Комітет мусів би і так виплатити.

2. На підмоги (24% всіх прибутків)	30.220,80
3. На школи (3% прибутків), а саме:	
а) на народну школу	1.404,20
б) на гімназію	888,18
в) на УВУ (У. В. Університет)	1.000,--
г) на дитячий садок	100,--
Разом	3.442,38

З курсів чужих мов одержано	91,80
Загально витрати на школи	3.350,58
4. Страта при переписі населення	883,50
Разом витрати	81.247,42

Ріжниця між прибутками і втратами:

Прибутки:	123.027,06
Витрати:	81.247,42
Білянсова надвишка на день 31.5.46.	41.779,54

Майно ЦПУЕ на день 31.5.46 р.:

Готівка в касі	21.513,14
Вартість устаткування	5.737,--
Запас тризубів	4.552,50
Боржники	8.657,58
ЦПУЕ до розчислення	2.933,--
Разом	43.393,22
Зобов'язання на день 31.5.46	1.613,58
	41.779,64

Реєстрація українських фахівців. На розпорядження Екзекутиви УОДК адміністраційно-господарська референтура зайнялася реєстрацією фахівців. Перебіг реєстрації, яку проведено в наслідок переговорів між головою УОДК і військовим управлінням, можна поділити на дві фази:

1) Військове управління плянує створити при своїх частинах "допоміжну службу праці".

2) Військове управління зрезигнувало з такої "служби", але обіцяло дати працю 200-300 всіляким нашим фахівцям на місці, або в довколишніх німецьких фабриках, бюрох, варстатах чи індустрії.

В першій фазі зголосилося багато молодих людей, які не мали ніякої фахової спеціальности. Ця акція йшла скорим темпом. Людей потягало те, що працюючи при американських відділах, вони будуть мати кращі умови життя, ніж у німецьких підприємствах, та будуть під безпосередньою опікою американців.

В другій фазі надії на ці всі "блага" відпали. Коли ж треба було реєструвати таки справжніх фахівців, хід реєстрації звільнив темп. Тим треба пояснити факт, що реєстрація тривала досить довго, бо аж чотири тижні. В областях реєстрацію провели такі делегатури: Штравбінг, Плятлінг, Швандорф, Амберг, Родінг та Ріденбург. Вислід реєстрації був такий:

Інженери	39
Лікарі та студенти медицини	10
Ветеринарі	1
Робітники та рільники	68
Слюсарі	28
Ковалі	4
Шофери, автомеханіки, техніки	23
Теслі та столярі	14
Шевці	18
Кравці	10
Книговоди, купці і кооператори	60
Різні інші фахівці	97
Разом усіх	373

В число "різні фахівці" зараховано різні професії, як судді, адвокати, учителі середніх шкіл, усякі урядовці, молочарі, театральні актори, фризери, рибалки, скотоводи та інші.

Секції. При УОДК діяли також секції. Найбільш діяльні з них звітували на письмі: **Секція інженерська**, що постала перша, медична, студентська та інші. Однак збереглися звіти тільки цих трьох секцій, на основі яких можемо написати про їхню діяльність.

Секція інженерів постала в перших днях червня 1945 р. з ініціативи кількох інженерів. На початку числяла 16 членів. Завданням її було згуртувати інженерів усіх ділянок і найти для них працю. Перші прояви діяльності секції були такі:

1) Рішення віддати себе до диспозиції військового управління, вручаючи йому список інженерів. На списку було 12 імен і прізвищ інженерів з дипломами.

В акції зголошення на працю 200-300 людей в американських відділах узяли участь усі інженери.

2) Після переорганізування управи секції у липні 1945 її секретар урядовав щодня від 10 до 12 перед полуд. і від 7 до 8 веч. у приміщенні УОДК. Започатковано реєстрацію за анкетними листками. Виготовлено правильник секції, який прийняли члени на сходинах секції. На основі правильника членом секції міг стати тільки член УОДК. Затверджено, що членом секції може стати тільки дипломований інженер, технічний фахівець і за згодою управи секції студент інженерського факультету. Членів переформовано на три групи за їх кваліфікаціями, а саме: а) Інженери, б) Технічні фахівці, в) Студенти техніки.

Управа секції поставила собі завданням розбудити приватну ініціативу членів і так довести до заснування кількох підприємств у характері спілок. На меті було оснувати будівельне й транспортне підприємство та механічні варстати. Підготовлено проведення шоферських курсів для членів УОДК, щоб зменшити безробіття серед скитальців. Однак труднощі були з дозволом від військового управління на всі ці плянування, при тому найбільшою трудностю було, що скитальці не хотіли працювати, вижидаючи розв'язки свого мізерного положення. Після реєстрації УОДК у Регенсбурзі число членів секції зросло до 39 разом з областями. Сходини управи секції відбувалися що вівторка, а всіх членів що четверга. Придбано мінімальні фонди з добровільних пожертв членів. Стан членства 31 липня 1945 був такий:

1) Дипломовані інженери: 6 інженерів механіків; 4 інженери електрики; 2 інженери архітекти; 3 інженери будівельники; 4 інженери хемії; 4 інженери лісовики; 4 інженери агрономи; 4 інженери економії; 1 інженер гірник; 1 інженер ядротехніки; 1 інженер мірництва — всіх разом 34 інженери з дипломами.

2) Технічні фахівці-знавці: 1 технік консерв; 1 маляр-скульптор; 1 будівничий технік; 1 мулярський майстер; 1 столярський майстер; 1 бронзівник та електромонтер; 1 лісничий; разом 7.

Студентів техніки було 2. Разом усіх членів секції 43. Дуже підсилили членство секції інженери УТГІ, які вплинули позитивно на її живучість. Управа секції плянувала зрушити приватну ініціативу, наладнати товариське життя, зв'язки з військовим управлінням та чужинецькими фаховими гуртами, розшукувати за капіталом і так добитися до реалізації підприємств, які своєю працею дали б зайняття кільком соткам людей. Однак, помимо найкращих намірів і старань усе це перевести в діло, ексекутива УОДК і управа секції інженерів не мали успіху, крім зорганізування і проведення пізніше курсів для потенційних шоферів. На жаль, у звіті не подано імен і прізвищ управи секції інженерів.

Медична секція при УОДК — голова її д-р Олександр Плїтас. 4 листопада 1945, відбуваючи загальні збори медичного персоналу, проведено рівночасно й реєстрацію фахових лікарів, практичних лікарів, абсолювентів медицини, медсестер, ветеринарних лікарів і магістрів фармації. Ішлося про захист професійних інтересів, головню для допомоги українським скитальцям у Регенсбурзі й областях. До кінця липня 1945 виконано таку діяльність:

1) Влаштовано амбулаторію при УОДК у Регенсбурзі за дозволом військового управління.

2) Проведено реєстрацію медичного персоналу. Зареєструвались професійні лікарі — 3, практичні — 8, абсолювенти медицини — 1, студенти медицини

— 8, медсестри — 2, ветеринари — 1, фармацевти — 3.

- 3) Поставлено перші кроки для влаштування на працю медичного персоналу через військове управління.
- 4) Проведено санітарно-медичну перевірку в переходовому таборі при Райхштрассе та в харчівні УОДК.
- 5) Подбано про допомогу ліками й перев'язочними матеріалами у військовому управлінні США.

Між найважливішими проєктами були: відкрити зубну амбулаторію, поширити медичну активність, зв'язатись з більшими делегатурами УОДК в областях, на випадок потреби прийняти активну участь в організації Червоного Хреста, поліпшити стан відживлення скитальців з лікарського погляду.

Студентська Секція. В порозумінні з Екзекутивою УОДК зорганізували студенти свою секцію. Її мета була зареєструвати українських студентів усіх факультетів, щоб уможливити їм далішні студії. Проведено реєстрацію усіх студентів вищих шкіл і абітурієнтів середніх шкіл, що під цю пору перебували у Регенсбурзі та в цілій подвійній області.

- 1) Тимчасовим головою Студентської секції назначено абсолювента медицини Івана Іванцева.
- 2) До 31 липня 1945 зареєстровано 248 студентів, що хотіли б продовжувати свої студії або починати їх у вищих школах.
- 3) В порозумінні з делегатурою Міжнародного Червоного Хреста в Регенсбурзі внесено подання і передано списки 122 студентів до Женев, де Центральний Міжнародний Червоний Хрест у порозумінні з іншими компетентними чинниками мав вирішити питання виїзду зголошених студентів до Західньої Європи на студії у західноєвропейських університетах.
- 4) Такий самий другий список передано до Бад Кіссінген, щоб і через цей центр добитися до університетів держав Західньої Європи.
- 5) Наладнано контакт із студентськими секціями Українських Комітетів у Мюнхені й Авсбурзі та поінформовано їх про існування і заходи Студентської секції для продовження студій.
- 6) Оголошено ширші сходи організації-інформаційного характеру в Регенсбурзі та повідомлено про це управу УОДК. Ці ширші сходи мали відбутися у неділю, 5 серпня 1945.
- 7) Після реєстрації ще новозголошених студентів виготовлено новий список.

Подібно, як ці три згадані секції, діяло сім інших секцій при УОДК. Тільки деякі подали своїх обраних голов у своїх звітах. Деякі взагалі не подали своїх звітів з обережності, щоб вони не попали до рук агентів репатріяційної комісії, як от селянсько-робітничка секція, головою якої був бл. п. Л. Богун, полковник РОА, що скривався, а потім переїхав до США, там працював, належав до українських організацій і там помер. В зв'язку з полк. Л. Богуном пригадалося дещо з минулого. Восени 1945 р. голова відбув поїздки до Мюнхену в справах УОДК. У призначеному для гостей бараку він зустрів д-ра Лева Ганкевича, відомого адвоката зі Львова, який, запізнавшись з головою, дав йому часопис — офіційний орган СРСР "Правда" — й сказав: — "Ось прочитайте, що про вас написали". В "Правді" був допис про УОДК у Регенсбурзі. Починався він так: "В Регенсбургу постав Український Комітет під опікою американців. Його номінальним головою є священник Б. Ганушевскій, а фактичним головою є

полковник РОА Л. Богун''. Далі пишеться про широку діяльність українців у протисовєтській пропаганді, згадується імена й прізвища, деколи перекручені, як приміром Дроценко (Д-р О. Ценко) і таке інше. Полк. Л. Богун, між іншим, був тільки один раз у канцелярії УОДК. Потім більше не приходив, бо скоро зорієнтувався, що на кол. старшин і вояків РОА чигає небезпека примусового вивозу. Серед різних неприємельських агентів було немало ''донощиків в головну квартиру військового управління США, що вистоювали в приміщеннях УОДК в коридорі, на сходах, перед брамою і стежили за всіма діями УОДК з метою донощицтва'', як пише в своїй статті інж. Д. І. Тромса.

Ця стаття охоплює в основному час діяльності УОДК, хоч короткий, бо ледве тринадцять місяців, але сповнений всеохоплюючою діяльністю, яка була добре зорганізованою і постійною без передишки. Ця безперебійна діяльність стала розгоновим колом для дальшої діяльності ОПУЕ, в основному під проводом майже тих самих людей, з деякими незначними змінами. Змінилися тільки обставини праці, методика та її підхід до справ, що змінювалися своїм змістом зі зміною ситуації, але в основному ідея засновників і провідників УОДК залишилася та сама — допомогти українським скитальцям під кожним оглядом, тобто забезпечити їх від примусового вивозу до СРСР, створити для них гідні умови життя духового, фізичного й матеріального, дати змогу нашим людям перешколитися і відповідно приготувитися на виїзд на поселення в заоканські країни.

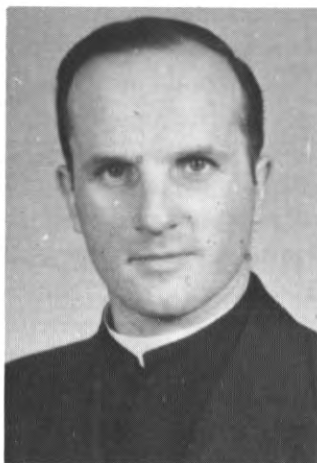
В тих грізних часах повних немилих несподіванок, туги за Україною і крайньої непевности за свою долю, у часах неоправданих надій на людську поміч, несподівано прийшла скитальцям поміч від Утішителя і Подателя життя, від людинолюбця, що не пожалів свого життя для її дочасного і вічного добра і її Творця — від Всевишнього Бога. ''Де скрута найбільша, там Божа поміч найближча'' — каже наша народня мудрість. Це Він, наш Триєдиний Бог післав своїх людей, яким запалив серце гарячим бажанням виконати все можливе для доброго життя на скитальщині й на поселеннях наших людей. Заохотою для них були слова Ісуса Христа: ''Все, що ви зробили одному з моїх братів найменших, ви мені зробили'' (Мат. 25, 40). Отже не тільки діяли тут патріотичні, але й християнські спонуки. І тому Божа поміч усе була з нами! Ми постійно за неї молилися, високо піднявши прапор Божих і українських ідей.

НЕХАЙ БУДЕ ІМ'Я ГОСПОДНЄ БЛАГОСЛОВЕННЕ НАВІКИ!

Ініціатори і будівничі УОДК

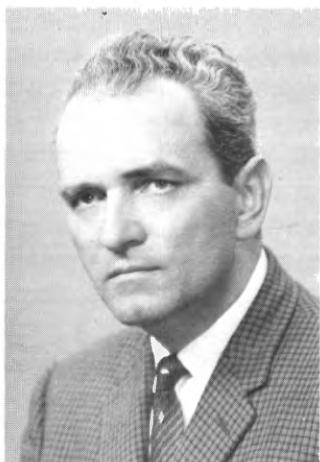
Дмитро Тромса
заступник голови

о. Богдан Ганушевський
голова УОДК

о. д-р. Юліян Катрій
зв'язковий з амер. армією

Богдан Мартинович
фінансовий референт

Володимир Приймак
член ініціативного комітету

Володимир Кліш
секретар

Матвій Мелешко
культурно-освітній референт

(не надіслав знімки Ілля
Городецький — Редакція)

Михайло Бойко
орг. референт від грудня 1946 р.

УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ В М. РЕГЕНСБУРЗІ

В результаті письмового звернення і візити о. Юліана Катрія, о. Богдана Ганушевського і інженера Дмитра Івановича Тромси в головну квартиру військового американського губернатора на Долішню Баварію і Горішній Пфальц (NIEDERBAYERN UND OBERPFALZ) до підполковника Яроміра Поспішіля 28-го травня 1945 року отримано офіційний дозвіл відкрити Український Громадський Комітет для скитальців в м. Регенсбурзі над р. Дунаєм. На цих осіб покладалась відповідальність за роботу Комітету. В дозволі було окреслено компетенції Комітету.

Під час візити 28 травня 1945 р. між полковником Яроміром Поспішілем і нашою делегацією зав'язалася приятна розмова. Виявилось, що підполковник Яромір Поспішіль є чех. Вчився на правничому факультеті Колумбійського університету, де дружив зі студентами-українцями. Бував в них вдома, знався з їхніми батьками і цілими родинами. В результаті залишився в нього пієтизм до українців.

В ході розмов і мабуть в доказ своєї прихильності до українців Яромір Поспішіль сказав, що він уже і тепер у своєму штаті має українців. Незабаром покликав в кабінет двох дівчат і представив їх нам як українок. Вони були з Ростова-на-Дону. Їх українська мова була зрусифікована, але вони себе почували українками. О. Ю. Катрій і о. Б. Ганушевський засумнівалися, що вони українки, звикши, природньо, до української говірки Галичини. Мене зі Східніх земель України таке непорозуміння не здивувало. В ході розмов я порушив проблему взаємин США з Радянським Союзом. Я мав на увазі протилежні — демократичну і комуністичну — системи цих держав, між якими неминучий конфлікт. Для Я. Поспішіля це питання було несподіваним. Я. Поспішіль сказав, що з Радянським Союзом ми "френди" по зброї... з Радянським Союзом в нас є договори... і тому подібне.

О. Ю. Катрій по виході від губернатора мені каже: "Добре, що губернатор слов'янин-чех, не комуніст, а то якби попали на якого американського комуніста, то нас усіх трьох заарештував би тай відправив до Радянського Союзу..." Мені було досить ніяково за нетакт.

Та ми всі в той час жили надією скорого конфлікту США з Радянським Союзом і повернення на батьківщину. Час ішов. Не так сталося як сподівалося.

Серед пересічної маси біженців тоді панував погляд про неминучий і недалекий військовий удар між США і Радянським Союзом. Мовляв поки Радянський Союз знесилений боротьбою з гітлерівською Німеччиною, США мусітимуть зліквідувати центр поширення комунізму у всьому світі.

Державно-політичний діяч доби Української Народної Республіки Ісаак Мазепа і колишній радянський публіцист Іван Майстренко в розмовах на цю тему рішуче заперечували можливість такого скорого воєнного удару.

Марксисти — бувші комуністи, говорили, що третя світова війна взагалі не можлива так довго, як довго її не захоче Радянський Союз. А захоче він тоді,

коли без жадного ризику буде його перемога.

Ще у Бургвайнтінгу, при думках і плянах організації Українського Громадського Комітету, у нас обох з о. Богданом Ганушевським виникла ідея відкрити під цією назвою дуже скромну організацію, яка б мала своїм обов'язком тримати зв'язок українських біженців з американською військовою владою. Громадський Комітет мав намір інформувати українську людність, що чекає емігрантів. Чи будуть нас вивозити на Схід примусово, силоміць?

Офіційний дозвіл на існування Українського Комітету оживив у нас духа і надії на краще хоч би тим, що українська людність на скитальщині буде мати інформації, що з нею думає робити американська влада.

28 травня 1945 року отримано дозвіл на існування Українського Допомогового Комітету. Постало питання загальних зборів. Для скликання загальних зборів обрано найближчий вихідний день. В цей день, а це була неділя 1-го липня 1945 року, на південній околиці міста в приватній віллі зібралися загальні установчі збори. Вони були небагатолюдними, бо не було можливості широко оповістити про них. На цих зборах обрано управу Українського Обласного Допомогового Комітету в такому складі:

голова — о. Богдан Ганушевський,
заступник голови — інженер Дмитро Тромса,
референт суспільної опіки — о. Микола Дереш,
референт культ. освітній — проф. Матвій Мелешко,
перший заступник референта суспільної опіки — Станислав Макар,
референт молоді — інж. Володимир Приймак.

Управі надано право кооптації таких працівників в комітеті: мгр. Володимира Кліша, як секретаря, мгр. Ілька Городецького, як організаційного референта, д-ра Богдана Мартиновича, як фінансово-адміністративного референта, проф. Миколу Величка, як шкільного референта, д-ра Осипа Любчака, як референта праці українського Червоного Хреста. В процесі розгорнення праці і мірою потреби комітет кооптував ще низку працівників.

На другий день, недалеко від вілли, де відбулися установчі збори, знайшли гостинну — GASTHAUS. Гостинна після бомбардування не мала ні вікон, ні дверей. З цієї гостинниці Український Обласний Допомоговий Комітет почав своє урядування. У дворіку гостинниці поставили столи і крісла. Почали реєстрацію і видачу виказок ідентичності особи. Цю працю провадив мгр. Володимир Кліш, якому допомагали: пп. Приймак, Л. Лиман, Л. Полтава, Н. Щербина та інші.

В дуже короткий час, буквально за 2-3 дні, широко облетіла вістка про заіснування Українського Обласного Допомогового Комітету в Регенсбурзі. Хлинув потік відвідувачів такий великий, що канцелярія стала тісною. Треба було шукати відповідне приміщення. Таке приміщення знайдено в центрі міста. Будинок Дрезденського банку на Нойпфарплац під №14. Український Обласний Допомоговий Комітет в цьому будинку виорендував три поверхи, разом 12 кімнат. В цих кімнатах розміщено працівників комітету і класи початкової школи.

Хто ж звертався за допомогою до комітету? За роки війни в Німеччині опинилось багато людей і військовополонених з інших європейських держав, в тому числі і з Радянського Союзу. Чужинці мусіли носити на своєму одязі

знак своєї державної приналежності. Як наприклад: французи носили букви "F", бельгійці "B", італійці "I", поляки "P".

Люди з Радянського Союзу носили знак OSTARBEITER. Знак OSTARBEITER мусіли носити всі національності з СРСР: українці, білоруси, росіяни, вірмени, грузини, калмики і інші.

Після капітуляції Німеччини люди з країн західної Європи відразу з Німеччини виїхали в свої країни. Їхні країни прийняли їх з радістю.

Люди з Радянського Союзу: латиші, литовці, естонці, поляки, українці, білоруси, росіяни, грузини, вірмени, калмики...розглядалися комуністичним режимом як зрадники батьківщини, німецькі прислужники, коляборанти...Серед цих людей було багато таких, що вже раніш зазнавали репресій влади. Були розкуркулені, духовні особи і інші, що боялись вертатись в Радянський Союз. Комуністичний режим намагався насильно виловити і депортувати колишніх радянських громадян. Для цієї мети відразу по капітуляції Німеччини були створені комуністичною владою з військових людей репатріаційні комісії, які діяли у всіх трьох окупаційних зонах Німеччини. Люди з Радянського Союзу, як від пожежі тікали від цих радянських людоловів. Лишали все, пробивались в невідоме, щоб не бути репатрійованими в Радянський Союз. Таких обездолених людей в Німеччині назбиралося кілька мільйонів. Складались вони з двох потоків. Перший їх потік був з петлюрівців, що вийшли на еміграцію по упадку визвольної боротьби України, — Української Народної Республіки в 1917-1922 роках. Другий потік прийшов в наслідок Другої світової війни. Цей потік в своїй масі більшістю складався з людей західних земель України: Буковини, Галичини і Волині.

Ті, що не бажали бути депортованими, організували самозахист у формі Українського Допомогового Комітету. Все робилось на ходу: при зустрічі з людьми на вулиці, коло будинку американського військового управління...Голова комітету о. Богдан Ганушевський — людина великих організаційних здібностей — підбрав управу комітету з дуже працездатних людей. Секретар мгр. Володимир Кліш показав себе людиною скромною, діловою, доступною і відзивчивою на всякі людські потреби.

Що ж сприяло такій великій і успішній працездатності членів управи?

Прекрасне знання німецької мови. Люди знали німецькі закони, знали побут, звичаї, психіку німців і це давало їм відвагу і сміливість діяти і досягати своїх цілей. Де і до кого зверталися члени управи, в яких би то не було справах, була обостороння ясність проблеми. Зразу в розмовах поставала ясність прихильного чи неприхильного ставлення до поставленої проблеми.

Висока свідомість обов'язків і відповідальності за взяте на себе виконання діла. Велика віра і відданість веденій ними справі.

Серед біженців ще існувало сильне почуття приналежності до колишньої Австро-Угорської імперії, багато хто з них жив і дістав освіту у Відні. Спільна державна приналежність імпонувала німцям, викликала в них пошану.

Основну свою місію комітет вбачав у рятуванні біженців- емігрантів від примусової репатріації в Радянський Союз. Цьому сприяв винятково щасливий збіг обставин: в Регенсбурзі військовим американським губернатором був прихильний до нас чех — підполковник Яромір Поспішіль.

Управі Українського Комітету треба було діяти так, щоб ця приязнь до

українців заступника губернатора існувала такою і далі. У цій справі управа Комітету прийняла ухвалу, щоб справи комітету полагалося в губернатора лише одна особа — наш голова, о. Богдан Ганушевський. Поступово між ними встановилася нормальна співпраця, а потому відвертість і ширість. На протязі певного часу губернатор і візитор взаємно самопізнавались. Губернатор більше вивчав свого українського візитора і був з ним більше відвертим і щирим.

Добрій співпраці американської команди і українського комітету, на щастя, не перешкождали доноси американському командуванню окремих недоброзичливих і випадкових осіб, яких, на жаль, не бракувало серед морально здорової громади біженців-емігрантів.

Донощики в головну американську команду цілими днями від безділля вистоювали в приміщенні Комітету: в коридорі, на сходах, і стежили за всіма діями Комітету.

Та Український Комітет ніякою політикою не займався. Крім одних гуманітарних функцій — допомоги у всьому, чим тільки міг українським скитальцям. Мало також позитивне значення те, що Український Громадський Комітет очолював і репрезентував священник, а не цивільна особа. У країнах заходу духовних осіб належно трактують і з великим респектом приймають. З таким респектом, як належить духовній особі, приймав військовий американський губернатор і нашого репрезентанта. Така позиція о. Б. Ганушевського, дуже позитивно впливала на всю управу, на її діяльність. Хоч управа укомплектовувалась дуже поспішно, проте її склад був зразковим. В управі не було людей бундючних, з пихами і примхами. Вся управа була, як одна група людей — як одна родина. Один другому кожного часу був готовий допомогти чим тільки міг.

Особливо цей ширий, національний, родинний дух в управі жив і виявлявся скрізь у всьому, в єдності дій і взаємовідносинах між членами управи від початку заіснування Українського Громадського Комітету аж до часу коли почалася боротьба політичних партій за свої впливи в цих благородних громадських організаціях.

Як людина зі Східної України, я був самотнім в управі Комітету. Та я себе самотнім не відчував. До мене відношення всіх було дуже ширим, відвертим, дружнім, діловим. Всі люди в управі мали громадську виробленість, хоч віком ще зовсім молоді. Цю виробленість їм дала Західня Україна в молодіжних організаціях. Я навіть не задумувався над питанням, як сталося, що я в управі Комітету один зі східних земель України і більше нікого нема. Праця всіх в Комітеті була щира, кипуча... Все шло нормально, по діловому. В управі ніхто й ніколи мене не питав якої я партійної приналежності? Та я й не належав до жадної партії. Ніхто ніякої анкети не пропонував вповняти.

РЕПАТРІЯЦІЯ

Саме коли ми підготовляємо книгу про наше життя в Оселі в повоєнний часі, відсекречені урядові документи британських і американських властей дають нагоду ознайомити світ з подіями, які кидають понуру тінь на провідників тодішнього світу. Ідеться про надужиття слова "репатріяція", яке безсовісні переможці в Другій світовій війні перемінили в страх, муки та загибель неповинних жертв. Щойно тепер світ довідується з численних видань про погубні наслідки договору в Ялті щодо видачі всіх т. зв. советських громадян більшовицькій владі.

Найбільшу сенсацію викликав лорд Bethell книжкою "The Last Secret", в якій документально представлено закуліси цієї зради людства. Той самий англієць помістив в почитному щоденнику "The Wall Street Journal" з 6 вересня 1983 року статтю "Як західні альянти видавали советських громадян Сталінові", в якій на підставі одного прикладу брутальної видачі советських полонених більшовицькій владі оскаржує західних альянтів у злочині проти людяності. Ще більш досадно на тім самім місці того самого щоденника з 23 вересня 1983 р. висловлюється професор Texas A & M University R. Davison, уживаючи як наголовок статті слова, що їх в розпуці під час кривавої видачі "in broken English" мала сказати до нього як вояка, закривавлена жінка: "I thought Americans were good".

Хоч час зробив своє, і страх, що його переживали мешканці оселі, минувся, то однак образ нашого тодішнього життя не був би повний, якщо наш Збірник не віддав би належного місця тому важному слову "репатріяція".

Беручи до уваги, що наша книга напевно попаде до рук особам, які не знаючи тодішнього положення, не зможуть зрозуміти основної (регенсбурзької) проблеми, маючи доступ для архівних джерел, додаємо окрему частину про репатріяційну ситуацію ДіПі взагалі, а українських зокрема.

I.

Кінець Другої світової війни застав біля 11 мільйонів осіб, які серед різних обставин опинилися поза місцем свого сталого осідку.

Ті люди правно розподілялися на: *refugees* — цивільні особи, які з причини війни не були поза границями своєї держави, але потребували помочі, щоб повернутися до свого дому, і **Displaced Persons** — це цивільні особи, які з причини війни опинилися поза границями своєї держави і які хочуть, але не можуть самі вернутися додому (Historical Manuscripts File, Office of the Chief of Military History, Special Staff U.S. Army).

Само собою, що перший обов'язок опіки над тими бездомними припав на чинники переможних альянтських військ, тому при Головному Командуванні (Supreme Headquarters Allied Expedit. Force) у відділі Civil Affairs Division покликано для опіки над всіма "переміщеними" окрему Displaced Persons Branch of G-5.

Рівночасно вже 9 жовтня 1943 року покликано до життя дві окремі цивільні

організації: а) Intergovernment Committee on Refugees, яка займалася переселенням refugees, і б) УНРРА (United Nations Relief and Rehabilitation Administration), яка мала займатися репатріацією ДіПі. Якщо йдеться про Європу, то представник УНРРА діяв при згаданій вище Sect. G-5 DP, а нижчі офіцери при відповідних нижчих військових частинах.

Точне число т. зв. ДіПі ніколи не було знане, тому що міродайні чинники сподівалися, що всі "визволені" якнайскорше повернуться додому, тому в початках не створили центрального статистичного бюро, а пізніше теренові директори подавали значно вищі числа осіб на те, щоб надвишку приділів могли продати для власної наживи на "чорнім ринку". Наслідуючи своїх опікунів, зубожілі ДіПі для тої самої цілі реєструвалися по два-три рази в різних місцевостях. Отже нічого в тім дивного, що число ДіПі подається в цифрах від п'ять до дев'ять мільйонів.

Коли така була ситуація загалу ДіПі, то оскільки важче подати число українських скитальців. Згідно зі звітом ЦПУЕ, що його подав тижневик "ЧАС" (ч.10 за 1948 рік), всіх українців на терені Німеччини і Австрії мало бути зареєстрованих 185 тисяч (153 тисячі в Німеччині і 32 тисячі в Австрії). Чи та цифра правдива, тяжко сказати, бо в тому часі вже певне число з тих держав було виємігрувало, а з другої сторони поважне число українців не вважало безпечним реєструватися як українці. Однак найважливіша причина невідомого числа українців була в тому, що урядові чинники (військові та УНРР-івські) не визнавали нас окремою національною групою, а в статистичних виказах приділювали нас до різних категорій.

Два наглядні приклади ілюструють наше тодішнє положення:

I. На інтерпеляцію конгресменки Clare Boothe Luce щодо репатріації українців, міністер війни Paterson в листі з 26 жовтня 1945 пише між іншим так: "There now remain within the United States zone over 15,000 *self-styled* Ukrainians, approximately 400 Kalmuks, and some 4,000 former members of the German armed forces who may prove to be Soviet citizens. It was understood that none of these individuals desire to return to the Soviet Union."

В тому листі варті уваги три моменти:

- а) рішучо замале число українців,
- б) підкреслена нами назва "селф стайлед", що її ужив міністер (з подібними, образливими для нас назвами приходиться стрічати дуже часто в документах різних урядових станиць),
- в) вже в тому часі було відоме "на самій горі" наше здецидоване небажання повороту на батьківщину.

II. У прилозі чотири поменшені відбитки "відсекречених" військових документів, які стверджують наше незavidне положення. Зокрема для нас важливий перший документ (з 13 червня 1945), бо в ньому вперше — з військових документів — знаходимо слово "українець".

Якщо хтось проаналізував би точно ті документи, то знайшов би скільки різних, часто протилежних думок у них — а вони походять лише від двох, залежних одна від одної, військових станиць. А скільки таких листів чи розпорядків, які загрожували нашій безпеці, виходило від різних на найвищому чи найнижчому шаблі урядів. Згадати б найважливіші справи:

~~CONFIDENTIAL~~ ~~CONFIDENTIAL~~
SHAEF FORWARD
 STAFF MESSAGE CONTROL
INCOMING MESSAGE

SHAEF PWD 239/14
 FOR 141145B JUNE
 1th 141329B JUNE

~~CONFIDENTIAL~~
 ROUTINE

: EXFOR MAIN
 : SHAEF PWD G-1 FOR
 : ORN 3570, 13 JUNE 1945

Your FWD-22795 of 301800 May.

Reported certain individuals claim Ukrainian nationality and deny Soviet or Polish citizenship. Request confirmation that present ruling debars them from repatriation.

IND-22795 is PS OUT 5544, 30/5/45, G-1

SEARCH : G-1
 INFORMATION : SOS
 : G-5
 MR MURPHY
 MR STEKEL
 G-2
 AG RECORDS

41 735

IND-1 3275 14 JUNE 1945 13406 JOB/3g REF NO: ORN 3570

~~CONFIDENTIAL~~

THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

~~SECRET~~ ~~SECRET~~
SHAEF
 STAFF MESSAGE CONTROL
INCOMING MESSAGE

SHAEF
 11-300B JULY 522/11
 TON 112310B JULY

~~SECRET~~
 ROUTINE

EXFOR
 INFORMATION : SHAEF MAIN G-5
 FOR : 1 CORPS, 3 CORPS, 3C CORPS
 REF NO : NO-1794, 11 July 1945

Your S-91202 dated 171600B refers.

Classification requested on treatment Ukrainian

If Ukrainian DP's are identified as Soviet citizens by Soviet repatriation officials should they be repatriated regardless of their wishes? Our interpretation is that a Ukrainian previously domiciled in RUSSIA is a Soviet citizen.

Request early reply.

IND-5702 is IND OCT 4597, 17/6/45, G-1.

SEARCH : G-1
 INFORMATION : SOS
 : G-2
 : G-5
 MR MURPHY
 MR. KIRKPATRICK
 G-2
 AG RECORDS

41 737

12 JULY 1945 0010B HPC/vml REF NO: NO-1794

~~SECRET~~

THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

~~SECRET~~ ~~SECRET~~
SHAEF
 STAFF MESSAGE CONTROL
OUTGOING MESSAGE

~~SECRET~~
 ROUTINE

EXFOR
 INFORMATION : G IN EXFOR
 FOR : CG 1 CORPS, CG 3 CORPS, CG 30 CORPS
 REF : SHAEF MAIN, SIGNED SCHEF
 REF NO : G-9728 CITE: SHQAF
 TON : 141045B

Reference your NO-1794 dated 11 July 1945

Ukrainians are not recognized as a nationality and will be dealt with according to their nationality status as Soviet citizens, Polish citizens, Czechoslovak citizens, nationals of other countries of which they may be citizens or as stateless persons.

Persons styling themselves as Ukrainians who are Soviet citizens displaced by regions of the war, identified by Russian Commanders and Soviet repatriation representatives as Soviet citizens if uncovered after 11 February 1945, will be repatriated to the USSR without regard to their personal wishes.

IND-1794 is IND OR 14630, 30/7/45, G-5.

SEARCH : G-5
 INFORMATION : G-1
 : G-2
 MR MURPHY
 MR. KIRKPATRICK
 G-2
 AG RECORDS

41 738

13 JULY 1945 14156 ASD/vml REF NO: S-91202 TON: 131045B

~~SECRET~~

THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

- а. сваволя більшовицьких зв'язкових,
- б. виготовлення і передача УНРР-ою поголовних списків,
- в. американський чи советський критерій советського громадянства
- г. примусова чи добровільна репатріяція,
- г. порушування загального закону советськими представниками на місцях.

Отже скільки треба було доложити старань, щоб вкінці добитися правильного розуміння тотожності українців.

Коли балтицькі народи вже розпорядком Головної Квартيري з 30 травня 1945 були охоронені від злочасного советського громадянства, а в слід за тим не були предметом репатріяції, поляки мали велике право вибору, росіяни в більшості добровільно верталися домів, то головним фактором боротьби за самозбереження стали українці.

Для характеристики наведемо один із параграфів, що міститься серед документів генерального ад'ютанта начального вождя, генерала Р. Ловелля, а саме: "The Theater directive of August also dealt specifically with Ukrainians, stating that they did not constitute a nationality, and that their status with reference to repatriation would depend upon the existing rules relating to the determination of Soviet citizenship. The majority of the liberated Soviet citizens remaining in United States jurisdiction after the completion of the mass re-patriation were Ukrainians who did not desire to go to the Soviet Union."

Ми сьогодні дивимося на ті документи як на мертві картки паперу, але в тому часі засекречена інтерпретація невластиво ужитого одного-другого слова грозила трагедією тисяч невинних жертв.

Справу нашого положення погіршувала ще й та обставина, що працівниками УНРРА — і то на всіх щаблях — були часто симпатичні комунізму, які в ім'я спільної перемоги над німецьким нацизмом старалися догодити воєнному співникові, а радше ідеологічному провідникові, тому використовували свої урядові позиції та старалися вислати якнайбільше людей "на рідину". Доказом такого стану являється т. зв. Наказ ч. 199 (довірочний) Головної Квартيري УНРРА на американську зону в Франкфурті з 11 листопада 1945 року, в якому, між наскрізь практичними дорученнями щодо репатріяції, знаходимо дуже виразні карні постанови супроти працівників УНРРА, які не дуже ревно прикладаються до репатріяційної акції. Відносно таких "ревних" розпорядків, які не йшли з духом військової влади, приходило до дуже різкої виміни думок, що є зарековдане в документах тих двох чинників.

Нашу незavidну долю можна пізнати, переглядаючи протоколи т. зв. Spec. Subcommittee on Resolut. 71, який під головством Джорджа Воррена (пізніший голова Найвищого Суду Америки) в деталях опрацював "виконавчі" постанови згаданої резолюції, схваленої на засіданні Central Committee в Вашингтоні 11 лютого 1946. Саме на шостому засіданні того Підкомітету 18 березня 1946 представник Польщі, д-р Райхман, забираючи голос про т. зв. коляборантів, "made the following statement": "There are a large number of Ukrainians in Polish camps who come from the Eastern district of Poland, as well as from the northern part of USSR. Very many of these displaced persons, in fact most of them, are members of the special division set up by the Germans under the name of S. S. Galitzia."

На потвердження цитованої заяви цей представник наводив різні аргументи,

а кінцевим його домаганням було, щоб всіх українців, які своєю категоричною відмовою вертатися "на родину" дають злий приклад полякам, позбавити опіки УНРРА, а тоді вони будуть змушені вернутися додому і так заощадять УНРРА багато клопотів. При тому слід пам'ятати, що до 8 членів того Комітету, який практично мав рішальний голос щодо долі тисяч безборонних жертв війни, крім згаданого поляка, належав ще представник Сов. Союзу (Тепляков) та Чехо-Словаччини, себто одностайна комуністична трійця, а інші члени це або непоінформовані, або байдужі до долі протибільшовицьких народів.

Дуже влучну характеристику тодішнього положення знаходимо у виданій в 1949 р. в Нью-Йорку книжці "The Inside Story of UNRRA", в якій автор, вищий урядовець УНРРА Marvin Klemme, на підставі власних переживань, охоплює всебічно характер праці цієї інституції. Він просто стверджує, що по десятих хвилинах у бюрі, де ангажували вищих урядовців УНРРА, він мав враження, що "it had much of the atmosphere of a Communist Headquarters". Стрінувшись в своїй праці з дійсністю, він прийшов до правильних висновків щодо генези та розв'язки квестії ДіПі, називаючи по імені маркантні порушення людських прав саме тими чинниками, які для помочі обездоленим були покликані. Подаючи вкінці влучну характеристику поодиноким народам, звертає увагу американським еміграційним чинникам, щоб вони, поки британці не виберуть найкращого елементу, вибирали литовців і українців як найбільш конструктивний. Його вислів про репатріацію ясний: "Soviet repatriation meant Siberia."

Засадничу постанову про репатріацію прийнято на Конференції голов трьох держав (Рузвелт, Черчил і Сталін) в Ялті 11 лютого 1945 року.

Щоб не порушувати сумління світу тим актом, позакулісові аранжери подбали, щоб схвалені тоді методи не дійшли до відома ані британського парламенту, ані американського конгресу. Виконавцями загально накресленого тоді пляну мали бути окупаційні альянтські війська при помочі персоналу (знову таки цивільною владою підбраного) УНРРА. Вже 28 лютого 1945 року Начальне Командування наказало своїм частинам виконувати основну постанову договору, а саме вилучити всіх "советських громадян" (військових, полонених і робітників) в окремі табори, над якими зразу мали перебрати "опіку" советські зв'язкові (liaison officers), залишаючи за західними альянтами обов'язок прохарчування, зовнішню охорону, засоби транспортування до переходових таборів, які були розміщені на території зайнятій советськими військами (Чехо-Словаччина, Східня Німеччина), ну і вкінці охорону советських зв'язкових, щоб "ім хтось не зробив кривди". І от тоді повторилися часи, пам'ятні в нашій історії, як "татарська орда йде". Слідом за поступаючими скорим ходом військами західних союзників з'являлися советські висланники, які в найглибших закутинах вишукували "своїх громадян" і при помочі незорієнтованих в ситуації західних військовиків примушували народи Східньої Європи вертатись "на родину".

Серед таких несприятливих обставин прийшлося українській громаді боротись за самозбереження. Не маючи жадної помочі з-зовні, ні жадної на світовій арені знаної людини, прийшлося проломлювати льоди незнання, упередження чи прямого заперечування нашої ідентичности. Єдиним нашим помічником, який промощував нам шлях до визнання нас за "несоветських людей", був наш організований гін до самозбереження та творчого життя, що його не могли

не доглянути ті, які щойно по довшій обсервації ставали нашими оборонцями. Тут не можна не згадати про шляхетний вияв любови до "меншого брата" української еміграції у вільному світі, яка, не оглядаючись на небезпеку наразитися на назву "оборонців фашистських недобитків" — такими нас в часі війни представляли сильні комуністичні організації — своїми оборонними акціями старалися поліпшити нашу долю. Дійсно приємно серед прерізних документів у військовому архіві стрічати гідно уаргументовані меморіяли наших центральних установ та їх відділів УККА, ЗУАДК, Союзу Українок і обох бл. п. владик, Константина і Амбросія. Мабуть наша організованість захоронила нас перед радикальними розпорядками західніх альянтів, перед масовою видачею советам та дантейськими сценами самогубств інших східніх народів, як трагічні сцени першого транспорту в Одесі, 22 тисячі козаків біля Лінцу, російських полонених в Мюнхені та Деггендорфі, масові видачі азійських (підсоветських) народів. Напевно, що між ними були й українці, але там вони числилися загально як советські громадяни. Все таки помимо таких несприятливих відносин не було видано ні одного більшого типово українського скупчення (кілька жертв було в наслідок непоінформованости при перевозі одного табору до другого), ба що більше, в кількох осередках, в яких наслідком скринінгу, як у Пфаркірхен, більшій кількості українців було відібрано статус ДіПі, їм той статус був повернений. Верстаючи документи урядових установ, приємно спостерігати наш поступ в здобуванні рівного світового "громадянства". А боротьба "на смерть і життя" тривала повних два роки, і українці в очах нової міжнародної організації IPO (International Refugee Organization), яка прийшла на зміну УНРРА 1 липня 1947 року, вже в першій виказі творять окрему групу (сто тисяч осіб). Також між національними Допомоговими Комітетами, офіційно признаними IPO-м, знаходимо ЗУАДК, Український Канадський Допомоговий Фонд, а в Бельгії Український Допомоговий Комітет. Яскравим свідоцтвом такої зміни та морального набутку української еміграції є документ німецькою мовою, що його долучуємо.

Вкінці — для історії треба згадати, що уповноважений більшовицького уряду для репатріяції був ген. Голубев, а для внутрішнього задоволення кожного українця треба пригадати, що між 9 начальними советськими зв'язковими не було ані одного українця, отож українцям цієї "почесної" роботи не довіряли.

II.

Початкові події в справі репатріяції в Регенсбурзі (роля шляхетного полковника Я. Поспішіля та візита НКВД в домівці Українського Обласного Комітету) знайшли відповідне навітлення в загальному огляді колишнього голови того Комітету, о. митр. Б. Ганушевського.

Наш огляд базуємо на трьох документах, знайдених в архіві УВАН в Нью-Йорку. Велика шкода, що слабе технічне виконання, а передусім час, так надшербили документи, що їх не можемо використати в оригіналі, а мусимо прямо відшифровувати та переписувати майже в цілості текст, додаючи в відповідних місцях конечні пояснення. Усі три документи себе доповняють часово та тематично.

Їх назви: "Совітська репатріяційна місія в м. Брук", "Спогади про Совітські репатріяційні табори в Пісек, Протівіні і Тині" і "Совітський П'ястук над

Regensburg, den 21. Juli 1948.

An

IRO - Subarea Regensburg

Emigration Office

Regensburg

Laut bestehenden Bestimmungen ist die Emigration in manche Länder, wie z.B. nach Australien, England, für Personen russischer Nationalität zur Zeit gesperrt.

In Zusammenhang mit diesem Verbot versuchen manche Personen russischer Volkzugehörigkeit als Ukrainer diese Länder unterzukommen. Es ist z.B. auch weit bekannt, dass aus einem der letzten Transporte nach Australien von 200 solcher Ukrainer ungefähr 100 schon in Australien sich als Russen ausgegeben haben.

Auch aus unserem Gebiet sind solche Versuche beobachtet worden.

Z.B. gewisser Wasiliew Wladimir mit seiner Frau Sophie waren im Lager Genghofersiedlung als Hansen/Russen registriert und so haben sie auch ihre Nationalität auf der "Application-form" nach Canada mit Datum von 25.6.1948 angegeben und diese Angaben mit eigenhändiger Unterschrift bestätigt.

Am 19.7.48 hat Wasiliew wiederum seine Index-Card vorgelegt, um nach Australien auswandern zu können. Auf dieser Karte war seine Nationalität durch IRO Subarea 4 in Regensburg auf Hansen/Ukrainian geändert. Da solche Änderungen zu verschiedenen Missverständnissen in Zukunft führen können, sehen wir uns verpflichtet folgende Vorschläge zu unterbreiten:

1. Über die Nationalität der in Frage kommenden Personen können nur die Nationalkomitees entscheiden und ohne Bescheid der Nationalkomitees dürfen diesbezüglich keine Änderungen durchgeführt werden.
2. Für jeden Emigrationsfall, bei welchem die Nationalität angegeben werden muss, ist die entsprechende Bescheinigung des Nationalkomitees notwendig.

Nur in Falle solcher Regelung der ganzen Angelegenheit können die Nationalkomitees für die Auswanderung sich bewerbenden Personen, Bürgerschaft übernehmen.

Für baldigen diesbezüglichen Arkass werden wir Ihnen sehr dankbar.

українською оселею Гангоферзідлунг” в Регенсбурзі.

Тому що останній документ найважливіший, залучуємо фотокопію обкладинки.

ТОВАРИСТВО

Охорони Українських Пам'яток на чужині на м. Регенсбург і Область при Українській Вільній Академії Наук в Авгсбурзі

УПОВНОВАЖЕНИЙ ТОВАРИСТВА на м. РЕГЕНСБУРГ І ОБЛАСТЬ
М. Марковський

Др. І. М.

СОВІТСЬКИЙ ПЛЮТОК НАД УКРАЇНСЬКОЮ ОСЕЛЕЮ
ГАНГОФЕРЗІДЛУНГ В РЕГЕНСБУРГІ

Тут годиться звернути увагу на один цікавий момент, а саме прізвище уповноваженого подане повністю, але автор списаного матеріалу підписався ініціалами д-р І. М. Зробив він це для особистої безпеки. Сьогодні можемо виявити ім'я автора. Ним був д-р Іван Максимчук, тодішній заступник посаdnика оселі, який помер на еміграції в Бразилії.

Від редакції: У всіх доданих автором статті документах (свідчення, листівки, листи, дискусія), зробивши деякі річеві скорочення, задержано мову і правопис тих документів.

А. Совітська репатріаційна місія в місті Брук

Мале баварське містечко Брук положене біля 50 кілометрів на північ від Регенсбургу, в його околиці під кінець війни зібралося більше число українців. Тому, що між ними було багато т. зв. інтелігентів, українська група своєю культурною поведінкою після закінчення воєнних дій добилася в американської військової влади пошанівку, а перш всього прикорочення сваволі совітської солдатеки, нав'язала близький контакт з Українським Обласним Комітетом в Регенсбурзі, а з часом всі вони були перевезені організовано на оселю в Регенсбурзі.

Пропускаючи початкові свідчення про воєнні дії та перші післявоєнні форми життя, передруковуємо ту частину, яка відноситься до репатріації:

”Десь у другій половині серпня 1945 одержав штеффлінський (село, в якому жив звітодавець-НН.) бурмистр повідомлення від ляндратури в Редінгу, змістом якого візвано всіх голляндців, лотишів, естонців, русских і українців приїхати наступного дня до містечка Брук, положеного між м. Боденвер і Нітенав, на нараду з військовою владою. Це повідомлення передав бурмистр всім заінтересованим особисто. Очевидна річ, не знаючи причин скликання такої

наради, ця вістка нас усіх затривожила. Литовці, які мали звязки з лотишами і естонцями, що жили в таборі в Нітенав, довідалися ще того самого дня, що це мабуть буде мітинг, на якому представники совітської влади намовлятимуть нас до повороту на батьківщину, бо попереднього дня відбувся такий самий мітинг у таборі лотишів і естонців, що приміщувався в Нітенав. Тому, що українці жили добре з литовцями, ми відбули в моєй помешканні нараду і рішилися, не зважаючи на все, поїхати на ці наради. Наступного дня (тобто в день мітингу) коло 15 год. ми з литовцями виїхали роверами до Бруку, де запримітили вже більші гуртки людей, які не йшли до шкільного будинку, де мав відбутися мітинг, тільки стояли малими групками та нараджувалися, яке становище зайняти. Кілька хвилин перед 15 год. переїхали вулицею у напрямі шкільного будинку 2 машини, одна американська, а друга совітська. На сам вид совітського представника, яким був лейтенант НКВД, люди жахнулися, а деякі не мали відваги входити до залі нарад. Але незабаром всі рішилися ввійти до будинку з тим, що розмістилися близько дверей і вікон (заля була на партері), а ровери залишили під будинком, щоб на випадок якогось критичного моменту спастися утечею. Усіх зібраних могло бути коло 200 осіб, переважно мужчин. Найбільше серед присутніх було українців і литовців. На самому початку совітський лейтенант просив присутніх зберегти спокій і дозволити йому промовляти до зібраних. Разом з ним була його секретарка, урядовий перекладач і ще кілька місцевих жидів. В куті залі незаметно зайняв місце американський губернатор з Редінгу, який разом з цією місією приїхав.

Сам лейтенант був пристійний, молодий чоловік, коло 35 років життя, одягнений в мундир американської барви, в чоботах, з великими і широкими пагонами, при боці мав великий револьвер, на голові енкаведівську шапку, яку через цілий час зібрання чомусь не вважав за відповідне зняти з голови. Зір і погляд холодні, можна було зразу пізнати, що це тип справжнього енкаведиста. Як бесідник — був слабший. На вступі представився як представник Радянського Союзу “по репатріяції” совітських громадян. Його завдання є подати до відома заінтересованим громадянам спосіб і можливості повороту “на родину”, заявляючи одночасно, що акція є добровільна, але в найближчому майбутньому, раніше чи пізніше, всі совітські громадяни будуть змушені повернутись на батьківщину. З місця зазначив, що в зв’язку з репатріяційною акцією на терені американської зони різні “вороги народу” поширюють неправдиві вістки про стан і положення в Совітському Союзі та сумну долю тих, що туди повернули. Зазначив далі, що ніхто з поворотців не підлягає жадним судам чи карам, бо згідно з рішенням найвищої совітської влади всі вертаючі користуються повними правами вільних громадян Совітського Союзу. При тому зачитав урядову більшовицьку інструкцію по репатріяції, в якій подано спосіб її проведення. Вже в часі зачитування цієї інструкції присутні почали виявляти брак охоти слухати його виводи і майже хором перервали дальше читання, домагаючися, щоб конкретно сказав, про що йому йдеться, бо “більшовицька пропагандивна література є усім добре знана і ми не маємо охоти її слухати”. Тоді лейтенант погодився з цим і дальший хід нарад провадив у формі дискусії. При цьому попросив присутніх ставити йому питання, а він на них відповідатиме. В першій хвилині виявилось на залі схвилювання, бо ніхто не мав відваги першим забрати голос. Одначе по кількох хвилинах попросив слово один українець з Полтави.

Він поставив лейтенантові кілька запитів, надзвичайно інтересних, про які годиться тут згадати.

Перше питання: "Чи вам, пане лейтенант, відомо, що в 1921/22 і 1932/33 був на Україні такий великий голод, що жертвою його стало кілька мільйонів українського населення, у той час, коли українською пшеницею заграниця годувала свої безроги? Що ви на це скажете і яка причина цього штучно викликаного голоду?"

Друге питання: "Чи відомо вам, пане лейтенант, що в західних культурних країнах панує щодо вартости совіського громадянина як людини дуже негативне поняття, бо Захід уважає совіських громадян як менше вартісну людину від західної, так що нам, перебуваючим поза границями СРСР, просто соромно признаватися до того, що ми є совіськими громадянами, і чи у висліді такої opinio mundi ви маєте моральне право вимагати від нас повороту на "нашу батьківщину", в якій панує демон зла і в якій людина не має ніякого значення"? Більшовицький лейтенант, удаючи заскоченого такими несподіваними питаннями, заявив, що в тому часі, коли мав би бути голод, він жив особисто на Україні і йому невідомо, щоб голод там мав місце. Рівночасно попросив запитуючого подати своє прізвище та місце його народження і перебування на Україні, на що одержав ось яку відповідь: "От бачите, пане лейтенант, ви і тут хочете поводитись з нами по-енкаведівськи, бо зараз вимагаєте від мене даних, на підставі яких зможете як не супроти мене, так супроти моєї родини, якщо вона ще в живих, витягнути якнайстрашніші консеквенції, які тільки знає НКВД, але я можу вам на ваші заперечення подати дані, які стверджують факт існування голоду на Україні".

Лейтенант пробував опрокинути виводи інтерпелянта, заявляючи, що це все брехня і ворожа пропаганда, бо в СРСР народ живе і почуває себе краще, чим у других державах, доказом чого можуть служити особисті листи різних людей СРСР, видруковані в летючці, яку розділив між присутніх.

При кінці списаного документу поміщений дослівний відпис згаданої летючки — повний текст забрав би нам забагато місця — в якій цілий ряд осіб зокрема і збірно розповідають радісно: "В сентаре прошлого года ми вернулись в родное места. РОДИНА — МАТЬ ПРИЮТИЛА НАС ДЕТЕЙ СВОИХ, ОНА СОГРЕЛА, ОБУЛА И ОДЕЛА, НАПОИЛА И НАКОРМИЛА" і т. д.

Само собою, що автори летючки не забули вкласти в уста "ущасливлених": "От всего сердца мы благодарим нашу Красную Армию, Советское Правительство и нашего вождя и учителя товарища СТАЛИНА. Благодарим за то, что вирвали нас из фашистской неволи и так хорошо встретили на родной земли".

Далі в документі читаємо: "Цєю відповіддю приявні не то, що не вдовольнилися, а навпаки заля зачала прямо засипувати лейтенанта подібними питаннями, на які він не міг знайти відповіді, в висліді чого постав на залі сміх і гамір, на що лейтенант zareagував ось якими словами: "Зараз ви можете сміятися, бо вас є тут більше, а я вам скажу, що той добре сміється, хто при кінці сміється".

Вслід за виступом українців прийшли до голосу литовці, лотиші і естонці, які в довшій дискусії заявили, що вони ніколи не були совіськими громадянами

і ними не хочуть бути та що їхні держави більшовики силою окупували, чого ані вони, ані західні держави не признають. В них немає жодних совітських паспортів, а є тільки державні виказки їхніх урядів, і тому вони уважають, що цей мітинг не має для них практичного застосування і значення. В часі тривання дискусії на залю увійшло кількох поляків, хоч вони не були ані запрошені, ані покликані явитися на мітинг. Вони, прислухуючись виводам лейтенанта, вигукували під його адресою голосно кілька непристойних слів, у роді: "ти скурви сину, я шесьць лят седзялем в кацеце, а ти хцеш, бим я teraz знуф пошедл на Сибір" — і по цих словах залишили залю.

Лейтенант старався направити безнадійну ситуацію, у якій він знайшовся і почав — так сказати б — з іншої бочки: — "А що ви зробите тоді, коли американські війська залишать Німеччину і німці одержать власну адміністрацію і чи ви думаєте, що німці схотять вас задармо годувати?" На це відповіли українці: — "Ми не хочемо ласкавого хліба від нікого, бо і зараз ми тяжко працюємо. Але хоч ми тяжко працюємо, то ми за це спокійно відпочиваємо по праці, а у вас не мали б ані одної спокійної ночі і дня. Коли виїдуть звідсіля американці, тоді ми з ними поїдемо в Америку". На ці заяви лейтенант відповів, що не така проста справа виїхати в Америку, бо між іншим на такий виїзд мусить дати дозвіл теж совітська влада.

Після того один з литовців почав дальшу розмову з лейтенантом у справі відношення Литви до Сов. Союзу, хоча чи переконати його, що більшовики силою і проти волі литовського народу окупували їхню країну. Коли це йому не вдалося, тоді він заявив ось що: — "Що я з вами буду говорити, ви сталінський прислужник і мусите говорити і робити так, як вам наказує ваш Сталін". На це zareагував лейтенант, що слова литовця вважає за особисту образу і образу радянської влади та її шефа і попросив американського губернатора інтервенювати, при чому повторив через свого перекладача останні слова литовця в дещо зміненім змісті. Присутні заперечили правдивість перекладу, а американський губернатор двічі просив повторити йому докладно слова литовця, а опісля через совітського перекладача сказав: — "Я прошу вас, панове, спокійно і терпеливо вислухати цього пана до кінця і дати йому змогу виконати йому доручені обов'язки". Губернатор живо цікавився ходом дискусії, і прохав совітського перекладача інформувати його про зміст поодиноких запитів та відповідей. Біля амер. губернатора і сов. перекладача вже на самому початку мітингу зібралася маленька групка осіб з-поміж українців, литовців і лотишів, які більше або менше володіли англійською мовою. Вони зразу запримітили, що сов. перекладач невірно передає слова поодиноких дискусантів. Тому одна лотишка почала сама докладно і вірно перекладати губернаторові висловлені бесідниками думки, а крім цього передала йому деякі відомості від себе і українського гуртка. В часі вище описаного інциденту губернатор сказав до цієї групи: — "Ви не дивуйтеся, що цей пан лейтенант не може дати собі ради з вами, бо це сьогодні вже третій раз він одержує таку відправку на подібних нарадах, які відбулися в других містечках нашої округи".

Наради тривали около дві години, і коли губернатор на інтервенцію лейтенанта просив о терпеливість, тоді ціла заля заявила, що не думає довше мучити п. лейтенанта і себе, і всі маніфестаційно залишили залю, а за ними й лейтенант, зі словами "давай, поїдем" і собі від'їхав. Кінцевий вислід був

такий, що ніхто з приєднаних на тій нараді не зголосився добровільно на поворот до Батьківщини.”

Аналізуючи залучений текст документу, треба зробити конкретні короткі зауваги:

1. Хто пережив особисто подібні пригоди, то мусить ствердити, що такі стрічі мали звичайно далеко більше драматичний характер. Поведінка різного роду уповноважених (а передовсім самозванчих) представників сов. влади відзначалася жорстокістю та нахабністю, так що мусіло доходити в зустрічі з неповоротцями до повних трагізмів сцен. Це траплялося передовсім до часу, поки спільна конференція в Ляйпцігу не уточнила загальних форм діяння, схвалених в Ялті.

2. Репрезентантом на тім мітингу являється лейтенант. Мабуть, нижчі рангою зв'язкові не дуже успішно справлялися з їхньою роботою, бо в пізнішому часі на тих позиціях вже зустрічається майорів чи полковників.

3. В промові зв'язкового зустрічаємо цілий ряд неправдивих інформацій, яких пізніше вже не вживається, наприклад поки якісь представники урядів зможуть видати дозвіл на еміграцію до їх країн, вони будуть мусити перше всего дістати дозвіл на виїзд даної людини від радянських чинників, або: покищо поворот на родину є добровільний, але ”в найближчому майбутньому всі радянські громадяни будуть змушені повернутись на батьківщину”. Як це бачимо в другому документі, то дуже велике число емігрантів, не знаючи в початках дійсних постанов, далося обдурити і за те незнання тяжко заплатило. Від більшого нещастя захоронили українців члени комітетів, проводячи роз'яснювальну працю.

4. Так в наведеному документі, як і протягом цілої репатріаційної акції американська влада не тільки дуже пильно дбала про фізичну безпеку радянських представників але й охороняла їх від словесних образ. Чим це пояснити? Радянські війська знайшли на зайнятих німецьких територіях невелике число американців, які були в німецькому полоні. Саме їх вони вживали як шантаж супроти американської влади — читай: ми віддамо вам ваших військових, якщо ви будете йти нам на руку відносно наших громадян, які є на вами зайнятих територіях.

Б. Спогади про радянські репатріаційні табори у місцевостях Пісек, Протівін і Тин

У цілком інший світ переносить нас цей документ. В ньому дрібним друком списано свідчення двох осіб, які з огляду на особисту безпеку назвали себе один Б.Б., а другий А.Б.. Тому що їх переживання дуже подібні, зізнання особи А.Б. пропускаємо, натомість містимо повністю свідчення особи Б.Б.

”Б.Б. виїжджав наприкінці травня до Грацу, опісля переїхав до Чехії, де перебував у місті Пісек. По капітуляції Німеччини це місто займали американці, а по триденному їхньому побуті там, місто займила червона армія. Чеська міліція передала його до чеського табору в Піску, де наступило перше його переслухання, яке перевели чеський полковник і радянський лейтенант. Його зізнання вписано до готового віддрукованого анкетного листка. Коло 20. 5. 1945 р. передано його до табору військової контррозвідки в Протівіні, де перебувало

80 чоловіка, у тому 2 галичани. Разом з ним відіслано теж і перший його анкетний листок списаний у Піску. В Протівіні списано з ним вдруге анкетний листок. Кілька днів пізніше передано його до русского лягру в Тині, де списано з ним третій анкетний листок. Взагалі всі переслухання відбувалися на основі цих анкет, яких зміст і згідність чи незгідність між ними перевірювано дуже стисло. Реєстрація у Тині відбувалася у саді, де писарі заповнювали формуляри і передавали їх опісля до якогось русского лейтенанта. Ці анкетні листки мали ось такі питання: ім'я, прізвище, день, місяць, рік і місце народження, чий син, національність, стан, звання, місце замешкання у Галичині, де працював у Галичині, чи служив в армії: німецькій, польській, власівській чи теж при Українській Дивізії, свідок його праці, як і коли попав на працю в Німеччині, чи мусово був вивезений чи поїхав добровільно, де працював у Німеччині, відколи й доки, у кого, хто це посвідчить, коли і в який спосіб попав під совітську владу, чи був у полоні, чи здався добровільно чи залапаний у бою, чи до совітів зівстав примусово вивезений чи зголосився добровільно до повороту. Так докладно виповнені анкети нумеровано і передавано до канцелярії НКВД, яке знову переводило нові допити та перевірку анкетних листків. Щоденно о год. 8.30 забирали людей з їхніх стаєнь згл. бараків, переганяли їх до кам'яниці, де урядувало НКВД. Там їх перепитувано, люди мусіли не раз цілий тиждень вичікувати на ці переслухання, вони мусіли цілими днями чекати на подвірю чи в коридорах, з малими перервами на обід і вечерю, не раз траплялося ночувати на дворі, бо переслухання майже завжди затягалися аж до 3-тньої години вранці. Декого безпосередньо по переслуханні вкидали у підвал і він звідтіля уже не вертався, можна було бачити цих нещасливців, як вела їх до лятрин для поладження природньої потреби сторожа з машиновими пістолями в руках. Що з ними сталося невідомо.

В таборі загально оповідали, що ті люди в підвалах — це засуджені. Говорено, що присудів дуже багато. Переважно були вироки на власівців (головно кавказців), які цілком одверто признавалися до того, що при цій армії служили, що їм устрій радянського союзу не подобається, що можуть їх негайно розстріляти або зробити з ними, що їм (тобто НКВД) завгодно. Вироки виносили дуже високі кари, від 10 до 15 років примусових робіт. Засуджені сиділи в підвалах під дуже строгою сторожею, ніде їх не відпускали, хіба на сторону. Широко звісний став у таборі випадок самогубства одного з русских, якого засуджено на 10 років вязниці, він перерізав собі жили на шиї. Повісився теж українець, якому загрожувала довголітня тюрма. Повісився на горищі, де спав Б.Б. Б.Б. не бачив ані не чув, щоби когось із засуджених вивезено в глибину СРСР або розстріляно, можливо, що роблено це потайки з огляду на чужу територію. Крім одного білоруса, всі слідчі НКВД були росіяни, українців, поляків ні жидів не було. Слідчі дуже часто били допитуваних по лицю, голові, штурхали свої жертви в груди, дуже часто погрожували револьвером прикладаючи його до голови або грудей.

Під час другого допиту Б.Б. стрінула неприємна пригода. Допитуючий лейтенант підозрівав його в тому, що він подав в анкетному листку неправдиве ім'я і прізвище. Сказав йому, що НКВД має уже готовий матеріал щодо його особи, що не треба їм його зізнань, і упімнув його зізнавати правду та признатися до всего. Коли Б.Б. перестрашений заявив, що до своїх зізнань не

має уже більше що додати, і що сказав усю правду на першому допиті, слідчий припинив дальший допит, і велів солдатові, який його привів, вийти і принести буцім то існуючі записки, що могли би свідчити про неправдивість зізнань. Солдат вийшов, а тоді слідчий приступив до Б.Б. і вдарив його двічі в лице, мабуть у намірі застрашити його і в цей спосіб вимусити правдиві зізнання. Б.Б. твердо обстоював при цьому, що зізнав, а тоді слідчий зачав приязно до нього всміхатися, а навіть почастував його цигаркою.

Одного разу переслухував Б.Б. лейтенант по національності білорус, якому Б.Б. заявив, що по звільненні з табору має намір вернутися до Львова, де постійно мешкатиме, і запросив слідчого відвідати його у Львові. Лейтенант заявив, що він ще в часі першої окупації Галичини довгий час побував у Львові і це місто добре знає. Далі зачав провірювати зізнання Б.Б. в цей спосіб, що ставив різні запити, а зокрема де знаходиться головний театр і залізнична станція, якими числами трамваєвих возів можна до них доїхати і т.д. Коли на всі запити Б.Б. дав вдовольняючі відповіді, лейтенант заявив, що Б.Б. "може" поверне до Львова, але "наверно" це не станеться так скоро. Б.Б. набрав враження, що цей білорус був дуже доброю людиною, переслухання у нього були короткі, він не замучував допитуваних довгими допитами, а коли трапився йому до переслухання його земляк-білорус, то воно тривало навіть дуже коротко. Інші слідчі держали людей не раз кілька годин на допитах, допроваджуючи їх у цей спосіб до комплетного вичерпання фізичного і психічного, декого кликано на переслухання по 6-7 разів.

Крім частих допитів, провірювання правдивості зізнань в анкетних листках мало відбуватися — як Б.Б. зачував — ще в цей спосіб, що ці анкетні листки чи їх копії відсилено до місць народження чи перебування кожного з допитуваних для контролю.

Вязні замкнені в підвалах дістають т. зв. сухий пайок (тобто хліб, т. зв. "чай" і мабуть суху рибу), а тільки двічі в тиждень видають їм теплу зупу. Цим "сухим пайком" страшать теж таборовиків, що є "на волі", коли, приміром, хтось з них порушив таборовий порядок, не явився до перевірки, заховувався визиваюче чи неприлично супроти старшини, підстаршини, солдатів, дижурних і т.д. Це вказує на те, що пайок мусів бути недобрий щодо якості, а крім цього невиспачальний.

Тих, що пройшли всі допити і не виявлено щодо них підозріння чи вини, призначувано негайно до так званого "запасного полка". Їх поділено на сотні, призначено комендантів-конвоїрів і в числі рівно 600 людей висилано пішки до Братіслави чи в її околицю до військового табору на вишкіл. Загально говорено, що там вони дістануть мундири, і будуть вишколені у воєнному ділі. Так червоноармійці, як теж їхні старшини та підстаршини, одверто говорили, що крім військової служби, всі призначені до запасного полка мусітимуть по закінченні військової служби "відробити" ще якийсь час за "ізмєну родіни" в лагерьх примусової праці. При лікарських оглядинах призначених до війська, брали всіх без огляду, почавши від 18 до 50 року життя. Лікарі, що перевіряли стан здоров'я і здатність до військової служби, робили це дуже поверховно, обмежувалися тільки до того, що призначений мусів показати язика. Не узгляднювано ніяких хворіб, усі були здорові. Звільнювано хіба тільки очевидних калік або старців. Б.Б. теж був призначений до запасної сотні, але з невідомих йому причин задержано його ще в таборі аж до найближчого транспорту.

Червоноармійці сподіються, що теперішній мир потриває найдовше 5 років. В тому сенсі статті читав теж Б.Б. в так званій "Стін-газеті", якої один примірник висів довгий час на одному з таборових домів. Дальших чисел уже пізніше не вивішувано. Під час так званої "політ-розмови" один із совітських капітанів натякнув, що совіти мусять покищо годитися на різні поступки, бо цього вимагає інтерес Радянського Союзу. Одному знайомому Б.Б. українцеві з Волині оповідав сержант червоної армії, що в Галичині на сторону українських партизанів перейшли червоноармійські частини, що партизани ці добре озброєні і що вони з'єдналися з мадярськими та румунськими партизанами і спільно борються зі совітами. Тому теж сов. командування перекинуло одну, а може і дві дивізії з Чехії на успокоєння зайнятих повстанцями частин краю. Б.Б. теж зауважив, що якісь частини червоної армії відтягнуто з американсько-совітського пограниччя і відіслано їх у глибину СРСР, в якій цілі він не знає, але загально говорено, що ці частини призначені на успокоєння теренів захоплених партизанами. Одного разу Б.Б. принагідно почув розмову, що й в Польщі партизани теж не сидять тихо, але вістки про ці рухи дуже недокладні і невиразні. Совіти з більшою симпатією відносяться до американців чим до англійців, мовляв, американці ліпше виконують свої зобов'язання супроти совітів, як англійці. Таборовики-москалі ставилися до галицьких українців дуже неприхильно, можна сказати вороже, закидували їм співжиття і співпрацю з німцями, випоминали їм рівнорядне становище з німцями, зокрема, що галичани їздили трамваями, а не так як руські, називали галичан зрадниками і дуже часто відгрожувалися, що з ними розправляться. Одначе трактування, ставлення і поведінка управи табору до галичан були рівнорядні з руськими, тобто не роблено різниці між одними а другими.

Табір у Тині - це великі будівлі, переважно стайні, що походять ще з часів чеської державности, тут кватирувала або кіннота або був так званий "Генгстендепо". Окружений довкруги дротяною сіткою, дрти завгрубшки пальця. На ній зверху численні колючки. Табір обставлений військовими стійками, з-зовні 5, а в середині 4 красноармійці стало кружляють з автоматами в руках. Добре зважають на це, щоби хто не втік. Крім того в кожній кімнаті домів чи бараків чи в переділах стаєн повнить службу один дижурний без збруї, вибраний з поміж мешканців даного приміщення, вони теж пильнують, щоби хто не втік. Хто вночі виходить в убранні на двір для полагодження природньої потреби, тому товаришить дижурний аж до виходків і пильнує його, щоби не втік. В червні 1945 р. вдалося 6-тьом таборовикам видістатися на волю, з них 2-ох зловлено і приведено назад у табір, вкинено їх в підвал, що з ними далі сталося, невідомо.

Кожний новий транспорт поворотців в'їзжає на автах на подвіря табору, де по від'їзді американських авт, їх розставляють у ряди, перед кожним лежать його клунки з речами. Опісля з'являються старшини табору, один майор, капітан і кількох лейтенантів, які велять отвирати клунки. Лейтенанти і солдати скрупульозно переглядають валізки, куферки, наплечники, клунки і т.д. і збирають усе, що ліпше і те все скидають на купу, а що гірше залишають. Беруть переважно убрання, білизну, взуття, машинки до стриження, бритви, навіть робочі убрання, скарпитки, рушники, годинники, ножики, ножиці, всю біжутерію, як перстені, ланцюжки, золоті і срібні гроші, чужу валюту і т.д.

Часом траплялося таке, що як хтось мав 2 чи 3 годинники, то забирали всі, а часом один залишали власникові. Всі skonфісковані речі відносять до магазину, але вже за 2-3 дні покривджені таборовики бачать, як їхнє тяжко запрацьоване майно опинилося в руках різних людей, що крутяться коло магазинів. Близну, годинники, взуття і т.д. привласнюють собі червоноармійці та носять їх на собі, навіть цього не скриваючи. Обробовані люди, це поголовно робітники і бувші совітські полонені, які не раз кілька років тяжко в Німеччині працювали, поки чогось доробилися. Дуже часто трапляється таке, що кого признано по численних допитах винним, тому забирають усі його речі крім одягу, який має на собі. При вище описаних контролях були випадки, що хтось мав на собі порядне нове убрання, яке думав у цей спосіб для себе захоронити, але звичайно грубо помилявся, йому веліли переодягнутися у уживане вже вбрання, що лежало в клунку, а нове конфіскували та віддавали до магазину.—

Щоденне життя у таборі дуже одноманітне та назагал не веселе. Будять ранком о 6 год. за московським часом. Таборовики миються і чепуряться, як можуть. Опісля починається так звана руханка під командуванням сотенних комендантів, які рекрутуються з-посеред перебуваючих у таборі бувших військовиків. Це властиво не руханка, а збірна біганина довкруги таборового подвіря і стаєнь, вона триває одну годину з малими відпочинками. Вона має бути підготовою до майбутньої військової служби. Пізніше настає перерва до год. 9-тої перед полуднем і сніданок.

Щоденно дають пів літра сочевично-горохової зупи з декількома кусками волового мяса. При сніданку кожний таборовик одержує 50 дкг. свіжого, гарячого ще хліба, який мусить вистачити на цілий день, до обіду й вечері, і одну більшу чайну ложечку цукру. Від 9 год. до 12 в полудне тривають зайняття військового характеру, тобто переважно марші при співах маршевих пісень, кожна сотня маршує окремо під командою сотенного, чвірками, люди мусять у маршах підносити високо ноги. Цим вправам приглядається совітський полковник, який раз-по-раз наказує добре маршувати і добре співати. Якщо ці вправи виходять зле, так дана сотня по наказу полковника мусить довше маршувати, навіть поза 12 год., поки буде добре. По 12 год. таборовики засадничо майже нічого не роблять, хіба що беруть людей до помочі в кухні або до упорядкування табору, або часом до робіт поза табором.

На обід, який має бути виданий о 16 год., є знову пів літра сочевично-горохової або часом бараболяної зупи з рідкими кусками мяса. Дуже часто трапляється так, що обід не готовий на призначену годину, видають його пізніше, не раз аж коло 20 год. ввечері. Зараз по обіді є вечеря, дають чай, але неправдивий, тільки вивар з різних зел без цукру. Від цієї сочевично-горохової зупи, яку привозять у виді прасованих кусників, багато людей хворіє на шлунок, бо вона гнила та з хробачками. Щоденно відбувається санітарна контроля їжі, яку переводить лікарка-азербейджанка, вона куштує і роздивляє цю зупу. Кілька разів вона завважила, що на поверхні цієї сочевично-горохової зупи плаває велика кількість хробачків, супроти чого заборонила її видавати і наказала зварити іншу. Тому що була вже 19 година, голодні таборовики піднесли великий крик, зачали проклинати і ремствувати, домагаючися негайної видачі обіду. Це звернуло увагу якогось совітського полковника, який подивився поверховно на цю хробачливу зупу і велів кухарям видати її людям. Не дасться заперечити,

що в кухнях є дуже чисто, варять у великих порцелянових ваннах, привезених з німецьких шпиталів, ванни є вмуровані. Поза кухонними приміщеннями, на дворі страшний бруд, довкруги валяються відпадки мяса, кості, копита, сирі шкіри з баранів, телят, кріликів, корів, усе це викидають на смітники недалеко кухонь. Там ці відпадки гниють і розноситься обридливий сморід. Нікому не прийде на думку зливати ці гниючі купи карболом або вивозити їх поза табір. Щойно описане прохарчування дуже невистачальне, і тому великі маси таборовиків, що не мають власних харчових припасів, сильно голодують. Щоденно можна завважити, як голодні люди кружляють по цих смітниках і вибирають звідтам усякі кухонні відпадки, що їх можна ще з'їсти і лакомо те все консумують. В наслідок цього існує постійна загроза, що може поширитися епідемія. Дітям видають щоденно по 50 дкг. білого хліба, а цілком маленьким повне молоко, старшим варять майже щоденно грисікову кашу. Русскі, що приїхали з теренів окупованих американцями, дуже нарікають на це совіське прохарчування і вихваляють американців за те, що вони давали їм в американських таборах для полонених чи робітників дуже добрий харч. Вони згадують ті часи, коли діставали смачні рижові зупи, дуже густі, з м'ясними чи яринними консервами, цигарки і т.д. Дуже дивувались, що американці, здобувши німецькі харчові магазини, поливали їх бензиною і палили. В цей спосіб — як вони оповідали — пропало дуже багато баньок з консервами, масла, маргарини і т.д. Роблено це тому, бо американці боялися, що німці затроїли ці харчові продукти.

Треба занотувати кілька характеристичних фактів-картин, що кидають ярке світло на невідрадне, нужденне таборове життя-буття. Одного разу якась совітка вилила на подвіря брудну воду з окрушинами картоплі. Це побачив совіський старшина, дижурний у кухні, який звернув її увагу на непристойність її поступовання і велів визбирати ці окрушини. На це совітка заявила, що вона довгий час побувала в світі, що виділа, як культурно живуть інші народи, що вона не потребує, щоби якийсь там совіський офіцер учив її культури. У відповідь на це, старшина викричався на неї, загрозив, що пішле її туди, куди треба (тобто в підвал), на що вона відповіла, що скоріше чи пізніше туди піде.

Одного дня кімнатний дижурний відкомандував 2-ох людей зі своєї кімнати до помочі в кухні. Тому що оба були дуже голодні, взяли покрадьки та сховали до кишені трохи вареної бараболі. Їх обох прилапано, відпроваджено до полковника, який покарав їх 14-денним підвалом на сухому пайку. Такі випадки траплялися майже щоденно. Дехто з голодних випрошував у кухарів трохи бараболі. На цьому прилапав одного голодняка кухонний дижурний старшина, зачав штурхати його кулаками в груди та мерзити різними обридливими словами. Роздратований покривджений віддав йому штуханці, утік і зник у гурмі людей, що збіглися на крик і кругом оточили це видовище.

Між жінками поширилася проституція, вони віддавалися на право і ліво, від хворих венерично жінок багато мужчин набралось різних венеричних хворіб. Одного дня відправлено 25 мужчин на лікування до таборової лічниці чи до шпиталю у сусідньому місті, залежно від роду недуги. На протязі більше як 6 тижнів була в таборі тільки двічі дезинфекція, але не для усіх таборовиків. Здезинфковано речі тільки тих таборовиків, у приміщеннях яких появилися воші. Не було примусового стриження волосся. Завдяки літній порі ведено цілі

сотні щоденно до купелі в місцевій річці.

Таборовики сплять переважно в стайнях і на горищі над ними. В стайнях установлено дво- а навіть 3-поверхові ліжка, але в наслідок великої кількості поворотців багато з них спало на підлозі й стрихах. На ліжках не було ні сінників ні подушок, ні коців, люди спали на голих дошках, а хто мав власне накриття, так ним накривався. На стрихах був страшний порох, солома, що там була, цілком стерлася, і її треба було викинути. Спільної таборової пральні не було, кожний мусів свою брудну білизну сам прати, якщо мав мило, як ні, так мусів брудні речі тільки переполоскати. За цілих 6 тижнів побуту Б.Б. в лагерьх, один тільки раз видано таборовикам маленький кусок якогось нафтою смердячого мила.

Одного разу розділили між людей т. зв. конфети, чим люди дуже втішилися. Але радість їхня скоро скінчилася, як тільки переконалися, що ці конфети облиті нафтою, вони всі смерділи і не можна було їх їсти.

В Тинському таборі було в тому часі приміщено коло 5000 людей. Табір переповнений совітськими шпигунами, треба було на кожному кроці вважати, щоби не попасти у підвал. Розмовляють виключно тільки в гуртках знайомих собі людей і то пошепки, щоби хтось не підслухав. Як приходить чужа людина, всі замовкають або переходять моментально на байдужу тему розмови. Настрій у сов. лагерьх людей, що побували на роботах за кордоном, виразно протисовітський, що неоднократно проявлялося у товариських гутірках. Спеціально невдоволені ці, що працювали у Франції, де з робіт повтікали до протинімецької французької партизанки та ті, що служили у власівській армії. На лицях таборовиків пробивається сум і невдоволення, радісні обличчя не скоро і не часто побачиш, ходять якісь такі понурі та похнюплені, говорять пошепки та нараджуються, як би їм з табору тікати.

Серед таборовиків живо дискутувалася проблема, чи американці проголосили примусовий поворот до совітів. Русські твердили, що існує примус повороту, кожний мусить безумовно вернутись до совітів, натомість галицькі українці, які щойно приїхали до табору, твердили, що ніякого примусу не має і що вертається тільки цей, що добровільно зголосився. Ця остання вістка звернула увагу Б.Б., який про це нічого не знав, бо з американцями прожив усього 3 дні в Пісеку. Він постановив за всяку ціну втікати з табору та податися у частину Німеччини окуповану американцями. Його співтовариш А.Б. прилучився до цієї думки, бо пізнав у часі свого 10-денного побуту в таборі сумні перспективи на майбутнє. Тепер тільки оба стежили за нагодою, як би видістатися з табору на світ Божий. Така нагода трапилася їм дня 30.6. 1945 р. Цього дня ввечорі приїхало до Тинського табору кілька американських авт, якими привезено поворотців поляків. Вони віхали в табір, але поляків не прийнято, бо польський табір знаходився у Бенешові. Через пізну пору всі польські поворотці переночували в Тинському таборі, звідкіля вивезено їх 1 липня коло полудня. Б.Б. і А.Б. прилучилися до цього транспорту, кажучи, що вони поляки, замішалися в юрбу і в цей спосіб видісталися за дроти тинського табору. Опісля приїхали до міста Габор, але там теж заявлено полякам, що не має у тамошньому таборі вільного місця, супроти чого цілий транспорт подався далі в дорогу до якогось іншого табору, якого назви оба не запам'ятали. Через брак вільного місця й в цьому таборі, американські авта переїхали до Бенешова,

де вивантажено всіх поляків. На одному з авт залишилися прикриті соломою Б.Б. і А.Б. і так удалося їм обом заїхати аж до Будейовіц, де американці, викидаючи солому, відкрили обох утікачів. Американці на цей несподіваний вид зачали сміятися, одначе зголосили це своєму старшині, з якого бесіди і рухів руками і головою вони догадалися, що вільні і можуть йти, куди хочуть. У великому таборі в Будейовіцах оба бачили, як червоноармійці провадили з підвалів до "лятрини" кілька жінок під охороною машинових пістолів. Цим видом американці були дуже здивувані, бо це було для них незрозуміле.

В поворотній дорозі оба мусіли перейти через Лінц, де дізналися, що на другий день мають прийти совіти і обсадити північну частину міста, звану "Урфар", положену на лівому березі Дунаю. Тому скоренько перейшли великий, гарний міст на Дунаю і без перешкод опинилися на терені американської окупації. Дальшу дорогу відбули частинно пішки, а частинно автами аж до Штравбінгу, звідки вже пішки примандрували 12.7. 1945 р. в полудневих годинах до Пфаффенбергу."

Ці спогади списано в днях 13-14 липня 1945 р.

В. Совітський п'ястук над українською оселею в Регенсбургу

Коли після півтора року від закінчення війни все таки на Заході залишилося понад 700 тисяч осіб, які не повернулися до їхніх країн в Східній Європі, а УНРРА за пів року мала закінчити своє існування, Советський Союз повів ще одну пожвавлену акцію за поворот "на родину". Вона, однак, не дала майже ніяких успіхів, бо до попередніх аргументів неповороту долучилися ще свідчення небагатьох щасливців, яким вдалося втекти з транспорту, як також і тих, що зазнали "щасливого визволення" і, наражуючись на небезпеки, все таки продерлися на Захід. На той час припадає названий основний документ "Совітський П'ястук".

Вправді до того часу при управі оселі існувала репатріяційно-еміграційна референтура, але тому, що ті справи не були актуальні, той референт не проявляв жадної діяльності.

Щойно 11 грудня 1946 року Управа одержала листа такого змісту:

UNITED NATIONS RELIEF AND REHABILITATION ADMINISTRATION
AREA TEAM 1046, DIVISION REGENSBURG

Subject: Repatriation DECEMBER the II-th, 46.

To: Ukrainian Committee

1. Herewith we are forwarding you several Soviet newspapers for further distribution. If you have library in your campus you can give all papers there, if you have not any — please see that the newspapers are distributed among your people as soon as possible.
2. For our statistic we need immediately the number of family heads and single persons and the name of the person being in charge of repatriation. Besides please inform us where is your office and how can we reach it by the telephone.

3. Please send the above information to Mr. Junges's office.

(підпис нечіткий)

for Ole Nilsen

Area Repatriation Office

20 грудня за підписом того ж референта надійшло прохання з УНРРА, щоб перекласти на українську мову летючку. Поміщуємо її копію:

До всіх переміщених осіб

ВАШЕ МАЙБУТНЄ

УНРРА вислана до Німеччини на те, щоб допомогти переміщеним особам. Своє завдання вона виконала, передбачено, що свою працю УНРРА закінчить на весні. Однак зацікавлення УНРР-и долею переміщених осіб на цьому ще не скінчилося. Той факт, що в Німеччині ще живе багато переміщених осіб, примушує весь персонал УНРРА напружити всі свої сили, щоб їм допомагати ще в тому короткому часі, що залишається.

УНРРА цікавиться Вашим майбутнім, що з Вами станеться.

Вигляди на емігрування звідси дуже малі. Тяжко буде працювати під зверхністю німців.

Може всетаки, можливо поїхати до дому? УНРРА просить Вас розважити ще раз, чи не поїхати б Вам додому.

УНРРА знає, що у Вас є немало проблем до розв'язання у зв'язку з репатріацією. Є багато нев'яснених, невирішених питань.

Щоб ми Вам допомогли, ми мусимо знати що Вас утримує від повороту.

Не зволікайте з розв'язкою Ваших проблем. Зайдіть до нашого бюро, розпитайте, або напишіть свої запити на звороті цього листка і поверніть його до УНРРА. Якщо Ви бажаєте особистої відповіді, то подайте, будь ласка, своє прізвище і табір.

У кожному випадку відповіді будуть поміщуватися в таборовім бюлетені.

Прошу трактувати справу поважно. Це торкається Вашого майбутнього.

УНРРА тут на те, щоб Вам допомогти.

Всі наші старання робляться у Вашому інтересі.

За директора: Оле Нілсен.

На звороті: Прошу писати свої завваги і запити!

Цю летючку надрукувала УНРРА в друкарні "Міттельбайріше Цайтунг" в Регенсбурзі в кількох тисячах примірників і розіслала по всіх таборах в цілому "Ареа Тім 1046." Нашому табору приділено 2300 українських, 100 російських, 40 литовських, 40 лотиських та 20 білоруських примірників. Їх розліплено на всіх видних місцях нашої оселі та кольпортовано поміж мешканцями оселі. Перед таблицями для урядових оголошень товпилися маси народу, які прочитували повищу відозву, але ніхто з читаючих не зраджував охоти вернутися додому. Так залишилася вона без жадного відгону, бо ніхто не зголосився до повороту на батьківщину.

Про брак заінтересування серед ДіПі проблемою репатріації свідчить ще й та обставина, що вплинуло тільки кілька відповідей на пропозицію повороту. Референт отримав усього 5 українських, 1 російську та одну лотиську відповідь, які нижче цитую дослівно, крім останньої. Всі українські відповіді анонімні.

Перша відповідь:

"Ласкаво прошу Шановних урядовців УНРРА прочитати зміст цієї невеличкої книжечки і відразу будете знати всі причини неповороту на рідну землю. Хай не думають шановні урядовці, що слово БАТЬКІВЩИНА в нашому розумінні має інший зміст, ми любимо її всім серцем, але не тому як вона виглядає тепер."

Автор цієї відповіді не підписався і долучив до неї книжечку Івана Багряного: "Чому я не хочу вертатися до СРСР?" видану накладом Комітету Українців Канади у Вінніпегу, Манітоба, 40 сторінок, в якій закреслив синім олівцем найдрастичніші місця, мабуть на те, щоб звернути на них увагу урядовців УНРРА та виправдати свою коротку відповідь. Книжечку цю можна було в місяцях грудні 1946, січні, лютому та березні 1947 р. набути в кожному таборовому кіоску, які масово її розпродували по 3 Н.М. за примірник.

Друга відповідь:

"Хотів би я їхати додому — про це мрію щоденно, але боюсь однобокого, пристрасного тлумачення мого перебування на чужині. Я не маю злочину, охоче поїхав би і став перед судом, коли б був певен, що це суд справедливий, не показовий, де має бути вишукане все, аби чоловіка покалічити, засудити. Мені домашнє життя рідніше, чим тут на чужині. Маю надію і віру, що здоровий, правдивий розсудок візьме верх і не буде того непотрібного переслідування людини і тоді тисячі нас повернуться до дому."

Третя відповідь:

- "1. За допомогу з боку УНРРА широ і на завжди вдячний
2. Бажаю емігрувати будь куди, де б можливо було довільно полагодити життя за рахунок власної праці
3. Працювати в Німеччині не бажаю
4. Виїхати зараз на батьківщину, свою Україну — неможливо, бо там Уряд-Московські большевики, які пишуть і говорять одне — ніби добре, а поступають інакше — зле. Бо мордують населення та висилають в Сибір на тяжкі роботи, за самі звичайні неповажні причини — головніші такі:
 - а. Бувших заможних "як куркулі", у яких все забрано
 - б. За національне визнання
 - в. За релігійну приналежність

- г. За вільну думку
- г. Примусова праця
- д. Допомоги потребуємо щодо переселення, виїзду будь куди, де б можна було вільно жити та працювати.”

Четверта відповідь:

”В. Ш. Пане, якщо УНРРА намовляє нас їхати до більшовиків, чи їх Квіслінгів, то до іронії ясно, як нам думають ”допомогти”. Аджеж відверто кажучи, то є свідоме посилення нас і наших дітей на вірну смерть. І сумно знати, що УНРРА, яка повинна б мати найблагородніші моральні завдання, посиляє людей на розстріл червоними катками. А коли б цих нещасних навіть не розстріляли, то невже УНРРА не знає, що життя там страшніше смерті, і колиб була технічна і моральна можливість, 98% людей втікло б з цього страшного пекла (крім комуністів, що пють кров своїх батьків і братів). Знайте ш. пане, що той хто знає більшовизм, загине як голодна собака під тином, але туди не вернеться. Знайте, що весь нарід під цією найбільш кривавою диктатурою мріє про інший уряд, та дивиться на Захід. Знайте, що страдальці ДП негайно вернуться на батьківщину, коли там буде любий уряд, але не большевицький. Хоч УНРР-у сильно використали комуністичні елементи так в центрі як і на периферії, як: видачі більшовикам та їхнім маріонетковим урядам 75% товарів УНРРА, постачання товарами УНРРА грецьких партизан (Доповідь Комісії ОН), насильна видача в деяких випадках нещасних ДП НКВД, що мусіли собі перерізувати горло. Але по вік сотні тисяч ДП не забудуть тієї благородної ролі, яку УНРРА виконала спасаючи цих страдальців, та їх малих дітей. Багато УНРівських робітників, що були свідомі свого завдання і служили не світовим каткам, а Божій справі справедливості, повік будуть жити в наших серцях і серцях наших дітей, яким УНРРА врятувала життя.

Нехай Бог нагородить тих благородних організаторів УНРРА, що ставили перед собою це християнське завдання.”

П'ята відповідь:

”Не бажаю їхати до дому потому, що Сталін з свого ”раю” емігрує всіх ДП мусово на ”люну”, а я хочу їхати до Америки”.

Шоста відповідь російською мовою, з двома підписами — чи ці підписи справжні, невідомо.

Це добре уаргументована відповідь з погляду російських патріотів. Тому, що вона не має жадного відношення до нашого (українського) питання, її пропускаємо, а містимо саме закінчення:

”5. Пусть Сталін разрешит свободный выезд за границу і не адново громадінина некоммуніста не астанетса в СССР, все уедут за границу.

6. Пусть на Западе верующі в коммунизм паживут 2-3 года в СССР і ані навсегда ізлечатса от коммунизма”.

Сьома відповідь лотиською мовою, написана дрібним письмом, теж анонімна. Її не поміщую (так пише автор документу), бо не розуміючи мови, можу поробити багато помилок.

Як бачимо, реакція на заклик вертатись на батьківщину була мінімальна, всього 7 відповідей. Ці відповіді репатріаційний референт подав п. Оле Нілсенові, якому перекладено їх на англійську мову. Він доручив йому забрати їх з собою

та переховувати в актах. Ясна річ, що такі відповіді не були оголошені у таборовому бюлетені "Вісник Оселі".

Наше пояснення.

1. Наслідуючи первісного автора документу (д-ра Максимчука), залишаємо текст несправлений. Це буде перешкодою зрозуміти написане, а радше повинно переконати читача про автентичність думок авторів.
2. Написане (може деколи й в неграмотній формі) є висловом наболілої душі не лише одиниць, які про це писали, але й тисячів-мільйонів, що не мали можливості хоч би й в такій формі вислови своїх думок. Тому вже хоч би пошанування переживань авторів, які рішилися поділитися своїм горем з читачами, накладає на нас обов'язок бути уважними до їх висловів.
3. Відповіді заторкують в безпосередній формі цілий діапазон проблем, так що можуть дати матеріал не тільки для особистого знання, але й освідомлення оточення про систему, яка примусила мільйони шукати кращої долі в чужому, незнайомому світі.

Черговий уривок документу присвячений справі:

Кольпортажа совітських газет на нашій оселі.

(Дослівний текст) "Посилена акція пропаганди за поворотом на батьківщину виявилася теж в кольпортажі совітських газет серед мешканців нашої оселі. З початку совітська репатріаційна місія прислала нам досить малі скількості різних газет, усього по 20 примірників чоловік російських газет, як "Правда" і т.д. і то тільки в російській мові. Пізніше пересилано їх цілі стоси, головню центральних органів. Число їх сягало до 800 примірників різних газет. Найбільше присилано російські, як "Правда", "Труд", "Вісті Центр. Комітету Компартії". З українських надходили "Радянська Україна", "Молодь України" (в українській мові), "Правда України" (в російській мові) та інші. Найбільший був вибір польської преси — ясна річ, що були також в лотиській мові, литовській і інших. Їх було дуже багато, так що прямо засипували ними цілу оселю. Коли ця преса приходила в обмеженій кількості, її передавали до осельної читальні, коли ж число примірників побільшилося, люди приходили просто до бюро репатр. референта, який розділював їм часописи. Газети ці посилала до нас репатріаційна совітська місія в Регенсбурзі через репатр. референта УНРРА п. О. Нілсена, який передавав їх на нашу оселю. Наприкінці місяця травня та з початком червня 1947 року число надсланих газет помітно зменшилося. В чому причина невідомо".

Щодо цього розділу, то цікаво було б довідатися, чи названі часописи були в обігу і в Сов. Союзі, чи вони (як це ще й тепер практикується) були призначені виключно на експорт для пропаганди серед ДіПі. Більша кількість газет в тому часі вказує на те, що справді більшовики хотіли використати кінцевий час діяння УНРРА.

Дальші сторінки документу присвячені іншій формі репатріаційної пропаганди, а саме показові советського фільму.

Про це пишеться в звіті управи від 25 березня 1947 року:

”Вчора, дня 24.3 ц.р. відбувся на нашій оселі західом совітської репатріаційної місії показ фільму п. з. ”Два брати”. Присутних була повна саля, около 400 осіб. Фільм пройшов у спокійній атмосфері, без жодних інцидентів. Всім присутнім роздано совітські газети.”

Хоч управа дістала від УНРРА повідомлення про заплановані кінові сеанси в днях 30. 3. і 31. 3. 1947, то вони не відбулися, про що пише репатріаційний референт:

”Ці два заповіджені кінові сеанси не відбулися. Яка справжня цьому причина, невідомо. Люди говорили між собою, що подібні кінові сеанси мали відбутися теж у лотиському таборі на Ляндсгутерштр. в Таннказерне, але лотиші не допустили до цього в той спосіб, що мали потурбувати кінооператора та пошкодити кіновий апарат. Може бути, що наслідком цього не прийшло вже більше до вистав в нашому таборі. Правдою є, що дня 24.3, театральна заля нашої оселі, де відбувся згаданий кіновий сеанс, була переповнена. Публика складалася головню з русских мешканців нашої оселі, які масово посунули на це видовище. Було теж багато українців, які з різних причин бажали побачити цей совітський фільм. Одні оправдували себе тим, що ще ніколи не бачили совітського фільму, а інші говорили, що пішли тому, бо сподівалися, що в часі сеансу може дійти до якихсь інцидентів і мовляв ”вони там теж придались би тоді”. Чув я теж таку поголоску, що велика частина видців складалася з лотишів, які сюди прийшли аж з далеких Таннказерне, щоби фільм побачити, а самим бути оправданими перед своїми земляками, що нібито вони в своєму таборі фільм бойкотували, при чому попалося кінооператорові та апаратові.”

З черги знаходимо в документі розділ, який, з огляду на важливість, передруковуємо майже в цілості:

Представники совітської репатріаційної місії на оселі

Дня 31. 3.47 Управа Оселі одержала від УНРР-и слідуюче письмо:

Інформую, що кожного понеділка і середи між 2 - 4 годинами пополудні совітський офіцер звязковий буде мати свої урядові години прийнять у вашому таборі. Він буде уділювати інформації мешканцям табору в справі репатріації. Прошу подбати, щоб бюро для того совітського представника було приготоване і щоб мешканці табору були про це поінформовані.

Перші години прийнять відбудуться сьогодні 31.3.1947.

Просимо дуже зайнятися цією справою.

Оле Нілсен

Ця несподівана вістка нас усіх немов громом вдарила. Посадник доручив приготувати відповідний льокаль, де міг би урядувати совітський представник. Для цього ми призначили приміщення в малій кімнаті, в домі напроти поліційного будинку, де відбувалися проби хору ”Сурма”. Ми зараз замовили в відділі ”мейнтененс” одну чи дві табуретки та позичили в сусідній кімнаті лавку і стіл. Те все вставлено негайно до кімнати, на стінах якої були два святі образи. Ми їх там і залишили.

Негайно були видруковані і розліплені на всіх видних місцях:

ОГОЛОШЕННЯ

Подається до загального відома мешканців Оселі, що представник совітської репатріаційної місії урядуватиме на Оселі в будинку напроти поліції в понеділок і середу від 14 - 16 години.

Репатріаційно-еміграційний Реферат

Ця вістка розійшлася блискавкою по оселі, люди ставали перед повищими оголошеннями, читали їх та різно коментували.

Точно о год. 14-ій заїхав автом совітський представник у товаристві п. Нілсена та американського старшини і негайно подався до призначеного йому приміщення, куди повів його репатріаційний референт табору. Він був увесь час з ним і склав опісля наступну реляцію:

Розмова зі совітським представником

Перший приїзд сов. представника наступив дня 31.3 47 в товаристві америк. старшини та репатр. офіцера Ареа 1046 п. О. Нілсена, який — так би мовити — впровадив його в урядовання. По кількох мінутах він відіхав, так що в кімнаті залишилися америк. та совіт. старшини і я. В кімнаті запанувала яких 5 минут мовчанка і дивний стан. Америк. старшина дивиться цілий час у вікно на табір та курить папіроску. Згодом сов. старшина запитує мене несміло, як мені живеться в таборі і чому не вертаюсь на батьківщину. Я відповів, що живеться мені добре, що я є "холостяк" і не маю жадної родини в рідних сторонах, тому не маю до кого вертатись". "А звідкіля ви родом? — питає. "З Сянока" — відповідаю. — "Ага! а яке більше місто біля цієї місцевості?" — Я відповів: "Краків".

Він виніс вражіння, що я поляк, тому почав мені оповідати про політичні новості з Польщі — до речі мені давно знані. — "А як живеться іншим людям?" Я відповів, що також добре. — "А чому не хочуть вертатись на батьківщину?" — Я відповів, що кожний з них має причину: одному вивезено родину на Сибір, других замучено в тюрмах.... В тому місці він мені перериває, кажучи, що це ворожа пропаганда, а не хочуть вертатись до дому тільки ті люди, які стріляли і переслідували других за німецької окупації. На це я йому відповів, що в нас нема ані одної людини, котра би мала на собі такий гріх і самі мешканці не бажали би мешкати з такими людьми спільно в таборі. На це він нічого не відповів. — "А що все таки люди думають робити в Німеччині, яка є перелюднена і хліба обмаль". Моя відповідь: — "Роз'їдуться по других доступних їм країнах і будуть працювати". — "Тільки жодна країна не хоче вас узяти і все таки поїдете — нічево, паедут. Ми три рази в місяць направляємо транспорти на батьківщину з інших таборів, тільки з вашого лягера ніхто не хоче їхати. От заходьте до нас у місто у наш клуб і читайте наші газети".

Розмова з "цікавим":

Входить до кімнати молодий мужчина і вітається поздоровленням: "Слава Ісусу Христу". Старшина нічого не відповідає, червоніє і пізнати по нім змішання. — "Я прийшов запитати вас, — звертається до старшини молодий чоловік — чого ви тут будете сидіти, як це оголошено". Старшина відповідає певним голосом: "Щоб роз'яснювати бажаючим повернутись на батьківщину

деякі неясності та довідатися, що стримує людей від повороту додому''. Молодий чоловік розповідає, що він 1939 року таки втік перед більшовиками, тому що більшовики мордують людей. Старшина відповідає, що це ворожа пропаганда. На це молодий чоловік запитує, чим пояснити те, що його стареньку тітку в 1941 році вивезли більшовики на Сибір. Старшина відповідає, що це неправда, нікого більшовики не вивозили на Сибір, а його тітку забрано на схід перед німцями, а зараз вона повернулася на osvobodжену землю і працює, і до неї він може написати листа. На цьому розмова закінчилася.

Старшина, що з'явився був в оселі, називався капітан Павлов, і його візита була перша і остання, не зважаючи на те, що він мав у нас урядувати що понеділка і середи. Чому він більше до нас не загостив, невідомо, мабуть тому, що репатр. референт УНРРА п. О. Нілсен у своєму звідомленні до вищої влади, реляціонуючи про першу візиту, написав, що 31.3. 1947 р. ніхто з мешканців табору не з'явився у справі репатріації, а прийшов тільки якийсь чоловік у приватній справі, питаючи сов. старшину, що сталося з його тіткою, вивезеною ще в 1941 року в глибину Росії. Тому він (О. Нілсен) вважає, що такі відвідини в таборі злишні.

Так ''успішно'' закінчилася ще одна спроба допомогти УНРРА виконати її завдання — репатріацію українців оселі в Регенсбурзі.

Вкінці в тім обширнім документі находимо дуже докладну інформацію про одну спільну конференцію, яка відбулася в трохи змінених обставинах. Коли виявилось, що зустрічі сов. зв'язкових з загальом мешканців не мали успіхів, а радше приводили до конфліктів, УНРРА довірочним наказом ч. 199 поручила улаштувати зустрічі для репатріації радше з надійними представниками таборів. Такі представники, відповідно поучені та вивіновані в потрібну ''освідомлюючу'' літературу, мали опісля самі провадити, титулом їхнього становища в таборових управах, відповідну працю між своїми співмешканцями. Саме про перебіг такої конференції читаємо:

''22.4. 1947 р. управа оселі дістала повідомлення, підписане п. Нілсеном, що наступного дня, 23.4. відбудеться ''мітінг'' всіх репатріаційних референтів Ареа 1046.

В означеній годині двох представників Управи застали в великій конференційній залі УНРРА при Гете улиці чимале число делегатів з різних таборів нашої Ареа. В пару хвилин з'явився на залі п. Оле Нілсен зі своєю секретаркою, по національності росіянкою, яка — як виказав хід нарад — майже перфектно володіла німецькою мовою та перекладала дискусію в українській та російській мові дуже вірно на німецьку мову, нічого не фалшуючи.

Наради відкрив п. Нілсен, який заявив, що нинішню конференцію скликано на бажання совітських звязкових старшин, які мають намір безпосередно з представниками ДіПі передискутувати всі репатріаційні проблеми. Нашим обов'язком є теж побороти всі труднощі та роз'яснити всі питання репатріації. Як перший промовить полковник Люкст.

Полк. Люкст: Я стрічаюся уперше з таборовим активом і хочу встановити з ним безпосередний контакт. Завдання наші впливають ясно з документів американських генералів, пр. ген. Клей та директорів УНРРА Рукса та Едвардса. Вони всі взивають членів Об'єднаних Націй, що живуть зараз по таборах, вернутися на батьківщину.

Досі репатріовано 1,065,250 людей, але около 140,000 совіт. громадян залишилося ще тут в Германії, а саме 8 тисяч русских, 35,700 українців, 43,970 лотишів, 30,500 литовців, 15,218 естонців та ще менші числа інших. Треба нам конечно вернути "на рідину", не слід слухати антирепатр. пропаганди того змісту, що поворотців переслідуються в ССРСР. Навпаки наша держава кожного радо зустрічає, їх приймає власне правительство радо та з довірям. Їм дається повну поміч, щоби могли постройти своє нове життя. Треба нам конечно порозумітися, щоб знайти вихід з цієї ситуації, бо не тільки ми зацікавлені цєю проблемою, але й американське командування. Ви вкажете нам напрямні, щоби облегшити нашу працю протягом цих двох місяців, які залишилися до часу ліквідації УНРРА.

П. Оле Нілсен: Ви вислухали промови полковника і всі її зрозуміли. Ми повинні на цю справу звернути спільно з вами увагу. Еміграційні можливості є мінімальні і на це полковник звернув уже вашу увагу. Звернення наших генералів і директорів повинні вам промовити до серця і я думаю, що ви маєте багато питань з поворотом до ССРСР і ви повинні ці питання ставити одверто, бо всі ці проблеми є важливі і ми маємо надію, що правдоподібно дістанете вдовольняючі відповіді, тим більше, що йде про вашу майбутність. Правда одні з вас пойдуть до Бельгії, другі (дуже мало) до Канади і полковник думає, що ви не маєте ніякої майбутности в Німеччині з уваги на це, що ви не приїхали тут добровільно, а кожний хоче вернутись до дому, бо власна земля є найліпшою з усіх. Тому маєте тепер найліпшу нагоду ставити питання. Керівники таборів повинні висловитися, чому люди не хочуть їхати додому.

В тому місці на залі загальна мовчанка.

П. О. Нілсен перериває вкінці неприємну мовчанку: "Думаю, що не має жадних труднощів у вислові своєї свободної думки?" Наступає знову довша мовчанка — присутні мабуть застановляються над тим, чи розпочинати дискусію чи ні. Її перебиває нараз голос якогось **українця**: прошу пояснити, чому не хочуть вертатись в першій мірі совітські громадяни, а також мешканці окупованих тепер совітами країн.

Полковник: До ССРСР вернулося уже понад один мільйон людей, а відносно мале число їх залишилося тут. Я відвідав особисто декілька таборів і там я ствердив існування антирепатріаційної пропаганди: люди не дістають ясних інформацій і тому ми хочемо навязати з вами безпосередній контакт, а не через газети.

Якийсь українець: Ви сказали, що по таборах існує антирепатр. акція, а я вас питаю, чи ті, що цю пропаганду буцімто ведуть, можуть і мають право так свободно висловлювати свою думку, як ви це говорите?

П. Нілсен: Можна мати свою думку, але не можна агітувати проти репатріації.

Якийсь русский: Найліпшою пропагандою за репатріацією був би письмовий зв'язок з тими, що повернули вже "на рідину."

Полковник: Так, від 1947 року є уже наладнаний зв'язок через німецьку пошту — раніше був він через Червоний Хрест, але це була велика тяганина. Тепер ідуть вже листи до ССРСР безпосередно і люди дістають відповіді.

Якийсь жид: З дискусії виходить, що всякі розмови про репатріацію заборонені.

Полковник: Так, але можна питати які перешкоди мають люди в тому, щоби виїхати "на родину".

П. Нілсен: Антирепатріаційна діяльність та агітація є заборонені, одначе вільно висловлювати свої думки, але не в ворожому змислі.

Н. Н. (говорить по німецьки): Добре було би, щоби закордонні кореспонденти поїхали до ССРСР та писали звіттам дописи про тамошні відносини або щоби ті люди, які туди повернулись, могли виїхати тут до нас та розказати нам як там є. Могла би теж приїхати звіттам навіть делегація поворотців.

Полковник: Закордонні кореспонденти в нас бувають і їм ніхто не забороняє писати. Приїзд делегацій це не таке просте діло, бо треба порозумітися з іншими державами, давати пашпорти і т. д. Але що ж ви хочете, вас нарід на батьківщині не вигнав, вас привезли германці, вони тепер побіджені, "родіна" визволена і не має ніяких перешкод вернутися. Одначе питання делегацій буде далі вислане і вирішене.

Якийсь руский: Ми хотіли би знати що сталося з тими, що вже повернулись і що нас там чекає.

Полковник: Ми даємо максимальну піддержку поворотцям, даємо грошеві підмоги на построєння домів, головню селянам. Ці підмоги виносять 15 тисяч до 20 тисяч рублів на відбудову господарки — всі поворотці працюють на тому самому місці, де були перед війною. При кожному районів чи обласнім комітеті існують комісії допомоги тим, що вернулися додому. Ці комісії виплачують гроші, дають матеріяли і т. д. Нарід дуже пострадав від війни, і тепер підпринято всякі міри, щоби народові життя легшим зробити. Всі поворотці їдуть на батьківщину як свої повноправні громадяни.

Якийсь українець стверджує, що хоч антирепатріаційної акції нігде в таборах нема, то люди не хочуть слухати пропаганди за репатріацію, яку піддержують америк. власті, і не вертаються. Зрештою пригадую вам, що Ілля Еренбург ще в 1945 році виразно заявив, що "ми вас знайдем, навіть на дні моря". Якже тоді нам вертатися?

Полковник: Еренбург критикував Германію ще до війни, він писав проти фашистської Германії, а не до вас.

Якийсь руский: Мене нераз питають в таборі, чому в ССРСР переслідувано тих, що мали свої родини за кордоном.

Полковник: Мені засадничо про це невідомо, але самі знаєте, що в роках 1938-1939 відносини були дуже напружені, були приготування до війни з Германією, тож могли бути такі процеси проти тих осіб, бо вони могли бути шпйонами.

П. Нілсен: На мою думку, полковник не в силі відповідати за політичні напрямні в ССРСР. Далі ставить питання до полковника, що буде з тими українцями, що походять з Галичини?

Полковник: Будуть прийняті як брати і буде дана їм поміч. На місці є комісії, які регулюють усі матеріяльні та маєткові справи.

Якийсь українець: За підставу визнання за кимсь такого чи іншого громадянства береться день 1 вересня 1939. Українці до того дня були польськими громадянами і як такі не хочуть вертатися до Польщі, бо Польща приймає тільки поляків, до Галичини не можуть вертатися, бо її прилучено до УССР, так, що фактично сталися бездержавними, бо совітського громадянства

не мають і не хочуть мати.

Полковник: Всі т. зв. польські українці, якщо вони були польськими громадянами, мають право вернутися на "родіну". Правда, що з кінцем 1945 року був договір між Польщею і Радянським Союзом про добровільне переселення, але в тім нема жадних перешкод, щоби галицькі українці вернулися до своєї радянської України.

Якийсь українець: Хочу додати кілька причин чому українці не хочуть вертатися на батьківщину. Є їх кілька: 1. Наші люди були вже під большевиками в 1939-1941 рр. і в тому часі переконалися на власній шкурі, що в СССР нема такої свободи як в Європі. В тому часі вивезено з окупованих бувших польських територій на Сибір около мільон поляків, около 500,000 українців та около 30,000 жидів. Що з ними сталося, ми по найбільшій частині не знаємо. 2. В роках 1945-46 багато репатріантів виїхало до дому, однак наше таборове населення досі не має від них ніякої відомості і не має гарантії, чи вони дійсно заїхали до дому. 3. Наші таборяне дістають з різних сторін Америки та Канади листи, з яких довідуються, що в нашому краю діється. В листах цих написано, що багато наших людей вивезено, на їх місце прибуло дуже багато нових людей зі сходу та українців з Польщі. Там не має свободи релігії, в часі від 1944-1946 виарештовано всіх наших єпископів та священників, що не прийняли православія.

Полковник: ад 1. В 1939-1941 роках не було нормальних порядків в Європі. Спершу грянула війна з Польщею, потім з Францією, опісля з СССР і треба було "лишній народ" пересунути взад і це було правильно тому, щоби люди жили спокійно і не знаходилися на операційних теренах.

ад 2. З вашої інформації виходить, що люди по таборах не знають про це, що до СССР можна писати прямо, а не треба це робити через Америку чи Канаду. Зараз на Україні є тяжкі відносини, це зрозуміло, країна знищена війною, але те саме є в Франції та Англії. Не треба нічого боятися, бо не має вже ніяких перешкод — треба вертатися на "родіну" та будувати нове життя, тим більше, що звідтам доносять про вигляди доброго урожаю цього року.

ад 3. В році 1944 була ще війна і треба було знову переселяти населення з воєнних територій взад, але зараз не має небезпеки війни, в СССР служать тепер при війську тільки два річники 1926 і 1927, бо слід дати народові відіхнути по війні.

Попередній українець: Дякую вам, пане полковнику, за вияснення, правда не на всі питання. Я сам не є проти репатріації, але мої люди не хочуть їхати до дому саме з тих причин, які я вам подав попередно. Я сам не їду до дому, бо мої батьки, два мої брати-юнаки та шестилітна сестричка вивезені 23.6 1946 року в Казахстан, мій батько був священник, не провадив жадної політики, і не був ворогом народу. Я сам не можу вертатися, бо покінчив католицький духовний семінар, і не вертаюсь туди, де нема релігійної свободи.

Полковник: Ви певно знакомі з совітською конституцією, згідно якої у нас існує повна релігійна свобода — в Москві та Ленінграді діють духовні семінарії і ніхто не сміє переслідувати релігії. Що торкається виселення ваших батьків, то це сталося тільки по причині воєнних операцій, а не тому, щоби переслідувати релігію. Таке ваше переконання, це тільки "заблужденіє"...

Якийсь українець (цілий час дискутував з полковником по російськи): Будь ласка, скажіть мені, кілько то українців померло в роках 1932/33 від штучного

голоду на Україні?

Полковник: Ви самі знаєте, що тоді був в Україні страшний голод по причині великого неврожаю, чому ж ви говорите про "іскусственный голод"?

В тому місці вив'язується між полковником та українцем дуже жива дискусія, питання та відповіді падають так скоро, що годі їх схопити на папір...

Після продискутування ще одного питання, п. Нілсен порозумівся зі совітськими старшинами, які заявили, що на перший раз мають досить, і є за тим, щоби нині конференцію закрити, бо будуть мати ще нагоду відбути дальші наради пізніше. Супроти цього п. Нілсен заявив, що дасть нам знати про дальші його наміри та візвав присутніх репатр. референтів забрати від нього совітські газети та розділити їх поміж таборян.

Для повного образу долучуємо завваги звітодавця про ту конференцію:

Совітська делегація складалася з 3 осіб, а саме згадуваного полковника Люкста, капітана Павлова (це той самий, що 31. 3. побував на оселі) та їхньої секретарки. Двоє останні тільки прислухувалися нарадам, самі голосу не забирали, ані нічого не записували.

Полковник Люкст, людина середного росту, біля 55 літ життя, вигляд лица дуже неприсмний, виглядає на старого чекіста. Колір лица блідожовтавий, очі підпухлі, малі, хитрі, виголений, лице завжди скупчене, часом нібито прояснюється якоюсь кислою усмішкою. Його промова та пізніші відповіді обережні, хитрі, деколи цинічні. На його уніформі не видно військових відзнак, тільки широкі пагони на раменах вказували б, що він нібито вояк — це радше енкаведист.

Його товариш, капітан Павлов, років коло 30, дуже високого росту, кремезний, червоний на лиці, пізнати, що добре відгодований, руки його мов у ведмеда. В тракті розмови підполковника він дуже часто перешіптувався з жінкою, що з ними приїхала, та кокетерійно до неї усміхався. На лицах обох представників не можна зауважити якогось змішання і заклопотання, вони рівнодушні та ніколи не реагують на дуже неприємні факти, що їм дискусанти раз по раз видвигають. По закінченні дискусії, вони оба з очевидним вдоволенням встають ізза стола, з усміхом прощаються з паном Нілсеном, надягають військові шапки з червоним отоком (ще в кімнаті) та скорим кроком залишають конференційну залю."

Щоб краще можна зрозуміти повноту справи, треба звернути увагу на деякі моменти:

1. Перш усього треба підкреслити сам характер поведінки совітських висланників. Коли в початках (1945 р.) вони відзначалися нахабністю та зухвалою поведінкою, то на згаданій конференції вони старалися речевою дискусією зробити корисне враження. Мабуть тому на неї не було запрошено поляків та югослов'ян, бо вони своїми агресивними виступами не сприяли спокійній виміні думок та відразу засуджували на неуспіх плян аранжерів.

2. Велике (процентоно) число дискусантів-українців потверджує наше ствердження (в першій частині статті), що справді головними "спричинниками" труднощів репатр. акції були саме українці.

3. На конференції (як і в новіших летючках) підкреслюється дуже твердо голоси заохоти до повороту відповідальних високих американських чинників.

Мета очевидна: "Дивіться, що ваші опікуни не обіцяють вам жадної будуччини, тому вертайтеся домів".

4. Під час конференції дуже чітко наголошувалося: "Вам можна мати на репатріацію свою думку, але якщо вона є антирепатріаційна, тоді не можна її висловлювати в такій формі, що може мати негативний вплив на акцію."

З кінцевих, так старанно виготовлених записок д-ра Максимчука годиться згадати, що посилена пропаганда за поворот в останніх двох місяцях (травень і червень 1947) діяння УНРР-и не мала жадного успіху, бо з оселі не виїхав ані один українець.

Гідна уваги є кінцева сторінка документу д-ра Максимчука:

"Дня 1 липня 1947 року в передполудневих годинах розійшлася на оселі вістка, що нібито пполковник Люкст, шеф советської репатріаційної місії в Регенсбурзі, мав скінчити самогубством так, що пустив собі кулю в голову. Причиною цього мало бути те, що від кількох днів у Регенсбурзі перебувала провірна комісія з Москви, яка ствердила, що пполковник Люкст не міг виказатися ані одним "клієнтом", який зголосився б до добровільного повороту на батьківщину, до СССР. Наслідком такого ствердження пполк. Люкст одержав димісію зі свого становища та наказ повернути до Москви. Знаючи, що його там чекає, волів себе позбавити життя. Потім в унрівських колах говорилося, що пполковник не пустив собі кулі в голову, а вибрав інший спосіб позбавити себе життя. Коли він дістав наказ залишити своє становище та виїхати "на родину", він сів в авто і сам спричинив катастрофу. Його знайдено в розбитому авті, тяжко раненого, та в безнадійнім стані перевезено до лічниці. Що з ним далі сталося, годі покищо довідатися. Я думав, що про аварію авта та тяжке поранення пполковника Люкста буде згадка в місцевій німецькій газеті, тому пильно слідив за тим у кожному числі цієї газети, але нічого не знайшов. Як день самогубства подається 30.6.47."

Ми свідомі того, що списані в статті моменти не охоплюють вичерпно цілоти важких переживань репатріації. Тому читаючи ці сторінки, треба мати на увазі, що репатріація в деяких українських осередках прибирала більш жорстокі форми, чим в Регенсбурзі. Це можна б пояснити внутрішньою організованістю таборовиків (хоч не заперечуємо, що й там існували негативні сторінки співжиття), яка була тим чинником, що зберігав оселю перед більш радикальними виявами акції советських "опікунів".

Не виключаємо, що персональний склад військових та УНРР-івських відповідальних осіб, які пізнали моральну вартість поселенців, був рішальним чинником, який їх захистив.

Коли ж додати, що в Регенсбурзі часто знаходили порятунок одиниці, яким в інших таборах грозила небезпека, то у висліді підсумування треба ствердити, що оселя, крім інших творчих досягнень, вийшла оборонною рукою і в тій життєво такій важливій справі репатріації.

Для чіткішого з'ясування перебігу репатріаційних акцій в деяких таборах в американській зоні Німеччини подаємо картину такої акції в м. Кемптен, Німеччина, описану проф. Р. Р. Дейвізоном (prof. R. R. Davison) з Texas A&M University, в статті поміщеній в "The Wall Street Journal" 23 вересня 1983 р.

'I Thought Americans Were Good'

I have a question and an appeal regarding the Sept. 6 editorial-page article on the post-World War II Russian refugee tragedy. Why does not someone, using the freedom of information act if necessary, write a definitive history of the U.S. participation in this atrocity?

In August of 1945 I was a 19-year-old rifleman in Co. G, 318th infantry stationed in Kempton, Germany. One Sunday morning we were ordered into formation and issued ammunition. The company commander explained that our government had promised to return all the Russians that had entered Germany between certain dates. The Russians were refusing to go. Some had committed suicide and others had taken refuge in an orthodox church, claiming they would die there rather than return to Russia. Our orders were to load them on trucks for deportation even if we had to kill them. Then the C.O. added that Stalin had promised that they wouldn't be harmed. A low laugh rippled through the formation, and to me that laugh is more significant than the brutality that followed.

We were battle-hardened veterans but most of us were in our late teens and twenties; yet we knew, even in 1945, that Stalin would probably kill these people. How then could our leaders, including Truman, not have known, or worse not have cared, especially in view of the trials about to begin at Nuremberg. Ironically a few months later I was serving at the Palace of Justice in Nuremberg.

We marched down to the church and the people were inside. Another rifleman and I were left to guard a gate. All the courtyard gates were guarded and then a few score men went inside to clear the church. A wild battle ensued, including the Orthodox priest wielding his cross, but rifle butts won and soon the battered people were driven from the church. An old woman sprawled at the door apparently suffering a heart attack. Some of the people rushed for the gates and about ten headed toward my buddy and me. We threw our rifles to our shoulders and screamed halt. A shot rang from the courtyard and a boy in the group crumpled to the ground. My finger squeezed on the trigger and I was within a second of firing point blank into those people when they stopped.

A little woman with tears running down her face and my rifle pointing at her head said in broken English, "I thought Americans were good." I snarled at her to shut up. We drove the people into the middle of the courtyard and surrounded them with a corridor of soldiers leading to a gate. Here the trucks were loaded with several of the biggest men in the company lending a hand. One woman lay down and refused to get on and a big red head picked her up and literally threw her against the far end of the truck. Another man had been shot besides the boy at our gate. They were both alive when carried off, probably to a hospital, and I have always thought that they were the lucky ones.

We willingly obeyed orders. No one complained. I remember no expressions of guilt. The terrible truth is that we had had a good time. A few months later at Nuremberg I guarded SS troops who were being used in work details around the Palace of Justice during the war crime trials. Most of them were very young, about my age. They had been drafted into the SS, but they were being punished for obeying orders.

Prof. R. R. Davison
Texas A&M University
College Station, Texas

''ДІ-ПІ'' — ''ДІСПЛЕЙСД ПЕРСОНС''

на скитальській мові ''Доля Переслідуваних''

Місто Фюссен близько Мюнхену. ''Авслендерський'' табір різних національностей, але більшість українців. Перед півтора місяцями туди налетіли людолови-енкаведисти і всякими шахрайськими способами переглянули картотеку обліку людей і багато собі позанотовували.

21-го травня в 5-ій годині ранку до табору прибули панцерні авта з військовим загоном 150-200 жовнірів на чолі з полковником. Військо американське. Цей полковник через гучномовець оголосив, що зараз він відчитає список людей, які негайно мусять з'явитися в клубній залі табору. Вчитано 440 осіб, що складало майже всіх чоловіків оселі. Знаючи, що це за вибрики, жаден з чоловіків до залі не пішов. Тоді вояки почали ''дефілювати'' автами по таборі і виловлювати чоловіків як зайців, та з лайкою і биттям гумовими кийками, кидати їх в авта. По таборі зчинилась неймовірна колотнеча, лемент і трагічні вигуки про порятунок. Жовніри, не вгаваючи, полювали. Тоді жінки та діти всією масою оточили всі авта і з плачем та вигуками про рятунок, полягали під колеса авт. Жовніри, за наказом полковника, намагалися прогнати людей, погрожуючи застосуванням зброї. Коли жінки і діти не вставали з під коліс авт, людолови загрожували їхати через людські тіла. В цей час підійшли священики з чорними хоругвами і хрестами і теж стали перед автами. Машин не пустили. Згодом полковника оточили суцільним кільцем і вимолювали пощади. Не помагало. Врешті полковник оголосив, що піде і з'ясує справу. Але ніхто не поступився, кільце лишалось суцільно замкненим, люди заявили, що вони полковника не пустять, аж поки він не поверне того авта з захопленими людьми, яке напочатку прорвалося крізь перестрашену людську загороду. Полковник відмовився це зробити, люди його не пускали і врешті сам директор УНРРА поїхав автом з'ясовувати справу.

Десь за 30 клм. містилося ''гніздо людоловського НКВД''. Сюди і привезли захоплених людей, яких зразу ж дали на клясичний енкаведівський допит з бійкою, матюканням і всякими образливими епітетами. Якраз підчас допиту над'їхав директор УНРРА. Людей били, лаяли, погрожували зброєю, вимагали ''зізнання'', що вони були добровольцями в німецькій армії. Тут було навіть кілька зовсім білоголових дідів. Всіх енкаведисти пхали у ''німецькі вояки''. Ніякі відмови і резони не приймалися до уваги. Тоді директор УНРРА сам почав випитувати захоплених людей. Жадного вояка не виявилось. Але шість осіб таки затримали і доля їх невідома. Решту автом відвезли назад. Коли директор УНРРА повернувся до табору з визволеними людьми, йому не дозволяли йти — його несли на руках, вигукуючи ''слава''! Директор знову по гучномовцю дякував населенню табору за організоване ставлення, за тиху небешкетну форму протесту. Але факт знущання над людьми стався. Хто інспірує, організує і виконує такі звірячі акції?! Відповісти не тяжко — це один з тих мільйонів проклятих засобів НКВД.

Найгірше для нас є те, що більшовицькі людологи величезними коштами купують для себе допомогу з боку несвідомого політично американського елемента, а для американців є незмивною ганьбою те, що продаючи нас, вони виконують роль Юди і в той час викохують ворогів проти себе самих. Така вже наївно несвідома натура американського вояка. Зі спостережень того, що діється навколо нас, бачимо ще гірше. Перед двома днями довелося бути слухачем оповідання одного втікача з Берліну з більшовицької зони. В Берліні щоденно гинуть 300-400-500 осіб з голоду — підвозу харчів нема зовсім. Харчі дістають виключно ті, що працюють і то 200 грамів хліба і стільки ж бараболі. На Великдень обіцяли дати на працюючого 1 кг. хліба і 1 кг. бараболі, та не дали нічого! Народ обурився. З того почалося масове полювання на людей. Ловили й вантажили на ешелюни і вивозили. Куди — і тепер невідомо. Від 14-60 років життя суворо наказано замельдуватися в "арбайтсамтах". По мельдунку знову ж брали, ладували у транспорти і вивозили в невідоме. Все працездатне працює на розмонтуванні всякого технічного устаткування, яке вивозиться москалями на схід. Оповідач щоденно спостерігав транспорти цивільних людей, яких під військовою охороною транспортували на схід. Виявлено, що французи у масовій видачі емігрантів-втікачів більшовикам навіть самі виловлювали людей і заганяли до вагонів транспорту. Якщо хтось з більшовицької зони з'явиться на англійську, американську або французьку зону — його негайно висилають звідки прийшов. Зони абсолютно ізольовані як окремі держави. З вантажем транспорти йдуть лише на схід і то виключно з виловленими людьми або з промислово-технічним, розмонтованим і нагробованим на окупованих теренах майном.

Більшовицька акція по виловлюванні людей дуже загострилась. Докотилася вже й до нас в Регенсбурзі. В середу довірочно попередили з Управи, що і у нас можливо повториться фюссенська акція. Вчора Т. Крочак як працівник самоохорони попередив, що вже готують таку акцію і що оселя, а зокрема таборова самоохоронна поліція, слідкуватиме за з'явленням і початком того нападу, щоб заалармувати все населення. Було попереджено білоруською поліцією, що вночі буде пробний алярм. Поміж населенням уперто пронеслося, що вночі має бути напад на оселю. Наш будинок-бляк разом з 5-ма білоруськими бляками складали невеликий чотирикутник, який знаходиться окремою групою від загальної великої оселі, ближче до міста, тому ми були більше стурбовані, бо нас легше і скоріше можна захопити. Порадилися між собою і погодилися, щоб мені на оселі не ночувати. Я зараз пішов до п-ва Вітязів в м. Регенсбург і там ночував. Багато хто з оселі ще вночі забрався десь у недалекі чагарники, або просто в поле. 31-го травня 1946 р. о 4-й годині ранку пролетіло одне легке військове авто на оселю, щось наскоро крутнулося (як потім з'ясувалося — підняло на допомогу собі польську поліцію) і поїхало до міста. Напад організувався по правилах з попередньою розвідкою. Приблизно пів до п'ятої ранку з'явилася уже ціла колона авт з вояками в американських одностроях. Зразу ж їм до помічі прилучилася сотня польської поліції. Старшини з більшовицьким списком взяли в канцелярії УНПРА адреси квартир намічених жертв, і зразу розсипалися по мешканнях осельної російської общини. Людоловство пішло повним ходом. Захоплено і вивезено понад 60 осіб автами до Штравбінгу. Підчас акції всі втікали, хто тільки куди потрапив. По від'їзді

авт із схопленими людьми, зразу ж загуділи протести по всій оселі. Поробили прапори-транспаранти з написами: "Де Ваші демократичні принципи, п. Рузвельт?!", "Припиніть тортури над людьми!", "Ми хочемо лише права на життя!", "Ганьба польській поліції!", "Містер Штурман — совєтський коляборант, він плямує ганьбою дирекцію УНРРА!", і т.п. Прапори винесли на площу перед будинком шпиталю і уквітчали їх чорними стрічками. Під прапори зразу з'явилось повно людей-мешканців оселі. Як розбурхана вода, людські маси стискалися в колони для протестного походу. Дехто відмовлявся від походу, та таких було мало. О 9-ій годині вранці приїхали на оселю авта з робітниками УНРРА. Народ всією масою оточив авта. Повітря розітнули трагічні зойки і плач жінок викрадених чоловіків. Американські жінки — працівниці УНРРА теж плакали. Зчинився величезний галас. Загроза вибуху наростала. Штурман втік... Поляки з більшовицьким нахабством нищпорили поміж людьми і на адресу українців шипіли: "Вшисткіх злаємо, вшисткіх одтранспортуємо, бо ви єстєсьє шовінісці і фашисці". Ставало надто моторошно, коли виявилось от-таке дикунське безглуздя запамороченого смердючою отрутою "гонору" такого ж, як і всі, затурканого "авслендера".

Проти репатріації, Регенсбург, 1946 р.

Демонстрація обуреного народу рушила. Довжелезна — пів кілометрова колона людей і дітвори під релігійними і національними прапорами враз із духовенством, співаючи "Отче наш", рушила в напрямі міста до будинку військового губернатора. Боялись нападу американської МП, але нестримно і спокійно йшли. МП пробувала розбивати колони, та це їй не вдалося, народ творив один нерозривний ланцюг. Вуличний рух був стриманий в час походу-демонстрації. Одне авто з польськими "вояками" намагалося в'їхати в масу людей, люди ледве встигли вискочити з-під коліс машини. І так велика, около 5-тисячна маса народу прибула під будинок військового управління. В той час МП вдарила на сполох і тих "архангелів" в мундирах на мотоциклах прибуло перед будинок кілька десятків. Вони ждали, щоб люди негайно розійшлися. Ніхто не рушився, всі стояли, поки американська військова влада не погодилася прийняти делегацію. Врешті делегація в складі 3-ох осіб з готовим зажаданням і проханням — припинити більшовицьку сваволлю була прийнята. По короткому з'ясуванні причини демонстрації, військова влада погодилася перевірити цей "випадок" зі схопленням людей і просила спокійно повернутися до табору... Колона демонстрантів верталася до табору в асисті МП і декого з вищих чинників американської армії. Приїхав на оселю директор УНРРА та генерал американської поліції. Народ не розходився, а лавами стояв організовано перед будинком шпиталю і школи. Представник американської військової влади наказав негайно розійтися до своїх приміщень, інакше він уживе всіх засобів, щоб завести в таборі порядок. Та цього наказу ніхто не слухав. Представник табору інж. Артимович заявив американському генералові, що всі розійдуться тоді, якщо він, як представник американської влади, своїм словом честі запевнить мешканців табору, що схоплені люди будуть повернуті назад до табору. Це сталося, таке запевнення ми дістали і, подякувавши, розійшлися до своїх приміщень, хоч ніхто не спочивав, бо всі були насторожені і непевні, що буде далі... По полудні відбулася нарада таборового провідного активу для обговорення ситуації і дальшої дії для захисту. Вирішено створити правну комісію для постійного реагування на такі і подібні випадки. В білоруській церкві білоруський і український священники урочисто служили Службу Божу — молебень про врятування схоплених людей.

Того ж дня, біля 6-ої години пополудні, з'явилися на оселі два вантажні авта з тими людьми, що їх вночі людологи схопили насильно. Все населення табору радісно і спонтанно вітало прибулих та зробило військовій охороні, що їх привезла, гучну овацію. Повернулися всі, за винятком 2-3-ьох осіб, яких ще в Штравбінгу перевіряли і переслухували. Ті, що повернулись, оповідали таке: "...привезли нас до штравбінгської в'язниці, роздягли до нага, обшукали до рубця і розмістили поодиночі. Потім дозволили вдягнути підштанки і сорочку і по одному викликали на переслухання перед "судовою" комісією. Головно допитували про перебування в червоній армії. Енкаведисти до кожного лізли з претензіями "ти наш, ти військовик, ти прибічник німців..." Але допитувані давали всьому відсіч і були підтримані присутніми американцями. У висліді переслухань, всі, крім трьох, були звільнені. З того видно, що списки цих осіб були складені в тому дні, коли НКВД зробив налет на канцелярію УНРРА, в тому ж дні їхнє авто було добре побито переслідуваними таборовиками.

Під час демонстрації вся маса демонстрантів висловила ганьбу польській поліції. Поляки відчули всю гидотність своєї зрадливої ролі і вже ввечорі у них самих утворилися дві групи. Одна, на чолі з поліцією — за виправдання зрадницького — жандарського вчинку, а друга — засуджуюча безглуздя першої.

Згодом було з'ясовано, що загальний список був на 148 осіб, ще решту мали схопити і вивезти, та солідарна постава всіх мешканців їм перешкодила в реалізації пляну, який почали від жителів — росіян...

Того ж дня, директор УНРРА Ландстріт надіслав усім управам листа, що дирекція УНРРА непричасна до цієї акції, що це був військовий наказ для виявлення і схоплення "дезертирів червоної армії"... Та з усього видно і ясно, що це плян реалізації примусової репатріації, як наслідок ялтанського договору Сталіна з Рузвелтом, який більшовики використали і за допомогою американських вояків переводили на свій спосіб, що б всіх т.зв. громадян СССР силою забрати на "родіну", практично мордувати живцем або запроторити на Сибір.

Щоправда, людей повернули, але у декого з них появилася нова сивина на голові від переляку.

Московські більшовики так розуміли і так трактували ялтанський договір: для них є дві групи втікачів — одні, що хочуть добровільно повернутися на "родіну", а другі — це військові злочинці і німецькі коляборанти та зрадники "родіни" і їх треба насильно репатріювати. Цієї мови, на жаль, не розуміли тоді західні альянти.

Та сильна, громаднa й солідарна постава всіх мешканців оселі в Регенсбурзі, без огляду на національність, врятувала не тільки першу групу схоплених людей — росіян, але перекреслила дальші пляни московських людоловів і зберегла мешканців оселі від примусової репатріації.

УКРАЇНЬКА ОСЕЛЯ ГАНГГОФЕРЗІДЛЮНГ У РЕГЕНСБУРГІ 1945-1948

Завданням цього збірника є відтворити історію життя українських скитальців в одному з таборів для т.зв. переміщених осіб — ДіПі, що знаходився на передмісті Регенсбургу, в Баварії. В цій статті хочу, як колишній посадник оселі, показати читачам загальну картину, а важливіші подробиці висвітлять інші автори. Однак про деякі ділянки немає окремих статей, тому пишу про них обширніше. З другого боку, в книзі будуть повторення, які свідомо залишаємо з уваги на можливу різницю поглядів.

УНРРА

Від закінчення Другої світової війни на весні 1945 р. біженцями з теренів Східної Європи, як теж насильно вивезеними людьми з окупованих гітлерівською армією західних країн заопікувалася міжнародня організація УНРРА. Її покликали до життя 44 західні держави 1943 р. з метою допомоги і відбудови господарського життя зруйнованих в часі війни країн. Очевидно, ця допомога була призначена тим державам, які належали до західних альянтів. Найбільшу активність виявила УНРРА в 1944 р., даючи велику фінансову допомогу звільненим країнам з-під ворожих окупацій. З цієї допомоги найбільше скористали СРСР і його сателіти. Крім цього, УНРРА давала всебічну допомогу втікачам і особам насильно вивезеним на примусові роботи до Німеччини, яких по закінченні воєнних операцій на теренах Західної Німеччини було біля вісім мільйонів. Були це люди з різних країн і різних національностей.

На підставі статуту УНРРА право користати з допомоги мали біженці, які були або могли бути переслідувані з причин релігійних, політичних, або ті, що були насильно вивезені на роботи.

Основним завданням УНРРА було допомогти втікачам і т.зв. ДіПі повернутися до своїх батьківщин, і тому саме в той час відбувалася репатріація. Кошти транспорту покривали зацікавлені держави. Подавляюча більшість насильно вивезених людей із західних європейських країн повернулася добровільно додому. В цьому нічого дивного не було, бо ці країни були вільними від ворожої окупації і в них панував демократичний державний лад. Зате втікачі із Східної Європи, що її знову опанувала Москва, були позбавлені можливості повороту на свої рідні землі. Люди з цих теренів, вибираючи свободу, рішилися жити в чужих, але вільних країнах. Окупаційна військова влада застосувала до них примусову репатріацію. Створилася з цієї причини ситуація, з якою мусіли погодитися врешті західні альянти, в тому і УНРРА та військові чинники. За згодою своїх урядів вони вирішили дати допомогу і правну опіку тим, що залишилися в Німеччині та Австрії. Ця опіка і допомога вимагали великих коштів, які мусіли покривати згадані 44 держави, що створили допомогову організацію УНРРА. Практично майже весь тягар допомоги впав на уряд США,

бо більшість держав самі були в трудних фінансових обставинах.

УНРРА закінчила свою діяльність в 1947 році. На її місце Об'єднані Нації (ОН) створили нову організацію — ІРО, з дещо відмінними завданнями.

ІРО

В головних постановах статуту ІРО, схваленого 15 грудня 1946 р. в Нью-Йорку, стверджується міжнародний характер проблеми втікачів і ДіПі і каже, що ця проблема повинна бути розв'язана при допомозі репатріації та переселення. Головним завданням ІРО було заохочувати ДіПі до повороту на батьківщину та помагати їм у тому всіма засобами. ІРО не буде допомагати тим, які не хочуть вертатися тільки тому, що вони воліють ліниство, а не важку працю над відбудовою своєї країни, або хочуть переселитися задля чисто матеріальних інтересів. Щодо осіб, яких не можна буде репатріювати, передбачено: 1) влаштування їх у країнах, де вони під цю пору живуть, 2) еміграцію і переселення поодиноких осіб і їхніх родин, 3) переселення великими групами. Всім особам, які будуть під опікою ІРО, треба в першій мірі дати працю. ІРО буде в першу чергу давати моральну поміч і правну опіку для ДіПі. Організаційна будова ІРО така:

1. Рада ІРО: по 1 представникові від 18 держав, що вступили до ІРО як члени.
2. Екзекутивний Комітет з вибраних 9 членів.

3. Адміністративний Орган з генеральним директором на чолі, що зі своїм штабом співробітників виконує напрямні політики Екзекутивного Комітету. Кошти репатріації ДіПі і втікачів покривають держави, що спричинили війну (Німеччина і Японія).

Подібно, як кожна організація, так теж і ІРО має точно означену мету, і тому вона мусить знати, ким має опікуватися і для кого має працювати. Тому ІРО переводитиме нові провірки, щоб устійнити персонально, хто має право на її опіку. В принципі ІРО буде опікуватися тільки правдивими жертвами війни. Під жертвами війни ІРО розуміє особи, що морально, фізично й матеріально були переслідувані гітлерівським режимом, як у краю, так і в Німеччині, на що мусять мати документи і свідків. ДіПі вважається тих, що були примусово вивезені на працю, або були вивезені з релігійних, расових чи політичних причин. Такі особи мають право на опіку і на репатріацію.

Втікачами уважалося особи, які перебували поза межами своєї батьківщини або країни, в якій постійно жили, і належали до таких груп: 1) жертви фашистського режиму, 2) еспанські республіканці, 3) старі емігранти, що були признані втікачами перед Другою світовою війною, 4) особи не ДіПі, які перебували поза межами країни, в якій постійно жили, а в наслідок воєнних подій не могли чи не хотіли користати з охорони уряду їхньої держави або держави, якої громадянами вони були давніше, як наприклад, галицькі українці, 5) діти до 16-го року життя, що жили поза межами своєї батьківщини, які були воєнними сиротами. Новим і важним завданням ІРО було те, що виразно окреслено поняття політичних емігрантів, чого не було зовсім в УНРРА. Натомість за статутом ІРО втрачали право на опіку воєнні злочинці, зрадники, квіслінги і їм подібні, які помагали неприятельським силам в їхніх діях проти союзних націй, особи, які брали участь в організації, що мала за ціль збройною

силою скинути уряд або була ворожою урядові країни їхнього походження, що належить до союзних націй, і звичайні злочинці. Подібних клявзуль було багато, і їх найкраще використовували "союзники" західних альянтів — совети, а наслідки цього переживали на своїй шкірі українці.

В основному ІРО перебрала адміністрацію і працівників УНРРА, хоч деякі з них самі відійшли, а деяких замінила нова адміністрація ІРО. Наша оселя втратила двох щирих приятелів: директора Карла Гільца і його заступника Антона Тараску. Вони заслужовують на те, щоб їхній відхід з праці в УНРРА/ІРО згадати і записати їхні діла в людській пам'яті.

СТВОРЕННЯ ОСЕЛІ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЯ

Перед створенням оселі діяв від перших днів по капітуляції гітлерівської Німеччини Український Обласний Допомоговий Комітет (УОДК) з осідком в м. Регенсбург, за дозволом військового правління американської армії регенсбурзької області. Про велику працю цього Комітету, а радше його високоідейних провідників написана окрема стаття в цьому збірнику. Отже трудні початки нашого організованого життя треба у великій мірі записати на conto членів УОДК, які, ризикуючи часто своїм життям, нав'язали нелегкий зв'язок з полк. Я. Поспішілем і завдяки йому та представниці УНРРА п-і Віолі Пфроммер знайшли і виборили оселю звану в той час Ганггоферзідлунг, яку остаточно американська військова влада погодилася віддати до диспозиції УНРРА для переміщених осіб.

Оселя була збудована за гітлерівської влади на передмісті Регенсбургу, і там жили з родинами німецькі робітники, які працювали в фабриці літаків Мессершмідт. Тоді ця оселя називалася Герман Герінг Зідлунг. Німецькі жителі тієї оселі дуже нерадо покидали свої житлові приміщення. Спочатку ця оселя мала бути табором для ДіПі різних національностей, а це не було сприємливим для українців, які творили абсолютну більшість. З усіх усюдів кожного дня прибували на оселю нові жителі, переважно українці. Тодішня дирекція Обласного "Тіму" УНРРА примістила свої головні бюро на оселі і цим теж значно зменшила приміщення для людей.

Оселя почала жити організованим життям восени 1945 року. З того часу доля мешканців оселі опинилася безпосередньо в руках дирекції і працівників УНРРА. В дирекції і в поодиноких відділах УНРРА керівниками були люди з різних західноєвропейських країн, як теж громадяни США і Канади. Не всі вони, на жаль, були на висоті своїх завдань, дехто з них використовував свою працю для власних інтересів. Не бракувало й таких, які скрито співпрацювали з Москвою і допомагали їй у примусовій репатріації, видаючи списки та інформації більшовицьким агентам чи військовим чинникам, а це у великій мірі допомагало їм виловлювати невинні людські жертви. Треба ствердити, що були люди, які виявили велике зрозуміння для долі й недолі ДіПі. До таких керівників УНРРА треба зарахувати Карла Гільца, директора УНРРА "Ареа Тім 1046" на регенсбурзьку область, який два роки совісно й з християнською любов'ю виконував свої трудні обов'язки.

Ніколи не забуду одної розмови з Карлом Гільцом про справу приміщення деякої кількості українців із зліквідованого малого табору. Коли я зробив

застереження, що не дуже радо хотів би тих людей примістити в нашій оселі, бо ці люди мають злу репутацію і можуть зле впливати на мешканців оселі, дир. Гільц сказав: "Саме тому хочу дати Вам цих людей, бо вони українці і мають тут направити своє життя". На такий аргумент я не мав відповіді і, очевидно, погодився прийняти їх в оселю. Карло Гільц довгими роками працював в "Армії Спасіння" в Торонті. В часі побуту в Німеччині був у ранзі майора тієї організації, а пізніше одержав рангу полковника.

Варто пригадати, що перед своїм від'їздом до Канади в половині 1947 р. дир. Гільц замовив фахового фотографа, який сфільмував життя і працю в оселі. Цей фільм залишився для нього не тільки пам'яткою з праці в УНРРА. Дир. Гільц використав його в Канаді після повороту з Німеччини, висвітлюючи його в різних канадських установах. Цей фільм був висвітлений вперше для українців на 3-тньому з'їзді колишніх учнів регенсбурзької гімназії на весні 1980 р. на оселі УНС "Союзівка" в США. На базі цього фільму, до речі німого, колишній учень регенсбурзької гімназії Богдан Маланяк зробив безкоштовно звуковий фільм "відеотейп" у двох версіях, в українській і англійській. Цей фільм показано на першому з'їзді колишніх жителів табору на оселі Братського Союзу "Верховина" на весні 1981 р., а англійською мовою висвітлено при кінці 1983 р. в Торонті на науковій конференції про українських ДіПі з рамени Торонтського університету, в присутності дир. Гільца, якому цей фільм тоді офіційно передано на власність як доказ подяки від колишніх мешканців оселі в Регенсбурзі.

Карло Гільц не діждався появи цієї книги. Він помер 5 лютого 1985 р.

Крім дир. К. Гільца, на добру згадку заслуговує його заступник А. Тараска з Вінніпегу. На жаль, з ним ми не відновили зв'язків, а перед кількома роками він відійшов у вічність. Це була щира людина, з походження поляк, приятель українців у Канаді і таким він був і для нас у Регенсбурзі. Володів добре, крім англійської, українською та польською мовами, і тому співпраця з ним була легка.

Посередньо УНРРА і всі табори ДіПі підлягали військовій окупаційній владі, від якої залежало бути чи не бути тодішнім ДіПі. Як звичайно, кожна армія виконує доручення свого уряду. Так поступала і американська армія. Вона мала завдання допомогти репатріювати всіх чужинців, які опинилися в Німеччині чи Австрії, бо такий був договір альянтів. Та й тут знайшлася добра людина, ім'я якій Яромір Поспішіль, тоді ще підполковник американської армії і заступник коменданта регенсбурзької округи. Сам він за національністю чех, і в його душі був сантимент до слов'ян, в тому до українців. По нав'язанні з ним зв'язків через згаданих уже членів УОДК і по виясненні ситуації, в якій опинилися сотки тисяч українців, він дав офіційний наказ, що ті, які не бажають повертатися до своїх країн, є звільнені від примусової репатріяції, і завдяки цьому наказові всі ми спаслися від неминучої загибелі чи Сибіру. Від років полк. Я. Поспішіль, як старшина-пенсіонер американської армії, живе в Небраска, США, і з ним втримуємо добрі взаємо-відносини.

Регенсбурзьку оселю запланувала військова влада і дирекція УНРРА як міжнародний табір для переміщених осіб. Такий стан тривав кілька місяців. Коли табір був заповнений новими мешканцями і коли виявилось, що українців у ньому було біля чотири тисячі, а решту творили поляки, білоруси, росіяни і балтійці, УНРРА восени 1946 р. призначила цей табір для українців, залишаючи

малу частину мешканців інших національностей, якщо вони бажатимуть жити в ньому.

Співжиття цих меншин з українцями було наладане на базі добросусідській, та в практиці не завжди було воно гармонійне. Найбільше клопоту було з росіянами, т.зв. "общиною". Найкраща співпраця була з балтійською групою, зокрема з литовцями.

Якщо йдеться про українців, то походили вони з усіх областей України. Ця накинена воєнна і повоєнна ситуація була, можна б сказати, історичною подією, бо стрінулися на чужині брати і сестри українського народу, і неласкава доля заставила їх жити разом, ділити долю й недолю. Недаром кажуть, що недоля об'єднує людей в один моноліт, який творить органічну силу, а це єдина запорука в боротьбі за людські й національні права. Треба сказати, що нелегко було об'єднатися в одну суцільну українську громаду, бо тут стрінулися вперше українці з-під різних ворожих займанщин, з неоднаковою ментальністю, з різним вихованням та з різною національною свідомістю. Це були, за малими винятками, українці, які себе не знали і не розуміли, хоч були дітьми того самого народу. Треба було довшого часу і багато доброї волі, щоб раз назавжди засипати річку Збруч. І може якраз в час великого Ісходу українців з рідних земель прийшла нагода й потреба національного об'єднання, яке ставало дійсністю на наших очах. Зов рідної крові ставав вирішальним чинником.

Як згадано, в перших місяцях організування таборів для переміщених осіб УНРРА всеціло керувала всіма таборами, маючи до диспозиції великий людський апарат і поважні фінансові засоби, призначені в першу чергу для репатріяційних цілей, а в дальшому для утримання тих, які не хотіли повертатися "на рідину". Це стосувалося людей із Східної Європи, головню втікачів із ССРСР, Польщі, Чехо-Словаччини, Румунії і т.д. Українців як національну групу не визнавали, ми були записані як громадяни ССРСР, Польщі або інших країн, отже трактовані не за національністю, а за державною приналежністю. В найтруднішій ситуації знайшлися українці з теренів ССРСР, бо їм грозила примусова репатріяція. В часі насильної репатріяції УОДК робив усі можливі заходи, щоб їх зберегти і старався їх правно забезпечити. Тому була настанова придбати для них, як і для українців з-під інших окупацій, т.зв. нансенівські документи, і тим самим всі українці мали бути трактовані американською окупаційною владою як бездержавні люди, які наслідком воєнних подій втратили свою державну приналежність. Та й це не багато помагало, бо Москва не думала резигнувати з своїх плянів, а навпаки, хотіла за кожную ціну дістати всіх українців до своїх рук. Отже треба було посилити оборонну акцію перед американською владою, а одночасно оформити українців із східних земель як колишніх польських громадян, що було зроблено, використовуючи всі доступні можливості.

Першим комендантом оселі (української частини) був, призначений Екзекутивою УОДК, мгр Володимир Заяць. Він організував оселю. Його заступником був мгр Ілля Мула. В їх особах мешканці оселі мали від початку добрих, відданих справі, оборонців, які їх успішно заступали не тільки в УНРРА, але теж перед американською окупаційною військовою владою, використовуючи знання англійської мови і своє патріотичне наставлення.

30 грудня 1945 р. відбулися в українській частині оселі на зарядження УНРРА

перші вибори до Ради цієї частини оселі. Завданням Ради, що складалася з 12 членів і 5 заступників, було ініціювати працю управи, контролювати її, призначати та звільняти посадника оселі. До виборів виготовлено дві листи кандидатів до Ради. У голосуванні брало участь 877 виборців, з загального числа 1,115 управнених до голосування. Листа ч.1 одержала 329 голосів, листа ч.2 - 548. Таким чином перемогла листа ч.2. Виборча комісія, повідомляючи про вислід виборів, підкреслила, що обов'язком нововибраної Ради є однаково дбати про всіх мешканців оселі і однаково захищати громадські інтереси як групи, що виставляла листу ч.1, так і групи, що подала листу ч.2 (див. тижневик "Слово" ч.2 (9), 7 січня 1946). Новобрана Рада призначила посадником оселі (української частини) інж. Антона Артимовича, колишнього старшину УСС, директора "Української Щадниці" в Перемишлі, відомого громадянина-діяча. А. Артимович, володіючи англійською мовою, був у постійному контакті з УНРРА і добре обороняв інтереси української групи. Йому багато допомагав Володимир Заяць, який був урядовцем УНРРА в характері "фільд-обзервер-а". Володимир Заяць і Антін Артимович вже відійшли на "вічну ватру" — оба пластуни-сеньйори. Цією згадкою хочу записати їх працю в альбом.

Вже в перших початках існування оселі, 1945-1946, українське життя почало набирати організаційних форм, творилися різні суспільно-громадські, молодіжні, харитативні, господарські, політичні й культурно-мистецькі організації і товариства. Скоро зорганізовано церковне життя, церковні громади — католицька і кілька громад православного віровизнання. Творилось шкільництво, від дитячого садка починаючи, на високій школі кінчаючи. Поставали хори — церковні, світські, шкільні.

Одним словом, почало пульсувати нове, організоване життя, якому пильно приглядалися УНРРА і військові чинники. Одні з них раділи нашими успіхами й старалися підтримувати нашу ініціативу, другі дивилися на нашу зорганізованість кривим оком і напевно комусь звітували про "небезпечні" прояви в житті української громади. Тому час від часу дирекція УНРРА, крім звичайних місячних звітів, жадала від управи оселі додаткових звітів, інформацій про деяку ділянку праці або окремих осіб. Та нічого нелегального на оселі не діялося, тому наші опікуни набирали до нас що раз більше довір'я.

Трудно сьогодні з певністю сказати, що було причиною, що по одному році "панування" УНРРА на оселі прийшло рішення "згори" під кінець 1946 р. передати адміністраційне ведення табору в руки самих ДіПі, в нашому випадку в руки українців. Можливо це був вплив дир. К. Гільца, з яким вже до того часу були наладані добрі зв'язки і який добре знав українців ще з Торонта. Він часто згадував, що, на жаль, багато українців із старої еміграції в Торонті є комуністами, та це не наставило його негативно до українців.

Одного разу він заявив нашим представникам, що Головна Квартира УНРРА на американську зону Німеччини постановила передати адміністрацію таборів, в першу чергу великих, в руки ДіПі. Наш табір є першою спробою, від якої буде залежати, чи і наскільки ця спроба себе виправдає. Заки передача влади наступить, в оселі відбудуться вільні вибори членів Таборової Ради, а виборчу конституцію, на взір канадської, приготує дирекція УНРРА в порозумінні і співпраці з правниками з-поміж ДіПі в оселі. Цей обов'язок передано А. Тарасці, заступникові дир. Гільца, який, знаючи українську мову, провів курс

канадської виборчої конституції для всіх зацікавлених. Члени УОДК, який змінив назву на Обласне Представництво Української Еміграції, члени таборової управи, українські правники та інші, в тому і автор цих рядків, брали участь в цьому цікавому курсі. Багато з того матеріалу більшості з нас було відоме, бо канадська конституція і виборче право в загальному базуються на міжнародному праві, все таки цікаво було слухати лекції про невідому Канаду.

У вересні 1946 р. відбулися вибори до Таборової Ради в числі 25 осіб на підставі виборчого правильника, опрацьованого дирекцією УНРРА в погодженні з правильником ЦПУЕ. Оселя була поділена на виборчі округи, за які відповідали затверджені УНРРА відповідні особи ДіПі. Перед виборами відбувалися публічні віча, організовані партіями-бльоками, які мали намічених своїх кандидатів. Всі ці партії-бльоки і їхні кандидати були зголошені до УНРРА і до публічного відома мешканців оселі. Два тижні в оселі панував великий рух, а навіть передвиборча гарячка, бо кожний блок і його кандидати старалися впливати на виборців і поборювати своїх противників різними обіцянками, а часом і наклепами. Наскільки собі пригадую, в основному були зареєстровані два бльоки: блок зложений з націоналістичних угруповань враз із гетьманцями-державниками, і блок соціалістичних партій, до якого приступили національні меншини, зокрема росіяни. День перед виборами всякі мітинги-віча були заборонені.

В день виборів мешканці оселі йшли до виборчих урн, маючи виборчі картки до голосування, в яких були названі всі намічені кандидати. Була строго збережена виборча свобода і таємниця, порядку проведення виборів доглядали представники УНРРА, а таборова поліція дбала про безпеку. По закінченні голосування, яке тривало майже повний робочий день, Провірочна Комісія, затверджена дирекцією УНРРА, підрахувала віддані голоси, списала урядовий протокол з вислідів виборів і передала його до рук А. Тараски, який відповідав за цілість виборів. Вислід голосування: правий (перший) блок одержав 20 мандатів, а другий 5, разом вибрано 25 радних.

Після виборів відбулося перше засідання Таборової Ради, на якому головою обрано проф. Михайла Іваненка, відомого скавтмастра Пласту. Таборова Рада оселі — це мініатюрний таборовий парламент, який вибирає коменданта (посадника) табору і затверджує склад таборової управи.

На першому, а може на другому засіданні Таборової Ради посадником оселі вибрано Ярослава Сербина, якого після вибору покликано на засідання Таборової Ради і якому голова Ради — Михайло Іваненко закомунікував рішення про вибір його на це становище. Вибір посадника мусів бути затверджений дирекцією УНРРА і управою ОПУЕ. Обидві інстанції були повідомлені і цей вибір затвердили. Незабаром дир. Гільц покликав мене до своєї канцелярії, де при допомозі мгр Мирона Руснака як перекладача, ми обмінялися думками про обов'язки посадника і його відповідальність перед УНРРА. З того часу почалася наша дружба і ділова співпраця з адміністрацією УНРРА, а часом і з військовими чинниками.

Першим моїм завданням як посадника було покликати до життя повний склад таборової управи, знайти добрих керівників різних ділянок праці, а це не було легким завданням, бо серед 6-тисячної маси мешканців оселі треба було брати до уваги різні аспекти життя. Тому я контактувався з членами Таборової Ради

і управою ОПУЕ, щоб якнайсправедливіше створити справно діючу управу. Тут зразу ми стрінулися з "несподіванкою". Одного дня прийшли до нас два представники малої російської групи і поставили "скромну" вимогу: призначуйте своїх людей керівниками відділів, а їхніми заступниками повинні обов'язково бути наші люди, включно із заступником посадника! Немалі московські апетити.

Поки приступити до персональної обсади таборової управи, треба було опрацювати організаційну схему табору, яка мусіла бути затверджена Таборовою Радою і дирекцією УНРРА. За допомогою фахових осіб така схема була виготовлена і затверджена. Після цього підшукано відповідних людей, яких затвердила Рада і УНРРА, і шойно тоді управа почала поволі перебирати адміністраційні агенди від УНРРА. Це перебрання "влади" не йшло гладко, бо деякі офіцери УНРРА уважали, що УНРРА повинна затримати в своїх руках важливіші позиції, наприклад пекарню. Точніше про це на іншому місці. З цієї причини адміністрація УНРРА залишилася на деякий час в оселі в головному будинку. Та при наполегливій праці таборової управи і при допомозі дир. Гільца перед кінцем 1946 р. вся адміністрація оселі була передана таборовій управі.

Для кращої ілюстрації побудови таборової самоуправи, подаємо наприкінці цієї статті карту організаційної схеми. Як видно з цієї схеми створено такі відділи: посадник і двох заступників, правний дорадник, голова Таборового Суду, голова Таборової Ради, голова Контрольної Комісії, секретар Управи, Безпека і Поліція, Реєстрація, Репатріяція і Еміграція, Відділ Праці, Відділ Суспільної Опіки, Відділ Здоров'я, Відділ Прохарчування, Відділ Постачання і Магазин, Відділ засобів утримання, Відділ господарства і фінансів, Відділ транспорту. Деякі відділи мали свої підвідділи, як наприклад, Відділ суспільної опіки, якому підлягали мешканеві справи, розподіл одягу і взуття, культура і освіта, молодь, жіноцтво і опіка над дітьми. Ця організаційна схема побудована на канадській системі, і можна твердити, що вона себе практично виправдувала. Прізвища відповідальних референтів подані на залученій карті, тому їх не називаємо. Такий був перший і другий склад таборової управи, хоч деякі референти згодом були змінені іншими особами. Не подані тут підреференти, які практично виконували свої обов'язки самостійно. До таких треба зарахувати самостійно діючі референтури, а саме референтура культури і освіти під проводом дир. М. Савчина, а згодом проф. О. Кушніра, референтура молоді під проводом мгр М. Утриска, мешканева під проводом інж. О. Сосни і інших, прізвища яких, на жаль, призабулися.

У кожному відділі управи оселі працювала потрібна кількість працівників. Була прийнята засада, що кожний дорослий і працездатний мешканець оселі зобов'язаний працювати. Доростаюча молодь мала вчитися, а шкіл і різних курсів в оселі було зорганізовано багато. Жінки, які мали малих дітей або були вагітними, уважалися працюючими, хто співав в хорах чи приміром, брав активну участь у театрах, був трактований як працюючий. Крім цього, відділ праці організував кадри працівників-робітників для потреб оселі, для втримування порядку і чистоти, приготування палива на зиму і інших робіт з метою, щоб санітарні умови були якнайкраще забезпечені. Усі працюючі одержували більші харчові приділи і додатково приділ американських цигарок, а це було на той час твердою валютою, за яку у німців можна було купити все

потрібне. Крім праці в оселі, часто відділ праці одержував замовлення на робочу силу для потреб американської армії в місті Регенсбурзі. На ці роботи було багато охотників, бо армія добре платила і харчувала в часі праці.

Все це разом давало таборовикам можливість влаштувати своє життя краще, бо самі приділи харчів були відносно незадовільні, хоч треба ще й сьогодні дякувати Господеві і "добродійці" УНРРА за цю велику допомогу, без якої великі маси людей були б засуджені на голодову смерть, бо тодішня ситуація в Німеччині й Австрії була катастрофічна. Направду корисним для оселі в ці повоєнні роки був обов'язок праці. Ще сьогодні ніяк не можу зрозуміти становища офіцера відділу праці УНРРА, який рішуче спротивився нашому плянові щодо обов'язку праці. Між ним і мною велася гостра розмова на цю тему, і якби не рішуче становище дир. Гільца, який підтримував становище управи оселі стосовно обов'язку праці, то хто знає, які наслідки були б, якби понад шість тисяч людей, поминаючи очевидно дітей, шкільну молодь та старших осіб, не мали нічого до роботи, мали дармо забезпечені життєві потреби. Тоді шойно трудно було б втримати якубудь дисципліну в оселі. І саме тому, що в оселі майже не було безробітних, за винятком деяких, на щастя, нечисленних спекулянтів, які вміли звільнитися від обов'язку праці, наша оселя втішалася доброю опінією серед німецького населення, в американській армії та в УНРРА.

Справу з російською групою мешканців оселі управа розв'язала "дипломатично" так, що дала їй окремий квартал, дозволила їм створити свою репрезентацію, окремо одержувати всі приділи і їх розділювати в своїй "общині" і через своє представництво співпрацювати з управою оселі, на що ця група погодилася. Здавалося, що така розв'язка справи найбільш справедлива, бо ця група жила на автономних правах і користалася з усіх прав табору, а обов'язків мала менше, як українці. Їхні представники в складі 3-5 осіб і працівники канцелярії та внутрішнього магазину були на списку працівників оселі. Та незабаром вони почали робити явні чи анонімні доноси до адміністрації УНРРА, мовляв: нам діється кривда, нас українська управа табору трактує гірше як українців і т.п.

Був я кілька разів з того приводу в дир. Гільца на "чорній каві", і він обережно робив мені закиди про кривдження російської групи оселі. Коли я зажадав конкретних доказів, тоді дир. Гільц виявив таємниці доносів, після чого мені легко було доказати безпідставність такого обвинувачення. Моїм перекладачем тоді знову був Мирон Руснак, який завжди був до послуг управи, хоч працював в УНРРА. Він умів не тільки добре перекладати, але знаючи ментальність американців і канадців, вмів з ними кожну справу поладити, як треба. У висліді справу поладжено без ніяких претенсій до управи оселі. З того часу росіяни були скромнішими, і з ними ми вже не мали поважніших розходжень.

Оселя в нормальних умовах могла примістити приблизно одну тисячу родин. Так було тоді, коли там жили німецькі робітники фабрики Мессершмідт. Та ДіПі не могли мати таких претенсій і мусіли погодитися з пляном УНРРА, яка призначила всі приміщення в оселі для точно 6 тисяч осіб, незалежно від віку і родинного стану і не зважаючи на те, що деякі приміщення треба було призначити на бюро для адміністрації, поліції і т.п.

За статистичними даними УНРРА на день 1 травня 1946 р. оселя мала понад 5 тисяч осіб різнонаціонального населення, в тому 2006 українців. Від травня

1946 р. число українського населення оселі постійно зростає, при чому від жовтня того ж року з переїздом поляків до табору в Гогенфельді та призначенням оселі на український центр, число українців збільшується. Стан українців у цифрах був такий:

1.5.1946.....	2,006
1.11.1946.....	3,226
1.12.1946.....	4,180
1.1.1947.....	4,628
1.2.1947.....	4,858
1.3.1947.....	4,831

15 березня 1947 р. інші національні групи, що мешкали в оселі, перейшли під українську адміністрацію, при чому загальне число населення було наступне:

1.4.1947.....	6,185
1.5.1947.....	6,089
1.6.1947.....	5,857

За національним складом в оселі було на день 31.5.1947:

українців.....	4,723
росіян.....	710
поляків.....	193
балтійців.....	124
білорусинів.....	83
інших.....	24

Разом усіх було 5,857 осіб, які займали 229 домів, зложених з 930 помешкань, в тому числі 3-кімнатних мешкань 156 і 2-кімнатних 774, так що в середньому випадало на 1 мешкання 6.25 осіб, а на 1 кімнату 3.4 особи. 75% всіх помешкань потребували внутрішнього ремонту, головно малювання, а 10% домів — ремонту дахів. Мешканці боляче відчували брак газового опалювання, міська газівня забрала годинникову апаратуру для направи, і хоч минуло 2-3 місяці, її не повертала. До того під час переїзду до Гогенфельду поляки жакливо понищили мешканеві устаткування, зруйнувавши кухні, лазнички, електричне освітлення, і забрали зі собою всі меблі, що були власністю німців або УНРРА. Українці перебрали мешкання знищені і без потрібного устаткування. Крім цього, УНРРА, переміщуючи своїх робітників і службовців на оселю, вимагала від таборової управи звільнити для них цілі дома, в яких жили українці і які їх власним коштом відновили і відповідно їх умеблювали та влаштували свої городці для родини. Все це треба було залишити новим мешканцям.

Це дуже утруднювало нормальну працю мешканевого відділу, яким тоді керував інж. Олександр Сосна, а його заступником був Роман Стефанюк. Їм допомагало 28 районових, які відповідали за свої райони. З них були 24 українці і 4 особи інших національностей. Ці неполадки вдалося мешканевому референтові полагодити. Але не бракувало і слушних нарікань. При цьому треба сказати, що дирекція УНРРА застерегла собі право приймати мешканців на оселю, очевидно тільки таких, які мали виказки ДіПі або їх одержували перед прибуттям на оселю. Було домовлено, що управа оселі буде рекомендувати таких людей. Іншими словами, право було в руках УНРРА і управи оселі, хоч

траплялися спірні випадки, коли УНРРА, а радше її дотичний керівник хотів насильно когось примістити в оселі.

З перших початків урядування управа оселі наладнала співпрацю з унівськими керівниками, і за малими винятками ця співпраця була добра. Оселя мала добре ім'я в американській зоні Німеччини, і тому часто приїздили туди люди з різних місцевостей, що хотіли поселитися в оселі. Не бракувало й таких, які були позбавлені права ДіПі через доноси московських енкаведистів, які підсували відповідним чинникам УНРРА фальшиві докази про коляборацію з німцями. Маючи добрі зв'язки з важливішими керівниками УНРРА, управа могла допомогти людям одержати право ДіПі і поселитися в оселі. На окремому місці згадаємо про конкретні випадки.

ПРАВНИЙ СТАН І ЗАВДАННЯ

Життя в оселі почало пульсувати більш-менш нормально щойно тоді, коли самоуправа оселі опинилася повністю в руках її мешканців, тобто українців, і коли втихла хвиля примусової репатріації. УНРРА перенесла свої бюро до міста Регенсбургу, звідки опікувалася всіма таборами регенсбурзької округи і видавала потрібні розпорядження. З черги виринула потреба опрацювати таборовий правильник — свого роду таборову конституцію, в якій були б визначені права й обов'язки мешканців оселі. До виконання того завдання управа оселі в порозумінні з Таборовою Радою покликала до життя комісію, зложену з правників і досвідчених людей. До складу цієї комісії входили: д-р Іван Максимчук, мгр Ілля Мула, мгр Володимир Кліш, д-р Іван Гурко, д-р Богдан Мартинович, від Таорової Ради інж. Антін Артимович і від управи Ярослав Сербин. За відносно короткий час ця конституція була опрацьована, схвалена управою і затверджена Таоровою Радою. Її перекладено на англійську мову

4. II. 47

UNITED NATIONS RELIEF AND REHABILITATION ADMINISTRATION

AREA TEAM 1046 HQTS

Regensburg 33. ~~Amst. Schenkstr.~~ 4 Theodor Stormstr.

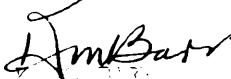
TELEPHONES: 2155, 2635, 2035
2322, 2323, 2326

3rd February, 1947

SUBJECT: Regulations for Your Camp Dated 22.1.1947

✓ TO Mr. Serbyn, Camp Leader, Ganghofer Siedlung.

A copy of these regulations has come to my desk and I wish to commend you and your council for such an excellent brief covering these matters and regulating the affairs of the inhabitants of your camp. This brief is most comprehensive and seem to touch most of the important factors in camp organization. We appreciate very much your spirit and co-operation, and the wisdom you are showing in administration.

J. M. BARR
Area Director

CC. to Mr. Zajac, Field Observer

KMB/IA

і вислано до дирекції УНРРА до остаточного затвердження. Як мені відомо, ця конституція була переслана до Головної Квартири УНРРА на американську зону. Це було для УНРРА своєрідною несподіванкою, бо наші "опікуни" не вірили, що ДіПі здібні опрацювати фахово такий докладний статут для правного упорядкування життя в оселі. Нашу конституцію затверджено при кінці січня 1947 р., і вже 3 лютого того ж року управа оселі одержала похвальний лист від дирекції УНРРА за підписом К. М. Барра, зонального директора УНРРА. В документах і приватному архіві К. Гільца знаходиться копія цієї конституції англійською мовою, а у "Віснику Оселі", таборовому офіціозі, є скорочений текст цього правильника українською мовою.

Знаємо, що такі опрацьовані нами правильники лягли в основу виданих в трохи зміненій формі правильників, які зобов'язували у всіх таборах регенсбурзької області. Згодом наша комісія опрацьовувала ще наступні правильники: Статут для таборових судів, Статут для поліції і безпеки, як теж внутрішні правильники для поодиноких відділів управи оселі, на підставі яких нормувалася праця всіх керівних і контрольних органів оселі.

Таборові закони своєчасно доведено до відома усіх мешканців оселі через публічні оголошення і при допомозі таборової газети "Вісник оселі". Таким чином мешканці оселі знали, які їх права і обов'язки, а це вможливлювало зв'язок і співпрацю для справного функціонування таборового апарату та виконання усіх плянів управи, як теж доручень УНРРА-ІРО і військового правління. Можна сміливо твердити, що незабаром, помимо не дуже сприятливих умов життя і праці, ми спільним зусиллям зуміли взяти в законні рами таборове життя і створили своєрідну українську республіку на чужині.

ЧЕРГОВІ ВИБОРИ ТАБОВОЇ РАДИ

На підставі Виборчого правильника ЦПУЕ, затведженого дирекцією УНРРА, відбувалися в оселі кожного року вибори Табової Ради. Після тритижневої підготовки відбулися 2-гі з черги вибори членів Табової Ради в числі 21 особа. У переддень виборів, 3 червня 1947 р., відбувалися востаннє в усіх виборчих округах багатолюдні виборчі віча, що мали загалом спокійний і речевий характер. За малими виїнками, віча відбувалися спільно, іноді мали вони гостро полемічні моменти, однаке скрізь задержано відповідний рівень дискусії. Участь у виборах у окремих округах сягала від 60-80%. Ці вибори були виявом справжньої, нефальшованої волі мешканців оселі. Тому, що деякі обрані радні зрезигнували з вибору, були проголошені додаткові вибори в їхніх округах, а це спричинило спізнене уконституювання Табової Ради.

По доповнюючих виборах, Центральна виборча комісія під головуванням д-ра В. Паславського проголосила повний склад Табової Ради на її засіданні у вівторок, 8 липня 1947 р. На засіданні був присутній дир. А. Тараска як представник ІРО, були представники духовенства, члени попередньої Табової Ради, управа оселі, члени Центрального виборчого комітету, представники окружних виборчих комітетів, шкіл та інших установ оселі та очевидно всі новообрані члени Табової Ради. Це засідання відбулося в театральній залі оселі і мало дуже святковий характер. Його відкрив д-р В. Паславський, який, привітавши усіх присутніх, ствердив, що розбіжності щодо обчислювання

голосів вияснено. Подякував усім, що допомагали під час виборчої акції і побажав новій Таборовій Раді успіхів у її праці. Після цього промовив дир. А. Тараска українською мовою. По вступних заввагах перейшов до найважливіших завдань нової Таборової Ради, пригадуючи, що оселя повинна виробити собі якнайкращу опінію перед американською армією, та що треба думати не тільки про себе, але про всіх, а головню про майбутнє дітей.

По полагожденні потрібних формальностей приступлено до вибору президії Ради. Головою Таборової Ради обрано абсолютною більшістю голосів інж. Антона Артимоновича, заступником Василя Футалу і секретарем Володимира Паїка. Ніяких інших кандидатів не зголошено.

19 липня того ж року відбулося друге засідання нової Таборової Ради, яке тривало повних десять годин. В ньому взяли участь члени Ради, посадник і референти управи та понад 130 гостей. Вже при відчитанні порядку нарад і протоколу з першого засідання видно було, що це засідання буде гаряче, бо зголосилося до слова з самого початку багато дискутантів, так що ця "формальна" дискусія до порядку нарад і протоколу забрала понад годину часу. Посадник оселі склав довший загальний звіт з діяльності уступаючої управи від половини жовтня 1946 до кінця червня 1947 р. Накресливши основні дані з праці управи і зробивши основні підсумки, вказав на світла й тіні діяльності управи та життя в оселі. Він підкреслив добрі зв'язки з адміністрацією УНРРА, з американською військовою владою та німецькими урядовими чинниками. Управа оселі тісно співпрацювала з управою ОПУЕ, а зокрема з її невтомним секретарем Володимиром Клішем як теж з управами таборових організацій і установ.

Інформації посадника доповнили два заступники: д-р Іван Максимчук і інж. Іван Фаєвців. Всі звіти дали повний образ праці управи оселі, і присутні прийняли їх до відома з признанням, хоч не бракувало слів критики. По цих звідомленнях, які тривали коло 5 годин, звітував голова Контрольної комісії інж. Голод, який запропонував дати абсолюторію уступаючій управі. Над звітами розвинулася оживлена дискусія, яка тривала понад 3 години. По її вичерпанні уділено абсолюторію уступаючій управі 15-ма голосами при 4 стриманих, бо присутніх радних на засіданні було 19. На цьому засіданні одноголосно затверджено новий правильник таборової Ради і обрано д-ра В. Паславського новим головою Контрольної комісії управи оселі.

Таборова Рада відбула 27.7.1947 своє третє засідання, на якому проведено вибір посадника оселі. Присутніми були: 21 радний, члени управи та гості. Після відчитання схвалення протоколу з другого засідання Таборової Ради, слово забрав голова інж. А. Артимович, який звернув увагу, що за статутом вибір посадника буде правосильним тоді, коли пройде більшістю 2/3 голосів присутніх радних. Реорганізація управи, нові скринінги, справи еміграції вимагають досвідченого проводу. Посадник дає напрямні для цілої оселі, тому треба вибирати відповідного кандидата. Виставлено двох кандидатів: дотеперішнього посадника Я. Сербина і Є. Новіцького.

Після дискусії над зголошеними кандидатами і у висліді голосування вибрано Я. Сербина кваліфікованою більшістю: 15-ма голосами за, 4 проти, 2 стрималися. На другого кандидата не голосовано. Проголошено вибір посадником Ярослава Сербина, якого запрошено ввійти на залю нарад. Голова

Таборової Ради Антін Артимович повідомив його про поновний вибір на посади оселі і попросив створити склад нової управи. Я. Сербин подякував за довіру і заявив, що буде старатись всі свої сили віддати службі загалу. Як і досі буде провадити всі справи під кутом загального добра, без уваги на релігійну чи партійну приналежність. Пригадав, що найближчі дні можуть принести мешканцям оселі нові несподіванки-скринінги. Треба буде докласти багато зусилля, щоби все вийшло корисно. Виконання цих важких обов'язків залежатиме у великій мірі від щирої співпраці Таборової Ради. Він ствердив, що нема причини для існування опозиції, а треба всіма силами і засобами спільно боронити своїх прав. ІРО і управа ОПУЕ листами підтвердили вибір.

ТРЕТІ ВИБОРИ В ОСЕЛІ

Треті вибори відбулися 30 травня 1948 р. і були останніми. Характер цих виборів був відмінний від двох попередніх. Не було вже такої єдності, як в попередніх виборах, розгорілись партійно-групові пристрасті, у висліді яких постали такі бльоки: 1. Український Національний Блок, 2. Українське Християнське Об'єднання, 3. За Громадський Правопорядок, 4. Група Бездержавних (безподданих). Таборову Виборчу комісію очолювали: мгр. Мирон Утриско — голова, Василь Когут — секретар. Ця комісія окремими повідомленнями інформувала мешканців оселі про статутів приписи щодо запланованих виборів, про поділ оселі на виборчі округи, про виборчі льокалі, про списки кандидатів поодиноких бльоків чи ліст, про час голосування, про мужів довіря, про відбуття виборів спокійно, згідно з приписами.

Одночасно управа ОПУЕ проголосила обласні вибори і склад Обласної Виборчої комісії. Її очолили мгр І. Мула і мгр І. Базарко. До цих виборів зголошено такі бльоки-лісти: 1. За збільшення активності, 2. Українське Християнське Об'єднання, 3. За Громадський Правопорядок.

У цих виборах брали участь уповноважені до голосування мешканці таборів регенсбурзької області, і всі вони мали право зголошувати кандидатів до одного з названих бльоків. Вибори відбулися в усіх таборах області при великій технічній допомозі управи оселі.

Повертаючись до таборових виборів, треба сказати, що передвиборча кампанія була досить гаряча, було багато цікавих мітингів, та все ж вибори відбулися спокійно і в оселі в дні голосування панував правопорядок. Таборова комісія проголосила зараз після виборів такий вислід голосування:

Список ч.1. "Український Національний Блок" одержав 12 мандатів,

Список ч.2. "Українське Християнське Об'єднання" одержав 3 мандати,

Список ч.3. "За Громадський Правопорядок" одержав 4 мандати,

Список ч.4. "Група Бездержавних" одержав 2 мандати. Разом обрано 21 радний.

Крім них, вибрано відповідну кількість заступників радних, і членів та заступників Контрольної комісії. Загальна участь в голосуванні була 71% усіх зареєстрованих у виборчих списках. Таборову Раду очолив Василь Футала, а по його виїзді до США Омелян Кушнір.

Я. Сербин був посадином до половини червня 1948. Він зголосив резигнацію перед своїм від'їздом до Канади, Монтреаль, де жив його брат. Нова Таборова

Рада обрала посадником мгр Петра Балея, який, перебравши урядування, покликав нову управу оселі.

ПЕРЕВІРКИ — СКРИНІНГІ

Коли основним завданням УНРРА було в першу чергу репатріювати всіх біженців чи переміщених осіб та насильно вивезених на примусові роботи людей до країн їхнього походження, то завдання ІРО мало інший характер, а саме допомоги. Вже з самого статуту ІРО видно, що воно мало завданням закінчити і зліквідувати цю міжнародню проблему. Становище ДіПі було тоді вже ясным, для них були три можливості:

1. повернутися добровільно до рідного краю, 2. виїхати до других країн на нове поселення, 3. залишитися в Німеччині чи в Австрії під опікою урядів цих держав. Щоб уточнити ці три категорії людей, ІРО проводило постійні перевірки, т.зв. скринінги, власними засобами, а часто це робило військове управління. Виглядало, що ці перевірки були подумані і переводжені для добра цих же ДіПі, може й такі "благородні" цілі мали тодішні наші опікуни. Та ворог і тут хотів спекти свою печеню.

Використовуючи деякі параграфи статуту ІРО і прихильне до них наставлення деяких людей в адміністрації ІРО, як теж і співпрацю деяких американських старшин, советські представники репатріяційних комісій виготовляли списки ДіПі, яким закидали, а навіть давали "доказові матеріали і документи", що вони були зрадниками "родіни", тобто коляборантами, і вимагали їх видачі більшовицьким військовим або поліційним чинникам. Було багато випадків, що таких ДіПі насильно схоплювано, або при перевірках їх позбавлювано права ДіПі, і тоді вони мусіли перейти під опіку німецьких чинників, які звичайно не радо їх приймали, бо в той час Німеччина була в поганій господарській ситуації. Були намагання більшовицьких репатріяційних комісій і в нашій оселі знайти такі жертви, та це їм не вдавалося, бо управа оселі пильно берегла картотеку мешканців, і паралізувала пляни ворога. Та від скринінгів охоронитися було не можливо, бо це була законна акція з боку ІРО і американської армії.

Були різні скринінги і мали вони різні завдання. Перші і основні з них мали за ціль знайти громадян ССРСР, до яких не зараховувалося українців із західніх земель (Галичини, Закарпаття і Буковини), а лише з центральних земель. Отже ця категорія ДіПі була поважно загрожена. Тому треба було зробити так, що в таборі не було таких людей... З задоволенням мушу ствердити, що цю акцію вміло провела управа оселі при видатній допомозі управи ОПУЕ, зокрема мгр. В. Кліша. Використано всі можливості для цієї мети, і у висліді при найближчій перевірці в оселі "не було або майже не було" колишніх громадян ССРСР, всі мешканці походили "із Західньої України" і мали на це відповідні документи... Пригадую собі, як після такого успішного для нас скринінгу на засіданні Таборової Ради, коли я інформував про перебіг і висліді скринінгу, члени Таборової Ради повстанням з місць мені подякували і піднесли мене на руках. Може такі події закопували річку Збруч, і ми ставали членами однієї великої України. Та добро скоро забувається, і коли небезпека минула, дехто з цих людей писав пашквілі на посадника і членів управи. Згадую це не зі злоби, а радше як один з епізодів нашої таборової дійсности і як спомин, бо маю чисте сумління

і думаю, що якщо нічого доброго я не зробив своїм землякам, то ні в якому разі не зробив їм нічого злого. Та це вже історія.

Інші скринінги мали метою знайти коляборантів і воєнних злочинців. Якщо не помиляюся, таких осіб скринінгові комісії в нашому таборі не знайшли. Щоправда бували поодинокі випадки, коли армія чи ІРО індивідуально відбирали декому картку ДіПі, очевидно, на підставі "обґрунтованих" доносів совєтської влади чи репатріяційної комісії. Але стверджую, що завдяки нашим старанням ці особи скоро діставали наново право жити в оселі чи інших таборах.

При цій нагоді треба сказати, що управа ОПУЕ і управа оселі записали на своє позитивне конто врятування життя сотням родин, людям позбавленим права на опіку і допомогу з боку УНРРА чи ІРО, або тим, які старалися таке право одержати та його залегалізувати. Щоб не бути голословним, пригадую тільки деякі конкретні "випадки", які доводять правдивість такого ствердження.

Як відомо, члени ансамблю під керівництвом Володимира Блавацького — 50 осіб — втратили право на ДіПі на безпідставні доноси москалів і опинилися без даху над головою — жили під голим небом біля табору в Авгсбурзі. Ніякі інтервенції перед американськими властями не мали успіху. Переведено грошей збірки, але це не вистарчало. Управі нашої оселі вдалося їм допомогти. Всі актори отримали картки ДіПі в Регенсбурзі, замешкали в оселі і далі могли продовжувати свою вартісну працю. Ансамбль виготовив грамоту-подяку і її урочисто вручено посадникові оселі. Багато членів дивізії "Галичина" — УНА, яким пощастило видобутись з табору полонених у Ріміні (Італія), знайшли пристановище в нашій оселі.

Восени 1947 р. більша група вояків УПА в числі біля 100 осіб, з доручення Головного Командування УПА в Україні, пройшла кордони й опинилася в Баварії недалеко нашої оселі. Це була велика подія не тільки в нашому житті. Їхня присутність із зброєю в руках на терені окупованої Німеччини зацікавила цілий світ, вони гідно виконали свою пропагандивну місію. Тому нічого дивного, що москалі за всяку ціну хотіли їх дістати до своїх рук. Коли американські старшини, які ними опікувалися кілька тижнів, їх "звільнили" досить дивним способом (типовим для американської ментальности), треба було цих заслужених українських патріотів оформити як ДіПі, і цю працю знову виконала управа оселі. Деякі з цієї групи були оформлені як ДіПі в інших, менших таборах регенсбурзької області, та абсолютна більшість з них залишилася жити в нашій оселі.

Можна б назвати багато більше індивідуальних випадків врятування життя нашим вартісним людям з різних закутин Австрії чи Німеччини. Тому сьогодні з вдовolenням можемо сказати, що наша оселя справді була пристановищем українських скитальців, давала можливу допомогу майже всім, хто її справді потребував.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДДІЛІВ УПРАВИ

Для кращої характеристики і оцінки постараємося бодай в загальних нарисах накреслити працю тих відділів чи референтур управи оселі, які виконували важливу працю в межах таборової самоуправи, під безпосереднім наглядом адміністрації УНРРА, що не завжди давало можливість виявити власні творчі

задуми чи ідеї, бо не всі вони йшли в парі з політикою УНРРА або її деяких керівників. Все таки праця відбувалася справно і фахово.

Суспільна опіка

Від самого початку існування оселі найважливішим відділом був Відділ суспільної опіки. Цей відділ найдовше був у руках адміністрації УНРРА і перейшов основні організаційні зміни. До листопада 1946 р. "Велфер Департмент Тім УНРРА" проводив і координував діяльність суспільної опіки в оселі, даючи деяку незначну можливість комітетам поодиноких національностей вести роботу внутрі національних груп. Засаднича діяльність референтів суспільної опіки при національних комітетах обмежувалася до розподілу дарових доларових бонів на допомогу тим, що не могли працювати (старші, інваліди, сироти, вдови тощо), за які можна було тоді в кантині набути одягу, взуття і папіроси. Протягом того часу референтами Суспільної опіки при Комітеті Бездержавних Українців були: нотар Тихий (1.5.46 — 15.6.46) і Микола Тимчук (15.6. — 10.10.46). Вони мали допомогти одну канцелярійну силу. Від жовтня 1946 р., в зв'язку з реорганізацією УНРРА і постановою перебудови таборів на національному принципі, призначено оселю на український табір. У жовтні і листопаді того року референтом Суспільної опіки був Олександр Сосна, який керував ділянкою мешканцевих справ. Заступником його був Клим Яримович, що займався справами одягових приділів. Фактичне рішення, кому приділювати одяг, було залежне від "Велфер офіцера" УНРРА. В останніх місяцях ці обов'язки виконував д-р Володимир Комаринський, тодішній голова ОПУЕ.

З днем 1.12.1946 ліквідується "Велфер Департмент" УНРРА, а з цим приходить повне усамостійнення відділу суспільної опіки, що мусів перебрати цілу спадщину УНРРА. Тоді управа оселі призначила референтом цього відділу Івана Голембйовського. Відділові суспільної опіки підлягали такі референтури:

- а) Культурно-освітня під проводом Омеляна Кушніра, з секціями: позашкільна освіта — Роман Чубатий; фахові курси — Марко Менжега; театр — Семен Шевченко; розривкове бюро і театральна зала — Михайло Савчин.
- б) Референтура молоді під проводом Мирона Утриска, з секціями: спортова — Роман Припхан; організації молоді Пласт, Сум; референтура допомагала також шкільній молоді, російській і лотиській групам.
- в) Опіка над дітьми, референтка — Марія Голуб, яка одночасно була заступником референта відділу.
- г) Одягова референтура, референт - д-р Григорій Лозинський.
- г) Мешканева референтура, референт — Олександр Сосна, заступник — О. Горбай, допоміжний апарат — районіві під проводом Петра Бігуса.
- д) Кантина, керівник — Іван Данилович.
- е) Референтура преси й інформації, референт — Іван Дурбак.
- є) Еміграційна референтура, референт — Євген Филипович.
- ж) Референтура правної поради, референт — Ілля Мула.

Під безпосереднім наглядом відділу суспільної опіки були теж таборові майстерні, одягова картотека, за яку відповідав референт О. Караван, і реєстраційна референтура під проводом П. Семкова. Вкінці УНРРА передала відділові суспільної опіки шкільний гуртожиток, з якого користали учні гімназії, що були без батьківської опіки.

Як бачимо, відділ суспільної опіки мав широкий засяг діяльності, а тим самим велику відповідальність не лиш перед таборовою управою, але не менше і перед мешканцями оселі, не згадаючи вже про звітність і відповідальність перед дирекцією УНРРА. Тому управа оселі приєднала до співпраці раду Суспільної опіки, яку тоді очолював о. Іван Оришкевич і делегатуру ОУЖ під проводом Марії Голуб. Ці два тіла були громадським дорадчим і провірочним чинником над діяльністю відділу суспільної опіки.

Протягом першого кварталу 1947 р. оформлено в окремий самостійний відділ реєстраційну референтуру. Створено окремий еміграційний відділ, який набрав спеціальної актуальності і який тісно співпрацював з Таборовою Переселенною Управою. Вилучено теж від відділу майстерні. Також культурно-освітня референтура діяла вповні автономно, пов'язана з відділом суспільної опіки тільки з огляду на звітування, що його за схемою УНРРА проводилось кожного місяця. Відділ суспільної опіки звітував також про культурно-освітню роботу інших національних груп оселі.

Культурно-освітня референтура. Праця цього відділу в основному йшла по лінії підвищення загально-освітнього рівня та фахового перевишколу мешканців оселі. Цю основну мету реалізовано з допомогою різних установ:

Дитячий садок. Організований ще в 1945 р. Садком опікувалося ОУЖ. Роботу в садку ведено в одній залі шпитального будинку. В лютому 1947 р. наплив дітей зріс до 161, а денно відвідувало садок 110-120 дітей. Тому призначено для садка другу залю, в якій до того часу приміщувалася таборова бібліотека. Збільшено персонал садка: керівниця, 4 вчительки, технічна сила, прибиральниця і музикант, що пригравав дітям до ритмічних вправ тощо. Діти одержували какао на другий сніданок і підвечірок, бо зайняття відбувалися зранку до пополудня.

Народна школа і гімназія. Мали добрі фахові сили, і завдяки їм рівень навчання був на висоті своїх завдань. Помимо браку підручників, зокрема в гімназії, директори обох шкіл і вчителі докладали всіх старань, щоб намічений плян навчання виконати згідно з вимогами і з користю для учнів. При обох школах діяли батьківські комітети. Гімназія мала в 1946/47 шкільному році вісім класів в 11-ти відділах. Паралельні відділи існували тому що в часі навчального року прибували учні з інших таборів і з різних шкіл, в яких навчання відбувалося за іншими навчальними планами. Від 1.5.1947 р. учителям гімназії було відмовлено виплачувати платні з німецьких коштів. До того часу навчання в гімназії було безплатне. Тому тепер треба було подбати про платні для учителів. Цю справу при допомозі управи оселі було розв'язано: учителі були винагороджувані, хоч скромно, за свою працю. Ширше про ці школи в окремих статтях.

Музична школа. Зорганізована в квітні 1946 р. В шкільному 1946/47 році були вже 73 учні. Працювало 5 учителів. Проводилися три відділи: струнний, фортепіяновий і вокальний. Для фортепіянового відділу винаймила дирекція

школи від німців три фортепіяна за місячною оплатою. Приміщення школи в домі над кантиною було недостатнє, а вокальний відділ користувався маленькою кімнатою біля сцени в театральній залі оселі. Мимо цих невідгод школа працювала безперебійно і бодай частково заспокоювала потреби молоді, зацікавленої в музиці.

Курс хатнього господарства. Цей курс був відкритий 4 липня 1946 р. Мав 13 учениць, 4-ох постійних учителів і 12 часткових, які в основному працювали в інших школах. Учениці навчалися теоретично й практично, і для того набуто власний кухонний посуд і влаштовано один іспитовий обід для 3-ох американських представників УНРРА і представників управи оселі.

Фахові курси. До 1 січня 1947 р. вони були під керуванням культурно-освітнього відділу. Від того часу були включені до відділу праці, як фаховий перевишкіл кадрів. Від 1 травня 1946 до 4 січня 1947 організовано цілий ряд різних курсів: електро-монтерський курс — закінчило 13 курсантів (курс провадили 3 учителі, при тому практику відбули учні в німецьких варстатах у Регенсбурзі), фотографічний курс — закінчило 8 курсантів (1 викладач), радіо-механічний курс — закінчило 23 курсанти (1 викладач), слюсарсько-бронзівничий курс — закінчило 14 курсантів (4 викладачі), шоферський курс, який організував п. Туник з Ноймаркту (У зв'язку з тим курсом були непорозуміння з організатором курсів, п. Туником. Він умови не дотримав, справа опинилась в Контрольній комісії оселі) — на 123 курсантів закінчило курс всього 19 осіб, 6-тижневі шоферсько-механічні курси (перевишкіл шоферів для ведення американських машин, курси УНРРА в Ансбаху) — закінчило 28 шоферів.

В травні 1946 р. відкрито курс моди. Його відвідували 8 українок і 1 полька. Всі вони закінчили курс і отримали від УНРРА відповідні посвідки.

В лютому 1947 управа оселі зорганізувала фахову школу, яка далі організувала різні фахові курси, даючи можливість мешканцям оселі набутти практичні фахи.

Курси англійської мови. На протязі 1946 року були тільки приватні курси мови. Тоді були постійні труднощі для курсантів через брак приміщень, бо курсанти займали шкільні класи на власну руку, без згоди управи школи. Для остаточного упорядкування, ведення курсів чужих мов віддано Учительській Громаді. З кінцем травня 1947 р. було на курсі англійської мови при Учительській Громаді 50 курсантів різного віку.

Курси англійської мови велись теж при УТГІ, а в грудні 1946 р. д-р Галина Кушнір організувала школу чужих мов.

Бібліотека. Її відкрито в 1946 р. при світлиці, що її зорганізувала УНРРА. Від грудня 1946 р. перейшла під безпосередню опіку культурно-освітнього відділу. Коли стало конечним передати залю читальні-бібліотеки для дитячого садка, настали клопоти з приміщенням, і через два місяці ця бібліотека містилася в коридорі шпитального будинку, а пізніше в світлиці ІМКА.

Від кінця грудня 1947 р. культурно-освітній відділ перестав існувати, а його діяльністю зайнялися два інші відділи.

Відділ навчання і відділ культурних розваг. Керівником відділу навчання залишився культурно-освітній референт, Омелян Кушнір, а керівником культурних розваг був Семен Шевченко, знаний як добрий театральний актор.

Перед управою оселі цей відділ залишився як цілість, тільки звітність йшла окремо. Підзвітні установи цього відділу, як теж і інших референтур, не завжди впору і докладно звітували, а це утруднювало вчасне звітування до УНРРА і до управи ОПУЕ. Щодо культурних розваг, на терені оселі в тому часі діяли **музично-драматичний ансамбль**, в складі якого було 40 осіб і який поставив понад 50 вистав, і багато різних концертів, та **мішаний хор оселі** у складі 30 осіб. Після приїзду в оселю в половині 1947 р. чоловічого хору "Сурма" з Ноймаркту під мистецьким проводом проф. О. Плешкевича цей хор перестав існувати.

Для кращої ілюстрації культурно-мистецької і розвагової праці в оселі подаю деякі цифрові дані про різні імпрези на підставі звідомлення культурно-освітнього референта за час від 1.5.1946 до 31.5.1947 р., бо ці дані є вимовним фактором життя в цій ділянці. У звітньому часі відбулися такі імпрези:

театральні вистави.....	64	живі газети	20
концерти.....	60	доповіді	44
кіно-вистави.....	9	просфори.....	1
літер.-мистецькі вечори.....	8	забави з танцями.....	7
"академії"	13		

Часто відвідували оселю визначні мистецькі одиниці, які підносили рівень і культурну вартість оселі в очах своїх і чужих людей. Деякі поселились опісля на оселі постійно. Згадаю тут лиш гостинні виступи **Театральної Студії Йосипа Гірняка**, яка перший раз відвідала нашу оселю 21 лютого 1947 р. Йосип Гірняк це найближчий учень і продовжувач традицій славного Курбаса. Студія Й. Гірняка виїхала до США і там ще кілька років продовжувала свою мистецьку діяльність. **Український Оперний Ансамбль** під проводом Богдана Пюрка дав в нашій оселі кілька оперних вистав легкого жанру. Вони втішались великою присутністю таборових глядачів. Славний хор "Україна" під мист. керівництвом незрівняного **Нестора Городовенка** дістав дуже добрі рецензії в німецькій пресі. Великими успіхами втішалась **Капеля Бандуристів** під мист. керівництвом Г. Китастого і В. Божика, єдина українська мистецька одиниця, яка ще сьогодні продовжує славне минуле українських бандуристів. Капеля перебувала в таборі в Інгольштадті, але згодом переїхала на постійно до нашої оселі. Починаючи з лютого 1947 р., часто відвідував оселю з **Авгсбургу Ансамбль Українських Акторів** під мист. керівництвом Володимира Блавацького, бо тут знаходив тепле привітання публіки і належну опіку з боку управи оселі. В той час ніхто з них ані з нас не думав, що скоро актори і адміністрація цього ансамблю стануть жителями нашого табору. Міцний ансамбль із значною кількістю талановитих акторів, творча дисципліна, висококваліфікована режисура в особі керівника Володимира Блавацького та глибокоідейний рівень репертуару цілком заслужено знайшли високу оцінку регенсбурзького глядача, що виповняв залю впродовж усіх вистав.

Перші гастролі театру мали глибоке виховне значення. Вистави "Народній Малахій" М. Куліша, "На полі крові" і "Одержима" Лесі Українки, "Украдене щастя" І. Франка і зрештою "Мужчина з минулим" Арнольда і Баха засвідчили і високимистецький рівень театру і його ідейні спрямування. Ансамбль не зупиняється на досягнутому, шукає нових шляхів, працює над оживленням творів

рідного класичного репертуару, в поданні якого, поборюючи закостенілі штампи, вносить свіжість нових фарб у майстерності автора, нових режисерських інтерпретацій. Це насамперед яскраво виявляється в поставах п'єс "Народній Малахій", "На полі крові" та "Одержима". Відтворення на сцені глибоко ідейного твору "Народній Малахій" в руках талановитого майстра-режисера В. Блавацького — це безперечно найбільше мистецьке досягнення Ансамблю. В самому акторському виконанні важко сказати, хто з акторів кращий: від найбільшої до найменшої ролі всі на своєму місці.

Уважаю моїм обов'язком підкреслити великі вартості цього театального ансамблю як вияв нашої вдячності мистецькому керівникові В. Блавацькому і його співпрацівникам, які в трудні роки нашого скитання зуміли поставити театральне мистецтво на високому рівні. На жаль, вже давно не стало між живими В. Блавацького — корифея українського театального мистецтва. Та пам'ять про нього залишиться надовго в серцях і душах українців.

Крім успіхів у культурно-мистецькій праці були теж й деякі недоліки. "Театральна" заля була замала, недостатньо устаткована, служила для різних зайнять — сходини, збори, руханка шкільної молоді, вишколи таборової поліції, скринінги і т.п. До того ще й інші національні групи користувались нею один раз у тиждень. Бракувало в оселі приміщень для курсів чужих мов, малярської школи і робітні, для музичної школи і для вигіднішого приміщення УТГІ. Треба було однак погодитись з дійсністю, яка порівнюючи з іншими таборами, все ж задовольняла конечні потреби мешканців оселі. Ми про це часто забували, і наші претенсії були, як на ті часи, завеликі, але, як кажуть практичні німці, з їдженням приходить кращий апетит.

Одягова референтура. У 1946 р., себто в часі коли УНРРА "мала руку" на цілій адміністрації оселі, одяговий референт виготовляв тільки списки мешканців, що вносили заяви на одіння і передавав їх "Велфер Департамент-ові" УНРРА. Кантина, що була при тій референтурі, підлягала безпосередньо відділові "Суплай". Вона видавала всі товари, що їх одержувала від УНРРА, за долярові бонди, які мешканці отримували за свою працю від УНРРА. Всі ті грошові операції проводились і були контрольовані окремим банківим відділом при УНРРА. Від 1.7.1947 р., коли управа перебрала від УНРРА всю адміністрацію, одягова референтура ввійшла в організаційну систему відділу суспільної опіки, а кантина стала її одяговим магазином. Працювала теж додатково для харчового відділу, а саме для видачі господарчих артикулів та папіросів. В одяговій референтурі працювали тоді три працівники, а в кантині сім.

Товари одержувано на основі наряду, що його підписував референт відділу суспільної опіки, а при відборі речей підписував його даний мешканець оселі. Ті документи переходили до одягової картотеки, де вписувано їх на одягові картки мешканців, а тоді наряди зберігалися як документ для доказу одержання і для контролю. При тому мешканці, що одержували приділи, мусіли, згідно з розпорядженням УНРРА, здавати старі речі, що йшли до головного магазину УНРРА. Для прикладу подаю видачу одягу і взуття мешканцям оселі за час 1.1. — 31.5.1947 р.:

Чоловіки	6,640 штук одягу	2,713 штук взуття
Жінки	5,704 штук одягу	1,333 штук взуття
Діти	5,436 штук одягу	379 штук взуття

В праці одягового відділу були, однак, поважні недомагання, які виникали не з вини відділу. 1. Найбільшим недоліком була неозначеність контингенту приділюваного одягу. Теоретично УНРПА обіцяла приділювати кожного місяця одяг на 10%. Практично ніколи не було відомо, коли, яка кількість і який одяг буде приділюватись. 2. Незадовільність приділів щодо якості речей. Приділювано часто зовсім знищені речі, безвартісні рукавиці (з одної руки), полотняні пояски тощо. 3. Неможливість вивчення потреб поодиноких мешканців для забезпечення справедливого розподілу.

Референтура інформації і преси. До 20.1.1947 р. референтом був д-р Євген Приходько. Пізніше референтом цього відділу призначено ред. Івана Дурбака, і з того часу діяльність розвивалася в таких напрямках:

- а) Жива газета, яка справді була живою, відбувалася майже кожного тижня і обговорювала актуальні проблеми.
- б) "Вісник Оселі" виходив кожного тижня як офіційний орган таборової управи, накладом 10 тисяч примірників. На жаль, зміст "Вісника Оселі" був обмежений адміністрацією УНРПА-ІРО до чисто таборових справ.
- в) Інформаційні сходи́ни відбувалися в міру потреби. На цих сходинах управа оселі інформувала про актуальні справи та еміграційні можливості.
- г) Вистава книжки відбулася з нагоди відкриття відділу Міждержавного Комітету Допомоги Біженцям 16-18 березня 1947 р. Вистава, хоч скромна, зробила добре враження на чужинців, які закупили багато українських книжок.
- г) Бібліотеки для хворих у шпиталях. Було скомплектовано 2 бібліотечки та зорганізовано кольпортаж преси. Хворі одержували 20 примірників "Вісника Оселі".
- д) Акція "брат — братові" на допомогівий фонд для членів театрального ансамблю під мист. кер. В. Блавацького дала у висліді збірки 10 тисяч нім. марок.

Еміграційний відділ — фаховий перевишкіл і початки еміграції. В половині 1947 р. і на початку 1948 р. ІРО постановило, що кожний мешканець оселі, який бажає пересилитися до якоїнебудь країни західного світу, повинен мати практичний фах. Тоді ще ніяка країна не приймала ДіПі, тільки питала за кваліфікованими людьми. Тому управа оселі зорганізувала різні практичні курси, на яких мешканці оселі мали можливість вивчати різні фахи, використовуючи в першу чергу наявні в оселі майстерні. В цьому напрямі успішно працював УТГІ, який з самого початку провадив низку фахових курсів.

При допомозі К. Гільца нав'язано контакт з канадським еміграційним консулом в Амберзі, якого відвідали Володимир Кліш і Ярослав Сербин. В розмові з консулом були з'ясовані наші пляни і бажання поселитися масово в Канаді. Консуль обіцяв допомагати українцям, які схочуть виїхати до Канади. Ці відвідини мали свої позитивні наслідки, бо справді цей консуль дотримував своєї обіцянки і при кінцевих перевірках часто полагоджував справу виїзду до

Канади прихильно. Він, за опінією К. Гільца, трактував українців як надійний і бажаний елемент для Канади.

Незабаром почалася еміграція, хоч не масова, все таки молоді люди почали виїздити до нових країн поселення. Перша група молодих мужчин виїхала до Бельгії до копалень. Не всі вони були вдоволені з нової, тяжкої праці. Згодом до Канади виїхали молоді мужчини на лісові роботи, а дівчата і молоді жінки як домашня послуга. Дехто виїхав до Англії, дехто до Тунісу, дехто до Австралії і США. І так почалася нова доба в житті оселі — підготовка до виїзду в нове, невідоме життя.

Референтура правних порад. Її створено в травні 1947 р., і вона діяла до кінця того року як самостійна одиниця, а пізніше за системою УНРРА її прилучено до відділу суспільної опіки. В обсяг її діяння входили: опрацювання проєктів розпорядків управи оселі, правна допомога в скринінгових справах, правні поради з ділянки цивільного і кримінального права, інтервенції в судах. Силами цієї референтури опрацьовано проєкти розпорядків: мешканевих, чистоти, безпеки, користування електричним струмом і т.п. Ці проєкти були затверджені адміністрацією УНРРА і з тим моментом ставали зобов'язуючими. Правний референт співпрацював з комісією для виготовлення таборового статуту-правильника.

В часі скринінгу референт давав правні поради тим, що до нього зверталися за допомогою. Після висліду скринінгу, правний дорадник випрацьовував заінтересованим особам відклики до компетентної військової влади. На протязі тільки одного року таких відкликів було понад 200, у більшості від т.зв. приватників, себто людей, які не жили в оселі.

Постійно уділювано мешканцям оселі поради в цивільних і кримінальних справах. Поради в цивільних справах не мали в більшості випадків практичної вартости, бо американські військові суди не розглядали цивільних справ ДіПі, а німецькі суди принципово не хотіли їх розглядати. З цивільних справ найбільш актуальними були справи адоптації дітей і розводи. Референт правної поради інтервенював в УНРРА та у військовій владі, як теж і в німецьких урядах. Найбільше інтервенцій було в німецькому "Штандесамті", що дуже часто безпідставно робив труднощі особам, які хотіли одружитися, вимагаючи від них посвідок від польських зв'язкових старшин. Але все таки всі інтервенції були успішні. Мешканці оселі мали конечно потрібні інформації в різних клопотах та безкоштовну правну опіку, без чого багато з них могли невинно втратити право на опіку УНРРА, а згодом ІРО.

Майстерні.

Постають вони вже в перших тижнях існування оселі. В грудні 1945 р. почала працювати жіноча кравецька майстерня (16 працівниць). В перших тижнях січня 1946 р. постають: шевська (14), столярська (3) і електротехнічна (2) майстерні. Ініціатором їх був тодішній головний офіцер відділу суспільної опіки УНРРА Карл Гільц. В наступних місяцях постають чергово майстерні: фризійська (4 працівники), слюсарсько-бляхарська (5), жіноча ручних мистецьких робіт (8) і забавок (3), чоловіча кравецька (8), валізок (4), гарбарська (2), шкіряних виробів

(2), керамічна (8), лялькова (4), ювілерна (2), направи годинників. 20 липня 1946 р. працювало у всіх майстернях 385 осіб.

Національний склад працівників: 246 українців, 77 поляків, 34 білоруси, 24 ортодокси (росіяни) і 4 литовці. Ці відомості подав тижневик "Weekly Information Bulletin", 3 серпня 1946, ч. 6, видаваний УНРРА в Регенсбурзі. Коли в листопаді 1946 р. переорганізовано табір в український з малим числом інших національностей, в майстернях працювали майже самі українці. Працівники отримували місячну платню і приділ папірос. Жіночими майстернями заряджувало Об'єднання Українських Жінок (ОУЖ), їх керівником була Стефанія Нагірна.

Всі ці майстерні не могли задоволити вимог мешканців оселі. Був брак сирівців, а вслід за тим годі було приймати більшу кількість майстрів. Роботу приймали за нарядом управи оселі (відділ суспільної опіки), який повертано з місячним звітом виконаної роботи.

Керівником майстерень був інж. О. Жук. Як вже згадано вище, майстерні були спочатку під безпосереднім наглядом відділу суспільної опіки. З метою зменшення обсягу праці цього відділу передано майстерні з початку 1947 р. під нагляд відділу праці і одночасно поставлено їх на вищий фаховий рівень. Уточнено теж розподіл функцій між відділом суспільної опіки і управою майстерень. З того часу відділ сусп. опіки керував приділами направок і робіт, що йшли для мешканців оселі в шевській і кравецькій майстернях, диспонуючи теж матеріалом для направок, що його приділювала майстерням УНРРА.

Майстерні — це було одно з важливих звен в господарській ділянці управи оселі. Вони давали працю багатьом мешканцям оселі, задовольали до певної міри потреби оселян, були одним з джерел прибутків управи оселі.

З метою упорядкування праці, всі ремісничі фахи організували **Ремісничий Цех**, при якому ведено перевишкільні курси для челядників. Коли ж зближався час виїзду на нові місця поселення — там вимагали кваліфікованих майстрів — прискореним темпом закінчено курси, покликано Екзаменаційну комісію, яка перевела іспити і роздала успішним курсантам дипломи кваліфікованих майстрів українською і англійською мовами. Головою Цеху обрано найстаршого віком майстра Батерфальве, його заступником Йосипа Кушніра, а секретарем Теодора Баб'юка, майстра, який опанував три ремесла і мав три майстерські дипломи.

Були в оселі теж **приватні підприємства**: виробничі, торговельні (в кіосках), видавничі і т.п. Власники тих підприємств мусіли зареєструвати їх в управі оселі, отримати дозвіл на їх ведення, як теж мусіли повинуватись відповідним зарядженням управи оселі, за недотримання яких управа могла винному відібрати право ведення підприємства і крім того могла наложити на нього відповідну грошову кару.

УКРАЇНСЬКИЙ РЕМІСНИЧИЙ ЦЕХ на ЧУЖИНІ

Теодор Баб'юк
секретар Ремісничого Цеху

Йосиф Кушнір
заступник
цехмайстра

п. Баторфальве
цехмайстер
Ремісничого Цеху

Делегація УТГІ на викладах крою
і шиття обуви

Екзаменаційна комісія і курсанти

Посвячення ремісничого прапора — хресні куми

2

На викладах крою і шиття обуви

Варстати

Робітники кравецьких варстатів, 1946 р.

Кравецький курс, 1946 р. .

Кравці, 1946 р.

Весна, 1947 р. Зліва на право: Людмила Драгоманова-Демиденко, Варвара Кацуляк, заступник директора УНРРА в справах майстерень Юнге, представниця УНРРА, Тамара Косач, директор майстерень О. Жук.

У кравецькій майстерні, 1947 р.

Кравецька майстерня, 1947 р.

Жіноча кравецька майстерня, 1947 р.

Трикотарська майстерня

Жіночі майстерні

Жіноча майстерня забавок, справа С. Нагірна.

В. Бойко і Удовиченко, керівники майстерень ручних робіт, 1947 р.

Майстерня забавок

Варстат виробів шкіри.
Посередині Б. Яворський.

Майстерня забавок

Шлюсарі, 1948 р.

Різьбар.

Шевці, 1947 р.

Фінансово-господарська діяльність

На підставі звіту з фінансово-господарської діяльності управи оселі за час від 21.6.1946 до 1.6.1947 р. — час річного періоду праці першої обраної управи — необхідно поділити господарську діяльність на 3 періоди: 1-ий період від 21.6.1946 до 1.10.1946 р.; 2-ий період від 1.10.1946 до 1.12.1946 р.; 3-ій період від 1.12.1946 до 1.6.1947 р.

Перший період характеризувався незначними фінансовими можливостями управи оселі та відсутністю бухгалтерського обліку в повному розумінні, бо в цей час була лише касова книга, в якій були вписані всі надходження та витрати управи, що в той час були дуже незначні.

Другий період характеризується значними змінами обсягу роботи управи, а відтак **фінансового відділу**. В цей час, в наслідок розпорядження американської армії та УНРРА створити табори за національним принципом, прийшло до поступового збільшення числа українців в оселі й одночасно почато передачу адміністративних функцій таборовій управі. Таким чином оселя стала окреслено українським табором, і управа оселі поширила свої адміністративні функції на весь табір, включно з національними меншостями, що залишились у таборі в незначній кількості.

Третій період характеризується повним розгаром роботи управи як цілком закінченого адміністративного чинника. Починаючи з листопада 1946 до 1.2.1947 р., УНРРА ліквідувала в таборі свій апарат і передала всі адміністративні функції управі оселі. В наслідок цих заходів управа реорганізувала свої відділи, значно збільшивши свій апарат, бо це було конечне для повного перебрання керівництва життя табору, а також налагодження нормального функціонування окремих відділів управи оселі.

Зміна в національному складі оселі, себто перетворення мішаного табору на український та передача адміністративних функцій українській управі змінили напрям і обсяг роботи фінансового відділу. До того часу він був незначний, в ньому працювали тільки дві особи — книговод і касир. По реорганізації табору тут перейшли адміністративно-господарські функції і організація всіх фінансів управи. Треба було налагодити діловодство, облік звітності і касові операції.

Основні напрями в роботі фінансового відділу надавала управа оселі і регулював функціонально заступник посадника, відповідальний за фінансову референтуру. Вся діяльність фінансового відділу побудована на дотриманні основних засад таборового статуту, відповідно до вказівок зверхніх організацій системи ЦПУЕ, як теж Контрольної комісії. Всі відділи управи оселі, за винятком відділу суспільної опіки, переведено на самовистачальний розрахунок, з відкриттям окремих конт для кожного відділу. З метою правильного регулювання касових надходжень та економного витрачання грошей встановлено таку систему грошового обігу:

- а) централізовано каси всіх відділів і організацій та підприємств, які підлягали управі оселі,
- б) касова готівка за виконання різних послуг, за продаж квитків на різні імпрези та інші надходження здаються до центральної каси управи,
- в) всі театральні-мистецькі вистави й імпрези, що не мають харитативного призначення, проводяться в порозумінні з фінансовим відділом, при чому

продаж квитків провадиться за безпосередньою реєстрацією таких імпрез в бухгалтерії управи оселі.

Керівництво фінансового відділу передала управа фінансово-господарському референтові, а в допомогу йому приділено заступника і книговода. На референта покладено обов'язки загального адміністрування відділом і зокрема організації фінансової справи та регулювання касових операцій. На заступника референта був покладений обов'язок проводити окремі господарські функції і адмініструвати урядові будинки та майно управи. Книговод був відповідальний за організацію і ведення обліку та звітності. Для забезпечення виконання всіх обов'язків був укомплектований апарат в першому році таборової самоуправи в такому складі:

референт	Микола Тимчук
заступник	Дмитро Олійник
книговод	Іван Зуй, згодом Іван Рясний
помічник книговода	Василь Ващенко
касир	Ілля Лобур
магазинер	Петро Коржанівський
адміністратор будинками	Михайло Вавдило
адміністратор шкільних будинків	Іван Рав'юк
технічний персонал	15 кваліфікованих робітників
дверники	2 особи

В зимовому часі було ще 5 чоловіків-опалювачів, тобто разом 30 осіб.

Заготівля опалового дерева на зиму, 1947 р.

Для збирання національного внеску і місцевого податку працювало 17 збирачів. Національний внесок відсилано повністю до ЦПУЕ, а податок ішов до загальної таборової каси. Як бачимо, цілий апарат цього відділу був фахово організований і пристосований до таборових потреб. Подаємо звіт про фінансовий референт за час від 21.6.46 до 1.6.47 для ілюстрації господарства:

Надходження

національна вкладка за 1945	9,425.00	нім. марок
національна вкладка за 1946	6,248.00	" "
з імпрез	26,667.72	" "
від підприємств	10,677.72	" "
місцевий податок	35,001.00	" "
різні надходження	10,041.52	" "
банк УНРРА	3,705.21	" "
збірка матері і дитині	1,495.00	" "
коляда	9,630.00	" "
не вибрана платня	14,171.51	" "
електричний відділ	5,434.59	" "
разом:	192,496.76	нім. марок

Витрати

нац. вкладка за 1945	17,390.80	нім. марок
нац. вкладка за 1946	29,718.91	" "
з імпрез для ОПУЕ	10,986.95	" "
витрати на обладн. театру	1,107.00	" "
зарплата управи	5,432.61	" "
виплата з р-ку УНРРА	4,164.56	" "
для ОПУЕ від обороту виробництв	688.00	" "
закуплений інвентар	8,200.70	" "
адміністративні витрати	28,555.56	" "
канцелярські витрати	6,606.57	" "
виплата збирачам нац. под. 4%	1,571.64	" "
виплата на потреби сусп. опіки	5,054.30	" "
виплата на культ. осв. потреби	4,215.20	" "
репрезентаційні витрати	18,350.00	" "
витрати на матеріал електр. відділу	4,041.34	" "
витрати зі запасного фонду	2,390.43	" "
сплата збірки на коляду	9,630.00	" "
сплата збірки матері і дитині	11,495.00	" "
разом:	169,599.57	

Балансова сума оборотів за цей рік становила: 951,974.11 нім. марок

Харчовий відділ.

Прохарчування мешканців оселі відбувалося двома способами. Для самотніх людей або старших, які мали труднощі куховарити, організовано спільну кухню і їдальню, де одержували сніданки, обіди та вечері. Всім іншим кожного дня

видавано харчі за точно визначеними нормами, про що кожного тижня інформовано мешканців на сторінках "Вісника Оселі". Приділи харчів і їх норми контролювали органи УНРРА, а часто і представники військової влади.

Щоб належно обслужити всіх мешканців оселі, був зроблений плян, за яким мешканці поодиноких бльоків мали визначені дні, коли харчовий магазин, на підставі картотеки, видавав їм харчі на протязі п'ятьох днів. Система була добре опрацьована, і тому обслуга була швидка і задовільна. Все таки час від часу унівські, а згодом ірівські референти, а то й директори, приїздили на оселю ніби так тільки поглянути, як живуть люди, а в дійсності вони з деяким прихованим недовірям слідкували за працею харчового і інших відділів, які мали до діла з матеріальними добрими для мешканців оселі. Самі місячні звідомлення управи оселі і поодиноких референтів, мабуть, не зовсім їх задовольняли.

Одного дня, зовсім несподівано, на оселю приїхали гості — представники американської армії, сам ген. Keyes в асисті своїх старшин, директора УНРРА К. Гільца з його штабом і з військовою жандармерією для безпеки. Приїхали вони вранці, коротко по 9-тій годині, зголосилися в канцелярії управи, сказавши, що мета їхніх відвідин наочно побачити, як працює таборова самоуправа і як живуть мешканці оселі. Просили не робити парад, і щоб життя йшло нормально. Впродовж дня вони відвідали всі таборіві підприємства, варстати, школи, харчові магазини, кухню, їдальню і шпиталь. Найдовше були в харчовому відділі і приглядалися, як відбувається видача харчів, а часом ставили питання харчовому керівникові мгр З. Корчинському і його працівникам. Маючи своїх людей, що говорили українською мовою, їм непотрібний був перекладач. З'їли вони всі в таборівій їдальні звичайний на той день обід. Над вечір відвідали деякі мешкання, ставили такі чи інакші запитання, все нотували, і від'їхали. Згодом від дир. Гільца управа оселі одержала гратуляційного листа від ген. Keyes-а з признанням за добре ведення всіх агенд оселі. Приватно дир. Гільц сказав мені пізніше, що наша система розподілу харчів буде впроваджена в інших більших таборах.

Діяльність харчового відділу треба поділити на три періоди: 1) до листопада 1946 р., коли цей відділ безпосередньо належав до УНРРА; 2) від листопада 1946 до лютого 1947, коли він був підпорядкований УНРРА і управі; 3) від лютого 1947 до кінця існування табору, коли цей відділ був всеціло підпорядкований управі оселі.

У першому періоді на чолі цього відділу була п-і М. Бріджес як "месінг офіцер" УНРРА. Відділ був щойно в стадії організації і мешканці табору не мали жадного впливу на хід праці. Щойно по кількох місяцях УНРРА перебрала від німців пекарню, яка находилася в оселі і керівником якої став лотиш Земгалс. До того часу видавано мешканцям табору муку, і вони самі мусіли випікати хліб. Зорганізовано також транзитну кухню. До липня 1946 р. під завідуванням УНРРА не було майже ніяких прилог для ствердження якоїнебудь діяльності. Відомо тільки те, що працюючі в тому часі не одержували жадних додаткових приділів харчів, а ці харчі передавано безпосередньо до тієї кухні, і там працюючі одержували обіди. Щойно в липні 1946 р. запроваджено в кухні діловодство. Від цього часу начальником кухні був Мацькевич, а бухгалтером Федишин. Кількість працівників в кухні мінялася залежно від кількості харчовиків; в загальному було 12-24 працівників.

В другому періоді, тобто від листопада 1946 до лютого 1947 р., цей відділ належав до т.зв. Дивізії А. Тоді відділ обслуговував не тільки нашу оселю, але також табір у Волькерінгу, Ф. Д. Казерне, жидів, що мешкали приватно в Регенсбурзі і дистриктний шпиталь. Відповідальність цього відділу була подвійна: перед адміністрацією УНРРА безпосередньо за всю діяльність, яка виходила поза терен оселі, і перед управою оселі за діяльність у межах табору.

Цей період треба схарактеризувати як час боротьби між управою оселі і нижчими чинниками УНРРА за кожную позицію в цьому відділі. На початку справи відділу були так поплутані, що важко було устійнити, що належало до безпосередніх компетенцій УНРРА, а що до управи оселі. Пекарня випікала хліб для оселі, а крім цього вона обслуговувала дистриктний шпиталь, "Ареа" кухню й інші унівські інституції. Отже тодішній відділ постачання і таборовий магазин, які очолювали Марков, Сомболь і Земгальс, обстоювали, що пекарня має бути підпорядкована безпосередньо адміністрації УНРРА, а управа табору не має взагалі права вміщуватися у її чинності. Ці панове — не українці — докладали всіх зусиль, щоб не допустити до передачі пекарні в руки управи оселі. Лише рішуча постава директора К. Гільца дозволила управі табору перебрати по довгих трудах пекарню під повну зверхність. Перебрання управою дальших господарських станиць від адміністрації УНРРА не натрапляло вже на ніякі спротиви і труднощі.

В третьому періоді відділ прохарчування був всеціло підпорядкований управі оселі. Однак з причин безпосереднього сусідства з адміністрацією і нового приміщення УНРРА в місті, накладено багато додаткових обов'язків на цей відділ, які виходили поза межі і засяг діяння табору, а саме: пекарня далі обслуговує дистриктний шпиталь, "Ареа Тім" 1046 і всі репатріаційні транспорти; транзитна кухня харчує також учасників поліційної школи, шоферів американської армії, робітничу бригаду ч.1049, людей із скринінгу і репатріантів; шпитальна кухня прохарчовує також працівників УНРРА. Усі ці справи дуже комплікували роботу відділу, але він виконував своє важке завдання і виправдав довір'я дирекції УНРРА до управи.

Харчовий відділ виготовляв такі звіти:

1. Кожного понеділка "Віклі Нутрішен Ріпорт", який віддзеркалював стан населення на день звіту і кількість виданих в минулому тижні харчів,
2. звіт кожної суботи за поточний тиждень, в якому подавалося кількість кальорій для кожної групи харчовиків, обчислену на підставі поданих норм для кожного роду харчів,
3. звіт кожного понеділка про прихід і розхід муки, випік та видачу хліба.
4. звіт про кількість харчовиків у кухнях і про кількість виданих харчів,
5. медично-провірочний звіт у першому тижні кожного місяця про стан здоров'я усіх працівників при харчах,
6. звіт кожного місяця про стан інвентаря в кухнях і в пекарні,
7. списки сталих харчовиків в транзитній кухні кожного тижня,
8. списки робітників, що одержують в транзитній кухні обіди,
9. списки робітників американської робітничої компанії кожної п'ятниці і замовлення для них харчів безпосередньо в американській армії з окремого рахунку для неворожих цивільних робітників,

10. списки студентів поліційної школи і замовлення для них харчів у Головній Квартирі УНРРА кожного понеділка.

11. контроль вагітних жінок і кормлячих матерів та хворих мешканців табору кожного місяця і висилка виказів до "мессінг офіс" УНРРА,

12. списки приватників, працюючих в американській армії або в УНРРА, і замовлювання для них харчів безпосередньо в американській армії кожної п'ятниці,

13. список осіб, що переходили скринінг і одержували харчі в транзитній кухні. Саме ці люди робили харчовому відділові багато клопотів. Було офіційне розпорядження про те, що особам, які не є на стані оселі, не вільно видавати жадних харчів. Тим самим відпала потреба харчувати людей із скринінгу. В початках ця справа не була драстична, бо до скринінгу зголошувалося мало осіб. По якомусь часі вдалося харчовому відділові виєднати на цю ціль по 25 нормальних порцій кожного тижня. Пізніше коли стала актуальною справа виїзду до Бельгії, то фреквенція в скринінгу побільшилася на близько 300 осіб денно. Тому треба було підвищити харчові приділи на яких 80 порцій денно, щоб накормити голодних. На жаль, УНРРА поставилась до цієї справи негативно. Коли взяти до уваги, що кожна людина мусіла полагоджувати скринінгові формальності не менше як 10 днів, і коли ці люди в більшості не мали жадних харчів, всі вони в день приходили до транзитної кухні і прямо жебрали щонебудь теплого перекусити, а кухня не могла їх харчувати, бо за кожний обід мусіла розрахуватися. Найболючішим у тому було те, що невинно терпіли діти, старші й немічні особи. Терпіли на тому й ті, які перейшли скринінг і ждали на виїзд до Бельгії.

14. кожного понеділка звіт про стан населення в дні звітування і про головну видачу харчів кожній з харчових груп,

15. списки осіб, що працювали в головній квартирі УНРРА і отримували харчі в "Ареа" кухні.

Не можна поминути справи дохарчування шкільної молоді. На цю ціль офіційно не було окремих приділів від УНРРА. УНРРА була залишила в магазинах табору трохи чоколяди і порошкового молока. Цей запас мав вистачити до кінця шкільного року. На жаль, якась чорна рука посягнула по це добро і спаралізувала таку потрібну для молоді підмогу. Виникла ще одна проблема, а саме справа прохарчування бурсаків. Управа оселі мусіла сама ці дві проблеми розв'язати. Незабаром шкільна молодь і бурсаки були хоч частково забезпечені додатковим прохарчуванням.

Зведення про обороти

1. Пекарня: випік хліба від січня 1946 до травня 1947 — 927,841 кг.

2. Транзитна кухня видала від 10.8. до 31.12.1946 р. 155,950 сніданків, обідів і вечер, а від 24.2 до 8.6.1947 р. видано 160,000 сніданків, обідів і вечер.

Щоб виконати усі ці завдання харчовий відділ очолювали референт і два заступники. Відділ поділявся на такі підвідділи:

1. Картотека 31.5.1947 працювало 17 осіб
2. Книговодство 7 осіб
3. Магазин 9 осіб

4. Видачі: харчів (таци, відкривання консерв, контрольні ваги, резерва до видачі, доставка товарів).....	38 осіб
хлібна крамниця.....	5 осіб
м'ясна крамниця	6 осіб
крамниця городини.....	6 осіб
молочна крамниця	4 особи
5. Адміністрація (внутрішня)	
завідувач крамницями.....	1 особа
ветеринарний лікар	1 особа
муж довір'я і постачальник.....	1 особа
працівник відділу "Суплай"	1 особа
прибиральниці	4 особи
Разом, з референтом і заступниками,	103 особи

Персональний склад відділу в різних обставинах розвитку був різний. 1.1.1946 працювали в відділі 22 працівники. Число мешканців в тому часі було 1,519 осіб. 1 травня того ж року були далі 22 працівники, а 31.12.1946 їх було 69, мешканців оселі в тому часі було 4,615 осіб. 31.5.1947 р. працювали 103 особи, мешканців оселі було 5,905 осіб. Найбільший стан мешканців був у квітні 1947 р. і доходив до 6,250 осіб.

До кінця жовтня 1946 харчовий відділ містився в 5-ому бльоці, де займав два помешкання ч.118 і ч.119, на партері, разом 8 кімнат. В тому часі до Регенсбургу перевезено різні малі табори, населення оселі побільшилося вдвічі, тому зайшла потреба перенести харчовий відділ до обширніших приміщень. Харчові магазини перенесено до підвальних приміщень шпитального будинку, видачу хліба до самої пекарні, а видачу городини до пивниць у кантині. При кінці жовтня 1946 р. урухомлено ще два підвідділи — м'ясарню і молочарню, які містились в будинку кантини.

До грудня 1946 р. харчовий відділ обслуговував українську групу, інші національності мали свої власні видачі. Така система утруднювала працю відділу. Отже було намагання управи оселі централізувати видачу для всіх національних груп. Цьому спротивилися росіяни, поляки і лотиші. Врешті дир. Гільц доручив 7 лютого 1947 р. зліквідувати окремі видачі, перейти всім національним групам до харчового відділу оселі і звідти отримувати всі приділи. Тому з днем 10 лютого 1947 наступила повна централізація видачі харчів для всіх мешканців оселі, без огляду на національність. Одначе, далі був чинний головний розподільний пункт УНРРА, який містився в тому самому приміщенні, що й харчовий відділ оселі. По довгих пертрактаціях з УНРРА цей відділ перенесено 24 березня 1947 р. до Тан-Казерне, а залишені приміщення перебрав харчовий відділ. З того часу цей відділ перебрав усі функції головного магазину УНРРА в рамках обслуговування мешканців оселі і став повністю самостійним. З тим самим днем відійшов з оселі і відділ УНРРА "Суплай", а його функції перейшли теж до харчового відділу.

З повним усамостійненням удосконалено систему видачі харчів. Згодом прийшли додаткові приділи для працюючих, шкільної молоді, вагітних жінок і тих, що кормили немовлят до одного року життя, та хворих. Тому були створені окремі харчові групи і приділи видавалися на харчові картки з поділом

на згадані групи. Всі мешканці оселі одержували свої харчові приділи через віконце в почекальні на тацах. При видачі приділів були контрольні ваги, де перевірювалась кількість належних- приділів. Крім нормальних харчових приділів, всі мешканці оселі одержували кожного тижня по пів пачки від Червоного Хреста на особу (в першому році).

Населення одержувало не тільки відповідну кількість харчів, але теж потрібну кількість калорій. Отже харчі були, як на тодішні обставини, достатні для витримання здоров'я. Працюючі одержували 3000 калорій денно, непрацюючі 2000, діти до 5-го року життя 1650, діти від 6 до 17 років 2,650, хворі і вагітні 2,700 калорій денно. Працюючі одержували додаткові приділи цигарок, курці їх викурювали, а ті, що не курили, вимінювали серед німецького населення за інші потрібні їм речі, бо тоді американські папіроси були твердою валютою на чорному ринку. Ці папіроси у великій мірі допомогли управі оселі покривати кошти будови спортової площі, бо можна було наймати німців з їхніми машинами до праці на спортовому майдані, винагороджуючи їх саме цією валютою. Це робилося в тайні перед УНРРА, бо такі трансакції були не дозволені, але добро оселі вимагало цього. Можна собі уявити, які колосальні були товарові обороти і скільки це вимагало праці, бо багато приділів треба було обраховувати в грамах. Все це було ведено справно. Контрольна комісія управи оселі часто перевіряла всі магазини, робила інвентури стану товарів і провіряла все книговодство. Крім власного контролю, були час до часу і контролі УНРРА, поминаючи дуже точні звітування. Про всі приділи управа повідомляла мешканців кожного тижня в "Віснику Оселі", отже мешканці знали, що і скільки їм належить, і тим самим мали повний контроль над своїми приділами.

Харчовий відділ мав власний інвентар, потрібний для виконання праці. Приміщення харчового відділу були влаштовані згідно з вимогами УНРРА, вони мали гарний вигляд і відповідали всім гігієнічно-санітарним вимогам. Працівники переходили часто лікарські оглядини і були щеплені проти тифу й інших заразливих хворіб.

Подібно виглядала праця всіх згаданих відділів управи оселі в наступному 1948 році, тому немає потреби повторювати подібних звітів.

ОРГАНІЗАЦІЇ І УСТАНОВИ ОСЕЛІ ТА ЇХНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

З упорядкуванням господарських справ мешканців оселі нормувалося життя і одночасно творилися різні організації та установи. Трудно сьогодні сказати коли і в якій черговості ці організації постали. Деякі з них почали свою діяльність ще в місті в 1945 р., ще перед відкриттям оселі. Вони діяли тоді як секції УОДК. Після закриття УОДК військовою владою ті секції перестали існувати, але в оселі вони відновили діяльність вже як самостійні статутівні організації чи установи.

На окрему увагу заслуговують такі організації і установи: Українська греко-католицька Церква, Українська Автокефальна Православна Церква, знана теж як Синодальна, Українська Автокефальна Православна Соборноправна Церква, Католицька Акція, Санітарно-Харитативна Служба — станиця, Об'єднання Українського Жіноцтва, Ліга Українських Політичних В'язнів, Союз

Українських Ветеранів, Об'єднання Українських Комбатантів, Союз Українських Інвалідів, Українська Учительська Громада, Товариство Українських Студентів „Обнова”, Молодіжні організації: Пласт, СУМ, і С.Т. „Січ”, Українська ІМКА-ІВКА, Українське Лікарське Товариство, Товариство Українських Правників, Товариство Українських Інженерів, Об'єднання Українських Лісників і Деревників, Союз Українських Журналістів, Об'єднання Мистців Української Сцени, Український Союз Образотворчих Мистців, Об'єднання Українських Музик, Асоціація Українських Театральних Артистів, Капеля Бандуристів ім. Т. Шевченка, Чоловічий Хор „Сурма”, Українська Селянська Професійна Спілка, Спілка Українських Робітників, Український Ремісничий Цех, Об'єднання Приватних Підприємців на Еміграції, Колонізаційна кооперація — Товариство „Хлібороб”, „Українське Мистецтво” кооперація з обмеженою порукою, Видавнича Спілка „Українське Слово”, „Єдність”—виробничо-торговельна кооперація, „Самопоміч”—виробничо-торговельна кооперація інвалідів. В оселі знайшла приміщення найстарша українська установа — Обласне Представництво Української Еміграції.

Деякі згадані організації мали свої центральні в Мюнхені, а в оселі діяли як філії або станиці. Діяльність деяких з них була велика і корисна. Багато молоді і дорослих були членами тих чи інших організацій.

Були теж різні партії і угруповання, але вони діяли напівлегально, бо закони американської армії не дозволяли на діяльність політичних партій. За цими партіями пильно слідкували московські цивільні і військові чинники та деякі працівники УНРРА і ІРО, які з ними співпрацювали. Вони збирали інформації про політичні дії поодиноких людей, багато до тих інформацій додавали або й видумували різні історії, на підставі яких виготовляли списки офіційні т. зв. коляборантів, їх передавали військовим американським чинникам і УНРРА чи опісля ІРО і вимагали видачі тих людей без суду і якоїнебудь перевірки.

ВАЖЛИВІ ПОДІЇ В ОСЕЛІ

Фестиваль для Американської Армії. Першою міжнародньою імпрезою в оселі був фестиваль пісні й танку, присвячений Американській Армії, як вияв вдячності за врятування життя і всебічну опіку для тисячів родин скитальців різних національностей. Ініціатива влаштування такої імпрези вийшла від дир. Гільца, і її провели в життя всі національні групи оселі. Ранньою весною 1946 р. створено міжнаціональний комітет, завданням якого було зорганізувати на літо того ж року фестиваль пісні й танку. Тому, що в оселі вже в тому часі було більше українців ніж інших національних груп, тягар організації і проведення цієї імпрези спочивав на плечах української групи. Відбуто ряд ділових нарад, намічено програму на цілий день і після цього почалася підготовка. Кожна національна група робила все можливе, щоб приготувати якнайкращу програму, бо це був перший того роду виступ перед американцями і іншими народами, представники яких працювали на різних посадах в УНРРА і в військових окупаційних урядах. Зроблено потрібну рекламу, запрошено багато чужинецьких гостей, і оселя ожидала цієї великої імпрези.

Фестиваль відбувся однієї неділі в травні 1946 р. Була чудова погода. Від самого ранку почали приїздити різні гості, таборова поліція втримувала порядок і безпеку, дбаючи, щоб не було несподіваних провокацій. На великій трибуні видніли гарно виконані транспаранти і національні прапори. Перед полуднем приїхали військові старшини з почотом, дирекція і працівники УНРРА та багато інших гостей. Всіх їх гучно привітано, попрошено на трибуну. Тисячі народу, молодь, старше громадянство заповнили всі можливі місця, щоб бути учасниками цієї небуденної події. Треба було не тільки привітати гостей, але показати їм культуру тих народів, дітей яких воєнна хуртовина викинула з рідних земель. Завдання в цих умовах не було легке, але при дуже дбайливій праці імпреза була вдалим показом неznаної для гостей культури цих народів. Чудові національні убори, гарні танці з музикою, виступи різних хорів - все це творило прегарну картину цілості імпрези. В очах гостей видно було подив, бо їм трудно було зрозуміти, як можна в таборових умовах зорганізувати таку програму. Це признання висловлювали наші гості у своїх промовах, вони gratулювали організаторам і виконавцям гарної програми і говорили, що фестивалю вони ніколи не забудуть і передадуть своїм урядам враження про те, що вони бачили. В пополуночних годинах, коли програма офіційно була закінчена, гості ще довго говорили з поодинокими представниками кожної національної групи, оглядали оселю, відвідували приватні мешкання таборовиків, всім цікавилися і не спішилися від'їздити. Для них це був інший, гарний день, проведений разом з тими, яким грозила репатріація і які були позбавлені всяких людських і національних прав.

Ця велика і оригінальна імпреза була не тільки вдала, вона була корисна, бо напевно в якійсь мірі переконала гостей з американської армії і представників ІРО, що ці ДіПі — це вартісні люди і їм варто допомогти влаштувати життя в нових країнах поселення.

Відвідини достойних гостей. Життя мешканців оселі ставало буденним, хоч ніби нормальним, люди призвичаювалися до дійсності і ставали байдужими до всього, що діялося довкруги них. Дехто ще жив надією, що прийде час, коли можна буде повернутись на батьківщину, а дехто робив пляни поїхати за океан і там починати нове життя. Та все це були мрії і надії, життя плило своїм руслом і таборовим „трибом”. Всі ждали чогось нового, невідомого. Милими несподіванками для мешканців оселі були відвідини гостей з невідомої Канади, США і з Ватикану. Ці відвідини відбулися в 1946-1948 рр. і з ними пов'язувано великі надії на краще завтра, на допомогу в обороні людських прав і врешті на можливості переселення до заморських країн. Першим гостем в оселі був о. д-р Василь Кушнір, тодішній і пізніший президент Комітету Українців Канади. До цих відвідин мешканці оселі приготувались заздалегідь, бо дир. Гільцові, як канадському громадянину, залежало на тому, щоб канадські гості від'їхали з оселі з найкращими враженнями. Наше прийняття о. д-ра Кушніра було сердечне й традиційне. По вступній церемонії привітання о. д-р Кушнір виголосив у таборовій залі, в присутності дирекції УНРРА, промову, в якій поінформував про життя і працю КУК, а при тому сказав, що Канада ще не рішена прийняти нових поселенців. Якщо уряд, за згодою парламента, допустить нових емігрантів, то тільки молодих і здорових людей як фізичних працівників, бо Канада вчених людей не потребує...

Відвідини о. д-ра Василя Кушніра з Канади, 8 березня 1946 р. — хор "Сурма", промовляє о. д-р Кушнір, голова Централі КУК.

Сидять зліва: о. д-р В. Кушнір, д-р Василь Мудрий - голова ЦПУЕН, о. Богдан Ганушевський - голова УОДК, інж. Антін Артимович — комендант оселі.

Привітання о. д-ра В. Кушніра, співає осельний хор, вітає голова УОДК о. Богдан Ганушевський.

З прикрістю треба сказати, що ми були розчаровані такими заявами, хоча о. д-р Кушнір потішав, що КУК робить усі заходи, щоб нам допомогти. Ця візита не тривала довго і мала радше офіційний характер. Подібно виглядали відвідини д-ра Галана, президента ЗУДАК США, який нічим навіть не потішив наших мешканців і поведився надто офіційно.

Натомість незабутніми були відвідини гостя з Канади Антона Глинки, посла Федерального парламенту в Оттаві. Було це в навечір'я Різдва 1947 р. Про ці відвідини управу оселі задалегідь повідомив дир. Гільц, який особливо був зацікавлений цією візитом канадського парламентариста з Оттави. На його думку це були урядові відвідини, і від них буде залежати, чи Канада відкриє свої брами для нових емігрантів.

На означену годину ранку в холодний свят-вечірній день на оселю приїхав очікуваний гість в товаристві дир. Гільца, його штабу і з охороною американської військової жандармерії на мотоциклах. Управа табору, Таборова Рада, представники організованого життя оселі, гарно умундурована таборова поліція, духовенство і шкільна молодь привітали гостя перед головним будинком оселі голосним „слава” і хлібом та сіллю. Після коротких промов з обох боків в театральній залі відбулася зустріч. За почесним столом засіли посол А. Глинка, побіч нього військові та унрівські представники, а даліше представники оселі. Заля замала, тому залучено голосники, щоб можна хоч дещо почути назовні. Ще одне привітання двома мовами, а тоді коротко англійською і властива промова гостя українською мовою до народу. На залі тиша, немов би нікого не було. Промова коротка, зате змістовна і підбадьорююча.

Після офіційної частини наш гість подякував представникам ІРО й армії за їх асисту і додав: „Тепер я лишаюся тут, бо хочу докладно запізнатися з життям, працею і бажаннями населення, все бачити і розмовляти з поодинокими людьми. Як довго тут буду - не знаю. Як скінчу свою працю, тоді до вас потелефоную і приїду до вас ночувати”. Військові підвелися з місць, віддали шану і від'їхали, а наш гість залишився з нами без асисту і без американської поліції.

Впродовж цілого дня посол Глинка оглядав все, що було і що діялось в оселі, відвідав школи, лікарню, варстати і приватні мешкання, а обід з'їв у таборовій кухні, як їли всі, що там харчувалися.

Під вечір ми попросили нашого гостя залишитися і разом з нами відсвяткувати український Свят-Вечір. Приємно було нам, коли він радо прийняв наше запрошення і потелефонував до армії, що приїде до них пізно вночі, бо буде святкувати в таборі. Просив не робити нічого спеціального, бо він хоче раз бути на свят-вечірній вечері, про яку йому багато розповідали його батьки, як то в старому краю вони святкували. В часі вечері діти з садка і народньої школи дали коротку різдвяну програму, а потім всі учасники вечері колядували. Після цього кожний хотів бодай кількома словами обмінятися з такою високопоставленою і одночасно скромною особою, що рада була поговорити з різними людьми, усіх краще пізнати. Наш гість справді був задоволений і це вдоволення виявив у прощальному слові подяки і запевнення, що зробить все, що буде в його силах, щоб Канада нас прийняла до себе.

Після повороту до Канади посол А. Глинка виголосив знаменну промову в канадському парламенті, яка мала своє значення. Дещо пізніше канадський уряд почав допускати нову еміграцію до Канади, в тому числі й українців. Посол

Посол Антін Глинка відвідує оселю, 6 січня 1947 р.

Глинка переслав управі оселі свою промову в парляменті і тоді ще раз щиро нам подякував за тепле і щире прийняття, додаючи, що його він ніколи не забуде. Йому здавалося, що воно було на клаптику української землі, де він перший раз святкував український Свят-Вечір. Ці відвідини залишили найкращі спомини у мешканців оселі. Це була виинятково гарна подія.

Цей наш дорогий гість відійшов з цього світу на 50-му році життя. Хай канадська земля буде йому легкою.

Ніколи не забуду відвідин Кир Івана Бучка, Архиепископа Української Католицької Церкви, 24-25 квітня 1948 р. Архиеп. Іван Бучко, який перебував у Римі, був "Архипастирем скитальців" - духовним батьком і опікуном скитальців, зокрема членів української дивізії "Галичина". Він інформував Папу про долю скитальців і завдяки його інтервенціям Апостольська столиця давала матеріальну допомогу, а що важливіше, впливала на уряди західних держав, щоб скитальців і дивізійників вони не видавали в руки советам на очевидну смерть. Тому згаданій суботи, 24 квітня 1948 р., всі мешканці оселі, без різниці віровизнання, сердечно вітали достойного Гостя під римо-католицькою церквою біля оселі хлібом і сіллю. Владика їх теж вітав від щирого серця і підтримував на дусі, запевняючи, що Боже Провидіння їх не покине. Ця візита була історичною подією в житті оселі. Вона мала характер щиро-християнський і гріла наші серця новими надіями.

Наша оселя вітала в себе ще багато інших гостей, своїх і чужих, і всі вони від'їздили з добрими думками про її мешканців і всюди корисно інформували про життя і працю оселі. А це, між іншим, було одним з наших завдань дати нагоду чужинцям пізнати нас. Бо нас або не знали зовсім, або знали так, як їм наші вороги нас малювали. На мою думку, мешканці оселі своє перебування на чужині використали для доброго імені українського народу. Я кладу на це наголос тому, що спочатку я мав нагоду переконатися, що в opinіi наших опікунів, військових і цивільних, ми були незнаними або людьми, які здатні тільки бути звичайними робітниками. За два роки цей погляд змінився в нашу користь.

Тиждень Української Культури. Імпреза великого значення, яка знайшла широкий відгомін між земляками в Німеччині, а ще вище оцінили її чужинці, для яких властиво вона була зорганізована. З ініціативи управи оселі створено в 1948 р. діловий комітет очолений Володимиром Блавацьким, в склад якого увійшли визначні діячі культурно-мистецьких організацій і установ оселі. Метою цього комітету було зорганізувати "Тиждень Української Культури", подуманий в першу чергу для чужинців - представників американської армії, ІРО, німецької адміністрації м. Регенсбургу. Тому рішено відбутися цю імпрезу у таких приміщеннях міста, які для того найкраще надавалися б. Треба з признанням відмітити, що німецькі власті поставились до наших плянів надзвичайно прихильно і безкоштовно віддали до нашої диспозиції "Кунстгалле-Штадтпарк" на виставку образотворчого мистецтва, домівку німецького Мистецько-промислового Товариства на виставку українського народнього мистецтва і залю місцевого оперного театру на вечірні концерти впродовж цілого тижня. Багато допомогли нам теж американські військові та ІРО чинники. З метою надання цій імпрезі поважнішого характеру, створено Почесний комітет, до якого від українців увійшли Василь Мудрий - голова

ЦПУЕ, д-р Роман Смук представник ЗУАДК, і сот. Богдан Панчук, а від чужинців представники армії, ІРО і німецької влади.

Підготовка цих трьох окремих імпрез вимагала від Ділового комітету великого вкладу праці. Треба було зв'язатись з кращими мистцями образотворчого мистецтва, розкиненими по цілій американській зоні, щоб дістати від них картини на виставку, треба було призбирати найкращі вироби народного мистецтва і вкінці треба було домовитися з найкращими мистецькими ансамблями і поодинокими мистцями, щоб на кожний вечір повного тижня мати окремі програми. Діловий комітет, при дуже активній допомозі не тільки таборових установ, але також при співпраці окремих з американської зони знавців поодиноких ділянок мистецтва, вив'язався з цього трудного завдання якнайкраще. На означені дні й години все було готове для публіки різної національності і якості. Німецька преса, окремо запрошена на всі імпрези, була заступлена фаховими людьми, пильно слідувала за всім і друкувала фахові рецензії.

Запляновані імпрези були визначені в такому порядку: образотворче мистецтво — відкриття 7 березня о год. 11 ранку, до 21 березня; народне мистецтво — відкриття 9 березня, до 21; концерти солістів і хорів, балет та музика від 7 до 15 березня. На відкритті виставки образотворчого мистецтва перший промовив представник американської армії, полк. Кемпбел. Він висловив радість, що його вибрали до почесного комітету тижня української культури, яку він мав уже нагоду пізнати. Особливо йому подобається українське мистецтво. Серед несприятливих обставин українські мистці дотримуються свого національного мистецтва. Цей факт доводить, що українці можуть бути добрими громадянами в кожній країні, в якій оселяться. Хоч часи непевні, але українці, такі працюючі і обдаровані люди, можуть спокійно дивитися у своє майбутнє.

Наступним промовцем був директор ІРО в Амберзі Блекмур, який теж подякував за вибір до почесного комітету, висловив признання за таку чудову виставку і при тому він подав найближчі пляни і завдання ІРО.

Третім промовцем був урядовий комісар для біженців Едвард Лянґ німець, який ствердив на вступі, що український народ, який багато перетерпів від більшовиків, завжди мав симпатії до німецького народу. В Регенсбурзі німецьке населення співчуває українцям та цінить український народ за його культуру і мистецтво, які він продовжує плекати і розвивати на вигнанні. Німці вітають цей почин українців показати ширшому німецькому загалові свою культуру, бо це міст до порозуміння між обома народами.

Останнім промовляв Василь Мудрий. Українці, говорив промовець, виселені зі своєї батьківщини, репрезентують народ зі старою культурою і мистецькою традицією. Не зважаючи на втрату батьківщини, працюють і творять серед важких обставин культурні цінності, які мають вартість не лише для українців, але і для загальноєвропейської, християнської культури, з якою український народ зв'язаний від найдавніших часів. Після свого слова проголосив виставку відкритою, перетинаючи у дверях блакитно-жовту стяжку. Чоловічий хор "Сурма" під проводом Омеляна Плешкевича відспівав три пісні: "Засяло сонце золоте", "Закувала", та "Ставок заснув". Після цього численно зібрані гості розійшлися по залах павільйону оглянути виставлені картини й різьби.

9 березня відбулося відкриття вистави українського народного мистецтва знову при участі тих самих представників американської військової влади, ІРО і німецької адміністрації та української громади. Промовляли ті самі панове, які говорили на відкритті вистави образотворчого мистецтва. Всі вони висловлювали признання, заявляючи, що такими виставами може гордитися кожний культурний народ. Останнім промовцем, який офіційно відкривав виставу, був посадник оселі Я. Сербин, Він вказав на мету цієї вистави, яка відзеркалює душу українських широких мас, подякував усім жінкам і жіночим організаціям, що допомогли влаштувати таку цінну виставу. Вкінці хор ОУЖ під проводом О. Кокодинської відспівав чотири настроєві пісні.

Третя частина "Тижня Української Культури" втішалася великою фреквенцією добірної публіки, що насолоджувалася українською музикою та балетом у справді мистецькому виконанні. Кожна точка програми була нагороджувана рясними оплесками публіки, серед якої багато було фахівців загального мистецтва. В німецькій пресі було багато фахових рецензій про всі імпрези цього тижня, і всі вони були сердечними і похвальними.

Після закінчення цього тижня до канцелярії посадника приїздили американські старшини на розмови, щоб більше довідатися про Україну і українців, про справжнє положення в Україні до вибуху війни і про панування „геніального” Сталіна. Але були часто і наївні питання, як наприклад, „якщо там зле, то чому вибираєте Сталіна на президента СССР”, і т.п..

„Олімпіада ДіПі”. В літі 1948 р. відбувалася в Лондоні, у Великобританії, 14-та Світова Олімпіада. З ініціативи Ради Фізичної Культури під проводом mgr Івана Красника в Авгсбурзі, на терені Міжнародного Комітету постала спортова секція, яка взялася за організацію „Олімпіади ДіПі”. Вона не була подумана як конкуренція для міжнародної Олімпіади, а її завданням було звернути увагу світу на поневолені народи, яких бракуватиме в Лондоні, бути доказом солідарности вигнаних з батьківщини членів цих народів, та моральної і фізичної вартости їх спортсменів. Зорганізувати задумане діло не було легко. Саме в тому часі ІРО почало зменшувати харчові пайки, прийшла виміна грошей, а в додатку ІРО відмовилось дати змагунам харчову допомогу і безплатні залізничні квитки. Багато представників Міжнародного Комітету були готові зрезигнувати з участі в Олімпіаді ДіПі саме з цих причин. Ситуацію врятували українці. Рада фізичної культури зуміла зорганізувати почесний протекторат центральних українських установ, до якого ввійшли кол. посол Василь Мудрий, голова ЦПУЕ, Роман Смук, директор ЗУАДК, Юліян Павликовський, президент Унії Української Кооперації на еміграції, і д-р Ярослав Воевідка, голова СХС. З допомогою вище згаданих установ, як теж Союзу Українців у Великобританії і таборових управ у Міттенвальді і Регенсбурзі, Рада фізичної культури склала плян фінансування участі української команди і дала їй моральну основу підтримувати ідею Олімпіади ДіПі. Ця відвага українців підбадьорила інші національності і корисно вирішила долю Олімпіади ДіПі в Німеччині.

Згадую про цю важливу подію тому, що до її початкового і кінцевого успіху в великій мірі прислужилися управа оселі і вся наша славна регенсбурзька „Січ”. Міжнаціональні змагання відбувалися в різних місцевостях, де були відповідні

площі і де була більша громада людей. Нашій оселі призначено обов'язок примістити всіх змагунів копаного м'яча, потрібне прохарчування і всі потрібні можливості підготовчої праці. Управа оселі радо взяла на себе цей обов'язок. З'їхалися на оселю найкращі змагуни копаного м'яча з усіх усюді в, і почалося тренування під вмілим проводом улюбленого і знаного всій українській громаді на рідних землях, сьогодні вже покійного, тренера й змагуна Володимира Кобзяра.

Всіх змагань було шість, деякі з них, наприклад Угорщина - Україна, відбулися на площі оселі в Регенсбурзі. Між глядачами були американські старшини й представники ІРО. Змагунів обох дружин гостинно прийняла численна публіка, а після закінчення змагань управа оселі і "Січ" приготували їм вечерю. Вислід змагань - 5:1 в користь України. Ще сьогодні не можна забути тих вражень і хвилюючих переживань українців в часі змагань з їх вислідом. Ці змагання дали багатий контакт з чужими співтоваришами недолі, звернули увагу чужинецької преси, радіо, дали нам спортивні успіхи, а головне, дали чужинцям правдивий образ про нас і навчили їх шанувати нас на спортовому майдані і при зеленому столі міжнародних зустрічей і народ.

У підготовку "Олімпіади ДіПі" і її проведення в цілому вкладено багато енергії і грошей, але сміливо можна сказати, що українські спортсмени, як і українські спортові діячі, що брали участь в "Олімпіаді ДіПі" — Спортових Іграх Міжнародного Комітету Політичних Втікачів — добре прислужилися справі нескореного українського народу.

Прощання дир. К. Гільца і його заступника, дир. А.Тараски. 13 жовтня 1947 р. відбулося прощання дир. УНРРА К.Гільца, який закінчив термін праці і повертався в Канаду. На площі оселі, біля шпиталю, о 5-й годині по полудні зібралися діти садка і народної школи, учні гімназії, молодь, поліція і багато старших громадян. На трибуні засіли члени Таборової Ради і президії управи оселі, а між ними К. Гільц. Дир. А. Тараска через перешкоду не міг прибути. Прощальну промову виголосив Я. Сербин. Він, між іншим, сказав, що прощає обох директорів як найбільших приятелів, яких оселя мала впродовж дворічної опіки з боку УНРРА. З особою дир. Гільца зв'язана була тісно доля шістьох тисяч людей різних національностей. У ньому знайшли вони людину, яка поставила собі мету давати всебічну допомогу жертвам Другої світової війни. Свій обов'язок він виконав сумлінно. Щоб належно оцінити його працю, треба пригадати собі час, коли доля і життя мешканців оселі були в постійній непевності і коли єдиною розв'язкою проблеми ДіПі була примусова репатріація. Саме в його особі вони знайшли зрозуміння їх положення і моральних переживань. Він був першим офіцером УНРРА, який з власної ініціативи почав організувати життя в оселі, в першу чергу в ділянці суспільної опіки і в розбудові господарства оселі. Він дав їм можливість організувати життя у всіх інших ділянках. У всіх небезпечних хвилинах він був їх ширим приятелем і дорадником. Завдяки йому вони мали другу добру людину в особі дир. А. Тараски, який також ставився до них з великим зрозумінням... Від імени всіх інших національних груп оселі прощав радний Кржисецький. На спомин вручено подарунки: альбом із знімками з життя оселі, малюнок "Гуцулка", вишиваний обрус. Діти в національних одягах обдарували дир. Гільца китицями цвітів.

Накінець промовляв дир. Гільц. Він згадав про початки співпраці з управою табору, як ця співпраця була для нього справді приємна і цінна. Були важкі часи і багато важких проблем, які розв'язувано в міру можливостей. І в майбутньому буде ще багато важких проблем, які треба буде позитивно розв'язати. Запевняв, що до року багато західних держав, в тому і Канада, приймуть нових емігрантів з таборів ДіПі. В Канаді він буде мати нагоду говорити з міродатними урядовими кругами, і це напевно вплине корисно на допущення ДіПі в Канаду. Кінчаючи своє слово, запевнив, що ніколи не забуде хвилини, які пережив з мешканцями оселі. На прощання хор "Сурма" заспівав три пісні: "Кавказ", "Закувала", і "Засяло сонце золоте". Вже вечоріло, а директори К. Гільц і А. Тараска, який під кінець таки прибув на оселю, вели розмови з членами Таборової Ради і управи та іншими мешканцями оселі, згадуючи добрі і злі часи пережиті спільно.

ЗАКІНЧЕННЯ

Варто б зробити загальні висновки з цілоти життя і праці оселі, щоб навітлити їх з усіх боків і дати правильну оцінку. Завдання не легке, бо трудно людині бути об'єктивною тоді, коли вона виконувала відповідальні обов'язки. Все ж таки постараюсь дати об'єктивну оцінку, бо цього вимагає моя тодішня позиція в таборі і моя праця.

Коли писати про регенсбурзьку оселю, то треба пам'ятати, що вона була нам дана завдяки великим старанням тодішньої управи УОДК і Біолі Пфроммер, тодішньої працівниці УНРРА, яка брала участь у розмовах членів управи УОДК і представників інших національних груп у червні 1945. В цих розмовах було наголошено, що люди мають досить всяких німецьких таборів і УНРРА повинна дати їм нарешті можливість жити в приватно-родинних приміщеннях. Це була важка проблема, бо німці самі відчували в той час брак житлових приміщень. І тоді, на наше щастя, впав вибір на Ганггоферзідльонг. В. Пфроммер зуміла переконати адміністраторів УНРРА, яка з'ясувала цю справу військовому управлінню, і врешті військова влада вирішила виселити німців з тієї оселі і передати її ДіПі різних національностей. Це було важливе рішення, бо більшість ДіПі жили переважно у військових касарнях чи робітничих бараках.

Домашньо-родинне життя в оселі позитивно впливало на піднесення морально-етичного стану. Співжиття з іншими національними групами плекало толерантність і спонукувало здорову конкуренцію та охоту до культурної і фахової праці. Поселення в таборі багатьох наукових працівників підносило респект до української групи. Вибір членів адміністративних органів оселі був від початку до кінця добрий, і ці провідні люди з'єднували симпатії своїх і чужих. І тому нічого дивного, що коли прийшов час порівняння і оцінки, яка національна група має залишитися і заселити табір, вибір впав на українців. Це була перша перемога українців. Створився великий український табір-оселя. З одного боку населення з різних земель України, з різними традиціями, звичками і вимогами, а з другого боку тільки — якщо можна так висловитись — українська "влада", до якої саме нам, українцям, так важко звикнути. Багато було різних труднощів, та в загальному їх побороно в міру тодішніх умов. Оселя творила наче маленьке містечко, яке мало виглядало на табір, і це була найважливіша прикмета оселі.

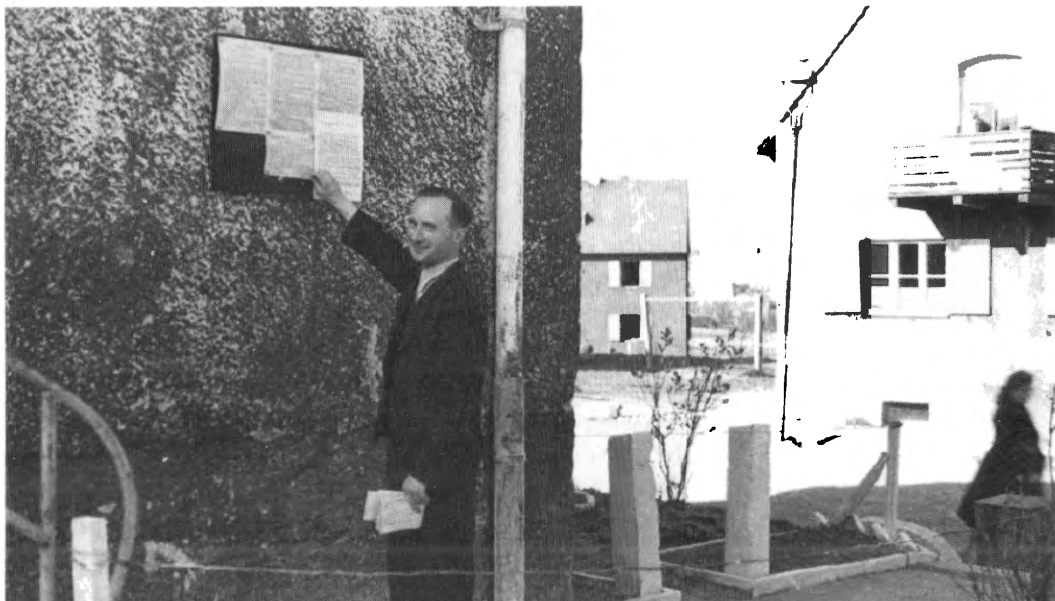
Серед мешканців оселі панувала солідарність і росла національна свідомість, хоч існували гострі групові зрізничування. Ми старались гідно репрезентувати наш народ на чужині і залишили по собі добру опінію серед тих, з якими доля примусила нас жити і співпрацювати.

Хай ці скромні рядки будуть щирою подякою тим, з якими я мав нагоду посередньо і безпосередньо працювати. Мило згадую усіх мешканців оселі, бачу їх сьогодні немов на екрані. Важко було б забути маленьку дітвору з садочка, добре пам'ятаю школярів з народної школи, а ще краще гімназійну молодь. З нею мав приємність стрінутись по довгих роках на їхньому товариському з'їзді на весні 1980 р. на Союзівці в США. Ця мила зустріч зробила на мене сильне враження. Замість молоденьких дівчат і хлопців я зустрів матерів і батьків, а навіть бабусь і дідусів. Багато з них сьогодні на відповідальних становищах, професіоналісти в різних галузях науки, гідно продовжують працюю їх батьків і учителів-виховників із ще кращими успіхами.

На цьому закінчую статтю. Радію, що наша спільна праця в оселі буде записана. Може, колись про наше скитання будуть читати наші нащадки в Україні і побачать, що ми не прогайнували тих років і не тільки зберегли своє фізичне існування, але в міру скромних можливостей старалися бути представниками України, говорити про її боротьбу за самостійність і здобувати для неї нових приятелів.

Використані джерела:

1. "Вісник Оселі".
2. Архів Миколи Марковського, УВАН, Нью Йорк.
3. Документи колишнього директора УНРРА Карла Гільца, Бібліотека-Архів, Salvation Army, Торонто.

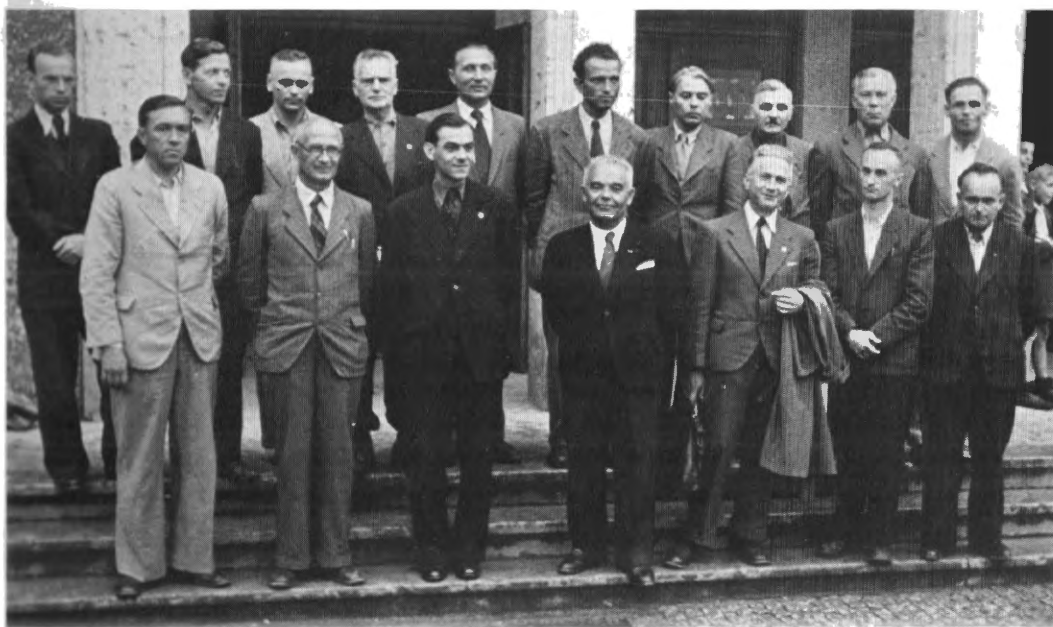

Мгр Володимир Кліш вішає афіші ...

Адміністрація табору

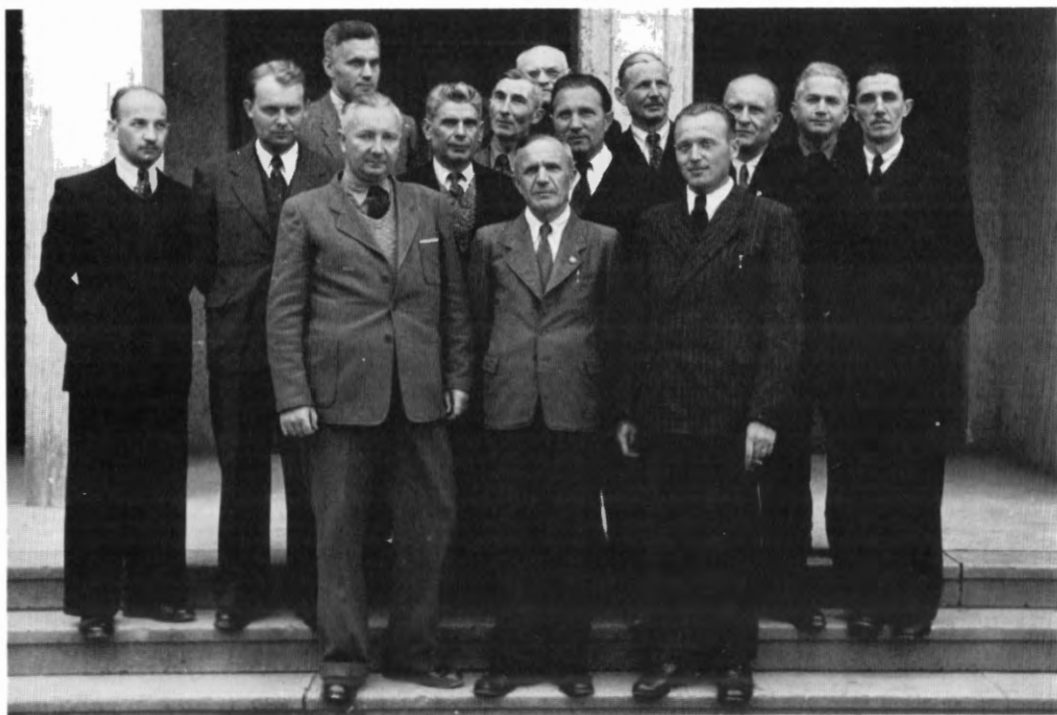
Управа табору, 1946 р. Сидять зліва: О. Сосна, Дрималик, І. Мула, Марія Голуб, Я. Сербин, І. Фаєвців, М. Тимчук, Стоять зліва: Я. Гомзяк, З. Корчинський, Є. Приходько, О. Порендовська, А. Тершаковець, О. Кушнір, Р. Брикович.

Члени Таборової Ради з представником ІРО. 1-ий ряд зліва: Н.Н., А. Артимович — голова Ради, представник ІРО, В. Паславський — голова контрольної комісії, О. Гайдай, В. Кліш — секретар ОПУЕ, Н.Н. 2-ий ряд зліва: В. Паїк, А. Феник, Н.Н., полк. М. Євтушенко, Є. Сумик, Б. Мартинович, Н.Н., В. Футала, І. Сторожук-Вознюк, Н.Н.

Управа табору, 1947 р. 1-ий ряд зліва: М. Пестрак, Є Боднарук, С. Нагірна, Я. Сербин, О. Порендовська, І. Фаєвців, М. Утриско. 2-ий ряд зліва: З. Корчинський, Н.Н., М. Тимчук. І. Голембйовський, І. Мула, М. Величко, О. Кушнір. 3-ій ряд зліва: К. Мандзенко, К. Яримович, С. Голод. Н.Н., П. Семків, М. Татух, Ю. Теодорович.

Управа табору та голова Таборової Ради, 1949 р. 1-ий ряд зліва: І. Базарко, О. Кушнір — голова Таборової Ради, П. Балей — посадник. 2-ий ряд зліва: П. Семків, З. Корчинський, І. Карапінка, Є. Сумик, О. Караван, І. Небола. 3-ій ряд зліва: А. Книш, Н.Н., Н.Н., А. Залізко, О. Гайдай.

Антін Артимович — 2-ий комендант табору, по Володимиру Заяцю.

Ілля Мула, Ольга Порендовська-Білоостоцька — секретарка управи і 3-ій посадник табору
Ярослав Сербин.

Іван Максимчук —
перший заступник посадника.

Іван Фасвців — другий заступник посадника.

Микола Марковський — архівар.

Омелян Кушнір —
культурно-освітній референт.

Теодор Крочак — комендант поліції.

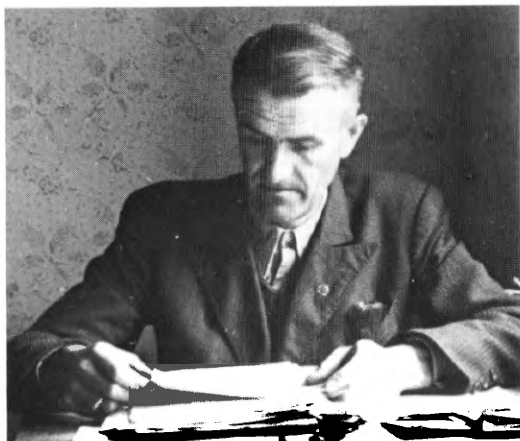
Микола Кавка — харчовий відділ.

Ілля Мула — правні поради.

Іван Голембйовський —
референт суспільної опіки.

Роман Чубатий —
референт фахових курсів.

Микола Костинюк — перекладач.

Клим Яримович — керівник пошти.

Іван Данилович — керівник кантини.

Роман Брикович — референт праці.

П. Базалицький — урядник.

Полк. М. Омелюсік — урядник.

Відділ управи.

Відділ управи.

Тайне голосування, за урною Т. Турчин.

Відділ управи.

UNRRA Administration

Mr. B. F. Landstreet, director UNRRA team 120.

Miss Sarah Comfort Cary, administrative assistant.

Miss C. E. Blackwood, nurse.

Miss Julia Smith, welfare officer.

Mr. C. E. Wheeler and Mr. Barr.

Dr. Charles Whitney, medical officer.

Mr. J. J. Quirke, supply officer.

Директор ІРО, п. Едвардс, на оселі, 1947 р.

Американський генерал Keyes на оселі.

Прощання Міс Джулії Сміт, 1947 р. Сидять біля неї зліва проф.
М. Іваненко та інж. А. Артимович.

Прощання Міс Сміт, праворуч пані Стефанія Нагірна, зліва перекладачка.

Прощання п. Ляндстріта, 1947 р.

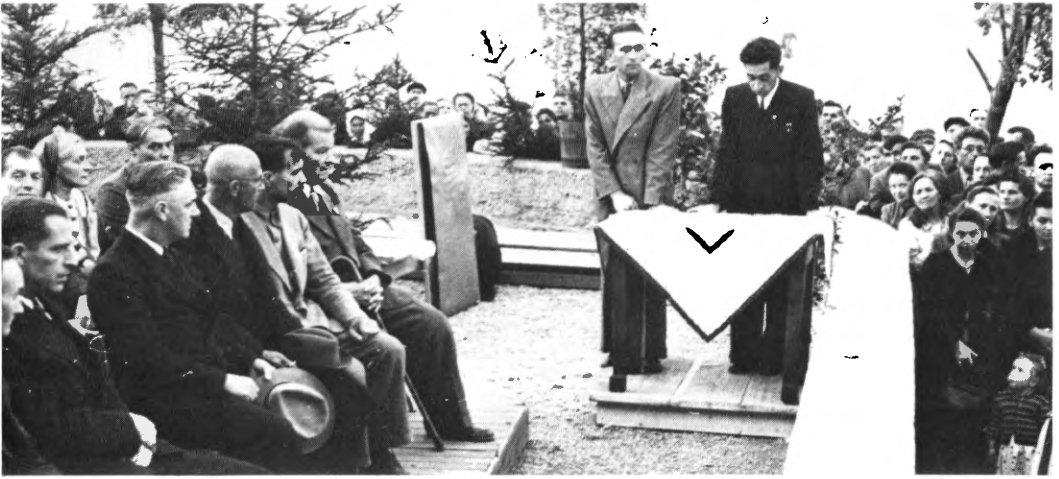
Міс Пфроммер прощається з членками ОУЖ та з представниками різних українських організацій, 1947 р.

Прощання п. Карла Гільца, директора УНРРА і п. А. Тараски, 1947 р.

Прощання п. Карла Гільца, директора УНРРА і п. А. Тараски, 1947 р.

Прощання п. Карла Гільца, директора УНРРА і п. А. Тараски, 1947 р. Стоять: Мирон Руснак — перекладач, і Я. Сербин.

Прощання п. Карла Гільца. Сидять зліва: д-р Василь Паславський, мгр Володимир Кліш, д-р Осип Любчак.

Біля дітей Катруся Захарчук-Генгало.

ДОПОВНЕННЯ ДО ІСТОРІЇ ТАБОРУ ГАНГГОФЕРЗІДЛЮНГ

Додаток цей має відношення тільки до тих місяців 1948-49 року (вересень-травень), на протязі яких я виконував обов'язки посадника. Період той не був помітний нічим особливим. Властиву історію, тобто вирішні події, що мали вплив на оформлення того табору і його долю, треба віднести до років 1945, 1946 і 1947.

Моя родина (жінка, її мати, син і я) була приписана до регенсбурзького табору десь при кінці 1946 року, але особисто я набагато більшу частину часу перебував у Мюнхені, працюючи в В-ві „Українська Трибуна” як один з його директорів, відповідальний за редакційні проблеми.

В тому таборі, як і в інших по цілій Західній Німеччині, було повно внутрішнього тертя. Тут ті тертя мали чисто внутрішньо-національний характер, бо табір у подавляючій кількості заселяли українці східних, центральних і західних земель. Щоб мати об'єктивний погляд на проблеми й події, про які буду тут писати, необхідне вступне пояснення.

Не без того, що на внутрішні стосунки між мешканцями з різних українських земель — з одного боку, а з другого — між адміністрацією й рядовими громадянами, мала вплив ворожа диверсія із-зовні, проте найголовнішою причиною взаємного недовіря й відчуженості були різниці психологічної натури, що розвивалися на протязі віків під різними окупаціями і тут виявилися в побуті, в релігійних практиках і найголовніше — в різному ступені громадської організованості та в світоглядно-політичних афіліяціях.

Емігранти з західних земель, зокрема з Галичини, мали за собою сто років організаційного досвіду, набутого серед умов без порівняння сприятливіших для організованої самодіяльності, самоосвіти, національно-освідомлюючої праці чотирьох поколінь фахової інтелігенції, яка, вийшовши з народніх надрів, віддавала велику частину свого часу й матеріяльних засобів на організування громадських, самоосвітніх, політичних і врешті підпільно-революційних формацій. Словом - галицький елемент був продуктом столітньої наполегливої і всебічної праці найсвідоміших і найідейніших людей не тільки льокального, але й зазбручанського походження. У великому ісході на Захід українці Галичини винесли із собою і ті організаційні схеми, з якими вже зрослися, і з хвилиною першої нагоди осілого життя ті схеми входили в життя і його формували.

Українець з-за Збруча вийшов на Захід із без порівняння гірших умов для особистого, громадського й національного себевияву. Жорстокі валуївські русифікаційні засоби царського режиму, жахливі роки ленінсько-сталінської диктатури, яка розстрілами, засланнями та голодомором знищила одну четвертину українського населення, внеможливіювали послідовну національно-організаційну й освідомну працю не тільки серед народніх мас, але й студіюючої та фахової інтелігенції. Рядові українці з-за Збруча опинилися на Заході в стані цілковитого розпорошення, без жодних громадсько-організаційних схем і традицій. За ними не було безперервної столітньої праці над піднесенням

їх від рівня інтуїтивної етнічності й традиціоналізму на вищий рівень свідомої політичної діяльності. Окремі і короткотривалі спроби кращих синів і дочок тієї великої частини нашого народу були безпощадно знищені валуївськими методами політичного насилля і сталінським кривавим терором, якого ще світ не знав.

Крім того, ціла східньоукраїнська еміграція опинилася зараз по закінченні війни під загрозою репатріації, яка не загрожувала українцям з-під польської займанщини. В тих смертельно загрозливих умовах для східньої еміграції в 1945-46 роках не було місця на ніщо інше, як тільки зберегти себе від репатріації, приписуючись, як хто тільки міг, до „українців з-під Польщі”.

Силою факту організація таборового життя опинилася в руках „західняків”. Перші внутрішні тертя в конкуренції за „владу в таборових республіках” мали характер політичної ривалізації між „бандерівцями” і „мельниківцями”. Проблема „західняків” і „східняків” на той час залишилася ще підшкірною. Конспірація східньої еміграції перед владою альянтів і перед зовнішнім світом викликала безкритичне враження у „західняків”, що „східняки” не мають ні організаційного хисту, ні ідеологічного вироблення й стійкості. Чому це ми, „західняки”, не зуміли вчуватися в те беззахисне положення наших братів із Сходу, трудно сьогодні зрозуміти.

Щойно з відхиленням загрози репатріації, і в великій мірі завдяки відважній демонстрації великого „східняка” Івана Багряного брошурою „Чому я не хочу вертатися”, почала східньоукраїнська еміграція висувати свої домагання на співучасть у „владі таборових республік” і в оплачуваних організацією ІРО адміністративних посадах установ самоврядування. Те останнє, цілком зрозуміло, грало дуже велику роль в розпалюванні внутрішніх антагонізмів.

У регенсбурзькому таборі конфлікт Сходу і Заходу набрав гострих форм і загрожував розподілом табору на дві окремі „нації” — східняцьку і західняцьку, зараз після виїзду дир. Я. Сербина до Канади в місяці червні 1948 р. За ієрархічною схемою самоврядних таборових властей завдання полагодити той конфлікт опинилося в руках Таборової Ради. Своїм складом і чисельністю Таборова Рада не дуже то підходила ні для рішучих потягнень ні для тонкодипломатичних переговорів з опозицією. На щастя, головою Таборової Ради був Василь Футала, дуже розумна і політично думаюча людина. На підставі моїх статей в „Українській Трибуні” він набрав переконання, що я в ролі посадника мав би ще найбільше шансів на замирення в таборі. Як православний холмщак, народжений ще за царської адміністрації, я був ближчий для східньої України ніж галичанин, а з уваги на те, що середню освіту я здобув у Галичині (Сокаль) і впродовж 5-ти років працював в організаційно-ревізійному відділі сокальсько-радеківського Кооперативного Союзу, мене можна було вважати напів-галичанином.

Футалі вдалося переконати більшість Таборової Ради, і у вересні 1948 року мені запропоновано перебрати обов’язки посадника. Я погодився. Затвердження від ІРО прийшло 1 жовтня.

Мою „інавгураційну” промову в великій залі перервали сильно образливі й непристойні вигуки від туго збитої групи біля входових дверей. Знаючи з власної організаційно-кооперативної праці по селах характер і ціну такої критичної „самодіяльності”, я зразу спинився в самій середині моїх „звеличників” і,

звертаючись по черзі від одного до другого, вимагав речевого пояснення для їхньої демонстрації. Мене збуто понурою мовчанкою, а тоді, звертаючись до битком набитої „друзями й недругами” залі, я висунув пропозицію. Щоби невдоволена теперішнім станом опозиція вилонила ділову репрезентацію для речевого обговорення й полагодження наболілих питань у межах таборового самоврядування.

У короткому часі заповілася делегація від „східняків”.

Її очолював інж. Олександр Панченко, з яким ми залишилися в правдивій приязні й тут, на американській землі. Членами тієї делегації були: Юрій Степовий і, здається, чи не Спиридон Довгаль. Прізвищ інших не пригадую. Проблему ставили ясно: йшлося про зрівнання в „громадських правах” і про участь компетентних членів опозиції в платних посадах таборової адміністрації. Голова Таборової Ради, д-р Іван Максимчук, голова правничого відділу і я прийняли ці домагання як справедливі, але вимагали терпеливості, діяння в добрій вірі й поважно поставитись в доборі кандидатів на домовлені пости. Узгіднено, що заступник посадника і заступники головних референтів будуть з опозиції.

Сьогодні не пригадую собі прізвищ усіх людей в адміністрації, крім мого заступника, Юрія Степового. Його початкова стриманість і холод розтаяли після першої „ділової розмови”, що вив’язалася в наслідок мого розпорядження в його присутності, щоб поставити відповідне бюрове устаткування для нього в канцелярії посадника. На його здивування, чому б не мати йому окремої кімнати, я подав дві причини: 1. Через канцелярію посадника переходить щоденно цілий ряд справ. Бувають справи суттєвої натури, але по більшості дрібничкові. Все таки заступник повинен бути в курсі всіх справ, щоб на випадок неприсутності посадника він міг вирішувати з набутим досвідом. 2. З уваги на наболілість стосунків з минулих літ воно вказане, щоб ставленик опозиції був свідком у полагоджуванні справ і коли вважатиме мої рішення однобічними, щоб міг зразу звернути мені увагу.

Проте налаштованість стосунків „на верхах” не зразу просякало в „низи”. Траплялися й рукопашні переконування противників. І коли це траплялося між „західняком” і „східняком”, вимір справедливості вимагав великого такту й об’єктивності не тільки в правничому розумінні провини й покарання. Пригадую один випадок побиття зараз таки перед канцелярією таборової управи, і поліціант відмовився зловити і арештувати винуватця. Ситуація вимагала, щоб я особисто провів арештування й винувника віддав на таборовий суд, а поліціанта на дисциплінарне покарання. Дуже помічним і співчинним в таких випадках був комендант поліції Теодор Крочак.

Також у часі тих бурхливих стосунків рознеслася поголоска по таборі, що дир. Сербин на пості посадника і декотрі референти ночами відвідували магазини й нишком наживалися. Це був очевидячки наклеп, бо будь-кому на „стілці” посадника не конче аж вночі треба було закрадатися до магазинів. Проте треба було покласти цьому край, і я попросив інж. Панченка, щоб він назначив від себе двох членів до слідчої комісії: двох членів назначила управа, а очолив комісію мец. І. Максимчук. Слідство протяглося близько місяця й очевидно не знайшлося потвердження цього наклепу ні свідками, ні документом.

Відпис протоколу я переслав дир. Сербинові до Канади і отримав від нього письмову подяку.

Це навчило мене не користати з найбільш невинної чемности з боку людей, що завідували будь-якими благами. Для прикладу наведу два випадки:

Під Різдво референт постачання Зенон Корчинський, завдяки своїм довготривалим зв'язкам з ІРО, мав можливість роздобути невеличку кількість першоякісної білої муки - поза офіційним приділом для табору - для членів управи. Відобравши від післанця торбинку з тією мукою, я звелів хлопцеві почекати і, насипавши в таку ж торбину звичайної приділової муки, передав хлопцеві із запискою до п. Корчинського передати це борошно позаприділово будь-котрій родині з найбільш потребуєчих.

Оголошено роздачу штанів потребуєчим. Я станув у черзі свого бльоку. Люди з чемности супроти посадника запрошували йти поза чергою. Я відмовився.

Все це, очевидно, не в доказ особливих моїх чеснот, бо я ані трішки не інший від усіх нас, але якраз завдяки оцій чисто тактичній поведінці до мене перестали напливати „панегіричні поезії” від „моїх підданих”.

Друга неприємна справа в тому часі, на яку адміністрація не могла мати жодного позитивного впливу, це поділ упівців на партійних і непартійних - не індивідуально, але як окремих представництв. Той розкол спричинив майорові Байді (Петрові Миколенкові) глибоке розчарування. Під його ж командою той цілий відділ УПА пробивався з Лемківщини до Баварії. Знаю про це, бо жив він в одній кімнаті моєї квартири і був одним з родини. Якщо не помиляюся, то тут не дуже-то похвальну роль відіграв сот. Громенко, під наглядом якого була окрема домівка упівців. На кількакратне донесення окремих громадян і в порозумінні з майором Байдою управа заборонила продаж алькогольних напиків у тій домівці.

Не зайвим тут буде ствердити, що Петро Миколенко був насправду високоідейним вояком-державником зрівноваженої вдачі і дуже безпосередній і щирий у спілкуванні з людьми. Невимовно жалію, що поки я збирався відвідати його на Сході Америки, він відійшов із цього світу.

Табір, як і за урядування дир. Сербина, далі гордився своєю культурно-мистецькою діяльністю: театр під проводом незрівняного актора й режисера Володимира Блавацького; виступи Капелі Бандуристів під мистецьким керівництвом Григорія Китастого й Володимира Божи́ка; також великою атракцією табору була мистецька студія Михайла Мороза. Кожночасне змагання Клубу копаного м'яча з баварцями високо підносили температуру футбольних співчувальників табору. Не буду тут писати про наші Церкви, працю шкіл, шпиталю, видавництва „Українське Слово”, бо все це читач знайде в мемуарах дир. Сербина і повторення тут зайве. Згадаю тільки визначніших з-поміж наших діячів культури, які або жили в тому таборі, або частенько відвідували нас і збагачували наш тимчасовий побут: Євген Маланюк поет і есеїст, проф. Віктор Доманицький, проф. Павло Зайців, Галина Журба, о.д-р Богдан Липський, піяніст і музиколог Роман Савицький, дир. гімназії Микола Величко, Оксана Дучимінська, інж агрономії при Сільському Господарі у Львові, і Володимир Кобзар, голова футбольного клубу і людина високої товариської культури.

Хоч і вибували щомісячно цілі родини на заокеанські поселення, життя в таборі йшло далі своїм утертим порядком і наш професійний журналіст Іван Дурбак аж ніяк не міг нарікати на брак новинок.

На закінчення цього, радше мемуарного характеру, додатку до історії ДіПі табору в Регенсбурзі не зайвим буде натякнути, що початкова поставка ..східняцької '' опозиції до мого посадництва з ворожої перемінилася на довгу чергу тостів ..на здоров'я Петра Несторовича '' при прощанні мене в далеку путь до Америки. І цієї нагороди я не проміняв би був за жадні скарби.

Пишу про це з єдиним наміром, а саме, щоб показати, що й сьогодні в цілій нашій діаспорі немає ні одної спірної проблеми, якої не можна б вирішити громадським порядком при добрій волі ворогуючих проводів і при дрібці дипломатичного хисту посередників.

Посадництво по мені перебрав згодом Африкан Хрущ, колишній ревізор Ревізійного Союзу українських кооператив і директор Кооперативного Союзу в Грубешові в роках 1940-1944. Людина хрустального характеру й небуденної працьовитости.

AREA TEAM 1046 H.O.

≡ СТАТУТ ТАБОРУ ≡

§. 1. ПРАВА Й ОBOB'ЯЗКИ МЕШКАНЦІВ ТАБОРУ УНРРА

1. Кожний мешканець табору, що закінчив 21 років життя, має право брати участь у завідуванні та діяльності свого табору.

2. Члени УНРРА-Тім являються з уряду на всіх зібраннях, сходах Комітетів і Таборової Ради.

3. Кожний мешканець табору зобов'язаний підчинятися розпорядкам керівників і їх заступників.

4. Кожний мешканець табору після закінчення 21 років життя має право голосувати, без огляду на його національність, релігійну чи расову приналежність, політичне переконання, суспільне становище й освіту.

5. Мешканці табору втрачають право голосування під час ув'язнення внаслідок припису цивільного або військового судів за кримінальні проступки.

6. Вибори мають бути загальні, безпосередні, рівні, тайні й будуть забезпечувати пропорційну участь різних національних груп.

7. Вибори мають проводити виборчі комісії на підставі виборчого правильника, що його затвердить УНРРА.

8. Реченець виборів буде встановлений за дозволом УНРРА.

§. 2. КЕРІВНИЦТВО ТАБОРУ.

9. Керівні органи табору:

- а) Таборова Рада і Провірна Комісія,
- б) Командант Табору й Управа,
- в) Таборовий Суд і його Правління.

§. 3. ТАБОРОВА РАДА.

10. Кожний мешканець табору має право бути вибраний до Таборової Ради після закінчення 25 років життя без огляду на його національність, віросповідну чи расову приналежність, стать, політичні переконання, суспільне становище й освіту.

11. Таборова Рада діє кожноразово на підставі розпорядків, що їх видає УНРРА.

12. Задаванням Таборової Ради є:

а) Перестерігати і переводити вповні та виключно напрямні й програму УНРРА,

б) заступатися за інтереси мешканців Табору перед УНРРА-Ерія та Головною Квартирою.

в) піддержувати й доразжувати Командантові Табору й Управі в виконванні їх діяльності.

13. Таборову Раду вибирається на час 6-ти місяців.

14. Число членів Таборової Ради буде встановлене як слідує:

- а) в Таборах до 1000 осіб, що управлені до голосування — 1 заступник на кожних 100 мешканців, в цілості не менше 5 заступників,
- б) в Таборах від 1000—3000 управлених до голосування — 1 заступник на 200 мешканців, у цілості не менше 10 заступників,
- в) в Таборах понад 3000, управлених до голосування — 1 представник на 300 мешканців, у цілості не менше, як 15 заступників.
15. На першому засіданні ново-вибраної Ради вибирається Президію, що складається з 3-ох осіб, на час 6 місяців, а саме: президента, його заступника й секретаря.
16. Засідання Таборової Ради є правосильні у присутності 2/3 членів.
17. Постанови ухвалюється більшістю голосів членів. При рівності голосів вирішує президент.
18. На пропозицію президента або 1/3 членів вирішування деяких справ може відбуватись тайним голосуванням.
19. Реченець і дневний порядок засідань Таборової Ради має бути зголошений наперед до УНРРА ФІЛЬД ОБСЕРВЕР, щоб як він, так і кожний інший член УНРРА-Тім, міг бути присутній на засіданні. ФІЛЬД ОБСЕРВЕР повідомляє Ерія-Директора про такі сходи.
20. Засідання Ради мусить скликувати Президент не менше 1 на місяць. У наглих випадках або на пропозицію УНРРА-ФІЛЬД ОБСЕРВЕР, Провірної Комісії Команданта Табору, або 1/3 членів Ради скликуватиметься надзвичайні засідання Ради.
21. Жоден член Ради не може бути зайнятий в Управі Табору без утрати прав члена Ради.
22. Існування Ради може бути скорочене й переведені нові вибори з таких причин:
- а) на бажання УНРРА Ерія-Директора, якщо Рада занеблеває переведення розпорядків УНРРА,
- б) на пропозицію Провірної Комісії, у випадку вибуття 50% членів,
- в) на підставі письмечної заяви 1/3 виборців табору і затвердження Ерія-Директора.
23. Кожня новоприбула група мешканців табору має право брати участь у виборах, згідно § 3. т. 14.
24. Таборова Рада є зобов'язана:
- а) іменувати Провірну Комісію на час 6 місяців,
- б) вибирати Команданта Табору й поручити його УНРРА-Ерія Директорові,
- г) На пропозицію Команданта Табору поручити 2-ох управителів Ерія-Директорові.
- г) Затверджувати референтів відділів на пропозицію Команданта Табору після одержання дозволу від УНРРА Ерія. Головної Квартири.
- е) планування діяльності на майбутнє,
- е) виготовлення таборового бюджету і його затвердження, а також упорядкування фінансової господарки Управи,

з) поручувати Таборовий Сул, якщо той ще не є встановленим спеціальним розпорядком, за дозволом Ерія-Директора і Військового Управління.

ж) складати місячне звідомлення про працю Ради до УНРРА з відписами для населення, Провірної Комісії й Команданта Табору.

25. Відкликання Провірної Комісії і Команданта Табору може бути постановлене на повному засіданні Ради, якщо за цим голосує більшість 2/3 членів.

26. Іменування і відкликання Команданта Табору або референтів відділів мусять бути затверджені на письмі УНРРА-ою.

§. 4. ПРЕЗИЛІЯ ТАБОВОЇ РАДИ.

27. Презилія Ради (§. 3. т. 15) з преслідком заступає табор у всяких урядових справах за винятком справ, для яких є Суд або УНРРА.

28. Презилія відбуває засідання так часто, як це є потрібне та рішає про всі справи, за винятком тих, для яких є компетентна Рада або УНРРА.

29. Презилія може кожноразом наглядати діяльність Управи Табору та у випадках неправильностей обговорює справу з Командантом Табору.

30. Презилія опрацьовує денний порядок на засідання Табової Ради і проголошує його на початку засідання. На бажання більшости членів можна на початку засідання змінити порядок засідання.

31. §. 3. і 19. стосується також засідань Президії.

§. 5. ПРОВІРНА КОМІСІЯ.

32. Провірну Комісію вибирає Рада на першому пленарному засіданні більшістю 2/3 голосів. Призначення Провірної Комісії мусить бути за письмовою згодою УНРРА.

33. Члени Провірної Комісії не можуть виконувати жодного становища в Управі Табору. Було б теж вказане, але не обов'язково, щоб вони не були членами Табової Ради.

34. Провірна Комісія обов'язана наглядати діяльність Команданта й Управи Табору; особливо має бути по-знайомлена з господарською ділянкою і звітувати про неї перед Табовою Радою.

35. Провірна Комісія складається з Предсідника і 2-ох заступників.

36. Провірна Комісія перевірює поодинокі відділи, коли це потрібне, однак принайменше раз у місяць.

37. Провірна Комісія має право притягнути фахівців для проведення кращої контролі.

38. Провірна Комісія має право пропонувати на пленарному зібранні Табової Ради відкликати Команданта Табору, керівників відділів, як також усіх працівників Управи табору. Така пропозиція з вичерпуючим звітом мусить бути вислана до УНРРА — Ерія — Головної Квартири.

39. Провірна Комісія має право брати участь у всіх прилюдних зібраннях, що відбуваються в таборі.

§. 6. ПРАВА Й ОБОВ'ЯЗКИ КОМАНДАНТА ТАБОРУ.

40. Команданта табору вибирає Таборова Рада на пленарному засіданні 2/3 голосів, на час 6-ти місяців. На це призначення треба письмового затвердження від УНРРА.

41. Командант табору діє з доручення Таборової Ради і є відповідальний за свою діяльність перед Таборовою Радою і УНРРА-ю.

42. Командант табору діє за посередництвом своїх адміністративних органів.

43. Командант табору добирає собі 2-ох управителів і керівників відділів у порозумінні з Головною Кwartирою Ерія-УНРРИ й предкладає їх до затвердження Таборовій Раді.

44. Командант табору має право бути присутнім на всіх зібраннях Ради, з винятком тоді, коли буде провірюватися діяльність команданта і його присутність не є побажана. У таких випадках Командант табору буде повідомлений, чому його присутність не є побажана.

45. Командант Табору діє безпосередньо з УНРРА-ю в адміністративних і господарських справах табору.

46. Командант табору має право карати мешканців табору на підставі адміністративних приписів у всіх випадках, що не підлягають юрисдикції суду.

47. Дисциплінарні кари мають бути погоджені адміністративними розпорядками, що їх затвердить Таборова Рада й УНРРА.

48. Командант Табору має звітувати кожного місяця до УНРРА — Фільд Обсервера про свою діяльність.

§. 7. УПРАВА ТАБОРУ.

49. Управа табору складається з Команданта, його 2-ох управителів і різних керівників відділів.

50. Управителі та керівники відділів є зв'язані у своїй діяльності інструкціями і розпорядками Команданта, Таборової Ради й УНРРА-и.

51. Органи Управи відповідають за свою діяльність перед Командантом Табору, Провірною Комісією і УНРРА-ю.

52. Засідання Управи мусять відбуватися раз у місяць.

53. Члени Провірної Комісії і УНРРА-и мають право брати участь на засіданнях Таборової Ради.

§. 8. ТАБОРОВИЙ СУД.

54. Завданням Таборового Суду є керувати життям табору на правових основах, вирішувати всі спори поміж мешканцями табору, з виключенням таких справ, що підлягають юрисдикції військового або цивільного судів.

55. Таборовий Суд буде обраний на підставі приписів §. 3. т. 24. і діятиме на основі окремих правилників, що їх затвердить УНРРА і Суд Військового Правління.

§. 9. ТАБОРОВІ ФІНАНСИ.

56. Управа Табору має такі джерела доходів:

а) постійні й непостійні вкладки від мешканців оселі,

- б) підмоги й пожертви,
- в) прибутки з власних підприємств і імпрез.

§. 10. КІНЦЕВІ ПРИПИСИ.

57. Всі ділянки таборового життя, що не охоплені цим статутом, будуть упорядковані в майбутньому розпорядками Таборової Ради й УНРРА-и.

58. Цей статут стає правосильним, коли буде затверджений УНРРА-ю.

Напрявні праці Ради Оселі

Веручи під увагу потребу плановости в праці Ради та всіх мешканців Оселі, Рада устійнює наступні загальні напрямні своїх стремлінь:

1. Рада намагатиметься, щоб життя на Оселі було побудоване на тих засадах, на яких, згідно з Атлантицькою Хартією, повинен бути побудований сьогоднішній світ. Чотири свободи, а саме: свобода думки, свобода совісті, свобода від страху та свобода від нужди — тільки тоді стануть дійсними, коли їх буде дотримано не тільки в міжнародних взаєминах, а й тоді, коли вони стануть також основними вимогами життя в найдрібніших спільнотах. Свідома цього Рада Оселі ставить ці вимоги на початок своїх напрямних.

2. Рада прямуватиме далі до того, щоб другою основною метою її праці було збереження повного правопорядку в житті Оселі. Рада свідомо того, що життя кожної збірноти може правильно розвиватися тільки тоді, коли це життя буде побудоване на принципах права, загально визнаних звичаїв та моралі. Тому право та мораль мусять зобов'язувати кожного.

3. Рада змагатиме до того, щоб було взято під увагу побажання й вимоги кожної групи мешканців, якщо вони не суперечитимуть вимогам загального добра. Рада ставить собі за мету злагіднювати різниці вимог і поглядів та доводити до об'єднання всієї збірноти на ґрунті загально-українських ідей. У практичній своїй роботі Рада стоятиме на ґрунті соборности без огляду на територіальне походження, та релігійні й політичні переконання мешканців Оселі.

4. Дбати про справедливе й доцільне розміщення всіх національних сил у кожній ділянці нашого життя.

5. Дбати про піднесення морального та збереження фізичного стану українського громадянства, та про належне правне оформлення української еміграції (право азилу, доцільна організація переселення всього громадянства).

6. Дбати про забезпечення нормальних житлових та побутових умовин нашого громадянства (харчування, паливо, одяг тощо).

7. Беручи під увагу, що перед нашою еміграцією — згідно з її бажаннями — стоїть виїзд за кордони Німеччини — Рада особливу увагу звертатиме на підготовку до еміграції. Засобами для цього мають бути: а) посилення інформації населення про справи еміграції; б) посилений перевишкіл та довшкіл у фаховому напрямі, в) усунення неграмотності включно до застосування примусу, г) збільшена опіка над тими родинами, члени яких виїхали на працю, ґ) безпосередня підготовка людей до виїзду, також у формі видання друкованих вказівок, д) посилене навчання чужих мов.

8. При переїзді на інші землі дбати про збереження цілості української еміграції.

9. Вважаючи, що український емігрант повинен бути не тільки добрим і корисним громадянином світу, а також і свідомим українцем, Рада примуватиме до того, щоб посилити працю українських інституцій, відповідних шкіл, фахових курсів, вистав, концертів, доповідей та лекцій, розвиваючи й організуючи таким чином українські творчі сили на еміграції, що має допомогти кожному українцеві самостійно підтримувати своє існування чесною працею.

10. Сприяти організації всякого роду товариств і спілок (освітніх, мистецьких, спортових, продукційних, споживчих; взаємодопомоги, професійних і т. т.) за згодою українських центральних чинників.

11. Особливу увагу звернути на виховання дітвори й молоді (Пласт, СУМ, фізкультура, дитячі садки тощо).

12. Посилити працю суспільної опіки налагодженням відповідної матеріальної допомоги людям, що її дійсно потребують та дбанням про збереження здоров'я всіх наших громадян.

13. Співпрацювати з ІРО, окупаційною та місцевою владою, а в відношенні до чужих національностей, що мешкають на Оселі та поза нею, зберігати повну толерантність, приязнь і добросусідські взаємини.

14. В загальній своїй праці Рада керуватиметься добром осельного загалу та змагатиме разом з цілістю української еміграції до здійснення найвищих національних ідеалів.

ПРЕЗИДІЯ РАДИ ОСЕЛІ.

ПАМ'ЯТАЙМО, ЩО МИ НА ЧУЖИНІ! ПО НАШИМ ДІЛАМ СУДИТИМУТЬ ЦІЛИЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД!

Остаточний Виборчий Правильник

ДЛЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ВИБОРІВ НА ОСЕЛІ
ГАНГГОФЕР-ЗІДЛЮНГ — РЕГЕНСБУРГ У ДНІ 4. 6. 1947.

(ЗНОВЕЛІЗОВАНИЙ ПРАВНИЧОЮ КОМІСІЄЮ ДЛЯ
ЗАСТОСУВАННЯ ЙОГО В НАШІЙ ОСЕЛІ).

1. Щоби запевнити по змозі якнайкраще представництво всім мешканцям табору в їхнім самоврядуванні через Таборову Раду, яка є в дійсності керівним тілом, а також, щоб запобігти Правлінню, довіреному одній національній групі, або партії без участі опозиції в такому самоврядуванні, відбудуться загальні вибори 4. червня 1947, оперті на системі Пропорційного Представництва згідно з розпорядком Дирекції УНРРА — Тім 1046.

2. Щоб перевести такі вибори, які запевняють представництво в Раді навіть найменшому угрупованню, поділяється цілий табір на сім Виборчих Округ, даючи кожній виборчій окрузі певне число місць, пропорційно до числа виборців, замешкалих у даній окрузі.

3. Тому, що мешкальні будинки на Оселі Ганггофер-Зідлунг поділені на 28 окремих блоків, поділ на виборчі округи представляється ось як:

4. А Виборча Округа 1, що охоплює мешканців:

Блоки: 1 з населенням	65
2 з населенням	132
3 з 2 населенням	—
4 і 4 а з населенням	406
6 з населенням	103
7 з населенням	117

Разом мешканців 823

які вибирають трьох членів Ради

В Виборча округа 2, що охоплює мешканців:

Блоки: 8 з населенням	381
9 з населенням	370
10 з населенням	297

Разом мешканців 1048

які вибирають чотирьох членів Ради

С Виборча округа 3, що охоплює мешканців:

Блоки: 11 з населенням	324
12 з населенням	340
20 з населенням	247

Разом мешканців 938

які вибирають трьох членів Ради

Д Виборча округа 4, що охоплює мешканців:

Блоки: 13 з населенням	157
14 з населенням	179
15 з населенням	346

Разом мешканців 682

які вибирають двох членів Ради

Е Виборча Округа 5, що охоплює мешканців:

Бльоки: 16 з населенням	242
17 з населенням	238
18 з населенням	288

Разом мешканців 768

які вибирають двох членів Ради

Ф Виборча Округа 6, що охоплює мешканців:

Бльоки: 19 з населенням	235
21 з населенням	181
22 з населенням	209
25 з населенням	195

Разом мешканців 820

які вибирають трьох членів Ради

Г Виборча Округа 7, що охоплює мешканців:

Бльоки: 23 з населенням	189
24 з населенням	204
26 з населенням	246
27 з населенням	141
28 з населенням	232

Разом¹ мешканців 1012

які вибирають чотирьох членів Ради.

Вразі, якби які мешканці «Оселі» не були охоплені одною з виборчих округ — приділення їх до виборчої округи вирішує Центральна Виборча Комісія.

5. Це дає в загальному 21 членів, які мають бути вибрані до Ради, що її склад є на 1 (одного) члена більший, як передбачено в Таборівім Правильнику.

Членів Центрального Виборчого Комітету вибирає кожна виборча округа по одному з-поміж виборців цієї округи на зборах виборців, скликаних Управою Оселі для кожної Округи зокрема. Вибрана є особа, яка одержить абсолютно більшість голосів приявних.

На зборах виборців кожної округи, скликаних Центральним Виборчим Комітетом, вибирається з-поміж тих виборців 5-ти члену Виборчу Комісію, яка уконституується сама. Комісія ця називається Окружним Виборчим Комітетом і вона переводить вибори у своїй окрузі. Вибраними є особи, які одержать найбільшу кількість голосів, більше ніж половину голосів приявних. Підчас урядування Окружного Виборчого Комітету мають бути приявними повновласники кандидатів, по одному від кожного з тих, що кандидують у даній окрузі, якщо викажуться повновластю у писаній формі. Підчас урядування Центрального Виборчого Комітету в останній його фазі, тобто в часі відібрання від Окр. Виборчих Комітетів виборчих матеріалів, їх контролі та остаточного проголошення вислідів виборів, мають право бути приявними повновласники кандидатів, признаних Окр. Виб. Комітетами за вибраних, та повновласники тих кандидатів, які піднесли заміти проти обчислення вислідів виборів Окружними Виборчими Комітетами.

Члени Центрального чи Окружних Виборчих Комітетів не можуть кандидувати на членів Таборової Ради.

6. Центральний Виборчий Комітет, який охоплює по одному членові з кожної виборчої округи, вибраному виборцями даної Округи, вибирає з-поміж себе Предсідника. Цей Виборчий Комітет відповідає за виготовлення, або заходи у напрямі виготовлення листи виборців для кожної виборчої округи зокрема, за станом з дня 13. 5. 1947, тобто дня проголошення виборчого правилника у Віснику Оселі. Такі листи мають бути опубліковані при допомозі виложення їх на видному місці, щоб кожний виборець мав нагоду перевірити та переконатися, що його прізвище є вписане на цій листі, а рівночасно, щоб мав змогу перевірити, що ніякий мешканець з іншої виборчої округи не вписав свого прізвища на цю листу.

Заяви на додаткові вписи або викреслення виборців зі списку виборців, подаються писемно до Центрального Виборчого Комітету, який їх вирішує. Такі заяви приймається до 31. травня 1947. Після цього речинця не приймається більше ніяких списків. Перші списки мають бути виготовлені і виложені дня 21. травня 1947.

7. Ці виборці з даної виборчої округи, що бажають бути вибрані, мусять предложити листу, яку підпише в добрій вірі 75 виборців в цієї округи, в якій вони (кандидати) живуть. Ця листа має бути вповнена в присутності Центрального Виборчого Комітету і має бути ним перевірена, щоби впевнитись, що:

а) Кандидат є мешканцем тієї виборчої округи, в якій він бажає бути вибраним.

б) Підписи походять від тих виборців, що живуть у тій же самій виборчій окрузі, що і кандидат.

в) Кожний мешканець виборчої округи може підписати листу не більше тієї кількості кандидатів, яка має бути обрана від даної округи.

г) Виповнення листи у прияві Центрального Виборчого Комітету означає вписання прізвища та інших даних щодо кандидата. Збирання підписів може відбутися безпосередньо у виборців без прияви Виборчого Комітету.

8. Листи кандидатів мусять бути виповнені у прияві Центрального Виборчого Комітету перед 27. травнем 1947. Заяви для виповнення лист (списків) після цієї дати не повинні бути брані під увагу і то під ніякою умовою. Заява про згоду бути виставленим у списках кандидатів має бути виготовлена самим кандидатом.

9. Центральний Виборчий Комітет має тому поробити всі заходи до приготування, або приготувати сам кінцеві списки кандидатів для кожної виборчої округи. Рівночасно Центральний Виборчий Комітет має підготувати або поробити заходи до виготовлення виборчих карток.

10. Виборчі картки мають бути виготовлені окремо для кожної виборчої округи і мають вказати повні прізвища кандидатів та їх звання. Кількість виборчих карток, так приготованих, не сміють перевищати більше, як на сотню загальної кількості виборців у кожній виборчій окрузі.

11. Виборча картка має бути виготовлена за нижче поданим зразком:

Виборча Округа № 1. — Гангофер Зідлюнг
БОГДАНОВСКИ ІВАН, Професор, Райхштр. 13, Зідлюнг
ФІСГМАН, МОЗЕС, Мерхант, Лільпопштр. 24, Зідлюнг
ІВАНЕВ ІВАН, Г., Лявьер, Райхштр. 57, Зідлюнг
СТАНЧИК СТАНІСЛАВ, Боілер макер, Гоцштр. 40, Зідл.
МАРКАВСКАС ЛЕОНІДАС, Доктор, Белькештр. 26, Зід.

По прізвищі кожного кандидата є місце на поставлення числа, яким позначає виборець даного кандидата.

12. Прізвище кожного кандидата, якого номінаційні папери мають бути виповнені згідно з устійненою процедурою і, як устійнено — останнього дня визначеного речинця, має бути вписане на картці, призначеній для виборця до голосування.

13. Виборець має зазначити на своїй виборчій картці особу кандидата, що його бажає собі вибрати в першій мірі — ч. 1, наступного по вподобі ч. 2 і т. д., доки не заповнить усієї картки, а згідно не віддасть голосу на стільки кандидатів, на скільки захоче. Очевидно, береться під увагу тільки кандидатів, які є подані на виборчій картці.

Зазначення на виборчій картці всіх кандидатів, чи тільки деяких з них, не робить картку неважною. Не зазначення нікого на картці робить картку неважною. Тим самим числом можна зазначити лише одного кандидата — приміром ч. 1. може бути зазначений тільки один кандидат. Голос на кандидатів означених тим самим числом, не зачисляється.

14. Ніякий виборець, чи кандидат, зареєстрований у даній окрузі, не може голосувати в іншій окрузі, тільки в його власній.

15. Обчислення голосів має бути переведене після замкнення в годині устійненій Центральним Виборчим Комітетом, або Головною Квартирою цього Ерія Тіму.

16. Спосіб обчислення відданих виборчих карток та рішення, кого вибрано, буде устно подане до відома Центрального Виборчого Комітету.

Спосіб обчислення, який буде поданий Дирекцією УНРРА усно до відома Центрального Виборчого Комітету — має бути протоколярно устійнений.

17. Виборча агітація у виборчому приміщенні та в його безпосередній околиці до 20 м. віддалі заборонена. Особи, що порушують цю заборону, можуть бути на внесення повновласника кандидата або з ініціативи самої виборчої комісії, усунені з виборчого приміщення, або його безпосередньої околиці. Якщо проти такої заборони діє член виборчої комісії даної виборчої округи, рішає про його виключення окружна виборча комісія остаточно звичайною більшістю голосів.

18. Особа неграмотна або сліпа має право привести зі собою довіренника, що виповняє за неї виборчу картку. Факт неграмотности устійнюється на підставі Індекс-Карти.

Тимчасовий Статут Суду ДП для Оселі Регенсбург

Організація Суду

- § 1. Поодинокі національні групи організують Суд п. н. «Суд ДП в Гангоферзідлунгу».
- § 2. За адміністративним порядком Суд ділиться на секції відповідно до національного складу населення Оселі.
- § 3. У проводі Суду є: адміністратор (або презес) Суду, якого каденція триває 1 місяць. Це становище займає по черзі в алфавітному порядку суддя з кожної з існуючих на Оселі народностей. Старшина амер. військового суду може іменувати настало одного з суддів національних груп.
- § 4. Склад орікаючого суду є: суддя і двоє асесорів. Суддею може бути тільки особа, що відповідає вимогам судових законів, які визнають національні групи ДП.
- § 5. Національні комітети висилають потрібне число асесорів, а вибирають їх ДП. Суд призначає 2 асесорів до участі при розправі. Асесором може бути тільки особа, що має щонайменше 25 років, що не позбавлена прав і про яку відомо, що не поповчила публічно або публічно відомого чину, що понижував би її національну честь або людську гідність.
- § 6. Сторони підлягають судді, що належить до їх національності. Якщо сторони належать до двох різних національностей, тоді провідник суду визначить на проводячого судейським складом суддю. Який не належить до національності сторін, але асесорами будуть два судді національності кожної зі сторін. В цьому випадку оскарження буде провалити визначений провідником суду прокуратор іншої національності від сторін. Якщо б постала правна основа до вилучення судді поодиноких національностей, тоді провідник суду разом з підлягаючим вилученню суддею спільно визначають для даної справи суддю з поміж якоїнебудь іншої національності. Якщо в якійсь справі сторони не мають власних суддів, провідник суду визначає суддю з іншої національності за згодою національних комітетів сторін, що не мають своїх суддів. Однак асесорами в цих випадках є особи, що належать до національності сторін.
- § 7. При Суді установлені прокуратори поодиноких національностей. Їх делегують національні комітети. Якщо сторони належать до національностей, що не мають своїх прокураторів, провідник суду визначає прокуратора з іншої національності в порозумінні з національними комітетами сторін. Прокуратором може бути одинока особа, що відповідає вимогам судових законів ДП.
- § 8. Присуд проголошується в імені права.

- § 9. Вищою інстанцією, до якої можна відкликатись від постанови суду в випадках § 12 є Амер. Військо-вий Суд.
- § 10. Прохання про відкликання належить скласти Судові, який видав присуд в тягу трьох днів від хвили проголошення.
- § 11. Постанови (присуди) Суду виконує поліція.
- Компетенція Суду**
- § 12. Суд покликаний до розгляду всіх справ, що впливають з каральних вчинків, доконаних в границях Гангтоферзідлунг за винятком справ, що стосуються до законів Мілітері Говернмент.
- Каральні вчинки**
- § 13. Як проступки, м. ін., належить уважати: вчинки проти публічного спокою, честі, волі (свободи), власності публічної і приватної, як і проти публічної безпеки. Каральний вчинок є, проте, діяння, яке загальне почуття права уважає за каральне. Чорна торгівля каральна. Хто намовляє або помагає доконати проступок, підлягає тій самій карі, що й виконуючий злочин.
- § 14. За проступки передбачені такі кари:
- а) публічна догана,
 - б) відібрання додаткових харчів і приділу тютюну на час не довше, як три місяці,
 - в) публічна поправча праця до 3 місяців,
 - г) арешт до 14 днів,
 - д) у випадку, коли б злочин мав бути суворіше караним, як це передбачають згадані кари, Суд розслідить справу і віддасть її разом зі своїм осудом відносно предбачуваної висоти кари амер. військо-вому судові в Регенсбурзі, щоб цей видав присуд. Поза ореченням про кару, Суд може рішити (у присуді) усунути засудженого з зааніманого ним посту і заборонити займати якенебудь становище на певний час.
- § 15. У випадках § 14 пункт 5 — доходження або слідство перепроводжує суддя або прокуратор.
- § 16. Суд може умовно проголосити невиконання кари, коли є думки, що засуджений в будучині не поповнить нового проступку. Якщо, однак, в означеному часі засуджений доконає злочин, який відносно кари є принайменше рівний попередньому, тоді давня кара буде зсумована з новоозначеною.
- § 17. Суд зобов'язується скласти список справ з заподанням прізвища обвинуваченого, дати його затримання, дати проголошення присуду, змісту оскарження, виміреної кари або іншої постанови та прізвища судді.
- Денний список чинностей має бути предложений директоріві УНРРА — Тім 120 для апробати. Найпізніше 10 кожного місяця повинна бути переслана до МГ копія цього списку, що обіймає період минулого місяця.

СУД Д. П. Тім 120 Дня 2. січня 1947 р.
в оселі Гангтофер № акт. К 52/45

≡ РОЗПОРЯДКИ УНРРА ≡

С Т А Т У Т

„Спеціального Поліційного Суду” в Д. П. Таборі під юрисдикцією Ерія Тім Головної Квартиря

§ 1

„Спеціальний Поліційний Суд” складається з 3-ох членів:

- 1) Представник Таборової Ради,
- 2) Представник Суспільної Опіки,
- 3) Правник як Голова, визначений Директором Ерія на пропозицію провідника табору.

Обов'язків цього суду не належить уважати повночасовим заняттям; приймуть їх особи, що вже затруднені частинно-часово.

§ 2

До компетенції цього Суду належать усі переступлення проти законів у справах праці та затруднення і приписів, які оповістять або заарештують від часу до часу Таборова Рада або Головна Квартира УНРРА Ерія Тіму.

§ 3

Суд відкриває справу на пропозицію Уряду Праці, який Уряд виступатиме як громадський обвинувач.

§ 4

Всі потрібні урядові служби суду має виконувати персонал Уряду Праці.

§ 5

Розправа повинна відбутися до 48 годин по внесенні скарги Урядом Праці. Якщо конечна затримка, то вона не може бути більша як 48 годин.

§ 6

Обвинуваченого належить викликати повідомленням, виславши на його адресу і той самий виклик належить вивісити на таблиці оголошень суду. Це повідомлення треба уважати як заступне для письмового повідомлення на випадок, коли через якісь причини не можна було вручити його особисто обвинуваченому разом з викликом.

§ 7

Предсідник Суду повинен бути правник. Рішення суду мусять бути прийняті більшістю членів. Вирок оголошується в імені справедливості.

§ 8

Нема ніякої апеляції щодо вироку Суду Його повинно негайно виконати.

§ 9

Якщо обвинувачений був несприятливий на розправі, його повідомлять про вирок, як у § 8 вище.

§ 10

Вирок суду вписується до карти праці обвинуваченого.

§ 11

Перша кара за переступлення обов'язку праці не

може перевищувати 8 днів примусової праці без заплати цигарет та без додаткових харчових приділів.

§ 12

Кара за друге порушення обов'язку праці або за відмовлення виконати першу кару не може бути більша, як 12 днів примусової праці на умовах, як у § 11.

§ 13

Третя кара не може бути менша, як 18 днів примусової праці, і в цьому випадку Суд пересилає до Ерія Директора пропозицію для відібрання прав ДП. у винного.

§ 14

Кожної суботи Суд мусить переслати Ерія Емпльоймент Оффісе звіт з виказом проголошених вироків та всіх незакінчених розправ з вияснюючими заувагами, які подають причину затримки.

§ 15

Оповіщення про заснування „Спеціального Поліційного Суду” та його завдання — для всіх мешканців табору Провідник Табору повинен подати на таблиці оголошень табору або в газеті „Вісника Оселі”.

Частина друга

ЖИТТЯ В ОСЕЛІ

— Непокора —
Або волю здобути, або дома не бути

шкіц до композиції
скульптор: Петро Капшученко

Церква

Михайло Бойко

ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У РЕГЕНСБУРЗІ в 1940 роках

Вступні зауваги

Немає найменшого сумніву, що передову роль в історії народів грала віра в Боже єство. Виявом цієї віри завжди була земська інституція, тобто в нашому випадку Церква, яка вже тисячу літ тісно пов'язана з усіми історичними подіями християнської України.

Отож нічого дивного, що й у короткім, але вагомим у наслідки періоді (кінцева фаза Другої світової війни та повоєнні часи) численні наші вірні, що знайшлися в чужій стороні, шукали помочі та порятунку в своїй Церкві. А з другого боку речники тої Церкви, не оглядаючись на труднощі і небезпеки, несли їм не лише духовну опіку, але й заступалися за них в життєвих проблемах перед тими, що були панамі життя і смерті в тих тривожних часах.

На жаль, ми ще не навчилися оцінювати значення документації про минуле, і так як в інших справах, теж у церковних наше добродушне „пережите минулося” чи „краще й не згадувати” збирає своє від'ємне пожнив'я. У висліді, хоч від тих часів минає 40 літ і ще багато залишилося між живими не тільки пасивних учасників, але й активних творців того життя, однак на тему тодішніх переживань немає не тільки окремих наукових збірників, але навіть популярних виданнів, що не дали б піти в забуття пережитому і свідчили б перед світом та історією про роль Церкви в важких хвилинах нашого народу.

Відаючи до Збірника цей нарис, я свідомий, що він далеко не повний. З почуттям відповідальності стверджую, що основним матеріалом для опрацювання теми являється досі недрукована праця мгр І. Городецького, написана 1948-го року, без якої, при повній незацікавленості осіб, до яких я звертався з проханням допомогти матеріалами, я не міг би вив'язатися з прийнятого завдання.

Беручи до уваги, що Збірник має мати мемуаристичний характер, додержуюся загальних напрямних.

Брак будь-яких матеріалів чи свідчень про життя протестантської Церкви є причиною, що про неї немає згадки в нашій статті. Краще — але далеко незадовільно — представляється справа Української Православної Церкви. Брак реакції на звернення Комітету та незацікавлення осіб, до яких автор звертався за допомогою, нехай будуть оправданням за неповний образ життя цієї Церкви. Найкраще — але не тверджу, що вповні задовільно — відтворене життя Української Католицької Церкви.

Релігійне положення українців в Німеччині в час Другої світової війни

Друга світова війна застала в Німеччині невелике число українців обох віровизнань, які мали задовільну духовну обслугу. Однак ситуація основно змінилася після того як німецькі війська розпочали похід на Схід. Німці почали привозити тисячами і мільйонами „робочу силу”, що повинна була забути про життєві потреби людини і якій призначено було „робити, робити і ще раз робити”. Передовсім робітники, які походили зі східних областей та яким прикріплено на груди знак „Ост”, опинилися поза всяким правом і про заспокоєння душевних потреб не було й мови. А що вже говорити про залишки зумисне виморених голодом бувших воєннополонених. Деякими можливостями, але з великими перешкодами, користувалися ще українці-католики. Іменований Святішим Отцем Пієм XII 1940 року та урядово визнаний Апостольський Візитатор о. д-р Петро Вергун старався давніше перебуваючим в Німеччині українцям і насильно вивезеним українським робітникам забезпечити духовну опіку. У Німеччині під кінець війни було 15 священників, але призначення кожного з них мусіло бути наперед узгоднене і затверджене місцевим Гестапо, агенти якого пильно слідували за тим, щоби священники займалися тільки релігійною діяльністю. Поділивши призначений терен на кілька районів, священник був зобов’язаний заздалегідь повідомити Гестапо про його плян об’їзду терену. Дуже часто на Богослуження з’являвся в товаристві перекладача гестапівець і стежив, щоби до церкви не приходили люди зі знаком „Ост” та пильно записував зміст проповідей. За найменші відхилення священників-місіонерів переслухували гестапівці і погрози заслання в концтабір супроводжали кожную таку візиту. Треба дійсно подивляти тих священників, які, не зважаючи на особисті невинності та небезпеки, виявляли просто геройську поставу. Але з другого боку треба ствердити здорові та шляхетні почуття вірних, які „горнулися” до своїх священників, поборювали найрізноманітніші перешкоди, щоби раз на кілька тижнів бути учасниками Божественної Літургії, приступити до святих тайн та вислухати проповіді. При тому історія ще й повинна знати незвичайно будуючу поставу „ост-арбайтерів”. Мимо того, що католицькі священники мусіли, на вимогу Гестапо, оголошувати, що Служба правиться лише для католиків, то туга за своїм рідним була завелика, щоби відстрашити від участі й тих, що, заховавши в кишеню зненавиджений знак „Ост”, шукали разом з українцями греко-католиками душевної розради в Богослужбі.

Тут годиться підкреслити поміч німецьких священників, які, хоч самі наражалися на небезпеки, старалися помагати упослідженим робітникам та їх духовним особам, віддаючи для Богослужень їх церкви, а в своїх оголошеннях просили своїх вірних повідомляти українських робітників про час наших Богослужб. Як на тодішні обставини, це був вияв великого зрозуміння та любови ближнього.

Але тоді, коли положення українців-католиків все таки мало ще позначки „людськості”, то православні українці, привезені насильно і яким нашіто ганебний знак „Ост”, переставали бути в очах влади та деякої частини населення людиною. На жаль, рамки наміченої статті не дозволяють змалювати повноту пониження, болю та терпіння нещасних жертв садизму, а неповна згадка могла би радше применшити дійсний стан трагедії. Я назву цю ситуацію українців окресленням „поза межами болю”. Щоправда перед війною діяло в Берліні

Українське Православне Душпастирство, яке втішалося широкою автономією, але у воєнних часах його права так обмежено, що православні священники не могли виїжджати на душпастирську працю поза Берлін. А коли єпископи УАПЦеркви вже були на теренах Німеччини, то робітникам зі Сходу („ост”-ам) заборонено було входити до приміщень, де відбувалися православні Богослуження. Німецька влада визнала для всіх православних одного митрополита, зросійщеного німця Серафима, який являвся речником Російської Зарубежної Церкви. Про незавидну долю духовенства УАПЦеркви свідчить факт, що вони враз із сім’ями, разом біля 600 осіб, прожили останні місяці 1944 року та перші місяці 1945 року в поїзді, часто під сильним бомбардуванням, що їх віз з Варшави до Криниці, а далі до Братислави, Кіссінгену, Грацу, Марбургу, Бреславу, Дрездену, а на останку до Ерфурту, де вкінці вони розлучилися та роз’їхалися поодинокі, віддаляючися від наступаючої Червоної Армії.

Українці в Регенсбурзі і околиці

Згідно із статистичними даними місцевого Арбайтсамт-у під кінець війни мало бути в околиці Регенсбургу 3,064 українців, що походили з Генеральної Губернії. Немає сумніву, що українців з інших частин було далеко більше, але їх числа ніхто не знав. Релігійна опіка над українцями була утруднена ще й тим, що Регенсбург (давня Ратісбона) протягом своєї історії був один з важних центрів німецького католицизму. Тому він не втішався доброю опінією у провідників III-го Райху і нехоть до німців-католиків переходила посередньо і часто в збільшеній мірі й на віруючих чужинців. Це й було причиною, що регенсбурзьке Гестапо було непримирливе й не легко давало дозволи на сталу працю для українського священника.

В часі війни на терені Регенсбургу душпастирську працю в різних часах та різних обставинах провадили о. Герман Беттер (німець, родом з Галичини), який мав сталий свій осідок в Бамбергу та о. Іван Бойчук, що жив у Ротенбургу і мало часу міг присвятити Регенсбургові. Час від часу Регенсбург відвідували о. Михайло Соловій, ЧСВВ, який жив у Пассаві і о. Володимир Маланчук (пізніший єпископ у Франції) якого терен праці був Мюнхен—Авгсбург. Відомо також, що недалеко Штравбінгу жив приватно в 1944-45 роках о. Володимир Слабий, але він не мав юрисдикції. Коротко в 1944 році в німецькій ”Кнабенсемінар” перебував о. д-р Володимир Гавліч, ЧСВВ, а після нього був там до закінчення війни о. д-р Юліян Катрій, ЧСВВ, але вони не мали дозволу обслуговувати українців.

Сталим душпастиром Регенсбургу і околиці став в 1944 році о. Омелян Шараневич. Отримавши призначення від Апостольського Візитатора і згоду місцевого німецького єпископа, він поборов перешкоди цивільної влади, отримав дозвіл Гестапо і 16 вересня 1944 року почав працю. Отець Шараневич поділив свою територію, яка покривалася з німецькою дієцезією, на 9 станиць. Свою повну посвяту душпастирську працю о. Шараневич сповняв до II березня 1945, коли Гестапо заборонило йому діяти. Відтоді на Службі Божій, яку служив в каплиці приватного помешкання, не смів бути присутній ніхто посторонній. Та вкоротці прийшов упадок Німеччини. Праця цього священника-місіонера така

багата в особисті переживання, що повинна появитися окремим виданням як причинок до історії української Церкви.

Повоєнні часи

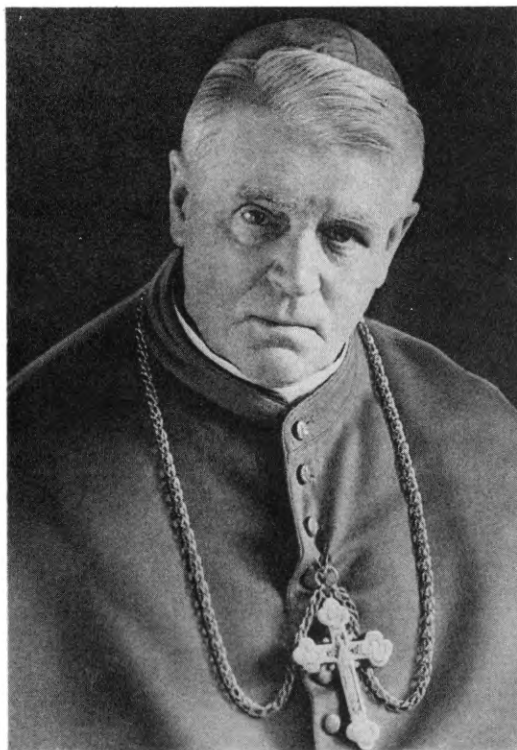
Американська армія зайняла Регенсбург 25 квітня 1945 року. З того часу релігійне життя українців в Регенсбурзі поплило нормальним руслом, як для греко-католиків так і для православних. Тому наступний розділ буде присвячений обом Церквам окремо. Тут треба згадати обставини, що Регенсбург знаходиться недалеко чеської границі, а в Чехії большевики збудували табори для репатріантів на „родіну” і це заставляло до більшої обережності. Але ці обставини не лякали духовних осіб обох віровизнань в їх перших організаційних починах.

А. УКРАЇНСЬКА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА

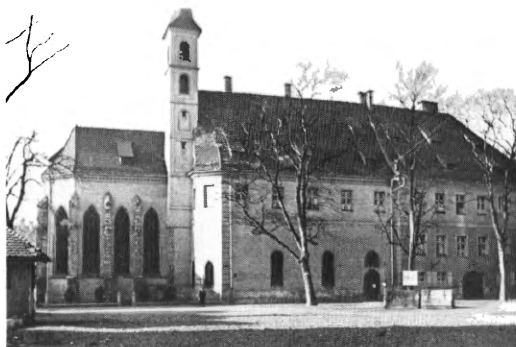
Загальна ситуація

З просуванням большевицької армії на Захід, появляються наприкінці 1944 року в Західній Німеччині численні українські політичні втікачі, які, наражуючися на небезпеки та надлюдські труднощі, стараються втечею перед східними „визволителями” зберегти своє життя. Між ними були численні духовні (багато з них з родинами) та світська інтелігенція. Тому й стан українських поселенців у Німеччині змінився. Виявилось, що в околиці Регенсбургу, крім згаданих попередньо оо. Катрія та Шараневича, чекали закінчення війни в німецьких селах й інші священики, які відновили свою священичу діяльність з приходом американців, а використовуючи обставини, що поодинокі коменданти американської армії ставилися з більшим довір'ям до духовних осіб, захищали вірних перед новою небезпекою: примусовим поворотом „на родіну”. Не дивно, що в першій урядовій документі з дня 28 травня 1945 року, яким дозволялося створення Українського Обласного Допомогового Комітету, знаходимо прізвища двох священиків (о.д-р Ю. Катрій і о. Б. Ганушевський), а третій член Комітету, інж. Д. Тромса, був православного віровизнання. Ще поки налашдувалися середники комунікації, о. О. Шараневич, пам'ятаючи про своїх вірних, власним почином відвідує різні осередки, та, крім наскрізь релігійних потреб, приходять з поміччю і порадою тим, що їх роззухвалені висланники НКВД намагалися „ущасливити” поворотом „на родіну”.

Вістка про те, що в неділю, 13 травня в римо-католицькій церкві св. Якова буде служитися наша Свята Літургія дійшла до далеких закутин. На Службу Божу, яку служив о. Катрій, зібралося велике число українців без різниці віровизнання. Ця церква була місцем Богослужень до вересня 1945 року і при тому (бодай в перших місяцях) вона була осередком родинних розшуків, зустрічей та порад в тих непевних щодо будучини часах. У вересні 1945 року римо-католицький архієпископ Михайло Бухбергер, який ще в час війни виявляв багато розуміння для потреб нашої Церкви, віддав для користування українців-католиків церкву св. Егіда. Вона сповняла це призначення довгі роки.

Високопреосвященіший архієпископ
Регенсбургу д-р Михайло Бухбергер.

Церква св. Егіда, де відправлялись
Служби Божі для українців - католиків,
які мешкали в місті

Шпитальна каплиця для хворих українців в
шпиталі в Регенсбурзі - місті

Тим часом в околиці Регенсбургу поселилося більше число священників, тому новопризначений (на місце арештованого більшовиками в Берліні о. д-р П. Вергуна) Апостольський Візитатор о. Микола Вояковський скликав дня 12 серпня до Регенсбургу конференцію, на яку з'явилося 18 священників. На тій конференції покликано до життя деканат з осідком у Регенсбурзі, що його очолив о. О. Шараневич та встановлено душпастирські станиці, які віддано поодиноким завідувачам. В тому часі о. Шараневичеві помагали в праці в Регенсбурзі оо. д-р Ю. Катрій, ЧСВВ, Б. Ганушевський, М. Дереш, Т. Гурко, Пант. Шпилька, (дещо пізніше прибув о. П. Джулинський).

Великі зміни в громадському і церковному житті настали зі створенням восени 1945 року табору УНРРА на периферії міста, що звався Ганггоферзідлунг, де в міжнаціональному таборі поселилося понад 1000 українців. У зв'язку з тим постала потреба придбати для українців-католиків церкву. Нею стала німецька церква св. Віта, т. зв. Картгавскірхе. Тоді постали два окремі душпастирства: одно при церкві св. Егіда, друге при церкві св. Віта. Ще більша зміна наступила після розв'язання Обласного Комітету 14 грудня 1945, коли оселя Ганггоферзідлунг стала осередком організаційного і культурного життя українців на Нідербаєрн і Оберпфальц. Хоч деякі церковні осередки були поза регенсбурзьким деканатом, організаційне пов'язання таборів з Регенсбургом (ОПУЕ) мусіло мати вплив і на церковному полі. Тому я включаю їх в окремій рубриці в регенсбурзьке зіставлення.

Церква св. Віта, в якій відправлялись Богослуження для українців -
католиків мешканців оселі

Великою полегшею і моральною піддержкою церковного й загально-організаційного життя була свідомість, що в Римі, при Апостольським Престолі, заступається за українців великий муж і патріот Преосвящений єпископ Іван Бучко. Будучи нашим єдиним (принаймні в перших повоєнних місяцях) оборонцем та амбасадором у вільному світі, він не міг навіть на короткий час залишити Риму, тому вислав у відвідини до українських емігрантів в західній Європі свого відпоручника, о. д-р Петра Дячишина. Відвідини в Регенсбурзі відбулися 6 грудня 1945 року, а запевнення про клопотання Преосв. Івана про дальшу долю всіх українських скитальців скріпили на душі застрашений, непевний завтрішнього люд. У відповідь на письмо Президії Українського Обласного Комітету, Владика надіслав 26 січня 1946 року Пастирське Благословення, в якому, між іншим, каже: "...Рад би я дуже хоч на хвилику знайтися між Вами, заговорити лицем в лице, потішити Вас Божим Словом і зблизька поблагословити. Та, на жаль, воно тепер не можливе з багатьох зглядів. Часи лукаві. Та й не дуже було б вказане, хоч би й на короткий час опускати мій теперішній осідок тоді, коли саме з того місця можна найкраще чувати над усіма нашими справами ..."

14 грудня 1945 року відбулася в церкві св. Егіда друга конференція регенсбурзького деканату, в якій взяли участь 21 священників.

18 січня 1946 року душпастирем на Оселі (душпастирство ч. 2) став о. Е встакій Гайдукевич, який рівночасно був іменований деканом. До великого релігійного піднесення причинилися реколекції в церквах деканату, якими проводив знаний проповідник, о. д-р Іриней Назарко, ЧСВВ.

Дальші зміни наступили в Регенсбурзі після того як осінню 1946 року оселю віддано (за малими виїмками) "українцям з Польщі". Туди перевезено українців з Фільзеку, Швандорфу, Боденверу, Дінгольфіngu, Фільсбібургу і Пассав. Туди

також перейшли в більшості й ті українці, які жили в місті. Тоді число українців зросло до 5000 осіб. Душпастирство ч. І в місті змало чисельно настільки, що о. Шараневич, побіч своїх парафіяльних зайнять, обійняв своєю опікою шпиталь, в якому лікувалися хворі з цілої “Ареа” УНРРА. Зокрема його великою заслугою було зорганізування та завідування бібліотекою в тому шпиталі. Багато серця та самопосв’яти виявив о. Богдан Лозинський, капелян санаторії грудних недуг в Амбергу та о. Теофіл Гурко, в’язничний капелян в Штравбінгу. Тому що тим часом число вірних в місті значно зменшилося, Апостольська Візитатура перемінила душпастирство ч.1 на сотрудицтво душпастирства ч.2.

Статистичні дані

Джерельним документом стану Української Католицької Церкви того часу являється Шематизм, що його видала Апостольська Візитатура в Мюнхені 1947 року. В ньому є відомості про організаційний стан Української Католицької Церкви в цілості, в тому і про чисельний та персональний стан в Західній Німеччині.

За даними Шематизму, число українців в Нідербаєрн і Оберпфальц за віровизнанням було наступне:

- а) Регенсбурзький деканат: 6,184 католиків, 2,977 православних, 386 інших
- б) поза деканатом:

Пассав 230 католиків, 400 православних,
Байройт 1,300 католиків, 550 православних
Ергольдінг 87 католиків, 107 православних
Ляндсгут 800 католиків, 500 православних,
Пфарркірхен 598 католиків, 272 православних

Тобто на терені ОПУЕ в Регенсбурзі жило 10,399 католиків та 4,806 православних.

Священики регенсбурзького українського католицького деканату: стоять зліва, перший ряд о. І. Кашубинський, о. П. Джулинський, о. Е. Гайдукевич, о. В. Маселко, о. І. Оришкевич, Н.Н.; 2-ий ряд - о. М. Дереш, о. В. Смолка, о. Д. Гнат, Н.Н., о. Б. Лозинський; 3-тій ряд - о. П. Шпилька, Н.Н., Н.Н., о. Т. Гурко, о. Я. Бенеш.

Регенсбурзький деканат

Для історії передаю дослівно відповідні сторінки Шематизму.

АМБЕРГ: о. Богдан Лозинський, Львів

Вірні в місті: католиків 125, православних 30

Католики користуються римо-кат. церквою "Фрауенкірхе"

Крім того в санаторії туберкульозно хворих: змінне число

ВОЛЬКЕРІНГ: о. Дмитро Гнат, Перемишль, 12.11. 1907

Вірні: католиків 368, православних 20

римокатолицька церква в Волькерінгу

МІТТЕРТАЙХ: о. Петро Петришин, Перемишль, 8.7 1912

Вірні: католиків 112, православних (около) 70, таборова молитовниця під покровом Найсв. Серця Христового.

Священик УАПЦ

НОЙДОРФ: о. Володимир Маселко, Перемишль, 5.3 1899

Вірні: католиків 60, православних 24

таборова каплиця під покровом св. Дмитрія

НОЙМАРКТ: о. Тома Бариляк, Львів, 23.10 1909

Вірні: католиків 900, православних 170, православний

священик і митрофорний протоєрей

таборова молитовниця під покровом Преображення Госп. НІХ

ОБЕРШНАЙДІНГ: о. Валеріян Луговий, Станиславів, 2.2 1874

9 католиків користувалися римо-католицькою церквою

ПЛЯТЛІНГ: о. Петро Іванець, Перемишль, 14.7 1893

сотрудник в Ганакері: о. Андрій Назаревич, Львів, 1.10 1912

792 католиків, 303 православних зі священиком

римокатолицька церква — в Ганакері таборова каплиця

ПОЛЯНТЕН: о. Константин Гуляй, Львів, 15.6 1879, крилошанські відзначення

Вірні: католиків 328, православних 14

римокатолицька церква

ПФАФФЕНБЕРГ: о. Іван Кашубинський, Перемишль, 27,8 1884

6 вірних

ФОРХГАЙМ: о. Юліан Адріанович, Перемишль, 1.2 1878

Вірні: католиків 195, православних 56

римокатолицька церква під покровом св. Обр. Йосифа

(після ліквідації табору, о. Адріанович переїхав до Регенсбургу)

ШІРЛІНГ: о. Володимир Смулка, Перемишль, 11.5 1889

Вірні: католиків 21, православних 6

римокатолицька церква під покровом св. Миколая

РЕГЕНСБУРГ: о. декан Евстахій Гайдукевич, Львів, 1883, крилошанин

сотрудники: о. Микола Дереш, Львів, 12.12, 1893, о. Іван Оришкевич, Львів, о. Омелян Шараневич, Львів, 24.6 1906

катехити гімназії: о. Павло Джулинський, Львів, 21.1 1890, крилошанин

народної школи: о. Пант. Шпилька, Перемишль, 20.10 1883

Душпастир хорих: о. Юліан Адріанович

Без приділення: о. Савин Дурбак, Львів, 1873, радник митрополичої капітули о. Теофіль Гурко, Перемишль, 14.5 1911

вірні: католики 3,433, православні 2,340, інші 386

Православні духовні: 2 єпископи, 2 протоєреї, 2 сотrudники

Вірні католики оселі Ганггоферзідлунг користувалися римокатолицькою церквою "Картгавскірхе", мешканці міста римокатолицькою церквою "Егідієнкірхе", хворі каплицею в лічниці УНРРА.

Конференція українських католицьких священників регенсбурзького деканату, 1948 р. Долішній 1-ий ряд зліва: отці І. Кашубинський, О. Шараневич, П. Джулинський, Е. Гайдукевич, П. Шпилька, Апост. Візитатор М. Вояковський, С. Дурбак, М. Дереш, Н.Н., Т. Баріляк, 2-ий ряд: Т. Гурко, Н.Н., Н.Н., Б. Лозинський, Н.Н., В. Маселко, д-р Б. Липський, Н.Н., І. Оришкевич.

Взяті з Шематизму відомості вимагають деяких пояснень та доповнень:

1. Рубрика (в загальному зіставленні) „інші” походить з самої оселі — це мабуть неукраїнці, яких задержала УНРРА на оселі як своїх працівників.
2. З великим застереженням треба приймати число православних (передовсім як воно подається католицькими священниками заокруглено), але це мабуть єдине джерело, з якого можна довідатися про приблизне число православних — мої розшуки за докладнішими відомостями в тій переважній справі недали позитивного вислід.
3. Числа вірних напевно неповні, бо ж не всі особи (передовсім проживаючі в далеких селах) були зареєстровані в українських парафіях.
4. В Шематизмі не знаходимо місцевості Вінцер, в якій жило поважне число українців.
5. Якщо йде про сам Регенсбург, тоді відомості Шематизму треба доповнити:
 - а. При родині проживав аж до смерті о. Стефан Попель, уродж. 1867 року з Перемиської дієцезії — ніколи не сповняв жадних функцій
 - б. До половини 1946 року жив і активно всесторонно уділявся в праці о. Богдан Ганушевський
 - в. З переїздом вірних в пізнішому часі до Регенсбургу, переїхали з ними й оо. І. Кашубинський і В. Смулка

Релігійні товариства

Не зважаючи на перехідний стан еміграційного життя, продовжуючи давню традицію, до помічі душпастирям Регенсбургу стали й миряни згуртовані в відповідних релігійного характеру організаціях. В названому часі діяли менше або більше ефективно організації:

1. Марійська Дружина Жінок - 68 членів - голова О. Кашубинська, секретарка М. Данилович

2. Товариство Українських Студентів Католиків “ОБНОВА” — 34 члени - голова мгр. І Городецький, секретар М. Вишневецький
3. Католицька Акція - 50 членів - голова проф. І. Голембйовський, секретар М. Бойко
4. Товариство Українських Абсолювентів Богословії - 8 Членів - голова Т. Ванчицький, секретар Б. Величковський

Хоч згадані Товариства оформилися щойно в пізнішому часі, то їхні члени вже й передше були ініціаторами та брали живу участь в різних проявах релігійного життя. Беручи до уваги згрішуючі впливи повоєнного часу, члени згаданих товариств дбали про це, щоби з природи моральний наш нарід держався на відповідному рівні в щоденному житті і поширював добре українське ім'я серед чужого оточення. Будучи ініціаторами та співвиконавцями загальних акцій - виступів, про які буде мова в наступному розділі, годиться назвати хоча деякі акції, що їх перевели виключно згадані організації: протестна акція-оборона рідної Церкви перед виступом часопису “Громада” в Парижі, щорічні “Академії” згл. Святочні Сходини в пошану Слуги Божого митр. Андрея Шептицького, авторство згл. співредакторство брошур-книжечок: “Берестейська Унія”, “Про мартирологію нашої Церкви”, “Тернистим Шляхом”. Ті видання були поширені масово, і в той спосіб причинилися до інформації про життєво важні справи нашої Церкви. Часті доклади для членства на ідеологічні теми скріплювали їхні переконання, а самаританська праця жінок: піклування хворими (зокрема б. членами УПА, які довгий час перебували на лікуванні в місцевому шпиталі), прикраса та вдержування чистоти й порядку в церквах, були виявом ніжних почувань жінок. Гідний уваги був спільний виступ тих товариств проти торгування в неділі і свята в крамницях-кіосках, побудованих на вулицях оселі та виконання тяжких робіт в неділю.

Замітніші зовнішні вияви церковного життя

Використовуючи більші можливості (добрі зв'язки з німецьким духовенством та краще довір'я перших американських властей), наші священики старалися сповняти гідно обов'язок оборонців та провідників. Само собою, що й “внутрішня” щоденна праця священиків для вірних не могла скритися перед чужим світом. У висліді, коли при першій зустрічі німецькі священики уважали нас “пів-католиками”, то в короткому часі всі старалися допомагати морально нашим вірним (а дуже часто й матеріально священикам), а по закінченні воєнних дій запрошували наших священиків правити для їхніх вірних Святу Літургію. Наш обряд викликав настільки зацікавлення, що студент німецької богословії, Клявс Бамбер, своїм коштом видав три книжечки: переклад на німецьку мову Служби Божої св. І. Золотоустого, книжочка в німецькій мові для usługуючих до Служби Божої та друкований німецькими черенками церковнословянський текст Служби Божої під нотами (на три голоси). Той же молодий ентузіаст нашого обряду справив нашим вірним неабияку несподіванку, проспівавши для них в день Празника Воскресення Христового 1947 року в церкві св. Егіда з своїм дитячим хором не тільки нашу Службу Божу, але й Воскресну Утреню.

Велике усвідомлююче значення мало торжественне святкування 350-ліття Берестейської Унії 27 жовтня 1946 року. Службу Божу в великій церкві оо. Домініканів, в сослуженні о. декана Гайдукевича та о. проф. д-ра Б. Липського,

Великдень 1947. хор хлопців-німців організований Клявсом Бамбером, студентом теології, співав Воскресну Утреню і Службу Божу в церковно-слов'янській мові в церкві св. Егіда.
Справа о. Омелян Шараневич, Клявс Бамбер.

правив ректор Української Католицької Духовної Семінарії в Гіршбергу о.-митрат Василь Лаба. До Служби Божої співали на переміну два хори: місцевий церковний мішаний під управою Й. Лупаня і мужеський “Сурма” з Ноймаркту під управою проф. О. Плешкевича. Друга частина торжеств - Ювілейна Академія - відбулася по полудні в залі міського театру Нойгавсзаль. Як ранком велику церкву, так по полудні репрезентативну залю заповнили не лише українці, але й представники різних “ДіПі-народів”, міського управління та велике число німецької публіки та духовенства разом з архієпископом Михайлом Бухбергером. Святкову промову виголосив мгр Ілля Городецький. Добірна мистецька програма, завершена щирими словами признання німецького церковного достойника надала, як це опісля підкреслила німецька преса, цій імпрезі глибокого інформаційного значення. Видана з цієї нагоди в трьох мовах багато ілюстрована брошура “Берестейська Унія” згодом поширилася у всіх трьох зонах та була єдина, що в тім часі інформувала культурний світ про нашу Церкву.

Завершенням ювілейних торжеств Берестейської Унії було вмурування в церкві св. Егіда пропам'ятної таблиці, яке відбулося 2 лютого 1947 року, стараннями о. О. Шараневича, пароха душпастирства ч. І. Торжественну Службу Божу, на якій були численні чужинці (в тому й представники німецького обласного управління), служив о. радник Савин Дурбак в сослуженні численного духовенства; проповідь виголосив о. д-р Й. Скрутень, ЧСВВ. Таблицю посвятив помічник регенсбурзького ординарія, єпископ д-р Іван Гехт.

Пропам'ятна таблиця
поміщена в церкві св. Єгіда в
1946 р. у 350-ліття
Берестейської Унії

Благословлення
пропам'ятної таблиці в
церкві св. Єгіда в 1946 р.

Глибокі релігійні почування мали нагоду виявити українці, відбуваючи дві прощі до загально відомого відпустового місця в Альтетінгу. Передовсім друга проща (окремим поїздом з участю 850 осіб), організована Католицькою Акцією 4 квітня 1947 року, не лише принесла душевну користь учасникам, але своєю організованістю знайшла признання загально знаних з замилювання до порядку німців.

Восени 1947 року святкувала церква св. Віта (Картгавскірхе) 950-ліття свого існування. У величавих ювілейних торжествах, якими проводив місцевий архієпископ М. Бухбергер, взяли участь і наші священики під проводом о. декана Гайдукевича.

Будучи певним, що свято надання патронату українській народній школі ім. митрополита Андрея Шептицького знайде відповідне місце в шкільному огляді

Збірника, я лише віднотую цей випадок як практичний вияв тісного взаємовідношення між Церквою та Народом.

Безперечно помітною подією в житті оселі були відвідини Архипастира скитальців Преосв. єпископа Івана Бучка в днях 24 і 25 квітня 1948 року. Докладне звітання про те знаходимо в таборовому часописі "Вісник Оселі" ч. 17-18, де між іншим, читаємо: "Майже цілий рік очікували всі ми на приїзд Преосв. єпископа др-а Івана Бучка, Апостольського Візитатора для українців Західної Європи. Аж дня 24 квітня о год. 18.35 приїхав довгоочікуваний Дорогий і Високодостойний Гість. Перед церквою оселі зібралося біля 2000 мешканців обох віроісповідань. Над тріумфальною брамою виднів напис: "Вітай Владико і Благослови" та український і папський прапори. 15 священників на чолі з Генеральним Вікарієм о. М. Вояковським і місцевим деканом о. Е. Гайдукевичом, в тому два німецькі священники, очікували Владику з процесією. Дітвора з дитячого садка, народної школи, учні гімназії, пластуни творили шпалір аж до церковних дверей. Посадник оселі, Я. Сербин, привітав Владику, а пані Голуб, голова Делегатури Об'єднання Українських Жінок, вручила Владиці на підносі, застеленому гарно вишитою серветкою, хліб і сіль. Далі вітав Владику о. митрат Тит Яковкевич, представник Преосв. Володимира, єпископа УАПЦ. В дверях церкви привітав Преосв. Кир Івана о. декан Е. Гайдукевич і передав Владиці ключі від церкви. Того вечора їх Преосвященство в асисті духовенства відслужив Молебен, а наступного дня (неділя) Божественну Літургію, на якій висвятив в диякони о. Мирослава Марусина (теперішнього архиєпископа та секретаря Конгрегації Східних Церков) та о. Лева Тимкова.

Очікують Високопреосвященного єпископа Івана Бучка.
Між представниками оселі бачимо о. протопресвітера Т. Яковкевича -
представника єпископа УАПЦ Високопреосвященного Володимира.

Саме ця подія є задокументована в актах церкви св. Віта, як така, що майже за тисячу літ існування тої церкви це вперше єпископ довершив в ній духовних свячень. В часі обох Богослужень Владика виголосив пламенні, сповнені надією на кращі часи, проповіді. В неділю відбувся святочний обід та Академія в пошану Дорогого Гостя, який в понеділок від'їхав до Ляндсгуту.”

Діти вітають квітами
Впреосвященного Владику.

Витають Високопреосвященного Івана Бучка. В першому ряді в центрі зліва Євген Сумик, Михайло Бойко в дияконських ризах, Іван Фаєвців, Ярослав Сербин, Марія Голуб тримає на тарілці хліб і сіль.

Впреосвященний єпископ Іван Бучко
промовляє на святковому обіді.

Пропам'ятна таблиця в церкві св. Віта — благословлена 2 серпня 1949.

Влучним кінцевим актом релігійного життя на оселі являється вмурована на видному місці в церкві св. Віта таблиця. Вправді фактичними реалізаторами були згадані вище релігійні товариства, але думку саме такої тривалої пам'ятки нашого скитального життя піддав мистець Сергій Литвиненко. Її мистецьке виконання (маляр Мирон Білінський) та повні змісту слова (поет Богдан Кравців і mgr. Ілля Городецький) Будуть свідчити перед християнським світом про горе та неволю, що їх в 20-ім столітті несли большевицькі займанці.

Немов символічною „заплатою” для нашого патріотичного священства являються два припадкові моменти:

1. Першими представниками Вільних Українців, які приїхали відвідати своїх братів недолі та принести їм слова потіхи були саме священники: о. д-р Петро Дячишин (з Риму) в грудні 1945 р., о. д-р Василь Кушнір (з Канади) на початку 1946 р. та о. Михайло Горошко (з Канади) в англійській зоні.
2. Коли восени 1947 року пробилися зі зброєю в руках відділи Української Повстанської Армії та були інтерновані недалеко Деггендорфу, тоді першими, яким американська влада дала дозвіл відвідати тих хоробрих воїнів, були власне українські священники (вперіод о. Іванець з Пляттлінгу, а опісля о. Гайдукевич з іншими регенсбурзькими отцями). Зокрема та друга зустріч, коли до святого Причастя приступили всі загартовані в боях — а було їх біля 100 — стрільці, остала незабутньою життєвою пам'яткою.

Виспреосвященний Іван Бучко і українське громадянство.

Евхаристійний похід вулицями оселі.

Йордан в оселі: о. Е. Гайдукевич святить воду в сослуженні отців І. Кашубинського, П. Джулинського, М. Дереша (під стіною).

Йордан. Стоять в першому ряді зліва: М. Іваненко, М. Величко, д-р І. Максимчук, Я. Сербин, проф. Комарецький, Фаєвців. За М. Іваненком, Р. Брикович, в центрі Т. Турчин, д-р О. Любчак, В. Футала

Приймають свячену воду з рук о. Гайдукевича.

Великдень 1948 - свячення пасок.

Б. УКРАЇНЬСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

Загальна ситуація

Як вже було попередньо згадано, українські православні Владики, спасаючись від безбожного большевизму, відбули останню повну небезпек дорогу спільним поїздом. На жаль, коли вони вже були на території Німеччини, де були великі маси робітників і втікачів, німецька влада до самого кінця війни не допускала їх до організування церковного життя. Останні, повні небезпек, воєнні дні заставили їх спасати життя "як кому було краще", так що капітуляція Німеччини застала їх розпорошених по великих просторах країни. В подібнім положенні знайшлося й нище духовенство, тому перші (повоєнні) організаційні кроки православних громад припали світським людям. Коли в перших повоєнних тижнях здеморалізовані банди безкарно доконували дій насильства, а доля чесних людей була невідома — бо ж договір воєнних переможців ясно призначив їх до "повороту на рідну" — на місцях все збиралося певне число людей, яких першою журбою було клопотання про рідну Церкву. Українським католицьким священикам, які мали допомогу місцевого (німецького) духовенства, було легше улаштувати для своїх вірних Богослуження і тому — як про це згадує автор "Нарису Історії Української Православної Церкви", І. Власовський — "на ті греко-католицькі Богослуження по східньому обряду в церковно-словянській мові теж вчашали православні українці, нерідко своїми силами організуючи церковні хори для тих Богослужень".

Щойно по деякім часі, підшукавши священика та дім для спільної молитви, творяться православні громади, які часто управляються з допомогою тимчасових статутів і яких бажанням є мати свій власний церковний провід.

Вкінці, поборовши формальні і комунікаційні труднощі (дозвіл переїзду з одної окупаційної зони до другої), митрополит УАПЦеркви Полікарп добивається до Бад-Кіссінгену і разом з чотирьома іншими владиками відбуває 16 липня 1945 року першу нараду, на якій схвалено тимчасові організаційні форми діяння та рішено скликати Собор єпископів УАПЦеркви. Такий Собор відбувся щойно 14-17 березня 1946 року в Етлінген (біля Штуттгарту). В Соборі взяло участь 9 владик (три виправдали свою неprisутність). На ньому схвалено основні постанови передовсім правного характеру, обнято ціле церковне життя "від верху до низу" організаційними рамками та поділено територію діяння поодиноких єпископів.

На тому Соборі заіснувала знаменна загально-національного значення подія. В часі нарад надійшла вістка про т. зв. Львівський Собор, на якому невелике число греко-католицьких священиків, під терором органів МВД, "проголосили" неважність Берестейської Унії та злуку української греко-католицької Галицької Провінції з православним патріярхатом в Москві. Собор єпископів УАПЦеркви, на внесок єпископа Мстислава "засудив цю нехристиянську акцію насильницького навертання на православ'є".

Початкову, повну посвяту та жертв працю "низів" почали затемнювати непорозуміння відносно організаційного оформлення Церкви, так що з часом заіснували побіч себе в Західній Європі:

а) Українська Автокефальна Православна Церква, звана також як "Синодальна" або "формації 1942 року", найбільше численна, до якої належали 11 архиєреїв з митрополитом Полікарпом у провіді.

б) Українська Автокефальна Православна Соборноправна Церква, znana також як "Липківська" або "формації 1921 року", під управою єпископа Григорія.

Крім цих двох чисельно найбільших Церков, існували ще й малі групи:

в) Автокефальна Православна Церква з Генерал-Губернаторства, яку очолювали висвячені для українців в Ген. Губернаторстві митрополит Іларіон і архієпископ Палладій

г) Православна Автономна Церква під проводом архієпископа Серафима, підпорядкована Російській Зарубіжній Церкві. До неї належала горстка наших "малоросів" та білорусини.

Поминаючи останні дві групи, належить коротко присвятити увагу двом першим Церквам. Як згадано попередньо, в стадії організування Церковного Правління зарисувалися два різні погляди. Під час коли очевидна більшість владик та вірних прийняла організаційні форми, якими управлялася Православна Церква в Польщі (перед війною) і на північнозахідних землях України в часі воєнному, тоді меншість з єпископом Григорієм у проводі хотіла нав'язати до постанов схвалених на Першому Всеукраїнському Православному Соборі в Києві 1921 року, коли Православну Церкву очолював митрополит Василь Липківський. В одній і другій групі знайшлися щирі, віддані рідній Церкві духовні і вірні. На жаль, вони не змогли знайти погодження — у висліді з половини 1947 року заіснував сталий двоподіл, який перейшов і на дальші поселення.

Православні українці в Регенсбурзі

Відомості про стан православних українців в повоєнній Німеччині (в тому й Регенсбурзі) взяті головним чином із згадуваної Історії Української Православної Церкви І. Власовського (том ІУ, розділ ІІ, стор. 272-375 та "Матеріяли до Історії УАПЦеркви" видання Українських Православних Братств ім. митр. В. Липківського, 1975.

Рішенням Собору в Еттлінгені з 1946 року, духовну опіку над вірними Долішньої Баварії з осідком в Регенсбурзі доручено владиці Володимирові. До цієї Округи належали парафії: Регенсбург, Байройт, Ерлянген, Райтерзайх, Швайнфурт, Ноймаркт і Вінцер. Велика шкода, що, мимо моїх старань, мені не вдалося устійнити прізвищ священників названих громад ані числа вірних, так що приходитьсЯ (з великою обережністю) приймати числа подані в вище згадуванім греко-католицькім Шематизмі.

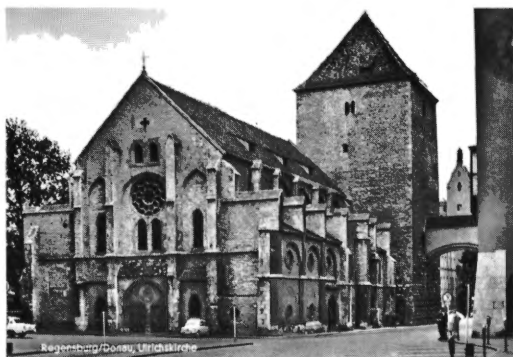
Відомості про перших православних поселенців в Регенсбурзі походять від інж. Дмитра Тромси, який, як представник православних, разом з двома греко-католицькими священниками, з нараженням особистої небезпеки, не завагався стати перед незнайомими представниками нової (американської) влади, а опісля став заступником голови Українського Допомогового Комітету. З його інформацій видно, що православна громада була зорганізована в пізнішому часі. На це вказує характеристичний випадок, що його пригадає інж. Тромса. Коли в приміщенні Обласного Допомогового Комітету відкрито народню школу, а деякі родичі зі Східних Областей не могли (при вписах) предложити метрики народження та хрищення дитини, тоді в дирекції школи виникло припущення, що такі діти взагалі не є хрищені, а в слід за тим греко-католицькі священники запропонували охристити тих дітей. З того можна заключати, що в тому часі

ще не було на місці православного священика. Коли ж родичі не погодилися на таке хрищення, тоді ця формальність відпала.

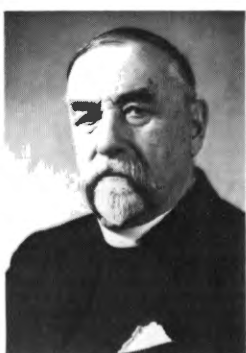
На жаль, відомості відносно властивої теми (Регенсбург) є дуже скупі. Вони сперті на коротких інформаціях владики Анатолія Дублянського (проживав коротко в Регенсбурзі) та згаданого інж. Д. Тромси. Українську Православну Громаду організував та був її першим головою кол. член Директорії і міністер шляхів в уряді УНР, Андрій Макаренко, його заступником був інж. Дмитро Тромса, секретарем Арсен Манойло. Згодом до них долучилися О. Козловський, інж. К. Ніщименко, І. Ніговський, проф. Богун-Чудінов. Вони творять Тимчасову Парафіяльну Раду та на засіданні 6 жовтня 1945 року схвалюють Тимчасовий Статут. На першого настоятеля громади запрошено кол. сотника армії УНР, о. Володимира Шевчука. Перше Богослуження, серед великого душевного піднесення, відбулося дня 4 листопада 1945 в євангелицькій церкві Брудергавскірхе на розі Еммерамспляц і Обере Бахгассе. Одначе тому, що вживання церкви разом з її власниками показалося непрактичним, на прохання Ради, католицький архієпископ Михайло Бухбергер віддав громаді в користування положену в догідному місці бувшу катедру св. Ульріха. Це була стара (900-літня), незвичайно солідної будови, історичної вартости церква, яка ізза старости служила вже як дієцезальний музей. Громада з вдячністю прийняла дозвіл виключного користування, перенесла музейні експонати до іншого приміщення та пристосувала будівлю до релігійних Богослужб. Використовуючи незвичайно добру акустику, мельодійний спів хору, під диригентурою композитора Володимира Гавриленка, притягав щораз більше число вірних. Тою церквою користувалася парафія св. Софії аж доки її вірні не покинули Регенсбург. Велика шкода, що громада, мимо того, що мала на це дозвіл німецьких властей, не вмурувала пропам'ятної таблиці, яка на видному місці повсякчасно пригадувала би мешканцям про богомольців, які в незвичайних історичних умовах користувалися тою старинною святинею.

Церква Брудергавскірхе, в якій відправляли перші українські православні Служби Божі.

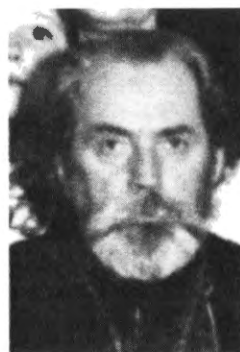
Церква св. Ульріха, в якій відправлялись
Богослуження для православних.
Нею користувалась парафія св. Софії.

О. Протопресвітер Тит Яковкевич,
настоятель парафії св. Покрови УАПЦ
в оселі. Помер у Вінніпезі, 1974 р.

ВП. Архієпископ Володимир,
управляв як єпископ північно-баварською
єпархією УАПЦеркви, помер
як архієпископ Дітройту 1967 р.

О. Протоієрей Володимир Шевчук, 1-ший
настоятель УАПЦеркви св. Софії, пізніше
настоятель парафії УАПЦ св. Покрови, а
згодом катехит в народній школі оселі.
Помер в Нью Йорку 16 травня 1951 р.

О. Борис Яковкевич
катехит в гімназії оселі, помер 1984 р.
як архієпископ Едмонтону.

На жаль, двоподіл УАПЦеркви не минув і Регенсбургу. На Зборах громади 9 червня 1946 року в церкві св. Ульріха певна частина вірних разом з о. Шевчуком покинула Збори, і прийнявши статут Синоду, заявила за юрисдикцію єпископа Володимира і на Зборах 19 червня обрала нову Парафіяльну Раду, що її очолив генерал В. Трутенко (помер пізніше в Аргентині). Між членами Ради знаходимо як секретаря прізвище теперішнього Архієпископа для Західної Європи Анатолія Дублянського. Та громада оснувала нову парафію св. Покрови, а з переходом великої кількості вірних жити в оселі, поселенці користувалися якийсь час каплицею, яка знаходиться в заведенні для умов хворих (біля церкви св. Віта). Згодом душпастирство в Оселі перебирають о. протопресвітер Тит Яковкевич із сином о. Борисом (помер недавно як архієпископ в Едмонтоні, Канада), а о. Шевчук посвячується повністю навчанні релігії в школах. По якомусь часі громада дістала до користування напів зруйнований будинок в Оселі. Відремонтувавши його основно, із звичайного мешкального будинку вірні власними засобами построїли церкву з іконостасом і хорами. Церковне життя почало розвиватися успішно: прицерковні організації дбали про зміст життя, а внутрішнє устаткування церковного приміщення та церковний хор надавали поваги Богослуженням. Коли пізніше захворів незвичайно здібний композитор і диригент В. Гавриленко, його місце зайняли часово П. Куриленко та Іван Вознюк.

Коли єпископ Володимир переїхав з Байройту жити на стало до Регенсбургу, участь вірних в його Богослужбах чисельно більшає. Після ліквідації оселі в Регенсбурзі 1949 року він переїхав до Ульму, а звідтам 1951 року до Америки, де як архієпископ Дітройту трудився до самої смерті 1967 року. Похоронений на цвинтарі в Бавндбруку.

10 серпня 1946 року хор парафії св. Покрови під управою В. Гавриленка дав мистецький концерт чужих і наших релігійних пісень. Концерт знайшов загальне признание численних слухачів.

В місяці серпні 1947 року Церква влаштувала свято Хрищення України. В урочистім молебні, що його правив на площі біля головного будинку владика Володимир в сослуженні кількох священників, брали участь представники різних громадських організацій, як теж численні мешканці греко-католицького віровизнання. Вечером відбулася урочиста Академія, присвячена тій величній події.

25-27 грудня 1947 року Регенсбург був місцем події, яка своїм значенням переросла льокальний характер. Тут відбувся незвичайно важний в своїх наслідках І-ий Православний Український Церковний З'їзд УАПЦеркви. В З'їзді взяло участь 8 владик та делегати від священства і мирян, в загальному 60 членів з рішачим правом голосу та 88 гостей. Хоч З'їзд не був законодавчим Собором, однак його ділові наради та постанови відносно всебічної (догматичної, організаційної, освітньої, видавничої) діяльності поклали основи під розбудову Церкви "в глибину". Діловий Комітет З'їзду знайшов всебічну підтримку місцевих громадських установ та поодиноких осіб (незалежно від їх віровизнання), що створило сприятливу атмосферу З'їзду. В рамках З'їзду відбувся вдалий концерт з участю: церковного мішаного хору та симфонічної оркестри під диригуванням В. Гавриленка, жіночого ансамблю ОУЖ під проводом пані О. Кокодинської та чоловічого хору "Сурма" під проводом проф.

О. Плешкевича. Всі виконані точки багатой програми були насолодою для учасників З'їзду та численних слухачів.

Президія Собору УАПЦеркви, 1947.

Учасники Собору УАПЦеркви, 1947.

Церква св. Ульріха залишилася даліше в користуванні парафії св. Софії, яка перейшла під зверхність архієпископа Григорія. Головою Парафіяльної Ради залишився на даліше А. Макаренко (помер 1963 року в Америці), а на настоятеля громада запросила о. Константина Данилевського. З огляду на масове переселення в оселю, громада чисельно змаліла — все таки в міру можливостей

проводила свою працю, а залишаючись діяти серед німецького середовища, залишилася носієм доброго українського імені.

Після загального виїзду українців з Регенсбургу, православні даліше втримали свою церкву, а греко-католиками опікувався священник, що мав свій сталий осідок в Ляндсгуті.

Варто згадати, що 21 серпня 1946 року в Вольфгангскірхе правив Службу Божу якийсь росіянин, митрополит Николай, який, з вдячності за те, що за поміччю Святішого Отця Пія XII врятувався від репатріації, став "католиком" і як католицький митрополит, разом з невеликою групою добрих співаків, відвідував німецькі міста і "освідомлював" необізнаних західних католиків про "російський переслідуваний католицизм".

Голова Соборноправної Церкви архієпископ Григорій зі своїми священниками.
Перший справа о. Константин Данилевський, настоятель парафії св. Софії.

ЗАГАЛЬНІ ПІДСУМКИ

Реасумуючи наведені прояви життя наших Церков того часу, треба ствердити, що в них знайшла своє віддзеркалення потреба віри, питома нашому народові протягом цілої його історії.

Коли йдеться про українців православного віровизнання, годиться підкреслити, що старше покоління, яке пам'ятало дні відродження рідної Церкви в часі короткотривалої державности, з першим проявом свободи взялося відновляти свою Церкву чи то ще на Рідних Землях, чи на тимчасових чужих місцях поселення. Часто можна було стрінути старших віком вірних, які, вибираючись з рідних місць у невідоме, резигнували з особистих, конечних до життя речей, але забирали з собою знищені часом церковні книги і речі, щоби

тільки якнайскоріше влаштувати Богослуження. Молоде покоління, уроджене та виховане в часі, коли здавалося, що "про Бога вже й згадки нема", на силу вирване з рідної, спльондрованої наїзниками землі, серед невідрадних обставин "само від себе" (без жадної посторонньої освідомлюючої роботи) підсвідомо "шукає Бога". Коли ж повоєнні часи принесли свободу вислову, ті молоді люди рвуться набирати знання для підтвердження їхнього внутрішнього почуття, а рівночасно включаються активно помагати старшим оформлювати організоване життя. Видимими ознаками особистих починань були численні церковні шлюби (не забуваймо, що в воєнному часі в Німеччині жаден уряд — церковний чи світський — не смів легалізувати подружжя "остів"), як також численні хрищення не тільки новонароджених, але й старших дітей, християнські похорони і т. д. Прицерковні організації, церковні хори поповнюються молодими людьми. Направду вдячною темою була би глибша студія над тою саме ділянкою церковного життя. Сповнене бажанням служби рідній Церкві духовенство, не маючи часто стисло теологічних студій, працює наполегливо над собою. Не бракувало кандидатів до духовних шкіл чи на курси.

На жаль не вдалося полагодити організаційних розходжень на найвищому щаблі, але в Бозі надія, що й це колись унормується.

Далеко легше приходилося пережити цей переходивий час українцям--католикам. Втікачі і робітники із західних областей були виховані в релігійному дусі, а численні священики, маючи досвід у праці в парафіях, стосували його на новому місці. Клясичним прикладом цього був саме Регенсбург, де праця "пішла в глиб" (діяння згаданих вгорі товариств, чотири церковні хори і т. д.). В деяких випадках відчувалося брак єпископа (зокрема коли йшло про зовнішню репрезентацію), але єдиний наш Владика, Іван Бучко, якого Боже Провидіння спроварило на той час до Риму, був мабуть більше потрібний і корисний в тому важливому центрі, як на широких просторах Європи.

Вкінці ще один незвичайно важливий момент. Безпосередня зустріч українців обох віровизнань в часі Великого ісходу, в тому й у Регенсбурзі, дала їм нагоду до кращого взаємного пізнання, розуміння та співжиття, а стара правда "пізнати приятеля в біді" справдилася не раз саме в тому часі. Стоячи твердо при своїх віровизнаневих переконаннях, вірні обох Церков часто брали участь в Богослужбах загального національного значення, які правилися не в їх власних церквах. Відношення офіційних чинників обох Церков було більш як добросусідське, радше братерське.

Клясичними прикладами такого співжиття можна назвати:

а) вітання архиєреїв (з нагоди їхніх відвідин своїх громад) представниками духовенства другого віровизнання,

б) згадуване попередньо осудження Собором УАПЦеркви жорстокої ліквідації греко-католицької Церкви на рідних землях в 1946 році,

в) коли католицька Церква виявила охоту допомогти переселитися українцям-католикам, то за обопільним порозумінням, українці зрезигнували з такої партикулярної допомоги, а дальша переселенча акція проводилася за національним, а не віроісповідним принципом,

г) В архіві УВАН- у в Нью Йорку зберігаються пожовклі від старости списки грошової збірки на покриття коштів задуманого З'їзду УАПЦеркви, на яких між жертводавцями є замітне число українців-католиків, а між ними й

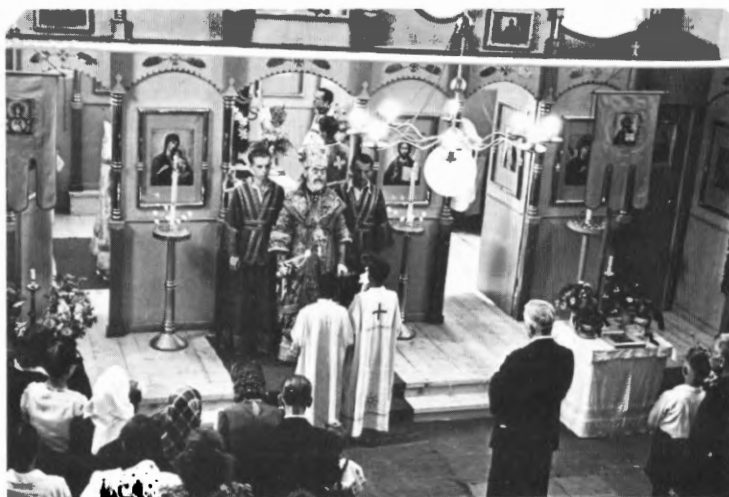
Не забуваючи тих, що їх життєвий шлях закінчився в Регенсбурзі, пам'ятаймо самі й перекажім нашим нащадкам про ту сторінку історії нашої Церкви, а слова вмурованої в церкві св. Віта пропам'ятної таблиці залишаться сталою пригадкою наших переживань.

Використані матеріяли:

1. Іван Власовський: "Нарис Історії Української Православної Церкви" (Бавнд Брук, 1966).
2. "Шематизм Духовенства Української Католицької Церкви в Німеччині". (Видання Апостольської Візитатури, Мюнхен, 1947).
3. о. Іван Гаращенко: "Матеріяли до Історії Української Автокефальної Православної Церкви". (Українське Православне Братство ім. митр. В. Липківського, Чикаго 1975).
4. І. Городецький: "Тернистим Шляхом" (Регенсбург 1948).
5. І. Городецький: "Українська Церква на Чужині"(рукопис).
6. Різні (ще неупорядковані) документи в архіві УВАН в Нью-Йорку
7. Записані свідчення:
 - архієпископ Анатолій Дублянський
 - о. радник Омелян Шараневич
 - інж. Дмитро Тромса
 - особисті записки

П.С. В 1997 році церква св. Віта буде святкувати тисячлітній Ювілей свого існування. Нема найменшого сумніву, що до того часу доживе ще багато осіб, яким попаде тепер до рук наш Збірник. Який це був би культурний жест, якщо хтось з живучих, а ще краще з наших церковних кругів, взяв би участь в тих урочистостях, або бодай вислав подяку-привітання з пригадкою про історичний зв'язок між Руссю-Україною та Ратісбоною-Регенсбургом.

Автор статті

Посвячення УАПЦеркви св. Миколая в оселі 1948 р.

Омелян Кушнір

ШКІЛЬНИЦТВО В ОСЕЛІ ЙОГО РОЗВИТОК І ПРАЦЯ

Справа шкільництва серед української громади в Регенсбурзі стала актуальною вже на початках її організування. Український Допомоговий Комітет, цей єдиний рушійний чинник в організації регенсбурзької української громади, на чолі з його, сповненим ініціативи, енергії та організаційного хисту, головою о. Богданом Ганушевським, вже в скорому часі його діяльності поставив у центрі своєї уваги шкільну справу. Коли в перших 4-5 тижнях свого існування УОДК скерував усі свої старання в напрямі встановлення зв'язків, таких конечних, з американським місцевим правлінням, з німецькими місцевими урядовими чинниками, налагодження харчових справ, опіки хворим, грошової допомоги - хоч невеликої, але такої важної в тому часі для декого, то вже в липні ставить шкільну справу як найважливішу в своїй діяльності. Вирішується організувати народну школу та гімназію. Управителем народної школи призначається Юрія Теодоровича, директором гімназії Миколу Величка, колишнього директора гімназії Рідної Школи в Золочеві, відомого педагога і виховника шкільної молоді. Доповнюється склад управи УОДК шкільним референтом, яким стає Микола Величко. За допомогою голови УОДК Український Технічно-Господарський Інститут (УТГІ) отримує від американського військового управління дозвіл на ведення своєї наукової праці і переїжджає на постійне місце до Регенсбургу. В серпні оголошуються вписи до народної школи і гімназії, а вже в перших днях вересня починається в обох школах навчання, ще в місті, поки що ще в тісних приміщеннях. Зразу ж після відкриття оселі обі школи переходять туди, переноситься частково теж УТГІ, розмножується сітка різних денних і вечірніх курсів, нових шкіл і в скорому часі оселя вкривається густою шкільною мережою.

В дальшому подаємо за чергою історію розвитку і праці вищезгаданих трьох шкіл оселі — народної, гімназії та УТГІ — у формі нарисів чи споминів окремих авторів — працівників або учнів в даних школах. Тому що не маємо вичерпних нарисів про інші школи, поміщуємо на цьому місці короткі інформації про них, подаючи основні факти.

Музична школа

Поруч з іншими учбовими закладами на терені табору в Регенсбурзі, була zorganizована також Українська Музична Школа. Її відкриття відбулось 1 квітня 1946 р. Основоположником і директором музичної школи був св. п. проф. Іван Повалячек, який також провадив класу скрипки і викладав теорію музики. Три учительки провадили класу фортепіано: Марія Повалячек-Вірщук, Ірина Нанаси, Ірина Костинюк. Інна Черняхівська провадила вокальний відділ (солю спів). Завдяки досвідченим педагогам, школа провадила свою діяльність на

досить високому рівні. В першому році вписались 34 учні, згодом число учнів зросло до 76. Відбувались піврічні і річні іспити, на яких завжди був присутній представник з визначних професорів музики. Найчастіше відвідував школу св. п. д-р Зиновій Лисько. На закінчення шкільного року влаштовувано різні імпрези учнів школи, які втішались гарними успіхами. Була також створена смичкова оркестра, якою диригував сам професор Повалячек, акомпаньювала І. Нанасси. В листі до редакції Інна Черняхівська пише, що в її пам'яті залишилися найкращі спогади про працю в музичній школі, про дружню атмосферу та великий ентузіазм, хоч не завжди були сприятливі умови для праці. Свій лист вона закінчує так: "Патріотизм, відповідальність та бажання дати дітям та молоді музичне знання і ознайомити з класичною та українською музикою заохочували нас всіх до праці. Я горда, що належала до такого складу педагогів."

Торговельна гімназія

З ініціативи культурно-освітнього референта Омеляна Кушніра управа оселі відкрила у вересні 1947 р., себто на початку шкільного року 1947/1948, торговельну гімназію з чотирирічним пляном навчання, завданням якої було дати практичне знання нашій молоді. На директора школи запрошено Володимира Паїка, магістра комерційних наук, вчителя середньої торговельної школи на рідних землях. Директор оголосив вписи, підібрав учительський склад і в місяці вересні почалась наука. За навчальним пляном в школі навчано, крім фахових предметів торговельних середніх шкіл, українську мову і літературу, англійську і німецьку мови, історію, географію, математику, руханку, релігію обох наших віровизнань. Умови прийняття: до 1-ої класи закінчення 7-миклясової народної школи або 2-ої класи загальноосвітньої гімназії, до 2-3-4 класи закінчення 3-4-5 класи загальноосвітньої гімназії або відповідної торговельної школи і вступні іспити. З розв'язанням оселі у вересні 1949 р. школа закінчила свою працю.

Фахова школа

Мешканці оселі — це переважно інтелігенти або селяни, кваліфікованих фахівців не багато. В скорому часі будуть вони всі змушені виїхати на нове поселення в заокеанські країни. В чужому морі без знання чужих мов, без відповідних фахових кваліфікацій, важко буде нашим громадянам пробиватись крізь життя, на важких роботах "заробляти на хліб насущний", на забезпечення екзистенції родини. Управа оселі, ідучи на зустріч життєвим потребам мешканців оселі, відкрила в лютому 1947 р. фахову школу, яка на зорганізованих нею різних фахових курсах мала б дати можливість багатьом мешканцям оселі набути практичний фах. Користаючи з досвіду фахових сил УТГІ школа відкриває цілу низку фахових курсів з різних ділянок: сільського господарства, ремесла, техніки, торгівлі, тощо. Ці курси давали не тільки теоретичне, але й практичне навчання в зорганізованих на оселі чи поза нею варстатах праці. Курсанти, після закінчення даного курсу, діставали свідоцтва прослухання даного курсу і проходження відповідної практики. Існування курсів було узалежене від відповідної кількості курсантів. Оплати за курси були низькі, доступні для всіх хто бажав закінчити їх. У висліді впродовж року школа перевела навчання на 9-ти курсах: шоферський (201 закінчило, продовжує 18), слюсарський (27 закінчили, продовжують 24), мірників (13 закінчили), фотографів (6), зварювання

(22), радіомонтерів (13), кравецький (22 закінчило, 24 продовжує), шевський (17 закінчило, 25 продовжує), гарбарський (закінчило 11, продовжує 15), разом 332 особи набули нові фахи, а 106 продовжували навчання. Такі гарні висліди осягнено завдяки ініціативній і відданій праці лекторсько—інструкторського персоналу, наполегливій праці курсантів і допомозі з боку управи оселі. Згадані курси і інші, як наприклад, курс кімнатного малювання, трактористів і т.п. відбувались на оселі аж до її ліквідації у вересні 1949 р. Коли взяти до уваги, що тими курсами заопікувалась від осені 1947 р. ІРО, стосуючи до них певні вимоги, але нагороджуючи учнів тих курсів приділами працюючих і платнею з німецької листи, то курси ті втішались численною участю чимраз нових учнів і у висліді закінчило ті різні фахові курси кільканадцять соток осіб. Витворилась була на оселі спеціальна якась гарячка відвідування різних курсів. Чи багато абсолювентів тих курсів скористувались ними в країнах їх нового поселення, не знаю. Я, принаймні, ні, хоч закінчив три курси. Перекваліфікація не помогла. Але всідаючи на корабель до Канади, я їхав сповнений добрими сподіваннями. Такі сподівання були, мабуть, єдиною нагородою всім нам — колишнім курсантам фахової школи над кантиною.

Цілу сітку фахових курсів було організовано заходами УТГІ.

Школа чужих мов (секретарсько-дольмечерська школа на оселі)

Директор школи д-р Галина Кушнір. Помічаючи охоту до навчання чужих мов і розуміння конечности їх засвоєння, д-р Г. Кушнір надумала зорганізувати школу в грудні 1946 р., а в січні 1947 р. школа почала працю. Система школи триместрова, тобто, навчання тривало один рік. Навчано чотири мови: англійську, німецьку, французьку й еспанську. Навчання тривало чотири години денно. Домашні праці учнів забирали теж багато праці. Дисципліна середньо-шкільна. При школі ведено ще й вечірні 2-годинні курси.

Учні — люди різного віку, зайняття та освіти. Майже половина з закінченою вищою освітою, решта з середньою, а дуже малий відсоток з нижчою. Наплив величезний. Національний склад учнів за відсотковою системою в пропорції до цілости населення оселі. Загально навчалися 200 учнів.

Працювали п'ятнадцять учителів, дванадцять німців, два українці (ред. Корбутяк та проф. А. Яворський), один поляк.

Крім цієї школи курси чужих мов провадились приватно, організувала теж управа оселі, велись при УТГІ. Серед населення панувало загальне зрозуміння потреб вивчення чужих мов, зокрема англійської та еспанської.

З перспективи років можемо впевнено ствердити, що школи оселі, їх учителі і професори, виконали гідно накладений на них обов'язок виховання ідейного, патріотичного, характерного наслідного покоління. Їхні вихованці сьогодні люди з дипломами високих шкіл, з науковими званнями, часто на високих позиціях в різних ділянках життя країн їхнього поселення, провідні діячі в суспільногромадському, політичному, науковому, творчому житті української громади.

Джерела

1. Місячні звіти культурно-освітніх референтів управи оселі Гангтоферзіддлунг (Архів оселі збережений в УВАН, Нью-Йорк)
2. "Вісник Оселі", ч.ч. 1 — 66, 1947-1948 р.
3. Інформації колишніх учителів і учнів шкіл оселі

УКРАЇНСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ САДОК НА ОСЕЛІ ГАНГГОФЕР

По закінченні Другої світової війни, на німецькій території залишилися поруч інших національних груп і українська багатотисячна маса втікачів. Часи були тоді тривожні, непевні, майбутнє ставало великим знаком питання для тих, що залишились і відмовлялись повернутись на поневолену Батьківщину. Та незабаром постали організації УНРРА, а згодом ІРО, що почали опікуватися втікачами. У різних місцевостях організовано табори, в яких приміщувано емігрантів. До таких таборів належала також оселя Ганггоферзідльонг в Регенсбурзі, де культурна і свідома своїх завдань українська громада взялася негайно до праці. Треба підкреслити, що українські скитальці в пляні своїх завдань поставили на першому місці духові потреби дітвори, яка потребувала виховної опіки і навчання. Дітьми дошкільного віку зайнялося Об'єднання Українських Жінок (ОУЖ). За їх ініціативою і дбайливим старанням постав Український дитячий садок на оселі Ганггофер під кінець місяця листопада 1945 року. Першою фаховою вчителькою була В. Рожанська. Спочатку до садочка вписалося 25 дітей. Зайняття відбувалися щоденно одноразово. Завдяки наполегливій праці В. Рожанської дитячий садок виступив вперше спільно з народною школою у Миколаївському Святі, що відбулося 13 грудня 1945 р. у великій залі. При кінці січня 1946 у власній домівці відбулася з гарною програмою "Ялинка", а в місяці березні Шевченкові роковини. Згодом у місяці квітні відбулося "Свято Весни".

Програма "Свята Весни" 12 квітня 1946 р.

I.

1. Сніжинки — балет, що символізував закінчення зими
2. Ой минула вже зима
Куку, куку — хор дітей
А вже весна, а вже красна
3. Гніздечко — деклямація — діалог
4. Веснянка — танок
5. Козачок — танок, три пари

II.

6. Мавки й одчайдушки
7. Танок ляльок — балет 6 пар
8. Жила, була царівна — драматизована пісня

Ця імпреза була дійсно надзвичайно вдалою. Присутніми на цій імпрезі були також і чужинці, серед яких американки з великим захопленням любувались мистецьким виступом діточок дошкільного віку. З цією самою програмою виступав дитячий садок удруге в головній військовій лічниці перед хворими американськими вояками в Регенсбурзі. Наприкінці місяця травня відбулося

''Свято Перемоги'' американської армії, влаштоване всіми національностями табору. В програмі свята взяв участь також дитячий садок з кількома точками: танки, пісні і балетна сценка ''Пробудження Весни''. При цьому згадаю, що крім вчительки В. Рожанської допоміжними силами були Марія Яцкевич, а від червня 1946 р. Михайлина Марусин, які спільно працювали до грудня 1946, відійшовши відтак на іншу працю.

Число дітей в садочку згодом почало збільшуватися, чому сприяли різні обставини. Скитальці, які мешкали зразу приватно в місті і околиці, перенеслися на оселю. Також УНРРА почала ліквідувати малі табори і людей переводила в оселю в Регенсбурзі. Тут коротко згадаю, що я також перейшла з родиною в оселю з малого табору Поляnten, біля Ноймаркту, де провадила садок. Після влаштування я зголосилася до Стефанії Нагірної і включилася до праці в дитячому садочку, в якому працювала від половини грудня 1946 до кінця травня 1949 р. — до від'їзду до Америки.

В грудні 1946 р. дитячий садок зреформовано. Дітей поділено на 2 групи, від 3-4 років і від 4-6 років. Управа оселі відступила для садочка дві кімнати, одну велику, другу меншу. УНРРА постачала дітям садочка відповідні матеріали, як пластеліну, з якої діти залюбки ліпили різні звірятка і тим подібні фігурки, а також крейду та папір до малювання і витинок. Зайняття в садочку відбувалися протягом п'ять днів в тиждень два рази денно за виготовленням пляном. Години праці були від 9-12 перед полуднем і від 2-4.30 по полудні. Вписаних дітей було 365, однак не всі учащали. Персональний склад учительок-виховниць від грудня 1946 і аж до 1949 р. був такий: Марія Яримович, Бронислава Мельник, Соня Несторович, Надя Станкевич, Наталія Стефанів, Олена Смулка, Ольга Фітьо, Евстахія Шуган і Надія Кравчук. Інспектором садочка була Варвара Гуменюк, яка займалася також і педагогічним питанням та адміністративною працею. Духовним опікуном наших найменших був о. Іван Оришкевич. Працю вчительок оплачували УНРРА, опісля ІРО, і батьківський гурток. На фонди батьківського гуртка складалися внески батьків у розмірі 1.60 нм від дитини місячно, та доходи з імпрез. Крім тих фондів, дитячий садок одержав ще допомогу з каси ОУЖ на ремонт кляс, а також вислано одну виховницю на одномісячний курс садівничок до Ельвангену.

Коли сьогодні застоновлюся на хвилину і думкою полину в минуле, то немов на екрані пересуваються картини пройденої праці з дітворою в садочку за весь час перебування на оселі Ганггофер. Усі ми вчительки працювали над нашими найменшими з любов'ю і великою відповідальністю. Головним нашим завданням було передати довіреній нам дітворі якнайкраще виховання. Спеціальну вагу приділялося вихованню релігійному, національному, етичному і особистої культури. Навчання передавали ми відповідними казками, віршиками, співом, танками і переказами про нашу Батьківщину. Виховну працю поширювали і доповнювали різні імпрези, що відбувалися в садочку в присутності родичів, а також пань з ОУЖ. Діти вивчали залюбки рецитації, спів, танки і ритмічні вправи (прапорцями і віночками). А найбільшою їхньою радістю були виступи на сцені з нагоди різних імпрез. Першою імпрезою був ''Баль найменших'', що відбувся 16 лютого 1947 р. у великій театральній залі. Програма дитячого балю складалася з двох частин:

I.

1. Гей діти любенькі — марш довкола залі
2. Привітання
3. Царівна — драматизована пісня
4. Паяцки — танок
5. На баль зійшлися маленькі лялі — танок
6. Козачок — танок

II.

7. Забава в колі:
Та Оленка, та маленька...
А хто знає, хай покаже...
Хто сумує, хай сумує...
8. Ріпка — інсценізація

Згодом українська народна школа влаштувала в березні Шевченківські роковини для громадян оселі спільно з дитячим садочком. В програмі садочок дав три точки: ритмічні вправи хлопців прапорцями, дівчат хустинками до пісні "Човен хитається", і деклямація. В місяці травні відбулося "Свято Матері", а на закінчення шкільного року 1947 підготовлено "Діточий фестин" і виставку ручних праць дітвори, на якій були експонати: вироби з плястеліни, малюнки, різні витинки з паперу, включно початки азбуки, та знімки з імпрез дитячого садка. Старша група виконала танки "Аркан", "Катерина" та ритмічні вправи дівчат віночками на спеціально зробленій естраді. До вправ пригравала таборова оркестра. Великою несподіванкою і атракцією для дітвори на фестині була каруселя, про яку постарався і зайнявся нею батьківський гурток, що все активно допомагав вчителькам дитячого садка. Після шкільних вакацій 1947 влаштовано в грудні Миколаївське свято.

В наступному 1948 році відбулися такі імпрези: в січні традиційна "Ялинка" з різдвяною тематикою, яка завжди дітям лишає незабутні враження, в березні свято в честь Тараса Шевченка при участі батьків, а в травні "Свято Матері". В гарно прибраній залі діти відсвяткували це свято з великим захопленням. Поодинокі точки програми були виконані дуже добре, особливо рецитації, танки "Катерина" і "Аркан" та деклямації. На закінчення шкільного року відбулася імпреза, що складалася з двох частин. В першій частині ритмічні вправи дівчат віночками, хлопців прапорцями, деклямації і танки, а в другій — сценічна картина на одну дію "Півник і курочка", Наталі Забіли. Тут маленькі діти зробили велику приємність і несподіванку своїм батькам і запрошеним гостям. Діти почувалися на сцені як справжні артисти. Відповідні строї і декорації сцени дали повний ефект виставки, а вчителькам вдовolenня з їхньої праці.

Після вакацій навчання в дитячому садку розпочалося 28 вересня 1948 р. відправою молебня до Пресвятої Богородиці в приміщенні дитячого садка, який відправив о. Іван Оришкевич. Зайняття відбувалися в трьох кімнатах, дітей поділено на три групи — старшу, середню і найменшу. Вписаних дітей було 240 і навчання відбувалося за виготовленим пляном. Зразу приступлено до підготовки імпрез. Першою імпрезою було свято Першого Листопада, яке відбулося в приміщенні садка в присутності пань з ОУЖ і батьків.

18 грудня 1948 влаштовано в театральній залі п'єсу для дітей в трьох сценках "В Миколаївських палатах" Е. Андруховича. Ця вистава була дуже дбайливо підготована. Поодинокі точки, як балет зірок, балет ангелів і сніжинок був виконаний у відповідних строях. Друга сценка, т. зв. "Небесний магазин", зробила велике враження на глядачів. Діти виконували свої поодинокі ролі, представляючи собою ляльки. Особливе враження зробила лялька "японка", яка у відповідному японському строю танцювала і співала японську мелодію, опісля виступали ляльки — гуцулка, коминярчик і паяци. Третя сценка — дитяча ялинка — зв'язана з виставкою "Різдвяна Ніч". Імпреза ця, своєю різноманітністю і відповідними строями для поодиноких точок і роль, дала повний свій ефект і задоволення запрошеним гостям. Після виставки, яка відбувалася на сцені, діти колядували під гарно прикрашеною ялинкою, а на залі бавилися і танцювали в масках "котяче весілля" та інші забави і гри. По забаві діти одержали підвечірок і різні несподіванки, та з радістю і задоволенням розходилися додів.

Рік 1949 приніс великі зміни. Почалася постійна й масова еміграція у заморські країни. Відвідування дітьми садочка, а також персональний склад вчительок, зменшувалися з кожним днем. Не зважаючи на умови, які існували, ми продовжували виховну працю. Влаштовано ще дві гарні і добре підготовлені імпреди. Першою імпредзою були Шевченківські роковини, які відбулися в приміщенні садка з дуже цікавою програмою в присутності батьків, а в місяці травні відбулося "Свято Матері" в театральній залі з програмою, що складалася з двох частин. У тих імпредзах брали участь діти всіх трьох груп. Треба відмітити, що всі точки програми діти виконали прекрасно. Після закінчення програми публіка, яка заповнила театральну залю, зробила овацію нашим найменшим довготривалими оплесками, а поодинокі батьки підходили до вчительок і щиро їм дякували за виховну працю над їхніми дітьми. Це була, на жаль, наша остання імпреза перед виїздом у невідоме.

Треба ще згадати, що дитячий садок брав участь у привітанні нашого владики Кир Івана Бучка під час відвідин оселі в 1948 р. Дівчата зі старшої групи, Марта Копач привітала Владика відповідним віршем, а Зоряна Кавка вручила китицю троянд.

При кінці місяця серпня 1949 зліквідовано садок. Найдовше працювала вчителька Надя Кравчук, опісля переїхала до Ульму, куди перенесено решту мешканців оселі і там продовжала свою працю аж до виїзду до Америки.

Кількалітній період існування дитячого садка доказує, з якою любов'ю і почуттям громадського обов'язку вчительки працювали над нашими дітьми. Вірю, що наша муравлина праця не пішла на марно, що не пропали золоті зерна знання чеснот і любови до рідного засіяні в душах наших дітей.

Дитячий садок на оселі. Шевченківське свято, 1949 р. Вчительки зліва: Надя Кравчук, Олена Смулка, Євстахія Шуган, Бронислава Мельник.

Дитячий садок

Учителька Михайлина Марусин з дітьми в садочку, 1946 р.

Дитячий баль.

Дитячий фестин, 2 липня 1947 р. Танцюють "Аркан".

“Боже Тіло” на оселі.

Імпреза “Півник і курочка”, 1948 р.

УКРАЇНСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ САДОК — РЕГЕНСБУРГ — ОСЕЛЯ

ДНЯ 18 ГРУДНЯ 1948 О ГОД. 14-ї
В ТЕАТРАЛЬНІЙ ЗАЛІ —
УЛАШТОВУЄ ВИСТАВУ

„В Миколаївських
палатах”

п'єска для дітей на 3 відслони
Е. Андрухович

НА ЦЕ ДИТЯЧЕ СВЯТО МАЄМО ШАНУ
ЗАПРОСИТИ

вп. *Генерал Ієвчук*

Вступ за добровільними датками.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ШКОЛА ІМ. МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО В РЕГЕНСБУРЗІ

Одним із головних завдань Українського комітету в Регенсбурзі було піднести освіту серед української еміграції шляхом організування шкіл.

Завдяки успішним старанням членів Екзекутиви Українського Допомогового Комітету, а саме: голови о. Богдана Ганушевського, члена-основника о. Юліана Катрія, заст. голови інж. Дмитра Тромси, секретаря мгр Володимира Кліша і мгр Іллі Городецького, американська влада видала дозвіл на відкриття Української народної школи і гімназії.

Саму організацію народної школи комітет доручив Юрієві Теодоровичеві, який рівночасно був і управителем школи. Новоіменований керівник взявся інтенсивно до праці, підшукуючи вчителів та прилагоджуванням тимчасового приміщення, а також проголошенням вписів дітей від першої до сьомої класи включно. Вписи відбулися в днях від 1-го до 15-го серпня 1945 р. Праця увінчалася успіхом, бо вже 1-го вересня 1945/46 р. українська народна школа почала своє нормальне навчання зі 48 дітей, які навчалися в чотирьох класах. В школі працювали фахові вчителі. Одночасно відкрилася гімназія і всі учні від 5-ої до 7-ої класи включно перейшли до гімназії, тому то народна школа осталася з 4-ма початковими класами.

Юрій Теодорович
організатор і управитель школи

Приміщення школи

У перших днях свого існування школа не мала власного приміщення. Навчання відбувалося в трьох малих кімнатах, які комітет відступив тимчасово, аж поки не вдалося підшукати окремого й більше відповідного приміщення для школи.

З хвилиною відкриття оселі, школа перенеслася до одного з будинків і зайняла чотири кімнати. Однак кімнати були замалі й не мали відповідного устаткування, потрібного бодай для примітивного навчання. Врешті управитель школи, після наполегливих переговорів з представниками УНРРА, добився того, що школу було приміщено в будинку шпиталю, де була колись німецька школа. У цьому ж будинку були просторі й відповідно умебльовані класи, де відбувалося навчання аж до ліквідації школи, в 1949 р. Навчання відбувалося після обіду.

Керівництво школи

Школою керував досвідчений педагог Юрій Теодорович, який займав таке ж саме становище ще колись на рідних землях. Ю. Теодорович, людина повна ентузіазму, щирий патріот, великий любитель української дітвори, вже від самого початку існування школи був її душею й невтомним працівником на шкільній ниві. Він жив і працював тільки для школи, тішився її ростом, дбав про всі можливі ділянки виховної і навчальної роботи, щоби діти могли дістати якнайкраще всестороннє знання і виховання. Він тішився успіхами кожної дитини й усе знаходив для неї слова признання. Він постійно думав над тим, які б то нові можливості відкрити для учнів, щоб вони могли набувати різні знання, чи то мистецькі, чи наукові, чи національно-патріотичні. Ніколи не було випадку, щоб він не зреалізував своїх задумів. Це була обдарована людина, повна посвяти в праці для добра й слави своєї школи й учнів.

Педагогічний персонал

Комітет призначив Юрія Теодоровича управителем школи й рівночасно доручив йому добір учителів. Кожний кандидат повинен був подати письмове прохання і всі можливі документи, що стверджували б дотеперішню учительську роботу, і життєпис. Комітет перевіряв усі документи й одобрював прохання кандидата про прийняття його на роботу в школі.

На самому початку існування школи в 1945/1946 шкільному році, комітет прийняв слідуючих учителів:

Теодорович Юрій — управитель школи,

Голуб Марія — учителька,

Смеречинська Анастасія М. — учителька,

Боднар Володимир — учитель,

о. Гурко Теофіль — учитель релігії греко-католицького віровизнання.

Один місяць пізніше В. Боднар зрезигнував, а на його місце комітет прийняв Володимира Білоуса. Крім цього, комітет ще прийняв як учительку Іванну Мисевич.

Розуміючи велику вагу музичного й фізичного виховання, на пропозицію управителя школи комітет прийняв уже в листопаді 1945 р. фахового вчителя співу Юрія Яримовича, а в квітні 1946 р. прийнято Марію Яримович для фізичного виховання.

Рівночасно виринула потреба вчителя англійської мови. На це становище комітет прийняв Миколу Костинюка, який викладав англійську мову в 4-тій класі.

У грудні 1945 р. прийнято о. Володимира Шевчука для навчання релігії православного віровизнання. Отже, в 1945/46 шкільному році, тобто в першому році існування школи, в школі працювало 5 учителів з 25-ти годинним навантаженням тижнево, 3-ох учителів з неповним навантаженням (по 8 годин тижнево: спів, руханка й англійська мова) і двох отців катехитів також по 8 годин тижнево.

Юрій Яримович, крім приписових годин співу, провадив ще шкільний хор, який виступав на всіх шкільних імпрезах. Пан Яримович виявив себе справді

високо кваліфікованим і повним посвяти вчителем і диригентом, який зумів в обмеженому часі поставити діточий хор на незвичайно високий рівень, так що він став гордістю нашої школи.

Почавши від 10 жовтня 1946 р. число мешканців нашої оселі значно зросло, що привело до збільшення числа учнів у нашій школі. Виникла, отже, потреба організувати паралельні класи і збільшити число вчителів. Також 1 листопада 1946 р. відкрито 7-му класу для старших віком учнів, а саме: від 14 — 18 років життя, які з різних причин не докінчили народної школи. Маючи свідоцтво з 7-мої кл. перед ними відкривалася дорога до вивчання різного роду ремесла на ремісничих курсах.

У 1946/47 шкільному році прийнято слідуєщих учителів:

Данилович Любов.....	для 1-ої "б" кл.
Казанівська Степанія.....	2-ої "б" кл.
Караван Вікторія	2-ої "в" кл.
Слободян Станислав	3-ої "а" кл.
Момотюк Іванна	3-ої "б" кл.
Гуменюк Михайло	4-ої "б" кл.
Підгайний Володимир.....	7-ої кл.

У 1947/48 шкільному році прибули знову нові вчителі, а саме:

Данилович Марія.....	для 1-ої "а" кл.
Шимкович Антін.....	4-ої "б" кл.

У 1948/49 шкільному році знову було заангажовано нові учительські сили, а саме:

Ващук Степанія.....	для 1-ої "а" кл.
Пачовський Йосафат	2-ої "а" кл.
Білоус Анна	3-ої "а" кл.
Свириденко Дем'ян	3-ої "в" кл.

Усі зміни вчителів наступили в наслідок виїзду деяких учителів до різних країн світу. До цієї групи належать:

Боднар Володимир	Голуб Марія
о. Гурко Теофіль	Данилович Марія
Казанівська Степанія	Караван Вікторія
Момотюк Іванна	Пачовський Йосафат
Свириденко Дем'ян	Слободян Станислав
Шимкович Антін	о. Шпилька Пантелеймон

Крім вище згаданих учителів, у реєстрі школи ще знаходяться такі вчителі:

Доберчак Роман	Колодяжний Роман
Макогон Іванна	Мигаль Тетяна
Пестрак Михайло	Стецишин Олексій
Турчин Теодор	Яворський Франц
о. Гнат Дмитро	о. Оришкевич Іван

Вони покривали порожні місця, як тільки попередні вчителі емігрували до інших країн. Впродовж чотирьох навчальних років у школі працювало 36 учителів.

Навчальні предмети

Основними предметами навчання були українська мова — письмо й читання — й арифметика з елементарними знаннями з геометрії. У навчання української мови в двох найнижчих класах входило теж і засвоєння елементарних знань з української літератури, культури, історії і географії України. Ці знання діти набували при допомозі й під проводом своїх учителів — опікунів клас під час опрацювання читанок на рівні своїх клас. Українська мова й арифметика викладалися кожного дня.

У 3-ій і 4-ій класах, по дві години на тиждень, відбувалося навчання історії і географії України під проводом учителів — опікунів клас. Також у програму навчання 3-ої і 4-ої клас було включено навчання німецької і англійської мов, яких учили кваліфіковані вчителі.

Кожна класа теж мала по дві години співу, які провадив Юрій Яримович; по дві години руханки під проводом Марії Яримович; по одній годині практичних занять під проводом Анастасії Смеречинської; і по дві години релігії, яку вчили отці-катехити, о. Пантелеймон Шпилька для дітей греко-католиків, та о. Володимир Шевчук для православних дітей. 3-я й 4-а класа мали ще по дві години тижнево природознавство, яке вчили учителі-опікуни клас. Процес навчання в школі відбувався заздалегідь наміченими програмами з кожного предмету. Учителі опрацювали програми навчання, їх затверджував Відділ культури й освіти при Центральному Представництві Української Еміграції. З гордістю треба признати, що програми вчителів нашої школи були так дбайливо опрацьовані, що комісія, після їх перевірки, доручила всім українським народнім школам в американській зоні Німеччини вести навчання за їх змістом.

Методи навчання

У процесі навчання учителі застосовували різні методи та прийоми, залежно від мети запланованої лекції та від віку дітей і, нарешті, залежно від наявних у школі різних приладів та наочно-дидактичних матеріалів і т.п.

Щоби дати українській дитині якнайбільше нагоди розвивати українську мову й збагачувати свій лексичний запас української мови, учителі вживали розповідної методи й створювали ситуації, в яких дитина завдяки слухового сприйняття могла б посилювати свою пам'ять і правильно висловлювати свою думку усно й на письмі. Для засвоєння матеріалу з ділянки української культури, історії, географії й природознавства вчителі не вживали прийом абстрактного викладового навчання, бо воно не дало б ніякого результату. Тому то вони мусли уживати наочної методи, щоби допомогти дітям якнайкраще засвоїти викладений матеріал. Для цієї методи потрібні такі наочні матеріали, як схеми, мапи, різні парадигматичні таблиці, що допомагають легкому сприйманню, запам'ятовуванню та розвитку думки, патріотичних почувань, — залежно від змісту навчального матеріалу. Часами вчителі уживали в навчанні методи праці. Діти при допомозі самостійно виконуваних рисунків чи малюнків, легкої роботи або вишивки глибше пізнавали певні ділянки української культури, історії мистецтва або природи.

Ці три методи та прийоми вчителі вживали в усіх класах, тому й успіхи були надзвичайні.

Учителі опрацьовували научні матеріяли з кожного предмету квартално, тобто на кожну чверть року, на початку шкільного року і вписували його до шкільних каталогів. Після цих загально опрацьованих плянів учителі опрацьовували подрібні пляни для кожної лекції і вписували їх щоденно у каталог. На самому початку каталога чи денника був список учнів з усіма особистими інформаціями. Біля них вписувалося присутність кожного учня в школі.

При кінці шкільного року учні були нагороджені шкільними свідоцтвами закінчення даної класи, на яких було зазначено, до якої класи вони переходили в наступному шкільному році. Оцінки на свідоцтві були: дуже добре, добре, достатньо і недостатньо.

Навчальні устаткування

На самому початку в школі не було ніяких навчальних матеріялів, навіть одного-однісінького букваря, чи інших підручників. Учителька першої класи сама опрацьовувала буквар сторінку за сторінкою, включно з кольоровими малюнками, яким послуговувалася учителька та учні. Щойно в травні 1946 р. УНРРА наділила школу кількома букварями, так що двоє дітей користали з одного підручника. Інших підручників, як читанок для інших клас, підручників для навчання історії, географії і природи взагалі не було. Учителі вчили з пам'яті або користалися матеріялами з німецьких і польських підручників. Найбільше відчувався брак зошитів. Учні писали на малих куснях паперу, на недокінчених зошитах, залишених у німецьких школах. Чисті сторінки старих мап учні використовували на малювання. Лише після того, як школою заопікувалася УНРРА, діти почали діставати скромну кількість зошитів, олівців, крейди, ручок і пер. У першому році навчання навіть і крейду тяжко було дістати. Інші конечні навчальні матеріяли вчителі мусіли вишукувати й випозичати поміж знайомими (як історичні картини, портрети українських письменників і поетів, портрети історичних осіб, краєвиди українських земель і міст, предмети українського мистецтва, навіть і папір до писання). Однак пізніше, коли вже життя на оселі було унормоване, навчання в школі поступово кращало.

Рух учнів

Число учнів у школі мінялося з року в рік. Це залежало від:

1. зросту населення в оселі, що неминуле — приводило й до зросту числа учнів у школі, а також від
2. еміграції поселенців до інших країн, що, навпаки, приводило до зменшення числа учнів у школі.

Згідно зі шкільними класифікаційними каталогами рух учнів у школі представлявся слідуючо:

На початку 1945/46 шкільного року було вписаних 48 учнів, а при кінці шкільного року було 96 учнів.

При кінці 1946/47 шкільного року у школі було 287 учнів.

Наприкінці 1947/48 шкільного року число учнів зросло до 290.

Після трьох років існування школи число учнів почало зменшуватися у зв'язку з виїздом батьків до інших країн. Вже на початку наступного шкільного року (1948/49) в школі нараховувалось тільки 261 учень, наприкінці року залишилось 252 учні. Шкільний рік 1949/50 — це був ліквідаційний рік, бо в цьому році більша частина мешканців оселі виїхала й школа формально перестала існувати.

Шкільні клясифікаційні каталоги в незвичайно зразковому виді, зі статистичними даними кожної кляси, з печатками школи, з підписами вчителів і управителя школи на кожній сторінці, відведених для кожного учня. Усі каталоги старанно підшиті й оправлені у твердий папір за роками, а саме: Шкільний рік 1945/46; 1946/47; 1947/48 і 1948/49. Каталоги разом із іншими цінними матеріалами, що ілюструють життя школи й роботу педагогічного персоналу, дбайливий управитель школи Юрій Теодорович перевіз до Сполучених Штатів Америки, щоб їх зберегти й використати при написанні історії українського шкільництва на еміграції, а зокрема української народної школи в Регенсбурзі.

Виховна робота

Виховну роботу в школі провадили учителі опікуни кляс у трьох ділянках:

1. релігійне виховання, 2. національне виховання, 3. виховання характерів.

Релігійне виховання в школі було однією з найважливіших ділянок роботи, в якій був заангажований увесь учительський персонал. Ця робота велася різними шляхами кожного дня, як: вивченням молитов і різних пісень, гутітками на релігійні теми, читанням коротких, релігійного змісту оповідань, підготовкою релігійних імпрез і т.п. До імпрез релігійного характеру належали: традиційний Свят-Вечір, "Ялинка", Свячене, концерт колядок і щедрівок, Свято-Миколаївський вечір, свято в честь Пречистої Діви Марії, свято 350-ліття з'єднання української Церкви з Апостольською столицею, свято надання українській народній школі патронату митрополита Андрея Шептицького.

Душею кожної імпрези був директор Юрій Теодорович, головним мотором у підготовці кожної імпрези був учитель співу і диригент шкільного хору Юрій Яримович, а його помічниками були всі учителі. Такої кооперації й такого співжиття, які були між учительським персоналом не легко найти.

Крім згаданої роботи, яка була тільки допоміжною, в кожній клясі відбувалося навчання релігії по дві години тижнево, яке провадили оо. катехити католицького і православного віроісповідання. Католицькі катехити, в хронологічному порядку були: о. Теофіль Гурко, о. Пантелеймон Шпилька, о. Дмитро Гнат. Дітей православного віровизнання вчив о. прот. Володимир Шевчук. Кожної неділі і свята учні греко-католики мали в школі екзорти, які провадив о. катехит. Після екзорти діти під проводом учителів йшли до церкви на спільне Богослуження.

Православні діти відвідували Служби Божі в неділі і свята в своєму обряді.

Національне виховання йшло в парі з вивченням усіх інших навчальних предметів, а це відбувалося кожного дня. При кожній нагоді вчителі старалися прищепити в душі довірених їм українських дітей любов до України, до нашої славної минувшини, любов і пошану до наших славних осіб, героїв і любов до рідної мови. Все це довершувалося патріотичними гутітками, читанням патріотичних оповідань, вивченням патріотичних віршів і пісень, підготовкою

патріотичних академій як у честь Крутянських героїв, в річницю відновлення української самостійності і державності у 1941 р., в п'яту річницю героїських чинів УПА, так і при святкуванні Шевченка та Листопадових свят. Щоб запізнати дітей з українськими народними звичаями, влаштовувались традиційні святкові вечори, вечори колядок і щедрівок, свято писанки. В часі різдв'яних свят діти ходили з колядою, а зібрані гроші жертвували на різні національні потреби.

Незвичайно виховною імпрезою як для шкільної дітвори, так і для всієї громади оселі була імпреза, яка включала одночасно релігійні й національні елементи, а саме: Свято надання народній школі патронату Митрополита Андрея Шептицького. Ця імпреза відбулася за згодою і в порозумінні з Апостольською Візитатурою, ЦПУЕ та в порозумінні з управою оселі. Імпреза відбулася 14-го лютого 1948 в присутності гостей: Апостольського Візитатора о. Николая Вояковського, окружного шкільного інспектора В. Н. Данилишина, регенсбурзького пароха й декана о. Евстахія Гайдукевича, посадника регенсбурзької оселі Ярослава Сербина і секретаря обласної управи Володимира Кліша. Вище згадані гості разом із директором школи зложили свої підписи на пропам'ятній грамоті, якою удокументовано надання українській народній школі патронату митрополита Андрея Шептицького. З того часу повна назва школи звучала: "Українська Народна Школа імені Митрополита Андрея Шептицького в Регенсбурзі." Грамоту виконав мистець маляр Яків Гніздовський. В програму свята входили: урочиста Служба Божа і концерт з промовами, привітаннями, виступом шкільного хору й деклямації віршів нашого славного й улюбленого дитячого поета й письменника Романа Завадовича. Ця імпреза була влаштована для всієї громади, батьків і молоді і мала на меті навітлити заслуги й велич Князя української Церкви, щоб у життєвій мандрівці українських дітей вже в заранні просвічували всі ті ідеали, які плекав у своєму серці великий Митрополит.

Виховання характерів відбувалося шляхом гутірок, віршів, імпрез. У зв'язку з цим учителі використовували всі можливі нагоди, щоб навчити дітей правил громадської поведінки вдома, в школі, в церкві, на вулиці, в театрі й т.п. Тут теж включалося вироблення пошани до авторитету, а саме: батьків, учителів, духовних осіб, громадських працівників і старших віком людей. Також указувалось на важливість пошани до чужої власності й заохочувалось до бодай скромних діл милосердя. Імпрезами в цій ділянці були концерти для хворих американських вояків і Свято Матері.

Дисципліна в школі

Дисципліна в школі — це дуже важливий чинник успішного навчання. Відсутність її руйнує всю роботу в школі. Розуміючи велику вагу початкового навчання в школі і маючи перед собою таку велику мету, як досягнення якнайбільших позитивних результатів своєї роботи, весь педагогічний персонал постановив всю свою працю поставити в строгі рамки коректної дисципліни. Назустріч цій постанові прийшов, як завжди, директор школи Юрій Теодорович. Він опрацював правильник школи, що регулював поведінку учнів у школі і поза школою у відношенні до вчителів, батьків і друзів. Це була велика поміч тим більше, що ми мали стовідсоткову допомогу й кооперацію батьків. Завдяки

позитивному ставленню до своєї праці вчителів, великій допомозі директора школи й тісній співпраці батьків, навчальний рівень нашої школи був надзвичайно високий. Ми мали високе число відмінників і учнів з добрим результатом і дуже мало учнів із посереднім результатом, а тих, що не вчилися, зовсім не було. Кращих вислідів своєї педагогічної і виховної праці вчителі нашої школи не могли собі бажати.

Праця з батьками

Щоб навчання в школі могло стояти на високому рівні, до цього конечно потрібна тісна співпраця з батьками. Тому директор вже на самому початку існування школи старався бути в постійному контакті з батьками. Створений батьківський комітет на чолі з Степанією Нагірною, при співпраці д-ра Євгена Приходька і Володимира Величка, служив своєю моральною і матеріальною допомогою спільно для гімназії і для народної школи. У травні 1946 р. зорганізовано окремий батьківський гурток виключно тільки для народної школи. Першим головою на 1946/47 і 1947/48 шкільні роки був проф. Микола Нагірний, а пізніше в 1948/49 році, головою був мгр Андрій Тершаковець. Праця гуртка велася згідно з правильником, який був затверджений ОПУЕ (Обласним Представництвом Українських Емігрантів). Головним завданням гуртка було співпрацювати з управою школи, допомагати в придбанні фінансів для школи й надати матеріальну допомогу бідним учням. Члени гуртка допомагали школі в виховній праці, у влаштуванні шкільних імпрез, в організуванні й фінансуванні шкільних прогулянок. Всякі справи полагоджувались на окремих засіданнях. В міру можливостей управа школи скликала ширші сходи батьків, на яких були зачитувані реферати на такі теми, як: "Виховання дитини" — проф. Ірина Новаківська, "Пласт — виховна організації молоді" — скм. Володимир Заяць, "Дитячі недуги" — д-р мед. Іван Жовнірович.

Крім цього, управа школи скликала всіх батьків на інформативні конференції, т. зв. "вивідки", під час яких учителі інформували батьків про поведінку й успішність у навчанні їхніх дітей.

Прогулянки організовані школою при фінансовій допомозі батьківського гуртка були:

1. Прогулянка до історичної Вальгаллі над Дунаєм, в якій взяли участь усі діти школи.
2. Поїздка до Амбергу, де учні 4-ої класи відвідали могилу сл. п. адвоката Степана Шухевича й оглянули деякі історичні пам'ятки.
3. Прогулянка до зоологічного городу в Мюнхені. В організуванні виїздів шкільної дітвори допомагав також заступник посадника, адвокат д-р Іван Максимчук.

Допомога УНРРА

Великим добродієм нашої школи була американська організація УНРРА — відділ 120. Ця організація подбала для нас про відповідне й тепле приміщення, час від часу забезпечувала школу найпотрібнішим шкільним приладдям, як зошити, олівці, крейди, пера й книжки, а головне буквар і читанки для 2-ої класи. В часі Різдвяних Свят, на міжнародній шкільній ялинці, кожна українська дитина дістала пакуночок із солодощами й забавкою. УНРРА теж опікувалася

здоров'ям дітей. Постійна лікарська опіка, точні лікарські перевірки, щеплення проти дифтерії, віспи, черевного і плямистого тифів, усі безплатні ліки й лікарські поради, щоденні безплатні підвечірки в школі: какао й кекси, весь потрібний одяг, а зимою — тепле біля, це було справжнє і незвичайне добродійство, що з нього користали учні нашої школи. У ділянці опіки над дітьми працювала пані Пфроммер, а після її виїзду пані Седі. Обидві вони виявили багато доброго серця в своїй роботі.

Шкільні видання

У веденні навчально-виховної праці в школі відчувалося великий брак дитячих видань. З метою заповнити цю прогалину, управа школи заснувала власне видавництво й проголосила конкурс на написання творів з ділянки дитячої літератури. Першою публікацією була по-мистецьки оформлена Миколою Кавкою книжечка "Звідомлення Української Народної Школи в Регенсбурзі за рік 1945/46". У висліді проголошення конкурсу відгукнулися: письменник і редактор Юліян Тарнович, дитячий поет і письменник Роман Завадович й інші особи, які надсилали свої вірші, дописи й оповідання, що їх використовувано в шкільних публікаціях. Шкільне видавництво використало всі матеріали. Незабаром появилися друком дві дитячі п'єси Романа Завадовича, а саме: "Князь Марципан" (перевидано за дозволом автора) і п'єса — казка (спеціально написана для школи) "Коли сходить сонце", що є дуже добрим матеріалом на святкування 22-го січня, або Листопадових роковин. Обидві п'єси були поставлені учнями нашої школи, які вив'язалися із свого завдання, як справжні актори. При кінці книжечки "Коли сходить сонце" є надруковані два вірші Романа Завадовича: "Вісімнадцятого року — листопад" і "Пропам'ятна осінь".

Під час відвідин табору єпископом Іваном Бучком його зустрів привітальним віршом учень 2-ої класи Ярема Цісарук. Вірш "Привіт Владиці" написав Роман Завадович і він був надрукований на першій сторінці "Вісника Оселі" (ч. 17-18, 1948 р.). У цьому самому році вийшла друком дбайливо оформлена і гарно ілюстрована одноднівка, присвячена митрополитові Андреєві. У цій одноднівці були поміщені всі надіслані матеріали. За змістом це були: а) вірші "Посвята", "Заповіт Владики", "Великий Заповіт" — присвячений пам'яті великого митрополита, "Різдво в таборі", — всі вірші Романа Завадовича; б) статті: "Три моменти" Романа Купчинського, "Матусині очі" Юліяна Бескида, "На першій стійці" о. Богдана Ганушевського, "Ми сонця ясного діти" А.С. (Анастасії Смеречинської), "Кам'яний горішок" Р. Роляника.

Фізкультурне виховання

Клич "В здоровому тілі здорова душа" мав практичне застосування і в нашій школі. Управа школи вже в перших місяцях існування школи подбала, щоб наші діти мали регулярні години фізичного виховання під проводом фахової вчительки. З цією метою було прийнято нову вчительку Марію Яримович, яка провадила в кожній класі по дві години руханки тижнево. Завдяки їй діти мали нагоду правильно розвивати свої фізичні сили й скріпити їх. На годинах практикувалися вправи шведської руханки для вироблення правильної фізичної постави, гри — для розвитку орієнтації і правил громадської поведінки, марші зі співками - для правильного вживання віддихових органів.

Навчання ручних робіт у школі

На навчання ручних робіт у школі було призначено по дві години тижнево в кожній класі. Їх провадила вчителька Анастасія Смеречинська. Вся робота була спрямована на вивчення української вишивки. Учні — хлопці і дівчата — вивчали українські стіби, як: хрестиковий, яворівський і поліський. Четверта класа, крім згаданих стібів, вивчала ще гладь і низинку. Вивчаючи вишивку, вони звичайно пристосовували її до предметів домашнього вжитку, як: рушники, доріжки на стіл, подушинки, закладки до книжок. Учениця 4-ої класи Соня Проців вишила настилуванням прекрасну плахту полтавського стилю для вчительки А. Смеречинської, як пам'ятку при від'їзді до Америки. Плахта зберігається до сьогодні як мистецький зразок, виконаний здібними руками молоденької учениці.

У 1947/48 шкільному році відбулася виставка ручних робіт, яка ілюструвала українську вишивку, виконану різними стібами з практичним застосуванням.

У 1948/49 шкільному році виникла потреба заангажувати додаткову вчительку до ручних робіт, бо збільшилася кількість годин. Цією вчителькою була Стефанія Вашук.

Пласт у школі

Поважним вкладом у виховну працю нашої школи була організація української молоді "Пласт". На терені української народної школи були зорганізовані два гнізда, а саме: Гніздо новачок ім. княгині Ольги під проводом пл. сен. Анастасії Смеречинської і Гніздо новаків ім. князя Володимира Великого під проводом пл. сен. Юрія Яримовича, — обидвоє вчителі нашої школи. Опікуном Пласту був Володимир Білоус, теж учитель нашої школи. Дуже допомагав у пластовій виховній праці директор школи Юрій Теодорович, теж пластун — сеньйор. Програма пластового виховання, в якій був поширений клич "Бог і Україна", мала незвичайно позитивний вплив на формування душі української дитини.

Робота в обидвох гніздах була ведена зразково, як ніде в області Регенсбургу. Пластунки — новачки і пластуни — новаки брали активну участь у всіх імпрезах Коша. Два найстарші рої новачок і новаків відзначували самостійно всі національні свята, і на них запрошували всіх учителів і учнів цілої школи. На шкільному святі "писанки" новачки й новаки виводили гаївки. Гніздо новачок власними силами влаштувало для ширшого громадянства гарне свято в честь Пречистої Діви Марії (22 грудня 1946 р.). Програми всіх пластових імпрез підготовляли пл. сен. Анастасія Смеречинська і гніздовий пл. сен. Юрій Яримович. Уся організаційна праця була в руках пл. сен. Юрія Теодоровича.

Кожного року, під час вакацій, члени обидвох гнізд відбували спільно новацькі табори в навколишніх гарних місцевостях Пентлінгу і Волькерінгу. Комендантами таборів були пластуни — сеньйори Анастасія Смеречинська для новачок і Юрій Яримович для новаків. Усі табори були ведені зразково й принесли дітям велику всесторонню користь.

Шкільний хор

Історія української народної школи ім. Митрополита Андрея Шептицького не була б повною, якщо б у ній не приділено спеціального місця на дитячий

шкільний хор. Хор провадив учитель співу Юрій Яримович. Завдяки винятковим диригентським здібностям, його завжди товариському підходові до малих дітей, його легкій, завжди повній гумору поведінці з дітьми і врешті завдяки його незвичайній вірі в діточі можливості й успіхи, його хор став насправді мистецькою одиницею, яку не тільки громадянство, але й славні диригенти хорів високо оцінювали. На пробах його хору був гумор, була любов і терпеливість до дітей, було переконання і віра в дитячі здібності, була дисципліна побудована на довір'ю і приязному взаємному відношенні молоденьких співаків і диригента. Проф. Омелян Плешкевич назвав наших маленьких хористів "Регенсбурзькі соловейки", бо "вони співали чисто, гарно, з відповідною динамікою". Хор співав у церкві під час читаної Служби Божої. Під час різдвяних свят хор співав у церкві колядки й щедрівки. Крім того, дав самостійний різдвяний концерт. У програмі були також світські пісні наших композиторів, народні пісні та пісні УПА.

Хористи теж їздили разом із своїм диригентом і директором школи до інших таборів, як наприклад до: Ляндсгуту, Пфаркірхену і Берхтесгадену, давали самостійні концерти й раділи великими успіхами. До репертуару входили народні пісні й композиції Артемовського, Ніжанковського, Стеценка, Кудрика, Роздольського, Китастого й інших. Хор теж мав своїх молоденьких солістів, які виконували сольові точки. Ними були: Степанія Антоняк, Ольга Маркусь, Оксана Нагірна, Марта Шараневич, Орест Кавка, Юрій Оришкевич і бл. п. Богдан Косач. Вони своїм співом захоплювали слухачів. Диригент хору мав чим гордитися, бо його хористи, де б вони не виступали, всюди проявляли велику зіспіваність, здисциплінованість, мистецьке виконання і знамениту дикцію. Усе це були плоди його невтомної і витривалої праці над дітьми з метою прищепити в дитячих душах любов до рідної пісні й ширити її між своїми й чужими.

Фінанси школи

Щоб школа могла існувати, конечно було потрібно бодай мінімальних фінансових фондів. Основним джерелом цих фондів були батьки, які платили кожного місяця по 20.- німецьких марок за навчання своїх дітей. Гроші йшли через управу школи до каси Українського Комітету. За тих дітей, що за них батьки не могли платити шкільної оплати, батьківський гурток виплачував із своїх фондів. Учителів оплачував Український Комітет із своїх фондів, а від січня 1946 р. школа вже стала самопостачальною і всі видатки школи, включно з оплатою вчителів, покривала шкільна каса. У школі була заведена касова книга, в ній точно вписувались всі приходи й розходи. На приходи школи складалися: місячні оплати батьків по 20.- німецьких марок і доходи із шкільних імпрез. Розходи були на: виплати вчителям, закуплення дрібних шкільних матеріалів і кінцевого канцелярського приладдя, потрібного для адміністрації школи, як: друки, чорнило, каталоги, денники й т.п.

Документація школи

Директор школи подбав про те, щоб уся навчальна й виховна праця в школі була зразково виконана, потверджена всіма підписами й печатками та збережена як цінний історичний документ. Він зібрав усі шкільні каталоги за шкільними

роками в чотири окремі книжки, підшив і опрацював у твердий папір. На підставі цих каталогів дуже легко відтворити всі шкільні свідоцтва для кожного учня з підписами і печатками. Крім того, директор школи опрацював точне звітлення про всю працю в школі й видав окремою книжечкою "Звітлення української школи за 1945/46 р." Обкладинку до книжки виконав по-мистецьки пл. сен. Микола Кавка. На інших виданнях школи, як наприклад, дитячих п'єсах: "Коли сходить сонце", "Князь Марципан" і на одноднівці "Малий школяр" красуються прекрасні віньєтки, виконані мистцем Мироном Білинським. По кілька примірників кожної книжечки директор школи перевіз до США. Фірмовий папір школи прикрашує чудова емблема школи, що її виконав мистець МIRON Білинський. Пропам'ятну грамоту, видану для школи в день надання школі Патронату імені Митрополита Андрея Шептицького, чудово розмалював маляр Яків Гніздовський. Знамениті знімки і репродукції з них теж збереглися в архівах директора школи. Пастилевий портрет митрополита Шептицького спеціально виконаний на замовлення школи, з нагоди надання їй патронату, був виконаний мистцем Олексою Бистряковим. Знімки й репродукції портрету знаходяться теж у збірнику пам'яток школи. Крім того афіші, якими управа школи повідомляла громадянство про шкільні імпрези, майже всі були виконані мистцем Мироном Білинським.

Всі програми шкільних імпрез, в оригіналі зберіг директор школи і перевіз до США. Навіть репродукцію афіші мистця Едварда Козака з нагоди міжнародного "Джемборі 1947", директор помістив в одноднівці "Малий школяр", а саму репродукцію перевіз разом із іншими документами школи. Знімки й репродукції знімок педагогічного персоналу, групові поодиноких клас, групові з виконання імпрез, знімки виставок робіт учнів — все це з великою любов'ю до своєї школи не тільки для себе "на спомин", але як цінний вклад до історії українського шкільництва на еміграції в першому періоді масового переселення українців. Такої педантично збереженої збірки матеріалів про працю української народної школи в Регенсбурзі, напевно, не має ніяка інша школа, що була організована по різних переселенських таборах в Європі.

Яка шкода, що Юрій Теодорович не дожив часу, щоб краще і більш змістовно написати про свою школу, яку він так зразково провадив.

РАМОТА

Доцільноючи значення традиції у релігійно-моральному та державно-соборницькому вихованні української молоді на еміграції, Апостальська Візитатура для Українців греко-католиків у Німеччині, писемом з дня 24 жовтня 1947 року ч. 5620/147 Центральному Представництву Української Еміграції, Відділ Кухні і Освіти в Айнсбурзі писемом з дня 25 листопада 1947 р. ч. 2483/47/ko/x/ki і Управа Українського лабору в Регенсбурзі писемом з дня 14 листопада 1947 р. на внісок Педагогічної Ради Української Народної Школи в Регенсбурзі з дня 29 вересня 1947 р. надають тієїже школі назву:

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ШКОЛА ІМЕНІ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО В РЕГЕНСБУРЗІ.

Хай великий Дух одного з найкращих Святих України буде від сьогодні Опікуном цієї Школи, її Молоді та Учительського Збору. Хай Учительський збір виплекає у серцях добірної Йому Молоді цієї великого Митрополита, цієї глибокої Християнської Віри і Любови, Національної Єдності і Соборності та правдивої Мудрості і значення. Хай же життєвим ключем вихованців цієї школи буде це, чим так гаряче горіло серце Митрополита Андрея: Жити і працювати для Бога і України. В глибокому переконанні, що Цього Дух і Архирейське Благословення дослідило випатимув над цією школою, віддаємо її сьогодні під Цього Патроната.

На Чужині - в Німеччині - в місті Регенсбурзі
Українська Осела, дня 14, лютого 1948 року.

Святий Андрій

Митрополит

Віра Косовська

ч. 328/45/IV
Num.

Авгсбург, дня 26.7. 1949
Augsburg

Відділ Культури й Освіти свідчить, що Пан(и)
The Department of Culture and Education certifies that Mr(Mrs)

Theodorowicz Juriy

народжений, дня 5.7. 1906.
born on

в *Львів - Lwów*
in

в *Львів - Lwów*
in

працює як *gymnasium*
is working as *gymnasium*
METROPOLITAN

ANDREI SCHEPTYCKYI
UKRAINISCHE VOLKSSCHULE
in REGENSBURG
Ganghofersiedlung

в *Регенсбурзі* від 15.8. 1945.
at *Regensburg* since

Рівночасно свідчить, що Пан(и)
Simultaneously we certify that Mr(Mrs)

Теодорович Юрій

на протязі еміграційного періоду в Німеччині від 1945 р.
during the period of emigration in Germany since 1945 has
працював в таких школах:
been working in such schools:

в <i>Регенсбурзі</i>	як <i>gymnasium</i>	від 15.8. 45.	до
in <i>Regensburg</i>	as	since	till
в <i>Регенсбурзі</i>	як	від	до
in	as	since	till
в	як	від	до
in	as	since	till

I. Ruben

Керманнх
Відділу Культури
й Освіти
Chief of Department
Culture and Education

Mrs. C. C. C.

Референт
середнього й народ.
шкільництва
Manager of Secondary
and Primery Schools

M. K. L. L.
Секретар
Secretary

ПЕРШИЙ УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ЗБІР

української народної школи в Регенсбургу з 1945-46 рр.

Перший ряд — від ліва до права: М. Яримович, о. Пант. Шпилька, Ю. Теодорович, Ю. Яримович, М. Голуб, В. Білоус. Другий ряд: І. Мисевич, А. Смеречинська, М. Костинюк.

Учительський збір, травень 1949 р.

4-а класа, 1946 р.

4-а класа, 1947 р.

Учні Української Народної Школи з законоучителем о. прот. Вол. Шевчуком, 29 травня 1947 р.

1-а кляса 1948 р. Стоїть учитель Антін Шимкович

1-ий день до школи 1948. р.

Перше Святе Причастя, 1947 р.

Перше Святе Причастя, 8 травня 1949 р.

Фестин.

Фестин.

ГНІЗДО У.У.Л.Н. ІМ. СВ. КН. ОЛЬГИ
ПРИ
УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ШКОЛІ
РЕГЕНСБУРГ — ОСЕЛЯ

Дня 22. грудня 1946.

Театральна зала.

Початок о год. 18-тій

АКАДЕМІЯ в честь ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ

Вступ за добровільними датками.

Дохід призначений на допомогу вбогій дітворі.

Вп. П.

Учительська громада. 1-ий ряд зліва: Марія Голуб, В. Білоус, М. Савчин, С. Казанівська. Стоять: Михайло Гуменюк, Микола Величко, Іван Голембйовський.

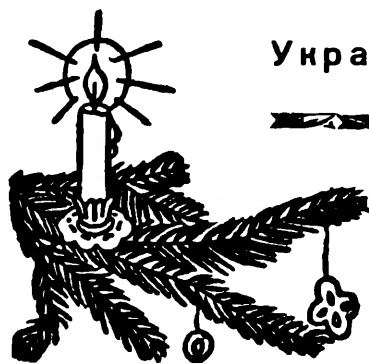

Свято Державности 30 червня 1947 р.

Діти одержують різдвяні дарунки

Учениці та учні
Української Народної Школи
Регенсбург — Оселя

улаштовують

у дні

Христового Рождества

7. січня 1948. р.

для

ГОСТЕЙ З РІДНОГО КРАЮ

»ЯЛИНКУ«

на яку мають честь запросити

В. П.

Театральна зала

Година 17-та

Вступ на залю виключно за запрошенням

»Народе вір! Вір мому слову!
Над попелища і могили, зніметь-
ся ясний, сніжнокрилий Дух Прав-
ди і Волі !

Слова Митрополита в поемі Б. Лепкого
„У Храмі Св. Юра„

ЗАПРОШЕННЯ НА СВЯТО

НАДАНИ
УКРАЇНСЬКІЙ
НАРОДНІЙ ШКОЛІ
В РЕГЕНСБУРГІ
ПАТРОНАТУ
ІМЕНІ
МИТРОПОЛИТА
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

В ДНІ
14. ЛЮТОГО 1948.

ВШ. П.

В ШКІЛЬНОМУ БУДИНКУ
партер
КІМНАТА Ч. 9.

ШКІЛЬНА ВИСТАВКА

РУЧНИХ РОБІТ
УЧЕНИЦЬ І УЧНІВ

УКРАЇНСЬКОЇ
НАРОДКОЇ ШКОЛИ
імені

МИТРОПОЛИТА
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Регенсбург - Оселя
за шкільний рік 1947-48

відкрита

в днях

30. 6. — 7. 7. 1948

від

9 - 12 год.

15 - 20 год

UKRAINIAN ELEMENTARY SCHOOL

in Schwandorf
Catalogue Num.: 7,46

Country Germany
School-year 194 5/6

YEAR CERTIFICATE

Babick Myroslaw

born on May 20 19 36 in Ozerjanach - Galicia
nationality Ukrainian religion gr.-cath. scholar of the second class,
obtains the following certificate for the school-year 194 5/6

Conduct	<u>very good</u>
Scripture	<u>good</u>
Ukrainian language	<u>very good</u>
English language	
German language	
History	
Geography	
Natural Science	
Arithmetic	<u>very good</u>
Drawing	<u>very good</u>
Needlework	<u>good</u>
Singing	<u>very good</u>
Physical Training	<u>very good</u>

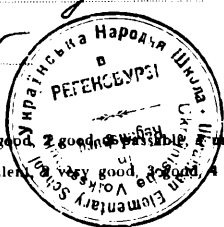
Відомості про учня
Бабічка Миколай
в Регенсбурзі

In the school-year he (she) let 12 hours —, of them justified. For the reason of Pedagogue Council's decision the pupil is displaced into the third class with general result very good

Schwandorf, the May 31

194 6

Григорієвський forstest
Director

Григорієвський forstest
Class Master

Marks
Conduct: 1 very good, 2 good, 3 sufficient, 4 insufficient, 5 unpassable.
Progress: 1 excellent, 2 very good, 3 good, 4 sufficient, 5 in sufficient

ЦЕНТРАЛЬНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В НІМЕЧЧИНІ
Відділ Культури і Освіти
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ШКОЛА
імені
МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО
в Регенсбурзі

Число каталогу

10

Шкільний рік 1947/48..

РІЧНЕ СВІДОЦТВО

Квінтослава Кушнір
народжена дня 25. березня 1938 р. у Львові
національність українська .. релігія греко-католик.
учениця четвертої класи, одержує за друге півріччя шкільного року 1947/48..

таке свідоцтво:

Поведінка	дуже добре
Релігія	дуже добре
Українська мова	дуже добре
Англійська мова	дуже добре
Німецька мова	дуже добре
Історія	дуже добре
Географія	дуже добре
Природознавство	дуже добре
Арифметика з геометрією	дуже добре
Рисування	дуже добре
Спів	дуже добре
Практичні заняття	дуже добре
Руханка	дуже добре
Каліграфія	дуже добре

В шкільному році пропустила(ла) 10 годин, з них не виправдано годин.

На підставі рішення Педагогічної Ради учениця переходить до п'ятої класи
з загальним успіхом дуже добре

Регенсбург, дня 30. червня 1948..

Врійтеодорович
Управитель школи

Минькович
Опікун класи

УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ У РЕГЕНСБУРЗІ 1945-1949

Ще добре не відшуміла хуртовина Другої світової війни, ще важким маривом висіла небезпека репатріації, ще події лякали новими загрозами, а люди ще не позбулися страху, коли на руїнах німецьких міст почали гуртуватися українські втікачі. Спільно шукаючи рятунку та права на існування, вони творили гуртки, осередки, комітети, а згодом — табори. І, не зважаючи на непевність кожного дня та щоденні турботи про хліб насущний, ці табори стали центрами-вогнищами організованого українського громадського й культурного життя, де, поруч церков та різних громадських, культурних і освітніх інституцій, виростали українські школи.

Однією з перших і кращих українських таборових середніх шкіл-гімназій на терені Німеччини була гімназія гуманістичного типу в Регенсбурзі. Засновано її вліті 1945 р. завдяки невтомним заходам, старанням і праці членів тодішнього Українського Допомогового Комітету для Долішньої Баварії і Горішнього Пфальцу в Регенсбурзі, в особах о. Богдана Ганушевського, інж. Дмитра Тромси, mgr Володимира Кліша, о. д-ра Юліяна Катрія, mgr Іллі Городецького, о. Миколи Дереша, д-ра Богдана Мартиновича і проф. Матвія Мелешка. Директором школи призначено проф. Миколу Величка, колишнього директора української гімназії в Золочеві. Згідно з документами, вже 2 вересня 1945 року, після переведення вступних іспитів, почалися перші шкільні заняття із 119-ма учнями. Містилася школа тоді в приміщеннях Українського Обласного Комітету, який займав будинок Дрезденського банку на площі Нойпфарпляц у Регенсбурзі.

Для потреб гімназії було призначено кілька кімнат із примітивним устаткуванням. До деяких кімнат треба було входити перейшовши через інші кімнати, і це примушувало школярів не спізнюватися, щоб не паленіти від поглядів учнів інших клас. З уваги на брак місця, навчання відбували у дві зміни: старші класи зранку, молодші — пообіді. При чому друга зміна часто не могла мати повних годин, бо восени темніє скоро, а світла в приміщенні здебільша не було. Огрівання теж майже не існувало, учні сиділи в плащах, деколи ледве володіючи закостенілими пальцями. Ходити було теж досить далеко, мабуть, 2 - 3 кілометри, вже добре не пригадую, та в той час це не вважалося жадною проблемою, бо люди звикли ходити пішки й на далекі віддалі.

Коли я особисто приїхала до Регенсбургу в половині листопада 1945 р., гімназія уже досить справно працювала, а на оселі Ганггоферзідлунг існував великий табір, де більшість із нас мешкала. Для дітей-сиріт та для тих учнів, батьки яких жили в інших місцевостях, були хлоп'яча і дівоча бурси. Опікуном

Сл. п. Директор Гімназії
Микола Величка
(* 3.VI. 1895 — † 15.IX. 1955)

хлоп'ячої бурси був, якщо не помиляюсь, проф. Мирослав Котис, а настоятельною дівочою бурси від початку якийсь час була д-р Людмила Бризгун.

В грудні 1945 р. військове управління Регенсбургу, не без натиску та провокацій советської місії, закрило Український Обласний Комітет та забрало приміщення Дрезденського банку. Гімназія опинилася без даху над головою. Одначе, ніхто не "капітулював". Поки десь там "на горі" ішли нам невідомі "торги" чи переговори — навчання продовжувалося в кілька змін по кілька годин у хлоп'ячій і дівочій бурсах в оселі. Розуміється, що жадного шкільного устаткування там не було, кімнати були малі, бракувало стільців, і часто приходилося сидіти "потурецьки" на підлозі, якимось примошуючись, щоб дещо занотувати. Винахідливий проф. Котис замість таблиці використовував власну течку, малюючи на ній свої рисунки з природознавства.

Щоб довести своє бажання вчитись і не втратити "статусу" учнів, ми навіть пожертвували різдвяними вакаціями, а за той час дирекція школи та управа табору (голова — інж. В. Заяць) домоглися та одержали від УНРРА нижній поверх в будинку німецької школи при оселі, в якому тоді приміщувався шпиталь. І так на початку 1946 р. гімназія вже мала нове, справді шкільне, приміщення. Після всіх поневірянь і невигод це було щось чудове: просторі, ясні, теплі й привітні кімнати, вигідні шкільні лавки, справжні таблиці, столи для вчителів та інше потрібне устаткування. Радість і захоплення учнів може зрозуміти лише той, хто сам був колись позбавлений всіх тих, ніби елементарних, речей. Щоправда, ще деякі кляси були переділені на двоє дерев'яними перегородками, та великою невигодою це не було.

Навчання почало унормовуватись. Склалися програми, статuti. Лекції поступово переведено на одну зміну. Учні могли користуватися руханковою залею (яка одночасно була й театральною), а також великою гарною площею при школі. Піднесено рівень навчання.

2 березня 1946 року відбувся перший іспит зрілості — матура, який зложили наступні учні:

Винник Роман

Мулярчук Надія

Жук Ольга

Овсієнко-Волоховський Володимир

Змій Стефанія

Плювак Іван

Купчель Володимир

Сем'янів Дмитро

Мисевич Любомира

Урбан Ірина

31 травня 1946 р. закінчився шкільний 1945-1946 рік, в якому в гімназії навчалось 149 учнів та вчило 12 вчителів. Може не від речі буде тут зауважити, що цього дня урочистого відзначення закінчення шкільного року не відбулося через те, що вночі схоплено кількох людей із однієї частини табору, решта мешканців провела ніч у тривозі, а дехто втікав поза оселю. Пізніше виявилось, що схоплені люди були з російської частини, проте на ранок ціла оселя кипіла й хвилювалась. Малювались транспаренти, готувалась протестаційна демонстрація. Промерзлі й невиспані школярі на 8-му год. пішли до церкви, а після Служби Божої прилучилися до походу, навіть не скінчивши одержувати свідоцтва. Вся та кількатисячна маса з духовенством і хоругвами на чолі перейшла місто до Головної квартири, вже не пам'ятаю, чи УНРРА чи військового американського управління. Вже теж не пам'ятаю, хто й чому змусив там ту всю масу стати на коліна, але це був один з болючих і принизливих

моментів у моєму житті. Демонстрація, щоправда, допомогла, і схоплених людей випущено. Цей епізод тільки показує, які неспокійні й непевні були часи, а коли до цього ще додати постійний страх перед різними "скринінгами", перевітками та репатріаційними комісіями, та й досить таки скудненьке харчування — то умовини, в яких приходилося жити й вчитися, не були надто сприятливими. Та проте таборове життя розвивалося під кожним оглядом, а шкільна молодь не марнувала часу.

Шкільний рік 1946-47 розпочався 17 червня, але на вимогу УНРРА учні мали в серпні тритижневу перерву — вакації. Цей час шкільна молодь використала на пластові табори. В цьому навчальному році праця гімназії значно поліпшилась, головню через відповідне приміщення, належні умови, та завдяки бездоганній співпраці з Батьківським Кружком, Пластом і управою оселі. Великий вклад праці вчителів і дбайливе піклування дирекції позитивно впливали на рівень навчання і виховання учнів. Навчання окремих предметів проводилось за програмою уніфікованих гімназій Відділу Культури й Освіти ЦПУЕ. Активну діяльність проявляв гімназійний хор та інші учнівські організації. В цьому році гімназія начислювала 224 учні і 20 учителів. Іспит зрілості 25 березня 1947 року зложили:

Бризгун Оксана
Войтечко Любомира
Гладкий Василь
Гурко Любо
Данилевич Олександра
Демчишин Богдан
Дереш-Николишин Тетяна
Комарницький Євген
Ліщинський Петро

Олійник Ярослав
Рівний Олександр
Сінявські Борис
Слободян Володимир
Словіцький Зеновій
Турчин Зеновія
Чубатий Володимир
Залужний Юрій

Святкове закінчення шкільного року відбулося 29 червня 1947 р. Того дня після Богослуження зібралися в театральній залі всі учні, батьки й опікуни та вчительський збір гімназії. Від гімназії промовляв до учнів директор Микола Величко, а від батьків голова Батьківського Кружка посадник Я. Сербин, який по своїй промові роздав подарунки учням з найкращими успіхами. Від учнів промовляв Володимир М'ялковський, учень VII кл. Звідомлення директора гімназії за цей 1946-47 р. надруковано у "Віснику Оселі" ч. 22 з 9 липня 1947 р.

Двомісячні вакації багато учнів провело на різних пластових та "імківських" таборах.

Шкільний 1947-48 рік розпочався у середу, 3 вересня 1947 р. Відпочили й якісь особливо радісні учні заповнили веселим гамором і сміхом коридор і клясні кімнати школи, яка зустріла їх теж святочним виглядом, бо все в ній було зремонтване, відсвіжене й прикрашене завдяки дбайливій опіці таборового проводу. Всі щиро віталися між собою, учителями та взагалі зі школою; бігали, співали, оповідали про свої пригоди на феріях. На 9-ту годину всі пішли до церкви: греко-католики до греко-католицької, православні до православної. Вислухавши на Богослуженнях відповідні проповіді (в православної церкві відправляв Молебен єпископ Володимир), учні повернулися до школи, де одержали поділ годин на наступні дні. Гарний заклик до молоді з нагоди першого дня нового шкільного року директора гімназії Величка був

надрукований у "Віснику Оселі" ч.28 з 2 вересня 1947 р..

Цей рік був вщерть виповнений інтенсивною працею. Крім нормальних шкільних лекцій учні були зайняті в різних шкільних гуртках, Пласті, брали участь у всіх таборових відзначеннях релігійних і національних свят, або влаштовували внутрішньошкільні відзначення. Нераз учням приходилося "святкувати" потрійно: в школі, в Пласті та в загальних імпрезах оселі. Активними учнівськими організаціями були: Міжклясова Учнівська Громада (МУГ), літературно-історичний гурток, драматичний гурток, хор, спортовий гурток, Марійська Дружина, а також відбувся курс сальонових танців. Всі гуртки мали свої статuti, опрацьовані учнями та затверджені Педагогічною Радою. Між численними шкільними й загальними імпрезами слід відмітити наймаркантніші шкільні імпрези цього шкільного року:

19 грудня 1947 — зустріч із старшинами УПА (Байда, Лагідний і Громенко). Того ж дня гімназія влаштувала Святомиколаївську програму, одну з чотирьох цього дня, як про це звітував "Вісник Оселі", ч. 44 з 23 грудня 1947 р.

8 лютого 1948 р. літературний гурток гімназії влаштував ширший Вечір поезії і пісень УПА, на якому було багато упівців.

11 березня 1948 гімназія влаштувала Вечір в пошану Шевченка, на якому крім хору, реферату й деклямації, було поставлено монтаж із життя Шевченка у 8 картинах під назвою "Доля поета". Це була найкраща імпреза в Шевченківському місяці на оселі.

27 червня 1948 відбулася перша велика гімназійна забава, до якої ми готувалися з неабияким хвилюванням...

В цьому навчальному році відбулося дві матури: 20 лютого здавала іспит зрілости кляса VIIІа:

Андрушко Роман	Полатайко Іван
Бугель Андрій	Проць Семен
Гофман Ігор	Реднянко Галина
Зарицький Володимир	Савин Борис
Заяць Володислав	Федорів Дмитро
Косик Володимир	Фешак Ярослав
Капустинський Олександр	Шульц Маргарета
Пастушак Богдан	Юрків Іван

11 червня 1948 р. здавала кляса VIIІб:

Бунько Мирон	Новосівський Тарас
Головінський Ігор	Саляк Василь
Гной Юліан	Самійленко Олександра
Джулинська Олександра	Серафин-Пашківська Христина
Думик Микола	Сосяк Михайло
Кульчицька Анна	Стахів Ярослав
Лозинський Тома	Татарський Петро
Мостовий Орест	Урбан Михайло
М'ялковський Володимир	Федорняк Віктор
Неганів Богдан	

Офіційне закінчення шкільного року було в середу, 30-го червня 1948 р. Рано в обох церквах відправлено Богослуження. О 10 годині ранку в театральній залі

відбулася імпреза, на яку запрошено батьків. Учень VII класи Петро Китастих прочитав реферат, в якому багато уваги присвятив праці директора і учителів школи. Під час реферату вручено квіти директорові. Шкільний хор відспівав кілька пісень. А на кінець була вистава "Сон учня", поставлена власними силами. Випала вона надзвичайно гарно. Пізніше по класах була роздача свідоцтв. У цьому році навчалися 282 учні і працювало 20 учителів.

Шкільний рік 1948-49 почався 24 вересня 1948, спізнений через загрозу епідемії дитячого паралічу ("гайне медіна" — поліо) в околиці. Молодь до 25 років життя мала своєрідну "карантину": не можна було відвідувати публічних місць, виходити до міста, та влаштовувати чи брати участь у будь-яких імпрезах на оселі й взагалі всякі скупчення були заборонені. Тому, хоч на оселі й відбувалися різні вистави й концерти, вступ шкільній молоді був на них недозволений. Не відбувалися й інші зайняття, так що вимушені вакації не були стимулюючими.

Навчання в цьому році й далі стояло на відповідному рівні, теж інтенсивно продовжувалась праця учнівських організацій. Але у зв'язку з виїздами учнів і вчителів до інших країн поселення, гімназія почала кількісно маліти. І так, в 1948-49 році число учнів представлялося, як слідує:

Початок шкільного року, 25 вересня 1948 р. — 280 учнів.

Перше півріччя, 26 січня 1949 р. — 238 учнів.

Кінець шкільного року, 30 травня 1949 р. — 179 учнів.

Учительський збір з початком року числив 17 учителів, а з кінцем шкільного року — 15. При цьому слід відмітити, що на місце вибулих вчителів приходили часто нові, і тому програма в поодиноких предметах уже не була такою безперебійною, траплялися пропуски, повторення чи взагалі зміни.

19 лютого 1949 р. VIII класа станула до прискішеного іспиту зрілости, який зложили:

Біскупська Марія
Боженко Святослав
Волянський Іван
Китастих Петро

Ракочий Богдан
Струк Євгенія
Федьків Ярослава

Масник Ігор здав матуру екстерно в зв'язку з виїздом за океан.

З головніших шкільних імпрез у навчальному 1948-49 році були: 30 жовтня 1948 — гімназійна осіння забава, 16 січня 1949 — вистава драматичного гуртка "Перстень Мафальди", 9 березня 1949 — академія в пошану Шевченка.

На жаль, роки затерли деталі про ці та інші імпрези в моїй пам'яті. Протягом цього часу все більше й більше людей виїжджало з табору, проте життя в оселі ще кипіло, відбувалися різні імпрези та багато забав, в яких шкільна молодь старших клас брала активну участь. Шкільний рік закінчено дещо прискішено 30-го травня 1949 р.

Літо 1949 року позначилося щораз частішими й чисельнішими виїздами, коли настала можливість еміграції до США. Один за другим від'їжджали транспорти на різні комісії, і майже з кожним транспортом гімназія прощалась теж із кимось із друзів або вчителів.

Життя в оселі набрало якогось горячкового темпа й нервовости. Одні від'їжджали в невідоме на нові поселення, другі залишалися, ніби зависнувши в повітрі, непевні завтрішнього дня. Кожен день приносив нові несподіванки,

нові розпорядки й зміни. Не бракувало різноманітних чуток і припущень. Ліквідувалися і реорганізувалися табори, вкортці мав ліквідуватися і наш табір. Мимовільно створилася якась "атмосфера" прощань. Майже щотижня котрась організація або установа влаштовувала "прощальну" забаву або вечірку. І люди бавилися з якимсь відчаєм, ніби в якомусь розпачливому шалі. Таборова "республіка" в оселі Ганггофер переживала наближення кінця свого існування.

Щоб до кінця ще використати всі можливості та сприятливі умовини, дирекція гімназії вирішила зрезигнувати з літніх вакацій та продовжувати навчання, і тому вже 5 червня 1949 р. розпочався шкільний 1949-50 рік, при числі 170 учнів.

Загальна нервовість і нестабільність негативно впливала й на учнів та відбивалася на способі навчання. Часто мінялися викладачі, створювалися прогалини, вкладалася певна хаотичність. Все ж таки школа, з почуттям потопаючого корабля, горячково працювала, намагаючись засвоїти якнайбільше сконденсованого матеріалу. Коли стало відомо, що вже в серпні ліквідуватиметься регенсбурзький табір, директор добився дозволу на приступлення до приспішеної матури учнів шойно початої VIII кляси.

З огляду на різні формальності й адміністративні труднощі кляса здавала іспит двома групами в днях 24 червня і 7 липня. Поки одна група здавала іспит — друга нормально відвідувала лекції. Потім друга група здавала, а перша "тримала" клясу. Іспит зложили:

Караван Любомира	Мисько Романа
Карапінка Юрій	Михалюс Ігор
Кобзар Любов	Пеленська Лідія
Комарницька Віра	Петруняк Ігор
Макух Степан	Приходько Мар'яна
Марковська Валентина	Трач Михайло
Мацик Юрій	Шаран Роман
Мигаль Михайло	Ярко Людмила
Мисько Богдан	Ярмолук Ірина

З розв'язанням табору припинилась праця і в гімназії. Значну частину учнів (біля 90 осіб), які були в стадії виїзду за океан, перевезено до Амбергу на комісії. Решта учнів мала переселитись разом з табором до Ульму.

На останньому засіданні Педагогічної Ради української гімназії у Регенсбурзі 26 липня 1949 р. її директор Микола Величко, з огляду на його виїзд до Амбергу, передав управу гімназії та її майно проф. Іванові Голембйовському.

Під дирекцією І. Голембйовського зменшена гімназія переїхала в другій половині вересня 1949 р. до Ульму, де продовжувала навчання та відбула ще одну приспішену матуру. В ульмівському періоді гімназія мала не більше 80 учнів, та й те число постійно зменшувалося. Вчило 7-8 учителів. Хоч школа помітно занепадала, ще тут силами шкільної молоді поставлено виставу Івана Керницького "Футбольний король". Головою Міжклясової Учнівської Громади був Зенон Баб'юк.

Тому що й цей табір в Ульмі поспішно ліквідувався, десь на початку січня 1950 року VII кляса приступила до приспішеної матури. Між матурантами були: Баб'юк Зенон, Клюковська Галина, Лучків Василь, Савчук Константин, Шудлюк Орест.

Після цього гімназія фактично перестала існувати. Людей розвозили по різних ще існуючих таборах, частина залишилася в Новому Ульмі, де ще була школа.

На протязі свого чотиролітнього існування регенсбурзька гімназія широко розвинула працю, мала високий рівень навчання і була однією із кращих українських таборових шкіл на терені повоєнної Німеччини. На вісім гімназій регенсбурзької області — лише гімназія у Регенсбурзі протягом всього свого існування мала повних 8 клас, і в ній навчалось понад 50% дітей цілої області. Також лише регенсбурзька гімназія в області мала свій окремий Батьківський кружок.

Навчання спочатку проводилося на підставі власних, а згодом затверджених Відділом Культури й Освіти ЦПУЕ, програм. Належно розроблений научний матеріал методично подавався в більшості висококваліфікованими вчителями. Для підвищення кваліфікації вчителів Відділ Освіти ЦПУЕ періодично влаштовував окремі курси. Шкільним інспектором на Регенсбурзьку область був д-р Андрій Бойкович.

Як уже було згадано, учительський склад гімназії протягом її існування не був сталим. Правда, деякі вчителі вчили майже від першого до останнього дня, інші — більшу частину з того, а знову деякі були коротко, доривочно, або із самого початку, коли гімназія ставила свої перші кроки, або при кінці заступаючи емігруючих професорів. В такі переходові часи траплялося, що якийсь предмет викладав його знавець, не конечно педагог. При потребі деякі професори викладали по два або й більше предмети. Для спрощення подаю загальний список усіх учителів:

СПИСОК УЧИТЕЛІВ ГІМНАЗІЇ

Прізвище й ім'я	Предмет	Класи	Час праці
Величко Микола, директор	Історія	I— VIII	1945-49
Артимович Антін	Англійська мова	I— VIII	1946-47
Д-р Бойкович Андрій	Англ. і нім. мови	III— VIII	1945-49
Бризгун Олександра	Руханка	I— VIII	1945-47
Будурович Іван	Латинська мова	V— VIII	1945-49
Д-р Горак Степан	Історія, географія	I— VIII	1949
Д-р Гурко Євген	Німецька мова	I— VIII	1945-46
Голембйовський Іван	Латинська мова	I— VII	1946-49
Демиденко Ілля	Хемія	IV— VIII	1946-49
о. Джулинський Павло	Релігія (кат.)	I— VIII	1945-49
Доберчак Роман	Рисунки	I— IV	1946-49
Дурдело Михайло	Англійська мова	VII— VIII	1946-48
Карпова Галина	Українська мова	IV— VIII	1947-49
о. д-р Катрій Юліян	Латинська мова	I— VIII	1945-46
Кліш Володимир	Німецька мова	I— V	1945-46
Колодяжний Е.	Релігія (правосл.)	I— VIII	1948-49
Котис Мирослав	Географія, природознавство	IV— VIII	1945-49
Д-р Кушнір Богдан	Німецька мова, спів	I— VIII	1947-49
Кушнір Омелян	Біологія, фізика	I— VIII	1945, 47-49
Макаренко Петро	Фізика	I— VIII	1945-48
Маланюк Євген	Українська мова, математика, геометрія	I— VIII	1945-49
Д-р Масенко Степан	Українська мова	I— IV	1947-49
Мелешко Матвій	Руханка	I— VIII	1945-49
Пачовський Йосафат	Спів	I— IV	1945-49

Пашківський Теофіль	Математика, фізика	I— VIII	1945-49
Попель Іван	Історія, географія	VI— VIII	1945-49
Процик Володимир	Латинська мова	I— VIII	1946-49
Романівська Ірина	Українська мова	IV— VIII	1945-46
Сендецький Станислав	Математика	I— VII	1947-49
Турчин Теодор	Українська мова	I— III	1945-47
Чернюк Михайло	Німецька мова	I— VI	1946-48
Чубатий	Природознавство	VIII	1949
Яворський Франц	Англійська мова	I— VIII	1945-48
о. Яковкевич Борис	Релігія (православ.)	I— VIII	1947-48

Це є повний список усіх учителів, які будь-коли навчали в регенсбурзькій гімназії. Слід відмітити, що час праці подано за календарним роком, а не за шкільним. Також час цей не є досить точним, поскільки, якщо хтось працював лише кілька місяців у даному році, той рік зачислено, як рік праці. Це саме відноситься до клас. Переважно в шкільному році працювало 20 вчителів, за винятком початку й кінця існування гімназії, коли відбувалося найбільше змін.

Назагал усі вчителі стояли на висоті своїх завдань і знання своїх предметів. Але, як і в кожній іншій школі, не всі мали однаковий педагогічний хист, методу й підхід. Більшість були люблені й шановані учнями, вжилися у шкільну родину й запам'яталися на все життя. Деяких — учні просто боялися, декого — легковажили. Ще інші, поза своїм предметом або з причини надто короткого часу перебування у школі, не залишили тривалих вражень. Одначе загальна співчинність і співтворчість учителів і учнів були наявними, що у висліді творило один моноліт — рідну школу.

Щодо числа учнів, які переступали пороги регенсбурзької гімназії, то воно напевно перевищало 300. Бо й учні, як і вчителі, були в постійному русі. Одні лише починали або кінчали, другі з різних причин не закривали довго місяця, частина по кількох роках здавала матуру, частина шойно почала перші класи, а частина була від початку до кінця, і власне в них побут у гімназії залишив найбільше тривалий вплив і незатертий слід.

Крім загальної освіти й вивчення поодиноких предметів, гімназія велику увагу присвячувала вихованню, яке включало високо-моральні людські, релігійні й національні вартості. Ці вартості вщиплювалися на кожному кроці, майже в кожному предметі, вже навіть у властивому устрої і дисципліні. Кожний шкільний день починався і закінчувався молитвою. Кожного вчителя віталосся при вході й виході з класу вставанням з місць і абсолютною тишею. Кожної неділі і свята учні були зобов'язані бути в церкві, перед тим збираючись у школі, і вислухавши релігійних наук (тоді чомусь казали "екзорта"), під проводом учителів "парами" йшли до церкви. Шкільний правильник зобов'язував учнів і поза шкільними годинами, майже на всі таборівські імпрези, концерти, театральні вистави і т. п. треба було дозволу дирекції школи. За невеликими винятками, та деяким обмеженням забав такий дозвіл, принайменше для старших клас майже завжди був. Незабутні вистави Ансамблю Українських Акторів під керівництвом Володимира Блавацького, Театру-Студії Йосипа Гірняка й Олімпії Добровольської, Українського Оперного Ансамблю, прекрасні концерти бандуристів, хору "Сурма" та інших, різні академії, реферати, мистецькі виставки та подібні культурні імпрези були надзвичайно важливим доповненням освіти й виховання шкільної молоді. Деякий час, особливо в молодших класах,

існувала т. зв. виховна година, на якій, залежно від віку учнів і від викладача, обговорювано різні теми, від правил "доброї поведінки" до морально-етичних засад. Пригадую, в моїй класі на таких виховних годинах проф. Бойкович читав з якоїсь книжки про етикету та пояснював різні ситуації. Натомість у директора Величка тема сягала від життєвих проблем до ідеалу зарадної, всебічноосвіченої, культурної і свідомої людини. (Щодо патріотичного й релігійного виховання — воно було на кожному кроці не лише в школі, а й у щоденному житті цілого табору.)

Для поширення кола зацікавлень влаштовувались цікаві прогулянки, як наприклад, з професорами Макаренком і Попелем по історичних пам'ятках старинного Регенсбургу — Ратісбони з римських і середньовічних часів; прогульки кораблем по Дунаю до Вальгалі, Бефраунгсгалі, Кельгайму; поїздки до Пассава, до зоологічного й ботанічного городів у Мюнхені та інші.

Дальшому розвитку учнів та початкові їхнього громадського вироблення сприяли різні учнівські гуртки й організації, які вели живу активно-творчу роботу, а маючи значну автономію і власні статuti призвичаювали шкільну молодь до самостійної праці, обов'язковості, співвідповідальності та карності, плекаючи зрозуміння вартості організованого життя.

Вже майже на самих початках існування гімназії було зорганізовано гімназійний хор під керівництвом учителя співу Йосафата Пачовського. Цей хор прикрашував своїм співом усі шкільні імпрези, співав щонеділі на Службах Божих, виступав на національних святах і академіях, давав окремі концерти для учнів і громадянства. Після виїзду Й. Пачовського хором керував д-р Богдан Кушнір.

Теж десь на початки припадає і "самоуправа" хлоп'ячої і дівочої бурс. Це був час після відходу з дівочої бурси настоятельки Л. Бризгун та куховарки Ксені, коли ми самі мусіли по черзі вибирати харчовий приділ та варити обіди. Ціла процедура йшла за кооперативною системою. Та це забагато відривало нас від науки, і вже не пам'ятаю, як було розв'язано ту проблему. Якийсь час настоятелькою бурси була п-і Грушкевич. Незабаром дівочу бурсу розв'язано.

На чолі учнівського колективу була Міжклясова Учнівська Громада — МУГ —, яка складалася із представників кожної класи і кожної учнівської організації. МУГ мала координувати працю усіх шкільних організацій та імпрези. Дорадником МУГ при її заснуванні був д-р Андрій Бойкович, який довгими годинами вивчав правила складання статуту, процедури зборів та обов'язки і привілеї управи. Головою МУГ був Богдан Неганів.

Помічним засобом релігійно-морального виховання молоді греко-католицького віровизнання була при школі Марійська Дружина, яка шляхом релігійних практик, сходин і рефератів поглиблювала християнські засади.

Для фізичного й спортивного виховання діяв, крім обов'язкових годин руханки під проводом учителів Олександри Бризгун і Матвія Мелешка, спортивний гурток "Бескид". До його складу входили різні хлоп'ячі й дівочі ланки, як відбиванка, кошиківка, пінг-понг, копаний м'яч та інші, які брали участь у міжгурткових, міжшкільних та різних інших спортивних змаганнях.

Чи не наймаркатнішими гуртками були літературно-історичний та драматичний гуртки. Літературно-історичний гурток заснувався у жовтні

1947 р., спочатку як літературний гурток під проводом Юрія Машика, як голови й проф. Галини Карпової, як опікунки гуртка.

Тоді вибрано й редколегію запланованого журналу "До висот", яку очолив Ігор Гофман. В короткому часі гурток прийняв назву ім. Івана Франка, а скоро теж і додаток "історичний", і тоді другим опікуном став учитель історії і географії Іван Попель. Членами гуртка були учні вищих клас. Щотижня відбувалися літературні або історичні "вечори", на які згодом могли приходити й нечлени. Теж пізніше, на пропозицію проф. Попеля, рішено було створити окрему історичну секцію. Обидві секції мали своїх референтів. За час існування гуртка було прочитано багато цікавих рефератів, приготованих самими учнями. Реферати були, як правило, дуже старанно приготовані й опрацьовані, а часто й виголошені з неабияким хистом. В дальшій праці дуже часто головний реферат доповнював кореферат на ту саму тему. Не думаю, що була якась певна система в підборі тем, і вони були дуже різноманітні. Щоб згадати лише деякі: обговорювано поезію Івана Франка, Миколи Зерова, Олеса Бабія; творчість Гемінґвея, драматичні твори Лесі Українки, "Тигролови" Багряного, "Ост" і "Юність Василя Шеремети" Уласа Самчука, "Наші дні" Д. Данського, збірку "Пан" Петра Балея, "Діти Чумацького шляху" Докії Гуменної, "Давид Копперфільд" Діккенса та багато-багато інших. Був вечір спогадів про Юрія Клена, вечір присвячений Франкові, вечір поезії УПА, був і авторський вечір молодих початківців. З історичних тем були: "Регенсбург у Середньовіччі", "Іван Мазепа", "Іван Богун", "Іван Виговський", "Упадок Гетьманату", "Директорія", "Карпатська Україна" та багато інших. Очолювали літературно-історичний гурток по черзі Юрій Мацик, Ігор Масник, Михайло Мигаль.

Драматичний гурток, заснований спочатку як секція літературного гуртка, згодом відділився і діяв самостійно. Керівником і душею гуртка була проф. Галина Карпова, яка сама й писала тексти більшості інсценізацій і монтажів. Під її і її чоловіка, П. Карпова (музичне оформлення) керівництвом шкільні вистави були дійсно подивугідні. З найкращих слід згадати "Доля поета" — на Шевченкові роковини 1948 р., де у 8-ми картинах представлено життя Шевченка; "Сон учня" на Миколаївському вечорі 1947 р. та на закінченні шкільного року 1948 р., де до учня, який заснув над латиною, у сні приходять представники усіх предметів і розповідають про їх важливість. Надзвичайно вдало пов'язаний аспект виховання з розвагою і дотепом. Чудовими були "Перстень Мафальди" і "Казка". Всі вистави були бездоганно підготовлені, а учні відігравали свої ролі з переконанням і навіть талантом. Про "Сон учня", "Долю поета" і працю літературного гуртка були дуже прихильні згадки у "Віснику Оселі" з 23 грудня 1947 р. (ч. 44) і з 2 травня 1948 р. (ч. 61-62).

Величезне значення у доповненні виховання шкільної молоді мав Пласт, хоч організаційно до складу гімназії не входив. Та більшість шкільної молоді належала до новацтва і юнацтва Пласту, творячи гуртки за класами, а провід Пласту діяв у порозумінні й в співпраці з дирекцією гімназії. У пластових гуртках закріплювалася започаткована на шкільній лавці дружба, яка затрималася довгі роки.

Таке всебічне виховання давало належне знання, розвивало інтелект, формувало світогляд і характер, плекало особисту культуру, підготовляло до

майбутнього життя, як повновартісних одиниць і активних членів української спільноти.

Близьке рідне оточення та український дух життя оселі природно впоювали в молоді душі національну свідомість і українську ідентичність. У вихованій у таборах молоді не було почуття національного роздвоєння. Також, на відміну від старшого громадянства, шкільна молодь, як правило, не робила в своєму гурті релігійних, регіональних і соціальних різниць. Хоч не була одного віроісповідання (у звіті директора за 1946-47 рік подано, що по віроісповіданні було 174 греко-католики, 48 православних і 2 римо-католики), хоч походила з різних частин України, з різними специфічними говірками, з різних соціальних верств, різного виховання та з різноманітною попередньою підготовкою — за 4 роки співжиття зуміла створити один моноліт.

Тому, поминаючи тимчасовість існування та всякі недоліки в порівнянні до "нормальних" стабільних державних шкіл, — українська гімназія в Регенсбурзі досягнула кольосальних успіхів у вихованні молоді, та гідно виконала своє завдання. Майже всі учні регенсбурзької гімназії понесли із собою в життя не лише підставову освіту, любов до всього рідного, а й чудові спомини з рідної школи, почуття спільноти та глибоку пошану до своїх виховників.

Примітки

Основна загальна статистика цього нариса взята з виданої в 1959 р. брошури про Українську гімназію в Регенсбурзі. У той час ця брошура була складена на підставі оригінальних звітів покійного директора гімназії, проф. Миколи Величка. На жаль, ці звіти, як і інші матеріали покійного директора, затрапилися із смертю його дружини.

В дальшому користувалася я "Вісниками Оселі" та частинними протоколами літературно-історичного гуртка при гімназії.

Деякі дати взяті із давніх особистих записок.

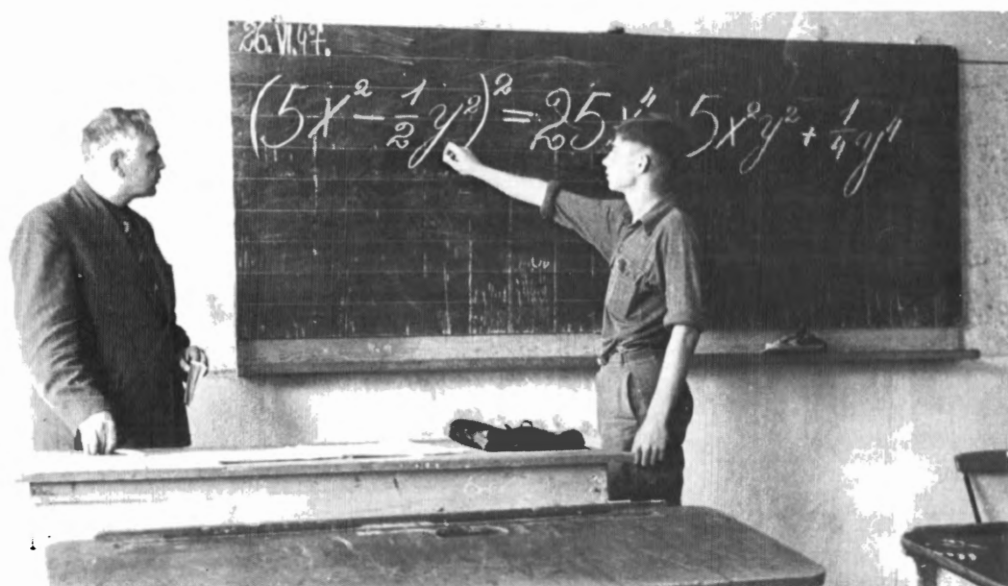
Про "Ульмівський період" подано на підставі опитів деяких тодішніх учнів.

Регенсбурзька гімназія — 29 червня 1947 р. Кінець навчального року 1946-1947

7-а кляса, 12 березня 1946 р. Стоїть між учнями о. д-р Катрій. Б. Синявський, В. Чубатий, Л. Войтечко-Кутна, Б. Демчишин, М. Соляник-Ліщинський, В. Слободян, О. Рівний, Е. Комарницький, В. Гладкий, З. Турчин, Л. Гурко-Боднар, Я. Олійник, Т. Дереш-Калинич, О. Бризгун-Соколик, О. Данилович-Кизик.

Проф. Теофіл Пашківський під час лекції математики.

Пильно слухають... В центрі Людмила Ярко, справа Галина Бартків.

Професори Роман Доберчак і Теофіль Пашківський з учнями.

Професори Мирослав Котис і Євген Маланюк з учнями.

В центрі о. Павло Джулинський, зліва проф. Теодор Турчин, справа проф. Петро Макарєнко.

Професори Андрій Бойкович і Петро Макаренко з учнями.

Професори Е. Маланюк і М. Котис з учнями

Професори Т. Турчин, о. П. Джулинський, П. Макаренко і М. Котис з учнями.

Найменші — 1-а гімназійна, 1949 р. Між ученицями проф. Галина Карпова. Зліва: Н.Н., Лариса Заїка, Н.Н., Орися Карапінка, Боба Кисілевська-Попель, Квітка (Слава) Кушнір, Зося Лазар, Дзвінка Кравців, А. Сливка, а за нею Галя Ригула, Дарія Пестрак і Ірма Машталір.

Гімназистки шкілької лавки і пластового гуртка "Серни", 22 березня 1948 р. Зліва Леся Домашевська, Дада Шараневич, Ліда Білоус, Нуся Небожук, Віра Лозинська, Міля Мішук, Влодка Мудрик.

Регенсбурзька хлопчача бурса 1948. р. Сидять зліва: П. Ліщинський, Іван Волянський, проф. М. Котис — опікун бурси, В. Федорняк, Дм. Федорів. Стоять зліва: Т. Лозинський, І. Полатайко, А. Бугель, Н.Н., М. Думик, Н.Н., Н.Н., Н.Н., З. Словіцький, Н.Н., Н.Н., Вол. Косик, Н.Н., Вол. Бистрий.

"Пірати" — прогулька до Берхтесгадену в травні 1947 р. Зліва на право: Мирон Бунько, Іван Полатайко, Андрій Бугель, Віктор Федорняк, Петро Татарський.

Інші школи

Українська Музична Школа в Регенсбурзі.

Українська Музична Школа в Регенсбурзі.

Учителі музичної школи при іспитах. Зліва д-р З. Лисько, Ірина Нанаси, Марія Віршук, дир. І. Пováлячек, О. Стецюк, Інна Черняхівська.

UKRAINIAN MUSICAL SCHOOL IN REGENSBURG

Catalogue Num. *19.*

Certificate

Bryzhun Oksana
born on *October 21. 1927* in *Humenne*
scholar (student) of *I* year, of *middle* grade, of *vocal* class

obtains the following certificate for the school-year 1946-47.

Talent *very good*
Attention *excellent*
Conduct *excellent*

	Subjects	Marks	Professor
chief	<i>singing</i>	<i>very good</i>	<i>I. Scherjachenko</i>
second grade	Solfeggio		
	Musical knowledge		
	Musical theory		
	Harmony		
	Chamber music		
Omitted hours <i>22</i>			

This is to certify that the aboved named student has completed the following courses in a satisfactory manner and is hereby promoted to *second* year *middle* course.

Regensburg, *June 28* 1947
V. A. Pavlovsky Director
I. Scherjachenko Professor of the chief subject
Marks

Marks	excellent	very good	good	sufficient	insufficient
Talent	excellent	very good	good	sufficient	—
Attention	excellent	plenty	sufficient	insufficient	
Conduct	excellent	very good	good	sufficient	insufficient

Співає Славця Маланяк, акомпаньює Ірина Нанаси, зліва стоїть Інна Черняхівська, сидять д-р З. Лисько, проф. О. Стецюк, проф. Іван Повалячек.

Українська Торговельна Гімназія 1947-1948 р.

Учні та учителі Української Торговельної Гімназії. Маркевич, інж. Нищадименко, д-р Матвієнко, Хорват. Стоять зліва: Трембка, Кодияк, Кухар, Н.Н., Микулик, Гадзедан, Довбуш.

Навчання машинописання в господарській школі. Стоїть Ірина Руснак.

Школа перекладачів, 1947 р.

Secretary-Interpreter School

UNRRA Area Team 1046

Regensburg, Bavaria

Certificate

This is to certify

that *Mr. Jurij Buczackyj*
born on *December 15th 1923* in *Tysmenyca*
has passed an examination in

ENGLISH

with the following results:

1. Written portion: *very good*
[translation into German and vice versa, dictation]
2. Oral portion: *fair*
[conversation and interpreting]

General Qualification: *good*

Mr./Mrs./Miss Jurij Buczackyj possesses such knowledge
of the *English* language as to enable him (her) to act as interpreter

12th June 1947
Date of examination

J. G. Huskinn
Director

Examination Board:
J. G. Huskinn
J. G. Huskinn

Автомобілевий курс

Абсольвенти фотокурсу, 16. IV. 1947.
Зліва: Б. Іваницький, М. Руснак,
В. Грицин. З-заду зліва: Н.Н., С. Рошко,
Н.Н., п-і Іваницька, М. Кавка, Н.Н.

УКРАЇНЬКА ГОСПОДАРЬКА АКАДЕМІЯ ТА УКРАЇНЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРЬКИЙ ІНСТИТУТ

Чинність Української Господарської Академії (УГА) і потім Українського Технічно-Господарського Інституту (УТГІ) можна поділити на кілька етапів у залежності від певних обставин. Ці обставини були зумовлені: 1) формально-правними можливостями, 2) фінансовими можливостями, 3) наявністю професури і студентства, 4) психологічною настановою професури і студентства. Отже, в залежності від цих обставин чинність нашої Школи можна поділити також на чотири етапи: 1) Українська Господарська Академія (1922-1935) — Висока Школа аудиторного навчання, 2) Український Технічно-Господарський Інститут (1932-1945) — Висока Школа заочного навчання, 3) Український Технічно-Господарський Інститут (1945-1952) — Висока Школа аудиторного і позаочного навчання, 4) Український Технічно-Господарський Інститут (1952-дотепер) — переважно науково-дослідна установа.

Перший етап. Український Громадський Комітет у Празі (Чехо-Словаччина), що постав там на початку двадцятих років, мав добрі персональні зв'язки з високими урядовими колами молодії Чехо-Словацької Держави, які добре пам'ятали велику допомогу чеським легіонам, що в 1917-1918 рр. формувалися в Україні, від українського уряду в Києві. З другого боку — в Тарнові (Польща) була зосереджена поважна кількість української висококваліфікованої інтелігенції, що належала до адміністративного (урядового) апарату України і що відійшла за Збруч після воєнної прогрі в нашій визвольній боротьбі. Осередком цієї інтелігенції з високою технічною освітою була "Спілка Техніків Сільського Господарства", що об'єднувала ряд фахівців із різних галузів точних і прикладних наук, у тім також осіб, які були викладачами на високих школах. Стараннями Українського Громадського Комітету в Празі, чехо-словацький уряд дав дозвіл на заснування Української Господарської Академії, статут якої був затверджений Міністерством Хліборобства ЧСР 16 травня 1922 р., а вслід за цим Міністерство Закордонних справ ЧСР почало давати візи на в'їзд до Чехо-Словаччини професурі і студентству. Склад останніх комплектовано, головне, з колишніх вояків Української Армії, переважаючи більшість яких було інтерновано в таборах у Польщі. Вони також і без віз пробиралися до сусідньої Чехо-Словаччини. Вже 22 червня 1922 р. почато виклади на трьох факультетах УГА: Агрономічно-Лісовому, Інженерному і Економічно-Кооперативному. Спочатку Академія мала трирічну програму навчання, але вже у 1924 році вона була переформована на Високу Школу з чотирирічним курсом навчання та правом надавати своїм абсолювентам титул інженера відповідного фаху.

Протягом рр. 1922-1935 іматрикульовано 766 студентів, з яких покінчило студії і одержало дипломи 559 осіб. У цьому часі Академія мала 35 професорів, 19 доцентів, 23 лектори, 23 асистенти — разом 100 осіб професорського персоналу та 10 професорських стипендіатів. Крім того було запрошено на виклади в УГА 26 чеських професорів. Бібліотека Академії мала понад 10.000 назв книжок. За цей перший період видано 2.149 друкованих аркушів підручників українською

мовою, що написала професура Академії. Наукові Записки УГА з оригінальними працями професури репрезентували науково-дослідну працю професорів. Ці публікації внесли поважний вклад у мовну скарбницю творення української науково-технічної термінології. Майже весь перший етап чинності УГА (1922-1935), за винятком кількох останніх років, коли то Міністерство своїм розпорядженням припинило вписи нових студентів і значно зменшило свої дотації на школу, — Академія позитивно задовольнила всі чотири названі вгорі передумови для свого існування: формальні, фінансові, наявність професури і студентства та їхня психологічна настанова до праці у своїй Школі.

Другий етап (1935-1945) мав цілком інший характер. З припиненням вписів і формальним закриттям Академії наприкінці 1935 року, як школи аудиторного навчання, Академія перетворилась на Високу Школу позаочного навчання, що її власником стала Спілка Професорів Української Господарської Академії, а фінансовим опікуном Товариство Прихильників Української Господарської Академії.

За цей другий період наша Школа, що прийняла назву "Український Технічно-Господарський Інститут" (скорочено УТГІ), мала 8.020 студійників (студентів і курсантів), розкинутих по всій діяспорі, в тім із ЗДА і Канади, як також з окупованої української етнографічної території: з Волині, Галичини, Буковини, Закарпаття. Цей період визначався поширеною видавничою чинністю Школи, що видала дальший ряд підручників, необхідних для студій заочною (кореспонденційною) метою. Натурально, що деякі фахи, як: агрономія, лісництво, технологія та гідротехніка, годі було студіювати заочною метою (брак технічного устаткування для студій цих наук), і характер студій пересунено в бік економічних та політичних наук.

З чотирьох передумов, що від них залежало справне функціонування Школи за цей період, були наявні лише дві — достатня кількість професури і студентства та їх велика охота до праці, цебто було кому вчити і вчитись. Зокрема це проявилось у нашої молоді, для якої особливо з початком другої світової війни стало майже неможливим студіювати нормально (закриття шкіл, масове переселення з місць осідку до місць праці в Німеччині тощо).

Треба при цьому підкреслити подивугідне виконання праці адміністрації Інституту, що з честю переборювала фінансові і адміністративно-формальні перешкоди протягом війни й окупації Чехо-Словаччини.

Третій етап (1945-1952) настав із кінцем другої світової війни. Воєнні події примусили Український Технічно-Господарський Інститут переїхати до Баварії, куди він прибув, втративши по дорозі все своє майно, та з дуже малою кількістю професури. В новому місці осідку Школи — Регенсбурзі, знову з'явилася можливість розвинути аудиторне навчання, а то навіть у ширшому масштабі, ніж в Подєбрадах у Чехії. Тут, за виключенням передумови (2) — **фінансова база** — всі останні умови були сприятливі: формальний дозвіл американської окупаційної влади було одержано вже 28 червня 1945 р. Делегація Інституту в складі проф. С. Комарецького, проф. Б. Іваницького й проф. В. Доманицького в супроводі голови Українського Комітету в Регенсбурзі о. Богдана Ганушевського мала авдієнцію у воєнного губернатора Горішньої Баварії та Долішнього Пфальцу полк. Яроміра Поспішіля. Вислухавши уважно прохання

делегатії, полк. Я. Поспішіль покликав референта освітніх справ і запитав його: що говорять в цій справі інструкції Вищого Американського Командування. Референт заявив, що згідно з інструкціями, всі високі школи в Німеччині мають бути закриті. Тоді полк. Я.Поспішіль запитав його: чи мають бути закриті **німецькі** школи, чи школи в **Німеччині**? Референт відповів що школи в Німеччині. Полк. Я. Поспішіль зажадав, щоб референт приніс оригінал інструкції, і на власні очі пересвідчився, що там стоїть "в Німеччині". По відході референта він сказав делегатії: "Коли плянувалося обсадження Німеччини, ніхто не міг передбачати, що тут буде знайдено стільки і в такому числі різних народів". Після цього він покликав секретаря і надиктував йому поданий нижче текст дозволу на відкриття навчання в УТГІ:

Military Government
Detachment FID3
Regensburg, Bavaria, Germany

JJP/AT/jck

28 June 1945

Subject: Permission to Open School.

To: The Ukrainian Technical Husbandry Institute.

1. Authority is hereby granted to the Ukrainian Technical Husbandry Institute to resume operation.

2. The responsible authorities are hereby charged with the following policy:

- a. No teacher shall be allowed to introduce into his teaching, no matter with what subject he may be purporting to deal, anything which:—
 - (1) glorifies militarism;
 - (2) seeks to propagate, revive or justify the doctrines of National Socialist, or to exalt the achievements of National Socialist leaders;
 - (3) favors a policy of discrimination on grounds of race or religion;
 - (4) is hostile to, or seeks to disturb the relations between any of the United Nations;
 - (5) expounds the practice of war or of mobilisation or preparation for war, whether in the scientific, economic or industrial fields, or promotes the study of military geography;
 - (6) favors any form of Fascism;
 - (7) favors Bolshevism;
 - (8) attempts to influence public opinion contrary to friendly relations with the Soviet Union.

For the Military Government Officer:

Jaromir Pospisil
Lt. Col. QMC
Deputy Mil Govt Officer

Приміщення для УТГІ отримали в Регенсбурзі, в одній віллі пані Лявзер, при Лібльстрассе ч. 2. на острові, в обіймах ріки Дунаю.

Тепер величезна маса студентства з усіх українських земель та наявність під впливом нової еміграційної хвилі українських професорів-спеціалістів із багатьох галузів техніки також з усіх земель України. Тут Школа провадила навчання вже на п'ятих факультетах, а саме, крім давніх — Агрономічно-Лісового, Інженерного та Економічного, відкрито нові — Ветеринарний і Фармацевтичний

у Мюнхені. Треба сказати, що і характер Школи тепер подекуди змінився. Оскільки за першого етапу (1922-1935), що почався скоро після наших невдач у визвольній боротьбі в рр. 1919-1921 за незалежність, ще були живі думки про скоре повернення на Батьківщину і про працю там, то по другій світовій війні ці надії здебільшого згасли, і загальна настанова — і професури, і студентства — була вчити і вчитися в пристосуванні до обставин чужих країн, там де треба буде жити і працювати. Брак фінансів частково був компенсований діяльністю УНРРА, а потім ІРО, що забезпечували ським-таким приміщенням, харчами персонал і студентство Школи, але, розуміється, ці установи не допомагали нічим самій Школі. Навіть приміщення для аудиторій, лябораторій і гуртожитки для студентства, що приїздило на студії з інших місцевостей, Школа мусіла винаймати сама в місті на свої кошти. В часі 1945-1951 рр. було іматрикульовано на п'ятьох факультетах УТГІ 1.290 студентів, з яких покінчило студії 312 осіб. Між іншим, в числі студентів були також особи інших національностей, а саме: лотиші, білоруси, литовці, поляки, росіяни, грузини, болгари, серби. За цей же період УТГІ мав 219 осіб — висококваліфікованих фахівців-українців із Краю та еміграції педагогічного персоналу, в тім 164 професори, 45 доцентів, 81 лекторів, 29 асистентів. Крім аудиторного високошкільного навчання, УТГІ провадив далі навчання кореспонденційною методою для студентства, що мешкало далеко від осередку Школи — Регенсбург-Мюнхен — та заснував і провадив ряд фахових курсів у різних місцевостях осідку української еміграції в Німеччині, допомагаючи багатьом набутти якісь фахові знання для їх майбутньої праці в різних країнах за океаном. На цих останніх курсах студіювало 2.190 осіб.

Четвертий етап. З початком 50-х років почався інтенсивний, масовий виїзд української еміграції за океан — до ЗДА, Канади, Австралії, Південної Америки, як студентства, так і професури УТГІ. Багато студентів за океаном нострифікували свої дипломи, одержані в УТГІ, або після зарахування початих в УТГІ студіях, продовжували їх за океаном. Отже, за браком студентства, а почасти і професури, УТГІ почав сучасний **четвертий етап** своєї чинности і перетворився в основі на науково-дослідну установу, займаючись, головню, студіями української і світової економіки, влаштовуючи наукові конференції та видаючи друком "Наукові Записки". Місцем осідку УТГІ став Мюнхен в Баварії, в "Домі Української Науки", що утримується з дотацій німецького уряду.

Подав доц. інж.
Дмитро Білий.
Витяг з книги
"УТГІ. 1932-1952"

Замок в Подєбрадах.
Вікна 4-8 від рогу на 3-му
поверсі — приміщення
Інституту (1932-1940)

ШІСТДЕСЯТРІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТЕХНІКИ

Шістдесятріччя Української Національної Політехніки, що припадало в 1982 році, це не унікальна подія в історії української нації. Це вперше наша висока технічна школа, заснована на чужині, спочатку як: "Українська Господарська Академія", а пізніше як: "Український Технічно-Господарський Інститут", відзначає свої роковини. Ці роковини пригадують нам жмут проблем, що творять окремі сторінки історії України. Перш за все, пригадують нам творців Четвертого Універсалу, яким завершено самостійність української Держави.

Всі вони перейшли тяжкий життєвий шлях, побойовища, невідлучні табори, та інші несприятливі життєві умовини. В найбільш невідрадних обставинах залишали учасники історичних подій 1917/20 років Рідні Землі. І так свіжим ще, великими жертвами оплаченим досвідом, після визвольних змагань, на чужині постала Українська Національна Політехніка. Між творцями її були безпосередні будівничі української держави, вони її організатори, і переважно професори та студенти, молодь загартована в боях за свою державу, з усіх українських земель. Разом вони творять свою Високу Політехнічну Школу — лабораторію, в якій мав виховуватися новий тип українця нашої доби. В цій школі мав виховатися професіоналіст, якого в нас так бракувало в початках відновленої самостійної держави. Для них ця школа була символом, та послідовним фактом продовжування визвольних змагань. Добутим знанням на політехніці вони хотіли далі служити Україні, вони вірили, що до неї повернуться й будуть їй потрібні. В їхній свідомості було впевнення, що найбільше щастя для людини, це жити у своїй державі. Хоч і не повернулися, але вони чесно і корисно до останку служили тій ідеї й служать, де б вони не були, і в яких умовах не довелося б їм жити і працювати.

Основоположники Політехніки на чужині виходили із засад кінечности навчання нашої молоді технічно-господарських наук, кінечних в розбудові промисловости рідної країни, і піднесення її культурного рівня та життєвого стандарту. Суспільно-господарський розвиток кожного народу залежить головню від забезпечення його фаховими кадрами. Відповідно до своїх завдань наша Висока Школа включала такі факультети: — Агрономічно-Лісовий, Інженерний, Економічно-Кооперативний, Фармацевтичний і Ветеринарний, та їхні відділи. В професорському складі школи спочатку були викладачі українського походження, а згодом також лектори чеських високих шкіл. Бібліотека школи начисляла десять тисяч назв у 30.000 томах. Завдяки працьовитості професорського персоналу підготовлено і видано понад 143 оригінальні підручники, і більше як 28 скриптів, з різних професійних ділянок. За час навчання в школі, фахову освіту набуло понад 890 осіб.

Велика частина абсолювентів Політехніки брали активну участь в розбудові промисловости західноукраїнських земель, головню в кооперації і сільському господарстві. В культурно-освітній ділянці видавали вони фахову літературу з різних ділянок народного господарства. Сьогодні об'єктивно треба ствердити,

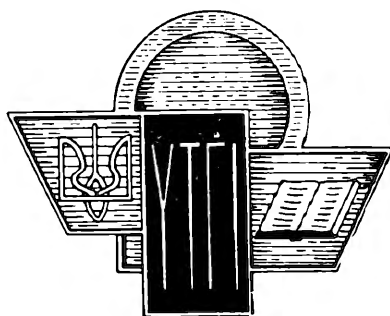
що школа своє завдання виконала, підготувавши професійний персонал до самостійної господарської і технічної праці в усіх галузях промислового розвитку українського народу. Досягнення Української Національної Політехніки в дуже малій пропорції підсумовані в трьох томах історії її існування, виданій її абсолювентами в Нью-Йорку. Це не тільки звичайні книги, це документи минулого досвіду, ідейної відданості, добре зорганізованого діла української еміграції. Щоби оцінити пророблену працю в минулому, варто б хоча переглянути програми факультетів, і порівняти їх з високими школами того типу в країнах, в яких сьогодні живемо. Це допомогло б ліпше зрозуміти і оцінити рідну школу.

В сучасних умовах Українська Національна Політехніка діє лише як науково-дослідча інституція, видаючи "Наукові Записки" в Мюнхені. В минулому видано їх 28 томів, а крім того видруковано декілька монографій, а також деякі літературні видання. В "Наукових Записках" друкуються статті наших і інших національностей науковців з різних ділянок науки і техніки. Окремі статті присвячені також розвиткові економіки і техніки в Україні. В неменшій мірі, також багато уваги віддається справам розвитку фахової термінології, згадати б хоча недавнє видання "Німецько-Українського Електронічного Словника". До сучасних видань слід зачислити також "Бюлетень", науково-інформаційний часопис УТГІ, що виходить кожних два місяці. "Бюлетень" своєю об'єктивною аналізою проблем з розвитку техніки і економіки в Україні досягнув належне признание між своїми і іншої національності дослідниками советології. Досі появилася 18 чисел "Бюлетеню".

Реасумуючи тих кілька думок з минулої і сучасної діяльності Політехніки, в першій мірі треба ствердити, що праця основоположників перейде в історію, як великий здобуток української нації, оцінку якого треба залишити майбутньому істориків.

Чотирьох кольорів марки Фонду
Української Політехніки.

Відзнака УТГІ
позачочного навчання.

УТГК при заснованні.

Професори та студенти УТГК, 29 березня 1946.

ЗАПРОШЕННЯ

У днях 15.—18. травня 1947 в Регенсбурзі відбудуться урочисті
СВЯТКУВАННЯ 25-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ
Української Господарської Академії—Українського Технічно-Господарсь-
кого Інституту.

В рямцях цих святкувань відбуватиметься

II. З'ЇЗД ІНЖЕНЕРІВ-АБСОЛЬВЕНТІВ

Української Господарської Академії—Українського Технічно-Господарсь-
кого Інституту

Цим маємо за честь запросити Вас з родиною на

СВЯТОЧНЕ ВІДКРИТТЯ З'ЇЗДУ

що відбудеться в Регенсбурзі в п'ятницю 16. травня 1947 о 14 год.
у великій залі Інституту на Lieblstr. 2 (на острові за Дунаєм) у Регенсбур-
зі з такою програмою:

- 1) Відкриття З'їзду
- 2) Запрошення Президії
- 3) Привітання
- 4) Реферати
- 5) Закриття.

17. травня 1947 у тому ж приміщенні відбуватиметься ділова частина З'їз-
ду за участю членів Товариства. Початок о год. 8.

УПРАВА ТОВАРИСТВА

Професорська Рада УТГІ в ювілейному 1947 році. Сидять зліва: проф. М. Встухів, Н.Н., Б. Іваницький. В. Доманицький, С. Комарецький, Л. Шрамченко, М. Зайцев, Гр. Денисенко, Н.Н.

Святування 70-річчя декана економічного факультету проф. Л. Шрамченка, стоять зліва Гр. Комаринський, М. Руснак, Василів, Лукомський.

Проф. Леонтій Шрамченко.

Регенсбург. Інавгураційна зала.

Агрономічно-лісовий факультет 1947 р.

Професори Г. Денисенко, Макар Каплистий,
Іван Шабельський.

Деканат. агрон.-лісового факультету,
зліва проф. І. Драбатий, ректор Віктор
Доманицький, Н.Н.

Професори і учасники матуральних курсів УТГІ, 6 травня 1947 р.

Український Народний Університет. Сидять зліва: д-р І. Жовнірович, проф. Василів, З. Мелінська, ректор Світозор Драгоманів, Олена Кушнір, проф. Петриченко, Чумак, Ілля Демиденко

Молодіжні організації

Мирон Утриско

ПРАЦЯ ВІДДІЛУ МОЛОДІ В ОСЕЛІ

В початках існування таборової адміністрації оселі Ганггофер у Регенсбурзі в 1945 році творилися самочинно різні культурні, наукові, професійні, видавничі, літературні та інші товариства і установи, а між ними теж і молоді. Першими товариствами молоді, що зорганізувалися в 1945 р., були Пласт і Студентська секція, яка опісля перетворилася у Студентську Громаду (при УТГІ). Згодом постало Українське Спортове Товариство "Січ", а відтак СУМ. У квітні 1947 р. створилася нова на українському терені установа молоді — ІМКА (Товариство Молодих Християн). Вся та праця над молоддю була досить партикулярна і індивідуальна, без відповідних об'єднуючих чи контрольних чинників. Необхідною вимогою часу було створити координаційний чинник, який надавав би тим всім організаціям молоді і починам якусь цілеспрямованість, співпрацю і спільне планування. Ще дуже важливим чинником в еміграційних умовах було постачання потрібним приладдям для відповідної праці організацій молоді, зокрема різнородне спорядження, вивінування домівок, площ, придбання одягів, заль і т.п.

Беручи до уваги ті вимоги сектора молоді, управа оселі з кінцем 1946 р. вирішила створити "Відділ молоді" і на референта покликала Мирона Утриска. Для ведення своєї праці референт отримав домівку на канцелярію в шпитальному будинку. До обсягу його діяльності належали всі вище згадані молодіжні організації. У справах участі шкільної молоді в спортивному житті контактувалась з відділом молоді також народна школа, гімназія, торговельна гімназія і фахові школи.

Щоб якнайкраще організувати всю молодь оселі референт покликав на помічників Романа Припхана, Григорія Масника і Євстахія Крикевича.

Згодом 7 квітня 1947 р. проведено персональні зміни у відділі молоді і устійнено такий склад: референт — Мирон Утриско, заступник — Роман Припхан, справи "Січі" — Євстахій Крикевич, справи Пласту — Іван Пшоняк, машиністка — Анна Гнатишин-Петришин, члени — Богдан Мельник (директор кооперативи "Пласт") і Богдан Дудка (крамар кооперативи Пласт).

В еміграційних умовах було важливим, щоб українську молодь виховати в любові до своїх традицій, своєї віри, рідної мови і українського народу та зберегти її в якнайкращій фізичній кондиції. Ті завдання поклали ми в основу нашої праці, ініціативи, напрямних і головних завдань.

Для реалізування намічених завдань референт молоді часто скликавав засідання голов організацій молоді, на яких обговорювано організаційні і виховні пляни, намічувано різні зайняття й імпрези та ініційовано спільні виступи і почини. Одним з основних завдань відділу молоді було координувати діяльність організацій молоді і дбати про відповідні домівки для них, а в міру змоги також

допомагати здобути відповідне спорядження, постачання і потрібне знаряддя. Референт брав участь в засіданнях управи оселі, а в міру потреби теж і в нарадах Таборової ради. Не раз мав доповіді для різних організацій і товариств і брав участь у зборах окремих організацій молоді. Для успішної координації діяльності референт сам створив або ініціював такі комісії: 1) комісію молоді, яку сам провадив, 2) виховну раду, на якій намічувалося напрямні для виховання молоді, 3) комісію для відзнаки фізичної справності, яку створено 21 червня 1947 р. в такому складі: Г. Масник, Матвій Мелешко, Михайло Бойко, М. Кучмак, М. Баслядинський і Р. Припхан.

Еміграційні умови були зовсім відмінні від ситуації в рідному краю, тому треба було не раз застосовувати різні шляхи і засоби, щоб досягнути мету, а щоденних потреб для розвитку і праці організацій молоді було чимало, між ними придбання відповідних домівок та приміщень з різним спортивним і руханковим приладдям і спорядженням.

Для орієнтації і характеристики діяльності відділу молоді подам деякі важливіші почини в хронологічному порядку.

Щоб молоді, яка закінчила школу, дати конкретний фах, з кінцем 1946 р. проведено широку акцію серед неї за вступ на фахові курси та придбання фахової освіти. Заохочена молодь брала численну участь у різних курсах-школах.

11-18 січня 1947 р. зорганізовано лещетарський курс для середньо-шкільної молоді, 20 січня влаштовано спільну просфору молоді, а 26-го різдвяну "Ялинку".

В лютому референт молоді подбав про видання числа "Вісника Оселі", виключно присвяченого справам молоді. Крім ідеологічної вступної статті М. Утриска про завдання і напрямні відділу молоді, були там пляни і заклики окремих організацій молоді. Референт молоді брав участь в ширших сходах, присвячених організаційним плянам оснування в оселі осередку ІМКА, крім цього ініціював та допомагав організаціям молоді як також молоді інших національних груп, які жили в оселі, в переведенні різного роду імпрез. Відділ молоді, зібравши всі видання організацій молоді, взяв участь у виставі преси в оселі.

У березні відділ молоді присвятив свою увагу в великій мірі: 1) підготовці молоді до весняного спортивного сезону, 2) пожвавленню діяльності серед молоді, 3) охопленню активністю якнайбільше молоді. Для підготовки спортивного весняного сезону зорганізовано триденний курс теоретичного навчання спортивних ігор: відбиванки, копаного м'яча і кошиківки. За ініціативою і старанням УСТ "Січ" 22 березня рішено розпочати силами молоді — при підтримці управи і співпраці мешканців оселі — будову спортивного майдану. Керівником будови обрано інж. Євгена Сумика. На такий майдан надавалися найкраще зарослі і нерівні терени перед шпитальним будинком при вході на оселю. Плян був великий: для його здійснення потрібно було зусиль цілої оселі. Крім робітників для копання землі, треба було також мати вантажні авта, вози з кіньми, які б перевозили землю і засипували яри та заглиблення. Воження землі самими тачками — це була б Сізіфова праця. На щастя, між мешканцями оселі були такі, що мали грузовики, вози з кіньми, якими приїхали допомогти при будові площі. Перші роботи почато 29 березня, коли з-під сніжного покривала щораз більше почала показуватися земля. Щоденно сотки жителів

оселі копали землю, а десятки грузовиків і возів вивозили її, засипаючи доли і яри. Чимала кількість тачок також виконувала велику роботу при вирівнюванні площі. По кількатижневій інтенсивній праці, коли вже чимало ярів вирівняно, то треба було одначе роботи перервати на деякий час через технічні перешкоди.

Щоб оживити діяльність організацій молоді, відділ молоді подбав про вигідні домівки для всіх їх товариств. Серед молоді пророблено відповідну освідомну працю за її включення в різні виховні і спортові організації. 9 квітня відбулися засновні збори, на яких założено осередок Української ІМКА і вибрано управу в складі: голова — Микола Нагірний, заступник — Мирон Утриско, секретар — О. Бучацька, культурний референт — Т. Білостоцький, жіночий референт — Іванна Момотюк, скарбник — І. Пшоняк і член — Р. Припхан.

У травні підбрано людей на кандидатів до проводів літніх таборів ІМКА і вислано їх на чотиритижневий курс до Штутгарту. На курси виїхали: А. Бризгун, А. Бойцун, О. Бараник, О. Бучацька, Т. Білостоцький, Р. Припхан, Ю. Яримович, В. Нечипорук, Ю. Бучацький і Буткевич, разом десять осіб. Підшукано теж нижчий персонал до тих таборів на кухарів, шоферів, механіків і т.п. Цього місяця відділ молоді зладив інвентар спортового і руханкового приладдя і придбав нове спорядження для дружини копаного м'яча. Для лотиської молоді оформлено грище для відбиванки. Старанням референта молоді СУМ одержав черевики для дружини копаного м'яча і залізничні квитки для 50 сумівців на тижневу екскурсію по Баварії, від 20 до 27 травня.

2 червня референт молоді відбув спеціальні сходи́ни з представниками організацій молоді в справі влаштування численних літніх таборів для молоді. Треба було вкласти великі зусилля всіх працівників відділу, щоб вистарати шатра, кухні, ліжка, спортове приладдя й інше таборове спорядження. 15 червня референт молоді зорганізував для популяризації спорту змагання в копаному м'ячі між управою оселі та театром Володимира Блавацького з вислідом 6:5.

При співучасті представників відділу молоді відкрито табори ІМКА, 10 липня дівочий в Мосгамі, а 11 липня хлоп'ячий у Марієнталі. 12 липня відбулося дуже успішне "Свято Молоді".

В серпні, від 3 до 24, з доручення управи оселі, Мирон Утриско взяв участь в адміністраційно-офіцерському курсі ІРО в Арользені, в брітанській зоні Німеччини. Комісія відзнаки фізичної вправності при відділі молоді перевіряла участь молоді в добуванні осягів різних родів легкоатлетики і, ствердивши виконання вимог, вручила грамоти і відзнаки 48 сумівцям, 13 січовикам, 3 пластунам, 2 студентам, 2 поліціантам, 1 членові "Бескиду" і 14 неорганізованим — разом 83 спортсменам. Після семиденних змагань, спортових ігор і легкоатлетичних дужань на закінчення їх відбувся 31 серпня імпазантний День Спортової Культури. О 9-й годині ранку під звуки національного гимну, в присутності всіх організацій молоді і запрошених гостей, піднесено український прапор. 3 черги відбулися греко-католицька польова Служба Божа і православний молебень. Присутніх було поверх 1000 осіб. До вечора відбувалися вправи і виступи молодіжних організацій та змагання в різних спортових іграх. Свято закінчено о год. 8:30 вечора роздачею нагород і дипломів та зняттям прапора.

Найбільшим осягом відділу молоді і всієї молоді оселі у 1947 р. було завершення будови спортового майдану коштом 16,230 нім. марок з каси управи

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПЛАСТУ В РЕГЕНСБУРЗІ

Напочатку була ідея, що жевріла в серцях ідейних пластунів, щоб у слушний час запалити "Живим огнем" безсмертну ватру, як колись на зелених верхах рідних Карпат. Молодь, цей "Цвіт України і краса", була охоча ставати в пластові ряди, а прихильне відношення альянтів до пластового руху дало змогу ініціаторам приступити до реальної праці. Заслугою неструдженого пластуна-виховника о. Богдана Ганушевського є той радісний факт, що на терені Регенсбургу пластове життя основано вже в першій половині місяця серпня 1945 р. Він був перший, що пригадав молодим емігрантам пластове гасло "Будь вірний Богові й Батьківщині".

І так 15 серпня 1945 р. відбулися перші інформаційні сходини для дітей народної школи, що їх провадив о. Богдан Ганушевський, тодішній голова УОДК. По гутірці оформлюється гніздо новачок ім. кн. Ольги і гніздо новаків ім. кн. Володимира. Гніздо новачок мало 28 учасниць і їхній рій прибрав назву "Лисички"; хлоп'ячий рій прибрав назву "Вовченята". Провід узяла пл. сен. Анастасія Смеречинська. Рівночасно почалася пластова організаційна праця серед гімназійної молоді. Постають чотири пластові гуртки юначок: "Зозуля", "Сороки", "Чайка", і "Вивірка" та два гуртки юнаків: "Тур" і "Леопард". Впорядниками гуртків стають пластові сеньйори: Женья Барицька, о. Б. Ганушевський і Ілля Городецький.

15 серпня 1945 р. постає перший пластовий осередок на терені Західної Німеччини, в американській окупаційній зоні. На це є два докази. 26-28 жовтня 1945 р. скликано конференцію в Мюнхені для основання Пласту на терені Німеччини. Ініціатори цієї конференції були дуже здивовані, коли о. Богдан Ганушевський прочитав їм звіт із пластової праці в Регенсбурзі. Другий доказ — це лист до о. Богдана Ганушевського бл. п. пл. сен. Олександра Бережницького, який на доручення Головної Пластової Булави (ГПБ) збирав матеріали до історії Пласту. Лист цей стверджує, що перший пластовий осередок у Німеччині постав у Регенсбурзі з ініціативи і під проводом о. Богдана Ганушевського.

27 вересня 1945 р. постала в Регенсбурзі Тимчасова Команда Пластового Осередку в складі: комендант — о. Богдан Ганушевський, заступник — пл. сен. Емілія Доберчак, писар — пл. сен. Анастасія Смеречинська, скарбник — пл. сен. Богдан Любинський.

До нашого табору Ганггоферзідлунг з кожним днем напливало щораз то більше біженців, і щораз більше було дітей, як у народній школі, так і в гімназії. Наші пластові гуртки побільшувалися. Так 18 жовтня 1945 р. наш осередок мав три нові гуртки: "Серна", "Калина" і "Ластівка". Опіку над нашим пластовим осередком прийняв тимчасовий організаційний референт пл. сен. Яро Гладкий.

З ростом наших пластових частин наш осередок потребував виховників. Деякі пластуни, до яких звертався о. Б. Ганушевський, відказалися від праці тому, що не вірили, що можна воскресити на еміграції пластову ідею. Між ними були такі, що за польської окупаційної влади були ув'язнені за пластову працю. Але

обійшлося без них. Знайшлися пластуни сеньйори, які працювали над молоддю в Галичині й на Лемківщині у Виховних Спільнотах Української Молоді. Вони тепер взялися до пластової роботи. Їхня праця не пішла намарно. Наш пластовий осередок під кінець грудня 1945 р. мав такі частини: гніздо новачок ім. кн. Ольги, гніздо новаків ім. св. Володимира, курінь юначок ім. Ольги Басараб, курінь юнаків ім. Петра Конашевича Сагайдачного.

Наш табір став незабаром міжнароднім табором. Крім українців, прибули втікачі з Латвії, Польщі, Литви, Росії, Білорусії, Естонії. І так скм. Земгальс, лотиш, радився з о. Ганушевським у справі організації Міжнародної Скавтської Ради (МСР) і запросив його бути першим її головою. Усі скавтмастри МСР мали сходини і під час них вирішили влаштувати "Ялинку", що відбулася 5 січня 1946 р. Подаю в скороченні враження юначки з гуртка "Сороки":

"— Місс Сміт ходила по залі й робила перегляд різних скавтських частин. Ставши перед нами, сказала до перекладача, що наші народні одяги — а ми були всі в них одягнені — їй дуже подобалися. Це ми зрозуміли й були дуже задоволені, що бодай перше враження зробили добре. Місс Сміт привітала всіх скавтів і сказала, що дуже тішиться, що тут на чужині зорганізувався скавтизм і вона буде старатися допомогти нам у нашій праці. Опісля почалася програма "Ялинки". Перше виступали скавти литовські, опісля білоруські, російські, латвійські, а вкінці українські. Кожна група співала свої народні пісні, танцювала народні танці та робила вільноручні вправи. Наш хор відспівав кілька колядок, потім танцювали юнаки з юначками та новацтво з народньої школи. Мабуть, випало все дуже гарно, бо присутні, більшість неукраїнці, дуже били браво. На закінчення наша пластова частина відспівала наш пластовий гимн".

13 січня 1946 р. до нашого пластового осередку загостили пластуни з Карльсфельдського табору ДіПі. Це був гурток юначок "Калина" і гурток юнаків "Орли". Вони мали стрічу з нашим юнацтвом і забавилися на веселому вечорі під час символічної зустрічі з Новим Роком. Тимчасова Кошова Команда на сходинах вирішила влаштувати пластову "Ялинку" для нашого Коша з такою програмою:

1. Вступне слово — о. Богдан Ганушевський
2. Значення "Ялинки" — проф. Михайло Іваненко
3. Весела програма — сценка-скетч "День під Свят-Вечір у пластовому таборі" пера юнака Володимира М'ялковського
4. Забава з танцями.

15 січня 1946 р. відбулася перша Кошова Рада, на якій прийнято назву — Кіш ім. сот. Івана Чмоли й вибрано кошову команду в такому складі: кошовий — пл. сен. Володимир Приймак, заступник — пл. сен. Емілія Доберчак, писар — ст. пл. Олександра Савчин, скарбник — пл. сен. Богдан Любинський, суддя — пл. сен. Ілля Мула, обозний — ст. пл. Микола Оленич, домівкар — ст. пл. Олександра Бризгун.

До нашого пластового осередку почали щораз більше напливати пластуни сеньйори, і тепер, треба було мати курінний провід пл. сеньйорів, його обрано в такому складі: курінний — Михайло Іваненко, заступник — Ірина Шухевич-Любчак, суддя — Ярослав Кужіль, писар Михайло Наконечний, скарбник — Богдан Любинський, домівкар — Гриць Масник.

Головна Пластова Команда СУПЕ в Мюнхені іменувала пл. сен. о. Б. Ганушевського тимчасовим комендантом області Нідербаєрн і Оберпфальц. До цієї області належали осередки: Пассав, Вайсенбург, Регенсбург, Байройт, Форгайм, Полянтен, Фільзек, Ноймаркт і Боденвер. До тимчасової обласної

команди ввійшли пластуни сеньйори: обласний комендант і голова пластового осередку — о. Богдан Ганушевський, заступник — Володимир Приймак, секретар — Микола Кавка, скарбник — Тарас Ганушевський, новацький виховник — Анастасія Смеречинська.

Тому, що Пласт став скоро розростатися по цілій нашій пластовій області, потрібно було більше юнацьких виховників. Старанням Обласної Пластової Команди, при видатній співпраці кошової команди, зорганізовано вишкільний курс для впорядників у частинах УПЮ в області. Мета курсу — подати пластовим впорядникам відомості, потрібні для ведення юнацьких частин, та подати матеріали до першої проби.

Програма курсу:

1. Загальне значення Пласту
2. Програма, метода виховання та діяльність у Пласті
3. Пластові зайняття у відділах УПЮ
4. Устрій частин УПБ
5. Загальні уваги про пластові проби
6. Українознавство
7. Пластова ідеологія
8. Підготовка до потреб пластового життя
9. Плекання здоров'я
10. Фізична культура
11. Наука праці і її застосування в житті
12. Фінансово-господарські інструкції
13. Пластова преса і видавництво
14. Зв'язки з чужими скавтськими і позаскавтськими організаціями
15. Спів
16. Впоряд
17. Правила доброї поведінки.

Усіх викладових годин — 40. Вік курсантів 17-30 рр. Закінчили курс 23 учасники, в тому 6 юначок і 1 юнак — усі з нашого Коша. На закінчення курсу завітав комендант СУПЕ і мав відповідну доповідь.

25 січня 1946 р. Гніздо новачок влаштувало свято в честь Крутянських Героїв. Програму підготувала пл. сен. Анастасія Смеречинська та пл. сен. Юрій Яримович.

У зимових місяцях у всіх частинах нашого Коша йшла жвава підготовча праця до першої пластової проби. Кошова команда відбувала численні сходи, на яких обговорювано різні проблеми, зв'язані з працею в нашому Коші. На одних сходинах кошової команди вирішено виготовити кошовий прапор. При допомозі американських папіросів можна було дістати в німців матеріал на прапор і знайти фірму, що погодилась його виконати. Проєкт прапора зробив пл. сен. Степан Луцик, держак, пластову лілейку і цвяшки до вбивання зготував п. Микола Струк, майстер у роботах з металю. 24 березня 1946 р. відбулося врочисте посвячення прапора, якого доконав о. декан Євстахій Гайдукевич, приятель Пласту, при співучасті о.о. Б. Ганушевського і П. Шпильки. Після посвячення пластуни вирушили на чолі з своїм прапором до пластової домівки. Прапор з церкви несли пластуни сеньйори: Михайло Іваненко, Ірина

Шухевич-Любчак і Антін Артимович. Перед прапором відбулася дефіляда всіх пластових частин. Після дефіляди вбивання цвяшків у прапор, яке виконали куми прапора. На цій врочистості було багато жителів оселі. О 4-й год. по полудні — пластова ватра над Дунаєм, у Петлінгу. У хроніці гуртка "Сороки" читаємо:

"...Нарешті все було готове. Навіть багато гостей приїхало. Кошовий відкрив свято, кількома словами привітав гостей. Тоді виступила одна з гуртка "Чайка" і запалила одним сірником ватру... першу ватру регенсбурзького Коша на чужині, далеко від рідної землі. Вогонь скоро охопив сухе галуззя і пнявся вгору, все вище й вище. З пластових лав сильно вирвалися слова національного гимну. На середині, коло ватри на машті підносився жовто-блакитний прапор. Перед очима кожного станув образ Рідної Землі, зрошений материнськими сльозами та кров'ю борців за волю. Кожний бачив очима душі рідні степи і розлогі ниви, над якими колись також мав наш прапор.

Тепер наступив найважливіший момент: впала команда — "Хорунжі виступити" — і далі — "до зложення присяги виступлять..." О, сумніваюся, чи була тоді хоч одна, чи був хоч один такий, в кого, на ці слова, не затремтіло б серце... За хвилину, за дві з наших уст понесуться слова присяги. Запанувала якась тишина. Всі були напружені. Впав наказ — "три, чотири" — і урочисто залунали слова пластового обіту... Недалеко шумів Дунай, котив свої води в Чорне море і поніс на хребті хвиль слова нашої присяги"...

Після присяги пл. сен. о. Б. Ганушевський провів іменування юнаків і юначок на учасників, а кошовий В. Приймак причепляв учасникам пластові лілейки. Опісля були привіти від Обласної Пластової Команди та від представників чужинецьких скавтських організацій: лотиші — скм. Земгал'с, литовці — скм. Юнайтіс і білоруси — скм. Семьонов.

Посвячення прапора, 24.III.1946 р. Стоять зліва:
о. П. Шпилька, М. Іваненко, о. Е. Гайдукевич, о. Б. Ганушевський, В. Приймак

О. декан Гайдукевич промовляє до пластунів.

Похід до домівки, веде Володимир Приймак, прапор несуть Ірина Шухевич-Любчак, М. Іваненко, А. Артимович.

Куми вбивають цвяшки в держак прапора. Анна Білоус, Зенон Корчинський, І. Шухевич-Любчак, В. Приймак, майстер Крук і М. Іваненко.

Зліва д-р Людмила Бризгун, з-заду д-р О. Любчак, побіч проф. П. Макаренко.

Регенсбурзькі юнаки у дефіляді.
Василь Гладкий проводить курінь ім. Петра
Конашевича Сагайдачного.

Скм. Юнайтис вітає від литовських скавтів.

Куми — Зенон Корчинський, Ольга Масник.

Юначки складають пластовий обіт.

Група пластунів після посвячення прапора

Догоряє перша ватра регенсбурзького коша

У квітні 1946 р. о. Б. Ганушевський, з уваги на здоров'я донечки Квітки, переїхав до Міттенвальду. Перед своїм виїздом у порозумінні з головною командою СУПЕ передав пластову область пл. сен. Михайлові Іваненкові. І тепер область почала діяти за новими інструкціями Головної Команди СУПЕ.

5 травня 1946 р. в день патрона Пласту — св. Юрія, українські пластуни святкували свій 35-літній ювілей. Свято почалося польовою Службою Божою, що її відправив о. декан Є. Гайдукевич в асисті двох дияконів. На Службі Божій були присутні делегації чужинецьких скавтських організацій. Після св. Літургії відбувся перегляд усіх пластових частин нашого Коша. Пополудні почалася спортова частина. Пластуни виявили свою справність перед масами глядачів і здобули дуже гарні осяги. На спортивній частині свята був присутній крайовий комендант пластунів СУПЕ — скм. Яро Гладкий. Суддями на змаганнях були: проф. Матвій Мелешко, який вчив фізкультуру в українській гімназії, ст. пл. Микола Оленич та сеньйори Іван Малюк, Володимир Приймак і Юрій Яримович. Увечорі, у великій залі УНРРА, з нагоди свята Юрія і 35-річчя Пласту вислухано цікавий реферат виховника Пласту, коменданта ОПК скм. Михайла Іваненка. Опісля ішла на сцені, на тлі символічних декорацій, спеціально на цей

Скоки юнаків: Василь Гладкий. Судді — зліва: М. Мелешко і В. Приймак

До мети добігає юн. М. Лазаревич. Суддя — Ю. Яримович

виступ написана сценка п.з. "У ніч св. Юрія". Ватра із-за непогоди, не відбулася, її перенесено на наступну неділю. На пластове свято були запрошені скавти інших національностей. Скм. Михайло Іваненко у своєму рефераті згадав про розв'язання Пласту польською владою і запроторення його провідників до тюрми. Це дуже вразило делегацію польських "гарцежів", але проф. Іваненко роз'яснив їм цілу справу, і в майбутньому не було жадних непорозумінь між ними й нами. Проф. Іваненко був одним з білих круків нашої дипломатичної служби, він був консулом при польському уряді від Української Народньої Республіки.

21 травня 1946 р. всі національні групи нашої оселі влаштували Міжнародній Весняний Фестиваль. Кожна національність у своїй частині давала свою програму. Програмки були видруковані англійською і українською мовами.

Наша програма мала відбуватися в шатрах на площі за шпитальним будинком. Пластуни імітували різні зайняття пластового таборового життя. Улаштування зразкового табору звернуло увагу відвідувачів фестивалю, особливо американців. Від год. 14 до 21 була відкрита виставка осягів життя української групи в оселі. Від год. 21.30 до 23 відбулася на цій самій площі міжнародня скавтська ватра. Наприкінці видрукованої нашої програмки був огляд життя українських ДіПі в таборі УНРРА "Тім" 120, у Регенсбурзі. Мабуть, ніколи українці, поляки, росіяни, білоруси і балтійці не розуміли одні одних так добре, як у той час. Усі вірили, що ідея Атлантийської Карті, яка голосить усім народам свободу, буде здійснена і, що всюди запанує справжній демократичний лад.

Пластова ідея охопила не лиш шкільну молодь до 18 року життя, але також старшу молодь, яку німецька окупаційна влада вивезла з українських земель на примусові роботи до Німеччини. Це були переважно сироти, що їхніх батьків більшовики вивезли на Сибір або розстріляло німецьке гестапо, а були й такі, що служили розвідувачами в УПА. Кошова команда доручила ст. пл. Миколі Оленичеві, організувати гурток старших пластунів. І так 17 березня 1946 р. оформлено перший гурток ст. пластунів, який вибрав собі назву "Яструб", а опісля другий гурток "Орли". Постійними опікунами обох гуртків були сеньйори: Ярослав Кужіль, Михайло Бойко і Юрій Яримович. Перша пластова проба відбулася 29 серпня 1946 р. Пластова присяга 7 вересня 1946 р. Члени обидвох гуртків проявляли жваву діяльність на терені Коша. Відбували правильно пластові сходи, прогулянки, брали участь у пластових зустрічах і різних громадсько-суспільних виступах. 23 вересня 1946 р. відбулася курінна старшо-пластунська Рада, і на ній обрано курінну команду у такому складі: курінний — ст. пл. Антін Доманчук, суддя — ст. пл. Михайло Яремко, писар — ст. пл. Володимир Любка, скарбник — ст. пл. Петро М'якуш. Курінь прийняв назву "Чумаки". Старші пластуни — це учні торговельної гімназії, різних технічних курсів, тому вони мали свою курінну печатку, курінні виказки та фірмовий папір з назвою свого куреня. Курінь мав свою пісню "Марш куреня ст. пластунів Чумаки". Слова уклали ст. пластуни А. Доманчук і В. Любка, музику скомпонував пл. сен. Юрій Яримович.

Курінь старших пластунів "Чумаки".

Усередині Ю. Яримович, справа Я. Кужіль, 1-ий зліва в 2-му ряді Мих. Бойко.

Також зорганізувався перший гурток старших пластунок "Зозулі". Цей гурток швидко розрісся до 15 членів, і його треба було розділити на два гуртки. Другий гурток обрав собі назву "Лисиці". Виховницею першого гуртка була пл. сен. Влодзя Величко, а другого — пл. сен. Ольга Масник. При кінці серпня 1946 р. гуртки відбули першу пробу, а 7 вересня 1946 р. склали пластову присягу, після довгої мандрівки за індіанськими знаками в регенсбурзьких лісах. Той вечір, чар природи, святощі присяги напевно залишилися в пам'яті кожної з учасниць. Пластова проба й присяга стали стимулом до більш завзятої праці над собою індивідуально і в пластових зайняттях.

Курінь ст. пластунок ім. Мотрі Кочубей. 1-ий ряд зліва: Марійка Допко, Ольга Масник, Марійка Феник, Влодзя Величко, Оксана Дудун, Люба Мисевич, Надя Любка. 2-ий ряд: Юстинка, Анна Крупницька, Анна Білоус, Катря Попович, Соня Крупницька, Анна Керкуш.

Незабаром обидва гуртки оформилися в курінь ім. "Мотрі Кочубей", курінною обрано ст. пл. Любу Мисевич. Своєю симпатичною вдачею курінна Люба за короткий час зуміла з'єднати собі прихильність і пошану куреня. Під її вмілим провідом курінь посилив свою організаційну і самовиховну працю та в тісній співпраці з куренем ст. пл. "Чумаки" влаштував самостійні прогулянки та виступи. Треба підкреслити дружню співпрацю обидвох куренів, яка залишила почуття близькості і по сьогоднішній день.

Пізніше, в 1947 р. збільшились ряди уладу старших пластунок переходом до нього двох гуртків юначок — "Сороки" і "Калина". Прийняв їх матірний курінь "Перші стежі", його курінною була Дада Мосора.

Пластова ідея охопила також молодь вищої школи, а саме УТГІ. Ця молодь зорганізувала курінь старших пластунів "Запорожці". Одним з пластунів, що допомагав в організуванні куреня, був пл. сен. Володимир Приймак. Курінну команду обрано в такому складі: курінний — Е. Турянський, заступник — Володимир Кух, писар — Олександр Груда. Члени куреня "Запорожці" були членами бурави й команди обласного табору юнаків у липні 1947 р. в сусідній оселі ДіПі у Волькерінгу. Цей курінь зорганізував також кілька внутрішніх ватер та відбув мандрівку в Альпи на верх "Вацман". Курінь мав одноразовий приплив

Гурток "Сороки"

Курінь ст. пластунів "Запорозжів"

членів, коли найстарший юнацький гурток нашого коша здав матуру і його члени перейшли до "Запорозжів".

Пластовий рух почав дуже швидко розростатися, і пластові провідники мусіли налагодити адміністрацію пластових осередків. Створено крайову команду СУПЕ. Поділено терен Західньої Німеччини на пластові області, які підлягали крайовій команді СУПЕ. На чолі області стояв обласний комендант з обласною командою. Пластові осередки області підлягали паланковим чоловічих пластових частин і, окремо, жіночих частин. Паланковим в області Регенсбург був пл. сен. Володимир Приймак, а паланковою — пл. сен. Анастасія Смеречинська. Кожній паланці в області підлягали улади: новацтво, юнацтво і старше пластунство. Кожна паланка підлягала крайовому комендантові пластунів і комендантці пластунок. Паланкові об'їздили пластові осередки, щоб перевірити, чи пластові осередки виконують ту програму, яку намітили. Паланкові виїздили теж раз у місяць до Мюнхену і звітували своїм комендантам про стан паланки.

З кожним днем щораз більше напливало дітей до народної школи ім. Митрополита Андрея Шептицького, пластові гуртки помножувалися і став відчутним брак пластових виховників. Крайовий комендант новаків влаштував курс новацьких виховників. Наш кіш вислав трьох юнаків, які відбули цей курс і опісля працювали з новаками в нашому коші.

23-31 травня 1946 р. наші юнаки брали участь у вишкільному таборі для впорядників і зв'язкових, і від 2 до 14 червня в обласнім юнацькім виховнім таборі в Відсбергу. Новацтво мало свій перший табір у червні в Пентлінгу над Дунаєм. Цей 3-денний табір зорганізований на пробу, мав назву табір ім. митрополита А. Шептицького. Учасників — 28, два рої новаків і один рій новачок. Комендант табору пл. сен. Анастасія Смеречинська, заступник коменданта — пл. сен. Юрій Яримович, бунчужна — юначка Славця Маланяк, писар — юначка Галя Доберчак. Братчики: Богдан Маланяк, Юліян Гной, сестричка — А. Струк. Таборовим лікарем був д-р Іван Жовнірович.

Табір новаків: малий Грицуньо на стійці

Новаки йдуть по "фас"

Братчик Володимир М'ялковський робить прикраси під шатром

Очікують приходу обл. ком. Мих. Іваненка

Сестрички Струк і Доберчак із своїми новачками

Братчик Гной із своїми таборовиками

Обласний сеньйорський табір у Ноймаркті

28-30 червня 1946 р. Кіш вислав новацьких виховників на пластову стрічу УПН до Нового Ульму.

1 липня регенсбурзькі старші пластуни виїхали на перший З'їзд старших пластунів до Міттенвальду.

Від 12 до 14 липня обласна команда сеньйорату влаштувала в Ноймаркті вишкільний табір для сеньйорату. З нашого коша виїхало 10 сеньйорів і 4 сеньйорки. Комендант табору сеньйорів — скм. М. Іваненко. Після закінчення табору сеньйорів 14 липня там відбулася стріча всіх уладів нашої області. На стрічу прибули пластуни з таких осередків: Оберцен, Вайсенбург, Регенсбург, Байройт, Форгайм, Полянтен, Фільзек, Ноймаркт і Боденвер. Разом усіх пластунів 363, в тому 83 новаки, 144 юнаки, 84 старші пластуни. У програму стрічі і ватри входили пластові пісні, слово коменданта стрічі скм. Іваненка та виступи поодиноких пластових осередків. І так байройтські пластуни продемонстрували вежі з показом першої допомоги, деклямації, пісні та бокс; регенсбурзькі показали скетч "Бджілка" і веселий бокс та відспівали кілька гарних пісень. Оберценські юнаки виступили з придуманими радієвими вістями; Фільзек виконав хороводи. У програму ватри входили ще різні пластові й народні пісні. Другого дня після Служби Божої продовжувано програму стрічі.

У Берхтесгадені відбулася інформаційна конференція для пластунів сеньйорів, на яку наш осередок вислав двох представників.

Праця в коші: 31 липня 1946 р. гніздо новачок відсвяткувало день своєї патронки кн. св. Ольги. На цьому святі рої новачок і новаків склали заяву вступу до УУПН. В програму входили: пісні, деклямації, хороводи. Наш кіш зорганізував 5-денний табір для новацтва у Волькерінгу. Коменданткою була пл. сен. Анастасія Смеречинська. Учасників табору 48 (4 рої — 2 дівочі, 2 хлоп'ячі), там же рівночасно відбувся табір юначок. Коменданткою була пл. сен. Стефанія Казанівська. Після таборів новацтва і юначок відбувся виховний табір юнаків у Волькерінгу. Наше старше пластунство влаштувало від 10 до 18 серпня табір старших пластунок у Полянтені коло Ноймаркту. Коменданткою була пл. сен. Ганка Коренець. В останній день таборування

Перша річниця існування МСР. Офіцери УНРРА і члени МСР приглядаються імпрезі

відбулася там стріча старших пластунів і пластунок. Після від'їзду старших пластунок на тому самому місці відбувся обласний вишкільний табір ст. пластунів "ім. сот. Івана Чмоли"... Комендант табору скм. Мирон Утриско.

25 серпня Міжнародня Скавтська Рада відсвяткувала свою першу річницю існування. У програму свята увійшов міжнародній тереновий змаг і пластова ватра, в якій взяли участь скавти, що були членами МСР. З цієї нагоди вони видали одноднівку "Будь готов" по-англійськи, а кожна національна скавтська група мала свій окремий розділ, друкований своєю рідною мовою. На першій сторінці було слово директора УНРРА п. Віллера про те, що він знає скавтську програму, бо сам був скавтом. Далі він каже: "Ви, юнаки і юначки представляєте собою будучність Європи, і мораль та принципи скавтизму зроблять з вас гідних поваги мужчин, а з вас, юначки, зрілих жінок свого завдання. Я завжди готов помагати вам у вашій роботі і сподіваюся, що скавтська програма охопить кожного юнака і кожную юначку в вашому таборі". На наступній сторінці подано

Тереновий змаг: регенсбурзькі пластуни сигналізують

Юнаки беруть участь в бігу на сто метрів

склад Міжнародної Скавтської Ради: голова, на весні 1946 року — скм. о. Б. Ганушевський. Після його від'їзду головою став скм. Михайло Іваненко, секретар — скм. Альфред Земгальс, лотиш, члени Ради — скм. Юнайтіс, литовець, скм. Стефан Червінський, поляк, скм. Борис Лусін, росіянин. На третій сторінці подано з головної квартири УНРРА про організацію і напрямні для скавтських організацій по таборах ДіПі в американській окупаційній зоні.

Перегони в мішках

Біг з перешкодами

Далі подано, що скавтів мають обов'язувати зміст скавтської присяги, обітниці, таборування, однострої, скавтська література, скавтські відзнаки. На 5-ій сторінці є слово голови Таборової Ради інж. Артимовича до пластового братства нашого коша. Він, між іншим каже:

''На постановня і розвиток українського Пласту впливали спеціальні обставини. Доля Пласту була тісно пов'язана з цілим українським народом, і разом з ним переживав Пласт добрі й злі хвилини. Пластова ідея запустила глибоке коріння серед української молоді, тож не диво, що вона, маючи змогу тепер тут на чужині відновити пластову діяльність, радо і з запалом взялася до праці. Молодь учиться у Пласті не тільки карності й дисципліни, але й любови до своїх рідних і рідного краю. Пластун має не тільки виконувати свої обов'язки в школі чи в щоденному житті, він мусить уміти не лишень собі помагати, але й помагати також своєму оточенню і завжди пам'ятати про добре діло. Пластуни своєю бадьорістю, гарним настроєм мають не лише в Пласті переживати гарні дні, але мають своєю позитивністю протидіяти шкідливим впливам на еміграції.

Також завданням Пласту є причинитися, щоб український народ залишив по собі якнайкращу славу тут на чужині.

Українські пластуни й пластунки! Пам'ятайте, що українське громадянство з гордістю дивиться на вас і ваші успішні змагання. Втягайте у ваші ряди якнайширші кола української молоді! Ваше завзяття і змагання хай будуть прикладом для всіх. Будучність нашого народу в краю і на чужині буде у великій мірі залежати від того, як багато молоді й старшого громадянства буде діяти згідно з гаслами пластової ідеї''.

На тій самій сторінці поміщені дві пісні, що їх написав скм. о. Богдан Ганушевський. Подаємо одну з них:

Прийде пора, і гай зазеленіє,
І нас осяє сонце весняне,
Розбудиться у наших душах спомин
Про рідний Край і щастя золоте.

Про щастя те, що давно забарилось,
Блукає десь в далекій стороні.
О! Краю мій! Усе такий прекрасний,
В юнацьких снах ввижаєшся мені!

Прийде пора, ми віримо завзято,
У рідний Край промостимо ми шлях,
Збиратимемо маки пурпурові,
Засіяні на рідних нам полях.

Ми віримо — прийде ще час великий,
Замерехтять у саяві Рідний Храм. —
Надіє всіх, Прескорбна Божа Мати,
Щастя пошли українським пластунам.

На 6-ій сторінці нашої одноднівки "Будь готов" є стаття про обласну стрічу в Ноймаркті та про інструкторський курс для сеньйорів. Є там також помітна стаття про Запорізьких Дідів.

Знана всім роля запорізьких дідів у вишколі козаків на Січі. Ролю таких дідів у вихованні пластового покоління перебрали на себе пластуни-сеньйори з багатим досвідом і менше чи більше буйним волоссям. Вони є носіями пластової традиції, пластових звичаїв та обрядів і сполучниками між "старою войною" і молодими пластунами. Частіше гострим словом, ніж твердою рукою, вказують вони пластунам твердий шлях обов'язку. Але "діди" не тільки критикували. При кожній нагоді ділилися досвідом і знанням з 20-літніми прихильниками, що вперше покинули хатню вигоду й показали "носа на вітер". І про гарні давні часи оповідали тим, що лише вступили на шлях пластової романтики і пригод. Про те, як "Котові-пластунові ковбаса пропала", як "Лісових чортів" у пеленках до хресту тримали, як колись, будиши юнаками, вчилися вузли в'язати, як до місяця на ялинці лілейки вирізували, а ще частіше прошите стрілою серце. Розказували про те, як з піснею на устах, серед бурі, негоди, радості життя шукали, як манили їх далекі обрії, несподіванки Великої Пригоди в мандрівці по рідній землі. Згадали й стрічі та ватри пластового братства.

В обласній команді наступила переорганізація, і тому треба було перевибору в кошовій команді нашого осередку. Кошову команду обрано в такому складі пластових сеньйорів: кошовий Зенон Корчинський, заст. кошового — Ольга Масник, писар — Андрій Тершаковець, діловод жіночої частини — Стефанія Казанівська, діловод чоловічої частини — Михайло Бойко, фін. референт — Роман Доберчак, пресовий референт — Микола Кавка. Провірна комісія: голова — Володимир Приймак, заст. голови — Ілля Мула, писар — Юрій Гвоздецький.

31 серпня — це річниця здобуття Києва від більшовиків. Наш кіш відсвяткував цю річницю святочною ватрою. У поважній частині ватри були присяги 36-ох юнаків і старших пластунів. Святочну ватру попередив тереновий змаг чоловічих і жіночих пластових частин. Перше місце здобув гурток "Серна" — 168 точок на 173 і гурток "Леопард" — 163 точки.

Наші юнаки вправляли різні роди спорту так, що їх запросив до себе на змагання пластовий осередок з Ноймаркту. Вони брали участь у змаганнях кошиківки.

28-29 вересня Крайова команда СУПЕ влаштувала міжнародню скавтську зустріч в Авгсбурзі. З нашого коша брало участь 68 пластунів, які виїхали із своїм таборовим спорядженням, в тому 25 триособових шатер. У міжнародній стрічі взяли участь скавти таких національностей: українці, поляки, білоруси, росіяни, лотиші, литовці й естонці. З нагоди стрічі провід видав чудову відзнаку з буквами національних прапорів тих скавтів, що брали участь у стрічі. 13 жовтня 1946 р. відбулося "міжтімове" скавтське свято, що в ньому взяли участь скавтські частини національних груп з вісьмох "тімів". На цьому святі були присутні представники армії і УНРРА. При відкритті свята наш кошовий провід вручив відзнаки, спеціально виготовлені для чужинців таким особам: п. Віллер — директор УНРРА, К. Гільц — директор УНРРА, п-на Седі — "велфер офіцер" та представникам скавтських груп: скм. Земгальс — лотиш, скм. Кірш — росіянин, скм. Кушель — білорус, скм. Червінські — поляк. Представники армії і УНРРА і члени МСР зробили перегляд праці по юнацьких частинах. Регенсбурзький "тім" у складі: 4 українці, 6 лотишів та 6 "русских-ортодоксів" зайняв перше місце.

15 жовтня 1946 р. наш кіш разом із скавтськими частинами інших національностей прощався з опіункою скавтінгу при УНРРА, "велфер офіцером", місс Седі. На прощання вручено їй квіти, а МСР подарувала пам'ятковий альбом з скавтськими фотографіями.

19 жовтня 1946 р. в Байройті відбувся крайовий з'їзд пластового сеньйорату, під час нього пластуни-сеньйори в присутності Верховного Пластуна проф. Северина Левицького відновили пластову обітницю. У цьому з'їзді з регенсбурзького коша взяло участь 14 сеньйорів. На ньому покликано крайову команду УПС, на чолі якої став довголітній виховник пластової молоді, пл. сен. Михайло Іваненко.

Листопадовий марш.

Наш пластовий кіш відсвяткував дуже врочисто свято Листопадового Чину. Увесь кіш в організованих лавах вислухав урочисту Службу Божу в намірненні українського народу. Увечорі відбулася святочна ватра у великій залі. Перша частина присвячена славним Листопадovým Дням. Друга частина свята — це підсумки праці на порозі нового пластового року та проєкти на майбутнє. З черги сеньйори, які не змогли взяти участі з різних причин у крайовому з'їзді в Байройті, відновили свою пластову присягу. Опісля кошовий, пл. сен. Зенон Корчинський, вручив юнацьким куреням грамоти потвердження від команди СУПЕ. У нашому коші потверджено 4-ий курінь юначок ім. Ольги Басараб і 7-ий курінь юнаків ім. Петра Конашевича Сагайдачного. Також роздано "четверте пластове відзначення" юнакам і юначкам.

З листопада 1946 р. наш кіш вшанував річницю смерті сл. п. митрополита Андрея Шептицького. У програму входили пісні релігійного і пластового характеру та деякі частини з послання Митрополита Андрея до української молоді з кінця 1939 р., коли то більшовики окупували західні українські землі.

Кошовий Зенон Корчинський переводить номінацію юнаків прихильників на юнаків учасників.

Місяць грудень, як й інші місяці зимового сезону, був дуже активний для нашого коша. 1 грудня наші пластуни вітали небуденного гостя, відпоручника американського скавтіngu і вручили йому на пам'ятку пластові видання, пластові відзнаки і фотографії.

4 грудня гніздо новачок ім. кн. Ольги влаштувало свято в честь Діви Марії. Програму підготувала сестричка Славця Маланяк.

13 грудня кошова команда влаштувала для пластових частин (крім новацтва) і запрошених гостей традиційний Андріївський Вечір з різними звичаями і товариськими забавами.

Від 20 до 22 грудня заходами МСР в Регенсбурзі під проводом відпоручниці американського скавтизму відбувся курс для виховниць юнацьких частин усіх національних груп. На 12 учасниць було 8 українок.

28 грудня відбулася міжнародна скавтська "Ялинка" для сеньйорів. Крім українських пластунів, брали участь литовські, лотиські, російські, польські і вперше німецькі скавти.

Далі в місяці грудні в нашому коші відбувся курс таборовим способом для курінних команд, гурткових і їх заступників та впорядників. 10 учасників і учасниць прослухали в 20-ти годинах ряд цікавих викладів-гутірок.

Прийшов 1947 рік. Наш кіш налічував 285 членів. Жіночі частини: новачки — 36 членів, юначки — 63, ст. пластунки — 15, сеньйорки — 16. Чоловічі частини: новаки — 44, юнаки — 49, ст. пластуни — 23, сеньйори — 39.

Під час різдвяних свят юнацтво і старше пластунство взяло участь у коляді. Дохід був призначений для ЦПУЕ.

Від 11 до 17 січня з нашого пластового осередку взяло участь 13 юнаків в обласному лещетарському таборі. 22 січня юнацькі частини влаштували внутрішнє Свято Соборности. 26 січня старші пластуни влаштували для коша пластову "Ялинку". 30 січня юнацькі курені відзначили річницю бою під Крутами. 2 лютого наш кіш взяв участь у Богослуженні і в церемонії вмурування пропам'ятної таблиці в церкві св. Єгіда.

МСР влаштувала 9 лютого 1947 р. зимовий тереновий змаг, в ньому взяли участь українці, лотиші і росіяни. Наші юначки здобули перше місце, росіяни друге, а лотиші третє. Російські юнаки зайняли перше місце, наші — друге, а лотиші знову третє. Гурток ст. пластунів "Яструб" здобув друге місце, лотиші — перше, росіяни — третє.

14 березня 1947 р. вийшло перше число органу пластової думки "Сеньйорська ватра", старанням редакційної колегії куреня сеньйорів "Характерники" в Регенсбурзі. У редакційній статті читаємо:

"Заходом куреня УПС "Характерники" виходить у світ цей журнал, призначений в першу чергу для пластового світу, а далі для всіх прихильників нашої ідеї. Метою нашого журналу є стояти на сторожі високого рівня і повновартости в кожній роботі пластунів-сеньйорів та поглиблювати наш загальний, а зокрема пластовий світогляд. До цієї мети поведемо себе самі за допомогою нашого журналу, в якому будемо: обговорювати проблеми пластового проводу, намічувати шляхи та методи виховання пластового доросту, намічувати пляни та форми праці для пластових сеньйорських осередків, вести дискусію над проблемами пластової праці в різних ділянках, порушувати проблеми міжнародньої скавтської співпраці, зазнайомлюватися з працею інших скавтських уладів, обговорювати проблеми ширення пластових ідей серед громадянства.

Всі ці засоби для осягнення наміченої мети ми здобуємо під умовою, що одержимо підтримку від наших пластових сеньйорів усіх осередків. Піддержку цю розуміємо, як активну співпрацю, себто участь у цьому журналі, що стане трибуною не редакційної колегії, але кожної творчої думки в обсягу наміченої мети та її засобів".

15 і 16 березня 1947 р. в нашому таборі відбувся Третій З'їзд СУПЕ. "Вісник оселі" за підписом Ю.Ю., інформує, що з'їзд почався у суботу врочистим актом відновлення присяги кількох десятків пластунів-сеньйорів, при співучасті гостей і представників місцевих установ. Після виголошення привітів від центральних і обласних інституцій приступлено до ділових нарад. Діяльність СУПЕ широко з'ясував і навітлив скм. Атанас Фіголь, а всебічна дискусія, що велася впродовж кількох годин, виявила гаряче прив'язання учасників і всіх пластунів до свого проводу, як теж підтвердила моральну силу та невмирущість ідеї Пласту. Основними завданнями з'їзду було намітити форму дії, обрати Пластову Раду, обговорити актуальні проблеми, високо держати пластовий прапор, не піддаватися зневірі, глибоко зашцепити ідею Пласту в серця і характери юнацтва, та без уваги на обставини, плекати пластового духа, що має бути завжди й всюди критерієм життя і чину пластуна-громадянина. Факт масової участі

пластунів-провідників з усіх закутин окупованої Німеччини (222) — це найкращий доказ великої моральної сили цієї дуже заслуженої в нас організації молоді. Присутність, активна участь та оптимістичні погляди на майбутнє українського Пласту Верховного Пластуна Сірого Лева підтверджували цю тезу. Паралельно із з'їздом була відкрита виставка діяльності пластових уладів, що на ній поруч робіт, альбомів, вишивок, були видання українського та чужинецького скавтіngu. Напередодні з'їзду появився орган пластунів сеньйорів осередку Регенсбург "Сеньйорська Ватра", що містив і обговорював багато проблем заторкнених теж на з'їзді. Діловий тон і прекрасна організація з'їзду надали йому серйозний, до деякої міри навіть епохальний характер в історії Пласту на еміграції. У "Віснику Оселі" від 18 березня 1947 р. Юліян Юрків пише:

"Український Пласт виховує вже 35 років нашу молодь на зразкових громадян Батьківщини і людства по лінії трьох основних засад: 1)бути вірним Богові і Батьківщині, 2)помагати ближнім, 3) підкорятися пластовим властям і законам. Вже ці три основні засади охоплюють вартість і основну мету цієї організації. Вона визначається як виховання, радше самовиховання молоді в християнському та патріотичному дусі, зацплення гуманних ідей та почуття виконання обов'язку. Це тільки основна база, що на ній будується пластовий дух. Життя серед природи, пізнання всіх її тайн, обсервація явищ природи, (...) це найкращий засіб до осягнення фізичної і духової сили, почуття краси, застосування обережності та вироблення бистроті. Ті чотири поняття складають поняття слова українського пластового привіту, а їх перші букви творять слова СКОБ, що рівночасно є синонімом орла-скоба, володаря усіх птиць (...)"

Автор статті згадує про недовгий, але трудний і нерівний шлях українського Пласту, про різні перепони, а особливо про розв'язання Пласту польською владою в 1930 році.

"... та все таки пластун зостався пластуном і плекав, розвивав і удосконалював свій характер по лінії пластової ідеї. Сьогодні піонерам і сеньйорам українського Пласту прийшло на зміну вже друге пластове покоління. Сини і доньки продовжують шлях їхніх батьків під тим самим прапором, з тією самою піснею на устах: "Ніщо нам лихо ні пригоди". І хоч умови важкі, зате

сприятливі, бо ми попали в світ Бейден-Пауела, що в своїй більшості дає повну оцінку людині. І, коли тепер у нашій емігрантській дійсності український Пласт начислює понад 6 тисяч осіб (...) і, коли наші сірі будні без почуття певного завтра прибивають і частинно заломлюють слабих духом, то українські пластуни, вірні заповітові свого основоположника, виховані на сильних громадян, продовжують по словам свого обіту: з життям так боротись, як з трудами в полі, злидні, невдачі, недолю вважати тільки завданням трудної гри, що треба і муситься розв'язати..."

27 квітня 1947 р. МСР в Регенсбурзі влаштувала цілоденне свято в честь св. Юрія. З "Вісника Оселі" (29 квітня 1947р.), як теж з "Ватри" (травень 1947) довідуємося, що свято складалося з трьох частин. Після Служби Божої зібралися всі скавти на таборовій площі, і там відбулося відкриття свята. Після піднесення всіх національних прапорів і привітань відбулася дефіляда всіх скавстських частин. Другою частиною свята були міжнародні змагання, що мали пластово-спортовий характер. Гуртки юначок змагалися в будуванні шатер, варенні кави і в бігу на 300 метрів з перешкодами. Юнаки змагалися в будуванні домиків для пташат і робленні предметів домашнього вжитку. Старшим пластунам припало почесне добре діло — упорядкувати могили емігрантів на міському цвинтарі. Опісля відбулися легкоатлетичні змагання, що в них перше місце здобули українці, друге лотиші, третє росіяни. Завершенням цього свята була вечірня ватра з пестрою і дотепною програмою.

Виданий регенсбурзьким куренем сеньйорів "Характерники" журнал "Ватра" з травня-червня 1947 р. подає статтю Сірого Лева під назвою "У день св. Юрія — до вас, сеньйори пластуни, оце слово". Верховний Пластун пише:

"...Ні і ще раз ні... Навпаки, поки всього нашого громадського життя не проникнуть ідеали служби Богу й Батьківщині, служби ближнім і послуху нами самими встановленій владі, поки юнацький пластовий закон не стане в духовому його поглибленні й законом зрілих мужів, поти багато жертв будуть трагічно зайвими..."

"...Хай отже ця сьогоднішня пластова спільнота вже не тільки юнаків, але й зрілих осіб стане тривким зав'язком того покоління, що зуміє загоїти рани, нанесені жорстокими ворогами й власними помилками. Не дивімся на пластову організацію, як на чужий тільки взірець. У нашій історії за чужі взірці ми не раз дорого платили. Ми творили Пласт з нутра нашої Нації і для нас, а не на експорт. Він є витвором нашої духовости, він отже може мати й дійсно має свої власні завдання, яких може не потребує мати скавстський улад іншої нації, історичне завдання, збудоване на чесній, ширій, одвертій "великій грі" пластового побратимства й довір'я, свободи й дисципліни, обережності й жертвенности, розуму й святого запалу..."

5-7 серпня 1947 р. Крайова команда СУПЕ вирішила влаштувати в Міттенвальді ювілейну Зустріч з нагоди 35-річчя існування Пласту. Всі пластові частини, крім новацтва, взяли участь у Стрічі. Крайовий комендант Яро Гладкий доручив скм. В. Приймакові підготувати і провести тереновий змаг. До помічі йому покликано скм. М. Утриска і гурток ст. пластунів з куреня "Чорноморці". Сеньйорський осередок у Регенсбурзі за згодою голови Крайової команди СУПЕ видав ювілейну відзнаку з емалії проєкту маляра пл. сен. Антона Малюци, жителя оселі, що її виконав майстер Микола Струк. Одначе кооператива "Пласт" видала другу відзнаку, і її визнав пластовий провід, як офіційну відзнаку ювілейної зустрічі. На прохання крайового коменданта уладу новаків, скм. Теодосія Самотулки, скм. А. Смеречинська занялась виданням новацької відзнаки "Готуйсь", яку вона уфундувала своїми приділами американських папіросів. Цю відзнаку виконав в емалії Микола Струк.

У тому році Міжнародне Скавтське Бюро в Лондоні вирішило скликати шосте світове Джемборі в Франції, в місті Муассон біля Парижу. Тому, що в усіх окупаційних зонах Німеччини втікачі з держав, що опинилися під контролем СРСР, вирішили відновити свої скавтські організації, виникла проблема, що зробити з тими скавтами, що перед другою світовою війною були членами Лондонського Бюро, а тепер лишилися без держави. Лондонське Бюро дало їм дозвіл взяти участь у Джемборі, а проблему вирішило пізніше. На Джемборі Пласт репрезентували українські пластуни з британської зони під проводом скм. Леоніда Бачинського, Яра Гладкого та інших. З Регенсбургу поїхали на Джемборі, без паспорту і без запрошення три юнаки: Богдан Маланяк, Володимир М'ялковський і Володимир Слободян. Маланяк описує так їхню пригоду:

“...Підїхавши до німецько-французького кордону, ми не знали як її перейти. Тут стала нам у пригоді прогулянка українців, що їхала кораблем рікою Райн. Ми дістались на цей корабель і переїхали аж під м. Кобленц. Тут залога корабля перепачкувала нас на французьку сторону. Із вдячності за це ми вирішили щось їм засигналізувати, але тому, що добре не знали семафору, відчитали з підручної абетки слово “СКОБ”, і Шпагат (М'ялковський) продемонстрував це. Відтак всіли ми на поїзд, навантажений вугіллям, щоб продовжувати їзду на Джемборі, але в вагоні з гарячі годі було витримати. Ми скинули наплечники й “осіли” на французькій території. Ще добре не розглянувшись, як тут летить якийсь пограничник. Довідавшись, що він не розуміє по-англійськи, ми почали грати чехів, які, крім чеської мови, знають англійську. По чеськи кожний з нас ані в зуб. Всечесна французька поліція вирішила нами заопікуватись. При їхній допомозі ми заїхали “екстраклясним” поїздом до Парижу і врешті опинились між джембористами. Репрезентувати свою країну на Джемборі є найбільшим переживанням юнака. Я був одним з небагатьох, які брали участь у світовому Джемборі 1947 р. у Франції, але без фанфар і можливостей тому, що я не репрезентував свого народу з офіційної позиції. Українські пластуни, хоч не були визнані офіційними учасниками цього Джемборі, проте були присутні й одержали почесне відзначення. В ті тяжкі дні після другої світової війни те неофіційне визнання не було таким важливим для мене, бо я із запалом вирішив взяти участь у Джемборі за всяку ціну. Сьогодні я почуваюсь дещо інакше. (...) Побувши три дні на Джемборі й три дні в Парижі, ми, обладовані “манелями”, всіли на поїзд експрес Париж — Берлін, щоб повернутися додів...”

Після закінчення Джемборі в серпні відбулася друга міжнародня скавтська конференція, під час якої ухвалено створити при Лондонському Бюрі відділ ДіПі, до якого належали б скавтські організації таких національностей: білоруси, лотиші, литовці, естонці, поляки, росіяни, словінці, українці, югослави. Відпоручником від Інтернаціонального бюро для скавтів ДіПі іменовано француза Ж. Р. Моннета.

Цього року наш кіш одержав до розпорядження будинок-домівку для пластових зайнять, так, що наші пластові улади могли свobodно продовжувати свою працю. Пластун Богдан Неганів прикрасив стіни різними малюнками з пластової тематики. Юнацькі частини у вільний час від науки відбували різні прогулянки в околицю Регенсбургу.

З нагоди роковин Першого Листопада кошова команда zorganizувала листопадовий марш і ватру, що в них брали участь всі юнацькі курені.

В 1947 р. обласний комендант скм. Михайло Іваненко тяжко захворів. Міжнародня Скавтська Рада відбула засідання в його шпитальній кімнаті. В день міжнародньої скавтської “Ялинки” делегація МСР попросила, щоб голова скм. М. Іваненко запалив свічку в лампі, а від неї опісля символічно запалять

ялинку і ватру. Це було дуже зворушливо, коли при запалюванні ялинки на залі секретар МСР, скм. Земгальс, повідомив скавтське братство різних національностей, що цей вогник принесений з лікарні від хворого скм. Михайла Іваненка.

Полковник американських збройних сил Кембел промовляє до пластунів.

Полк. Кембел декорує пластунів за їхню працю: ст. пл. М. Оленич.

Богдан Неганів

Надходить 1948 р. Пластове братство бере участь у коляді на ЦПУЕ. Після пластової традиційної "Ялинки" відбулися пластові проби, бо всі знають, що в день св. Юрія відбуваються всі номінації та підвищення у пластових ступенях. У літньому сезоні наш кіш виїхав до оселі в Ноймаркті, там таборував і змагався з тамошніми юнацькими куренями. Тому, що почалася еміграційна гарячка, тобто виїзд до країн сталого поселення, МСР постановила вибити медалі і

Анна Небожук

Мирон Утриско

Вистава пластових праць:
голова МСР М. Іваненко відкриває виставу.

роздати їх тим скавтам, які співпрацювали між собою на терені МСР у нашому таборі. Парада ця відбулася в день св. Юрія, і на ній був присутній скм. М. Іваненко. Представник збройних американських сил полк. Кембел декорував тих пластунів, яких намітила МСР. У той сам день відбулася міжнародня скавтська виставка і на ній скавти різних національностей виставили експонати із скавтського життя і національного побуту. Виставку відкрив скм. М. Іваненко. Це був його останній виступ перед смертю.

1948 рік — це 30-та річниця вивішення українських прапорів на кораблях Чорноморської Фльоти. На це свято кошова команда запросила учасника цих подій — лейтенанта Шрамченка. Кіш злагодив прапор української фльоти, що мав на малій щоглі, яку тримали пластуни, тому що корабель, яким пластуни плили, належав до німецької держави.

29-30 травня 1948 р. відбулася в нашій оселі зустріч старших пластунів: "Чумаки", "Запорожці" та "Гірські орли". Всі вони оглянули старовинну Ратісбону з її стилевими будівлями і Вальгалю. Завданням зустрічі було пізнати себе взаємно і обмінятися думками на різні пластові теми. Учасники зустрічі продискутували, між іншим, можливості і спосіб започаткування літунського пластування та видавання окремого літунського журналу. Василь Гаврилко, старший пластун куреня "Запорожці", помістив у "Молодому житті" за місяць грудень статтю "Будуймо літаки", в якій писав, що моделювання літаків — це гарний спорт, а також перший етап до літунства. Літунське моделювання, як ділянку летунства організує міжнародня літунська організація. До цієї організації належать усі більші й менші держави світу. Хто хоче приєднатися до цього руху в світі, хай організує гурток авіомоделювання при своєму курені. Це буде початок молодого літунського Пласту.

Наші юнацькі курені брали участь у міжнародній стрічі в Фрідріхсгафен, над озером Бодензе у французькій зоні. У цій місцевості Гітлер, між іншим будував цепеліни, які перелітали океан у мирний час. Кожний пригадує собі випадок із славним цепеліном "Гінденбург", що згорів в Нью-Йорку при причалюванні. Тут ми зустрілися з французькою адміністрацією, яка нас дуже прихильно прийняла. Ми приїхали вночі. Французи порадили нам переспатись у порожніх вагонах поспішного поїзду, а вранці переїхати другим поїздом до табору ДіПі, що в ньому мала відбутись міжнародня стріча. У стрічі взяли участь українці, лотиші, литовці, поляки і росіяни. Увечорі пластуни мали ватру для французької адміністрації і дітей сиріт, яких батьки загинули в підпільній боротьбі з німецькими окупантами. Ватра почалася вивішенням національних прапорів та відспіванням національних гимнів. На привіт скм. Мариновича відповів представник французької влади, він порадив своїм молодим громадянам брати приклад з нас, як шанувати національний прапор. Ватрою проводив пл. юн. Богдан Маланяк. Наші танці й пісні всім дуже подобалися. По ватрі французи запросили українських пластунів-сеньйорів на вечерю до казина. Наступного дня ми поїхали кораблем по озері Бодензе до міста Констанци на кордоні між Німеччиною, Францією і Швейцарією.

Пластовий журнал "Молоде життя" у червні 1948 р. помістив статтю Ніни Мудрик "А ми тую червону калину підіймемо..." Стаття стосується до з'їзду в Регенсбурзі колишніх Українських Січових Стрільців та передачі їх прапора пластунам.

В залі лавою стоять колишні Українські Січові Стрільці і пластуни. Зустріч відкриває отаман УСС Никифор Гірняк. З черги звіти: станичний області зголошує своїх юнаків комендантові Пласту, а цей отаманові Стрілецтва. І знову промови. Говорить Роман Купчинський — поет УСС. Рівно, спокійно пливе його мова, виводить казку пройдених днів... За промовами пісня — "Цвіт України і краса, скобів орлиний ми рід". Пісня тих, які готуються промірити

Гоко Кравців держить прапор Чорноморської фльоти

Ляйтенант Шрамченко, свідок вивішення українського прапора
на кораблях чорноморської фльоти.

тернистий шлях України і чином вивести на шлях щастя Батьківщину. А там слова стрілецького заповіту:

Ми, Українські Січові Стрільці, вільною волею й одноголосно постановляємо надати п'ятому куреневі УПЮ ім. Федора Черника Стяг УСС-ів, як символ передачі стрілецьких чеснот усьому українському юнацтву.

Залишаємо юнацтву заповіт:

Непохитно і послідовно стояти за ідею Самостійності і Соборності — запоруку щастя нації. Зберігати рідну традицію — ознаку самопошани нації. Плекати Легенду УСС — вияв новітнього Військового Зриву Нації.

Доручаємо куреневі:

Просити Міністра військових справ самостійної Української Держави відновити полк УСС, зложений із вибраних юнаків усіх українських земель, гідних пам'яті стрілецьких героїв, а в першу чергу стрілецького сотника, патрона нашого куреня, лицаря без догани, Федора Черника.

Цю грамоту власноручними підписами стверджуємо і печаттю Братства УСС скріплюємо.

Дано року Божого 1948, місяця червня 20 дня, в городі Регенсбурзі над Дунаєм.

Увечорі відбувся концерт, присвячений стрілецькій пісні. На кінець концерту директор театру Володимир Блавацький деклямував вірш про стрілецьку шапку. Так виразно і гарно можна бачити її: "Тут Христос, там Божа Мати, а між ними висить шапка, збита скалкою гранати".

Таборова управа висипала могилу в пам'ять тих, які зложили свої буйні голови в обороні України. Пластовий провід постановив відсвяткувати Листопадове свято на цій могилі. О визначеній годині ввечорі пластуни і пластунки з чотирьох кутів нашої оселі маршували із смолоскипами в напрямі могили. Тут вони зложили вінок, віддали пошану поляглим героям. Опісля виконали програму: слово про значення Першого Листопада, рецитації, стрілецькі, повстанські і пластові пісні та вправи смолоскипами. Могилу перенесли німці на сусідній цвинтар.

В листопаді 1948 р. МСР в нашій оселі дістала запрошення до Нюрнбергу на міжнародню ДіПі скавтську зустріч з головою Лондонського Бюра полк. Вілсоном і Ж. Р. Моннетом.

Директор Лондонського Бюра, полк. Вілсон, на трибуні в оточенні скавтських ДіПі провідників, в Нюрнберзі.

25 листопада 1948 р. по довгій недужі, відійшов від нас на 68 році життя на вічну Ватру скм. Михайло Іваненко. У журналі "Молоде життя" поміщений опис похорону. Михайло Іваненко був членом Головної Пластової Ради,

комендантом уладу пластового сеньйорату, головою обласної пластової старшини в Регенсбурзі, головою МСР в Регенсбурзі, членом 1-го куреня УПС, довголітнім пластовим провідником та виховником, найповажнішим скавтським діячем у Регенсбурзі. Уродженець батуринської землі, по фаху учитель гімназії (біолог), сотник Української Армії. Михайло Іваненко опинився після першої світової війни в Західній Україні. Свою родину втратив у вогні революції і даремно шукав далеко від своєї батьківщини того власного родинного щастя. Свою любов перелляв він на молодь, передусім пластову, до якої пристав у Дрогобичі. В роках 1924-1930 Іваненко був одним з найдіяльніших сеньйорів-пластунів 3-ої Верховинської округи (Стрий — Дрогобич), був зв'язковим новаків і юнаків, ініціатором різних пластових починів. Він був також якийсь час головою 3-ої окружної команди, аж поки не мусів уступити з цього становища під загрозою виселення з Польщі. Молодь любила його і називала "вуйком". І це ім'я стало його пластовою кличкою. Ліквідація легальних форм пластової праці в 1930 р. важко вдарила покійного. Разом з цілим пластовим активом Дрогобиччини його арештовано й ув'язнено в Самборі. Після того покійного звільнено на якийсь час від безпосередньої пластової роботи, але зв'язку з нею він ніколи не переривав. Друга світова війна принесла покійному конечність еміграції. Спершу він осів у Сяноці, і тут знову почав стосувати пластові методи праці в т. зв. Виховних Спільнотах Української Молоді, але важко захворів. Після війни осів у Регенсбурзі, на деякий час знову дужий, і тут відновив пластову діяльність. Але й недуга відновилась і змогла цього кріпкого нащадка козацького роду. Згідно з його останньою волею, похоронено його в пластовому однострою, домовину прикрито пластовим знаменом і на ній покладено пластовий капелюх. День перед похороном усі пластові частини Регенсбурзької станиці склали покійному останній звіт. Сам похорон перемінився у величаву маніфестацію, що в ній взяли участь не лиш українські, але й чужі скавтські частини, представники численних установ, відділ СУМ-у, комбатанти, хори і багато громадян. Домовину з цвинтарної каплиці до могили несли старші пластуни, співав хор "Сурма". Над могилою мав змістовну проповідь о. Омелян Шараневич. Могилу засипали пластуни і уквітчали її біля 30-тьма вінцями.

Зараз після похорону пластова станиця покликала комітет, щоб зайнявся побудовою пам'ятника для покійного. Головою комітету обрано В. Приймака, секретарем Юрія Яримовича, скарбником Михайла Бойка. Приступлено до збірки фондів, що увінчалася успіхом. Зібрано 1,062.15 нім. марки. Розходи — 1,061.50 марки. Проєкт нагробника виконав пл. сен. Степан Луцик. Нагробник складається з плити, на якій вміщені українською і німецькою мовами написи, велика українська пластова відзнака і хрест у формі "плакучого запорізького хреста", а побіч нього два лямпіони. На п'ятьох сторонах вміщені символи зайнять покійного: лілейка — пластун, комбатанський хрест — вояк, книжка — професор, арфа — диригент та хрест. Пам'ятник із штучного мармуру виконала німецька фірма Кельбнелъ — Регенсбург. Зверхнім виглядом він відрізняється від сусідніх нагробників. Написи та пластову лілейку виконав Микола Струк. Посвячення пам'ятника відбулося 12 червня 1949 р. в перший день Зелених Свят, при дуже несприятливій погоді. Крім великого числа таборян, організовано взяли участь пластуни і лотиські, російські та німецькі скавти. Головну пластову старшину заступали Верховний Пластун Сірій Лев

і організаційний референт Осип Бойчук. Посвячення і панахиду відслужили чотири українські католицькі священники під проводом о. декана Дереша. Після зложення вінків секретар Міжнародної Скавтської Ради в Регенсбурзі скм. Земгалс передав гріб під опіку німецьким скавтам. Відспівано "Видиш, брате мій" та "Гей пластуни".

Проект пам'ятника робив пл. сен. С. Луцик.
На знімці бачимо останнього станичного
станції Регенсбург скм. Богдана Кравцева.

Похорон професора Михайла Іваненка — старші пластуни несуть свого виховника
на місце вічного спочинку.

Громадська праця Пласту в оселі

Влаштовувано для громадянства Андріївські вечори, товариські вечори з танцями, як також ряд академічних вечорів, щоб ознайомити громадянство з проблемами Пласту та іншими питаннями дня. І так, скм. Володимир Янів говорив про "Виховний ідеал пластового руху". Другим був ювілейний вечір, присвячений 25-річчю літературної творчості скм. Богдана Кравцева. В дальшій серії академічних вечорів був 30 листопада 1948 р. вечір стрілецької пісні, на якому ред. Роман Купчинський мав доповідь про генезу стрілецьких пісень.

Пластуни відіграли сценічну картину пл. сен. Миколи Кавки "Св. Миколай у таборі ДіПі". Перша дія відбувається в небі, в канцелярії св. Миколая, друга дія — в пеклі, а третя — в таборі ДіПі. Не тільки пластуни, але й багато старших громадян дістало дарунки від св. о. Миколая або від чорта, з дотепними присвятами. Численно зібрана публіка нагороджувала оплесками виконавців за добрі дотепи. Пласт також брав участь у різних інших святах, як наприклад 12 грудня 1948 р. у концерті в честь Митрополита Андрея Шептицького, у процесіях у день Божого Тіла, на Йордан, Великдень і відбував стійку коло

Йордан, при вході до шпиталю

Пластуни та сумівці в часі походу

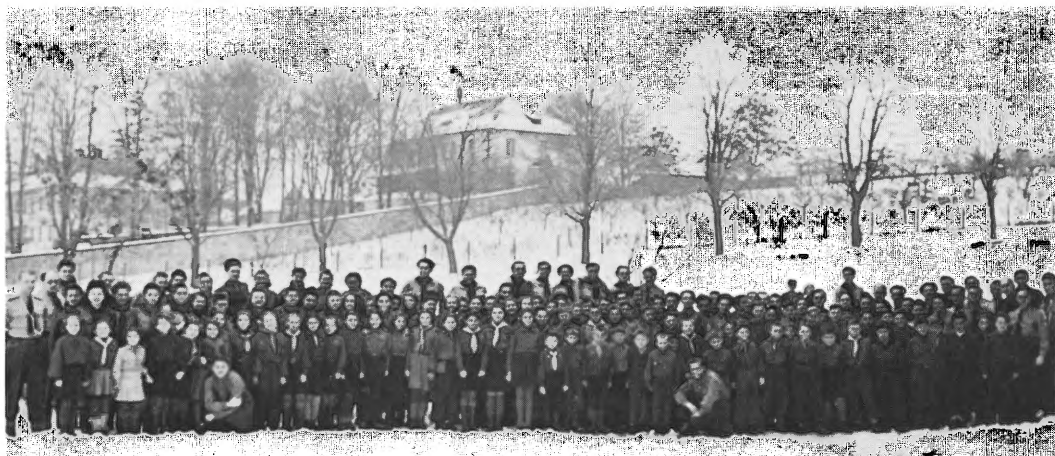
Божого гробу в усіх українських церквах. Нехай слова юначки з гуртка "Сороки" про стійку біля Божого гробу закінчать цю статтю:

"На ціле життя залишиться нам спогад з першої стійки при Божому гробі на чужині. (...) Вже в п'ятницю рано всі були в одностроях у церкві і брали участь у процесії з Плащеницею. По зложенні Плащениці до Божого Гробу настала тиша, і кожний чекав своєї черги, щоб помолитися до Ісуса й поцілувати Божі рани. Це велике свято відбивалося на обличчях усіх. (...)

На стійці стояли завжди два пластуни, випрямлені на струнко, з гордо піднесеними головами. Цього дня після обіду прийшла черга на пластунок. Скільки то було підготувань, а найважливіше це трема. Але кожна з нас була щаслива, що зможе ту стійку відбутися сама. У церкві тихо. Дехто молиться на колінах перед гробом, дехто збоку приглядається до нього. Цілий день ходять вірні. Деколи зайдуть чужинці на коротку молитву. (...) Ми стояли на сторожі, мов прикуті. Не забували, що весь наш життєвий шлях — це одна сторожа. Ще не одна і не така жде нас у житті нашому стійка, а більше відповідальна і до якої мусимо привчатись завчасу, хоч і тут на чужині. Ми молоді, і на наших плечах спочиває велика відповідальність. Ми тямимо це і стережемо."

На стійці в укр. кат. і в православній церквах

Стан регенсбурзького коша по день 31 грудня 1946 — 284 члени.

Сестричка С. Маланяк з новачками

Джемборі 1947 р.

Джемборі 1947 р.
Зліва проф. Мих. Іваненко, "Сірий Лев",
директор УНРРА К. Гільц, Вол. Заяць

Джемборі 1947 р.

Пластуни вітають ІРО, яка перебрала опіку над мешканцями оселі 1947 р.

Пластовий курінь юначок ім. Ольги Басараб, 18 січня 1947 р.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЛАСТОВОГО СЕНЬЙОРАТУ В ОСЕЛІ

При Пластовій Станиці у Регенсбурзі постав теж Осередок пластунів-сеньйорів. Осередок охопив коло 50 сеньйорів, з яких лише кілька мали свої матірні курені, інші біля 40 заклали курінь УПС "Характерники"; курінним протягом кількох років був Володимир Заяць, а писарем з початку Юрій Гвоздецький, а відтак Юрій Яримович. Через весь час існування української оселі на Гангоферзідльонг, 1946-1949 років, команда куреня сповняла теж функції проводу Осередка УПС.

Діяльність куреня "Характерники", заснованого 28 березня 1946 р., була різноманітна і велика. Члени куреня провадили всю виховну, адміністративну та організаційну працю в пластовій станиці та відігравали важливу роль в організаційному житті оселі.

Основниками куреня були такі сеньйори: Антін Артимович, Михайло Бойко, Леся Бризгун, Людмила Бризгун, Тиміш Білостоцький, Анна Білоус, Володимира Величко, Тарас Ганушевський, Євген Гурко, Тарас Ванчицький, Роман Верес, Володимир Заяць, Роман Доберчак, Тарас Дурбак, Микола Кавка, Апольонія Книш, Володимир Книш, Сидір Комаринський, Стефанія Казанівська, Омелян Кушнір, Зенон Корчинський, Григорій Лозинський, Ярослав Кужіль, Іван Малюк, Антін Малюца, Григорій Масник, Ольга Масник, Михайло Наконечний, Микола Оленич, Ірена Любчак, Василь Максимець, Роман Саєвич, Мирон Утриско, Юрій Теодорович, Андрій Тершаковець, Юліан Юрків, Ярослав Сербин, Ольга Фітьо, Володимир Приймак, Юрій Гвоздецький, Михайло Іваненко, Ірина Костинюк, Ілля Мула, Петро Турчин, Олександр Якубовський і Анастасія Смеречинська, — разом 46 членів, в тому 22 скаутмастри і 24 сеньйори.

В наступних роках прийнято в члени більше сеньйорів, серед яких були деякі з інших таборів Баварії. Загальне число членів куреня зросло до 68 осіб. За ініціативою курінної команди засновано теж Пласт-прият, до якого з лютого 1948 р. перейшли з куреня такі члени: Ілля Мула, Емілія Доберчак, Наталя Стефанів, Стефанія Якубовська. Лев Любинський, Єлисавета Черниш, Тарас Ганушевський. Деякі члени перейшли до інших куренів, а саме до "Лісових Чортів" — Вол. Приймак і Осип Бойчук, до куреня Тисовського — Михайло Іваненко, Тарас Дурбак, Тиміш Білостоцький. Виключено з куреня за недіяльність Романа Домбровського, Іванну Саєвич і Юрія Теодоровича. Всі прийняті члени, щоб бути оформленими, складали іспити та приречення перед комісією, до складу якої входили Мирон Утриско, Ірина Любчак і Ярослав Кужіль, та були верифіковані Крайовою пластовою командою.

На Великій курінній раді 6 лютого 1948 р. обрано нову команду в такому складі: курінний — Мирон Утриско; суддя — Сидір Комаринський; писар — Стефанія Казанівська; скарбник — Богдан Мельник; господар — Ольга Масник. З огляду на виїзд писаря до Австралії, функції писаря виконували спершу Леся Бризгун, а по її виїзді до Канади Анна Білоус. На великій раді 11 лютого 1949 р. обрано команду в складі: курінний — Мирон Утриско; суддя — Сидір

Комаринський; писар — Анна Білоус; скарбник — Тарас Ванчицький; домівкар — Ірина Костинюк.

На протязі 1946/1947/1948 років команда відбувала засідання кожного тижня, а ширші сходи членів два рази на місяць. Курінь ділився на групи скавтмастрів і сеньйорів, які робили теж свої сходи окремо. 3 березня 1948 р. зорганізовано в курені окремі ланки, а саме:

1. ланку виховників, провідник Б. Шпилька, потім Саєвич і І. Пшоняк.
2. ланку видавничу та преси, провідник Кужіль, а згодом Кавка.
3. ланку рефератів, провідник Комаринський, відтак Д. Пеленський.
4. ланку перекладів і матеріалів, провідник Кужіль.
5. ланку мистецьку, провідник Білоус, потім Любчак.
6. Клюб-читальню, провідник Заяць, потім В. Мельник.

Ланки відбували більш або менш регулярно сходи, присвячені своїм ділянкам. Від кінця 1948 р. курінь мав свою власну домівку. Загальна діяльність, з хроніки:

Курінь брав участь у всіх, дуже численних, пластових святах, стрічах, з'їздах, як наприклад, кожного травня, у "Святі Юрія" (5 травня 1946 р., 11 травня 1947 р.), "Святі Весни" (міжнародньому, в Регенсбурзі, 27 квітня 1947, де прибув представник Лондонського скавтського бюро, та 29 квітня 1948 р., у Першій пластовій конгресі в Ашаффенбурзі, 26-29 березня 1948 р., у прогульці по Дунаю, 23 травня 1948 р. для відзначення річниці створення Української Чорноморської флотії, у посвяченні прапору пластового коша Регенсбург ім. сотн. Івана Чмоли, 23 квітня 1946 р., а також у посвяченні пам'ятника на могилі Михайла Іваненка, який був збудований заходами куреня. Курінь брав участь в організації та веденні таборів, як наприклад, новацького та юнацького, липень-серпень 1946 р., для станиці в Ноймаркті; юнацького — "Холодний Яр", біля Байройту, липень 1946 р.; старшо-пластунського, серпень-вересень 1946 р. у Полянтен; сеньйорського, завдання якого були вишкільно-інструктивні, серпень 1946 р., в Ноймаркті (27 учасників); двотижневого першого сеньйорського мандрівного табору в Альпах, липень 1947 р. (24 учасники, комендант М. Іваненко, заступник М. Утриско); другого мандрівного альпейського табору з осідком у Міттенвальді, 21-29 серпня 1948 р. (комендант М. Утриско); двотижневого лещетарського табору, січень 1948 р. (14 учасників). Курінь теж організував курси: для скавтмастрів, 10 квітня 1947 р., 5 разів на тиждень, 8-10 год. ввечорі; для зв'язкових 3-5 травня 1947; безплатну інструкторську ланку для допомоги бідним або менш здібним в науці, брав участь в будові спортивного майдану на оселі (весна-літо 1947 р.). Більшість членів куреня здобули відзнаку фізичної вправності, яку видала Українська Фізкультурна Рада при ЦПУЕ, а також різні ордени та почесні грамоти.

Курінь видав друком 14 березня 1947 р. "Сеньйорську Ватру" як неперіодичний журнал пластової думки (редактори: М. Кавка та Я. Кужіль). Друге та третє числа появилися 15 травня 1947 р. та в 1948 р. під назвою "Ватра". 26 лютого 1949 р. вийшло перше число "Інформаційних листків", видане курінною командою для зв'язків з членами порозкиданими по всіх континентах (досі вийшло 28 чисел). Видавано теж окремі обіжники та комунікати та ведено переписку з усіма членами. 16 лютого 1949 р. курінна

команда почала видавати "Живу Газету", редактором якої був Дем'ян Пеленський.

Команда видала теж курінний Правильник, визначила кольори куреня (малиново-зелену), прийняла курінний гімн (Шиян) та затвердила курінну емблему: козак на коні в хмарах з написом: 4 Курінь УПС "Характерники".

8 вересня 1949 р. влаштовано останню зустріч "Характерників" з ватрою, після якої осідок куреня перенесено до Амбергу, а опісля, 29 березня 1950 р., до Філядельфії, місця осідку курінного.

Стан членів з кінцем 1949 року:

1. Артимович Антін	Артим	США	помер 6.XI.1973, Чікаго
2. Білоус Анна	Скала	Канада	+ 2.IX.1967, Торонто
3. Бризгун Александра	Спортсменка	Канада	
4. Бойко Михайло	Кацабайка	США	
5. Бойцун Анастасія	Перепелиця	США	
6. Ванчицький Тарас	Канонік	США	
7. Величко Володимира	Зозуля	США	
8. Гарасовський Андрій	Араміс	Німеччина	
9. Доберчак Роман	Бараба	Німеччина	
10. Верес Роман	Фікус	США	+ 1980 р., США
11. Заяць Володимир	Ацько	Австралія	+ 1961 р., Австралія
12. Кавка Микола	Мамай		
	/Небелиця/	США	
13. Казанівська Стефанія	Фазан	Австралія	
14. Кисілевська Тетяна	Сорока	США	
15. Книш Апольонія	Квочка	США	
16. Книш Володимир	Питльованець	США	+ 22.X.1984, США
17. Комаринський Сидір	Комар	Німеччина	+ 12.VIII. 1972, Чікаго
18. Корчинський Зенон	Ананас	США	+ 26.VII. 1975, Нью-Йорк
			+ 28.V. 1975, Рочестер
19. Костинюк Ірина	Оріх	США	
20. Кравців Неоніля	Мімоза	США	
21. Кушнір Омелян	Камфора	Канада	
22. Кужіль Ярослав	Джібалай	Австралія	
23. Лозинський Григорій	Масниця	США	
24. Максимець Василь	Медвідь	Канада	
25. Малюк Іван	Бігунка	США	
26. Малюца Антін	Страшило	США	+ 1972, Джерзі Сіті
27. Масник Ольга	Мама	США	
28. Масник Григорій	Лемко	США	+ 24.VI.1964, Чікаго
29. Мельник Володимир	Фельдфебель	США	
30. Мельник Богдан	Султан	Канада	+ 4.IX 1965, Монтреаль
31. Наконечний Михайло	Каламар	Канада	
32. Оленич Микола	Інструктор	США	+ Чікаго
33. Пашківський Теофіль	Вуйко	США	+ 2.VII. 1977, США
34. Пеленський Дам'ян	ДіПі	Німеччина	+ 31.V. 1956, Мюнхен
35. Пшоняк Іван	Аристотель	Канада	
36. Романів Володимир	Барило	США	
37. Ромах Микола	Олдбой	США	
38. Саєвич Роман	Сойка	США	+ 16.X. 1970, Чікаго
39. Сербин Ярослав	Посадник	Канада	
40. Смеречинська Анастасія	Жовтодзюб	США	
41. Сулима Ярослав	Дипломат	Німеччина	+ 23.V. 1956, Мюнхен
42. Тершаковець Андрій	Єліта	Канада	+ 4.IX. 1979, Торонто

43. Турчин Петро	Секретар	США	
44. Утриско Евген	Філятеліст	США	+ 2.V. 1960
45. Утриско Мирон	Пінгвін	США	
46. Фітьо Ольга	Вуйна	Австралія	
47. Юрків Юліян	Чіп	США	+ 15.I.1973 Рочестер
48. Якубовський Олекса	Закарпатчик	Аргентина	
49. Яримович Юрій	Мутра	США	

Учні — лещетарі 1947 р.

На пластовому Конгресі, Ашаффенбург. Зліва Вол. Любка, Микола Світуха, І Урбан-Стерчо, Юрій Яримович, Люба Мисевич-Крупа, О. Бризгун-Соколик, Вол. Слободян, Н.Н., Н.Н.

ОСЕРЕДОК СУМ В РЕГЕНСБУРЗІ

Кінець світової війни сорок п'ятого року приніс, з одного боку надію соткам людей, які опинилися в Німеччині, а з другого тривогу, що буде далі?

Кожен горнувся до своєї національної групи. Саме тоді настало відродження Спілки Української Молоді, яка була заснована на Центральних землях у 1924 році. Одним з творців Спілки, яка ставила собі за мету визволення України був Микола Павлушков.

Сумівські Осередки постали в багатьох містах повоєнної Німеччини, де тільки були, в таборах переміщених осіб, українці. Такий Осередок створився і в Регенсбурзі 15 січня 1946 року, завдяки ініціативній групі, прибираючи собі ім'я Миколи Павлушкова. Управа складалася з голови, секретаря, скарбника та референтів преси й інформації, спортивного, організаційного та окремо дівочого референта.

Гасло "Бог і Україна" запало глибоко в душу кожного сумівця, а від цього й святочний привіт: Честь України — Готов Боронити! — виголошувався членами Спілки під час зібрань з завзяттям, бо кожен вірив у зміст, який вимагав праці з посвятою для Батьківщини й народу.

Першим головою нашого Осередку був друг Тершаковець, опісля Олександр Сосна, інж. Мирон Кучмак, Степан Покора, Любомир Рихтицький і останнім головою Осередку, аж до ліквідації табору переміщених осіб в Регенсбурзі, був інж. М. Галів. Двоє друзів, які очолювали наш Осередок були рівночасно членами Крайового Комітету СУМ, а саме: Степан Покора та інж. Микола Галів.

Праця Осередку була успішною не тільки завдяки молодечому запалові членства, а й той факт, що мали провід, який спрямував діяльність не лише на прищеплення національних прикмет, а також на поширення світогляду кожного сумівця. Той факт, що Любомир Рихтицький (літературне псевдо Степан Любомирський) письменник і журналіст, автор "Жорстоких Світанків" працював в Осередку і був головою, напевно сприяв тому, що члени СУМ дописували до "Української Трибуни", а згодом до сумівського журналу "Авангард". Окрім того діяли різні гуртки, де молодь могла проявити свої здібності. Була дружина копаного м'яча "Юнак" під керівництвом друга Петра Салькова і друга Котлярського. Тренером майбутніх футболістів був друг Іван Окопний. Були ентузіясти популярної в Європі відбиванки й Осередок мав свою дружину. Тренувалися в бігах, киданням диску й ратищем. Були гуртки шахістів, боксерів, столового тенісу (стук-пук). Фізичним вихованням завідував інж. Мирон Кучмак. Осередок приймав участь у всіх спортивних святах та таборовій Олімпіаді.

Окрім спортивних були гуртки танцювальні (плекання народніх танців), драматичний гурток, зорганізований 30.3.1946 р., займався підготовкою скетчів під керівництвом подруги Оксани і друга Марченка. Ті, що мали здібності до літературної творчості, мали нагоду пробувати свої сили, дописуючи до стінної газети.

Масово молодь почала вступати до СУМ-у в 1947-48 роках. Тоді Центральним Комітетом СУМ була видана програма і статут Спілки. СУМ охопив студіюючу

молодь, а також тих, які відвідували різні фахові курси, що існували в цьому, наскоро збудованому острові українства, у зруйнованій і виснаженій війною Німеччині.

Осередок мав свою власну домівку, а уніформа складалася з сірої сорочки (яку видала щедрa "тітка" УНРРА), чорних штанів та краватки. Дехто з друзів мав мазепинки.

Наскільки провідники СУМ цікавилися вихованням, говорить той факт, що коштами СУМ була видана монументальна праця найвизначнішого педагога нашої доби проф. Григорія Ващенко: "Виховання волі й характеру", а авторові надали титул Почесного Члена СУМ.

Сумівці займалися не лише спортом і виховними справами та влаштуванням "академій" та імпрез, але часто пускалися в мандри по Баварії. Одна з таких мандрівок, під проводом друга Мирона, мала місце у травні 1947 року. Ми оглянули цілу низку церков у готичному стилі, пливли оспіваним, не тільки німцями, але й українцями, Дунаєм, бачили Вальгалю. Побували в мюнхенському зоологічному і ботанічному городах. Їздили до Німфенбург Шльос, подорожували човном по озері Хімзее, де бачили нескінчений палац короля Людвиг II — покровителя і любителя мистецтва. Були в Міттенвальді (в українському таборі), в Альпах та потягом виїхали до Оберамергав, де що десять років відбувається драма (життя Ісуса Христа, від Його народження до смерті). Всі актори живуть у цьому селищі, про яке знає цілий світ. Всі наші мандри супроводжувалися піснями, особливо популярною в той час, що починалася: "Нас не лякає лявіна, ані Сагари піски, море нам по коліна, а Міссіссіпі по кістки".

Сумівці на Хімзее, в дорозі до палацу баварського короля Людвиг II. Стоїть, сюди обличчям інж. Мирон Кучмак

Ботанічний город Мюнхену. Стоїть перший зліва Мирон Кучмак

Оглядання високих шпилів Альп, пізніше подорож корабликом по Кенігзее та сурмач, гра якого котилася луною довкола, пригадала багатьом чарівні Карпати, які незрівняно миліші кожному українцеві.

Масова еміграція в заокеанські краї значно прорідила сумівські лави. Регенсбурзький табір ліквідувався, а тих, що не виїхали з Європи, примістили в Новому Ульмі. І там наш Осередок ще проіснував до 1951 року. Ми, для яких "Бог і Україна" були найціннішим скарбом, ніколи не забудемо тих днів нашої молодости. Пам'ятатимемо той орлиний лет у придунайському таборі Регенсбург. Ці рядки напевно будуть пригадкою і милим спомином для всіх тих подруг і друзів, які під прапором Спілки Української Молоді трудилися, працювали й творили, щоб зберегти нашу молодь від чужих впливів. Як рівно ж їм належить признання за віддану працю.

Колишня сумівська молодь з Регенсбургу, розкидана по всіх усядах вільного світу, завжди з вдячністю пам'ятатиме тих провідників, які навчили її бути патріотами. Особлива подяка належиться головам Осередку. Кожен з них вніс цінний вклад у працю і розвиток молодечої організації. Ми завжди пам'ятатимемо, тепер уже покійного інж. Мирона Кучмака і знамениті екскурсії ним ініційовані, які мали виховний характер та дали нам можливість захоплюватися не тільки краєвидами мальовничої Баварії, але й пізнати матеріальну культуру німців. Не менше вдячні ми є друзів (також уже покійному) Любомирові Рихтицькому, який навчив нас любити друковане слово, а зокрема красне письменство.

Нехай їм і всім тим, що не є уже з нами, чужа земля буде легкою.

Осередок СУМ — Регенсбург на 1-ому Крайовому Здвизі 1947 р.

Регенсбурзькі сумівці на Святі Молоді в Берхтесгадені

1 листопада 1947 р. в Регенсбурзі

Гурток сумівців на Баварському "Zugspitze".

1.ХІ. ЛІАНКА 1948р.
 БУРЛАК
 "СУМ"
 вчарні на 10 кв.
 Регензбург.

3 липня 1949 — сумівці, підчас таборування, слухають промови про відновлення Акту 30 червня 1941.

Свято Чорного Моря — 23 травня 1948 р.

Сумівки — третя зліва Дарія Мельникович

Афіш, на таборовій таблиці оголошень, про Свято молоді 20.7.1947 р.

В часі Різдва — сумівський ВЕРТЕП.

Різдво, 7 січня 1949 р.

Сумівці виводять гагілки на площі табору, 25 квітня 1949 р.

СУМ — спільне свячене в Регенсбурзі,
24 квітня 1949 р.

Пластуни, сумівці, упісти — перед
Символічною могилою

ОРГАНІЗОВАНЕ ДОЗВІЛЛЯ, СПОРТОВЕ І ТІЛОВИХОВНЕ ЖИТТЯ НА ОСЕЛІ ГАНГГОФЕРЗІДЛЮНГ

*''Здоров'я не купиш і не
здобудеш його, будучи лінивим
і фізично неактивним.''*

Плютарх

Цей короткий спогад обіймає період від початку існування оселі до літа 1947 року. Продовження і його доповнення переберуть інші учасники, організатори і любителі спорту... За час 38-ми років багато подій, дат та прізвищ людей, які мали безпосереднє, а то і посереднє відношення до спортового життя, призабулися, припорошилися... Тому деякі неточності повинні бути заздалегідь оправдані, бо ж ''Ерраре гуманум ест.''

До Бельгії їхав я дуже нерадо, покидаючи мою оселю, де набирав життєвого досвіду, професійного знання і де кристалізувалося моє ''его.''. Тут я провів півтора року мого молодого життя, беручи участь у спорті, тіловихованні і організованому дозвіллі та працюючи з моїми побратимами для добра співжителів оселі. Тут я пізнав мою теперішню дружину.

Маючи мотоциклет, який, до речі, заміняв за коня, а коня перше дістав в заміну за ровер, я їздив по різних місцевостях Німеччини як представник УДК в справах організування оселі і частинно як перекладач, а також як змагун копаного м'яча. Пізніше УНРРА призначила мене відповідальним за організацію спорту і дозвілля в оселі Ганггоферзідлюнґ, а відтак головним організатором для цілого району — округи.

Оселя положена за містом Регенсбург, під горою, мала до диспозиції дві площі копаного м'яча, дві площі для відбиванки, одну площу для кошиківки і одну спортову залю. Площа копаного м'яча в горішній частині оселі була дбайливо втримувана — її вживано майже виключно для важливих міжнаціональних змагань. Друга площа, трохи занедбана, служила передусім для заправ і рекреаційних ігор. Вона була перед головним будинком УНРРА. Головний будинок містив бюро урядовців УНРРА, українську народну школу, гімназію, бібліотеку і лікарню, а головне для нас — спортову залю, яка служила для спортових зайнять і теж для культурно-освітніх цілей (висвітлювання фільмів, влаштування театральних вистав, національних свят і т.п.) та для ''скринінгів''... Тут відбувалися тренінги кошиківки, стук-пук, відбиванки, а часом лекції руханки для учнів української школи.

Усе спортове спорядження доставляла УНРРА, ІМКА, а то й військова влада. М'ячів всілякого роду було доволі. Спортовий виряд, як взуття і костюми, треба було організувати на чорнім ринку. Управа табору дбала, щоб ми не копали м'яча великим пальцем босої ноги і не грали відбиванки в костюмі Адама і Еви. До того деякі любителі і фанатики спорту жертвували свій час і матеріал для

шиття і прання в разі потреби. Для виїздів поза межі оселі спортсменів і деякі глядачі мали до диспозиції військові вантажні авта, а то й автобуси. Тренінги відбувалися менше-більше систематично у всіх видах спорту. Найбільшим зацікавленням і успіхом втішались копаний м'яч і відбиванка. Ці ланки були найкраще зорганізовані і репрезентовані. Не було майже дня, щоб не відбувалися ігри чи змагання. Зима в Баварії була відносно легка, тому спортові заправи й імпрези відбувалися майже без затримки.

Організоване дозвілля

В ділянці організованого дозвілля втішались популярністю розгрівки і турніри стук-пуку. Ланка шахів була прекрасно зорганізована. Відбувалися регулярні шахові розгрівки і турніри за мистецтво, які притягали гравців-шахістів з-поза табору.

На закінчення першого сезону взимі 1945 р. відбулася спортова новорічна забава. Це була маркантна подія у цьому секторі, яка принесла дуже позитивні наслідки в спортивно-соціальному житті оселі. Прекрасно прибрана заля (сніг з вати, звисаючий на нитках зо стелі — приготували наші молоді красуні), різноманітність товариських ігор, прекрасна оркестра полонили наші серця і уяву. Старша генерація підтримала нас морально і матеріально, влаштуовуючи смачний буфет і стимулюючи нас до участі. Приємна атмосфера цієї імпрези відбилася відгомоном поза межами оселі і принесла нам признання і похвали окупаційної влади.

Тіловиховання

Руханка — підставова ділянка для тренінгу у всіх видах спорту і тіловиховання — була у програмі української гімназії. Не знаю точно, хто був відповідальний за її проведення. Я особисто, коли просили, віддавав мій вільний час, хоча не мав для цього відповідного знання і підготовки, маючи лише охоту і запал молоді людини.

Легка атлетика

Ця ділянка була трохи занедбана, і лише Пласт плекав її більш інтенсивно у формі маршів, бігів з перешкодами тощо. Все ж таки мушу згадати біг на п'ять кілометрів. В дискусії про фізичну витривалість наших спортсменів хтось підніс думку влаштувати змагання в бігу на довший дистанс. Вирішено, що біг на п'ять кілометрів буде задовільний. Трасу визначив я кроками, старт перед будинком нашої таборової поліції, яка, маючи молодих і загартованих у боях людей, завжди цікавилася спортом і в разі потреби брала нас під свої охоронні крила. Біг кінчався перед будинком таборової адміністрації. Треба признати, що цей біг відбувся згідно з усіма міжнародними правилами і регуляціями: судді, золоті хронометри пачкарів, пістоля поліції, паперова лента, доставлена Пластом і т.д. Найцікавіше було те, що хоч дата і місце змагань були визначені і відповідно оголошені, списку змагунів не було до самого початку змагань. Я особисто, як головний суддя, не мав брати участі в змагу. Та коли прийшов момент старту, більшість, на чолі з Влодком Каміонкою, заявила, що бігти не будуть, якщо я з ними не побіжу. Не було ради. Судейство перебрав мгр. В. Заяць, службовець УНРРА, а я побіг... Вислід неочікуваний — бачимо на знімку.

Перед стартом

Змагуни стартують

Перший змагун прибігає до мети. Чи пізнаєте?

Кошиківка

Тяжка технічно, вимагаюча від змагуна специфічних якостей і частих регулярних тренінгів, була менше популярною. Однак коли прийшлося стрічати клуб "Лев" у нашому таборі, ми виступили в повному складі. Не пригадую собі точного висліду змагань, але здається мені, що "Лев", кращий технічно, виграв змагання. Суддював Бучкевічус, литовець.

Фрагмент із змагань під час "Свята Весни" 1946 р.

Змагуни "Січі" і "Лева" 1946 р.

Відбиванка

Подібно, як копаний м'яч, відбиванка мала в оселі спеціальне, упривілейоване місце. Не було, мабуть, дня, щоб не відбувались тренінги, турніри, а то й змагання. Наше жіноцтво мало тут також поле до попису. В склад жіночої дружини входили: Тося Венгринович, Велта (лотишка), Марійка Бучацька, Ліда Індра, Олена Бучацька.

Відбиванкова жіноча дружина

У склад чоловічої дружини входили: Юрій Бучацький, Модест Венгринович, Юрій Городиловський, Осько Жидяк, Матвій Мелешко, Влодко Лодинський, Ю. і Б. Пашуки, Іван Плювак, Роман Припхан.

Змагання з Польонією

1-а відбиванкова чоловіча дружина

Копаний м'яч

Як вже було згадано, не було в таборі людини, яка не чула б про таборову дружину копаного м'яча "Січ". Хоча в цей час не було в таборі відповідних "медіа" для оголошування змагань, глядачів завжди було багато. Ентузіастів гравців також не бракувало, і треба було створити паралельну дружину, яка гідно нас час до часу репрезентувала б і з якої ми могли б доповнювати склад репрезентації.

Резерва... В центрі: Мирон Руснак — "менеджер"; справа Лодинський, зліва Кавка

1-а дружина "Січ". По боках "менаджери" дир. Масник і д-р Віршук

Наша одинадцятка вбігає на грище до двобою з "Польонією"

Стріча з поляками

Одним з маркантніших змагань в таборі була стріча з поляками — мешканцями оселі в 1946 р. Атмосфера була напружена. Поляки виступили в найкращому складі, маючи гравців випозичених з інших таборів. Наша дружина також не дармувала і приготувилась за честь і славу України. Ми відчували брак Мікльоша. Вислід у нічию був нашим моральним виграшем. З тих змагань я вийшов фізично пошкоджений, і на старші літа відчуваю болі голови і карку після стрічі "сам на сам" з головним напасником "Польонії".

Найбільше емоційні й імпозантні змагання, які я мав змогу пережити, були, без сумніву, змагання Північ — Південь американської зони, зорганізовані Радою Фізичної Культури на закінчення сезону спортивних товариств які відбулися 1-го грудня в Авгсбурзі на площі УСТ "Чорногора" в українському таборі "Сомме Казерне". Участь брали області: Ансбах, Ашаффенбург, Регенсбург проти Авсбургу і Мюнхену. Провідником "Півночі" був дир. Масник, колишній меценат футболу на Лемківщині (Сянік), капітан — Гошовський, суддя В. Гнатик. Склад дружини "Північ": Юрій Бучацький, воротар ("Січ", Регенсбург), Чубко, ("Дніпро", Бамберг), Шапка ("Дніпро", Корнберг) — оборона; Гошовський ("Буревій", Ноймаркт), І. Товпаш ("Дніпро", Байрот), Барановський ("Дніпро", Байрот) — поміч; Муць ("Буревій", Ноймаркт), Бачинський ("Дніпро", Байрот), Благута ("Буревій", Ноймаркт), Товпаш ("Дніпро", Байрот) і Климчук ("Дніпро", Байрот) — напад. Вислід в нічию — 1:1.

Повний склад Півночі і Півдня

Виховання молоді (фрагмент)

Одною з важливіших подій в оселі Ганггоферзідльонг в ділянці виховання молоді було зорганізування вишкільного курсу для провідників літніх таборів для дітей. Курс, під патронатом УНРРА — ІМКА, відбувся 1-30 травня 1947 р. На жаль, зараз після закінчення цього курсу я виїхав до Бельгії. Сестра моя Олена після закінчення цього курсу одержала пост голови дівочого табору в Мосгамі вліті 1947 р., де наша молодь набирала сили і вчилася практичних занять на свіжому повітрі і при добірному харчуванні.

And whoso shall receive one such
little child in my name receiveth me

Fellowship, Freedom, Honour
Democracy and Christianity

THIS IS TO CERTIFY that

Buczackys Juris

did attend the

INTERNATIONAL STAFF TRAINING SCHOOL
FOR BOYS' AND GIRLS' SUMMER CAMPS

sponsored by

WORLD'S YMCA/YWCA

in cooperation with

US ARMY, UNRA and AJDC

This diploma signifies, that the above person did accredit himself in a
worthy, conscientious and honourable manner and completed his courses

for *Program Leader* successfully.

29th May 1947

J. J. J.
DEAN OF THE SCHOOL

W. Schmidt
SCHOOL DIRECTOR

Joseph J. J.
STUDENT COUNSELLOR

EUCOM Constabulary
Athletic School

Stuttgart-Degerloch
US Zone Germany

DRUCKEREI MARTIN H. SCHMIDT WÜRZBURG

Група курсантів у Дегерльоху

При кінці хочу згадати деяких спортсменів, завдяки яким "Січ" стала надзвичайною дружиною, а про яких я не згадав перше, а саме: Муць О., Дорош Е., Новаківський С., Медведчук Іван, Касіян Микола, Савка Богдан, Кутний Богдан, Мікльош Ясьо, Гарасим Володимир, Ходань Стасьо, Куцан Богдан, Закалужний Володимир, Маркевич Ростислав, Дейчаківський Микола, Чобич Микола...

Коли створилася українська репрезентація, яка брала участь в Олімпіаді ДіПі, її душею і активним змагуном був Влодко Кобзарь.

Світла і тіні

Найбільшим недоліком у спортовому житті нашої оселі була відсутність фахових тренерів, брак відповідного харчування та належного спокою. Хоча вільного часу було багато, однак деякі "регулярні" гравці через особисті перешкоди — зміна місця перебування, студії, підсилення своїх фінансів і т.п. — не приходили часом на важливі змагання чи розгрівки. Це відбивалося негативно на висліді змагань і на моралі гравців-змагунів. Однак у таких випадках ми знаходили потрібний "модус вівенді", доповнюючи "на скору руку" кадри "асів" завжди готовою до "бою" нашою резервою.

Успіхи нашої "Січі" треба приписати в першу чергу завзяттю, витривалості, любові до рідного, умінню поборювати перепони, шляхетності в поведінці супроти противника, респектові до себе самого і до відповідальних за організацію людей з боку гравців-змагунів, а також у великій мірі ширій співпраці цілої нашої громади оселі на чолі з її управою. Не зважаючи на перепони в невідрадних умовах таборового життя політичних скитальців, наша громада в цілості здала іспит зрілості перед окупаційною владою і світила прикладом моральних вартостей іншим етнічним групам. Спортивно-виховне життя не тільки черпало з неї життєдайні сили для свого існування і розвитку, але своєю динамікою також скріплювало моральні вартості цієї громади. Думаю, що до деякої міри позитивні якості цього життя вплинули на скоріше і гладше переселення за океан.

В моменті писання цих рядків згадую в пошані тих активних спортсменів, що відійшли від нас у вічність. Нехай цей короткий спогад буде для них подякою за їхню жертвенну участь, а для грядущих поколінь заохотою до праці над собою і тим самим, для добра нашої Батьківщини.

March 26, 1946

To Whom It May Concern:

This is to certify that the bearer of this note
B u c z a c k y j, Jurij, G 08562062, is Sport Leader of the
Ukranian Group.

As Sport Leader he has been entrusted with the Sports
Equipment such as balls, nets, etc., all of which have been
recorded with the Manager of the Gymnasium.

Approved by

V.G. Pfommer
(V.G. Pfommer)
Welfare Officer

Дівоча відбиванкова дружина, 1948 р.

УКРАЇНСЬКИЙ СПОРТ У РЕГЕНСБУРЗІ

Німеччина капітулювала 8 травня 1945 року. Довга і жорстока війна скінчилась. Всі народи раділи і на руїнах брались до нового життя — відбудови.

Та для нас, українців, не було причин до радості, ні вдома на Україні, ні на еміграції, в Німеччині. Над нами, які опинились по стороні переможних альянтів, зависло страшне слово: насильна репатріяція! А це для багатьох означало певну смерть! Однак час працював у нашу користь, настали великі зміни в командуванні американської армії, прийшов генерал МкНарні, який вороже ставився до комунізму і заборонив примусову репатріяцію. В тім була й велика заслуга звернення Папи Пія XII до президента Трумана.

Коли минула страшна небезпека, тоді українське життя почало розвиватись, як пробуджена весна. Постали табори ДіПі, якими опікувалась УНРРА, а американська військова адміністрація взяла над ними охорону, даючи до диспозиції мешкання, брак яких відчувався в знищеній війною Німеччині.

Одною з найкращих станиць для спорту був чудовий табір у Регенсбурзі на Ганггоферзідлунг. Приватні мешкання, забрані від робітників при літаках Мессершмідта, школи, лікарня, пекарня і крамниці — все було віддане в руки української управи табору. Посадником табору став Я. Сербин, прихильник спорту ще з рідних сторін. Річ ясна, що ціла таборова управа на кожному кроці підтримувала спортові починання, так що витворилась дуже добра атмосфера для спортової праці.

Першими піонерами спорту, що заснували УСТ "Січ" у Регенсбурзі, були Гриць Масник, В. Величко, Юрко Бучацький, Зенон Корчинський, Матвій Мелешко, Володимир Вірщук, Роман Хаджай, д-р Іван Жовнірович, і багато інших, імена яких призабулись. Табір був великий, недалеко чудового міста над Дунаєм. Однак у таборі в той час були тільки площі для відбиванки і кошиківки, а копаний м'яч треба було грати на площі сусіднього села Цігетсдорф. Про ці перші місяці існування т-ва "Січ" Роман Винник подає такі інформації:

"Я приїхав до Регенсбургу в грудні 1945 р. до 8-ої класи гімназії, щоби здавати матуру. Вже тої зими деякі симпатии спорту почали організувати дружину копаного м'яча. Такі особи, як брати Лодинські, св. п. Зенон Корчинський, Я. Сербин, п. Маланяк, В. Величко, Стефан Жук, та численні любителі футболу зі Синевідська Вижного були моторами, які вже в березні-квітні 1946 р. виставили дружину копаного м'яча, яка розгравала "мечі" на спортовій площі села Цігетсдорф, приблизно один кілометр вище від нашої оселі.

Різні панове постарали виряд (штанці та сорочки з ІМКА, штуци які хто мав, бандажі з лікарні), а пп. Стефан Жук і Василь Коваль набивали "корки" до різних пар черевиків, щоб можна було запрезентуватись. Перший "меч" (вислід 1:1) ми розіграли з польською дружиною оселі, капітаном якої був Юрек Купецкі. (Тоді ще оселя була національно мішана). Ми виступили в складі: капітан і воротар Юрій Бучацький, оборона — В. Каміонка, І. Плювак, поміч — О. Бартків, д-р Ю. Дицьо (позичений з Ноймаркту), С. Жук, напад Р. Винник (Лис), Цох, М. Чобич, Бойко і "Со-со" Стасюк. (з листа до редакції)

Ланка копаного м'яча

До Регенсбургу я перейшов жити вліті 1946 р. Працюючи в УНРРА, одного дня я стрівся з дир. Грицем Масником, колись головою СТ "Лемко" в Сяноці, де грав в 1940-1942 роках. Він запропонував мені переїхати з Бамбергу до Регенсбургу. В той час в "Січі" грали: на воротах Чаплинський, на обороні Чобич і Баторфальви, на помочі Лаврин, Роман Припхан і я, а в нападі Олесь Муць, Євген Дорош, Настюк і Дідушак. А змагалась дружина з українськими командами з Байройту, Ноймаркту, Мюнхену, Міттенвальду і Авгсбургу. Також грали з німецькими слабшими дружинами. Та з кінцем 1946 року почали появлятися нові добрі змагуни з рядів нашої дивізії, а саме Ростик Маркевич, Богдан Кутний, Роман Бойцун, які дуже скріпили нашу дружину. Також у недалекому містечку Ноймаркті була дуже гарна футбольна команда, де грали: славний змагун СТ. Україна-Львів і СК Русь-Ужгород Володимир Кобзар, Микола Гошовський, а також дуже добрий середущий помічник Томко, словак із Кошиць. Коли "Січ" почала здобувати кращі і кращі успіхи, то й ці три змагуни перейшли до Регенсбургу і скріпили нашу дружину.

Також у проводі "Січі" настали великі зміни. Провідником обрано Володимира Корчинського — всі його звали "виховником." Як добрий організатор він сконсолідував успіхи дружини, завів регулярні тренінги, запровадив дисципліну. А тоді приступлено до важливої справи: будови власної площі в середині табору.

Члени всіх спортових ланок, старі й молоді, кинулись до роботи, і по кількох місяцях площа була готова. Відбулась велика парада: посвячення площі о. Пантелеймоном Шпилькою в присутності цілого табору, а також представників І РО та німецької адміністрації.

Було в нас тоді велике почуття гордості і піднесення. Українці показали перед всіма, що вони не руйнують, а будують, що в оселі є порядок і збереження власності домів, а це для німецької адміністрації було в той час дуже важливе. До сьогодні вони з респектом згадують українців.

Рік 1947 пройшов для "Січі" успішно. Добра організація й співпраця давали добрі висліди. "Січ" почала більше і більше висуватись на передове місце між українськими дружинами на терені Німеччини. Найбільшими конкурентами "Січі" в той час були "Лев" (Міттенвальд) і "Дністер" (Цуффенгавзен). Рівень гри з кожними змаганнями зростав, а деякі змагання стояли на високому рівні. Пригадую, вирішні змагання для "Січі" були в Новому Ульмі, де грав славний змагун київського "Динамо" Макар і також багато інших добрих змагунів. Січовики кинулись завзято на противника й виграли високо 5:1. "Січ" в той час грала в такому складі: Бойцун на воротах, на обороні Новаківський і Баторфальви, на помочі Гошовський, Томко і Кутний, а в нападі Муць, Дорош, Кобзар, Коханюк і Маркевич. Наша дружина грала добре, була зіграна й здисциплінована. Новий рік 1948 приніс для "Січі" нові великі підкріплення. З дивізії прийшли добрі змагуни в особах Івана Медведчука, Миколи Касіяна, Степана Лютака і Володимира Арндта. Це вже була поважна сила з великим знанням свого ремесла, вирівняна на всіх позиціях з чудовим нападом і добрим стрільцем, яким був Ростислав Маркевич. "Січ" мала все більші й більші успіхи, почала високо бити своїх противників, а також вигравати з німецькими сильними

дружинами. Пізніше дійшло до того, що німецькі обер-лігові дружини (професійні) брали українців до своїх клубів. Тут треба згадати: Богдана Куцана, Володимира Закалужного та Івана Медведчука.

На цьому кінчаю свою частину історії "Січі", бо через контузію я перестав грати і старався виїхати до Америки. Далі буде продовження воротаря "Січі" й української збірної дружини: Миколи Касіяна.

Шахова ланка УСТ "Січ"

Дуже активною була також ланка шахів в таборі. По капітуляції Німеччини по стороні альянтів опинились вся сметанка українських шахістів на чолі з д-р Федором Богатирчуком, чемпіоном України, великим конкурентом майстра світу Михаїла Ботвінніка. Богатирчук геніальний шахіст світового масштабу. Також в Авгсбурзі замешкав великий теоретик шахів проф. Олекса Селезнів. До Парижу доля занесла проф. Степана Попеля, колишнього чемпіона Львова і західніх земель.

У 1946 році відбувся з'їзд українських шахістів в місті Бад-Верісгофен при участі понад 100 шахістів, який організував Роман Савчак, ланковий шахів при Українській Спортивній Централі. На з'їзд приїхали оба наші чоловіки шахісти д-р Ф. Богатирчук і проф. О. Селезнів, і вся шахова братія з цілої Німеччини. То була наша перша і остання шахова "олімпіада", якої не вдалось вже більше повторити, ні в Німеччині, ні вже тут на терені США і Канади. Д-р Ф. Богатирчук у той час на терені Німеччини не мав собі рівного, він бив всіх інтернаціональних і німецьких майстрів. Навіть колишній чемпіон світа Е. Боголюбов вже не міг дорівняти Богатирчукові.

На закінчення з'їзду д-р Богатирчук дав симультанку, граючи нараз проти 37 шахістів учасників того з'їзду.

Від самого початку табору в Регенсбурзі була сильна шахова дружина при "Січі", яка змагалась із шаховими українськими дружинами з Мітенвальду, Авгсбургу, Байройту, Берхтесгадену і Мюнхену. Також змагалась з місцевими німцями і лотишами.

У. С. Т. „С І Ч“
РЕГЕНСБУРГ

**Другі
українські дружинові**

ШАХОВІ ЗМАГАННЯ
за першенство американ. зони Німеччини
7 – 10 березень 1947

У шаховій ланці "Січі" брали участь шахісти: Андрій Юсип, Сидір Новаківський, Мирон Утриско, Ігор Трутенко, Всеволод Трутенко, Роман Припхан, Борис Бзовий, Василь Чурма, Евстахій Крикевич і багато інших.

Найзавзятіші партії відбувались в розгрівках за мистецтво "Січі" між Андрієм Юсипом і Сидором Новаківським. Такі партії часом тягнулись до пізньої ночі, а навіть доводилось відкладати на другий день. При тому не обійшло без "кібіців".

В Регенсбурзі відбувся в 1947 році великий міжнародний шаховий турнір, в якому перше місце зайняв безконкурентно д-р Ф. Богатирчук, випередивши славного

Шаховий турнір, Регенсбург 1946 р.

німецького майстра Унцікера і совєтського майстра Вотковського.

В Мюнхені наша шахова репрезентація відбула кілька змагань з репрезентацією Баварії, а одні змагання скінчились вислідом 5:5, а це було великим успіхом українців.

Найліпшими українськими шахістами, які брали участь у збірній, були: Віктор Яблоків, Осип Андрушків, Кузьма Куць, Лев Блонарович, Роман Савчак, Роман Якимчук і Тарас Лушпинський.

Відбиванка УСТ "Січ"

Спортове життя оселі процвітало, а до того у великій мірі спричинились спортові ігри відбиванка й кошиківка. Між українцями відбиванка була улюбленим спортом на рідних землях.

Славна була чоловіча дружина відбиванки "Січі", яка завжди змагалась за перше місце із своїм найбільшим конкурентом "Левом" з Міттенвальду. До нині згадуємо ті великі двобої двох найкращих відбиванкових дружин на еміграції. А грали вони із серцем і великим завзяттям.

В тих часах до ланки належали такі змагуни: Орест і Роман Припхани, Юрій Городиловський, брати Пащаки, Осип Жидяк, Іван Плювак, Микола Лаврин, і Осип Бартків. Капітаном дружини був Орест Припхан, дуже амбітний, енергійний та ельоквентний змагун. Він був найкращим типом змагуна, що "душу й тіло рве до бою."

Відбиванка, тому що було в таборі кілька площ, гралась від ранку до вечора. А в тім була велика заслуга жінок, яких було в оселі кілька дружин, а саме перша і друга дружини "Січі", гімназійна дружина "Бескид", а також дружина Пласту. У першій жіночій дружині "Січі" змагались: Ольга Кобзар, Євгенія Новаківська, Стефанія Дорош, Ярослава Баторфальви, Володимира Кавка, Ліда Боринюк і славна Велта (лотишка).

Тепер з перспективи часу ми всі мило згадуємо ті приємні часи нашої молодости. Знову й знову вертаємося споминами до нашого коханого табору на оселі в Регенсбурзі. А час летить.

ТРИДЦЯТЬ П'ЯТЬ РОКІВ ТОМУ (5:1)

На весні 1948 р. з ініціативи "Ради Фізичної Культури" в Німеччині, якої головою був проф. Іван Красник, створено футбольну репрезентацію "УКРАЇНА", яка мала змагатися в рамках так званої "Олімпіади ДіПі". У склад цих репрезентацій входили: "Україна", "Мадярщина", "Югославія", "Литва" і "Естонія".

Покликано найкращих під ту пору українських футболістів. Зв'язковим капітаном назначено мгр-а Кравчишина, а тренером Володимира Кобзяра. Осідок репрезентації "України" був у таборі Ганггоферзідлунг — Регенсбург. Посадник табору Я. Сербин і також ціла таборова управа поставилася до змагунів дуже прихильно. Всі змагуни дістали житлові приміщення. Почалися тренінги і спарингові змагання, а опісля олімпійські змагання:

УКРАЇНА — ЮГОСЛАВІЯ 5:1	(Ляндсгут)
УКРАЇНА — МАДЯРЩИНА 5:1	(Регенсбург)
УКРАЇНА — ПОЛЬЩА 1:1	(Авгсбург)
УКРАЇНА — ЛИТВА 4:4	(Авгсбург)
УКРАЇНА — ЕСТОНІЯ 3:0	(воковер)

Україна втратила дві точки. На щастя Польща і Литва також утратила по дві точки. Олімпійський комітет велів розіграти всім трьом дружинам рішальні змагання за перше місце. Реченець змагань назначено на п'ятницю 12 і суботу 13 листопада 1948 р. в Мюнхені, на площі Гохшульплац при Унгерерштрассе. В четвер 11 листопада в пополудневих годинах приїжджаємо до Мюнхену і розміщуємося в "Українському Червоному Хресті" на нічліг. Ввечорі мали ще приїхати: Б. Куцан, І. Горський, Я. Мікльош і В. Закалужний. На жаль, прибув тільки В. Закалужний. Наше керівництво було примушене зробити зміни в складі дружини. Прийшлося ще В. Кобзареві натягати футболівки. Настрої серед змагунів не були оптимістичні (брак таких змагунів зродив сумнів). Кобзар казав усім змагунам піти в кіно, щоб себе відпружити перед такими відповідальними змаганнями.

Це був чудовий музичний фільм, назва якого була "Дер унбеканнте Зінгер". Головну роль грав італійський співак Джіно Россі. Вертаючися, всі ми підспівували італійські мелодії. На другий день у п'ятницю 12 листопада по полудні стали на площі перед суддею, німцем Цімсом, виструнчені під мелодію українського і польського гимнів збірні "України" і "Польщі". Свисток судді і почалися ці надзвичайно важливі змагання в складі: М. Касіян, Л. Стасюк, С. Ходань, М. Дейчаківський, І. Медведчук, С. Лютак, Р. Маркевич, В. Закалужний, В. Кобзар, В. Гарасим, Б. Савка. Змагання почалися дуже нервово, однаке скоро прийшло до зрівноваженої гри, підчас якої було багато чудових акцій. Суддя закінчив змагання 5:1 в користь "України". Традиції з Ляндсгуту і Регенсбургу додержано. Ворота в цих змаганнях здобули: Кобзар — 2, Закалужний — 2, Маркевич — 1.

На другий день 13 листопада змагання "Україна" — "Литва". До цих змагань "Україна" виступила в тому самому складі, що проти "Польщі", тільки за контуженого Дейчаківського грав Кутний. Змагання були гострі. Литовці час від часу вживали дуже гострої гри. Змагання добігали до кінця, а на показнику виднів вислід 5:0 для "України". Це гарний вислід, але псує традицію наших перемог 5:1. Прихильником традиції виявляється Медведчук, який протягом цілих змагань цілковито "заткав" литовських напасників. За його руку на карному полі суддя диктує 11-ку, яку литовці замінюють на гол. Не маємо за це претенсій до Медведчука, адже хтось мусить дбати за традицію, коли всі за неї забули. Чути останній сюрчок судді, змагуни прощаються, публіка заливає грище а серед натовпу з'являються сині й жовті кольори костюмів змагунів, переможців "Олімпіади ДіПі", яких глядачі виносять у тріумфі з площі. Ворота в цих змаганнях здобули: Маркевич — 3, Закалужний — 1, Лютак — 1.

У висліді ніхто з наших противників "Олімпіади ДіПі" не може похвалитися, що дістав менше за 5:1. Тільки естонці вийшли краще, воковер 3:0 врятував їх від "п'ятірної" порції.

Прощаємося з болільниками футболу і від'їжджаємо до Регенсбургу, де нас чекають змагання "Січ" проти "Гогенфельс" (поляки). Поляки, довідавшись, що майже всі змагуни "Січі" грають у збірній "Україна", будуть втомлені по двох змаганнях і ледви чи зможуть ногами рухати, не хотіли перекласти змагання на інший реченець.

Ми приїхали до Регенсбургу пізно вночі. Ентузіастично вітали нас мешканці табору з посадником на чолі. На другий день публіка вщерть заповнила площу, щоб, побачити, як ми справимося в третіх під ряд змаганнях. Ми, змагуни, зробили своїм болільникам футболу велику приємність. Вислід змагань не інший, а 5:1! Три дні підряд 5:1!

Під час змагань я почув, як один з польських змагунів заговорив до свого товариша, показуючи на Медведчука: "Попачсен, колего, як тен гайдамака гра". Відповідь була така: "Пане колего, та ту зебраласен цала еС еС дивізія".

По закінченні олімпійських змагань преса писала про збірну "Україна" так: "Чи може бути краща похвала за цю почесну назву? Нашим футболістам, що перемогли югославів, угорців, поляків і литовців, нашим змагунам, що в шістьох важких матчах здобули для нас золоту медалью "Олімпіади ДіПі", складаємо від імени всієї української спортової громади нашу подяку. Вони виконали своє завдання".

Так, це був тріумф українського футболу на еміграції, тільки насувалася думка, чому цей переможний приїзд до Регенсбургу не був в Києві, Львові або Ужгороді, з вислідом 5:1?

Після закінчення олімпійських футбольних ігор провід "Січі" постановив звернутися до наших репрезентантів з пропозицією залишитися як цілість у Регенсбурзі і розгравати змагання з сильнішими чужинецькими клубами. Майже всі змагуни (з виїмком Куцана та Горського) зобов'язалися брати участь. "Січ" стала членом німецького футбольного зв'язку. Всі змагання, які опісля відбувалися, мали міжнародний характер.

В серпні 1948 р. почалися раціональні тренінги, до яких згодом заангажовано чеха Сімонека (колишній тренер С. Т. "Україна"). Стягнувши до своїх лав майже

всіх наших репрезентаційних змагунів, регенсбурзька дружина стала без сумніву найсильнішою українською дружиною.

Для матеріальної підтримки дружини створилося "Товариство Прихильників УСТ Січ", члени якого оподатковувалися в користь дружини. Крім цього великої помочі зазнало Т-во від управ місцевого та поближких таборів.

Нормальний склад дружини творили: Касіян та Чарнецький воротарі, Ходань, Арндт, Стасюк оборонці, Лютак, Медведчук, Гарасим, Дейчаківський, Кутний поміч, Савка, Коханюк, Кобзар, Закалужний, Маркевич, Зарицький напад. Крім них грали ще Камат, Душинський, Воганка, Дорош. В тому складі протягом 10-ти місяців "Січ" розіграла цілий ряд мистецьких змагань за чашу і товариських. В цьому короткому часі "Січ" стала пострахом серед футбольних дружин. Одна з найбільших — це перемога над оберліговою дружиною "Ульм 46" 4:6, ФЦ Бамберг 0:1, АСФ ХАМ, реміс у Штравбінгу, добуття звання "Оберпфальцер Покальмайстер", перемоги над клубами крайової ліги Вайден, РТ і високі перемоги над дружинами окружної ліги та ДіПі дружинами.

Важливіші висліди: в Ляндсгуті репрезентація югославів — Січ 1:4, Бургенденфельд АСФ Хам — Січ 0:8, в Хамі АСФ ХАМ — Січ 1:4 і 2:3, в Бамбергу ФЦ Бамберг — Січ 0:1, у Штравбінгу ФЦ Штравбінг — Січ 3:3, в Гофі ФЦ Гоф — Січ 0:2, в Байроті ФЦ Байрот — Січ 3:3, в Ляндсгуті Ляндсгут — Січ 0:2, в Ульмі Ульм 46 — Січ 4:6, в Баєрфурті (франц. зона) Баєрфурт — Січ 4:4, в Мюнхені Довбуш — Січ 0:7 та в Регенсбурзі Січ — репрезентація чехів 12:1, Січ — Блискавіца 4:0, Січ — Ян 4:5, Січ — Амберг 10:2, Січ — Вайден 2:1, Січ — РТ 2:2 і 2:1, Січ — Довбуш 6:1, Січ — Лехуф 10:2. В змаганнях за чашу Баварського Футбольного Союзу "Січ" відпала в півфіналі, після прогри в Інгольштадті з ФФЛ Інгольштадт.

У 1949 р. в наслідок посилення еміграції "Січ" слабне, обмежується до слабших противників і змаганням в Ділінгені офіційно закінчує своє існування.

Найкраще віддзеркалення успіхів "Січі" — це рецензії в німецьких спортових і українських часописах, з яких деякі наголовки наводимо:

"Дружина першої Ліги переможена українською одинадцяткою 4:6. Ульм 46 (Оберліга) — Січ Регенсбург 4:6 (4:2)".

"Велика перемога Січі".

"Регенсбурзька Січ перемагає Амберг 10:2".

"Січ у боротьбі за чашу".

"Нова перемога січовиків".

"Баварські змагання за чашу повні несподіванок, Січ перемагає Вайден 2:1".

"Січ продовжує свій переможний похід, ФЦ Бамберг — Січ 0:1".

"Січ стає пострахом змагань за чашу, ФЦ Гайдоф — Січ 2:5".

"Переможний похід Січі триває, УСТ "Січ" віддячує за програну СТ "Україна" (ФЦ Бамберг — Січ 0:1/0:1)".

"Від перемоги до перемоги! УСТ "Січ" громить ляндеслігову дружину в змаганнях за чашу Баварського Футбольного Союзу!".

"Переможець змагань за чашу Оберпфальцу відомий, Січ — РТ Регенсбург 2:1".

РТ Регенсбург — УСТ «Січ» 2:2 (1:0)

З великим зацікавленням очікувані змагання між РТ, останнім німецьким претендентом із округи Оберпфальц на чашу Баварського Футбольного Союзу і УСТ «Січ», закінчилися по гострій, нервовій, двогодинній грі в нічию. Здавалось, що РТ, одна з найслабших дружин лянделіг, не становитиме жадної перешкоди в переможнім поході «Січі» по чашу. Та гра показала, що РТ зіграна, бойово дружина і легковажити її в жадному разі не можна.

Від першої хвилини гра швидко, дуже гостра. Позначується легка перевага «Січі», та на диво сьогодні стрілово зле дисцинований напад «Січі» не використовує безлічі нагод стрілити гола. Приходить шанс для німців — вони його використовують і в 23 хв. добувають ворота. Так і розвивається гра, і в 30 хв. перерва.

різняє і три рази під ряд б'є по воротах «Січі». Три рази претарно втручається Кассіян, що сьогодні був феноменальний. Гра наближається до кінця. Ще кілька нагод підвищити вислід липають, на жаль, не використаними, — і здається, закінчиться заслуженим вирашем «Січі». Та тут несподівано в 88 хв. проривається лівокриловий РТ (до речі, кайкраший змагун РТ), замішання під ворітьми «Січі», стріл і 2:2. Ще хвилинка гри і суддя свідче кінець. По короткій перерві змагання йдуть далі. Гра продовжена на 30 хв. (15 і 15). Та й цієї півгодини не змінило вислуду. Перших 15 хвилин належить «Січі», других, майже цілком, РТ, що безперервно бомбардує ворота «Січі». Що «Січ» вийшла ціло з тієї ситуації, це завдячує Кассіянові, що жертвенно й притримав боронив і не зв'язуючи на птн-

Sitsch setzt Siegeszug fort

FC Bamberg — Sitsch Regensburg 0:1 (0:1)

Enttäuscht zogen die Zuschauer am Samstag abend nach Hause; denn der Bamberger Club bot seinen Anhängern wieder einmal eine recht karge Kost. Auch diesmal

gelang es der urrainischen Bezirksklassenmannschaft aus Regensburg neben Weiden einen Vertreter der bayerischen Landesliga zu besiegen. Bereits in der zweiten Spielminute erzielte der Halbrechte Mechanik mit Direkt-

FC Bamberg — USV Sitsch 0:1 (0:1)

USV Sitsch hat das Freundschaftsspiel gegen den Landesligisten FC Bamberg gewonnen. Das erste, prachtvoll vom Halbrechten geschossene Entscheidungstor fiel bereits in der 3. Minute. FC Bamberg konnte trotz großer Bemühungen nicht ausgleichen. Die Heimmannschaft war mit drei Toren

Sitsch Regensburg nun auch Pokalschreck

FC Haidhof — Sitsch Regensburg 2:5 (0:2)

Einen schwarzen Tag hatten die Grünweißen beim heutigen Pokalspiel gegen Sitsch. Die Elf war gegen den letzten Sonntag nicht wieder zu erkennen. Die Platzherren drängten von Anfang an. Bei einem der Gegenangriffe konnte Nerl einen Straßstoß, von Böckel verursacht, um das 16. Metere

Від перемоги до перемоги!

УСТ «СІЧ» врятує лянделігову дружину з змагань за чашу Баварського Футбольного Союзу!

ФЦ ГАЙДГОФ — УСТ «СІЧ» 2:5 (0:2)

Останні дні перед Воскресінням тільки й мови було, що про ці змагання. Хоч, в останньому часі не надто в формі, все ж належить до найнебезпечніших дружин в лянделізі — як Мільбург в Оберлізі. Їхній останній вираз із Швабена, Авгсбург це підтвердив. Щоду нічого дивного, що навіть найбільш фанатичні 100% патріоти «Січі» очікували ці змагання з найбільшим напруженням та деяким побоюванням. Це досягло в свій день змагань.

Чудова днина. Правдиве свято пробудження природи до життя. По святочнім обіді та такому ж настрої зібралася спортова публіка перед домішкою «Січі». Налаштовані авта, автобуси і джипи виїжджають до Гайдгофу. На колесах виїхали раніше. Найкоммуністичніші бабусі. Підійшли до

скок оборонця на його коліна. За ним фавлюють Коханюка. Вільне близько з двадцятки. Екзекутором стає Гарасим. Гострого стрілу не може зловити воротар і вибиває. Закал'южений притомно добиває. В 3 хв. нотую 1:0 для «Січі». В 9-й гарну комбінацію закінчує Душницький новими воротами. 2:0. Гейвих підпорітних ситуації не використовують по черзі Зарницький, Закал'южений, Маркевич. Цілий час перевага «Січі». Ще 5 хвилин і перерва. Друга півгра починається сильною атакою на ворота «Січі». Німці, загріті під час перерви своїми прихильниками, тренером і зарядом, хочуть дігнати, або і перегнати. На підмогу дістають 12-го грача — суддю. Він доказує чудес (в першій півгрі добрий), щоб тільки німці виграли. Вільне на ворота «Січі». Чарнецький лаво лавить. Мимо всіх зусиль «Січ»

З ХРОНІКИ СПОРТОВОГО ЖИТТЯ В ОСЕЛІ

Щоб мати уяву про розмах і багатогранність руханково-спортивного життя оселі, подаю його хроніку за 1947 рік:

25 січня — загальні збори УСТ "Січ", на яких обрано нову управу з посадником Я. Сербином на чолі.

26 січня — шахові змагання за мистецтво області з байройтською дружиною "Дніпро" (6:0 на користь "Січі")

1 лютого — вечірні "Січі".

20 лютого — показова лекція гри в шахи як підготовка до крайових змагань.

14-21 лютого — "Січ" взяла участь у крайових пінг-понгових змаганнях в Авгсбурзі, на яких здобула мистецтво.

23 лютого — лещетарські змагання, в яких 11 юнаків взяло участь у бігу на 3 км., а 6 на 6 км.

В березні відділ молоді перевів підготовку до спортивного весняного сезону, zorganizував триденний курс теоретичного навчання спортивних ігор: відбиванки, кошиківки та копаного м'яча і розпочав будову спортивного майдану на оселі. Організації молоді беруть участь в бігу навпростець в усіх конкуренціях.

2 березня — штафетові лещетарські змагання, в яких взяли участь "Січ", Пласт і "Беркут" — гімназія. Того ж дня змагання з лотишами в столовій сітківці, відбиванці і кошиківці.

5 березня — турнір столової сітківки юн'їорів.

7-9 березня "Січ" zorganizувала крайові дружинові шахові змагання КЛМ — Мюнхен, "Лев" — Міттенвальд, "Чорноморе" — Ашаффенбург, "Чорногора" — Авгсбург і "Січ" — Регенсбург. На закінчення турніру майстер Ватковський дав симультанку на 25 шахівницях.

10 березня — змагання у столовій сітківці з вартівничою компанією 4026 з вислідом 8-1 на користь "Січі", а 13 березня у відбиванці 2:0 і в кошиківці 42:12 на користь "Січі".

15 і 16 березня 8 змагунів "Січі" взяло участь в крайових індивідуальних змаганнях столової сітківки в Ашаффенбурзі.

18 березня — закінчено шаховий турнір 2-ої групи, в якому взяло участь 18 змагунів.

22 березня — товариські змагання з першуном Регенсбургу "Ян" на 8 шахівницях з вислідом 5-3 для німців.

26-28 березня — "Січ", Пласт і СУМ взяли участь у теоретичних лекціях відбиванки, кошиківки і копаного м'яча які влаштував відділ молоді.

6 квітня — змагання в кошиківці і відбиванці з американцями; перші вийшли ремісово, другі виграла "Січ".

14 квітня — змагання з польською вартівничою компанією в копаному м'ячі, кошиківці і відбиванці; переможцем вийшла "Січ".

15 квітня — "Січ" розіграє змагання з "Триzubом" (Роттенбург: копаний м'яч — 0:3 для Тризуба, відбиванка 2:0 для "Січі" і у пінг-понгу 10:0 для "Січі").

4 травня — "Січ" II розіграла футбольні змагання з Ганакером (2:2).

11 травня — футбольний матч з "Сяном", 3:0 на користь "Січі".

15 травня — футбольний матч з німецькою дружиною Гагесдорф, 9:2 на користь "Січі".

18 травня — матч з "Чайкою" з Нюрнбергу, 8:1 на користь "Січі".

25 травня — матч зі "Степом", 7:2 на користь "Січі".

28 травня — матч з вартівничою компанією, 11:0 на користь "Січі".

1 червня — відбиванкова дружина "Січі" виграє з лотишами в Шляйсгамі: 15:4 і 15:12.

2 червня — матч з "Буревієм" (Ноймаркт) яким "Січ" здобула мистецтво регенсбурзької області.

8 червня — внутрішні клубові змагання трійок у відбиванці дружин з регенсбурзької області.

14 червня — "Січ" бере участь у відбиванкових змаганнях трійок у Авгсбурзі, а 21 і 28 червня в крайових змаганнях в Новому Ульмі, на яких "Січ I" здобула перше місце.

22 червня — матч з "Чорногорою" в Авгсбурзі, а 28 червня з німцями в Кельгаймі, "Січ" програє 1:3 і 4:5.

З огляду на це, що в липні йшла інтенсивна праця біля будови спортивної площі, майже всі змагання в копаному м'ячі відбулися на виїздах, — в Ельвангені, Роттенбурзі, Берхтесгадені і т.д. Розіграно численні змагання в кошиківці, відбиванці та пінг-понгу з різними українськими та чужими дружинами. В липні відбулася симультанка на 33 шахівницях з майстром Боголюбовим.

Майже все спортове життя в серпні відбувалося в таборах молоді. Все таки "Січ" розіграла такі футбольні змагання:

3 серпня — з "Дніпром" (3:2)

10 серпня — зі "Соколом" (0:2)

17 серпня — з "Триzubом" (1:2)

24 серпня — з "Орликом" (2:3)

28 серпня — з "Юнаком" (3:3) і з "Дністром" (0:0)

Змагання кошиківки і відбиванки 9 серпня в Нюрнберзі, 30 і 31 серпня — в Регенсбурзі. У відбиванкових змаганнях "Січ" виграла з "Юнаком" 15:7 і 15:2, програла з "Дніпром" 7:1, 15:4 і 6:15, а "Січ I" виграла з "Юнаком" 15:6 і 15:3 та з "Дніпром" 15:5 і 15:11. Жінки "Січі" програли з "Дніпром" 1:2, а виграла з "Бескидом" 2:0.

25-31 серпня відбувся в оселі Тиждень Спортової Культури.

В легкоатлетичних змаганнях січовики здобули такі місця:

У бігу на 100 м. — I місце Грешко 12.3, II Каміонка 12.5.
У бігу на 1500 м. — III Грешко 5.22
Мет булавкою — II Дорош 50.50
Стусан кулею — II Каміонка 10.10, III Венгринович
Мет диском — I Каміонка 26.49
Скок у довжінь — I Грешко 6.11, II Лаврин .44, III Винник.24
Скок у височінь — I д-р Припхан 1.60, II Дорош 1.60, III Лаврин
Жінки: біг на 60 м. — I Дорош
мет ратищем — II Новаківська 16.64, III Чипчар 14.14.
стусан кулею — I Баторфальве 7.26
скок у довжінь — V Новаківська, VI Баторфальве
скок у височінь — III Бучацька 1.20 м.

По вакаціях посвячено і відкрито нову велику спортову площу, на якій життя дуже оживилося. Часто відбувалися різні легкоатлетичні вправи, тренінги і змагання. Крім "Січі", участь брали також і інші організації молоді. До відзнаки фізичної вправності зареєстровано 136 учасників, в тому: 66 із СУМ-у, 24 з "Бескиду", 21 з "Січі", 7 студентів, 5 з Пласту, 1 з поліції і 12 неорганізованих. В жовтні, крім футбольних змагань "Січі I", відбулося 5 змагань "Січі II", яка зайняла в регенсбурзькій області друге місце.

5-6 жовтня — на крайових змаганнях в Авгсбурзі дружина кошиківки зайняла перше місце.

12 жовтня — "Січ" виграла з лотишами 60:23. У відбиванці "Січ" виграла з лотишами 2:1 та з УССК (Мюнхен) 2:0.

15 жовтня — масовий біг навпростець з участю всіх організацій молоді.

Три змагуни "Січі" взяли участь у міжнародних шахових змаганнях за мистецтво Регенсбургу: д-р Трутенко, Юсип і Чорнобицький.

2 листопада — мистецькі футбольні змагання між "Левом" і "Січчю".

4 листопада — футбольні змагання "Січі" з Ганакером.

9 листопада — "бліцтурнір" у шахах всіх національних груп ДіПі.

16 листопада — футбольні змагання "Січі" з "Чорногорою" в Авгсбурзі.

23 листопада — футбольні змагання "Січі" з "Дніпром" у Корнбергу. В оселі зорганізовано секцію боксу.

В грудні відбуто ряд лещетарських прогульок головно в Пласті і ІМКА.

25 грудня — футбольні змагання "Січі" з Регенштауфом, 1:1, а 28 грудня з югославами з Ляндсгуту, 3:1.

Цей річний перегляд спортової хроніки вказує, якою інтенсивною, багатогранною і численною була фізкультурна діяльність молоді в оселі.

Стук-пук, УСТ "СІЧ", 6 січня 1949 р.

Регенсбурзька "Січ" — Гарасим, тренер-чех, Коханюк, Кутний, Закалужний, Медведук, Савка, Камат, Лютак, д-р Н.Н., клячать: Арндт, Касіян, Ходань, Федішин

Регенсбурзька "Січ"

Володимир Кобзар і актор Богдан Паздрій

Зліва Вол. Кобзар, д-р Хрептовський, Н.Н.

Богдан Паздрій "клоунує" з тренером-чужинцем

Товариські змагання

Зліва В. Закалужний, Н.Н. (симпатик), Р. Федишин, М. Касіян, Б. Кутний, Коханюк

Посвячення спортової площі, 21 вересня 1947 р. Відбиванкова дружина "Січ": Роман Припхан, Ю. Пашук, А. Пашук, І. Плювак, Ю. Городилівський, д-р Припхан.

Змагання відбиванки

На узбіччі. Спортівці очікують закінчення перед-змагань, зліва до права: тренер-чужинець, Дозьо Новаківський, Арндт, Закалужний, Медведчук, Зарицький, д-р Віршук тримає за плечі Касіяна — брамкара команди.

Змаг з німецьким "Яном"

Змагання відбиванки — глядачі

Змагання відбиванки

День Фізичної Культури, 1947 р.

День Фізичної Культури, 1947 р.

День Фізичної Культури, 1947 р.

День Фізичної Культури, 1947 р.

День Фізичної Культури, 1947 р.

Олімпіада Ді-Пі 1948 р.

Після змагань з югославами (вислід 5:1 на користь "України") підчас Олімпіади ДіПі. Вол. Кобзар з квітами, І Кравчишин, Ходань-капітан дружини, Р. Бойцун-брамкар.

Репрезентаційна футбольна дружина "Україна". Зліва: Кравчишин, Савка, Мікльош, Гарасим, Кутний, НН., Дейчаківський, Закалужний, Медведчук, Горський, Касіян, Ходань.

Українська Репрезентація Німеччини, 30 липня 1948 р. Стоять зліва: Савка, Куцан, Медведчук, Горський, Закалужний, Дейчаківський, Гарасим. Клячуть: Мікльош, Лютак, Ходань, Касіян.

Змаг з мадярами.

СТУДЕНТСТВО УТГІ ПІСЛЯ 2-ої СВІТОВОЇ ВІЙНИ

В той час, коли українська спільнота, яка недавно змушена була покинути або насильно вивезена з рідної землі, була скерована на те, щоб якось зберегти себе від примусових вивозів "на родину", тоді почала свою діяльність висока школа УТГІ. Тут же по цей бік "залізної заслони" в Регенсбурзі, на підставі дозволу Вищого командування Американської Армії, в Німеччині, з дня 28 червня 1945 р., на острівці, в обіймах ріки Дунаю, висока школа УТГІ відновила своє навчання.

Тут треба було починати все з початку, без жадних засобів, без підручників, лябораторій, без нормальних університетських аудиторій і фінансів. Треба було сили і відваги, щоб у такому безвиглядному положенні відкривати нові перспективи для української академічної молоді. У листопаді 1945 р., гурт професорів, доцентів і лекторів з Подебрад, відновили аудиторне навчання УТГІ, до праці в якому зразу ж приступило чимало висококваліфікованих сил, які залишили свої пости в університетах та інститутах в Україні.

Перші студенти, які заповнили викладачі залі на Лібльштрассе, в Регенсбурзі, це були українські вояки німецьких і большевицьких армій, політичні в'язні, що ледве живими вийшли з німецьких концентраційних таборів, молодь, що була вивезена на примусові роботи до Німеччини, студенти — втікачі і в пізнішому часі учасники Української Повстанчої Армії, групи якої в 1947 році зі зброєю в руках промостили собі шлях в Західню Європу. Цей факт, який належить до найновішої фази українських визвольних змагань, був подивугідний. Коли ж ідеться про територіяльне походження, то з певністю можна сказати, що це була молодь з усієї соборної України. Таким чином на університетській лавці зустрілась молодь з різним вихованням і підходом до суспільного життя. Не обходилося без ударів поглядів на різні побутові та суспільно-політичні проблеми, але в цих ударах стирались непорозуміння, і молодь знаходила ту умірковану середину, яка була найкращою.

Отже, тодішня українська молодь перед вступом до Інституту переважно не займалась студіями і тому відвикла від довгих викладів. А тут доводилося не тільки напружено вислухувати лекції, але й рівночасно швидко писати, щоб з кожного викладу мати зроблений конспект. В той час робити конспекти з усіх викладів було кончею, бо за відсутністю підручників тільки з такого конспекту можна було складати іспити. Хто із студентів зумів зробити добрий конспект, той був дуже цінений, Такий конспект постійно циркулював між студентами і, щоб його випозичити, треба було довго чекати на чергу.

Так у загальних рисах на новому емігрантському етапі виглядала ситуація на студентському відтинку. Однак, не зважаючи на безвиглядну понурість буднів, академічна молодь серйозно взялась до праці. Приступаючи до студій, студенти навіть не припускали, що вони зможуть повністю їх закінчити, бо тоді сподівалися нової війни, зрозуміло між Заходом і Сове́тами, по якій мало б наступити остаточне і позитивне вирішення багатьох справ, в тому числі й української. Під таким враженням жила велика частина українського суспільства. Студенти старались цей "міжвоєнний час" використати, щоб здобути трохи знань. З часом ці сподівання війни розвіялись.

Українське студентство у Регенсбурзі в початках було зорганізоване в Студентській Секції при Українському Комітеті, яка мала своїм завданням реєструвати студентів та подавати вичерпні інформації в справі можливостей студій в університетах Німеччини. Після того, як в грудні 1945 р. відновлено в Українському Технічно-Господарському Інституті аудиторне навчання, Студентська Секція на своїх загальних зборах, які відбулися 23 лютого 1946 р., оформилась в Українську Студентську Громаду (УСГ) при УТГІ, вибравши управу в складі: Степан Рошко — голова, Іван Куземський — містоголова, Зенон Янківський — секретар, Омелян Коваль, Константин Приходько, Модест Венгринович, Осип Мазурок і Омелян Масний — члени управи.

Останню каденцію УСГ при УТГІ, в Регенсбурзі очолили: І. Куземський — голова, І. Фур — заст., Я. Дзядига, М. Коваль, Д. Білий, І. Ільяшенко, В. Верхняк — члени управи.

Перед кожною управою УСГромади, яка складалась з президії і п'ятьох референтур (кількість референтів змінювалась в залежності від потреби, а в загальному існували референтури культурно-освітня, організаційна, суспільної опіки, господарсько-фінансова і спортова), стояли два основні завдання: нести якнайширшу допомогу членам УСГ в студіях і старатися включити українське студентство в активне студентське й суспільно-громадське життя.

В першу чергу постало питання гуртожитків, де могли б приміститися студенти з інших міст. Зорганізовано три окремі гуртожитки, в одному з яких жили жінки, а у двох інших — чоловіки. Перший і основний був на острові, який оточувала річка Дунай, на Лібльштрассе 2, приміщений в тій самій віллі, де були викладові залі Інституту. Тут також була гарна інавгураційна зала, в якій відбувалися академічні урочистості (іма трикуляція, промоції тощо). Як вілля, яка колись була резиденцією Наполеона під час одного з його походів на Схід, так і цілий острівець потопали у зелені дерев, що пнулися в небо. Гарний і затишний, повний красоти природи, острівець всеціло кипів студентським життям, від викладів починаючи і спортовими змаганнями кінчаючи. Вже раннім ранком студенти вправляли руханку, а дехто плигав у глибокий Дунай. Про устаткування гуртожитків не доводиться й писати, бо це фактично були кімнати, де стояли одно біля одного двоповерхові дерев'яні ліжка, які для студентів правили не тільки за місце відпочинку, але й за стіл та стілець. Проте, кожний почував себе щасливим, що має бодай місце де переспати.

В далеко кращому положенні були місцеві студенти, що жили в оселі Ганггофер Зідльонг, яка була під опікою УНРРА, а пізніше ІРО. До речі, це була одна з осель, де житлові умови в порівнянні з іншими були кращі. В оселі жило біля 5 тисяч українців, а також були і інші національності, як поляки, росіяни, лотиші, литовці і ін. Серед цієї великої маси українців мешкало чимало українських професорів і студентів, що мало своє значення в розвитку школи. Однак, не слід розуміти, що згадані філантропічні інституції прихильно ставилися до школи чи студентів, або їм помагали.

Другим кардинальним питанням, яке вимагало негайної розв'язки, було питання їдальні. Харчова проблема в той час стояла дуже гостро і управі УСГ не вдалося повністю її розв'язати. Студентську їдальню зорганізовано на Лібльштрассе, пізніше в оселі. Студенти нарікали на обіди, але не було жадних засобів поліпшити харчі. Однак, існування кухні навіть при таких мінімальних

спроможностях багато допомагало студентам. З часом кухня покращала, і її обідами вже можна було заспокоїти голод. Серед студентів, які для тієї справи віддали багато труду й часу, треба згадати Е. Івашкова, Я. Дзядигу, Ю. Олішкевича, М. Вишневського, Й. Великого і інших.

Крім допомоги КоДУСу, яку одержувала студентська кухня у вигляді товщу, надходила допомога також від УСХС, ЗУАДК і таборової управи в Регенсбурзі. Це вже був великий поступ у розв'язці проблеми харчування студентів. Під кінець при кухні зорганізовано маленьку крамничку, яка приносила невеликі зиски, що йшли знову ж на поліпшення харчів. Харчовиками були, крім студентів, які одержували обіди по дешевій ціні, також і не студенти.

При обговоренні в Сенаті Інституту студентських справ завжди запрошувано представника Студентської Громади, який з'ясовував загальний стан і висвітлював опінію студенства в тому чи іншому питанні. Також 1-го січня на традиційну новорічну зустріч персоналу Інституту, на якій ректорат робив короткий перегляд виконаного і подавав плян на майбутній рік, запрошувано представників студенства, які складали короткі інформації про студентське життя. Інколи ці звідомлення друковано у "Вістях УТГІ", як наприклад, Івана Куземського й Івана Фура.

Студентська діяльність полягала не тільки у відвідуванні викладів та складанні іспитів, — треба було бути також активним у студентському організованому і суспільно-громадському житті. Належить відмітити, що багато студентів УТГІ були активними не тільки в студентському житті, але також в різних організаціях, як Пласт, СУМ, спортові товариства, де часто займали відповідальні становища. Тут варто навести хоч частково імена активніших студентів, не повторюючи тих, які вже згадано: Мирослав Баслядинський, Володимир Верхняк, Олександр Дейнека, Анатоль Добрянський, Микола Галів, Микола Ільяшенко, Іван Карпій, Михайло Караман, Григорій Комаринський, Іван Кравчук, Зіновій Мельник, Богдан Мороз, Юліян Сумик, Євген Утриско, Михайло Хоролець, Станислав Чорнобицький, Михайло Ільків, Ярослав Гуменюк, Ярослав Комаринський, Богдан Максимюк, Осип Покотило, Лукіян Процак, Анатоль Яцюк та ін.

До провідної групи студентів, які започаткували Пласт в Регенсбурзі, належали: І. Куземський, З. Стельмах, Д. Білий, В. Верхняк, С. Чорнобицький. А в заснуванні СУМ, брали участь: Ю. Сумик, В. Гавдьо, О. Дейнека, І. Карпій, М. Ільків, Д. Білий, Й. Великий, — деякі з них входили в склад управи СУМ, а декотрі брали участь в спортовому життю — копаний м'яч.

На початку академічного року 1946/47 за ініціативою студентів відновлено Агрономічно-Лісове товариство при УТГІ, яке було засноване в 1923 р. ще в Подебрадах. Студенти Агрономічно-Лісового факультету виступали в цьому Товаристві з фаховими доповідями з ділянки агрономії та лісівництва.

Німецька валютна реформа, переведена 21 червня 1948 р., не лишилася без впливу на студентство. Зі зміною грошей настала загальна фінансова скрута, яку, мабуть, найбільше відчула студіююча молодь, що не мала постійних джерел прибутків.

Валютна реформа в Німеччині відбилась на всій академічній молоді. До того часу кадри українського студентства постійно зростали. Гуртожитки були заповнені і постійно бракувало місця. Авдиторії були переповнені, хто спізнився

мусів стояти. Університетське життя ішло повним темпом. Але після реформи ряди студентства стали рідшати. В першу чергу відпадали студенти, які несерйозно трактували студії, пізніше відсіялись ті, які не мали фінансової спроможності продовжувати студії. Це був критичний момент. Та не зважаючи на все це, остався ще досить великий гурт студентів, які безперерійно продовжували студії. Деяка частина з них одержувала дуже скромні стипендії від КоДУС'у. При цьому треба відмітити велике зрозуміння Школи до студентів, яка пішла їм на зустріч, обнизивши семестральні оплати до мінімуму, а багатьом студентам давши можливість оплатити студії після їх закінчення.

На протязі років 1945-1952 в Українському Технічно-Господарському Інституті вписано й імагрикульовано 1290 студентів. По факультетах вони розподілялись так: Агрономічно-Лісовий — 341, Інженерний — 255 (Будівельний відділ — 157, Хеміко-Технологічний — 98), Економічний — 108, Ветеринарний — 175, Фармацевтичний — 411. Повністю закінчило студії і одержало дипломи 307 осіб: агрономів — 91, лісівників — 34, інженерів цивільного будівництва — 13, хеміко-технологів — 6, економістів — 9, ветеринарних лікарів — 32, магістрів фармації — 122. Коло 90% студенства були українці, решта (переважно це стосується до студентів Фармацевтичного ф-ту) естонці, лотиші, білоруси, литовці, росіяни, грузини, болгары і серби. Вік студенства коливався між 20-ма і 40 роками. Таку широку скалю у віці треба пояснювати повоєнним часом.

З числа 1290 записаних і імагрикульованих студентів більше як третина належали до професійних студентських організацій. Тут треба згадати, що при УТГІ існувало два студентські осередки: перший і основний в осідку школи — Регенсбурзі, а другий в Мюнхені при Ветеринарному і Фармацевтичному факультетах. Ці факультети, зокрема Фармацевтичний, створено після розв'язання УНРРА-університету в Мюнхені, коли багато студентів утратили можливість продовжувати студії.

В той час Мюнхен і Регенсбург були академічними осередками. Українське студентство в Мюнхені було зорганізовано навколо Української Студентської Громади (УСГ — Мюнхен), яка охоплювала тисячі студентів. Осідок УСГ — Мюнхен знаходився на Фіріхшуле, там же була й студентська оселя-гуртожиток, де мешкали також колишні політичні в'язні.

Після II-го Конгресу Центрального Союзу Українського Студентства (ЦЕСУС'у), на якому переведено статутіві зміни, УСГ — Мюнхен, члени якої студіювали в шістьох різних школах, рішила провести децентралізацію, зорганізувавши окремі Українські Студентські Товариства при кожній школі. До того часу студенти, які студіювали в УТГІ, не творили окремої студентської клітини.

В наслідок децентралізаційної постанови УСГ — Мюнхен, 8 липня 1947 року відбулися перші загальні збори студентів Ветеринарного і Фармацевтичного факультетів УТГІ, на яких оформлено Українське Товариство Студентів УТГІ в Мюнхені і обрано управу в складі: Я. Данилишин — голова, П. Попович — місто-голова, Лідія Дереш — секретар, Дарія Казанівська, Володимир Боборів — члени. Товариство на початку об'єднувало 168 членів, число яких постійно зростало.

УТС, крім організаційних справ, займалось улаштуванням фахових рефератів і доповідей, товариських вечірок, забав з танцями, прибуток з яких ішов на

влаштування хемічної лабораторії і видання допоміжних скриптів.

УСГ — Регенсбург, крім згаданих основних завдань, видавала циклостилевим способом власний журнал "Студентська Думка", якого появилось кілька чисел. В журналі порушувало актуальну студентську тематику. УСГ — Регенсбург видала також циклостилем кілька підручників і скриптів наших професорів, зокрема: "Основи нарисної геометрії", "Основи тригонометрії", "Таблиці логаритмів" — професора В. Чудинова-Богуна, "Рибництво" — доц. Е. Жарського, "Походження українського народу" — професора В. Петрова, "Теоретична механіка", "Статика" ч. I, — проф. П. Шулежка. В Мюнхені Українське Т-во Студентів УТГІ видало скрипт проф. Валентини Радзімовської "Анатомія й фізіологія".

Управа Громади уряджувала дискусійні вечори на різні фахові та політично-суспільні теми, в яких брали участь студенти і громадянство. Для того, щоб продемонструвати перед громадянством свої осяги і представити, що робить і чим займається студентство в Регенсбурзі, було уряджено "День українського студента" з гарною виставкою студентських праць з різних ділянок. Майже кожного року влаштовувало для самітніх студентів з нагоди свят Різдва Христового — спільну св. Вечерю, а з нагоди Христового Воскресення — спільне свячене. Рік-річно все студентство відзначало дату бою під Крутами, влаштовуючи святочну академію. При Студ. Громаді зорганізувався власний хор, який виступав на студентських імпрезах.

Тут треба згадати ще й дослідні праці на студентських городах УТГІ біля оселі Регенсбург, що їх вели студенти.

А до найбільш улюбленої розривки належали прогульки до Кельгайму, Вальгалі, Ботанічного Саду та інші.

У травні студентство разом зі школою відзначало день заснування Української Господарської Академії в Подєбрадах, який став святом Інституту. Глибоко у пам'яті залишився 25-ий Ювілей УГА — УТГІ, який величаво відзначено в травні 1947 р. в Регенсбурзі. Це було свято не тільки Інституту, але й всієї української спільноти на чужині, яка в той час невиразно уявляла собі ті

здобутки, що їх досягнула на протязі чвертьстоліття Українська Висока Політехнічна Школа.

Посилена еміграція в роках 1950-1951 остаточно розв'язала студентський осередок при УТГІ. Майже всі студенти, за виїмком кількох осіб, виїмігрували з Німеччини до далекої Австралії, багатих З'єдинених Держав Америки, лісистої Канади, країн Південної Америки і інших вільних держав Заходу. В наслідок цього на загальних студентських зборах 4-го березня 1951 р. в Новому Ульмі (УТГІ, а за ним і Студентська Громада перенеслися з Регенсбургу до Ульму і Нового Ульму) наступила формальна і фактична ліквідація Української Студентської Громади при УТГІ, яка проіснувала повних п'ять років. Ліквідацію запропонував зборам М. Петришин, як заступник голови УСГ.

Витяг з "УТГІ 1932-1952", том II,
стор. 166-173 (автор статті —
інж. Микола Галів).

Подав доц. інж. Дмитро Білий

Хор УТГІ в часі "академії" Крути.

Студентська громада. Сидять зліва: О. Масний, К. Приходько, З. Янківський, С. Рошко,
М. Венгринович, О. Коваль.

СТУДЕНТСЬКА КОРПОРАЦІЯ "ЧОРНОМОРЕ"

Наприкінці двадцятих і з початком тридцятих років існувала у Львові українська студентська корпорація "Чорноморе". Крім Львова такі корпорації були ще в Кракові, Познані, Чернівцях, Варшаві і Данцігу. Львівська корпорація "Чорноморе" мала постійні зв'язки з тими корпораціями і час до часу відбувала з ними спільні наради і з'їзди. Слід згадати, що студентське корпорантське життя дуже тісно в'яже членів між собою на ціле життя.

Мета і завдання корпорації "Чорноморе", зокрема львівської, були зовсім відмінні від інших того роду студентських корпорацій. Коли інші українські корпорації, як "Багряний Квіт", "Дніпро", "Запоріжжя", "Чигирин" брали приклад головно з німецьких корпорацій, моттом яких було "Вайн, Вайб унд Гезанг", то головною ціллю "Чорноморя" було виховати ідейну еліту — верхівку українського народу. Гаслом корпорації було: "Честь — Україна — Товариськість", а барвами лент були чорна-синя-чорна, які лицарі носили з золотим обрамованням, а "новики" (фукси) без. З перших літер клича була уложена емблема, і на її взір виконано срібну відзначку (ключик), яку носили члени в кутку лівої вилоги піджака. Тому що "Чорноморе" ввело своєрідні методи і зміст виховання для корпорантів, на кожнотижневих сходах відбувалися ідеологічно-політичні доповіді, а на корпорантських комерсах (прийняттях) звичайно не вживано алкогольних напитків.

Приїхавши на еміграцію до Німеччини, члени корпорації нав'язували між собою листування та були в частих контактах. На оселі в Регенсбурзі теж опинилося кількох корпорантів "Чорноморя". Відбувши між собою зустрічі, вони постановили відновити корпорацію "Чорноморе" та заложити студентську клітину. Із сеньйорів, т.зв. "старохатників", створено окрему клітину "кіш". До студентської корпорації вступило шість членів — студентів УТГІ: Г. Комаринський, М. Котис, М. Руснак, З. Мельник, М. Петришин і З. Василькевич. Після року відбутото новачтва й активної участі в приписаній кількості конвентів всіх їх переведено (вибито) до лицарського стану корпорації "Чорноморе". З тієї нагоди відбувся урочистий комерс на оселі. Ця нова клітина дала поштовх до скликання загального з'їзду всіх "чорноморців", що опинилися на еміграції в Німеччині. Для того створено комісію, завданням якої була підготовка з'їзду.

Після підшукування адрес і повідомлення всіх "чорноморців" про з'їзд, який скликано на 24 і 25 квітня 1948 р. на оселі в Регенсбурзі, з'їхалося поважне число корпорантів з різних крайових клітин "Чорноморя". Всі вони в дуже товариській атмосфері провели цей з'їзд. Вибрано статутіві і правильникові комісії, які мали виготовити проєкти статуту, правильників для новачтва, лицарства і коша "Старохатників" та кодекс чести. На з'їзді обрано тимчасовий провід, головним завданням якого було підібрати кандидатів до Головної Булави та підготувати і скликати новий загальний з'їзд. В суботу 24 квітня відбувся святковий з'їздовий комерс, в якому взяли участь всі члени із своїми дружинами. Постановлено також доручити активнішим корпорантам виготовити на II-ий з'їзд основні

доповіді про дальші шляхи корпорації на теми: братерство чи корпорація, чорноморський орден, організація студентських клітин, завдання корпорації в сучасній дійсності тощо.

5 і 6 червня 1948 р. відбувся в Регенсбурзі на оселі Гангофер II-ий еміграційний з'їзд корпорації "Чорноморе" з нарадами, доповідями й комерсами. На з'їзді прийнято статут, правильники і кодекс чести, та одноголосно обрано нову Головну Булаву в складі: голова — Утриско, члени — Гарасевич і Котис, заступники — Кохановський і Тишук. Ввечорі відбувся величавий комерс, а другого дня врочисте переведення лицарів до Коша "Старохатників". Учасники з'їзду відбули теж прогулянку кораблем по Дунаю на Вальгалю, де є музей з постатями історичних провідних людей. Ще за свого перебування на оселі в Регенсбурзі Головна Булава розіслала кілька комунікатів до членів, видала корпорантські відзнаки і ленти та започаткувала видавання "Чорноморських листків". У 1949 р. всі роз'їхалися на нові місця поселення до Канади, США, а навіть Австралії і південної Америки. Ті, що опинилися у Філадельфії, відновили діяльність "Чорноморя" і створили нову студентську клітину.

3 ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ІМКА

Суспільно-громадська активність українців в таборах була дуже велика і всебічна, обіймаючи всі ділянки молодіжного, культурного, наукового, суспільного і релігійного життя. Головною причиною тієї великої діяльності був вільний час, яким в більшості диспонували жителі оселі. У таборі Ганггоферзідлунг були зорганізовані не лише всі ті товариства чи об'єднання, які вже існували в краю, але також поставали і діяли нові.

До нових товариств належала українська ІМКА/''У.М.С.А.''/ — Товариство молодих християн. Про світову ІМКА ми знали дуже мало, чули лише, що вона допомагає головно молоді в ділянках спорту, культури та розваги та організує молодих християн. З тією установою познайомились ми ближче шойно на еміграції в Німеччині, в таборах УНРРА та ІРО. Тому що вона мала марку протестантської, в самих початках українці, головно католики, в її діяльність не включались. Вона була обсаджена чужинцями, головно балтійцями. Довідавшись про її великі можливості та поміч при організації таборів для молоді, бібліотек, курсів, спортивних змагань і т.п., ряд українських активних громадян на оселі як Тиміш Білостоцький, Роман Припхан, Микола Нагірний, Мирон Утриско познайомившись ближче із зовнішньою та внутрішньою діяльністю ІМКА переконалися, що та організація може багато допомогти в організації молоді. Опінія, що ІМКА є виключно протестантською, нічим не потверджувалася. Статут світової ІМКА вимагає, щоби членами були тільки християни. Нав'язавши контакт із світовою ІМКА в Регенсбурзі та її керівником лотишем Александром Зеленой, гурток ініціаторів рішив оснувати українську ІМКА на оселі. Скликано загальні збори української ІМКА 9 квітня 1947 р., на яких створено Осередок і вибрано управу в складі: голова Микола Нагірний, заступник Мирон Утриско, секретар Олена Бучацька, культурно-освітній референт Тиміш Білостоцький, референт жіночих справ Іванна Момотюк, скарбник Іван Пшоняк і референт мужчин Роман Припхан. В короткому часі управа провела цінну роботу. Щоби познайомити жителів оселі зі завданнями ІМКА, скликувано часто інформативні сходи. В першому році діяльності прийнято 56 дійсних членів і 204 кандидатів. Управа провадила працю з молоддю в тих ділянках, які не входили в обсяг праці інших молодіжних організацій, як наприклад Пласту чи СУМ-у. Ключову працю з молоддю започатковано мистецьким гуртком, який під керівництвом маляра Антона Малюци вів лекції в навчанні малярства. Кожного тижня висвітлювались фільми, які ми одержували спочатку від американської армії, але тому що вони були призначені для вояків і не все відповідали нашим потребам, ми вистаралися в Регенсбурзі короткі науково-популярні фільми з природознавства, техніки, господарства і географії та в 1948 р. почали їх висвітлювати для мешканців оселі. В домівці ІМКА приміщено бібліотеку оселі. 9 травня 1947 р. відбулося торжественне відкриття домівки ІМКА, яку приміщено в кімнаті ч. 37 шпитального будинку. У відкритті взяли участь представники управи оселі, установ, духовенство, та представники УНРРА і чужинецьких відділів ІМКА.

Вліті 1947 р. зорганізовано два табори, хлоп'ячий в Регенштауфі і дівочий в Кельгаймі, для обох придбано виряд і харчі. Члени управи ІМКА брали участь в команді таборів. Таборування поділено на чотири групи по два тижні кожна. Голова М. Нагірний був на зустрічі з головою світової ІМКА д-ром Баттом в Нюрнберзі. Інші члени проводу організували виїзд дітей до таборів в Мосгамі і Марієнталі, відвідували ті табори та усували різні недоліки. З управи ІМКА Тиміш Білостоцький був тоді комендантом в Марієнталі, О. Бучацька коменданткою в Мосгамі, Іванна Момотюк шатровою в Мосгамі, а Роман Припхан інструктором в Марієнталі. Табір в Мосгамі закінчено 2, а в Марієнталі 5 жовтня. Нав'язано контакт з ново-зорганізованою білоруською ІМКА. Зорганізовано курси англійської мови. 15 жовтня 1947 р. відбулися загальні збори ІМКА, на яких після докладних звітів управи переобрано її повністю. З початком шкільного року обдаровано молодь різноманітним шкільним приладдям.

В часі візитації оселі архієпископом кир Іваном Бучком, представники ІМКА Мирон Утриско і Тиміш Білостоцький були на аудієнції у Преосвященного для вислухання його думки і opinii про ІМКА. Кир Іван заявив, що якщо ІМКА не пропагує протестантизму серед наших людей, то така інституція є добра і може робити корисну роботу.

В зимовому сезоні 1948 р. поживавлено культурно-освітню діяльність. Кожного тижня влаштовувано доповіді на літературно-наукові, історичні, технічні і суспільно-громадські теми. Протягом 1948 р. виголошено 28 доповідей. Прелегентами були науковці, громадські діячі, члени управи і оселі. Для шкільної молоді висвітлювано різні науково-популярні фільми. Бібліотеку побільшено до 3,000 томів, які закуплено за 20 тисяч нім. марок, наладнано правильну працю бібліотеки.

В клубовій роботі з молоддю, щоб відтягнути її від відвідин німецьких льокалів, зорганізовано курси товариських і народних танків, які мали 200 учасників. Зі скромних своїх прибутків управа виплатила матеріальну допомогу 5,080 н.м. на стипендії для студентів і хворих. Для студентів придбано теж гуртожиток, в якому переведено потрібний ремонт. Школам давалося постійно різноманітне шкільне приладдя як олівці, пера, ручки, крейда, прибори до малювання та інше.

Управа ІМКА співпрацювала з іншими установами і мала піддержку управи оселі, ОПУЕ та місцевих церков, як також була в контакті зі світовою ІМКА. Світовий провід покликав 4-ох українців на працю офіцерів ІРО — філдсекретарів для окремих округ: Олексу Литвиненка, Тимоша Білостоцького, Мирона Утриска та Євгена Дачишина. Керівником на Амберг, а опісля на регенсбурзьку округу став М. Утриско. Управа товариства була теж ініціатором української крайової ІМКА на американську зону. В Регенсбурзі відбулися загальні збори представників всіх українських осередків ІМКА, на яких вибрано крайовий провід з головою інж. О. Литвиненком. До крайового проводу ввійшли ще: Т. Білостоцький, М. Нагірний, М. Павлишин, М. Утриско та інші.

На весні 1949 р. М. Утриско як філдсекретар світової ІМКА виїхав до Амбергу, де в Леопольдказерне зорганізував курси англійської мови, бібліотеку, читальню, окреме приміщення для українських католицьких Богослужень, для яких спровадив о. М. Пирога з Пассау, іт.п. У великій залі відбувалися покази фільмів, реферати, вечерниці та інші імпрези. З кінцем кожного тижня приїздив

до Регенсбургу, де брав участь в засіданнях управи та різних імпрезах організованих українською ІМКА.

По певному часі М. Утриско став керівником регенсбурзької області т.зв. Ареї ч. 4 Оберпфальц-Нідербаєрн, а згодом і Інгольштадт, на місце Л. Фоурей. Від того часу зв'язки з оселею знову поглибилися. На референтів окремих ділянок світової ІМКА прийнято ряд активних громадян з Гангтоферзідлунг, як: В. Процінського, М. Бойка, М. Снігуровича, Ірину Любчак, Л. Козака, С. Новаківського та інших. З чужинців працювали там як секретарка німка Дагмар фон дер Мозель і лотишка Зірніс. Вліті зорганізовано хлоп'ячі та дівочі табори в Марієнталі, в яких взяла участь майже вся молодь оселі. Комендантом табору був Л. Козак, але тому що виховниками були пластуни, програма була майже в цілості пластовою. У відвідини табору приїхав директор світової ІМКА Ноя, якому ведення табору дуже подобалось. 24 липня 1948 р. влаштовано велику ватру, на яку запрошено різних достойних гостей. Табір Марієнталь залишив милий спомин в усіх його учасників.

Діяльність українського осередку ІМКА на оселі заповнила прогалину у виховно-розваговій ділянці. Бібліотека, читальня, покази науково-виховних фільмів, танцювальні курси, табори для молоді та постачання їх урядженням і харчами, періодичні вечори з науковими доповідями, Миколаївські вечори для дітей, різні спортові змагання — все це в цілості велика робота, яку на протязі двох років свого існування в оселі Гангтофер виконувала управа української ІМКА. Закінчила вона свою працю у вересні 1949 р. враз з ліквідацією оселі.

Наприкінці слід згадати, що були теж відділи української ІМКА в Мюнхені, Берхтесгадені, Авгсбурзі, Міттенвальді. Як вже згадувано, 1947 р. відбувся 1-ий крайовий з'їзд у Регенсбурзі, на якому обрано провід з головою О. Литвиненком. Черговий крайовий з'їзд відбувся у Прін над озером Хімзе в 1948 р., де до проводу ввійшли М. Утриско, Т. Білостоцький, М. Снігурович, М. Павлишин, Г. Семененко, п-і Савицька. Українська ІМКА існувала теж у британській зоні (голова: інж. Чорний) та у французькій (філдсекретарі: М. Дрогомирецький та Р. Маринович). З рамені української ІМКА на конгресі світової ІМКА 1949 р. у Фльоренції брав участь д-р М. Снігурович.

Останнє пленарне засідання відбулося при кінці січня 1949 р. в Амбергу. Внезабарі майже всі члени крайової управи виїхали за океан. Г. Семененко та п-і Савицька перебрали даліше ведення ІМКА в Німеччині.

Гості світ. ІМКА в Марієнталі. Зліва М. Утриско, І. Ноя — голова ІМКА в Німеччині, князь Йосиф з Габсбургів і ін.

Відвідують табір ІМКА/ІВКА, зліва проф. М. Нагірний, І. Голембйовський, Я. Сербин.

Іванна Момотюк і гурток учасниць табору ІВКА в Мосгамі, жовтень 1947 р.

Зліва на право: Люба Абрам,юк, Дарія Пестрак, Маруся Білоус,
Оксана Нагірна, Катря Брикович, Галя Цісарук, Квітка Кушнір

Суспільногромадські й політичні організації

Стефанія Нагірна

ПРАЦЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА В РЕГЕНСБУРЗІ — В ОСЕЛІ Й ОБЛАСТІ

Друга світова війна своєю жорстокістю тяжко вдарила по українському народові. Через усі землі України перекотилася тяжка боротьба, в якій головною метою наїзників було загарбати якнайбільше простору і знищити якнайбільше населення, що жило на тих землях.

В наслідок усіх цих потрясень велика частина українського народу, в страху перед переслідуванням, опинилася на еміграції, головню на знищених війною німецьких землях. У великій кількості були це політичні втікачі. Також значну частину творили робітники, примусово вивезені німцями з України на працю.

Незабаром після капітуляції Німеччини українські емігранти почали гуртуватися в різних осередках, шукаючи пристановища і можливостей праці для прохарчування себе і своєї родини. Дуже активну участь у цій діяльності проявило українське жіноцтво, основуючи місцеві жіночі організації для взаємної допомоги.

Перша українська жіноча організація в американській зоні Німеччини постала 2 липня 1945 р. у старовинному німецькому місті Регенсбурзі, як Жіноча секція при УОДК, заснованому при кінці травня 1945 р.

На установчих зборах Жіночої секції, де були присутні 33 жінки, вибрано було управу в такому складі: голова — д-р Зоя Плітас, заступниця — Лідія Домбровська, секретарка — І. Ковальчук, члени управи — Г. Івашенко та М. Бендина. Однак незабаром відмовилися працювати в управі Л. Домбровська та І. Ковальчук. На місце Л. Домбровської кооптовано на заступницю голови Стефанію Нагірну, яка якраз прибула до Регенсбургу, а на секретарку Оксану Кізіму.

Метою Жіночої секції було об'єднати жінок усіх верств, усіх угруповань, з усіх територій України для спільної діяльності. Заплановано працю в трьох ділянках: культурно-освітній, господарській і допомоговій.

Вже від початку відчувався брак знання англійської та німецької мов, тому жіноча секція зорганізувала 9 серпня 1945 р. три курси англійської мови для 96 слухачів.

Пекучою потребою був також дитячий садок для тих дітей, що жили в негігієнічних, тісних бараках, але не знайдено відповідного приміщення.

З тих самих причин тяжко було заложити кравецьку майстерню, хоч була в цьому велика потреба.

Всі ці проекти і багато інших вдалося зреалізувати декілька місяців пізніше, восени цього ж року, коли втікачами в Німеччині заопікувалася організація УНРРА, примістивши велику кількість втікачів у таборах, де можна було безкоштовно мешкати і діставати скромний приділ харчів. Українську еміграцію, яка прибула до Регенсбургу, УНРРА примістила в таборі Ганггоферзідлунг, що знаходився на периферії Регенсбургу.

А тимчасом Жіноча секція співпрацювала з Батьківським гуртком, який опікувався, заснованими в серпні 1945 р. Допомоговим Комітетом, українськими школами — народньою під дирекцією вчителя Юрія Теодоровича і гімназією під дирекцією проф. Миколи Величка.

З огляду на те, що багато дітей не мало матеріальних засобів на оплату шкільної такси, Жіноча секція, з метою придбання фондів, улаштувала чайний вечір з літературно-музичною програмою.

ПРОГРАМА

Чайного вечора Жіночої секції та Батьківського гуртка 23.9.1945 р.

1. Вступне слово — Володимир Кліш, секретар Допомогового Комітету в Регенсбурзі
2. Деклямація власних творів — Леонід Лиман і Леонід Полтава
3. "Ангел ночі" — арія з опери "Запорожець за Дунаєм" — сольоспіви, "Видно шляхи полтавській" — арія з опери "Наталка Полтавка", М. Кукурузова
4. Бетговен — "Апассіоната" — форт. сольо, Оксана Бризгун
5. Б. Лепкий — "І в мене був свій рідний край" — декл. М. Кукурузова
6. Українські народні пісні — хор під дириг. П. Куриленка

Тим часом у складі управи Жіночої секції зайшли нові зміни. Відійшла секретарка Оксана Кізима. До праці в управі кооптовано вчительку Анну Білоус та Ірину Гук.

Змінену управу треба було наново оформити, тому скликано на 9 грудня 1945 р. загальні збори жіночої секції, на які прибула представниця Центрального Допомогового Комітету, відома ще на рідних землях видатна і незабутня громадська діячка Ірина Павликовська.

Вона поінформувала зібраних жінок про те, що постав у Баварії, під її проводом, Ініціативний Комітет жінок з громадським досвідом, який, нав'язавши контакт з багатьма осередками української еміграції в Німеччині, спостеріг, що велика кількість утікачів, зокрема жінки і діти, опинились після упадку Німеччини в дуже тяжкому матеріальному і правному становищі. Також багатьом загрожувала насильна репатріація. З огляду на те вони потребували негайної допомоги чи хоч би поради.

Щоб започаткувати організовану допомогу потребуючим, ініціативний Комітет створив по різних осередках еміграції, як Мюнхен, Авгсбург, Кавфбойрен, Авфкірх, Міндельгайм, місцеві Комітети, в яких працювали в більшості відомі громадські діячки, як Уляна Целевич, Дора Рак, Квітка Стецюк, Блянка Бачинська, Михайлина Чайківська, Іванна Гузар, Оріся Лончина, Олена Ванчицька, Людмила Івченко, Ганна Журко та багато інших.

На спільній нараді в Карльсфельді заплановано якнайшвидше створити у трьох зонах Німеччини одну жіночу організацію під назвою "Об'єднання

Українських Жінок'' на еміграції (ОУЖ), з триступневим організаційним поділом на зональні й обласні жіночі відділи та місцеві делегатури.

Запляновану організацію треба було правно оформити, але військова окупаційна влада робила всякі труднощі. Та справа покращала, коли в липні 1945 р. утворився в Німеччині ''Український Центральний Комітет'' з осідком в Авгсбурзі під головуванням колишнього посла до польського сейму Василя Мудрого, при співпраці проф. Василя Ветухова, проф. Дмитра Дорошенка, інж. Леоніда Романюка та інших. Комітет узяв на себе обов'язок контактуватися з окупаційною владою, помагати організаціям та приватним особам у правних і побутових справах, репрезентувати українську громаду і охороняти її від насильної репатріації.

Дуже важливою подією був перший з'їзд української еміграції з усіх трьох зон Німеччини, який відбувся 1-3 листопада 1945 р. в Ашаффенбурзі, бо якраз на цьому з'їзді оформилося Центральне Представництво Української Еміграції'' (ЦПУЕ) в Німеччині на чолі з Василем Мудрим. Від жіноцтва до Головної управи ЦПУЕ увійшла голова Головної управи ОУЖ Ірина Павликовська, якій доручено зайнятися організуванням українського жіноцтва, а письменниці Людмили Івченко запропоновано працювати у відділі культури. Таким чином наша організація мала можливість співпрацювати з керуючим громадським центром і постійно бути в курсі різних громадських справ.

Згідно з правильником ЦПУЕ голова Централі ОУЖ, входила в склад управи ЦПУЕ як референтка жіночих справ, голова Обласної управи ОУЖ у склад ОПУЕ, як референтка жіночої діяльності в області, а голова делегатури мала заступати інтереси жіноцтва в управі табору.

Тому, що на цей з'їзд прибули представники всіх трьох зон Німеччини, це була добра нагода для ініціативного жіночого комітету зустрінутися з багатьма діяльними жінками, обговорити з ними всі пекучі питання і стати до праці одною соборною лавою, в ім'я одної великої ідеї закривізування українського жіноцтва з усіх земель України, щоб виховати, на основі християнської моралі та українських традицій, національно свідому жінку-громадянку, яка і своїм дітям буде вщиплювати ті самі ідеї.

Також тоді накреслено програму першого з'їзду українського жіноцтва в Німеччині, що мав відбутися 15-16 грудня 1945 р. в Авгсбурзі, де в той час перебувало декілька видатних діячок, як д-р Софія Парфанович, Віра Шпаківська, Ісидора Косач-Борисова, Ольга Косач-Кривинюк, Єлисавета Жук та інші. З британської зони прибула відома громадська діячка Марія Біляк, яка взяла на себе обов'язок зорганізувати українське жіноцтво британської зони.

Заслухавши докладних інформацій Ірини Павликовської, загальні збори Жіночої секції ухвалили включитися в члени жіночої організації під назвою ''Об'єднання Українських Жінок'' у Німеччині, обрали делегаток на перший з'їзд українського жіноцтва як також нову управу делегатури ОУЖ в Регенсбурзі в такому складі: голова — д-р Зоя Плітас, заступниця голови — Стефанія Нагірна, організаційна референтка — Марія Голуб, культурно-освітня — Анна Білоус, суспільна опіка — І. Венгринович і Стефанія Артимович, контрольна комісія — П. Теодорович, М. Цісарук, Віговська.

Збори ухвалили членський внесок у сумі однієї німецької марки місячно та вписове — одна марка одноразово.

Хоч комунікація на дорогах Німеччини ще не була наладнана, але Перший з'їзд українського жіноцтва в Німеччині відбувся, як було заплановано, 15-16 грудня 1945 р. в Авґсбурзі з участю 48 делегаток від 26 зорганізованих осередків і приблизно сто гостей. З'їзд пройшов з великим успіхом. Вирішено:

1. Створити жіночу організацію українок на терені Німеччини для всіх трьох зон, американської, британської, французької, та об'єднати в ній усе жіноцтво для спільної дії на користь батьківщині, українській родині, зокрема для оборони української жінки і дитини, без огляду на територіальне чи соціальне походження, релігійне віровизнання чи партійно-політичні переконання.
2. Схвалено статут триступневої організації з назвою "Об'єднання Українських Жінок" у Німеччині.
3. З'їзд запротестував проти окупації України советськими військами.
4. З'їзд звернувся із закликом до жінок вільного світу прийти з допомогою втікачам і домагався права азилу в їхніх країнах.
5. З'їзд схвалив низку резолюцій і напрямних для розгорнення дальшої праці.
6. З'їзд вибрав першу Головну управу ОУЖ в такому складі: Голова — Ірина Павликовська, заступниці — Марія Біляк, Олена Чехівська, секретарка — Дора Рак, члени Головної управи — Людмила Івченко, Віра Шпаківська, Уляна Целевич, Стефанія Нагірна, Оксана Буревій, Кекилія Гардецька, Анна Ганківська.

З бігом часу Головна управа ОУЖ кооптувала до праці ще три видатні громадські діячки, а саме Дарію Ребет, Марію Донцову та Ольгу Павловську.

В усіх трьох зонах Німеччини широко розгорнулася праця ОУЖ в різних ділянках: організаційній, культурно-освітній і виховній, народного мистецтва, господарській, фахового вишколу та допомогівій.

Головна управа ОУЖ поширила свою діяльність ще трьома референтурами: фінансовою, пресовою і зв'язків. Також започатковано видавничу діяльність. В першу чергу появився в червні 1946 року журнал "Громадянка" що виходив до січня 1950 року. Головним редактором була Людмила Івченко, а адміністратором Віра Шпаківська. Співробітницями "Громадянки" були: Олена Кисілевська, д-р Софія Парфанович, д-р Дражевська, Віра Шпаківська, Дарія Ярославська, Ірина Павликовська, Стефанія Нагірна, Єлисавета Жук, Кекилія Гардецька, Дарія Ребет, Олена Трофимовська, д-р Дарія Голлойда, Галина Лашенко та інші.

Незабаром зорганізовано в трьох зонах Німеччини 72 делегатури ОУЖ з приблизно 10,000 членками, з того 44 в американській зоні, 24 в британській і 4 у французькій.

Патронкою ОУЖ вибрано княгиню Ольгу, в честь якої делегатури улаштовували кожного року відповідні імпрези.

Праця жіноцтва ОУЖ в регенсбурзькому таборі

Коли велика частина української еміграції в Регенсбурзі восени 1945 року переселилася до табору, який заснувала УНРРА, умови для праці стали значно ліпші. Головне — був дах над головою, скромний приділ харчів і можливості заробітку в майстернях, утворених управою табору з допомогою УНРРА.

В канцелярії майстерні. Справа Стефанія Нагірна, зліва А. Кучма — касир

Вже 23 листопада 1945 року почала діяти в таборі жіноча кравецька майстерня, куди зголосилося на працю відразу 45 жінок.

Крім кравецької майстерні, дуже швидко постали ще три інші — вишивкарська, трикотарська і виробу забавок. Число робітниць збільшилося до 86.

Всіма жіночими майстернями завідувала Стефанія Нагірна. Докладніше про працю в майстернях подано далі в господарському відділі.

У травні 1946 року, з огляду на резигнацію голови ОУЖ д-р Зої Плїтас, скликано на 2 травня надзвичайні загальні збори, на яких обрано нову управу делегатури в такому складі: голова — Марія Голуб, заступниця — Людмила Бризгун, секретар — Ірина Руснак, організаційна референтура — Анна Білоус, Анна Підгайна і Варвара Кацуляк, культурно-освітня референтура — С. Нагірна, Марія Доберчак і Ніна Синявська, суспільна опіка — Євгенія Корчинська і Пелагія Теодорович, господарська референтура — Ірина Гук, Анна Смеречинська і А. Ващенко, якій також доручено скарбництво.

Культурно-освітня і виховна ділянка розинулася широко. Ця діяльність була присвячена вихованню дітей за допомогою дитячих садків (старанням ОУЖ, наприклад, 26 листопада 1945 р. засновано в таборі дитячий садок), вихованню молоді, особливо дівчат, як також піднесенню культурно-освітнього рівня жіноцтва відповідними рефератами, імпрезами, курсами чужих мов, курсами для неграмотних та інше.

Майже кожного місяця ОУЖ організувало ширші сходи́ни з рефератами та різні виступи, присвячені видатним українським письменникам, діячкам чи історичним подіям.

У 1945-1946 роках заслухано реферати на такі теми:

1. "Роля жінки в громадському житті" — Ніна Синявська
2. "Визначні жінки в княжій і козацькій добі" — Марія Голуб
3. "Наші завдання" — Ірина Павликовська

4. "Значення книжки в історії людської культури" — Наталя Савченко
5. "Правила доброї поведінки" — Стефанія Нагірна
6. "Олена Пчілка" — Варвара Гуменюк, з цікавим доповненням до реферату родича Олени Пчілки, проф. Світозора Драгоманова.

Для плекання здоров'я і гігієни, виголосила Дарія Крохмалюк реферати на такі теми:

7. "Роля жінки в плеканні народного здоров'я".
8. "Суспільна опіка в громадському житті".
9. "Плекання немовляти". Для збереження народної традиції, Дарія Крохмалюк прочитала реферат:
10. "Народні звичаї",
11. "Жовтень — місяць книжки" — Наталя Савченко

Крім рефератів, улаштовано 30 серпня 1946 р. Свято патронки ОУЖ княгині Ольги з участю представниць обласних делегатур. Програма свята:

Частина перша

1. "Княгиня Ольга" — реферат Ірини Романівської
2. Ю. Драган — "Ольга" — деклямація делегатки з Фільсбібургу
3. М. Лисенко — "Айстри"
К. Стеценко — "Ой, недивуйсь"
К. Стеценко — "Зустрілися, щоб зразу розійтись" — Інна Черняхівська, сольоспів
4. Б. Лепкий — "У світ за очі" — деклямація делегатки ОУЖ з Боденверу
5. Бетговен — "Менует"
Шуберт — "Менует"
Шуман — "Мріяння" — скрипкове сольо Дарії Савки з Ноймаркту
6. О. Лятуринська — "На варті"
"Підносились руки вгору" —
мелодеклямація, А. Нещадименко, музика, І. Повалячек
7. М. Леонтович — "Ой у полі верба"
"Зеленая та ліщинонька"
"Ой, у полі криниченька"
М. Колесса — "А ми поле орали"
"Ой, літає соколонько" — жіночий хор

Частина друга

1. "Ангел ночі" — арія з опери "Запорожець за Дунаєм" — сольоспів, Ю. Клюковська з Ноймаркту
2. М. Вороний "Евшан зілля" — деклямація, Мирослава Приймак
3. О. Нижанківський І. Повалячек — "Люблю дивитись" — дуєт, І. Черняхівська і О. Віжевська
4. Шуберт — "Імпromptю" — фортепіанове сольо, Оксана Бризгун
5. Т. Шевченко — "Плач Ярославни" — деклямація, Вол. Кавка
6. Обрядові танки у трьох картинах — хореографія, О. Вікул; музика, І. Повалячек; виконання, І. Черняхівська і учениці гімназії
- Акомпаньямент — І. Нанаси, диригент — М. Іваненко, музика — О. Панченко

13 вересня 1946 р. з нагоди засідання Головної Управи ОУЖ, яке відбулося з черги в регенсбурзькій оселі, влаштовано авторський вечір, на якому виступили із своїми творами: С. Залеська — поезії (прочитала І. Романівська), О. Кисілевська — "Спомини", С. Парфанович (О. Несич) — "На перехресті", новеля з лікарського життя (прочитала Володимира Кавка), С. Нагірна — "Ададжьо", новеля, Л. Коваленко — уривок з фантастичної повісті "Рік 2245".

Черговою імпрезою ОУЖ у 1946 р. було "Листопадове Свято", що відбулося 24 листопада 1946 р. В програму входили композиції Леонтовича, Повалячека, фортепіанове сольо Ірини Нанасси, деклямації М. Приймак, П. Борщ, Н. Стефанів. Чистий дохід з свята в сумі 735 нім. марок передано на потреби Українського Червоного Хреста.

В грудні 1946 р., з ініціативи Олени Кокодинської, зорганізовано при ОУЖ постійний жіночий хор під диригентурою Ірини Костинюк. Мистецьким керівником стала Олена Кокодинська. Після декількох місяців хор переорганізувався. Диригентуру перебрала Олена Кокодинська. Хор складався з 29 хористок. Солістками були Інна Черняхівська, Ольга Домбровська, Євгенія Черниш, Зузя Оришкевич, О. Віжевська, Ніна Тарновецька і Тамара Косач.

Для ознайомлення жіноцтва з героїчними подвигами жінок українок та для поглиблення патріотичного почуття жіноцтва, відірваного від рідної землі, в лютому 1947 р. ОУЖ улаштувало ширші сходи́ни пам'яті героїні Ольги Басараб. Реферат виголосила Анна Оришкевич.

Шевченкові роковини відзначено докладом Ірини Романівської на тему "Жінка в творах Тараса Шевченка".

У Святі книжки брала участь Марія Данилович, яка прочитала реферат на тему "Значення книжки", а жіночий хор під орудою Олени Кокодинської гарно виконав дві пісні. Після цього Мирослава Приймак, Ірина Руснак та Люба Гурко деклямували вірш Богдана Лепкого "Три книжки".

Улюбленою письменницею українського жіноцтва є Леся Українка, тому ОУЖ кожного року відзначало пам'ять видатної поетки. З цієї нагоди 21 березня влаштовано Свято в честь Л. Українки з добірною програмою, за що одержано велике признание. Численно зібрана публіка захоплена реагувала на кожний пункт програми.

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК НА ЕМІГРАЦІЇ

РЕГЕНСБУРГ — ОСЕЛЯ

УЛАШТОВУЄ ДНЯ 21.ІІ.47.

СВЯТО В ЧЕСТЬ Л. УКРАЇНКИ

ВСТУП ЗА ДОБРОВІЛЬНИМИ ДАТКАМИ

ПОДРОБИЦІ В ПРОГРАМКАХ

ВЕДІВКА ЗАДА ПОЧАТОК О ГОД. 19 3.

Програма:

1. Реферат — Анна Оришкевич
2. Л. Українка — Я. Лопатинський — "Горить моє серце"
Л. Українка — Д. Січинський — "Не співайте мені цієї пісні"
сольоспів — І. Черняхівська
3. Л. Українка — "І ти колись боролась, мов Ізраель", деклямація — І. Руснак
4. К. Стеценко — "Рости, квіте", терцет: І. Черняхівська
О. Домбровська
Є. Черниш
5. Л. Українка — "Мрії", деклямація — Мирослава Приймак
6. Г. Китастий — "Та нема гірш нікому"
"Ой, зірву я рожеву квітку" — жіночий хор під керуванням
І. Костинюк.
7. Л. Українка — "Грішниця", інсценізація. Участь брали:
Н. Стефвнів, В. Кавка, М. Приймак, І. Руснак, Л. Караван, Г. Бартків

Постановка: реж. Р. Тимчук

Скрипкове сольо — І. Повалячек

Акомпаньямент — І. Нанаси, І. Костинюк, О. Кокодинська

В місяці травні 1947 р. ОУЖ присвятило одні сходи́ни відомій громадській діячці, сеньйорці жіночого руху, письменниці і редакторці Олені Кисілевській, яка прочитала доклад на тему "Свято матері".

Як і попереднього року, ОУЖ улаштувало 24 липня 1947 р. "Свято княгині Ольги". Повторення цього свята відбулося 28 липня в таборі Волькерінг біля Регенсбургу.

2 листопада 1947 р. на загальних зборах делегатури ОУЖ вибрано нову управу в такому складі: голова — Марія Голуб, заступниця — Ольга Черник, організаційні референтки — Анна Білоус, Марія Матвієнко, культ.-освітні референтки — С. Нагірна, А. Оришкевич, І. Руснак, господарські референтки — І. Гук, М. Постоловська, А. Самофал, суспільна опіка — П. Теодорович, Е. Корчинська, У. Андрущенко, контрольна комісія — М. Марковська, М. Данилович, А. Кордуба.

Делегатура ОУЖ в регенсбурзькій оселі 1947 р. Сидять зліва: У. Андрущенко, А. Оришкевич, С. Повалячек, А. Кордуба, А. Антоняк, М. Постоловська, А. Білоус, С. Нагірна, М. Голуб, І. Гук, А. Самофал, М. Данилович; стоять зліва: І. Руснак, М. Дурбак, М. Малиновська

На зборах вибрано теж 13 районних, завданням яких було в призначених їм районах табору втягати жінок до організації ОУЖ, збирати членські внески тощо.

19 жовтня 1947 р. відбувся в оселі перший самостійний концерт жіночого хору ОУЖ при переповненій залі. В програму концерту входили твори Лисенка, Леонтовича, Волошина, Стеценка, Кошиця та Китастого. Концерт мав великий успіх, про що свідчить рецензія у "Віснику оселі" з 28 жовтня 1947 р. Заслуга в цьому, на думку автора рецензії, головно талановитої диригентки Олени Кокодинської. Її тонко обдумані інтерпретації пісень робила глибоке враження на слухачів.

Жіночий хор оселі. В першому ряді в центрі Олена Кокодинська — диригент хору

Також велике моральне задоволення мав жіночий хор після концерту для туберкульозно хворих, у санаторії в Амбергу 18 листопада. Крім хору, виступали на цьому концерті співачка Ю. Клюковська, бандурист Петро Китастих і декламаторка Люба Гурко.

Цікавою імпрезою в грудні поточного року був "Вечір мистецького читання творів українських письменниць" при співучасті артистів театру Володимира Блавацького. Оповідання Марка Вовчка "Два сини" у мистецькому виконанні артистки Лізи Шашаровської зробило на присутніх помітне враження. Артистка Віра Левицька з глибоким відчуттям прочитала два нариси Ольги Кобилянської. Зворушливо декламувала артистка Ніна Горленко три поезії Лесі Українки, зв'язані однією ідеєю — туга за батьківщиною. Поезії Олени Теліги "Вечірня пісня" і "Мужчинам", що належить до найкращих творів поетки, у мистецькому виконанні артистки Д. Блавацької яскраво віддзеркалювали світогляд поетки-героїні, мучениці за українську ідею. Як героїчне було життя поетки, так героїчною була її смерть. І якраз такої смерті вона благала все своє життя у бога. Про письменниць та їх твори говорила Анна Оришкевич.

У лютому 1948 р. відбувся ще один самостійний концерт жіночого хору в таборі у Ляндсгуті. Концерт мав великий успіх, як видно з рецензії в місцевому таборовому часописі "Новини" з 24 лютого. Цитую виїмки: "Велику несподіванку зробила нам гостина жіночого хору з Регенсбургу під орудою Олени Кокодинської. Під її вмілою рукою добре вишколений хор презентувався нам у повній своїй ширині. Як цілість презентується хор

надзвичайно позитивно. Солісти диспонують добрими голосами і музичною виробленістю. На увагу заслуговує теж добірно уложена, зовсім нова, не трафаретна програма. Крім народних пісень в обробках Колесси, Лисенка, Кошиця, Леонтовича й інших, виконав хор наскрізь модерну річ І. Повалячека, що своїм модернізмом сильно вибивалася у цілій програмі. Хорові акомпаньовала Ірина Нанасси."

Крім самостійних концертів, жіночий хор часто брав участь в інших виступах, таборових чи обласних.

Був тоді також в оселі добрий чоловічий хор "Сурма" під мистецьким керівництвом Омеляна Плешкевича. О. Плешкевич зорганізував теж жіночий вокальний квартет "Богема", в якому виступали з великим успіхом: Зузя Оришкевич, Марія Плешкевич, Оля Домбровська, Тамара Косач. Хорові акомпаньовала О. Кокодинська. З квартетом виступав також під акомпаньямент гавайської гітари співак популярного жанру Володимир Осередчук. Квартет часто виїздив з концертами до близьких і дальших таборів. Адміністратором увесь час був Я. Климовський.

14 березня Наталя Савченко на ширших сходах делегатури прочитала доклад на тему "Жінка в минулому та сучасному".

28 березня ширші сходи були присвячені Т. Шевченкові. З цієї нагоди Галина Карпова прочитала реферат на тему: "Шевченко та книжка". Вірш "Наймичка" деклямувала Ірина Руснак, а О. Равш продеклямувала вірш "Сон".

В травні 1948 р. влаштовано "Свято Матері" з цікавим рефератом Ф. Стахової. У Святі виступила з кількома піснями співачка Ю. Клюковська, а з деклямацією знову О. Равш. Також жіночий хор під дир. Олени Кокодинської проспівав з глибоким чуттям декілька пісень.

4 квітня цього ж року на річних загальних зборах ОУЖ обрано управу в такому складі: голова — М. Голуб, заступниця — І. Кашубинська, організаційні референтки — В. Брикович, О. Стефанович. А. Приходько, культ.-освітні референтки — Н. Савченко, С. Повалячек, А. Мандзенко, господ. референтки — І. Гук, І Руснак, А. Самофал, контрольна комісія — А. Антоняк, М. Постолюк, М. Марковська.

У 1948-1949 роках відбувалося переселення української еміграції в закордонні країни, але праця ОУЖ не припинялася. В січні 1949 р. делегатура ОУЖ улаштувала в гарно прибраній залі, при освітній ялинці, Просфору. До накрытих столів засіли запрошені духовні отці обох церков, посадник оселі і 98 членок ОУЖ. До святочного настрою під час вечері спричинилися настроєві деклямації Ірини Руснак і Володимири Кавки, як також колядки і щедрівки у виконанні жіночого хору під мистецьким керівництвом Олени Кокодинської. Під час реферату Мирослави Приймак про звичаї і вірування у Свят-вечір на рідних землях і Н. Савченко про різдвяні традиції панував піднесений настрій. Присутніх вітала голова делегатури ОУЖ М. Голуб. Промовляли також о. Євстахій Гайдукевич, посадник Петро Бaley і заступниця голови ОУЖ Ірина Кашубинська.

У лютому 1949 р., як і попередніх років, присвячено одні ширші сходи пам'яті жінки-героїні Ольги Басараб, на яких Анна Оришкевич виголосила глибоко продуманий реферат про страдницьке життя і смерть героїні, а Ірина Руснак з чуттям виконала вірш О. Кониського "Я не боюсь тюрми і ката".

Вліті 1949 р. ще відбулись деякі менші імпрези, хоч переселення проходило вже дуже інтенсивно.

Виставки Українського Народного Мистецтва. Вже на початку жовтня 1945 р. на спільному міжнаціональному таборовому засіданні обговорено справу ручних праць різних національних груп, що жили в регенсбурзькому таборі з метою ознайомлення американців і німців з мистецтвом переміщених осіб. Керування виставкою всіх національностей доручено С. Нагірній. Співпрацювали з нею члени ОУЖ, головно д-р Зоя Плітас.

Перша виставка відбулася в приміщенні американського Червоного Хреста в Регенсбурзі. Найбільше успіху мав український відділ. Ту ж виставку перенесено до табору.

Перша міжнародня виставка — відділ українського народного мистецтва, Регенсбург, 1945 р. В глибині під стіною в українському одязі д-р Зоя Плітас, голова української жіночої секції при УОДК. Біля неї С. Нагірна, завідувача виставками

Великий успіх мали виставки українського народного мистецтва і вироби жіночих майстерень на з'їздах УНРРА в Регенсбурзі 23 лютого 1946 р. і в Амберзі 5 березня цього ж року. У травні, з нагоди свята перемоги американської армії, крім багатой музично-танкової програми, улаштувало ОУЖ велику виставку українського народного мистецтва з багатою збіркою вишивок, гуцульських виробів і народньої кераміки.

З нагоди приїзду до табору американського генерала Кейза зорганізовано виставку всіх майстерень оселі.

20 березня 1947 р., з нагоди відкриття американського бюро, яким керувала культурно-освітня референтка УНРРА місс Віоля Пфроммер, улаштовано знову виставку мистецьких праць жителів оселі.

Також багато праці вклало жіноцтво у танково-музичну програму і у виставку українського народного мистецтва, що були складовою частиною "Тижня Української Культури" в Регенсбурзі. Програма тривала від 7 до 23 березня 1948 р.

Виставка була розміщена з мистецьким смаком за вказівками Ірини Павликовської і мистця маляра М. Дмитренка. У трьох просторих залах вона була гарним переглядом українського народного мистецтва в майже всіх його ділянках — килими, тканини, вишивки, кераміка, гуцульські різьби, писанки. Ці експонати були доброю пропагандою українського народного мистецтва серед чужинців, які часто не хотіли вірити, що рука українського селянина вміє виконати такі складні мистецькі речі.

“Тиждень Української Культури” — виставка народного мистецтва

Фрагменти з Виставки українського народного мистецтва в березні 1948 р.

Господарська праця жіноцтва полягала головню в тому, щоб через закладання варстатів праці дати жінкам можливість заробітку, а через організування курсів вишколити жінок у якомусь фаху.

Вже 23 листопада 1945 р., як уже було згадано, почала діяти в оселі жіноча кравецька майстерня, де виготовлялися одяги і білизна для дітей різних національностей, які тоді замешкували табір. Працювали там в більшості українки. Декілька місяців працювали безплатно, а згодом УНРРА видавала працюючим додатковий харч і місцеві таборові доляри, за які можна було купити в таборовій кантіні папіроси та дрібниці для щоденного вжитку (мило, порошок до зубів, гребені і т.д.). Крім одяжі для дітей, майстерня виготовляла комплектки для немовлят, піжами для хворих у лікарні, плащі для лікарів, фармацевтів, медсестер, фризієрів, хвартухи для шпитальної обслуги і т.д.

Спочатку склад робітниць жіночої майстерні в 1946 р. був такий: 40 українок, 4 польки і 1 литовка. Восени 1946 р. вибули з табору інші національності, а прибули з інших таборів українці, тому число робітниць збільшилося. А ще, крім кравецької майстерні, зорганізовано три інші майстерні: вишивкарську, трикотарську і виробу забавок. Число робітниць збільшилося до 86.

Деякі майстерні мали своїх фахових керівниць — кравецька Анну Смолинську і М. Суху, трикотарська Франку Стахів, вишивкарську взяла на себе С. Нагірна. Скарбничкою майстерень була Анна Кучма.

Вишивкарська майстерня виконувала замовлення на українські вишивки, головню для американців, а саме: обруси, серветки, блюзки, суконки, подушки, доріжки, хусточки та інше.

Трикотарська майстерня виготовляла замовлення виключно для мешканців оселі, головню для дітей. Майстерня забавок виробляла з відрізкаів матеріялів, що залишалися в кравецькій майстерні, всілякі забавки для дітей.

Майстерня забавок. Перша справа завідувача майстернями С. Нагірна

Фаховий вишкіл —У грудні 1945 р. організовано при майстернях фахові курси для перевишколу жіноцтва.

2 грудня постав перший курс крою і шиття, який вела фахова кравчиня Шудракова. 20 березня 1946 р. 23 курсантки здали іспит при комісії, в яку входила культурно-освітня референтка УНРРА місс Пфроммер, суспільна референтка місс Сміт і завідувача майстернями С. Нагірна, яка рівночасно була представницею від ОУЖ. Після іспитів курсантки одержали свідоцтва.

8 травня 1946 р. організовано другий курс крою і шиття під керуванням фахової вчительки Іванни Мельник. 25 вересня 30 курсанток здало іспити при комісії в такому складі: культурно освітня референтка УНРРА місс Седі, її заступник д-р В. Комаринський і С. Нагірна. Старанням ОУЖ вчителька І. Мельник видала друком підручник крою і шиття. Від липня 1946 р. до кінця 1948 р. улаштовано ще 12 курсів крою і шиття під проводом фахових учительок. Закінчило ті курси 276 курсанток.

На курсах викладало 5 учительок:

П. Шудрак	 1	курс	 28	слухачок
Іванна Мельник	 1	курс	 30	слухачок
Людмила Бризгун	 1	курс	 12	слухачок
Е. Лукавська	 3	курси	 63	слухачок
П. Суха	 6	курсів	 143	слухачок

разом 12 курсів, 276 слухачок здало іспити.

В травні 1946 р. зорганізовано вишивкарський курс під проводом П. Сухой для 18 курсанток, 17 червня трикотарський під керуванням Варвари Кацуляк для 35 курсанток, а в грудні цього ж року другий трикотарський курс М. Стародуб — 23 курсантки. Рівночасно відбулися в оселі й інші курси, як наприклад в червні моднярський — 12 осіб. Другий моднярський курс С. Кашубинської для 20 учасниць відбувся в листопаді 1947 р. з гарною кінцевою виставкою капелюхів роботи курсанток.

Закінчення курсу куховарства, іспитова комісія. Сидять зліва:
Анна Самофал — учителька куховарства, представник ІРО, М. Голуб —
голова делегатури ОУЖ, Я. Сербин — посадник, О. Кушнір — культ. освітній референт,
І. Гук — господарча референтка ОУЖ

28 жовтня 1947 р. під проводом Анни Самофал організовано куховарський курс, який закінчили 23 курсантки з показовою виставкою різних виробів з куховарської ділянки. Іспит відбувся перед комісією, в яку входили: голова делегатури ОУЖ Марія Голуб, посадник оселі Ярослав Сербин, культурно-освітній референт управи табору проф. Омелян Кушнір, учителька куховарства Анна Самофал і господарська референтка ОУЖ Ірина Гук.

1 січня 1948 р. під проводом І. Стецишин організовано курс різьби по дереві для 20 осіб і курс виробів зі шкіри для 20 осіб.

Підрахувавши всі курси, констатуємо, що фахові курси в регенсбурзькій оселі закінчило 447 жінок, з того — кравецький 276, вишивкарський 18, трикотарський 58, моднярський 32, куховарський 23, різьби по дереві 20 і виробів зі шкіри 20 жінок.

Щоб і молоді дівчата придбали якийсь фах, старанням ОУЖ зорганізовано "Школу хатнього господарства", де 18 дівчат, крім загально-освітніх предметів, вивчали практичне куховарство, крій і шиття, огородництво, машинописання, англійську мову та інші предмети. Деякі предмети викладали професори Українського Технічно-Господарського Інституту.

27 листопада 1946 р. з ініціативи ОУЖ та з допомогою Лікарського Товариства зорганізовано 6-місячний курс медсестер. У вересні 1947 р. 32 курсантки здали іспити. З нагоди закінчення курсів медсестри зложили 1400 нім. марок на Український Червоний Хрест.

Господарська референтура проявила також активну діяльність в улаштуванні товариських прийняттів для видатних гостей.

13 травня 1946 р. з нагоди від'їзду культурно-освітньої референтки місс В. Пфроммер приготовано прощальне прийняття, на якому були присутні представники від управи оселі, директори шкіл, дитячого садка та члени ОУЖ. Від управи табору прощав місс Пфроммер інж. Антін Артимович. Від українського населення оселі вона одержала різьблений альбом з фотографіями з життя шкільної молоді, також гарно розмальовану грамоту і квіти. В теплом слові місс Пфроммер виявила симпатії до українців. Вона признала, що у співпраці з українцями вона завважила працювитість, ініціативу та організаційний хист.

Також з нагоди від'їзду референтки суспільної опіки місс Сміт влаштовано прощальний підвечірок, на якому були присутні представники управи оселі і різних організацій. Місс Сміт одержала від ОУЖ вишивану сервету з шістьма серветками, а від управи оселі альбом з фотографіями.

Господарський з'їзд. Для координації та узгодження праці жіночих майстерень скликала Головна управа ОУЖ на 19-20 квітня 1947 р. в оселі господарський з'їзд, в якому взяло участь 25 делегаток від 13 майстерень ОУЖ американської зони. На з'їзд прибули голова Централі ОУЖ Ірина Павликовська і член Головної управи Кекилія Гардецька. Наради відбулися за таким порядком:

1. Наші сучасні завдання в господарській ділянці.
2. Оформлення жіночих майстерень і діловодство.
3. Інструкції в справі продукції і наша участь у виставці в Лондоні.
4. Роздача матеріалів для продукції на виставку в Лондоні.
5. Ухвалення резолюцій.

Після докладів та дискусій прийнято резолюції, в яких підкреслено: а) конечність фахового теоретичного і практичного вишколу, особливо у зв'язку з майбутнім переселенням; б) слідкувати за плеканням народнього мистецтва як національного скарбу і для того приступити:

1. До видавання книжок, популяризуючи поодинокі ділянки народного мистецтва.
2. Містити в жіночій журналі ОУЖ "Громадянка" статті і проєкти з цієї галузі.
3. Провести збірку етнографічних матеріалів.
4. Взяти контроль над виставками делегатур, щоб додержати відповідний стиль і підняти виставки до європейського рівня.
5. Приступити до як найактивнішої участі у виставці українського мистецтва в Лондоні.

Достойні гості в оселі. Великою подією в таборовому житті був приїзд з Канади о. д-ра Василя Кушніра. ОУЖ виявило багато енергії і вміння, щоб належно прийняти Достойного Гостя. Від організованого жіноцтва вітала о. д-ра В. Кушніра голова Обласної управи ОУЖ С. Нагірна.

В січні 1947 р. ОУЖ приготувало для 180 самотніх мужчин Святий Вечір, який проходив у дуже святочному настрою, бо завітав на цю скромну вечерю посол Іван Глинка, який якраз тоді приїхав з Канади.

На спільному зібранні представників українських організацій в таборі, яке відбулося перед Святим Вечором, інформувала посла Глинку про працю організованого жіноцтва С. Нагірна.

В лютому і березні 1947 р. з нагоди приїзду театрів В. Блавацького і Й. Гірняка, ОУЖ займалося господарською частиною товариського прийняття.

Під час триденного з'їзду ЦПУЕ члени ОУЖ приготувляли прохарчування для 240 учасників.

12 грудня 1947 р. жіноцтво зробили привітальну вечерю для вояків УПА. Від ОУЖ вітала героїв голова делегатури Марія Голуб.

Також великою подією в нашому таборі був приїзд єпископа Івана Бучка в травні 1948 р. Гостину для Високодостойного Гостя приготувало жіноцтво. На прийнятті, де були зібрані представники організацій, вітала його від ОУЖ М. Голуб.

Допомогова праця жіноцтва полягала головню:

1. В моральній і матеріальній опіці над матір'ю і дитиною,
2. У відвідуванні і допомозі хворим,
3. В опіці над українськими полоненими і в'язнями.

Вже в 1946 р. зроблено дві збірки харчів і одежі для українських полонених — перед Різдвом і перед Великоднем. Висліди збірок були дуже гарні. Понад 800 пакунків з харчами і одіжжю передано полоненим, що находилися біля Плятлінгу. Коли звільнено полонених, ОУЖ спільно з Українським Червоним Хрестом зорганізувало негайну поміч для тих, що переходили через Регенсбург. 230 полонених одержало по пів пачки харчів, дещо одежі, папіроси та гроші.

В 1947 р. тривала регулярна щомісячна допомога незвільненим полоненим харчами, спільно з Укр. Червоним Хрестом і зі Суспільною опікою ОПУЕ. Також українські в'язні одержували час від часу допомогу харчами.

Найбільше уваги присвятило ОУЖ хворим по лікарнях, яких майже кожного тижня обділювано папіросами, деколи чоколядою та цукорками, печивом, яблуками, маслом та цукром і часописами. Для хворих, які потребували поліпшеного харчу, члени ОУЖ носили по черзі обіди; на Різдво і на Великдень разом з Червоним Хрестом, Суспільною опікою, ОПУЕ і священником відвідували хворих. Священик вітав хворих, а гімназіальний хор співав колядки чи Христос Воскрес. Хворі на туберкульозу, що перебували в санаторіях, одержували час від часу допомогу, часом грошову, від ОУЖ. Для шпитальної бібліотеки закуплено було книжок на кількасот марок.

Допомогова референтура давала грошові допомоги і на інші цілі, як на приклад вискринінгованим членам українського театру, учням гімназії на шкільну оплату, студенткам високих шкіл на книжки, на забавки для дитячої санаторії в Лямі, на Товариство Охорони Пам'яток, на фонд Лесі Українки, на пам'ятник письменниці К. Гриневич і т.п.

В 1946 та 1947 рр. ОУЖ передало по дві збірки продуктів і грошей для студентів високих шкіл. ОУЖ помагало також ЦПУЕ провести збірку на фонд "Мати і дитина".

Старанням ОУЖ зорганізовано в регенсбурзькому таборі ще в липні 1946 р. патронат над дітьми і вагітними жінками. Патронатні сестри заходили постійно до помешкань, де жили діти і вагітні жінки, слідували за їх житловою гігієною, за здоров'ям дітей і в разі потреби приневолювали шукати поради у лікарів. Патронатні сестри вели відповідну статистику дітей і вагітних жінок. Зібраний статистичний матеріал про стан дітей і вагітних жінок використала Головна

управа ОУЖ для проведення допомогової акції з США і Канади. Завдяки цьому Союз Українок Америки і Канади перебрав на себе опіку над дітьми і жінками, розділивши між своїми філіями поодинокі табори в Німеччині.

Вліті 1949 р. діяльність жіноцтва в регенсбурзькій оселі, з огляду на переселення жителів у заморські країни, зовсім ослабла. Після виїзду голови Обласної Управи ОУЖ Стефанії Нагірної в липні 1949 р. і голови регенсбурзької делегатури Марії Голуб до Америки діяльність ОУЖ продовжувалася під головуванням Анни Оришкевич і Тетяни Кисілевської. У вересні 1949 р. табір зліквідовано.

Праця українського жіноцтва регенсбурзької області

Ця праця почалася стихійно в поодиноких таборах, раніше чи пізніше, залежно від того, який був склад даного табору. Жіночі організації існували в більшості як секції при Українських Комітетах чи при управах таборів. Після з'їзду 15-16 грудня 1945 р. майже всі ці секції підпорядкувались ОУЖ.

Тут може виникнути питання, чому не всі секції стали делегатурами ОУЖ відразу. Головна причина — це тяжкі умови в деяких таборах УНРРА, наприклад вороже оточення, коли було різнонаціональне населення в таборі. Деякі жіночі організації працювали потайки. Так було приміром у таборі Фльосс. В Міттертайху українська жіноча організація могла існувати тільки при православній церкві як сестрицтво. В цю організацію входили жінки інших національностей православної віри, хоч усю працю провадили українки. Тільки в листопаді 1946 р., коли УНРРА провела ліквідацію деяких таборів, в Міттертайху залишилося українське населення і табір був оголошений українським. Аж тоді жіноча організація перетворилася в делегатуру ОУЖ.

Регенсбурзька Жіноча секція підпорядкувалася Головній Управі ОУЖ зараз після засновання ОУЖ в грудні 1945 р. На протязі місяця травня 1946 р. ця регенсбурзька делегатура, з доручення Головної управи ОУЖ, займалася організуванням жіноцтва в області. Відбуто 28 поїздок до інших таборів, де нав'язано контакт з жіночими організаціями, які вже існували, або творено нові, де їх ще не було.

На 2 червня 1946 р. скликано до регенсбурзької оселі з'їзд *делегаток* ОУЖ регенсбурзької області з участю представниць Головної управи ОУЖ — д-р Софії Парфанович і Віри Шпаківської.

Делегатками регенсбурзької області були від табору Фльосс — Марія Скрут, від Фльоссенбергу — Ольга Степанюк, від Пассав — Ірина Яким і Стефанія Сироїл, з Боденверу — Любов Данилович і Катерина Качмарська, з Фільсбібургу — Тетяна Кисілевська і Іванна Макогон, з Міттертайху Євгенія Козьолковська і Наталя Савченко, з Ляндсгуту — Стефанія Мороз і Оксана Луцька, з Ноймаркту — Дарія Бойчук, з Регенсбургу — Ніна Синявська, Ірина Руснак і Стефанія Нагірна. Разам 9 осередків регенсбурзької області взяли участь у з'їзді. Два осередки, а саме Фільсек і Фронберг, зголосилися після з'їзду. Представниками оселі Ганггофер на з'їзді були інж. Антін Артимович, мгр Ілля Городецький і о. Евстахій Гайдукевич.

З'їзд відкрила голова регенсбурзької делегатури Марія Голуб. Обрано президію з'їзду в такому складі: голова — представниця головної управи ОУЖ

Віра Шпаківська, секретар — Н. Синявська, члени — д-р С. Парфанович і М. Голуб. Голова з'їзду Віра Шпаківська у вступному слові ознайомила присутніх з організацією ОУЖ у Німеччині, яку затвердив Перший Український З'їзд, що відбувся 15-16 грудня 1945 р. в Авгсбурзі з участю 48 делегаток від 26 зорганізованих осередків усіх трьох зон Німеччини і приблизно 100 гостей. Вона звернулася до делегаток із закликом до єдності, організованості і одностайності в праці. Жіноцтво повинно звернути головну увагу на виховні моменти — допомагати школам, садочкам, молодечим організаціям. Також жіноцтво повинно плекати народне мистецтво, улаштовувати збірки харчів і одягу для українських полонених і студентів, відвідувати хворих вдома і по лікарнях.

Слідували привіти посадника оселі інж. А. Артимовича, о. Е. Гайдукевича і привітання Ірини Павликовської.

Виголошені звіти делегаток виявили намагання жіноцтва якнайбільше розвинути громадську працю в своїх осередках.

Після звітів делегаток д-р С. Парфанович ознайомила присутніх із структурою організації ОУЖ, з тріступневою системою цієї організації. Вона також поінформувала делегаток про відношення Обласної управи до Головної управи ОУЖ і до делегатур, як також пояснила матеріальні зобов'язання делегатур до Обласної управи і тієї ж до Головної управи. Важливе також місячне звітування про працю делегатур обласній управі, яка збирала б всі звіти і приготувляла б звідомлення для Головної управи.

Після інформації, які подала д-р С. Парфанович, обрано одноголосно Обласну управу ОУЖ в такому складі: голова — С. Нагірна, заступниця — С. Мороз, секретарка — Н. Синявська, допоміжні — Л. Крушельницька і І. Венгринович, організаційна референтура — В. Кацуляк, С. Строїч, І. Макогон і А. Кметь, культ.-освітня референтура — Н. Савченко. І. Романівська, д-р Л. Бризгун, суспільна опіка — М. Добрянська, господарча референтка — О. Маланяк, контрольна комісія — В. Величко, Т. Кисілевська і М. Данилович.

На закінчення з'їзду голова повідомила присутніх, що Головна управа ОУЖ встановила зв'язки з українськими жіночими організаціями США, Канади, Італії і Швейцарії та з міжнародними харитативними організаціями. Вона також поінформувала, що на Першому з'їзді ОУЖ утворено Літературний фонд Лесі Українки, завданням якого буде видавати переклади найцінніших творів українських письменниць на чужі мови. Щоб зібрати гроші на цей фонд, треба улаштовувати виступи, льотерії, забави та інше. В першу чергу будуть перекладені на англійську мову деякі твори Лесі Українки.

Незабаром, з різних причин (переселення, скринінги, хвороби) перестали працювати в Обласній управі три члени: Ніна Синявська, Марія Добрянська і Варвара Кацуляк. Також заступниця голови Стефанія Мороз, яка була вискринінгована, через різні особисті клопоти відмовилася працювати в Обласній управі. Тому в листопаді 1946 р. кооптовано до праці на секретарку Ольгу Масник, на заступницю голови колишню голову боденверської делегатури Любов Данилович, на організаційну референтку колишню голову делегатури у Фільзеку Варвару Гуменюк і на референтку суспільної опіки Іванну Зельську, яка прибула з Боденверу.

В січні 1948 р. виїхала до Америки господарська референтка і скарбничка Ольга

Маланяк. Її функції перебрала Іванна Зельська. Тоді склад Обласної управи ОУЖ був такий: голова — С. Нагірна, заступниця — Л. Данилович, секретарка — О. Масник, культурно-освітня референтка — Н. Савченко. Організаційна референтка — В. Гуменюк, суспільна опіка — І. Зельська, контрольна комісія — В. Величко, М. Данилович і Т. Кисілевська.

Праця Обласної управи проявлялася в ділянках організаційній, культурно-освітній, господарській і допомоговій.

Обласна управа ОУЖ — 1948 р. В першому ряді зліва — В. Гуменюк і С. Нагірна; в другому ряді зліва — О. Маланяк, І. Зельська, Л. Данилович і О. Масник

Організаційна праця Обласної управи полягала в тому, щоб у кожному таборовому осередку утворити жіночу організацію, яка працювала б згідно із статутом та інструкціями ОУЖ.

Як уже було згадано, одинадцять жіночих осередків регенсбурзької області зголосилося до співпраці. Всі вони нараховували тоді біля 800 членів ОУЖ.

Культурно-освітня і виховна праця Обласної управи ОУЖ полягала в тому, щоб давати делегатурам напрямні в культурно-освітній і виховній праці. В тій ділянці Обласна управа помагала делегатурам так, що посидала членів управи до таборів з рефератами на культурно-освітні теми, або готові реферати висилала делегатурам, розмноживши їх в багатьох примірниках.

В ділянці культурно-освітньої праці майже всі делегатури проявили велику діяльність. Ухвалою пленуму Головної управи ОУЖ визначено княгиню Ольгу патронкою жіночої організації. В липні, коли припадає день св. Ольги, кожна делегатура влаштовувала свято з більшою чи меншою програмою.

Також дуже вродливо згадували делегатури героїв Листопадових подій, в яких і жінки брали активну участь та річницю трагічної смерті Ольги Басараб. Не один вечір присвячувано славній нашій поетці Лесі Українці як також матері Лесі Українки, відомій етнографці та письменниці Олені Пчілці.

Культурно-освітній референт мав теж своїм завданням опікуватися молоддю, зокрема дитячими садочками. В регенсбурзькій області були чотири дитячі садочки. У Регенсбурзі відвідувало дитячий садок 240 дітей, у Ноймаркті — Нова Говерля 45 дітей, в Ноймаркті — Друмонт 22, в Ляндсгуті 35, у Фільзеку 15.

З рамени культурно-освітньої референтури улаштовувано в різних таборах виставки українського народного мистецтва, які мали великий успіх, головню у чужинців, і так служили доброю пропагандою українського народного мистецтва.

В ділянці *суспільної опіки* для узгіднення праці, Обласна управа ОУЖ розсилала делегатурам обіжники та інструкції. Вона співпрацювала з СХС. Там одержувано інструкції в справі закладання порадень для матерів із взором картотеки і статистичні листки із запитами про стан жінок і дітей. Особливо важлива була справа сиріт і півсиріт, яким грозила репатріація. Статистику сиріт вислала Головна управа ОУЖ до жіночих організацій США і Канади з проханням заопікуватися цими дітьми. Ця акція знайшла за океаном велике співчуття і позитивний відгук.

Жіноцтво регенсбурзької області виявило велику активність при збірці харчів і одягу для полонених і звільнених з полону і постійно опікувалося хворими, що лежали у наших чи німецьких лікарнях.

Господарська праця Обласної Управи ОУЖ полягала в тому, щоб через закладання варстатів праці дати жінкам можливість заробітку, а через організування фахових курсів вишколити жінок у якомусь фаху.

У зв'язку з цим постали в делегатурах різні майстерні — кравецькі, трикотарські, вишивкарські, моднярські, пантофлярські. куховарські та інші.

Для координації і узгіднення праці в жіночих майстернях скликала Головна Управа ОУЖ до Регенсбургу Господарський 3'їзд на 19 і 20 квітня 1947 р., в якому взяло участь 25 делегаток від 13 майстерень американської зони. В резолюціях, прийнятих на 3'їзді, підкреслено конечність фахового практичного й теоретичного вишколу у зв'язку з можливостями переселення.

Як виглядала праця в делегатурах регенсбурзької області виявляють поодинокі звіти, хоч не завжди докладно і вміло написані. Праця показана тільки в головних зарисах.

Як знаємо, перша жіноча організація, що включилася в ОУЖ вже 9 грудня 1945 р. була **Жіноча секція в регенсбурзькій оселі**.

Чергова жіноча організація, яка підпорядковувалась ОУЖ, це "Союз Українок" у Боденвері, який вже в липні 1945 р. співпрацював з Українським Комітетом, що постав в окрузі Нойбург. Зорганізовано мішаний хор, аматорський гурток, який дав вистави "Перехитрили" і "На перші гулі". Улаштовано для дітей і дорослих Миколаївський вечір і спільний Святий Вечір. В листопаді цього ж року зорганізовано народну школу, в якій вчила Любов Данилович.

9 червня на загальних зборах делегатури ОУЖ обрано управу в такому складі: голова — Любов Данилович, заступниця — Іванна Зельська, господарча референтка — Стефанія Красівська, суспільна опіка — Марія Малинович, культурно-освітня — Лідія Кузик, контрольна комісія - Ярослава Кушнір, Северина Данилович і Марія Романюк.

Культурно-освітня і виховна праця. Виголошено реферати на тему "Жінка в українській історії" і "Княгиня Ольга". Улаштовано концерт у честь Тараса Шевченка і Свято в честь кн. Ольги. Учителька Любов Данилович, крім навчання в народній школі, вела курс для неграмотних і малограмотних, яких було дев'ятеро. Багато праці вкладено в улаштування виставки українського народного мистецтва у Швандорфі, осідку УНРРА.

Управа ОУЖ в Боденвері. Стоять зліва: С. Красівська, О. Качала, Я. Кушнір, Л. Кузик, С. Данилович, Л. Данилович, І. Зельська, М. Малинович, М. Штендера

Суспільна і санітарна праця. Зорганізовано пораду для матері і дитини під керуванням д-ра А.Борисова і медсестер О.Шеремети та І. Зельської. Делегатура зібрала 70 кг. одягу для полонених. Вислано до СХС в Мюнхені 15 пачок з харчами для полонених.

Господарська праця. Зорганізовано фаховий курс з таких ділянок: в'язання із шнурка поясків, торбинок, крайок, пантофлів, курси виробів з відрізків шкіри, плетення светрів і рукавиць. У делегатурі були 34 члени.

З кінцем жовтня 1946 р. мешканців табору переселено до оселі в Регенсбурзі. Члени управи делегатури включилися в діяльність ОУЖ на оселі.

Делегатура ОУЖ у таборі Пассав постала 12 травня 1946р. Головою обрано Ірину Яким, а секретаркою Наталку Володко. Зорганізовано 30 членів. Культурно-освітня референтка Юлія Писарева виголосила два реферати: "Славні українські жінки" і "Початки української історії".

10 серпня 1946 р. улаштовано "Свято кн. Ольги". Разом з управою табору і Пластом відбулося "Свято листопадових днів". Учителька Юлія Писарева зорганізувала 1-шу клясу гімназії і стала її директоркою. Також улаштовано курс англійської мови. Зібрано на Фонд видання творів Л.Українки 189 нім. марок.

В грудні 1946 р. більшість мешканців табору переїхала до Регенсбргу.

Делегатура ОУЖ у Фільсбїбургу працювала спочатку як жіноча секція при управі табору, а 7 липня була оформлена як делегатура ОУЖ. Головою стала Ольга Недільська, а секретаркою Ольга Цвик.

Хоч існування цієї делегатури було коротке, бо вже наприкінці жовтня 1946 р. вона була переселена до іншого табору, жіноцтво цього табору проявило гарну діяльність. Зорганізовано два садки у Фільсбїбургу і в Грісгавзені, 28 серпня влаштовано дитячий фестин як також прогулянку до відпустового міста Альтетінгу, Миколаївське свято для дітей, Маланчин вечір для всієї оселі. Спільно а управою табору зорганізовано курси куховарства і хатнього господарства.

Делегатура ОУЖ у Фільзеку також не існувала довго (від 7.7.1946 до 30.11.1946), але під головуванням Варвари Гуменюк гарно розвивалася.

Культурно-освітня праця проявлялася в освідомній роботі серед жіноцтва й молоді в напрямі національного виховання і підвищення рівня освіти. Голова мала декілька рефератів на тему "Роля жінки в плеканні народного здоров'я", "Визначні жінки України". Зорганізовано 2-місячний курс для неграмотних, в якому взяло участь вісім жінок, курс доповнюючих предметів для 17 учасниць і обов'язковий курс історії України з участю 30 слухачок.

В річницю смерті О. Пчілки В. Гуменюкова виголосила доклад на тему "Заслуги Олени Пчілки". В серпні 1946 р. влаштовано гостину для 42 членів студентського хору з Мюнхену і чотирьох бандуристів.

Для підвищення кваліфікації вислано вчительку Павлину Миськів на курс садівничок до Ельвангену, а четверо дівчат до школи хатнього господарства, яка постала в регенсбурзькій оселі. Старанням ОУЖ утворено дитячий садочок для 15 дітей.

В грудні 1946 р. табір переселено до регенсбурзької оселі.

Делегатура ОУЖ в Ноймаркті під головуванням Дарії Бойчук працювала спочатку як секція при управі табору. В лютому 1946 р. вона включилася в ОУЖ. В склад управи увійшли М.Винник, М.Лиса, М. Шиприкевич, Шимановська, Матулко, Змага. Контрольна комісія — Боровська, Лапунько, Гуцуляк. В такому складі управа працювала до 29.11.1947 р. коли на других загальних зборах обрано нову управу головою якої стала Софія Сиротинська. Незабаром утворено дитячий садок на 40 дітей під проводом Апольонії Книш. 19 липня 1946 р. відбувся вечір присвячений Лесі Українці — дохід у сумі 170 марок вислано до Головної управи ОУЖ на Фонд Л.Українки, а 25 вересня влаштовано Свято кн. Ольги — дохід був призначений на виїзд дітей в Альпи і на пластову зустріч. Зорганізовано ряд інших свят, рефератів, виставу народного мистецтва, як також кравецьку майстерню під керівництвом М. Осаківської, яка в липні 1948 р. перемінилась у фахову школу жіночого кравецтва. У жовтні шість робітниць склало челядничі іспити.

В допомогівій акції ведено реєстрацію сиріт і півсиріт, які мали виїхати до Америки. Кожного року ОУЖ виготовляло святочні пакунки для українських полонених і хворих у лікарнях, особливо для туберкульозних в Амбергу.

Делегатура ОУЖ у Ляндсгуті. 12 лютого 1946 р. створено жіночий гурток при Таборовій Раді, який у травні приєднався як делегатура до Обласної Управи ОУЖ у Регенсбурзі. Обрано управу на чолі із Стефанією Мороз і секретаркою Оксаною Луцькою. 15 червня 1947 р. через від'їзд двох членів управи до Англії, скликано надзвичайні загальні збори і обрано нову управу на чолі з Мартою Саган та секретаркою Надією Недільською. Члени управи — Л.Соробей, Д. Жарська, Я. Хархаліс, Е. Гаврилюк. Контрольна Комісія: О. Самотулка, К. Марків і М. Воляник.

Культурно-освітня праця в Ляндсгуті була багата й різноманітна. В лютому 1946 р. виголошено реферат на тему "Завдання української жінки на еміграції". В цьому ж місяці вшановано пам'ять героїні Ольги Басараб, а в березні Тараса Шевченка. Також делегатура помагала управі табору в улаштуванні свята в честь Івана Франка. 8 листопада 1946 р. скликано святочні сходи з нагоди річниці Листопадових подій реферат О. Луцької. 10 липня 1947 р. відбулося Свято кн.

Ольги з рефератом про постать кн. Ольги як жінку і володарку, деклямацією "Посли деревлян до кн. Ольги" О.Олеся та сольоспівом. У вересні 1947 р. відсвятковано 76-ліття народин Лесі Українки. 31 січня 1948 р. Я. Хархаліс виголосила реферат про "Різдвяні звичаї". 12 лютого відбулись сходи присвячені Ользі Басараб, реферат — Л. Соробей. 17 лютого проф. Лашенко мав доклад на тему "Українська жінка і наше майбутнє". 25 лютого 1948 р. відбувся концерт у честь Лесі Українки. Святочну програму виголосила Марта Саган, співав жіночий хор під кер. І. Шуплата, а місцевий театр підготував інсценізацію "Грішниця".

Після концерту появилася позитивна рецензія в ляндсгутському часописі "Новини" з 27 лютого 1948 р. Цитую: "Академію в честь Лесі Українки... треба вважати небувалою подією в нашому культурно-освітньому житті. Не лише з огляду на багату і гарну програму, але перш за все з огляду на загальне оформлення і бездоганне виконання."

В березні 1948 р. на пошану Т. Шевченка улаштовано вечір, на якому проф. Лінчевський виголосив доповідь на тему "Шевченко, пророк України". Також у березні ОУЖ гостила у себе жіночий квартет "Богема" з Регенсбургу.

В січні 1946 р. постав у Ляндсгуті дитячий садок. Відбуто цілий ряд імпрез для дітей, як наприклад Миколаївський вечір, "Ялинка", дитячий карнавал, де діти виступали в гарних костюмах, і т.п.

Допомогова праця. У 1946 р. зроблено дві великі збірки харчів і одягу для українських полонених — 230 пачок по 5 кілогр.

В травні того ж року жіноцтво зайнялося приміщенням і прохарчуванням 12 безпритульних на протязі шести тижнів.

25 вересня ОУЖ подбало про приміщення і харч для Капелі Бандуристів. У жовтні того ж року проведено збірку харчів для полоненого інваліда на протязі 11 днів.

ОУЖ співпрацювала з місцевою станицею СХС. В січні 1947 р. спільно влаштовано Свячене. В жовтні того ж року проведено збірку харчів для полонених у Дегендорфі. Виготовлено 33 пакунки. В грудні 1947 р. передано станиці СХС пакунки для хворих і колишніх бійців УПА. Також ОУЖ жертвувало 1,800 нім. марок на убрання для УПА, а перед Великоднем в 1948 р. провело збірку печива на спільне Свячене для УПА.

Делегатура ОУЖ закупила на виставку українського народного мистецтва в Лондоні декілька експонатів на суму 1,200 нім. марок.

В лютому 1948 р. жіноцтво займалося розміщенням дитячого хору з Регенсбургу і помагало в організації концерту.

Господарська діяльність. В таборі були дві майстерні, трикотарська і вишивкарська, в яких працювали членки ОУЖ. Також улаштовано курс ручних робіт, де виготовляли забавки, капелюхи, рукавиці і штучні квіти.

13 жовтня почався санітарний курс, який відвідували 33 жінки. Викладав таборовий лікар д-р Сахно. Господарська референтура також приймала видатних гостей.

В місяці квітні 1948 р. завітав до табору єпископ Іван Бучко. У прийнятті Достойного Гостя взяли участь представники місцевої американської влади, німецького духовництва і представники всіх українських місцевих установ. В липні 1948 р. делегатура ОУЖ у Ляндсгуті нараховувала 136 членів.

Делегатуру ОУЖ у Міттертайху зорганізовано 1 грудня 1946 р. Головою обрано Наталю Дорошенко-Савченко, а секретаркою Стефанію Зеневич. За час свого існування від 1 грудня 46 до 31 грудня 47 р. делегатура проявила дуже активну діяльність, особливо в культурно-освітній і допомогівій ділянках. Особливо багато виголошено рефератів, більшість авторства Наталі Савченко, з нагоди різних свят чи дитячих імпрез.

Голова ОУЖ Н.Савченко читала реферати на такі теми: "Княгиня Ольга", "День 1 Листопада 1918 р.", "Ольга Басараб", "Свято книжки", "Матеріалістичний і християнський світогляд", "Становище жінки в минулому і теперішньому".

Заступниця голови О. Губчак виступила з такими рефератами: "В День Матері", "Значення організації і пропаганди", "Народні звичаї на день св. Андрія".

Організаційна референтка О. Кульчицька прочитала доклад про "Лесю Українку", а секретарка ОУЖ С. Зеневич у своєму рефераті змалювала силуетку видатної історичної постаті кн. Ольги.

Для дитячого садка жіноцтво улаштувало Свято Миколая, День Матері, Ялинку, Костюмовий бал та інші виступи, які мали завжди гарну програму.

Допомогова акція ОУЖ у Міттерайху була досить активна. Збірки на ту справу грошми, одіжжю і переважно харчами відбувалися майже завжди разом з Українським Комітетом при управі табору, де й розприділювалися для потребуючих, як СХС, студенти, Пласт, УПА, інваліди, хворі. Також організовано великі збірки перед Різдвом і Великоднем.

Грошеві збірки з імпрез, які улаштовувала делегатура, розподілювали самі, як приміром для Пласту 100 нім. марок, інвалідам на протези 197 нім. марок, і готівкою 300 нім. марок. Збірки в користь СХС делегатура проводила кожного місяця. Починаючи травнем 47 р. це були харчеві збірки, інколи одіж і грошми.

При ліквідації табору при кінці грудня 1947 р. делегатура решту своїх фондів передала інвалідам у Ноймаркті. Деякі члени ОУЖ переїхали до регенсбурзького табору. Під кінець свого існування делегатура ОУЖ Міттертайху мала 56 членів.

Наймолодша делегатура ОУЖ регенсбурзької області в малому таборі Ганакер, зорганізована 31 жовтня 1947 р. мала 35 членів. Склад управи: голова Стефанія Ковальська, секретарка — Євгенія Остап'юк.

Культурно-освітня, господарська і допомогова діяльність делегатури не могла широко розвинутися на протязі неповного року існування. Все ж таки на трьох ширших сходах прочитано три реферати, а саме про Ольгу Басарабову, Лесю Українку і Катрю Гриневичеву. Також члени брали участь в улаштуванні національних свят, в таборовому хорі і в аматорському гуртку. На Великодне снідання деякі члени ОУЖ прийняли у себе одного самотнього чи незаможного, які не мали нікого з родини. В травні зорганізовано для дітей Свято Матері, яке пройшло дуже гарно.

Члени ОУЖ брали участь у збірках на Український Червоний Хрест, на УПА, на "Коляду", на "Писанку", на студентів, на УВАН, на виставку українського мистецтва в Гановері, на пластове Джемборі, та на пам'ятник Катрі Гриневичевій.

Делегатура ОУЖ у Пфаркірхені постала 3 вересня 1947 р. Обрано управу делегатури на чолі з Уляною Терлецькою і секретаркою Марією Сабат.

У вересні проведено збірку грошей на УПА. Зібрані гроші передано до станиці СХС у Пассав.

Жіноцтво брало участь у влаштуванні Листопадового свята у таборі Авфбах. Також старанням делегатури влаштовано Свят-вечір для самотніх.

У травні 1948 р. проведено збірку на Український Червоний Хрест як також влаштовано першого дня Великодніх Свят спільне свячене для самотніх, а в травні Свято Матері для шкільної молоді.

Одні сходи́ни присвячено рефератові Анни Бойцун "Опіка над молоддю". Також старанням ОУЖ зорганізовано три курси: крою і шиття дитячої білизни, вишивкарства і трикотарства.

Делегатура ОУЖ у Волькерінгу постала 12 лютого 1947 р., але через виїзд деяких членів до Бельгії, делегатура не проявила самостійної діяльності, однак Обласна управа піддержувала зв'язок із жіноцтвом табору так, що час до часу посилала декого з членів управи з рефератами, як наприклад про Ольгу Басараб, Лесю Українку, а в липні 1947 р. влаштувала у Волькерінгу своїми силами Свято кн. Ольги з гарною програмою. Там виступав хор з Регенсбурга під керівництвом Олени Кокодинської.

Маленька група у польському таборі у Фльоссі тяжко пробивалася крізь життя серед ворожого оточення. Але без огляду на це, йшла громадська праця. Українське жіноцтво й тут проявило свою діяльність.

2 липня 1946 р. зорганізовано делегатуру ОУЖ, голова Е. Скрут, де працювало всього 17 жінок. Тому, що жили в польському таборі, мусіли працювати скрито і через те не могли розгорнути ширшої діяльності. Працю провадили так, як дозволяли обставини, а саме: ширили українську пресу серед молоді, читали їй книжки, провадили гутірки, освідомлюючи її національно, а також підтримували морально. Дівчата і хлопці з табору Фльоссенбург сходилися до Фльосу, і серед них велася освідомлююча робота.

Допомогова праця: утримувано 40 українських вояків інвалідів у Нойштадті, кожного тижня висилано одну пачку для полонених, проведено збірку грошей на допомогу студентам високих шкіл.

1 листопада 46 р. зліквідовано табір у Фльоссі, частину українців перенесено до регенсбурзького табору.

Делегатура ОУЖ у Фронбергу, яка постала 19 березня 1946 р., також існувала тільки кілька місяців. На загальних зборах зібрані жінки поставили своїм завданням поглибити своє знання у вихованні дітей, у плеканні народного мистецтва і в ділянці домашнього господарства.

Вибрана голова делегатури Анастасія Кметь і секретарка Мирослава Шевчук з іншими членами управи старалися працювати згідно з наміченим планом праці. І так зорганізовано передвеликодні реколекції з участю майже всіх мешканців табору, подбано про приміщення і про харч священників, а на закінчення влаштовано спільний обід.

Проведено збірку харчів для полонених. Гроші, зібрані за шутки у Квітну Неділю, передано Українському Червоному Хрестові у Мюнхені.

Спільно з управою табору влаштовано свято Тараса Шевченка. Жіноцтво прибрало залю і підготували програму. Свято Лесі Українки відбулося величаво.

Старанно підготовано Панахиду за Симона Петлюру і Євгена Коновальця. Символічну могилу прибрано квітами і вінками.

В серпні 1946 р. улаштовано виставку українського народного мистецтва. Делегатура ОУЖ давала постійно харчову допомогу хворим в українському і німецькому шпиталях. Також проведено збірку на фонд "Мати і дитина". Зорганізовано курс трикотарства для 19 учасниць, який вела О. Гнатушко. Матеріяли давала УНРРА. Готові вироби частинно віддавано УНРРА, а решту роздавано дітям у таборі.

Табір був зліквідований у вересні 1946 р. Деяких членів ОУЖ переселено до регенсбурзької оселі.

Загально беручи, громадське життя делегатур ОУЖ у регенсбурзькій області проходило нормально до вересня 1946 р. У цьому місяці, на розпорядження УНРРА, почалося переселення малих таборів, як Фільсбібург, Боденвер, Фільзек, Фронберг, частина Пассав і частина Фльосс до регенсбурзької оселі. Після ліквідації табору в Міттертайху в кінці жовтня 1947 р. частину жителів табору також переселено до Регенсбургу. Майже всі вони включилися в регенсбурзьку делегатуру ОУЖ і брали дуже активну участь у її діяльності, яка в той час була ще в повному темпі, аж до 1949 року, коли почалося загальне переселення еміграції у заморські країни.

З 12 делегатур регенсбурзької області залишилося тільки 5, які в той час проявляли діяльність, а саме: Регенсбург, Ляндсгут, Ноймаркт, Ганакер і Пфаркірхен. Але майже всі ці оселі ступнево були зліквідовані.

Головна управа ОУЖ, хоч також сильно здекомплетована через виїзд своїх членів, старалася нав'язати контакт з жіноцтвом нових клітин. Коли траплялись там колишні члени ОУЖ, організовано делегатури, і вже від 1952 р. почала знову проявлятися діяльність. Переглядом громадської діяльності жіноцтва були з'їзди ОУЖ, які відбувалися що два-три роки. Від заснування ОУЖ, себто від 1945 р. досі відбулося 12 з'їздів.

Головна управа ОУЖ в Німеччині навіть видала у 1980 році збірник під назвою "35 років ОУЖ у Німеччині 1945-1980", під редакцією Дарії Ребет, з дуже цікавими статтями редакторки, Ірини Павликовської, Валентини Терешкун, Ольги Штайнер, Ірини Козак та інших, де яскраво змальовано кризу, яка постала після масового переселення втікачів у заморські країни і ступневе відновлення делегатур ОУЖ з допомогою членок, які з різних причин не емігрували. Переселювані з місця на місце, розгублені, часто не давали собі ради в неунормованих умовах, аж поки знову, в силу необхідності, гуртувалися, утворюючи делегатури ОУЖ, які старалися, хоч у скромних розмірах, допомогти собі і іншим, головно жінкам і дітям, і вести культурно-освітню працю, закладаючи садочки та суботні школи українознавства, де знову жіноцтво виявило свою ініціативу, жертвовність і працьовитість.

Ця діяльність українського жіноцтва, завдяки жертвовній праці деяких одиниць, при матеріальній допомозі жіночих організацій США, Канади, Австралії і інших, розвивалася і продовжується по сьогоднішній день.

ДЕЛЕГАТУРА ОУЖ в РЕГЕНСБУРЗІ

“Не треба слів, хай буде тільки діло”

(Олена Теліга)

Проминуло вже понад 30 років, як ми покинули Регенсбург. Це довгий шмат часу, у якому можна було багато призабути, однак у пам'яті залишилось ще дещо, що хочу згадати.

Оселя в Регенсбурзі почалась в 1945 р. під опікою УНРРА, а пізніше ІРО. В грудні 1945 р. прибула до нашої оселі референтка жіночих справ при ЦПУЕ в Мюнхені Ірина Павликовська. На зібранні жінок вона з'ясувала причину її приїзду і основні напрямні, що торкались жінок емігранток, а зокрема українок.

“Ми мусимо зберегти нашу ідентичність, нашу силу духа і тіла, щоб гідно сповнити наш обов'язок дружини, матері, виховниці, вартісної громадянки українського суспільства. Допоможе нам у цьому жіноча організація під назвою Об'єднання Українських Жінок (ОУЖ)” говорила п-і Ірина.

Вибрано організаційний комітет, який повинен скликати загальні збори і обрати провід ОУЖ (Делегатура Регенсбург). Так і зроблено. Багато жінок стало членками і обрано управу ОУЖ з усіма відділами, ділянками, як організаційною, культурно-освітньою, господарською, виховною і т.д.

Потреба жіночих рук до праці, досвіду, серця і материнської теплоти стала нашим гаслом для праці. Жінки разом з чоловіками несли повинність, працю і труд, на добро загалу, пам'ятаючи, що “Де згода в семействі, там мир і тишина”...

В неділі чи свята відбувались відчити, концерти, театральні вистави, сходини студентів, збори Пласту чи СУМ-у та інших організацій. На жіночих сходинах читали спільно жіночий журнал “Громадянку.”

Управа Делегатури ОУЖ в Регенсбурзі 1947 р.

До Регенсбургу приїздили гості на різні з'їзди, професори, політичні провідники, церковні достойники з Англії, Канади, США, Аргентини. Приносили нам вісті про хід еміграції в майбутньому, коли наші опікуни з ІРО перестануть нами опікуватись. Наші господарські референтки мали повні руки роботи; гостей пригостити, улаштувати вечори-прийняття і т.д.

Найбільшою атракцією в житті нашої оселі були гості з України-учасники героїчного Рейду УПА в 1947 р. З радістю і сльозами вітали ми наших Героїв. Старались дати їм заслужений відпочинок в нашій оселі серед своїх рідних людей.

Членство ОУЖ зростало, скоро переходило поза сотню. Почали організуватись різні практичні курси: вишивкарство, курс крою і шиття, курси виробу капелюхів, варення, домашнього господарства, курси англійської мови, медичні курси для підготовки медсестер і шпитального персоналу і т.п.

В кравецькій робітні жінки могли заробити собі на прожиток, пошити новий одяг, переробити старий. Робітня була під проводом п-і Стефанії Нагірної, п-і Людмили Драгоманів-Демиденко та інших співробітниць.

Зорганізовано дитячий садок, народну школу, гімназію, торговельну гімназію, фахову школу, високу школу УТГІ. На майданах роїлось від дітвори і молодих людей, що навчались в школах оселі. Було в нас в оселі багато славних, визначних людей, які залишили нас вже навіки.

До оселі прибували все нові люди. Про них мусіла управа оселі подумати, "приписати", удокументувати, не раз нагодувати та приодіти. ІРО давало свою матеріальну допомогу, і треба сказати, що "йшли нам на руку". До управи

Курс крою і шиття.
Стоять Е. Доберчак і Ірина Руснак

оселі належало розумно господарити приділами, що вони й робили, а ми їм помагали. Про наплив нових людей та різні клопоти з ними міг би дуже багато сказати мгр Володимир Кліш, секретар ОПУЕ і заразом допомогивий референт станиці СХС.

Ось одного дня прийшла жінка десь аж з Чехії, з наплечником і паличкою в руці. То була наша письменниця Галина Журба, без посвідок і документів — сама одна. Наша управа вистаралась для неї право перебування в оселі і приділи — це один такий приклад, а було їх більше.

У одної молодої дівчини, що працювала у німців, народилася дитина. Зі сорому бідна мати віддала своє дитя на власність своїм господарям. Почула

вона про табори для біженців, подалась до Регенсбургу. Тут серед своїх людей згадала про дитину....Пішла до прибраних батьків, просила віддати їй дитину. Господар не згодився. Пішли розправи, пертракtaції поміж управою оселі, ОУЖ, медичним сектором (д-р Любчак), мгр. Володимиром Клішем і німцем. Боролись і вибороли право матері на власну дитину. Врадувана і вдячна мати невдовзі виїхала з сином Павликом до США.

Був у нас між дітьми на оселі чорний хлопчик, що різко називав себе українцем; називався Володимир Мороз, хлопчинка трьох років, якого ми всі дуже любили. Був ще й сирота, лемко, улюбленець директора Юрія Теодоровича. Були ще й інші цікаві випадки, яких не вичислити на пальцях.

Так серед метушні і праці, смутку і усмішок долі підходило Різдво. Парох німецької церкви св. Віта радо відступав нам її для наших потреб, вона стала "нашою" церквою. Туди приходили наші діти і старші, і церква була вщерть виповнена нашими оселянами. А це мало великий вплив на моральне й релігійне життя нашої молоді. Порядок в оселі був зразковий, вулиці і скверики чисті, житлові приміщення під оглядом санітарним дбайливо втримані. Санітарна комісія (д-р А. Плітас — голова) наглядала за порядком.

Перед Різдвом відбулись ширші сходи ОУЖ, на яких схвалено, щоб привітати зі святами наших хворих у лікарні "за Дунаєм" і тих самотніх старших людей, що потребуватимуть відвідин. Постановлено, що членки господарського відділу при допомозі співробітниць випікатимуть коржики та медянички з окремих приділів на ту ціль. Кілька вечорів нагрівались наші жінки у таборовій пекарні і випікали сотнями солодне печиво.

На Свят-Вечір вибрались ми в трійку з д-ром О. Любчаком, прямуючи до лікарні "за Дунаєм", попередивши д-ра В. Андрієвського про нашу візиту. Прийшли на залю. Тут ми застали накриті столи до Свят-вечері. На столі кутя, узвар і інші свят-вечірні страви. Серед залі стояла висока із засвіченими восковими свічками, прикрашена ялинка. Почалась "трапеза": промови, побажання, спогади і смачна вечеря. У декого видно було сльози. Згадали давнину.

Нагло великий стовп полум'я освітив всі закутки залі. Загорілась ялинка! Паперові прикраси — воскові свічі. Д-р В. Андрієвський, начальник лікарні, схопився з місця, дужими руками схватив горючу ялинку і, б'ючи нею сильно об підлогу, погасив вогонь і спас нас від пожару. Було потім і сміху, і жартуючи прозвали доктора сміливим "фаєрманом". Затягли Бог Предвічний і інших колядок, а "делегація" готовилась до повороту у свояси, на Ганггоферзідлунг.

На саме Різдво церква повна людей. Співав хор, о. декан Е. Гайдукевич відправляв співану Службу Божу. (Були ще й інші священники в оселі: о. Дереш, о. Шпилька, о. Оришкевич, о. Дурбак, о. Кашубинський, о. Джулинський і інші, яких прізвищ вже не пригадую; були теж православні священники: о. Шевчук, о. Тит Яковкевич, о. Борис Яковкевич, був Високопреосвященний єпископ Володимир). У когось защеміло серце, згадавши рідний край, сім'ю залишену на "призвол" долі під суворим окупантом.

На другу неділю по Різдві ОУЖ приготувало "просфору", кутю для мешканців оселі. Було гамірно, багато гостей сиділо за столами, жінки наші при допомозі молодих пластунок подавали смачну вечерю, поділившись перед тим просфорою з відповідними побажаннями: "Веселих та Щасливих Свят".

Пізнім вечором, наспівавшись колядок, розходились домів.

Проминула зима, почав топитися сніг, засвітило довго очікуване сонце. Великий піст, великодня сповідь, реколекції і врешті Великдень! Перед Великоднем ми знову пекли пасочки, щоб обділити ними потребуєчих. Вечером у суботу жінки з родинами і повними кошиками "снідів" уставлялись на майданчику перед церквою і з горючими свічками чекали на посвячення.

Так минали дні за днями. Щораз частіше і голосніше говорилося про ліквідацію ІРО і про виїзд з таборів, знов виїзд у незнане — невідоме. Вже у 1948 році почали деякі виїздити з оселі до Британії, Бельгії та на окремі афідавіти чи визови до США і Канади. Допомогли тут З'єднаний Український Американський Допомоговий Комітет (ЗУАДК), Католицька Акція, Комітет Українців Канади (КУК), і інші спонзори. Населення оселі рідшало. Врешті надходив час переселенчої акції. Виїздили всі, хто лише міг виїхати, а решту переселено до Нового Ульму, де чекали своєї дальшої долі.

На зиму 1949 р. випав і мій виїзд з родиною до США. Із сумом покидала я ряди ОУЖ і мешканців оселі Ганггофер, де прожила кілька років. На останнім засіданні ОУЖ порушено багато актуальних справ, а теж жінки запланували улаштувати мені прощальний вечір. Вечір пройшов у дуже щирій атмосфері. При столах засіли гості з управи оселі, духовенство, жіноцтво, відпоручник ІРО та представники мистецького світу. Пізнім вечором розходились домів, попрощавшись може і навіки де з ким...

Вранці перед самим від'їздом зішлись школярі, молоді і старші громадяни, щоб сказати "до побачення!" Діти з садочка стояли купкою з учительками, п-і Марією Яримович і п-і Варварою Гуменюк. Дівчатко, здається Ярина Гук, піднесло мені зелену галузку мірту (то була зима), подаючи її мені, сказало: "Дякуємо! Щастя Вам Боже, дорога наша пані Голово". Рясні сльози полились з моїх очей за це слово "Дякуємо".

Членки управи ОУЖ подарували мені відзнаку св. Ольги як почесну відзнаку на дальше моє життя і почесну грамоту за довголітню працю як голова делегатури ОУЖ в Регенсбурзі.

З того часу пригадую собі імена активних членок ОУЖ оселі в Регенсбурзі. Було їх багато більше, але через давність всіх не пам'ятаю — за що прошу вибачення: Степанія Нагірна, Ірина Гук, Анна Біловус, Ірина Руснак, Анна Оришкевич, Марія Дурбак, Наталя Савченко, Ольга Павловська, Анна Мандзенко, Анна Самохвал, Ірина і Степанія Кашубинські, Н. Мельник, Уляна Андрушенко, Галина Журба, Ольга Пеленська, д-р Зоя Плітас, Н. Синявська, Ліда Кузик, Марія Данилович, Ольга Серета, д-р Людмила Бризгун, Володимира Кавка, Пелягія Теодорович, Ольга Масник, Марія Яримович, Варвара Гуменюк, Дарія Бойчук, Мирослава Приймак, Анастасія Смеречинська, Ольга Олійник, Анна Руда, С. Повалячек, Ольга Стефанович, Володимира Брикович, Людмила Драгоманів, Інна Черняхівська, Віра Павлушенко, Ольга Черник, Антоніна Кордуба, Ольга Німилович, Варвара Кацуляк, Н. Бігус...

САНІТАРНО—ХАРИТАТИВНА СЛУЖБА

Потреба санітарно-харитативної опіки виявилася вже в перших повоєнних днях життя українців в Регенсбурзі. Її виконував в міру можливостей Український Обласний Комітет через свого референта Суспільної опіки, о. Миколи Дереша — його звіт за час до 29 липня 1945 року залучений до загального звіту УОДК.

Коли з часом кількість потребуючих, а особливо характер допомоги збільшився, тоді для завдань медично-санітарної допомоги та для певно означеної категорії потребуючих покликано 1 жовтня 1945 р. окремого референта в особі д-ра Осипа Любчака.

Не розпоряджаючи ніякими засобами, д-р О. Любчак все таки вів зорганізувати в приміщенні УОДК амбулаторію, яку при допомозі п'ятьох лікарів та одної мед-сестри провадив д-р А. Плітас. Проблему браку ліків прийшлося розв'язувати особливим "промислом" — у великій мірі робили це лікарі, використовуючи прихильне ставлення американського лікарського персоналу, але в більшості приходилось їздити до Мюнхену, де було легше роздобути конечні лікарства.

Другим важливим завданням того часу була опіка та поміч полоненим — про що буде докладніше подано в загальному звіті про полонених.

При референтурі працював дуже добре зорганізований відділ розшуків, який, після розв'язання Комітету (УОДК) американською владою, з причини браку приміщення мусів припинити свою важливу діяльність.

На терені УОДК були в тому часі ув'язнені 22 вчені (в тому 10 українців — переважно з центральних земель) під закидом приналежності до штабу Розенберга. Їм грозила небезпека видачі більшовикам, але клопотання референтури охоронили їх від певної загибелі.

Згадуючи ці початкові вияви братерської помочі, зокрема священиків, які мали більші можливості доступу і дуже часто були єдиними посередниками контакту із світом (полонених), треба мати завжди на увазі два моменти: а) потребуючий відчуває брак чи вияв "серця" в часі найбільшої його біди, і саме такі моменти залишаються в його пам'яті на ціле життя, і б) поміч подавали українці, які в тому часі ще самі не були певні "завтрішнього дня", але радо відступали свою частку більше потребуючому братові.

Коли ж 14 грудня 1945 р. Обласний Комітет американська влада розв'язала, а потреба допомоги потребуючим не меншала, д-р О. Любчак почав з рамени "Санітарно-Харитативної Служби при Апостольським Візитаторові греко-католицької Церкви в Німеччині" — така була офіційна назва Централі в Мюнхені — організувати станицю СХС в Регенсбурзі.

Тому, що в більших скупченнях, які діяли в системі ОПУЕ на Долішню Баварію і Горішній Пфальц (Пассав, Пфаркірхен, Ляндсгут, Ноймаркт та Байройт), створено самостійні станиці СХС, які організаційно підлягали безпосередньо Централі в Мюнхені, станиця в Регенсбурзі була обмежена до самого Регенсбургу та місцевостей, де малочисельні українці не могли створити

самостійних станиць. В тих місцевостях діяли уповноважені станиці в Регенсбурзі. Таких уповноважених було початково 8, а пізніше тільки 6: Нойдорф — ред. Бедрило, Штравбінг — Рудакевич Т., Волькерінг — Корсунь В., Швандорф — Медвідь В., Амберг — о. Лозинський Б., Міттертайх — Козьолковський Ф.

На терені діяння станиці в звітному часі мешкало (з деяким відхиленням в різних періодах) приблизно 7 тисяч українців, а саме:

а) в таборах під опікою УНРРА чи ІРО	5,600
б) в таборах, але не користали з опіки УНРРА	100
в) поза таборами під опікою УНРРА	130
г) поза таборами і не користали з опіки УНРРА	1,200

Час організації та початкової праці тривав до 1 квітня 1946 р.

12 березня 1946 р. відбулися організаційні збори, на яких покликано до життя Раду з представників діючих церковних і громадських організацій, а вони обрали з-поміж себе Президію Ради: о. декан Е. Гайдукевич — голова, проф. С. Комарецький — заступник голови, директор Ю. Теодорович — секретар. Тоді й обрано управу в складі: д-р О. Любчак — голова, міністер А. Макаренко — заступник голови, о. О. Шараневич — заступник голови, мгр В. Кліш — секретар і допомоговий референт, по його виїзді в Канаду — М. Бойко (1948 р.), д-р О. Синенький — організаційний референт, д-р Б. Мартинович — скарбник.

Від того часу багатий архів незвичайно докладно навітлює працю станиці. В тому архіві знаходимо дуже точні протоколи трьох річних зборів, ширших нарад, що їх скликала Рада, протоколи засідань управи, щомісячні звіти до Централі, збіркові списки, всебічну кореспонденцію, викази різних підмог, посвідки отриманих підмог, поіменні списки багатьох категорій, які заслуговували на підмогу (про це докладніше в спробі огляду праці).

Верстаючи той пребагатий матеріал, не можна позбутися подвійних переживань. З одного боку боляче, що стільки народу знайшлося в тому часі в розпачливому становищі, а з другого почуття гордості наповняє за те, що в той час не тільки знайшлися ще такі численні "самаританські" працівники, але й широке коло громадян, що останнім шматком хліба ділилися з більш потребуєчим "меншим братом". Маркантним прикладом жертвенности може послужити хоч би такий приклад, що працюючих за їх щоденну працю винагороджувано малим приділом цигарок, якими вони (при попереднім домовленні з управою табору) ділилися "при виплаті", віддаючи частину цигарок тим, що ними опікувалась СХС. Тут треба згадати готовість праці та помочі жіночих організацій, членство яких незвичайно радо помагало в проведенні збірок, зладжуванні та висилці пачок і т. п. З часом для кращого успіху всіма допомогою розпоряджала "трійка", в склад якої входили представник СХС, референт суспільної опіки при ОПУЕ та відпоручниця ОУЖ.

Звідки станиця черпала фінансові і річеві ресурси? — Поважну позицію у фінансах творили надходження з членських внесків, але більшість походила із сталих ("Коляда, "Писанка") і спеціальних (для полонених, упістів, студентів) збірок, що їх проводилось в Регенсбурзі і в тих скупченнях, де діяли уповноважені. Деяку підмогу харчами становили приділи Централі — вони були звичайно призначувані для точно означеної категорії потребуєчих. Певну суму

принесла також льотерія. Велику проблему створила була заборона УНРРА проводити збірки речей, а передовсім харчів американського походження — мовляв, ті речі призначені для конечно потребуючих діпів, як же вони можуть їх відпускати комусь іншому. Тому треба було вживати різних способів, щоб не наразитись на конфлікти з тим розпорядком.

Спроба огляду праці Станиці

Називаю цей огляд спробою, бо характер книжки не дозволяє на вичерпні інформації великого розміру діяння станиці.

I. Медично-санітарна служба

- А. Вправді велика більшість емігрантів мала запевнену медичну опіку УНРРА, але поза нею залишалося ще певне число людей, які були змушені жити приватно, тому для них з рамени Станиці (після її формального визнання) д-р К. Бризгун провадив амбулаторію аж до липня 1947 р., коли то й тою категорією людей почала піклуватися медична служба ІРО.
- Б. Станиця провела два курси для медично — санітарного персоналу. На жаль, відносно мале число жінок (48) використало добру нагоду перевишколу.
- В. Заходом станиці багато лікарів виголошували реферати, в яких приступним способом ознайомлювали загаль мешканців оселі з практичними проблемами медицини.

II. Допомогова служба

Обов'язки допомогового референта виконував секретар станиці, мгр В. Кліш, після його виїзду до Канади (1948 р.) М. Зацухний, а наостанці д-р Рубінгер. Станиця опікувалася різними категоріями потребуючих:

- А. *Допомога інвалідам.* На терені станиці перебувало стало біля 50 інвалідів. Деякі з них (пересічно 8) одержували постійні допомоги харчами, а від листопада 1947 р. 32 одержували сталі місячні грошові допомоги в висоті від 30 до 100 нім. марок.
- Б. *Допомога вдовам і сиротам.* Із 32 зареєстрованих сиріт станиця опікувалася повністю сімома, інші були під опікою приватних людей. Всі сироти діставали скромні святочні подарунки, а в разі особливої потреби поміч харчами та грошми. Дещо більшу допомогу одержували зареєстровані особи (14) — вдови і сироти по упавших борцях за українську державність.
- В. *Допомога хворим.* В Регенсбурзі були дві лікарні (одна в оселі, а друга на вулиці Ляндсгутер), в яких перебувало 100 до 120 українських пацієнтів (пересічно). Духовну опіку хворим в лікарні оселі давали місцеві священики, а хворими в лікарні в місті дуже жертвенно і всебічно опікувався о. Омелян Шараневич — між іншим, його цінним надбанням була численна бібліотека і стала доставка преси. У виняткових випадках хворі, які потребували додаткового доживлювання, діставали його від станиці. В обох лікарнях знайшло місце поважне число хворих, звільнених з полону дивізійників, а пізніше бійців УПА, які, крім шпитального харчу, діставали додаткові приділи від станиці.

Через уповноважених станиця мала кожноразно відомості про наших хворих у лікарнях у Веллярсдорфі, Льор ам М., Швандорфі, і в разі потреби приходила їм з допомогою.

- Г. *Допомога туберкульозно хворим.* В санаторії в Амбергу перебувало стало (одні коротше, другі довше) понад 100 українців. Ролью опікуна і "милосердного самарянина" виконував цілий час українсько-католицький священик, о. Богдан Лозинський, який побіч священничих повинностей був зв'язковим між хворими і станицею. Своєю гідною поставою та своєрідна громада здобула для себе серед чужинців повагу. Гідним відзначення була хоч би така подія, що управа і робітники лікарні погодилися приготувати безкорисно для всіх українців Святу Вечерю 6 січня, хоч таке святкування мали всі хворі вже 24 грудня. Раз у місяць відвідини когось з Регенсбургу приймали хворі з великою вдячністю — тоді звичайно діставалося їм щось з ліків та харчів. Бібліотека з 350 книжками і стала доставка преси стали їх здоров'ям.
- Г. *Допомога в'язням.* Вправді в порівнянні з іншими національностями не багато, але все таки попадали до в'язниць і наші люди — були між ними й засуджені за перехід кордону з Чехо-Словаччини, яких не можна було залишити без опіки. Саме збережені в архіві благальні листи-прохання найбільш зворушливі. Головна в'язниця в околиці Регенсбургу була в Штравбінгу, де стало перебувало біля 20 українців (одного разу було їх 39), якими з батьківською любов'ю та вирозумінням опікувався о. П. Іванець, українсько-католицький священик з Плятлінгу і о.о. К. Данилевський і Т. Гурко, які разом з д-ром Л. Мурським (тепер лікар в Ілліной) доїздили з Регенсбургу. Правну опіку безкорисно давали два адвокати (на жаль, не подано їх прізвищ) з Регенсбургу. Великим досягненням наших опікунів було перенесення всіх українських в'язнів до одної келії (ч.46), де вони могли, не наражуючись на вульгарну поведінку співв'язнів, спокійно перечитати книжку чи рідну газету.

Крім згаданої в'язниці, попадали наші люди й до в'язниць в Амбергу, Фюрті біля Нюрнбергу, Тіршенройті, і Швандорфі. Як тільки вістка про такі особи доходила до управи станиці, нав'язувано з ними контакт.

- Д. *Допомога студентам.* В Регенсбурзі була деяка кількість студентів, які з різних причин не мали статусу ДП; дехто з них користувався доривочною допомогою СХС, а одну проведену в оселі спеціальну збірку повністю передано у їх розпорядження.
- Е. *Допомога приватникам.* Страх перед видачею "на родину" був такий великий, що деяка частина українців, маючи на те всі дані, воліла взагалі не реєструватися в УНРРА, а не перейшовши відповідних скрінінгів, залишилася жити приватно без забезпечення, що його давали УНРРА чи ІРО. Таких приватників, як це згадано, було в Регенсбурзі біля 1,200 осіб. До тої категорії дійшли згодом ще й інші "приватники". В повоєнних роках багатьом особам, які не могли своєчасно видобутися з теренів Польщі, Чехо-Словаччини чи Східної

Німеччини на Захід, вдалося все таки "з душею" добитись до вільного світу, а тому що Регенсбург був першим на сході Західньої Німеччини українським осередком, тому й дороги тих щасливих дуже часто були спрямовані до Регенсбургу. А вже тут треба було їх приодіти, нагодувати і дати на початок "пару центів", а що найважливіше, допомогти оформитися. Скільки таких приватників (обох родів) перейшло через незамітну стрихову кімнатку, де урядував допомогівий референт, напевно ніхто не знав і не буде знати. А всі потребуючі виходили від нього з маленькою цидулкою до різних осіб, які займали відповідальні "урядові" становища. Часто й таке бувало, що коли не можна було полагодити чогось на місці (в Регенсбурзі), тоді ще й треба було дати кількадесят марок на залізничий квиток до Пассав, Деггендорфу чи Амбергу — з такою помічною запискою. При тому треба підкреслити, що той референт втішався таким довір'ям і авторитетом, що його паперці респектували не лише "урядовці" українці, але й іншого національного походження. Ще й сьогодні пригадую часті відвідини тої кімнатки панею М. Голуб, яка зуміла своїм материнським підходом "зм'якшити серце" референта, який не міг опертись її заступництву і вишукував способи допомогти людині, якій він, вичерпавши всі засоби, був перше змушений відмовити допомогти.

Є. *Допомога воякам УПА.* Це мабуть найбільш "драматична" сторінка дій станиці, і вона вимагала б найдокладнішого наświetлення. На жаль, з незнаних мені причин саме про ту діяльність є найменше документів. Писати лише на підставі того, що я пам'ятаю, чи на підставі знайдених в архіві виказів не принесло б нікому жадної користі. Вірю, що міродайні особи, до яких комітет своєчасно звертався і тепер поновлює своє прохання, постараються, щоби їх побут в Регенсбурзі був гідно записаний в нашому збірнику.

Ж. *Допомога полоненим.* Це найповажніша акція станиці, а теж дуже докладно задокументована в архівних матеріалах. Впроді звітний час короткий (до половини 1946 року), але праця була дуже інтенсивна і вимоглива.

1. Табір у Міхельсбуху біля Плятлінгу. Це один з таборів полонених, де відбулися трагічні сцени при видачі частини полонених советам. В тому таборі перебувало теж біля чотириста полонених, які себе називали українцями. Їх відвідав голова станиці разом з о. Е. Гайдукевичом. Вони двічі інтервенювали в командуванні табору і з частинним успіхом. На свята Різдва Христового (січень 1946) передано туди 150 різних частин одягу і 800 харчових пачок. При ліквідації табору перевезено полонених недалеко Мюнхену, де ними заопікувалася Централя СХС.

2. По перевезенні полонених з Ауербаху опинилося в таборі полонених біля Регенсбургу 538 членів Української Дивізії. З ними вдержувала станиця сталий контакт — спершу через священників, а згодом харчами, одягом і друкованим словом. Якщо йдеться про матеріальну підмогу, то саме число 1,604 пачки, вислані в часі від 15

грудня 1945 до кінця червня 1946 року, говорить само за себе. Але мабуть важливіша для полонених була моральна підтримка, яку їм своїми частими відвідинами давали наші священники. Ми не маємо даних, щоб позитивно ствердити, чи численні інтервенції та петиції мали вплив на поліпшення їх становища і остаточного звільнення, але вже сама свідомість полонених, що хтось про них думає, піддержувала їх на душі. Щодо останнього питання (інтервенції) годиться звернути увагу на такі моменти: а) При перепитуванні полонених стосовано іншу форму до балтійців, а іншу (подібну як до німців) до українців. Коли недовго після тих допитів балтійці були звільнені, українців залишено даліше за дротами. Станиця старалась довідатись про причини того і повторно з'ясувала перед командуванням табору становище українських полонених. б) Перед остаточним звільненням полонених якийсь німецький урядовець, який був "правою рукою" коменданта, постарався, щоб всіх звільнених українців перевезено на працю десь до Вестфалії, де його приятель мав велике підприємство. І в тій справі станиця інтервеніювала і децизія була змінена, так що полонених частинами звільнювано таки на місці, а численні рідні і приятелі могли відразу багато з них забрати до себе. в) Із 538 полонених залишилося 36 старшин і вищої ранги підстаршин, які попали в депресію, бо небезпека видачі більшовикам була дуже велика. На їх прохання приходив щоденно до табору котрийсь з регенсбурзьких священників і від них наші відповідальні чинники мали відомості про кожночасну ситуацію.

Саме звільнення і перші дні після нього настільки цікаві, що залучую відбитку відповідного звітлення станиці до Централі. Як доповнення треба додати, що всі звільнені дістали в Регенсбурзі "першу поміч", а 26 залишилися на постійно в Регенсбурзі, де діставали сталу опіку.

Коли стало відомим, що залишених 36 старшин мають перевести до Дармштадту, всіх забезпечено харчами на дорогу, а шістьом з них вже таки в Дармштадті висилано аж до їх звільнення підмогу.

Як виявляється з оживленої кореспонденції з Централєю, серед 22 станиць, які були в організаційному обліку, регенсбурзька станиця мала опінію одної з кращих так під оглядом діяльності, як і під оглядом внутрішньої дисципліни. Одним з прикладів є проведена в американській зоні збірка на "Писанку". Не тільки зібрана сума (19 тисяч марок) значно перевищила всі інші місцевості, але коли деякі станиці задержали в себе значні суми, регенсбурзька станиця, хоч мала в себе великі запотребування, відіслала Централі точно призначений процент. Про сумлінну роботу свідчать точні щомісячні інвентури магазину (ним відав п. Новосад), які можуть бути прикладом сумлінного господарювання громадським добром.

Звичайно в таких оглядах подається і цифри, чи радше грошові зведення. Відступаю від тої практики з двох причин:

- а) Вартість повоєнної німецької марки часто мінялася, тож, щоб визначити її об'єктивну вартість, треба б провести цілий ряд порівнянь, зведень і т.п.

- б) Серед тодішніх обставин критерієм вартости була не так висота допомоги, як радше висловлена в одному заклику управи СХС девіза: "Хоч які тяжкі часи ми всі переживаємо, але не сміємо допустити до того, щоб хтонебудь з українців блукав беззахисно та безпомічно серед членів тої самої нації!"

Нехай же цей короткий огляд допомоги "рідному братові" залишиться вдячним спомином про тих (більшість з них вже відійшла в "кращий світ"), що старались улегшити земське горе.

Для кращого з'ясування справи допомоги полоненим містимо надісланого автором статті листа станиці СХС до Головної управи СХС. Мова листа як в оригіналі.

СХС — Станиця Регенсбург

Регенсбург, дня 27.6, 1946 р.

**П.Т.
Головна Управа СХС
в Мюнхені.**

В зв'язку зі звільненням полонених, які перебували в тут. таборі, хочемо поінформувати Вас про перебіг допомогової акції для тих осіб, які затрималися на день чи два в Регенсбурзі.

Дня 26.6.1946 р. звільнено з табору полонених около 430 осіб, в першій мірі стрільців а також нижчих підстаршин. При звільненні був присутній о. Джулинський, який спеціально тоді виїхав до табору. Ми встигли повідомити про це, що мають вони бути звільнені якраз у дні 26.6. — деякі табори в Дол. Баварії та Гор. Пфальці — так що багато кривих та знайомих ожидало полонених недалеко табору. Згідно з попередніми відомостями мали полонених перевезти до Фрайзінгу та там примістити їх на працю в якійсь фірмі. Люди ждали, щоб бодай в дорозі зі знакомими побачитись.

Як виявилось, команда табору змінила намір чи може одержала інші інструкції і зарядила звільнення полонених таки у нас в Регенсбурзі, проголошуючи рівночасно, що охочі можуть виїхати військовими автами на роботу до Фрайзінгу. Таких знайшлося пятьдесят кілька і вони виїхали у Фрайзінг. Багато полонених позабирали кривні і знакомі до себе в Регенсбург та інші дооколичні табори. Більшість із них роз'їхалася залізницею по знаних адресах. В Регенсбурзі залишилося около 200. Ті згуртувалися в льокалі — нами визначеному — і там одержали від нас харчі, гроші, папіроси та одяг а також потрібні інформації щодо дальшого поступовання. На харч одного полоненого складалося менш-більш: половина пачки Черв. Хреста, зі збірки кількох хліба, одна пачка 10 цигареток, та з одягу: блюзи, сорочки, штани, і т.д. (кожний брав те, що йому було найбільше потрібне). Грішми одержав кожний 30 марок. Видачу грошей ми зазначували на посвідках звільнення. У цей спосіб уділено в дні 26.7.1946 р. помочі 151 особам. Велика частина тих осіб виїхала в дні 27.6.46. дальше, дехто на посідані адреси, дехто до праці, дехто до Мюнхену. Було кількох ранених та хворих і тих ми з окремими письмами вислали до поблизьких таборів з проханням ними там заопікуватися. Тому що їх було небагато сподіємося, що вони знайшли належну поміч.

В дні 27.6.1946 р. зорганізовано для решти полонених, які лишилися ще на нічліг, обіди та вечері., на так довго, як довго будуть мусіли залишитися в Регенсбурзі. Побут їх в Регенсбурзі не може однак тривати довше як два-три дні і до того часу мусимо їх десь розмістити чи розіслати.

Крім цього в дні 27.6.46 р. одержало таку саму допомогу ще додатково 35 звільнених з полону, які знайшли переходно приміщення у нашому таборі або в місті.

Для полонених згл. звільнених з полону подбали ми також про можливість перебути ніч. Велика частина мусіла ночувати в нічліговому приміщенні коло стації.

У цей спосіб розділили ми майже всі харчі, які були в нас в запасі, а також майже всю одіж, білля і т.д. (черевики). Це, що залишилося є так маловартісне і так його мало, що вважаємо

за недоцільне Вам пересилати. У цей спосіб не можемо Вам допомогти та виконати Вашого посліднього доручення. Зазначаємо однак, що дещо одягу зібрано у Швандорфі, Боденвері та Ноймаркті. Тим Станицям ми вже дали доручення вислати одяг негайно до Мюнхену, а тепер ще поургуємо виконання цього доручення. В таборі полонених залишилося около 60 українців. З них ще 20 має вийти в суботу, це є дня 29.6.1946 р. Тим будемо старатися також дати відповідну поміч.

Старшини і деякі підстаршини залишилися — як це було вже перед тим подано нам до відома. Деякі полонені стверджують, що вони мають переходити ще т. зв. "процес", після якого мали б бути еwent. звільнені. Ті інформації не є однак певні. Подаємо їх тому що часом можуть вони до певної міри служити як вказівка відносно того, що зі старшинами та підстаршинами мало б статися.

Ми тут цікаві, як багато полонених перейшло через Вашу допомогу. Просимо також повідомити, чи багато було із тих, які у нас дістали поміч. Просимо також написати, які висліди інтервенцій Голови і о. Вояковського — якщо вони вже в міжчасі вернулись з поїздки. Було б також побажане подати нам, де після Ваших міркувань належить тепер спрямовувати звільнених з полону. Може є де нові місця праці згл. нові табори, де можна тих полонених примістити. Було б це для нас дуже побажане на день 29.6.1946 р.

Голова:

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТІ ЛІГИ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ ФІЛІЇ В РЕГЕНСБУРЗІ

(Копія з архіву Миколи Марковського, УВАН, Нью-Йорк)

Почин до організації філії Ліги Українських Політичних В'язнів в Регенсбурзі дала Централь Ліги Українських Політичних В'язнів в Мюнхені. Організаційний референт Централі Ліги Українських Політичних В'язнів (в скороченні ЛУПВ) д-р. М. Марунчак скликав 22 грудня 1945 р. в Регенсбурзі сходина бувших політичних в'язнів, на яких було обрано Ініціативний Комітет для переведення підготовчої праці до організації філії. Ініціативний Комітет після підготовчої праці скликав 10 березня 1946 р. Перші (установчі) Загальні Збори філії в приявності 13 дійсних членів Ліги та двох кандидатів. Збори прийняли статут філії та обрали: 1) управу в складі 4-ох осіб: голова — Ілля Городецький, заступник голови — Омелян Коваль, секретар — Олексій Козловський, скарбник — Матвій Мелешко; 2) провірну комісію в складі чотирьох осіб: голова — ред. Спиридон Довгаль, заступник голови — Микола Захухний, секретар — Теодор Крочак, та кандидат Микола Оленич. Далі збори намітили плян праці на ближчий час. З цього часу організація виступає як нормальна статутова одиниця під назвою “Ліга Українських Політичних В'язнів, філія в Регенсбурзі”.

Стан членства 28 квітня 1946 р. — 16 дійсних членів філії ЛУПВ та 9 кандидатів. Виконуючи директиву централі, філія розвинула широку акцію в області по реєстрації бувших політичних в'язнів, яка найшла прихильний відгук. Короткий час існування філії не дав можливості побороти технічних труднощів, які пов'язані з такою акцією. Тому можна вже сьогодні очікувати, що число членів філії подвоїться, одначе при довшому терміні впису можна було би сподіватися ще кращих результатів.

За півтора місяця свого існування філія не могла ще розвинути ширшої роботи. Все ж таки за цей час управа філії перевела такі акції:

1. вже наведену акцію прийняття нових членів
2. лікарський огляд та виявлення стану здоров'я членів філії
3. активну участь в громадському житті української оселі в Регенсбурзі (вибори до місцевих громадських органів, участь в харитативних і т. п.)
4. реєстрація та поміч родинам погиблих політв'язнів
5. влаштовано імпрезу (концерт) на посилення фондів філії
6. встановлено сталий зв'язок з Централєю та її пресовими органами
7. організовано домівку філії

Фінансовий стан філії: на прибутках 1,112 рм., на видатках 15 рм. Майна філія не має жадного.

Динаміка таборового життя не дозволяє розробляти плянів діяльності на ширшу скалю та на довший період. Числячися з місцевими обставинами

приходиться обмежитися розв'язанням пекучих потреб. Тому філія намітила покищо такі акції:

1. реєстрація родин погиблих політв'язнів і несення їм допомоги.
 2. посилення матеріальних засобів філії, зокрема її харитативних фондів, організування імпрез
 3. допомога членам філії, що потребують лікування
 4. з метою піднесення авторитету організації мається на увазі організувати серію викладів-спогадів поодиноких членів про тюрми та концентраційні табори
 5. активна участь в громадському житті оселі
 6. реєстрація та допомога політичним в'язням ненімецьких таборів та тюрм
- Побажання до централі ЛУПВ, які має наша філія і яких вимагає хоч і коротка практика організаційного життя:

1. узгляднити й взяти під свою опіку ту категорію політично переслідуваних німецьким режимом осіб, які не сиділи у в'язницях і таборах і уникали ув'язнення та шибениці скриваючись довгий час по лісах та пустках.
 2. узгляднити сталу поміч та захист вдовам і сиротам по погиблих політв'язнях
 3. знайти можливість притягнення до організації політичних в'язнів з ненімецьких карних закладів.
 4. бути оборонцем громадського організованого життя на засадах західньої демократії і підпирати всі акції до консолідації національно-творчих сил.
- Короткий огляд діяльності Ліги Українських Політичних В'язнів, філії в Регенсбурзі, підписали: голова — І. Городецький, секретар — О. Козловський.

Зустріч Українських Політичних Вязнів з рейдувочною УПА, 15 лютого 1948 р. Сидять в 1-му ряду, зліва: Мих. Мороз, Юліян Тарнович, ген. Г. Стефанів, о. П. Шпилька, командир УПА Байда, сотник УПА Мар, дир. Микола Величко, п-і Марія Голуб, за сотником Маром сидить д-р Мелодія — Крук.

УКРАЇНСЬКІ ВЕТЕРАНСЬКІ КОМБАТАНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В РЕГЕНСБУРЗІ

Заки приступити до опису ветеранських організацій в оселі, належало б хоч коротко згадати про організації колишніх вояків українських армій взагалі.

Після української визвольної боротьби та окупації українських земель ворогами українські комбатантські організації легально існували лиш поза українськими землями. Були організації колишніх українських вояків у Франції, Чехо-Словаччині, Бельгії, а в західній Польщі в Каліші було "Товариство Вояків Армії УНР". Там також існувала організація воєнних інвалідів під назвою "Спілка Українських Воєнних Інвалідів". Ці дві організації об'єднували колишніх вояків Армії УНР. У Львові існувало товариство комбатантів "Молода Громада". Воно існувало як клуб, з уваги на політичні умови під польською окупацією. У Львові існувала також організація українських воєнних інвалідів під назвою "Українське Товариство Допомоги Інвалідам" (УКТОДІ), що мало кільканадцять філій у краю. Воно давало поміч українським інвалідам обидвох армій, які перебували на терені Галичини.

Під час Другої світової війни українські комбатантські організації в Європі не діяли. Колишні українські вояки гуртувалися в окремих клітинах при легальних загальногромадських установах, як "Українська Громада" в Німеччині, чи при "Українським Центральним Комітеті" та його "Допомогових Комітетах" у Генеральній Губернії.

Зараз після Другої світової війни деякі українські комбатантські організації відновили свою діяльність, а також постали нові, що об'єднували колишніх вояків у нових українських військових формаціях, як: Карпатська Січ, згодом "Братство Колишніх Вояків Першої Дивізії УНА," вояки Української Повстанської Армії (УПА) та інші.

На терені Західньої Німеччини зорганізувався і діяв "Союз Українських Ветеранів" (СУВ), заснований в 1946 році; він мав кільканадцять філій в місцевостях, де були більші скупчення українців. Централь СУВ була в Ульмі. Одна з тих філій СУВ була в таборі в Регенсбурзі. Регенсбурзька філія була досить численна, об'єднувала понад 150 колишніх українських вояків. Членами нашої філії були колишні вояки українських армій з часів визвольної боротьби та різних військових формацій, таких як члени Української Військової Організації (УВО), Карпатської Січі, I-ої Української Дивізії Української Національної Армії (УНА), колишні вояки Легіону "Нахтігаль", Дружин Українських Націоналістів, а також українці — колишні вояки чужих армій, як польської, советської, чехо-словацької, румунської, німецької і ін. Серед членів нашої філії були старшини високих військових ранг, набутих ще в часі визвольної боротьби, а не на еміграції — полк. Дітель, полк. М. Євтушенко, полк. Йосип Мандзенко, полк. Микола Омелюсік, полк. Петро Самутін, майор Кость Мандзенко, сот. Василь Сердюк, сот. Іван Сторожук, й інші. Названі старшини — це колишні вояки Армії УНР. Були теж старшини УСС і УГА, згадати б хоч сот. А. Артимовича (УСС), сот. Іллю Карапінку, пор. Петра Бігуса та багато інших,

яких прізвищ і ранг не пам'ятаю. Старшини дивізійники: сот. Богдан Підгайний, сот. Богдан Бігус, сот. Роман Бойцун, сот. Степаняк, пор. І. Зарицький, та інші. Були теж старшини чужих армій, але про це не можу нічого певного сказати. Не було в нашій філії старшин і вояків рейдуючих частин УПА. Автор цих рядків з доручення управи філії звернувся до командира рейдуючих частин УПА, курінного Байди, з пропозицією всім воякам УПА вступити в члени нашої філії. На цю пропозицію курінний Байда заявив, що вояки рейдуючих частин УПА ще не здемобілізовані і підлягають своєму військовому і політичному проводові.

Члени нашої філії походили з усіх земель України та були різних віровизнань, як також різних політичних переконань (крім комуністичних).

Головою філії СУВ був полк. Йосип Мандзенко, заст. голови полк. Микола Омелюсік, організаційним референтом майор Кость Мандзенко, член управи сот. Василь Сердюк. Головою Надзірної ради був полк. Михайло Євтушенко, головою Товариського суду сот. Антін Артимович. До управи філії, Надзірної ради і Товариського суду входили ще такі особи: сот. Богдан Підгайний, сот. Богдан Бігус, пор. Лев Кокодинський, пор. І. Зарицький, Омелян Кушнір, Теодор Крочак, Роман Шевчик, Йоахим Вишневецький, але не всі їхні старшинські чи підстаршинські ступені мені відомі, тому їх не подаю. Між членами нашої філії не було ніяких спорів чи непорозумінь на тлі політичних чи релігійних питань. Серед членів панував правдивий дух вояцького побратимства, взаємопошани до своїх побратимів, тому праця членів управи проходила дружньо і охоче.

В 1947 році, з початком травня, зближався день річниці смерти гетьмана України Павла Скоропадського, який помер від дуже важких поранень під час бомбової летунської атаки на містечко Плятлінг у Баварії, 26 квітня 1945 р. В цей день рік-річно відбувалися на його могилі святочні поминки, з відправою Служби Божої і Панахиди за спокій душі покійного Гетьмана. Член управи нашої філії полк. М. Євтушенко звернувся до управи філії з проханням вислати від філії представників на ці святочні поминки. Члени управи філії без дискусії погодились на це і делегували як представників полк. М. Євтушенка, полк. Дітля і сот. І. Сторожука репрезентувати нашу філію на поминках. Вернувшись із поминок, наші делегати на засіданні управи склали звіт з перебігу святкувань та передали подяку Ділового комітету святкувань нашій філії за участь.

Та інакше zareагувала на це Головна управа СУВ. Управа нашої філії одержала листа від Головної управи за підписом ген. Смовського, голови Головної управи СУВ, і майора Татарського, здається, організаційного референта, в якому вимагала прислати двох відпоручників нашої філії для з'ясування участі наших представників у святкових поминках в честь Павла Скоропадського (дослівно "Павла Скоропадського", не гетьмана, ані навіть не генерала). Управа філії делегувала до Ульму полк. Миколу Омелюсіка — заст. голови і пор. Лева Кокодинського — культурно-освітнього референта управи.

В Ульмі прийняли нас члени Головної управи СУВ ген. Смовський — голова, майор Татарський, полк. Пекарчук і ще один член Головної управи, прізвища якого вже не пригадую. Слово забрав майор Татарський і в піднесеному тоні та досить гострими словами почав оскаржувати управу філії СУВ в Регенсбурзі за несубординацію і зломання наказу (такого наказу, до речі, ніколи не було)

не брати офіційно участі у всяких імпрезах для звеличування генерала П. Скоропадського (тим разом вже генерала), і вимагав вияснення, а радше оправдання в цій справі. Наша відповідь на оскарження майора Татарського, бо тільки він один нас оскаржував, була така: 1. Ніколи ніякої заборони не було в українському суспільстві, щоб не брати участі в імпрезах для вшанування гетьмана Павла Скоропадського, ні за його життя, ані, тим більше, по його смерті, і хто мав право таку заборону видавати? Тому не може бути мови про "несубординацію." — 2. Ген. П. Скоропадський в 1917 р. перший українізував 34-тий корпус російської армії, що ним командував. З цих українізованих ним частин він зформував І-ший український Корпус в силі коло 30 тисяч добре здисциплінованої військової одиниці і віддав під накази Української Центральної Ради. Отже, був українським вояком—генералом, а тим самим українським комбатантом і як такий заслуговує в нас, ще живих комбатантів, на повну пошани пам'ять про нього. — 3. Ми стверджуємо і пишемо, що ми мали в роках 1917-1920 Українську Самостійну Суверенну Державу. В тому часі українська держава мала також устрій гетьманської держави, а її сувереном був гетьман Павло Скоропадський. Чи його правління було розумне і корисне, чи ні, не нам, українським комбатантам, про це рішати — це зроблять прийдешні історики. — 4. Вкінці гетьмана Павла Скоропадського не виключено з членів української спільноти, ані не проголошено якогось національного бойкоту його особи. Тому ми, українські комбатанти, маємо не тільки право, але також і обов'язок вшановувати пам'ять колишнього комбатанта і гетьмана-суверена України.

Майор Татарський на це заявив, що є постанова Головної управи СУВ розв'язати управу філії СУВ в Регенсбурзі і обрати нову. Ми доказували присутнім членам Головної управи, що реалізація цієї постанови не принесе жадної користі ні Головній управі, ні філії СУВ в Регенсбурзі, ні українській справі взагалі. Зокрема викличе невдоволення, а то й обурення серед членів нашої філії.

Наші аргументи, здавалося, переконали присутніх членів Головної управи, а різкий тон майора Татарського помітно злагіднів, і вкінці він замовк. В переконанні, що справа позитивно полагоджена, ми розпрощались дружньо з членами Головної управи та пішли відвідувати знайомих, що жили в таборі. Опісля оглядали місто Ульм і пізно ввечорі повернулися в Регенсбург, з постановою наступного дня по полудні скласти звіт управі філії про перебіг і вислід нашої поїздки. Яке ж велике було наше здивування, коли в ранніх годинах наступного дня ми довідалися, що майор Татарський ще попереднього вечора особисто доручив листа ГУ СУВ про розв'язання управи філії в Регенсбурзі та наказ обрати нову управу.

В часі надзвичайних загальних зборів філії, скликаних для обрання нової управи, члени філії одноголосно перебрали повністю дотеперішню управу і про це повідомили ГУ СУВ. В реакцію на це Головна управа СУВ розв'язала філію, а майор Татарський доручив трьом особам організувати нову філію, зазначуючи при тому виразно, щоб до нової філії не прийняти в члени нікого з членів дотеперішньої управи, а взагалі при прийманні в члени належить застосовувати свого роду "скрінінг". У висліді цих усіх потягнень до нової філії вписалося всього 19 осіб, з того майже половина таких, що досі не були членами філії.

Велика більшість членів розв'язаної філії постановила організувати нову комбатантську організацію, щоб не ходити одинцем-самопас. Ініціативна група, на чолі з полк. Йосипом Мандзенком, скликала основуючі збори, приготувала проєкт статуту для нової організації, що мала оформитися на цих зборах. На збори прибуло коло 150 осіб, колишніх вояків українських армій та різних формацій, а також українці-вояки чужинних армій. Після докладного зреферування цілої справи та короткої дискусії члени основуючих зборів схвалили зорганізувати нову комбатантську організацію під назвою "Об'єднання Українських Комбатантів" (ОУК), схвалили проєкт статуту, приготований ініціативною групою, як обов'язуючий статут для ОУК, обрали управу, яка майже в цілості була управою розв'язаної філії СУВ та доручили новообраній управі зареєструвати організацію в Центральнім Представництві Української Еміграції (ЦПУЕ) як організацію суспільно-громадського характеру.

Ще одну помилку зробила Головна управа СУВ, а радше її організаційний референт. Вона окремим листом повідомила всі свої філії про подію в регенсбурзькій філії та про її розв'язання, зазначуючи при тому, що в майбутньому будуть стосуватись такі самі міроприємства до кожної управи.

Не прийшлося довго ждати на наслідки такого листа-обіжника. Кільканадцять філій СУВ не чекали, аж організаційна референтура ГУ СУВ їх розв'яже за якусь то "несубординацію", а самі зірвали організаційний зв'язок з централею СУВ і переорганізували свої філії СУВ на відділи ОУК, взоруючись на статуті відділу ОУК в Регенсбурзі. Делегатський з'їзд тих відділів у Мюнхені створив Централю "Об'єднання Українських Комбатантів" (ОУК). Обрано управу Централі, що нею стала управа регенсбурзького відділу, поширена представниками інших відділів ОУК. З'їзд доручив зареєструвати Централю "Об'єднання Українських Комбатантів" у Центральному Представництві Української Еміграції як суспільно-громадську організацію, що й було виконано. Тому, що управа відділу ОУК в Регенсбурзі стала Центральною управою ОУК, то для регенсбурзького відділу обрано нову управу, що її очолив проф. Омелян Кушнір.

Такі то зрушення в Централі СУВ виникли у висліді загонистости, нетерпимости і нетолеранції деяких осіб — членів її Головної управи, а передовсім її організаційного референта.

В Регенсбурзі мали осідок Головна управа ОУК і управа місцевого відділу. Обидві управи дружньо співпрацювали зі собою та взаємно допомагали собі в праці. Між членами плекано дружні контакти, влаштовувано доповіді, головню з військової тематики, як спомини з визвольної боротьби, аналізовано методи воєнних подій найновіших часів і т.п.

Багато комбатантів були активними в різних ділянках адміністрації табору, в суспільно-громадському і культурно-освітньому житті табору. Головна управа ОУК видала дуже гарну відзнаку для своїх членів. Спільно з управою відділу влаштувала в 1948 році величаве Свято для відзначення 300—річчя Національної Революції під проводом гетьмана України Богдана Хмельницького. Програма була старанно підготована і виведена на високому мистецькому рівні. Виконавцями програми були наші найкращі мистецькі сили. Вікна в будинках адміністрації, школи, лікарні та приватних помешкань були прибрані портретом Великого Гетьмана (передрук картини Гондіюса). В день Свята були відправлені Служби Божі в обидвох українських церквах в наміренні українського народу,

а ввечорі відбулася мистецька частина Святкувань. Сцена була вдекорована великого розміру погруддям гетьмана, що його для цієї мети виконав спеціально мистець-скульптор Петро Капшученко. Головну промову виголосив генерал Всеволод Петрів. У мистецькій частині виступали найкращі мистецькі ансамблі — Капеля Бандуристів ім. Тараса Шевченка, чоловічий хор "Сурма", вокальні і інструментальні солісти. Своєю формою і змістом Свято зробило велике враження на мешканців табору.

Колишні українські вояки — члени організації "Об'єднання Українських Комбатантів" провадили свою корисну організаційну працю в таборі для добра таборян і української справи аж до вересня 1949 р., коли то при кінці того місяця табір в Регенсбурзі зліквідовано, а його мешканців перевезено до табору в Новому Ульмі.

Члени Головної управи і управи відділу Об'єднання Українських Комбатантів у Регенсбурзі.
Сидять зліва: майор К. Мандзенко, сот. І. Карапінка, полк. Й. Мандзенко, сот. У.С.С. А. Артимович, полк. М. Євтушенко, сот. І. Сторожук.

Стоять зліва: сот. Б. Підгайний, О. Кушнір, Р. Шевчик, Ст. Сендецький, сот. Р. Чубатий, пор. Л. Кокодинський, І. Малюк, А. Стефанишин, Т. Крочак, пор. Йоахим Вишневецький, пор. І. Зарицький.

СТАТУТ

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНТІВ

Комбатантська відзнака

Копія листа Союзу Українських Комбатантів в Кракові до управи
Об'єднання Українських Комбатантів у Регенсбурзі.

К о п і я . -

І о

Об'єднання Українських Комбатантів

В і п л і я

в Р е г е н с б у р г у . -

До Вашого письма з дня 27 квітня 48., з а я в л я ю ,
як Голова Союзу Українських Комбатантів у Кракові, що по думці
статуту Союзу Укр.Комб., право на одержання і на носіння ком-
батантської відзнаки з мечами мають ті українські військовики
які брали участь у визвольних змаганнях. Ті українські військо-
вики, які з незалежних від них причин участі у визвольних зма-
ганнях не брали можуть дістати і носити ууж саму комбатантську
відзнаку, однак без мечів.

Прихилившись до Вашого прохання, н а д а є м о Вам
ось цим право н а д а в а т и повиду комбатантську відзнаку
Вашим членам.

З а

Старшину Союзу Українських
Комбатантів у Кракові

Г о л о в а

М.Хреневят . -

16.5.1948.

Гармш-партекірхен.

Вед. № 4176/49/40х

29.4.1949.

Потверджую згідність цієї копії з оригіналом.

[Signature]

ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ В ОСЕЛІ ГАНГГОФЕР

“Наша еміграція по Другій світовій війні є політичною еміграцією, і цього характеру її не заслонюють такі правносоціальні означення, як “ДіПі”, “втікачі”, тощо. Обставина, що приблизно 64% нашої сучасної еміграції в Німеччині становлять родини і одиниці з селянського, робітничого і ремісничого станів, ніяк не суперечить політичності обличчя маси українських скитальців.” - М.М. у *Календарі - Альманаху на 1948 рік*, Авгсбург-Мюнхен стор. 178.

“Той факт, що українські “ДіПі” не були просто “переміщені особи”, а політичні емігранти, надавав особливості партійній динаміці та груповій диференціації.”— Василь Маркусь, “Українські політичні партії на еміграції в 1945-1955 роках”, *Сучасність* — жовтень 1984, стор. 73.

На теренах українських таборів ДіПі в роках 1945-1950 діяли головню чотири політичні середовища: найбільш консервативне монархічне — Союз Гетьманців-Державників (СГД); Організація Українських Націоналістів (ОУН-с); Організація Українських Націоналістів-Революціонерів (ОУН-р або ЗЧ ОУН); соціалістичне середовище. В склад останнього входили три передвоєнні партії, а саме Українська Соціалістична Демократична Партія (УСДРП), Українська Партія Соціалістів-Революціонерів (УПСР) і Українська Соціалістично-Радикальна Партія (УСРП), які об’єднались на еміграції у Союз Українських Соціалістів (СУС), та новостворена в 1945 році, дуже активна Українська Революційно-Демократична Партія (УРДП) під проводом визначного письменника Івана Багряного, що скоро розкололась на дві фракції. Існували офіційно ще інші угруповання, що належали до центрово-демократичного середовища, як старе Українське Національно-Демократичне Об’єднання (УНДО) та новозасновані Український Національно-Державний Союз (УНДС) і Союз Земель Соборної України (СЗСУ), але ці формації проявляли таку незначну організовану діяльність, що їх можна назвати мініпартіями. Інші політичні партії, що існували наприклад в Польщі перед німецькою окупацією, своєї діяльності на еміграції не відновили. З цих всіх політичних середовищ, ОУН-р була в тодішній час, як і при кінці війни в краю, найбільш активна і найсильніша, тобто мала найбільшу кількість членів і симпатиків, найкращий політичний апарат, найбільший вплив у суспільстві та найкращі висліди у таборових виборах, які давали змогу її членам займати ключові позиції в неполітичному секторі.

Треба підкреслити, що політичне життя в таборах в 1945-1949 роках представлялось трохи інакше, як пізніше в США чи Канаді. Громадські організації з чіткою закраскою, як ООЧСУ в США чи ЛВУ або УНО в Канаді, не існували. Націоналістичні організації були, так як у краю і під час війни, підпільними; їхня щоденна праця, місцеве керівництво, збори чи конгреси офіційно були тайними, хоч всі більш-менш знали, хто був чийм прихильником, а часто навіть хто до котрої організації належав. Ця тайність, питома нелегальним організаціям, була теж мотивована обставинами: Москва вимагала

видачі і Бандери і Мельника. Дуже тяжко пояснити тим, що не пережили тодішньої політичної дійсності, це парадоксальне явище - цю підпільність націоналістичних організацій і в той сам час участь у таборових виборах, конфліктах і т.п. Власне таборове життя було дуже важливим, можна сказати переломним періодом у розвитку українського політичного життя. Українські націоналістичні організації, ще далі підпільні, еволюціонували в бік партій. Вони поволі втрачали свій характер і входили у відкритий конфлікт чи партнерство з іншими партіями. Сьогодні вони є звичайними партіями, тобто тривалими організаціями з постійним членством різного віку і з різних суспільних верств, вони наставлені здійснювати владу і шукати для цього підтримки в ширших масах суспільства. Власне табори, які творили свого роду "державу в державі", з їхнім масовим характером та легальними виборами, створювали можливості для агітації, пропаганди, приєднання членів, формування партійних кадрів і захоплення влади. Таким чином вони дали змогу підпільним організаціям зайняти нову роль в суспільстві.

Оселя Ганггофер у Регенсбурзі була наче мікрокосмом, що віддзеркалював загальну політичну ситуацію тоді в Німеччині, як також загальні крайові відносини, що витворились при кінці війни. Рада табору, вибрана кожного року чисто демократичним, не фальшованим способом, тобто з виборами, з виборчою кампанією і таємним, пропорційним голосуванням, була завжди на 75-80% в руках членів або симпатиків ОУН-р. Як і в усіх таборах (лише в деяких таборах ОУН-р не мала більшості), бандерівці були тут провідним середовищем і поступово ставали провідною партією, хоч ще від партійного статусу відмовлялись. Вони мали за собою підтримку більшості табору. Наприклад як на 24 членів таборової ради вибрано по різних виборчих округах 18 кандидатів з лист ОУН-р, то біля 90% жителів оселі голосувало за ними. Це не означає, що всі ті громадяни були бандерівцями. Часто голосували за ОУН-р з опортуністичних мотивів, просто тому, що це середовище було при владі. Переїхавши океан, багато з них прилучились до інших політичних формацій. Управа табору була завжди на 90% в руках бандерівців та їх симпатиків (в області ця пропорція була трошки інша, частинно тому, що голосування відбувалось в різних малих таборах). Отже, управа табору в Регенсбурзі була в своїй політично-ідеологічній закрасці еманцією загального політичного складу мешканців оселі, загального політичного складу тогочасної еміграції та загального політичного складу української спільноти, що витворився при кінці війни на рідних землях.

Союз Гетьманців-Державників мав свою філію в Регенсбурзі з досить помітними людьми, як наприклад полк. Михайло Євтушенко, д-р Іван Максимчук — невтомний заступник посадника, сотн. І. Сторожук та інші. Все таки СГД своєї організації не наголошував, співпрацював з управою і завжди творив бльок, в таборових справах, з бандерівцями.

ОУН-с, тобто мельниківці творили в Регенсбурзі меншість. Люди з різних політичних середовищ пригадують собі невелике число провідних осіб з того угруповання. Ці особи часом були членами ради табору або області, часом були покликані до управи, з огляду на їх особисту вартість і доцільність такої політики. Деяких, що співпрацювали з більшим ентузіазмом, навіть називано „збандеризованими” мельниківцями.

Новопостала УРДП мала в Регенсбурзі свою філію, одним з головних організаторів якої був відомий советолог Борис Левицький. Ця філія так як і партія незабаром розкололась на дві фракції. Поет і журналіст Василь Онуфрієнко, один з основників УРДП і секретар регенсбурзької філії демократичної фракції Багрянного, казав мені в розмові під час його перебування в Торонті вліті 1984 р., де він був учасником Дев'ятої сесії УНРади, що в 1949 р. його філія мала 68 членів. Все ж таки, на мою думку, ця партія дуже великої активності в Регенсбурзі не проявляла, напевно тому, що її діяльність концентрувалась у Новому Ульмі, її осідку, де жив Іван Багрянний і де ця партія видавала свої головні публікації, як наприклад "Наші позиції". Улас Самчук пише: "Зустрічався з Багрянним, який є тут майже символом громадської активності з його численними прихильниками. Тут редакція "Українських вістей", тут централь його УРДП, тут найближчі його друзі і тут сливе постійно повно його партійних товаришів". ("Плянета ДіПі", стор. 318).

Щодо радикальної фракції УРДП в Регенсбурзі, вона не мала жадної підтримки мешканців оселі. Слід згадати все ж таки, що її провідники, як Іван Майстренко, Борис Левицький, Всеволод Голубничий, жили в Регенсбурзі, але не в таборі, а на приватних квартирах.

Були теж у Регенсбурзі члени соціалістичних партій, що створили СУС. До них належали переважно професори УТГІ, що переїхали до Регенсбургу з Чехо-Словаччини з Українським Технічно-Господарським Інститутом з Подебрад. Майже всі свідки згадують про їхню досить велику „претенсійність", які часто багато вимагали і були тяжкі до співпраці, про їхній патріотизм, але також про те, що вони втратили контакт з українським народом. Про цю претенсійність можна подати один приклад. У "Вістях УТГІ" (число 6, стор.5, з червня 1947 р.) інж. Е.М., говорячи про чвертьстоліття УТГІ на з'їзді інженерів абсолювентів УГА - УТГІ в Регенсбурзі, заявив, що УТГІ не лиш політехніка, а теж національно-суспільне середовище, „лябораторія українця новітньої доби". Доповідач твердив, що вплив подебрадського академічного середовища на рівень українського політичного життя є великий і чекає на солідне простудіювання і висновки", та пригадував, „які чуда може творити культурне середовище і що значить для політики культура"!

Як проявлялась на громадському відтинку діяльність політичних, а зокрема націоналістичних організацій? Їхньої преси в Регенсбурзі не було. Пресові органи, як "Визвольна політика" і "Українська трибуна" (ОУН-р) чи "За самостійність" і "Наша думка" (ОУН-с), виходили в Мюнхені. Діяльність цих середовищ проявлялась головню двома способами: 1. через поодиноких людей, що займали чільні становища в оселі, старались впливати на інших громадян і захищати інтереси своєї організації; 2. під час виборів до таборової ради. Політичні організації творили під час виборів різні групи з цікавими назвами, що ніби то замасковували їхню політичну фарбу, особливо перед УНРРА чи ІРО, які офіційно не дозволяли на політичну активність ДіПі. І ось, наприклад, була група "За громадський правопорядок", група "Оборона безробітних і скривджених", група "За справедливість", групи з різними християнськими назвами. Всі ці групи висували своїх кандидатів та займались їх передвиборчою кампанією, що нагадувала такі кампанії в США чи Канаді. Кандидати промовляли на вічах, пояснювали, чому громада повинна саме їх вибрати. У

той час появлялись летючки, часто драматичного характеру (в стилі: "Б'є дванадцята година..."). Слідувало загальне і тайне голосування мешканців оселі. "Влади" ніколи не взято наступом, вона була результатом дуже енергійної демократичної кампанії.

Метою політичних чи ідеологічних формацій є "praxis" тобто впливи, виграш, влада. Немає сумніву, що в Регенсбурзі боротьба за владу, тобто опанування таборової адміністрації велася. Все ж таки вона йшла прийнятими шляхами і не прибирала надто гострих форм. Діялось це частково тому, що ОУН-р мала завжди гарантовану перемогу, а частково через поведінку поодиноких місцевих керівників ОУН-р. "Ішов поміж дощ", згадує один свідок з ОУН-р оточення про одного з керівних, але дуже дискретної поведінки, бандерівців, що мав неабиякий вплив у таборі і області. "Так, він старався...", говорить другий колишній мешканець оселі, член УРДП. Поміркованість і толерантність супроти противників надавала боротьбі за владу демократичного характеру. Це не значить, що ті, що кермували табором не зазнавали з боку противників наклепів, пасквілів, негативної пропаганди, але ці випадки були досить рідкі. Слід згадати, наприклад, що таборовий карний реєстр, який знаходиться в УВАН в Нью Йорку (цей реєстр — це надзвичайно цікавий документ для майбутніх дослідників таборового життя) свідчить про часті позивання до таборового суду за „клевету” або „образу честі”. Щодо нелегальних вчинків, то був випадок у 1948 р. що члена середовища ОУН-р важко побито, правдоподібно через партійні порахунки і правдоподібно людьми з іншого табору. Але це був лиш один такий випадок. Поважних таборових конфліктів, фанатизму, доносів, про які, наприклад, згадує Василь Мудрий (у статті "Нова українська еміграція", *Сьогодні і минуле*, ч.1-2, 1949, стор.13), в Регенсбурзі не було.

Чи боротьба за владу була виключно ідеологічна? Вона була подвійна, в першу чергу ідеологічна, але також ішлося о практичні матеріяльні інтереси. "До нас приходили від 1947 р. партизани УПА. Ми мусіли мати одяг, харч, щоб ними заопікуватись. Що було б сталось без нашої помочі?" говорить один свідок. Треба також згадати, що боротьба була мотивована власне політичними, а не регіональними різницями, тобто її між галичанами і наддніпрянцями в загальному не було, хіба в лінгвістичних справах. Багато наддніпрянців належало до ОУН-р, хоч пізніше часто переходили до УРДП, створеної представниками центральних і східних земель України.

Члени ради та управи оселі Ганггофер здобули прихильне наставлення загалу табору для себе, як і для ОУН-р через різні причини, як наприклад, прихід до табору рейдових частин УПА, який підкріпив позицію ОУН-р в Регенсбурзі, але головню тому, що давали поміч при прийманні до табору без огляду на політичні чи інші переконання, часом навіть без огляду на вказівки більш заляканих друзів, що добавали всюди ворожих агентів. Нікого не „вискринінговано”. Не роблено теж різниць при виробленні загублених документів, втрачених через воєнні обставини (регенсбурзькі архіви в УВАН повні зізнань свідків у таких справах) або зовсім таки нових, з новими прізвищами, новою датою народження і т.д. В тім заслуга керівників табору, що виконували свої обов'язки в тяжкій повоєнній ситуації, коли людські емоції були розхитані особистим чи родинним стражданням та переслідуванням ворожого окупанта. Ми знаємо, що тоді діялось в західних державах, як

Голляндія, Бельгія, Франція і т.д., з їхніми чистками, вендеттами, судами та розстрілами політичних противників. На оселі Гангофер в Регенсбурзі всі знайшли без різниці захист перед злиднями, репатріацією, самотою, як теж свободу думки і слова. Доказ цього успіх з'їздів колишніх мешканців та гімназистів Регенсбургу, що відбуваються на Союзівці чи оселі Робітничого Союзу в США. Члени управи оселі були віддані часто своїй партії, але також і загальній справі. Їхнє керівництво було бездоганне.

Отже, Регенсбург може служити свого роду моделем або взірцем для аналізу української партійної діяльності в Німеччині і Австрії в 1945-1949 роках. Можна зробити три висновки щодо цієї політичної активності.

Поперше, політичне життя в оселі так як і в інших таборах було підложжям суспільно-культурного життя. Воно надавало більшого надтхнення, навіть пристрасти до праці. Свідок з соціалістичного оточення, говорячи про бандерівців, згадує майже релігійний характер їхньої відданості справі: "Вони, як у церкві". Споры, ділення, дублювання організацій (наприклад, дві організації — Ліга і Товариство — українських політичних в'язнів, дві Спілки українських журналістів і т.п.) без сумніву існували, але вони тепер, сорок років пізніше, на американському континенті, здається, багато гірші. Тому Василь Мудрий, який твердив, що виїхавши за океан, українці муситимуть важко працювати, і не стане тоді „предмету до боротьби, який існує в таборах", поважно помилився. Таборове життя з його скупченням різних протилежних політичних груп мало вплив на політичне життя, надавало йому інтенсивності, але політичні споры не були якимсь таборовим витвором. Споры перенеслися з рідних земель на еміграцію, до Німеччини, а опісля до Америки чи в інші країни світу. Джерело цих спорів - не табори, а історичний процес української нації. Ці споры також, на мою думку, віддзеркалюють політичний *сенс* української людини.

Подруге, досліджуючи життя в регенсбурзькій оселі, бачимо, яким важливим етапом в українському політичному житті був еміграційний таборовий період. Раптом вперше зустрілись на чужині українці з усіх земель, з різними політичними і релігійними переконаннями, з різним досвідом та „стилем життя" і створили в повоєнній Німеччині „державу в державі". Таборове життя було для українських емігрантів, особливо із східних земель, де існував тоталітарний режим, великим експериментом, а навіть школою в політичному демократичному житті та співпраці. Сам Регенсбург, один з найбільш численних українських таборів, культурно один з найважливіших, був зокрема вдалим політичним експериментом.

Потретьє, слід ще раз підкреслити, що табором провадили націоналісти. Націоналізм, навіть інтегральний, це окрема ідеологія, визнана видатними соціологами чи політичними науковцями, як Ганною Арендт або Реймо Арон; це не фашизм, який є завжди супра-націоналізмом, імперіялізмом, расизмом, що поневолює нації. Націоналізм — це навпаки життєва течія, що є спільна всім народам у їх змаганні до зрілості. Кожний народ, як кожна людина, прагне бути собою, бажає бути паном на своїй землі, рішати і відповідати за свою долю. У відданості людей, що керували табором у Регенсбурзі, добачуємо, принаймні я, як об'єктивний обсерватор, власне той гін, часом підсвідомий, до самовизначення, що є есенцією націоналізму, те прагнення розвивати і зберігати свою особистість, як індивідуальну так національну.

Омелян Кушнір

КОРОТКИЙ ОГЛЯД КУЛЬТУРНОГО І МИСТЕЦЬКОГО ЖИТТЯ НА ОСЕЛІ

„Я відвідав 15 таборів, але всі вони гірші від вашого. Ваш табір прекрасний...” Таку оцінку табору Гангоферзідлунг дав гість з Канади, посол до Оттавського парламенту, Антін Глинка, в часі своєї візити на оселі 6-7 січня 1947 р. Зовнішній вигляд оселі, чепурні доми в городцях, санітарний стан приміщень і вуличок, добре налагоджена адміністрація табору з різними відділами (референтурами) потрібними для заспокоєння вимог 6000-го населення, школи від садочка аж до високої школи — УТГІ включно, бібліотека, видавництва, преса, численні хори, оркестра, театр, музики, співаки-солісти, добре організовані імпрези — все це викликало подив достойного гостя. Він не встиг все це побачити, але те, що бачив, потверджувало правдивість інформацій, які йому давали представники різних відділів адміністрації та установ. Оцінка такої видатної людини з Канади мусіла бути об'єктивною. Тож зовсім природно табір славився доброю опінією серед загалу української еміграції в Німеччині, і завжди були охочі стати мешканцями оселі.

Серед населення табору був високий відсоток різних професій інтелігенції, а серед неї науковці, університетські професори, письменники, поети, журналісти, видавці, музики, співаки-солісти, мистці сцени, образотворчі мистці, скульптори, знавці народного мистецтва і т.п. Ще до відкриття табору почали організуватись в Регенсбурзі професійні організації, хори, музично-театральний ансамбль, відбувались реферати, мистецькі імпрези, почав друкуватись тижневик „Слово”.

Коли відкрито оселю і з кожним днем число українського населення стало рости, з культурно-творчими групами включно, наукове, культурне та мистецьке життя розвивалося стомилевими кроками. Не стану вдруге вичисляти згадані вже вгорі навчальні заклади. Організуються видавництва, видаються різні періодичні та неперіодичні журнали, книжки, шкільні підручники замість тижневика „Слово” видається „Українське Слово”, відбуваються вечори з науковими, наукопопулярними та літературними докладами, святочними сходами, більшає число концертів, театральних вистав, кожного тижня „Жива газета”. Все це відбувається заходом і працею місцевих сил.

Але відвідували оселю також „заграничні” гості з Мюнхену, Інгольштадту, Ноймаркту, а навіть з Тіролю. Заля була переповнена публікою. Імпрези повторюються кілька днів підряд, щоб задоволити публіку, спрагнену чару української музики чи мистецького слова. Всі вечори зайняті. Культурно-освітній референт мав повні руки праці. Були й жалі та нарікання — не всі бажаючі могли бути учасниками тих справді високоякісних імпрез. Вина була по стороні німців — замалу залю-авдиторію збудували в колишньому їхньому шкільному будинку.

Але й вони —бідачиська не сподівались, що зайдуть до них українські "ді-пісти" і з їх скромної "шуле" зроблять "дім опери і балету".

Про високоякісність регенсбурзьких таборових імпрез варто прочитати уривок статті-рецензії під заголовком "Симфонічний концерт", поміщений в "Неділі" ч.98, від 9 листопада 1947 р.

Регенсбурзька оселя може славитися багатьма справді вартими високої оцінки заслугами в галузі мистецтва, науки і літератури. Наявність в Регенсбурзі дійсно здібних та вмілих людей робить ті досягнення готовим фактом, перед яким тільки з пошаною можна схилити голову. Днями на таборовій сцені виступив несподівано для всіх таборян з концертом симфонічний ансамбль, організований при місцевій театральній групі. Десь тихо, непомітно, в театральному приміщенні готувався ансамбль до показу свого неабиякого вміння. Ніхто з таборян навіть не здогадувався, якого прекрасного диригента має табір в особі скромної і непомітної людини — п. Володимира Гавриленка. Та не тільки диригента, а майстра, який "із нічого", як то кажуть, створив свій ансамбль, перетворивши його в повноцінну мистецьку одиницю.

Двічі в таборі відбувся концерт ансамблю, і двічі його з великим захопленням відвідали любителі музики та прихильники місцевої театральної групи.

Концерт склався з двох частин — з чужої і української музики. Першу частину складали: частина симфонії Г-моль Шуберта, Молитва Тоски з опери Пуччіні (виконання опер. співачки п-ї Е. Гавриленко), арії Тоски (п. Вол. Гавриленко), арії Парасі з опери Мусоргського "Сорочинський Ярмарок", увертюра до "Раймонда" Томи.

Друга частина складалась з творів українських композиторів: М. Аркаса увертюра до опери "Катерина," пісні та арії у виконанні п-ї Емілії Гавриленко: Стеценко — "Плавай, плавай, лебедоньку...", Гулак-Артемовський арія Оксани з опери "Запорожець за Дунаєм", М. Лисенко, арія Марильці з опери "Тарас Бульба" та фрагменти з цієї опери. Симфонічний ансамбль невеликий, нараховує всього 16 інструментів, але звучить сильно, зіграно. Коли не дивитись на сцену, то маєш враження, що перед тобою ансамбль далеко більший, ніж він насправді є.

На цьому рецензію вриваю, яку подав тільки для підкреслення того, що сказав про творчу діяльність мистецьких сил в оселі.

У культурно-освітній ділянці перед ведуть УТГП, Учительська Громада, Спілка письменників і журналістів, а теж ОУЖ і ЛУПВ (Ліга Українських Політичних В'язнів), влаштовуючи цілий ряд доповідей на різні теми — політичні, науково-популярні для ширшого загалу, історичні, літературні, виховні. Між доповідачами були місцеві професори УТГП, були замісцеві, як проф. Іван Мірчук, проф. Іван Вовчук, проф. Григорій Ващенко, ген. Павло Шандрук і ряд інших визначних громадян.

В організації доповідей брав участь також культурно-освітній референт оселі, який загально на кожному відтинку культурної чи мистецької діяльності виявляв багато ініціативи. Це був саме зміст праці того відділу, до якого треба ще включити контакт з роботою шкіл. Про осяги чи неуспіхи в тій галузі праці він — культурно-освітній референт — кожного місяця складав звіти перед управою табору, а які передавалось до УНРРА чи, пізніше, до ІРО.

Як подають архівні матеріали (УВАН, Нью-Йорк), в оселі, починаючи вже з 1945 р., відбулась ціла низка літературних вечорів: Панаса Феденка, Юрія Косача, Юрія Буряківця, Федора Одрача, Тодося Осьмачки, Юрія Клена, молодих письменників Леоніда Полтави і Михайла Ситника, групи поетес і письменниць: Залевська — поезія, Людмила Коваленко — новеля, Олена Кисілевська — спомини, Стефанія Нагірна — новеля, О. Несич — новеля, і ін. Деякі з них влаштовували свої вечори кількакратно (1945-1949). Замітне, що місцеві поети чи письменники, поза малими виїмками, своїх виступів не зорганізували. А були між ними визначні мистці друкованого слова. Крім

згаданого вже, дуже творчого тоді Юрія Косача, жили в Регенсбурзі на оселі Євген Маланюк, що мабуть, найкраще репрезентує і віддзеркалює нашу духову добу; Богдан Кравців — "поет нової дійсності", як пише Остап Тарнавський (Альманах УНС 1981, стор. 120), найбільш оригінальна збірка поезій якого "Глосарій" була створена в Регенсбурзі і яка вказує, як поважно Кравців ставився до поетичної професії, що "вимагає в першу чергу володіння словом" (О. Тарнавський); поет і видатний перекладач — Ігор Костецький; Петро Бaley, збірка новель якого "Пан" появилась накладом Видавничої Спілки "Українське Слово" в Регенсбурзі ще до часу поки він став посадником оселі; Леонід Полтава, автор поем з майстерно стриманим сарказмом ("Пані Герта" — образ німецького міського та міщанського пейзажу); Василь Онуфрієнко — автор збірки поезій, виданої в Австралії, "Земля незабуття"; Леонід Лиман, що, за Володимиром Державином, "своєю елегантністю зближений до празької школи, найкраща надія серед молодого покоління поетів" (Календар-Альманах 1948, Авсбург-Мюнхен, стор. 132). Навіть тепер він повинен видати збіркою свої поеми, порозкидані по журналах.

На підставі збережених статистичних даних (Архів УВАН, Нью-Йорк) за один — 1947 — рік відбулись 52 доклади на різні теми, 12 літературних вечорів, 6 принагідних святкових сходів обмежених тільки до докладів.

Від 1947 р. починаючи, відбувається майже кожного тижня "Жива газета" — це заходами ред. Івана Дурбака, як також з його ініціативи влаштовуються виставки книжки, чи навіть "Тиждень преси і книжки".

Від часу оснування на оселі української ІМКА-ІВКА приходять на чергу кіно-фільми (5-6 у місяці) і научні фільми для молоді (3-4 в місяці).

Коли ми спинились на тому відламку культурного життя оселі, то треба пригадати, що в оселі була публічна бібліотека, яка приміщувалась з різними перешкодами, та труднощами, в шпитальному будинку. Її управителем був п. Іван Паньків. Стан книжок в 1947 р. за статистичними даними: 1553 книжки. При бібліотеці була випозичальня книжок, читачів у березні 1948 р. було 572, книжок прочитано в тому часі 777. Вліті 1948 р. передано бібліотеку в завідування ІМКА-ІВКА. Стан книжок у місяцях вересні-жовтні збільшився до числа 3,500, число читачів — 270.

Вокально-музична діяльність почала проявлятися вже в 1945 р. в м. Регенсбурзі, заким зорганізовано оселю. Ініціатором був культ.-освіт. референт УОДК, Матвій Мелешко. Початки були скромні, але створено хор, відбувались деякі імпрези, створився театральний гурток і при ньому оркестра. Після відкриття оселі поживляється праця в тій галузі. Організуються добрі місцеві хори — хор української католицької парафії — диригент О. Лупань, хор української православної парафії — диригент В. Гавриленко, мішаний хор оселі — диригент М. Іваненко, жіночий хор — диригент О. Кокодинська, переїздить на оселю хор "СУРМА" — диригент О. Плешкевич, а трохи пізніше Капеля Бандуристів — диригент В. Божик, мистецький керівник Г. Китасти, живуть в оселі музики, співаки-солісти, приїздить на постійне перебування Ансамбль українських акторів під мистецьким керівництвом Володимира Блавацького. Наявність стільки мистецьких одиниць створює можливість влаштовувати імпрези на високому рівні, які могли задоволити вибагливих слухачів-професіоналів, своїх і чужих. Доповнення давали мистці-гості. Для

порівняння можна сказати, що в жадному місті на рідних землях з такою ж приблизно кількістю українського населення не було можливості влаштувати впродовж одного року стільки різних імпрез — свят, концертів, театральних вистав тощо, на такому високому рівні. Ширший нарис про цю ділянку на іншому місці.

Ця примітка стосується також до театральної ділянки. Маємо в Збірнику два нариси, автори яких досить вичерпно пишуть про працю театральних груп — Музично-драматичний театр під керівництвом Миколи Кавки в перших роках існування оселі і Ансамбль українських акторів під мистецьким керівництвом В. Блавацького. Цей ансамбль переїхав до Регенсбургу в 1947 р. і залишився там до 1949 р., до виїзду за океан.

Крім вистав цих ансамблів, мешканці оселі втішались також гостинними виставами інших театральних груп — гостей з інших таборів, як Оперного театру з Мюнхену, Драматичної Студії під керівництвом Йосипа Гірняка з Тіролю. Цей останній ставив "Блакитну авантуру" і "Сон української ночі", музичні комедії І. Алексєєвича, "Мати і я" за твором М. Хвильового, "Слуга двох панів" К. Гольдоні, "Гайдамаки" Т. Шевченка (монтаж Л. Курбаса, музика М. Лисенка). П'єси повторювано і разом поставлено 16 вистав.

Дуже активну групу творили образотворчі мистці. Були активними громадянами, брали участь в імпрезах, влаштовували свої виставки, співали в хорах, в потребі радо служили фаховими порадами, деякі виготовляли афіші (А. Малюца, М. Білинський). Ніколи не забуду мистця Мир. Білинського. Надзвичайно зрівноважений, дружній, завжди привітливий, ніколи не відмовив моєму прохання, навіть, коли я з'являвся з проханням в останній годині.

Їх група була досить численна: Михайло Бабій, Олександр Бистряків, Мирон Білинський, Андрій Добрянський, Андрій Кучер, Степан Луцик. Антін Малюца, Михайло Мороз, Михайлина Ольшанська-Стефанович, Леонтій Тимошенко, від 1948 Северин Борачок. В близькому якомусь таборі мешкав Леонід Папара, але постійно перебував на оселі. Таким же постійним гостем був Яків Гніздовський, а може він теж в останньому році жив на оселі. Жили в таборі молоді скульптори Петро Капшученко і Михайло Дзиндра. Організували секцію УСОМ, обрали головою М. Бабія.

У грудні 1947 р. вони влаштовували Мистецьку Виставку українських мистців м. Регенсбургу і округи. В архіві оселі зберігся каталог цієї виставки. У виставці брали участь 13 мистців — 11 малярів і два скульптори: М. Бабій, О. Бистряків, М. Білинський, А. Добрянський, А. Кучер, С. Луцик, А. Малюца, М. Мороз, Л. Папара, Михайлина Стефанович, Л. Тимошенко, і скульптори М. Дзиндра і П. Капшученко. Виставлено двісті експонатів, заступлені були малярство, графіка, різьба. В окремій залі були поміщені вироби мистецького промислу.

Виставка викликала чимале зацікавлення українського громадянства і численні прихильні відгуки у своїй і чужій пресі. В архіві оселі збереглася дуже прихильна рецензія у пластовому журналі "На Сліді", ч.2/48, стор. 11. Автор — "Бистре Око, Л. Ч.". Подаю її в скороченні:

"В грудні 1947 р. група українських мистців у Регенсбурзі влаштувала мистецьку виставку, в якій взяло участь 13 мистців з понад 200 експонатами. На виставці були заступлені малярство, графіка, різьба і вироби мистецького промислу.

Найкраще представлений був відділ малярства. Відвідувачі мали можливість познайомитись

з мистецьким дорібком М. Бабія, що виступив чи не вперше. З його портретів найкращий "Автопортрет" і жанровий портрет "Молода мати". З натюрмортів цікаві "Гриби".

Мирон Білінський представлений доброю студією в олій "Діти" і головно "Соняшниками", що свідчили про сміливий і доволі опанований темперамент молодого мистця-дебютанта. Крім того, Білінський виставив кілька добрих акварель і низку дереворитів.

О. Бистряков привертав увагу глядачів ефективною картиною "Українки", з інших треба згадати "Краєвид з України" і "Біля криниці". Подібно цікавими були "Овочі" А. Добрянського та "Портрет дівчини" А. Кучера.

З 29 картин С. Луцка притягали увагу "В парковій алеї" і "Сінокоси на Гуцульщині". Крім того, С. Луцк виставив низку студій-краєвидів з Баварії.

Дуже цікава серія рисунків "Мандрівка в темряві" А. Малюци. Це наче новеля ілюстраційна про недавноминулі страховинні події на тлі психічних переживань автора. Але його образи-символи не завжди були всім зрозумілі. Більш приступними були його гравюри з мотивами старих дерев'яних церков.

З картин М. Мороза чи не найбільшу увагу привертали краєвиди з Карпат, що багатьом нагадували чарівну Гуцульщину з її невичерпним багатством народного побуту, барв і форми. Мороз виставив теж краєвиди з Альп. Добре запрезентувався Л. Папара своїми акварелями, що вирізнялися м'якістю і прозорістю барв, як теж особливою малярською технікою.

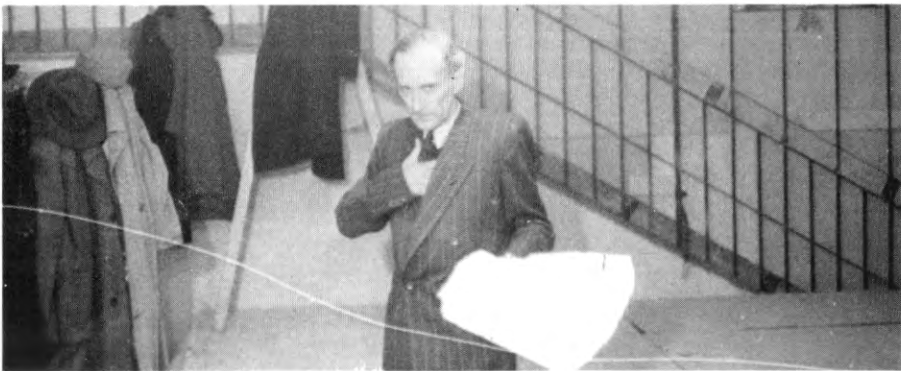
Л. Тимошенко виставив портретну студію "Дівчина з України" — в ясному соняшному освітленні. Але куди більше переконували глядачів безпосередністю відчуття "Квіти" і головно студії "Човни" або "Місто".

Зовсім своєрідною виявила себе Михайлина Стефанович. Її праці відрізнялись від інших і тематикою і малярською технікою. Вона малює здебільша темперою і нав'язує до традицій українського іконопису. Її картини "Княгиня Ольга" і "Плач Ярославни" здобули признання відвідувачів.

Відділ різьби заступлений був двома молодими скульпторами. З їх праць треба відмітити М. Дзиндри "Амор і Психе" і "Молитва", П. Капшученка гіпсові шкіци "За волю України" та "Або волю здобути, або дома не бути".

В окремій залі були розміщені вироби мистецького промислу. Тут звертали увагу проєкти килимів М. Бабія, проєкти поштових марок А. Малюци і М. Білінського і інше. Виставка викликала зацікавлення громадянства і признання своєї і чужої преси."

В 1948 р. 10-11 листопада Секція УСОМ влаштувала льотерію мистецьких картин. Участь у ній брали мистці: Мирон Білінський, Северин Борачок, Яків Гніздовський, Степан Луцк, Антін Малюца, Михайло Мороз, Леонід Папара, Михайлина Стефанович, Леонтій Тимошенко. Вони віддали на виграш 32

Володимир Блавацький відкриває Літературно-мистецький клуб

оригінальні свої картини. Офіційне відкриття відбулось 14 листопада о год 10-18 по пол., льосування — 21 листопада. Частина прибутку призначена для Студентської громади в Регенсбурзі.

З початку 1948 р. організовано на оселі Літературно-мистецький клуб. На основуючі збори прибуло багато громадян різного стану і професії. Збори відкрив і реферував про потребу такого клубу на зразок ЛМК у Львові дир. Володимир Блавацький. Вислухавши пропозицію присутні одобрили плян і вибрали Управу Клубу в такому складі: Володимир Блавацький — голова, д-р

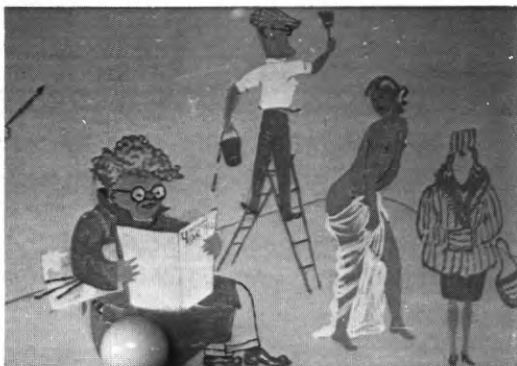
Карикатури малярів, письменників, акторів і ін.
виконані Северином Борачком і Степаном Луциком і розміщені на стінах клубу

Роман Купчинський (надо мною чорні хмари, за мною...)

Дмитро Донцов, Улас Самчук

Зліва: А. Малюца, С. Борачок (на драбині), О. Карп'як-Бенцаль, Ст. Ол. (без обличчя)

Зліва: Б. Кравців (кораблі), Євген Маланюк, В. Домонтович (без ґрунту), над ними: Ігор Качуровський, Ігор Костецький (крумбрум)

Зліва: В. Левицька, Р. Тимчук, Л. Шашаровська, М. Мороз

Диригент О. Плешкевич

Осип Любчак — заступник голови, Северин Борачок — заступник голови, Антін Малюца — імпрезовий референт, Степан Луцик — орган. референт, Василь Сердюк — адміністратор, Людмила Сердюк — завідувача буфетом. До Клубу належали образотворчі мистці, письменники, поети, актори театру, музики, журналісти, і інші. Декорації, карикатури на стінах, виконали Северин Борачок і Степан Луцик. Мистці приносили свої картини і ними декорували стіни. Між іншими, приніс і тихо повісив свій твір Северин Борачок. Другого дня хтось перевернув цю картину, третього дня знову і так перевертали її майже два тижні. С. Борачок тільки підсміхався під вусом. А картина представляла шнурок і на ньому невиразна білизна, але коли її перевернути то виходило зовсім щось інше. Відвідували Клуб часто малярі, актори, поет Богдан Кравців з дружиною, поручник Лев Кокодинський від Комбатантів. На приміщення відступив д-р Осип Любчак велику залу в шпитальному будинку. Клуб був відкритий

Літературно-мистецький клуб — А. Малюца читає доповідь

щоденно від 10. год. ранку. Імпрези відбувались о 7-ій годині ввечері. Часто відбувались реферати на мистецькі теми, які організував і часто виголошував Антін Малюца. Між іншими Яків Гніздовський читав доповідь "По похилій площі".

В Регенсбурзі на оселі відбувся теж І. Конгрес Об'єднаних Мистецтв з метою об'єднати чотири мистецькі організації "МУР", "ОМУС", "ОУМ", і "УСОМ" в одну нарядну організацію "Об'єднані Мистецтва". Конгрес відбувся 28 травня 1947 р. за такою програмою:

1. Вступне слово голови тимчасового проводу "Об'єднаних Мистецтв" Володимира Блавацького.
2. Заслухання доповідей від мистецьких організацій: "МУР" — У. Самчук, "ОМУС" — Юр. Косач, "ОУМ" — д-р В. Витвицький, "УСОМ" — Е. Козак.
3. Затвердження статуту.
4. Вибір президента і затвердження Ради "Об'єднаних Мистецтв".
5. Організаційні справи.

УКРАЇНСЬКИЙ
ЛІТЕРАТУРНО-
МИСТЕЦЬКИЙ
КЛЮБ

UKRAINIAN ART
AND LITERARY
CLUB

Северин Борачок

Літературно-мистецький клуб. Зліва Степан
Луцик, Антін Малюца, Л. Тимошенко

Літературно-мистецький клуб. Сидять зліва Л. Тимошенко, С. Борачок, М. Білінський;
стоять зліва: Л. Папара, М. Мороз, А. Малюца, С. Луцик.

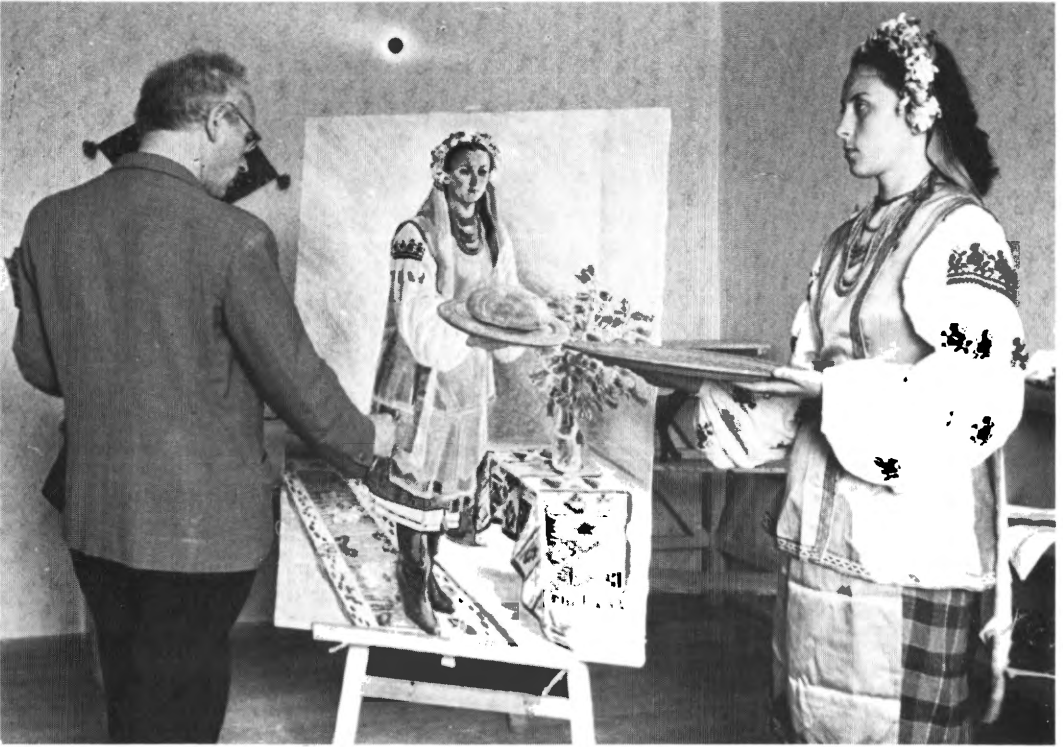

Мистці — малярі. Зліва: Северин Борачок.
Степан Луцик, Антін Малюца, ззаду редактор Іван Дурбак.

Літературно-мистецький клуб. Зліва: Баяс, Л. Папара, Л. Тимошенко, С. Борачок,
А. Малюца, С. Луцик, М. Мороз, за буфетом Людмила Сердюк.

Мистці — малярі

Михайло Бабій, маляр — модель — мистецький твір

Мирон Білінський, маляр
— модель — мистецький твір

Михайло Мороз і модель

Збори скликав тимчасовий Провід "Об'єднаних Мистецтв", в склад якого входили В. Блавацький — голова, Є. Курило — секретар, д-р В. Витвицький, М. Дмитренко, І. Костецький — члени.

Одною з більших імпрез в галузі культурно-мистецької діяльності на оселі був "Тиждень української культури". За ініціативою посадника, Ярослава Сербина, в грудні 1947 р. створено Діловий Комітет для переведення цієї імпрези, а очолив його директор Ансамблю українських акторів Володимир Блавацький. На жаль, не поміщено в програмках імпрези складу цілого Комітету, який дав багато праці для того, щоби поставити імпрезу на високому рівні. Імпрезу поділено на кілька відділів: 1. Виставка образотворчого мистецтва, 2. Виставка українського народного мистецтва, 3. Концерт солістів, 4. Український балет, 5. Концерт хорів. До участі запрошено місцеві (оселі) і замісцеві мистецькі сили. Імпреза відбувалася від 7 до 21 березня у м. Регенсбурзі у винаймлених залах.

Імпрезу започатковано виставкою образотворчого мистецтва в мистецькому павільйоні (Кунстгалле) у міському парку. Виставку відкрито о год 11:15 перед полуднем, при участі представників американської військової влади, ІРО, німецької місцевої влади і установ та численного українського громадянства. Виголосили промови представник американської армії, представник ІРО та від німецьких установ урядовий комісар для біженців, а відтак голова ЦПУЕ Василь Мудрий, який після короткого привітання урядових чинників і українського громадянства та з'ясування ідеї і мети "Тижня української культури", перетяв у дверях блакитно-жовту стяжку і проголосив виставку відкритою.

У виставці взяли участь 34 мистці, які виставили 132 праці, а саме: М. Анастасієвський, С. Бабул, М. Білінський, С. Борачок, О. Булавицький, М. Бутович, Я. Гніздовський, Р. Вацик, М. Гоцій, М. Дмитренко, М. Дзиндра, П. Капшученко, І. Кейван, Е. Козак, Рената Крамар, В. Кричевський, Г. Крук, С. Литвиненко, Ст. Луцик, А. Малюца, П. Метик, М. Мороз, Людмила Морозова, М. Неділко, Іванна Нижник-Винників, А. Павлось, Л. Папара, М. Радиш, Б. Стебельський, Михайлина Стефанович, Л. Тимощенко, М. Шрамченко, Ірина Шухевич і Т. Юсків.

Виставка розкладена в кількох кімнатах, картини деяких мистців порозвішувані по різних кімнатах, і це не давало змоги виробити собі погляд про даного мистця. Назагал мистецька виставка виконала своє завдання. Біля 3.500 осіб відвідало виставку, переважно німецькі громадяни, в тому місцевий князь з родиною. Широкий відгомін виставка викликала в місцевій німецькій пресі, зокрема в "Міттельбайріше Цайтунг". Німецькі відвідувачі найбільше захоплені були картинами Е. Козака, М. Стефанович, С. Борачка, М. Мороза, М. Дмитренка, Л. Тимощенка та різьбою Г. Крука і А. Павлося.

Цього самого дня — 7 березня — о год 19 вечора в Нойгавсзаль, Арнульфспляц, відбувся концерт українських солістів. Участь брали Борис Максимович — піяніст, оперна співачка Клявдія Таранова, акомпаньямент д-р Ф. Галляш і Орест Руснак — оперний співак, акомпаньямент п-і Старосольська.

Складовою частиною "Тижня Української Культури" була, як це згадано вгорі, теж виставка українського народного мистецтва, яка стала цікавою сенсацією для чужинців і великою пропагандою української культури. Розміщена з мистецьким смаком, за вказівками Ірини Павликовської і мистця маляра Михайла Дмитренка, у трьох просторах кімнатах будинку німецького

мистецько-промислового Т-ва (Кунст унд Гевербеферайн), була гарним переглядом українського народного мистецтва майже в усіх його ділянках. Відкриття виставки відбулося 9 березня о 11 год., при участі представників американської військової влади, ІРО і німецьких урядових чинників та при численній участі українського громадянства. Були промови представників влади, а відкрив виставку посадник оселі Ярослав Сербин. Ця виставка причинилася найбільше до успіху "Тижня Української Культури", бо її відвідало найбільше число чужинецьких відвідувачів. Наведу рецензію про цю виставку, поміщену в "Міттельбайріше Цайтунг", ч.21, 16.3.1948.: "Виставка українських образотворчих мистців у регенсбурзькому міському парку знайшла своє доповнення також у домівці Т-ва мистецтва і промислу при Людвігштрассе. Тут показали українське народне мистецтво і добірний український промисел. Вже по одному побіжному обході довкруги ви надзвичайно заскочені. Направду широко радуєтеся, що наша доба високої індустріалізації не зуміла витиснути геть цих прецизних і повних фантазії ручних робіт. Ми відчуваємо найбільшу пошану для такого народу, душа якого з такою творчою силою замінює речі щоденного вжитку в непроминаючі цінності. Килими, дереворізьба, вишивання і кераміка свідчать про прадавню культуру, яка дійшла до найменшої хатини. Виставлені предмети — це немов світлий відблиск тих давніх днів людства, коли побіч повного труду виконання існував ще змісл для індивідуального осягу, для смаку та добору кольорів. Така постава життя здасть іспит у кожному становищі"

В рамках "Тижня Української Культури" балетна школа Валентини Переяславець 11 березня о год 7 вечора відіграла український балет в трьох відслонах "Степова царівна". Балетмайстер Валентина Переславець, музика — Володимир Божик, виконавці — 12 дівчат-учениць балетної школи.

І врешті 15 і 17 березня два концерти українських хорів. Оба концерти відбувалися о год. 7. ввечорі, в Нойгаусзаль, Арнульфспляц. 15 березня виступали два хори, а саме чоловічий хор "Сурма" — диригент проф. Омелян Плешкевич, і жіночий хор — диригент Олена Кокодинська. Акомпаньямент в руках проф. Ірини Нанасси. Крім згаданих хорів виступав теж Квінтет Бандуристів. 17 березня концерт Капелі бандуристів під мистецьким керівництвом Григорія Китастого, диригент — Володимир Божик.

"Тиждень Української Культури" осягнув своє завдання. Макс Марія Ройде німецький критик, так починає свої рецензії в "Міттельбайріше Цайтунг" ч.19 з 9.3.1948 р.: "Між українською еміграцією та німецьким населенням є зумовлене долею і конечно потрібне шире та без упереджень співжиття а не тільки байдуже життя побіч себе. А де ж воно могло б краще виявитись, як не в гуманній ділянці мистецтва, що об'єднує народи. Це зараз таки ми відчули, як лише деякі повні вислову мелодії відкрили в неділю 7 березня "Український Тиждень Культури" в регенсбурзькому мистецькому павільйоні. Оглядаючи картини і пластику, нам припало устійнити те, що нас лучить, і те, що нас ділить."... Але, крім бажання культурного зближення з чужим оточенням, ми "Тижнем Української Культури" хотіли показати нашим чужинецьким співжителям, що ми не попали в байдужість, що ми не маємо охоти розплистися в чужому морі, а працюємо щоденно і творимо нові мистецькі вартості.

"Тиждень Української Культури" був найбільшим полисом наших культурних надбань перед чужим світом. Але оселя існувала ще півтора року і праця на

культурному чи мистецькому відтинках не спинялась. Далі вечори переповнені імпрезами — доповідями, концертами, "академіями", театральними виставами, відбуваються суди над "Ордером" Ю. Косача, спори в справі театральних квитків (завжди їх замало) не вгавають, життя плило нормальною течією, дарма що вже з кінцем весни 1948 р. почались виїзди за океани більшими групами. Звіт культурно-освітнього референта (С. Шевченко) за час від 20 листопада до 20 грудня 1948 р. подає такі статистичні дані:

Садок — дітей 160; народна школа — учнів 260; гімназія — учнів 274

Імпрези: Вистави — 7, в тому числі 2 російські

Концерти — 2, в тому числі 2 російські

Кіно — 6

Вечори-забави — 2

Доповіді — 8

Жива газета — 2

Літературні вечори — 1

"Академії" — 3

Святочні сходи́ни — 1

Научні фільми — 1

Дитячі імпрези — 4, в тому числі 1 російська.

Для ілюстрації стану діяльності в часі поживавленого виїзду таборян за океан подаю звіт культурно-освітнього референта (Б. Кравців) за час від 11.5. до 10.6.1949. : Культурно-освітня діяльність у звітному часі трохи поживавилась, не зважаючи на від'їзд Ансамблю українських акторів, Капелі бандуристів та інших мистецьких сил табору. Все ж таки участь громадянства табору в імпрезах досить слабка. За поданий час відбулися такі імпрези:

Доповіді — 4 (теми: Берестейський мир, ЦПУН, Приватна і усупільнена власність, Що нас чекає в США?)

Святкування — 3 (Пам'яті полк. Є. Коновальця, Свято Матері, Пам'яті гол. отамана Симона Петлюри)

Концерти — 5 (Вечір гумору — Я. Давидовича, концерт стрілецької пісні — українська гімназія, концерт солістів під кер. П'юрка, концерт Ансамблю бандуристів, концерт опер. співака Михайла Дуди).

Кінофільми ІМКА — 6

Жива газета — 2

Інші — 1 ("День Студента" від 2.6 до 5.6. влаштований Студентською Громадою з виставкою праці студентів і діяльності УТГІ)

Забави — 5 (СУМ, "Червона Калина", Пластова станиця, Студенти, "Дансінг" VII пластового куреня)

Заступником референта був в часі від 11.5. до 21.5. ред. Іван Дурбак. Від 23 травня 1949 функції культурно-освітнього референта перебрав ред. Богдан Кравців.

Подаю, мабуть, останній звіт з культурно-освітньої діяльності для з'ясування її кінцевого стану напередодні ліквідації оселі. Звіт складений за час від 11.7. до 10.8.1949.: Не зважаючи на літній час і настрої, зв'язані з переселенням табору, культурно-освітня діяльність в таборі йде нормально. До позитивів треба зарахувати створення Українського Драматичного Театру під проводом актора і режисера Ярослава Давидовича, який мав би обслуговувати українську

еміграцію в Німеччині. Створено цей театр на загальних зборах українських акторів, які відбулися 23 липня 1949 р. в Регенсбурзі на оселі. В члени ансамблю зголосилося 27 українських акторів і три білоруські.

Імпреди:

Загальні святкування — 7 серпня заходом окремого Комітету відбулося посвячення Пропам'ятної таблиці в церкві Картгавз з написом: "За волю і славу України молили Господа в церкві Св. Віта в Регенсбурзі українці, що через переслідування комуністами Церкви і Народу мусіли покидати рідну землю" і з датою 1945 - 1949. Напис українською і німецькою мовами.

Доповіді — 5

Концерти — 2

Зустрічі — 3

Розвагові імпреди — 4

Кінофільми — 5

Забави — 4

Дитячий балет

Вечір пісні і гумору Я. Давидовича

Зустріч представників Управи табору і організацій з проф. О.Грановським, 20.7.1949

Зустріч з п-і Янда і д-ром Янда

Зустріч ОУЖ з І. Павликовською, головою Централі ОУЖ

Читання казки "Білосніжка" — ІВКА

Читання казки "Снігова королева" — ІВКА

Читання казки "Юрко Секнюк" — ІВКА

Вечір факіра Нааві

Вечерниці Адміністрації театральної залі, Студентської громади, Оркестри Кавки, Поліції

Як бачимо із звітів культурна діяльність повільно слабшає і своїм рівнем повертається до стану в кінцевих місяцях 1945 р. Вона ще змагається, ще деякі культурні діячі працюють, але марево ліквідації табору і перспективи виїзду в заокеанські країни щораз більше заставляють людей думати про найближче майбутнє своє і своїх рідних. Культурні та мистецькі надбання три і піврічної праці поїхали з їх творцями чи повезлись з рештками мешканців оселі в новий табір у Новому Ульмі. Одна сторінка творчої праці української людини закінчена.

Джерела

1. Місячні звіти культурно-освітніх референтів Управи оселі (Архів оселі Гангоферзідлунг в УВАН, Нью-Йорк)
2. "Вісники Оселі" — різні числа від 1-66 з 1947-48 рр.
3. Афіші, програмки, запрошення і т.п. (збережені в архіві оселі в УВАН, Нью-Йорк)
4. "Українське Слово", тижневик, ч.2, Регенсбург, 7 липня 1946, стор.6
"Українське Слово", тижневик, ч.4, Регенсбург, 21 липня 1946, стор.6

РЕГЕНСБУРГ

Між вуличками стислими спинитись,
Сліди шукати, що накреслив час.
Димар ось різьблений, важкі гранітні плити.
І дві вежі, що так чарують Вас —

Будинки, що здається, ось і впадуть,
Стрімкі дахи, що крають голубінь.
Дунай зелений розливає внади.
Грубезні мури, закутки і тінь.

Мене збудили ранішні дзвони,
Здавалось, лицарі ударили в мечі.
Ходою рівною проходять легіони
Повз герб міський, два схрещені ключі.

Регенсбург, 26. 6. 1945

(“Культурно-мистецький календар-альманах на 1947 рік,” Регенсбург 1947.)

Євген Маланюк

Як гірко пахнуть липи, що колись
Так солодко, так лагідно пахтіли!
Та замість приязні — німовна злість,
Замість душі — безкриле людське тіло.
Замість п'яного червня — сірий день,
Заплаканий невчасними дощами.

І літа вже не знайдемо ніде —
Ні в тиші снів, ні в захваті нестями.

Василь Онуфрієнко

18.VI.1948

(“Остання весна”, Нью-Йорк 1959)

В нас буде Пантеон на березі Дніпра,
Усе для нього є і все для нього буде:
У зелені дерев завітчана гора
У камінь, і метал для вічної споруди.

Ми знайдемо усіх із пам'яті і книг,
Хто велич дав землі, назад здобутій з бою,
І будемо ходить туди з усіх доріг —
У невмирущий храм над синню Дніпровою.

Героїв грізний дух і світлий дух умів
Заповнять храм ясний багатства, слави, сили.
І, Мамо, в тисячах облич твоїх синів
Ти будеш та, яку вбивали і не вбили!..

(“Земля незабутня”, Сидней 1976)

ЖОВТІ КАРУСЕЛІ

Масею Сядньову і
Леоніду Лиману

В перефарбованій шинелі
Ти вийшов здому. Осінь. Дош.
Кружляють жовті каруселі
Втопаючих у листі площ.
Ти повернувся у рідний Харків,
Пройшовши добрих пів-землі,
Щоб знов зустріть плякат і арку,
І тінь Монгола у Кремлі.
Все, як раніш: руда шинеля,
На бруці — люди, осінь, дош,
І ті ж невтомні каруселі
Втопаючих у листі площ;
І страшно робиться за Харків,
Де дійсно щасливіша ця
Струнка плякатна санітарка
Біля плякатного бійця...
Лише в душі думки закляті
Стримлять багнетом: —Вороття!
Такого, щоб і з цих плякатів—
До нас просились у життя!

1946

Леонід Лиман

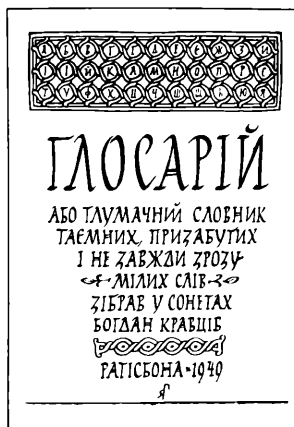
ЛЯГЛО ЖИТТЯ

Лягло життя, як снігові намети:
Повторюється Біблія й Коран —
Загрожує перебудовою планети
З червоного плякату партизан.

Непередбачені явилися герої,
На дверях пльомби і наказ — мовчи.
І не минути попелищ нової Трої,
До Бога ще незнаного йдучи.

Із черги випхне вас юрба, що хліба хоче,
І ви повернетесь в холодний дім.
Бо не з'єдналося грядуще і пророче
Із днем линявим і наскрізь пустим.

(“Мур” — Альманах
ч.1, 1946.)

З яких же слів мережати, плести
Тобі пісні мої сьогодні, Ладо?
Котрого ж не торкнуся, заблистить
клейнодом завороженого кладу,
живоцвітом розквітне — і мости
в минуле прокладе... навмань, без ладу...
І завжди, завжди гомоном дібров,
диханням рідних нив нам палить кров.

Ладі моїй
— усе ще під чужими зорями —
на Різдво 1949 року

Сонети із цієї збірки були писані, починаючи від жовтня 1945 до грудня 1948 року, в Німеччині — у Графендобраху, Байройті, Нюрнбергу та Регенсбургу — де в ті повоєнні роки жив і працював автор з дружиною Неонілею, і з дітьми Гордієм, Дзвениславою і Юрієм. Збірка була приготована до друку й оформлена мистцем Яковом Гніздовським ще 1949 року в Регенсбургу і в цьому ж оформленні — з його віньетою, заставками й кінцівками — Глосарій появляється тепер по двадцять і п'яти роках. Автор задумав видати ці сонети з окремими поясненнями — довідками до кожного з них, але ж працюючи в газетних, журнальних й енциклопедійних млинах, не встиг цього зробити. На суд Читачів передає їх так, як вони були написані.

Богдан Кравців

ЯК ПТАХИ В ДАЛЕЧІНЬ...

Як птахи в далечінь, під бурю і під громи,
від рідних зір і гнізд відбилися давно ми.
Йшли повенню вогні. І задуми й доми
згоряли нам дотла — і далі ми з дітьми,
тікали далі в світ — як птахи — безупину...
Хоч промінь спогаду, хоч мрій одну жарину
хотіли зберегти, голубити в серцях —
про край, про рідний наш! І завжди темний шлях
одводив далі нас, у далеч невідому...
Знайшли чужину ми, згубили путь додому.
І нині молимось, щоб знявся буревій,
щоб хоч дітей привів до рідних зір і мрій.

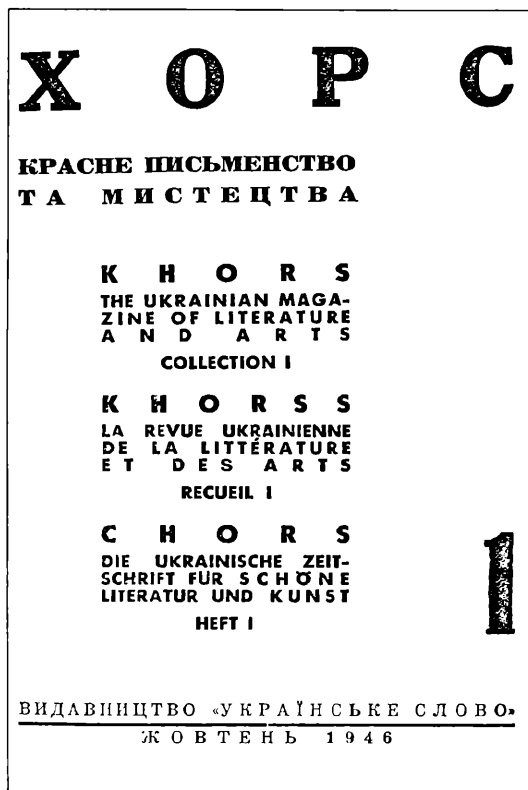
14 вересня 1945.

Богдан Кравців

З УРОЧИЩ І ГАЇВ...

З урочищ і гаїв, із рідного привілля —
В чужину ідучи — узяв я жменю зілля,
і горсточку пісень, і жмут цілющих слів.
В дорожній клунок вклав і чаром перевив:
любисток і чербець, шалвії трішки й рути
про вроки і дання, від пристріту й отрути;
а надто ще листків гіркого полину.
Та стерлося все те у сумішку одну —
і нині гірчави́нь на серці безустану...
Зберіг окремо я лиш пучечку євшану:
щоб нюхавши його колись мої сини,
знайшли додому шлях, далекий та ясний.

(“Зібрані твори,” Нью-Йорк 1978)

В журналі "Хорс", жовтень 1946, поміщена поема "Регенсбурзька зустріч" Юрія Косача. Поет змальовує драматичний момент зустрічі Сковороди, "шукальника сузір'їв", з західною культурою під час його мандрівки по Європі. У залишеному зшитку в господі подорожній гість

"шукає ім'я і становище, ступінь освіти, підписано: правду шукавши, філософ Григорій Сковорода у побігу від хижого світу."

Скульптор Петро Капшученко працює — 1947 р

Хори

Хор православної церкви, 2-а зліва в 1-му ряді Тамара Косач, 3-я справа Інна Черняхівська

Український мішаний хор оселі Ганггофер під мист. кер. проф. Михайла Іваненка

Жіночий хор під мист. кер. Олени Кокодинської, бандурист — П. Китастий

Церковний хор з Регенсбургу виступає 2.V.1946 у Швандорфі
В центрі о. О. Шараневич

Хор при укр. кат. церкві. Похід під шпитальний будинок
для посвячення води у Водохрища.

Хор при укр.кат. церкві під мист. кер. Осипа Лупаня

Спів церковного хору в часі Водохрища

1-ий ряд, зліва: п-і Цісарук, Холєвчук, Доберчак-Футала, Осип Лупань — диригент, Н.Н., І. Боднар, Н.Н. 2-ий ряд: Н.Н., п-і Данилович, Любка, Плешкевич, Захарчук, Кокодинська, Н.Н. 3-ій ряд: чоловіки — Гной, Вовчак, Лупань, Сольчаник, Скремета, М. Кузик, Н.Н., Любка, А. Хотинецький, Білоскірка, А. Феник.

Хор "Сурма" під мист. кер. проф. Омеляна Плешкевича, 1946 р.

Хор "Сурма" під мист. кер. проф. Омеляна Плешкевича, 1948 р.

Хор "Сурма" під мист. кер. проф. Омеляна Плешкевича, 1948 р.

Капеля Бандуристів в Регенсбурзі, 1946 р.

Хор "Україна" під мист. кер. проф. Нестора Городовенка в часі виступу в Регенсбурзі, 1946 р. (чоловіча частина хору).

Хор "Україна", 1949 р.

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ В ТАБОРІ

До Регенсбургу примандрувала наша родина пізньою весною 1945 року. Ми мешкали в бараках за містом і бігали до приміщення Українського Комітету в місті розвідувати про події, нашу долю, наші можливості.

Незабаром, таки в будинку Українського Комітету, заснувалася українська гімназія, і я, тоді учениця 7-ої гімназійної класи, опинилася по короткій перерві знов за лавкою, хоч у яких то інших обставинах. Наша класа своїм зовнішнім виглядом ніяк не нагадувала нормальну школу... а наші проблеми були: Що сьогодні їсти? Що буде завтра? Чи нас віддадуть більшовикам?...

Мене ж хвилювала ще й особиста проблема. Я була студенткою консерваторії в Братиславі, Словаччина. Кожний день без вправ на піані — це не була затримка прогресу. Це були мильові кроки дозаду... Чи зможу далі вчитися? Де? Коли?... Вправляти ходила до німецьких хат, які радо мене впускали на тригодинні щоденні вправи в заміну за папіроси, зубну пасту... Але на лекції не мала куди ходити.

Вже в тій початковій організаційній стадії у нас, біженців, хоч і голодних, а відчувалося бажання культурного та творчого життя.

Так вже 16 вересня 1945 р. відбувся "Веселий вечір" в українській харчівні при вулиці "Унтере Бах" в Регенсбурзі із сольоспівами співачки М. Бунаків та скечами під орудою Миколи Кавки.

23 вересня відбувся з ініціативи Батьківського Комітету та Жіночої Секції "Чайний вечір" з мистецькою програмою, дохід призначений на допомогу учням шкіл. В програмі були сольові виступи п-і Маргарити Бунаків і п-і Кукурудзи та мішаний хор під диригентурою п. Куриленка. На тім вечорі грала і я на піані сонату Бетговена.

27 і 30 вересня відбулося в тій же харчівні повторене "Свято пісні". Солістами були Г. Артимович — баритон, Теофан Волосянський — тенор, Кукурудза — сопран та Домбровська — альт. Велике враження зробили "Каменярі" — мелодеклямація М. Кавки, музику написав Іван Повалячек, який і диригував оркестрою. Він також виступив як соліст - скрипаль. Для мене ж, що перший раз у житті співала у справжньому українському хорі — диригент п. Куриленко — "Шедрик" "Стелися барвінку" "Ставок заснув" ... були неповторними переживаннями.

Про ті три імпрези є згадка в "СЛОВІ", українському тижневику, рік 1, ч.1, в частині "З культурно-мистецького життя".

Тут варта згадати, що хор Куриленка був спочатку чоловічий, а пізніше вже став мішаним. Хор співав підчас тихої греко-католицької Служби Божої в церкві св. Якова в Регенсбурзі де солістом бував оперний співак Василь Матіяш.

Незабаром гімназія перенеслася на оселю Ганггоферзідлунг, де створився український табір і де дістали можливість мешкання та праці багато утікачів.

В гімназії було багато товаришок, дівчат без родин, і щоб їм було вигідніше мешкати і вчитися, заснувалася "дівоча бурса", директоркою якої стала моя Мама, св.п. д-р Людмила Бризгун. Почалося "бурсацьке" життя. Мої турботи за моє музичне навчання скоро скінчилися.

В таборі зорганізувалася "Музична школа". Засновником і директором її був св. п. проф. Іван Повалячек. Він вчив гри на скрипці та теоретичних предметів. Гри на піяні вчили пані: Марія Повалячек-Віршук, Ірина Нанаси і Ірина Костинюк, яка за неповний рік мене знаменито підготувала до вступного іспиту до "Гендель консерваторії" в Мюнхені, де була зовсім інша система, як у братиславській консерваторії, до якої я недавно ходила.

Музична школа мала своє окреме приміщення — кімнати на стриху, в одному з невеличких будиночків "на горбочку". Бігало туди на лекції може зі сто студентів, там можна було і вправляти.

Дещо пізніше Інна Черняхівська почала вчити співу, і я стала одною з її студенток. Фортепіану я вже тоді вчилася в Мюнхені, куди дозволив директор гімназії їздити раз на тиждень. Дозволив — бо поїздкою я тратила цілий день науки, а була це 8-а матуральна кляса. Все ж я далі сміла вправляти в нашій Музичній школі.

Мешкали ми тоді вже родиною в VII бльоці; Тато, д-р Константин Бризгун, працював лікарем у таборовій лікарні, сестра Олександра вчила руханки в гімназії, Мама провадила деякі господарські курси, бурсу покинула, бо обставини праці стали неприємні.

Музична школа влаштовувала свої "пописи", виступи та регулярні іспити, на які приїздив звичайно музикант з поза нашого табору. Пригадую св.п.д-ра Зиновія Лиська. Двомовне свідоцтво з іспиту (українська і англійська мови), з оцінками, підписами та печаткою ☆UNRRA ☆DISTRICT 3 ☆AREA TEAM 1046☆ залишилися мені пам'яткою з тих часів.

Три жовті вже програмки учнівських виступів є з 12 січня 1947 р., де було 19 пунктів програми — піяно, спів і скрипка. З 29 березня 1947 р. — програма елевів Української Музичної Школи, присвячена річниці народження великого композитора-співця України Миколи Лисенка, де є 12 пунктів Лисенківської програми, а по перерві 20 пунктів різних композиторів, з виконанням повного "Нашого Сонечка" В. Барвінського. Третя програмка з 25 червня того ж року, коли виступали 42 студенти і проголошено вписи на наступний шкільний рік і на "музичні курси для початкуючих" в часі літніх вакацій.

Спочатку наш табір, мабуть як і всі інші, з причини обставин був культурно-імпровізовано самовистачальний. Пізніше приїздили солісти та ансамблі навіть здалека, і музичне життя було різноманітне, цікаве, а часто навіть хвилююче.

Традиційні імпреди відбувалися у відповідний час і ангажували переважно місцевих виконавців. Концерти і імпреди відбувались в театральній залі оселі і ось деякі з них (подаю ті, яких програмки зійшлись в архівах).

Об'єднання Українських Жінок приготувало 30 серпня 1946 Свято княгині Ольги. В концертній програмі виступали Черняхівська — сопрано, Д.Савкова з Ноймаркту — скрипка, мелодеклямацію — музикант, Повалячека — виконала А. Нешадименко, сольоспів — Клюковська з Ноймаркту, вокальний дует — І. Черняхівська та О. Віжевська, фортепіанове сольо — Оксана Бризгун. Акомпаньямент — І. Нанаси, диригент М. Іваненко, оркестра Панченка.

"Свято Листопадових Днів" 9 листопада 1946 р. влаштували спільно народна школа і гімназія. В першій половині програми співав хор народної школи — диригент проф. Ю. Яримович, у другій половині виступали гімназисти: окремо

хор нижчих клас і жіночий хор. Я тоді грала на піано Прелюдію Барвінського.

Громадський Комітет оселі влаштував "Свято Державницько-Соборницьких Днів". В музичній програмі брали участь оперна співачка Е. Гавриленко, оперний співак Теодор Терен, чоловічий хор "Сурма" — диригент О. Плешкевич, гімназійний мішаний хор — диригент проф. д-р Богдан Кушнір.

У "Святі Карпатської України" 20 квітня 1947 р. виступала солістка Інна Черняхівська, хор оселі під керівництвом О. Скремети, хор "Сурма" з диригентом О. Плешкевичем.

25 травня 1947 р. відбулося Свято пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри і полк. Евгена Коновальця. Співав хор "Сурма", сольоспів п. Шостак.

Об'єднання Українських Жінок вшанувало 21 березня 1947 р. Леся Українку. В музичній програмі брали участь солістка Інна Черняхівська, тріо пань — І. Черняхівська, О. Домбровська, Е. Черниш, жіночий хор — диригент проф. Ірина Костинюк, скрипкове сольо — проф. Іван Повалячек. Акомпан'ямент — пані: І. Нанаси, І. Костинюк, О. Кокодинська.

15 березня 1947 р. Ліга Українських Політичних В'язнів влаштувала Святкову Академію в поклоні Тарасові Шевченкові з темою "Тарас Шевченко у світовій літературі". В музичній програмі брали участь два хори, 4 оперні співаки. 12 декляматорів читали вірші Шевченка в українській і чужих мовах. Свято відбувалось в місті в Нойгавсзаль.

В програмі роковин Базару 21 листопада 1947 р. брали участь гімназійний хор — диригент проф. Й. Пачовський і жіночий хор ОУЖ — диригент О. Кокодинська.

В концерті, присвяченому митрополитові А.Шептицькому 12 грудня 1948 р. брали участь гімназійний хор — диригент д-р Б. Кушнір, хор "Сурма" — диригент проф. О. Плешкевич і оперний співак Василь Матіяш.

Українська Студентська Громада влаштувала 29 січня 1948 р. "Свято вшанування пам'яті Героїв з-під Крут". Співав студентський хор — диригент В. Корчинський.

Шевченківський концерт відбувся 30 березня 1948 р. при участі оперного співака М. Горохова, оперної співачки Е. Гавриленко і хору "Сурма".

Таких концертів можна б згадати більше, і ці якраз згадую для прикладу, що українська громада в Регенсбурзі вшановувала різні святкові річниці та видатні постаті нашої історії.

Місцеві мистці виступали також і зі самостійними концертами в Регенсбурзі, як напр. в 1947 р. дав самостійний концерт Український Жіночий Хор — диригент О. Кокодинська, 30 вересня і 4 жовтня концерт симфонічного ансамблю — диригент Володимир Гавриленко, при співучасті оперної співачки Е. Гавриленко. Преса писала, що "програма і виконання її стояли на високому рівні... наша публіка недописала... значну частину публіки становили національні меншини нашої оселі, що належно оцінили високу вартість цих симфонічних концертів. Така байдужість до музичної культури — це явище більш як прикре..." З цієї рецензії довідуємось, що на наші імпрези приходили чужинці-співмешканці табору.

Оперний співак Василь Матіяш — баритон (виступав в опері в Грацу), співав в Регенсбурзі 25 січня і 22 квітня 1946 р. Акомпаньювала Ерна фон Джованеллі. В лютім він співав у регенсбурзькій опері в "Ріголетто" і в радіовисильні в

СВЯТО ДЕРЖАВНИЦЬКО-СОБОРНИЦЬКИХ ДНІВ

1918 ²² СІЧНЯ 1919

ПРОГРАМА АКАДЕМІЇ:

I.

1. С. Орлюк: «ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ» — деклямація п. Христини Корецької, уч. V. кл. гімн.
2. Доповідь — Доц. Григорій Денисенко
3. «ЛЕТИ — ЛЕТИ ТИ НАША ПІСНЕ» — слова С. Софронів-Левицького, муз. Болонівського
«ЗАСЯЛО СОНЦЕ ЗОЛОТЕ» — муз. І. Недільського
4. «ОЙ ЧОГО ВИ ПОЧОРНИЛИ СТЕПИ УКРАЇНИ» музика Гавриленка
«НАША ПІСНЯ ДЗВЕНИТЬ» — муз. Гавриленка

у виконанні гімн. міш. хору під бачутою проф. Кушніра
сольо-спів у виконанні пані Е. Гавриленко

II.

1. Павло Тичина: «ДУМА ПРО ТРЬОХ ВІТРИВ» — деклямація пані Е. Шостак
2. Т. Шевченко: «ГЕТЬМАНИ» муз. М. Лисенка
П. Куліш: «ПСАЛОМ» муз. М. Лисенка
3. «ВКРАЇНО МАТИ» муз. Стеценка
«ПРОМЕТЕЙ» муз. Стеценка
«ЩО ТО ЗА ПРАПОР ЛОПОТИТЬ» (повстанська пісня)

у виконанні оп. співака Т. Терена
у виконанні муж. хору «Сурма» під бачутою проф. О. Плешкевича

Неділя, 20. квітня 1947 р. — Велика театральна зала Оселі
Початок о 20 год.

ПРОГРАМА СВЯТА КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

1. Відкриття — посадник Я. Сербин
2. а) «Задавенімо разом браття» — муз. Воробкевича
б) «Засяло сонце золоте» — муз. Недільського, співає хор оселі під кер. п. Скремети
3. Визвольні Змагання Закарпатських Українців: [Доповідь Д-ра Ст. Росохи]
4. Деклямація
5. а) «Горить моє серце» — муз. Січинського
б) «Із сліз моїх» — муз. Січинського, оранж. проф. Повалячека
в) «Не співай пісень веселих» — муз. Степанова, сольо-спів п-і Черняхівської
6. Б. Кравців — Карпатська Січ — деклямація
7. а) «Карпатські Січовики» — муз. Китастого
б) «Віють прапори» — муз. Витвицького
в) «Вперед» — співає хор «Сурма» під кер. проф. Плешкевича

1926 — 1947 — 1938 СВЯТОЧНА АКАДЕМІЯ

ПАМ'ЯТІ
ГОЛОВНОГО ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ
ТА
ПОЛК. ЄВГЕНА КОНОВАЛЬЦЯ

Дня 25 травня 1947 в Регенсбурзі

Початок у год. 20 в театральній залі Оселі

УКРАЇНСКА СТУДЕНТСКА ГРОМАДА В РЕГЕНСБУРЗІ

улаштує

дня 29. січня 1948. року о год. 20-їй в театральній залі на Оселі

СВЯТОЧНУ АКАДЕМІЮ

для відзначення 30-ї річниці пам'яті Героїв з-під Крут.

ПРОГРАМА

I. Частина

1. Др. В. Янів — реферат
2. І. Недільський — Далека ти, студ. хор
І. Воробкевич — Задавенімо, студ. хор
3. В. Янів — Зоріла золота заграла — деклямація студ. В. Кух
4. М. Гайворонський — Сповідь мєра, студ. хор
* * * — Повстанська маршова пісня, ст. хор

II. Частина

5. Л. Лямак — «Зустріч» — інсценізація, літературно-мистецький монтаж за творами українських письменників.

Мистецьке оформлення і керівництво —
реж. В. Пашаровський
Диригент — В. Корчинський.

Вгливокому поклоні
Перед Найбільшим
Генієм України
Тарасом Шевченком
Літа Українських політ.
В'язнів у Регенсбурзі
владштує в суботу
15. III. 1947 в Нойгаусзаль

СВЯТКОВУ АКАДЕМІЮ

3 ТЕМОЮ:

Г. Небученко:

ТАРАС ШЕВЧЕНКО У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

(TARAS SHEVCHENKO IN THE WORLD LITERATURE)
(TARAS SCHEWTSCHENKO IN DER WELTLITERATUR)

У ВИКОНАННІ ПРОГРАМИ БЕРУТЬ УЧАСТЬ:
УЧНІ УКРАЇНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ, ЧЛЕНИ ЛІГИ, ДВА
ХОРИ, ЧЕТВЕРО ОПЕРОВИХ СПІВАКІВ, ДВАНАЦЯТЬ
ДЕКЛЯМАТОРІВ ЧУЖИХ І СВОЇХ І.Т.Д.

Квитки вступу по: 5,4,3 Рм. можна набути у домівці Ліги УПВ (другий дім за поліцією) в п'ятницю: 14-18, і в суботу 10-13 та 14-16 год.

ПОЧАТОК АКАДЕМІЇ 1930 ЗАНОВИМ ЧАСОМ!
УПРАВА ЛІГИ УПВ

Фотознімок афіші

Verdauung Kaugummi kauen!	1. 2. 3.
... rive and break your chain!	1. 2. 3. 4. 5.
... und erhebt sich aus der Kette wie ein Held!	6. 7. 8. 9.
... Step of an Inventor of keys!	9. 10. 11.
... and shatters up my hope of death!	12. 13. 14.
... and in your right hand!	15. 16. 17.
... he qui-que parchemine rouge!	18. 19. 20.
... in a quiver, flaming orange-cinnabar!	21. 22. 23.
... persistent shout of pain!	24. 25. 26.

ФОТОЗНІМОК афіші

Рецитація на Святі пам'яті Гол.Отамана Симона Петлюри і полк. Євгена Коновальця

Мюнхені. 20 липня він знов дав самостійний концерт у Регенсбурзі, спонсором якого були Обласна Пластова Команда і Кошова Команда, які запрошували на "концерт пластуна сеньйора В. Матіяша."

З англomовного звіту культурно-освітнього референта до УНРРА видно, що існувала теж "джезова оркестра" з 15 музикантів, яка дала в 1946 році три самостійні концерти. Програмок з тих концертів нема.

В жовтні, 11 і 12, 1946, українська драматично-театральна група поставила оперу Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм". Дієві особи були: Карась — Е. Приходько, Одарка — Інна Черняхівська, Оксана — Е. Гавриленко, Андрій — Т. Волосянський, Султан — Стаховський, Імам — Куриленко, Селім-Ага — О. Гранат. Режисер — Ю. Григоренко, диригент — І. Пováлячек, хормайстер — Ірина Костинюк, балет — Оксана Вікул, ескізи та декорації — П. Капшученко.

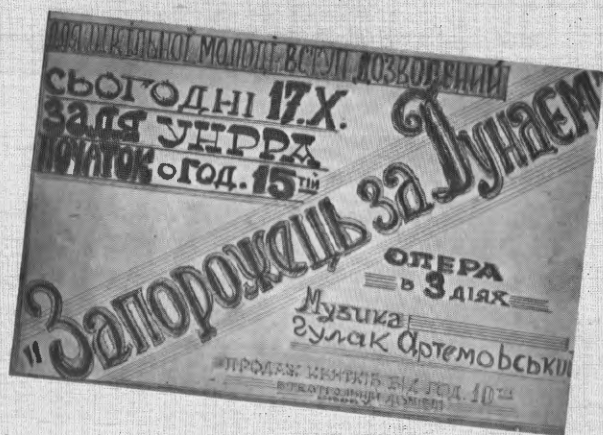
Драматично-театральна група 10, 24 і 28 червня поставила оперету М. Лисенка "Наталка Полтавка". Участь взяли в ролях: Наталка — Інна Черняхівська або З. Нечитайло, Терпелиха — С. Попель або Барабаш, Петро — Т. Нечитайло або Т. Волосянський, Восьний — О. Білоус або С. Шевченко, Микола — Микола Кавка або О. Гранат. Оперету з успіхом відіграно 10 разів.

Наші хори також виступали в інших місцевостях-таборах. Наприклад осельний хор під керівництвом проф. Михайла Іваненка їздив 19 вересня 1946 р. до Ноймаркту і до Волькерінгу. Жіночий хор з диригенткою О. Кокодинською їздив з концертом до Ляндсгуту.

Також і до нас приїздили гості — виконавці, от назвати б хоч кількох: 9 лютого 1946 р. дав самостійний концерт чоловічий хор з Ноймаркту "Сурма" — диригент проф. Омелян Плешкевич. Той сам хор дав концерт і 8 березня того ж року, а по концерті була зустріч громадянства оселі з гостем з Канади, о.д-ром Василем Кушніром. Виступали теж в оселі з концертом чоловічий хор "Трембіта" з Берхтесгадену — диригент Юрій Біляшевич, Капеля Бандуристів ім. Леонтовича з табору в Гослярі в британській зоні, під мистецьким керівництвом бандуриста Г. Назаренка. В Регенсбурзі вони дали два концерти як частину турне американською зоною.

13-17 вересня 1946 р. дав шість концертів знаменитий хор "Україна" під мистецьким керівництвом проф. Нестора. Хор дав три концерти в театральній залі оселі і один для чужинецької публіки в місті в Нойгавсзаль. Два релігійні концерти — один в костьолі Картгавскірхе біля оселі для таборян, другий для мешканців міста в костьолі Домініканів. Концерти ці діставали знамениті рецензії, і шість програм вислухало понад 2.800 осіб, багато американців, німців і іншомовних мешканців табору.

Капеля Бандуристів ім. Тараса Шевченка з Інгольштадту відвідала з концертами наш табір 1, 2 і 3 березня 1946 р. Чотири концерти в місті в Нойгавсзаль пройшли з великим успіхом. Диригент капелі Володимир Божик, мистецький керівник Григорій Китасти́й, концертмайстер Григорій Назаренко. Концертів вислухало понад 2.500 осіб, з того багато американців та інших чужинців. Про ці концерти у "Віснику Оселі" написано: "...Вкінці належиться признати цілій Капелі Бандуристів, що високо держить прапор української музичної культури і в наших невідрадних умовах піддержує національного духа серед нашої еміграції. Небувале захоплення, високе піднесення духу,

WASYŁ MATIJASCH
Opernhaus Graz

Für
Zivilbevölkerung

Ukrainische Banduristen Kapelle

bringt ein vokal-musikalisches

KONZERT

unter der künstlerischen Leitung von HRYMORIJ NASARENKO

Das ausgewählte Programm besteht aus Historischen, Volks-, Kosaken- und Humoristischen Liedern - in: Solo, Duett, Trio, Quartett und Orchester-Ausführung

Ort: Peremysky Saal: Donau-Park

am 13-XII-1947

Vorverkauf: Donau-Park Eintrittspreis: RM

Die Direktion

пробудження, зріст і скріплення національної свідомости серед загалу наших запроторенців, ентузіастичні голоси з найвищими похвалами чужинців — все це такі високі позитиви Капелі у дволітній службі українській справі, яких ніяким чином ані оцінити, ані належно змірити та нагородити не можна!” (К-ий). Програмки концерту були українською та німецькою мовами.

11 травня 1946 р. відбувся концерт українських студентів з Мюнхену. Участь брали Ольга Білосор — сопрано, Іван Рудавський — баритон, Іван Задорожний — тенор і Михайло Гамула — баритон. Акомпаньювала Галя Клим.

Із самостійними концертами приїздили: оперний співак Борис Самойлович, акомпаньйтор і піано сольо проф. Я. Баранецький. Вечір відбувся 15 березня 1946 р., програмки мали переклад всіх пісень на англійську мову.

Оперний співак Орест Руснак — тенор відвідав оселю 21 і 22 червня 1946 р. Він також виступав у державній опері в Мюнхені.

Оперний співак Теодор Юськів — баритон влаштував концерт 18 жовтня 1947 р. Акомпаньювала Ірина Нанаси. Співак якраз приготувався до сольового концерту в Мюнхені, про який в німецькій пресі появилися дуже прихильні критики.

24 жовтня 1946 р. виступала співачка Іванна Іваницька-Синенька. Їй акомпаньював Іван Халіїв.

Турне по таборах американської і британської зон дала молода піяністка Кляра Скрипченко.

1 вересня 1946 р. мали ми нагоду почути піяніста-віртуоза Бориса Максимовича та його дружину Вероніку Бонко-Максимович — меццо-сопрано. Подружжя Максимовичів, що саме відбувало своє турне, діставало дуже прихильні рецензії німецьких критиків, які підкреслювали його знамениту інтерпретацію композиторів-романтиків. Українські критики писали:

...Борис Максимович справжній мистець у своєму ділі. ...одного тільки п. Максимович не сміє забувати, що український мистець є творцем і носієм у першій мірі українського мистецтва, в даному випадку української пісні. На жаль на його концерті в неділю ми почули твори Шопена, Шумана, Ліста, а тільки один український твір Косенка.

У п-ї Вероніки критики захоплювалися ”глибоким відчуттям стилю, високою музикальністю, гарним фразуванням, чистою дикцією”. Співакці акомпаньював Борис Максимович.

3 спільною програмою прибули Лідія Горн — драматичне сопрано, Валя Переяславець — примабалерина, Лев Рейнарович — баритон, і Юрко Гарасим — соліст балету в Регенсбурзі. Концерт відбувся 26 серпня 1946 р.

20 і 21 вересня 1946 р. відбувся концерт піяніста Романа Савицького, Клявдії Таранової — меццо-сопрано та Івана Барвінського — віолончельо. Супровід Євген Крахно. Дохід призначений на сиріт по погіблх політв’язнях. Концерти пройшли з великим успіхом, і вже 14 грудня того ж року Роман Савицький та Іван Барвінський приїхали до нас з новим спільним концертом.

Скрипаль Володимир Ціsik приїхав до Регенсбургу з концертом 7 вересня 1947 р. Акомпаньювала Ірина Нанаси.

Відбувалися в оселі і концерти спільні кількох національних груп. Наприклад 10 липня 1949 р. відбувся концерт білоруського і українського фолкльору.

30 і 31 березня 1946 р. відбувся концерт ”Програм оф Регенсбург Ді-Пі фолк мюзік” програма двома мовами: німецькою та англійською. Участь брали

литовці, білоруси, росіяни, поляки і українці. Нашу групу репрезентували Інна Черняхівська — сопрано, Я. Яримович — бас, фортепіановий супровід П. Драгоманова і хор оселі під мистецьким керівництвом проф. М. Іваненка.

Та найбільш амбітним проєктом мабуть був "Тиждень Української Культури". Він почався 7 березня 1948 р. відкриттям мистецької виставки в міській Кунстгалле. В програмі тижня були 4 концерти: 7 березня в Нойгавсзаль концерт українських солістів. Участь взяли піяніст Борис Максимович і оперні співаки Клавдія Таранова (супровід — д-р Ф.Галляш) та Орест Руснак (супровід — п-і Старосольська). Критик Йозеф Тамм у "Міттельбайріше Цайтунг" між іншим сказав: "Відомий нам оперний співак Орест Руснак (Рудольф Герлях) викликав наш подив мистецьким виконанням низки пісень з його батьківщини... у п-і Старосольській він мав знаменитий супровід... Клавдія Таранова виявила своє зразково вирівняне, темно-забарвлене і мистецько опановане меццо-сопрано з величезною скалею... піяністом знаменитої техніки виявився проф. Борис Максимович... Так, як він опанував велетенський твір, "Токкату" Шумана — це майже єдиний випадок..."

11 березня відбувся Український Балетний Вечір у Нойгавсзаль. Критик М.М. Пр. в тій самій щоденній газеті "Міттельбайріше Цайтунг" писав: "... Балетна школа прімабалерини Валентини Переяславець з Києва... запродукувала свої помислові, повні мистецької насолоди танки..." В українській програмі ми читали: "Степова Царівна" — український балет у трьох відслонах, музика — Володимир Божик.

15 березня був Концерт Українських Хорів, також у Нойгавсзаль. Учасниками були хор "Сурма" — диригент Омелян Плешкевич, Український Жіночий Хор — диригент Олена Кокодинська, обидвом хорам акомпанювала Ірина Нанаси, і Квінтет Бандуристів. Йозеф Тамм у "Міттельбайріше Цайтунг" написав: "...З великого числа імен композиторів, що доказують багату музичну творчість України, відомий нам дотепер тільки Лисенко..." Після позитивної критики всіх трьох ансамблів він додає: "...Так то зберігає Україна і на чужині своє українство, не тільки в мальовничих одягах, аж поки українська еміграція, дав би Всевишній, не зможе вернутися на рідну землю, до нового розквіту..."

На закінчення Тижня Української Культури дала концерт Капеля Бандуристів — диригент Володимир Божик, при піяні Роман Стецура. І цей концерт, як і попередні, відбувся в репрезентативній концертній залі Регенсбургу Нойгавсзаль.

Тож регенсбурзький табір мав своїх мистців і запрошував на гостинні виступи солістів та ансамблі, не раз здалека.

Через театральну сцену оселі і залю Нойгавсзаль пройшла велика кількість музиків еміграції. Їх мешканці оселі зустрічали з розумінням, ентузіазмом, а деколи з апатією. Критики не раз захоплювалися виконанням і дивувалися незацікавленням нашої громади вартісною імпрезою. Таборова управа і різні організатори давали мистцям можливість публічного виступу, давали таборянам можливість почути мистецькі сили еміграції.

В програмах мистців, головно вокальних, переважали твори українських композиторів. Місцева українська преса завжди мала більш або менше фахові критики про мистецькі виступи. А їх було досить багато. Бо от напр. зі звіту культурно-освітнього референта до УНРРА: в 1947 році відбувся 31 концерт.

Пишучи цей спомин-перегляд про музичне життя в нашому таборі я повна поваги до п. Миколи Марковського, який збирав афіші, програмки і рецензії з концертів у таборі, упорядкував їх, робив п'ять примірників і по одному передавав до архівів культурно-освітніх установ на еміграції. Без його систематичної муравлиної праці в таборі цей спомин - розвідка був би дуже недокладний. Бо я привезла із собою лише невелику кількість програмок на пам'ятку...

До речі, програмки концертів були писані неоднаково. Деколи подавалося ціле хресне ім'я виконавця, деколи тільки ініціал, а деколи саме прізвище. Кілька програмок без дати. Так вони опинилися і в цій перегляді.

Але все це не зменшує вартости музичного життя оселі Ганггоферзідльонг в Регенсбурзі, в часі по Другій світовій війні, яке було повне, професійно-якісне і різноманітне.

Тиждень Української Культури — відкриття вистави народного мистецтва, 7.III.1948. Справа — Я. Сербин, ззаду — американський полковник А. Л. Кемпбел, директор округи ІРО Р. Блекмур, побіч — перекладач М. Руснак, голова ІРО Шапіро, комісар для біженців — німець Е. Лянґ.

WEEK OF UKRAINIAN CULTURE Regensburg

Concert of ukrainian soloists
on march 7th 1948 in Neuhaussaal - Arnulfsplatz

UKRAINISCHE KULTURWOCHE in Regensburg

Konzert der ukrainischen Solisten
am 7. März 1948 im Neuhaussaal, Arnulfsplatz

UKRAINISCHE KULTURWOCHE - REGENSBURG

BALLETT-SCHULE

Künstlerische Leitung. Prima-Ballerina Walentine Perejaslawec

PROGRAMM

Donnerstag, 11. März 1948, 19 Uhr, im Neuhaussaal (Arnulfsplatz)

Die Steppen-Prinzessin

Ukrainisches Ballet in zwei Aufzügen

Ballettmeister: WALENTINE PEREJASLAWEC

Musik: WOŁODYMYR BOZYK

Inszenierung nach Stepowj: W. PEREJASLAWEC

Der Traum der Prinzessin

mit Musik von FRANZ LISZT

Belustigungen
klassische und Charakter-Tänze

UKRAINISCHE KULTURWOCHE Konzert der ukrainischen Chöre

am 18. März 1948 im Neuhaussaal, Arnulfsplatz

PROGRAMM

I. Teil

1. M. Leontowycz: Durch die weiten Felder
2. S. Ludkewycz: Chor der unterirdischen Schmiede
3. P. Niszczynskyj: Der graue Kuckuck ruft
4. O. Koszyk: Heldengesang
5. M. Lysenko: Bei der Türkin

Ausführung: Männerchor „Surma“

Leitung: Prof. Olena Pleszkewycz
Am Flügel: Prof. Irene Nanassy

1. I. Nedilskyj: Es heult der Sturm
2. W. Woloszyn: Was bedrückt meinen Sinn
3. M. Lysenko: Ich geb' meinem Roß die Sporen
4. Volkallied: „Bandura“
5. Volkallied: Hinter den Bergen

Ausführung: Frauenchor

Leitung: Fr. Olena Kokodynska
Am Flügel: Prof. Irene Nanassy

1. Wolken über der Mündung
2. Es fliegt der Adler
3. O, meine Lieder
4. Bondariwna — historisches Volkslied
5. Der Traum — Volkslied zu den Worten von P. Hrabowskyj

Ausführung: Banduristen-Quintett

II. Teil

1. O. Koszyk: Es war einmal
2. O. Koszyk: Der Haselstrauch rauscht
3. M. Leontowycz: Die Kirschen blühen
4. M. Lysenko: Unter dem Berge
5. O. Koszyk: Ach Mädchen Uiana

Ausführung: Frauenchor

Leitung: Fr. Olena Kokodynska
Am Flügel: Prof. Irene Nanassy

1. Im grünen Haine — Volkslied
2. Mit der Gevaterin im Garten — Scherzlied
3. Guten Abend, Mädchen — Scherzlied
4. Durch die Steppen — Lied der ukrainischen Aufständischen

Ausführung: Banduristen-Quintett

1. T. Kytastylj: Karpatenschützen
2. a) Aus den Karpaten
- b) Der Mond scheint
- c) Vorwärts
3. D. Kotko: Die Ernte
4. A. Hnatyszyn: Kolomyjka — Gebirgslers Volkslied / Ukr. Schnadahüpferli

Ausführung: Männerchor „Surma“
Leitung: Prof. Olena Pleszkewycz
Am Flügel: Prof. Irene Nanassy

Ucrainian Cultural Week in Regensburg

Concert of the Ukrainian National Choir BANDURYST

on Wednesday March 17th, 1948 in the Neuhaus-Hall (Arnulfsplatz)
Conductor: Wolodymyr Bozyk - at the grand piano: Roman Stecura

PROGRAM

I. Party

1. In the steppe — Ukrainian march-song
Music by K. Stetzenko
2. The dance — Ukrainian ballad, text by Jurij Fedjkowytsch
Music by Ostap Nyzankowskyj — Soloist: I. Samokisch
3. The fires are flaring — Ucr. Lyrical poem. by Taras Schewtschenko
Music by Isydor Worobkewytsch — Soloist: M. Minskyj
4. Golden stars — Ukrainian ballad about soldier-life. Text by Jurij Fedjkowytsch
Music by Ostap Nyzankowskyj — Soloist: W. Polischtschuk

II. Party

5. Lofter passionate for glory in the foreign country
Music K. Stetzenko
6. Early in the morning to morrow the recruits will leave the village — Ukrainian ballad about life in the village. Text by Taras Schewtschenko
Music by Kyrylo Stetzenko — Soloist: I. Samokisch. M. Minskyj
7. The dreadful mower — Ucr. poem by T. Schewtschenko
Music by Stanslaw Ludkewtsch
8. Chorus of the subterranean forgery — Fragment from the Mystery-Play "Dream of the Ukrainian Night" by Wasyl Patschowskyj
Music by Stanslaw Ludkewtsch

III. Party

9. My little hands get tired at the wheat-crop — Ukrainian popular song
Musical treatment by O. Koschytz — Soloists: B. Biletzkyj, I. Samokischyn
10. The carriages went from the Ukrainian country — a song of the Ukrainian merchants, the so-called "Tschumaks"
Musical treatment by D. Kotko — Soloist: M. Minskyj
11. Evening in the Ukraine — Text by Taras Schewtschenko
Music by A. Hnatyszyn — Soloists: S. Hanuschewskyj, B. Siletzkyj
12. The oak-tree bowed to the pond — Song of the Ucr. Sitsch-hunters — Text by M. Holubetz
Music by M. Hajworonskyj — Soloists: P. Lewytszkyj, W. Kutscher
13. Let's drink, fellows — Song of the Ucr. Sitsch-hunters — Text by R. Kuptsegybsyj
Music by Kolesa — Soloists: W. Polischtschuk, M. Minskyj
14. The little sabre does not belong to me
Once my little mother told me.
Two Ukrainian songs of the mountainous people
Music by Josef Chominskyj
(Introduction and Rondo)
15. On Monday I shall get up — Ukrainian joke-song
Musical treatment by O. Leontowytch - for men-choir by Wolodymyr Bozyk

Choral songs with piano

ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ В РЕГЕНСБУРЗІ 1945 - 1947 рр.

Зараз по закінченні Другої світової війни в Регенсбурзі, Баварія, був створений Український Допомоговий Комітет, який очолив о. Богдан Ганушевський, а культурно-освітню ділянку проф. Матвій Мелешко, який почав організувати театральне життя. З самого початку було створено "Концертний Ансамбль". Мистецький провід обняв Микола Кавка, музичний провід — проф. Іван Повалячек, адміністративний — Володимир Віршук. У репертуарі ансамблю були сольо-співи, українські національні танці та класичні. Відкрито теж і драматичну секцію і вже в місяці червні 1945 р. виставлено Веселий Вечір під назвою "Гірше не буде". Заля була виповнена по береги. Участь брали співаки, актори, танцюристи з колишніх театрів Галичини та з Центральних земель України.

Склад Ансамблю: Лузгіна — примабалерина з своїм партнером Іваном Непом'ящим, Ніна Романенко — балерина, Іван Лапінський — хореограф і соліст танцюрист, Тихон Нечитайло — тенор, Ніна Нечитайло — сопрано, Микола і Марія Кавки, Володимира і Микола Кавки (Мамай), Олекса і Емілія Гранати, Галина і Осип Барткові, Зенон Василькевич, Микола Паланицький, Мирослава Лазаревич, Марія Бендина і інші, яких прізвищ не пам'ятаю. Як гості виступали теж: відомий баритон Василь Матіяш та Тамара Косач.

Музичний склад: проф. Іван Повалячек, Володимир Повалячек ("Вова") - скрипаль - концертмайстер, д-р Володимир Міськевич, Микола Романенко, Іван Дмитренко, Ярослав Костишин, Зенон Савчук і інші.

По певному часі цей Концертний Ансамбль уклав контракт з концертним бюро "Спешил Ентертейнмент" під назвою "Юкрейнієн Фієста" і ми почали концерти для американського війська, як теж давали концерти по лікарнях, де перебували хворі американські вояки. Керівником "Спешил Сервіс" був поручник Гікс. Звичайно ми мали по три, чотири, а то і більше концертів у тиждень. Крім нашого ансамблю, було ще вісім інших, переважно німецьких. Ми давали концерти в містах: Регенсбург, Штравбінг, Амберг, Ляндсгут. Ще була одна музична група українська (прізвища керівника не пам'ятаю) під назвою "Меррі Мен" і це була тільки оркестра. Під час наших виступів для американської армії трапився один випадок, який варто згадати. Ми виступали в клубі для старшин американської армії, не знаючи, що на залі є советські старшини "репатріаційної комісії", що їздила по наших таборах, намовляючи людей до повороту на "родину". Коли вони почули українську пісню та побачили український танок, захотіли зайти до нас до гардероби. Про це повідомив нас керівник клубу. Ми, очевидно, відповіли: ні. Зараз після нашої заяви ми замкнули на ключ двері і нікого не впускали. Коли ми вже сідали до авто, щоб вертатись додому, підійшов до мене один американський старшина і чистою українською мовою сказав: "Мене поінформували, що до вас хотіли зайти "руські" і ви їх не прийняли. Я гордий за вас, за вашу поставу, гратулюю вам за ваш концерт і щасливої вам дороги".

По певному часі наш ансамбль розколовся, і одна частина створила окрему танцювальну групу, але це не змінило ситуації, бо всі члени обох ансамблів увійшли до новоствореного "Музично-драматичного театру" на оселі Гангофер. Таборова управа під проводом посадника Ярослава Сербина, секретар Обласного Управління Володимир Кліш і культурно-освітній референт Михайло Савчин негайно подбали про побудову сцени у великій спортивній залі, підготовлено декорації, костюми й реквізити і почато театральну працю. Склад творчого персоналу поширився, наладнано справу технічного персоналу, а декоративне оформлення вистав було в руках відомого мистця-маляра і скульптора Петра Капшученка. До складу театру долучилися: диригент Володимир Гавриленко з своєю дружиною — оперною співачкою Емілією, режисер Юрій Григоренко, режисер і актор Роман Тимчук та оперна співачка п-і Мирошніченко.

Роман Тимчук прислав також деякі інформації про Музично-драматичний Ансамбль. Він згадує як Управа оселі радо допомагала акторам, давала матеріал, замовляла столярів чи електриків. І так столярі поробили попід стінами широкі полиці до характеризування, електрики поробили світла здовж (полиць) на стінах. Простора кімната-гардероба була поділена довгими поперечними вішаками: жінки - чоловіки. Вішаки мали набиті великі цвяхи: з одного боку актори вішали сценічну гардеробу, а з другого боку приватну. На вішаках були картки з прізвищами акторів. Це все дуже улегшувало працю в гардеробі. Кожний мав і знав своє місце. Перед виставою і під час неї сиділи в гардеробі два перукарі (німці), які дбали про фризюри - перуки чи волосся. Пише Роман Тимчук, що йому приємно згадати той час, бо "багато ми - актори наших мандрівних театрів по Галичині натерпілися ізза браку вигоди в тісних гардеробах". Він, згадуючи про регенсбурзький Музично-театральний Ансамбль, підкреслює, що музичний сектор був сильніший від драматичного. "Були диригенти, музики, інструменти, співаки - співачки. У драматичному відділі було кілька акторів і здібні аматори. Але коли пішли проби "Футбольного Короля," спортивний жарт на три дії М. Раймана і О. Шварца, в перекладі д-ра Євгена Гурка і Романа Тимчука, ці аматори виявилися дуже здібними і обов'язковими. Очевидно, треба було трохи більше часу на викінчення поодиноких ролей, але вкінці цілий текст і мізансцени були опановані добре. Тому прем'єра "Футбольного Короля" пішла гладко, з короткими перервами, ще й в однаковій декорації на всі три дії Петра Капшученка. У тому багато допомогла оркестра під батуту Петра Владюка, яка грала перед початком вистави, під час перерв і при кінці "надобраніч" публіці. "Вистава "Футбольний Король" ішла три рази за чергою при виповненій залі.

Репертуар театру: "Батьківська любов," "Чар однострою", "Мати наймичка". Веселий вечір у постановці Миколи Кавки, "Через ненависть до подружжя" в постановці Р. Курп'яка і Р. Тимчука, "Футбольний Король" в постановці Р. Тимчука, "Запорожець за Дунаєм" постановка О. Білоус, "Катерина" в постановці Ю. Григоренка, музичний провід - Володимир Гавриленко. Театр постійно працював в оселі, але виїжджав теж до Ляндсгуту, Штравбінгу, Мюнхену і Авгсбургу. Відбувся теж величавий концерт, присвячений Іванові Франкові, де поставлено перший раз на українській сцені

”Каменярі” як мелодеклямацію, музику для якої написав проф. Іван Повалячек. Зміцнено оркестру членами міської симфонічної оркестри.

Склад Музично-Драматичного Ансамблю: Емілія Гавриленко, Інна Черняхівська, П. Мирошниченко, Марія Кавка, Володимира Кавка, Емілія Гранат, Маргарита Борзаківська, Л. Вовчик, Оксана Малюца, Г. Григоренко, Зіна Нечитайло, Галина Бартків, Ніна Романенко, Д. Масна, Мирослава Лазаревич, Оксана Вікул і інші, прізвища яких не пам’ятаю. Чоловічий склад: Юрій Григоренко, Роман Тимчук, Микола Кавка, Микола Кавка (молодший або ”Мамай”), Олекса Гранат, Олекса Білоус, Євген Приходько, Роман Курп’як, Т. Нечитайло, Микола Паланицький, Осип Бартків, Теофан Волосянський, Михайло Лісевич, Євген Лукомський, Зенон Василькевич, Іван Лапінський, Матвій Мелешко і інші.

Музичний склад: В. Гавриленко, І. Повалячек, В. Повалячек, д-р В. Міськевич, М. Романенко, І. Дмитренко, М. Шиян, Я. Костишин, Петро Владюк, З. Кізима, З. Савчук. Декоративне оформлення - Петро Капшученко.

З приїздом 1947 р. до Регенсбургу Ансамблю Українських Акторів під мистецьким проводом Вол. Блавацького було безцільно продовжувати працю, і тому вирішено театр розв’язати. Деякі члени перейшли до Ансамблю Вол. Блавацького, а саме: Р.Тимчук, М.Кавка, Е. і О. Гранати, М. Борзаківська.

Долучую дві рецензії з тодішньої української преси: ”На таборовій сцені” і ”Футбольний Король”.

На таборовій сцені.

Українська театральна група з Регенсбургу в складі 7-ох артистів завітала 26 травня до українського табору в Цуффенгавзені і дала виставу ”Через ненависть до подружжя”, комедія в 3-х діях німецького письменника Бенедікса, переклад І. Костецького, у постанові реж. Р.Тимчука та Р. Курп’яка. Ця п’єса, побудована в жанрі дотепної комедії, легко і з цікавістю була прийнята глядачем.

„Через ненависть до подружжя”

Від ліва: Микола Кавка, Емілія Гранат, Роман Тимчук, Роман Курп’як

„Футбольний Король” в таборовому театрі на Фраймані

Регенсбурзький театр відіграв на Фраймані 30 листопада 1947 р. спортову комедію на 3 дії „Футбольний Король” М.Раймана та О. Шварца в перекладі д-ра Е. Гурка та Р. Тимчука. Постав Р. Тимчука.

Вистава мала успіх. Зміст п'єси не надто хитрий, проте, майстерна обробка простого сюжету дала позитивні наслідки. В п'єсі є кілька добре окреслених типів. Сценічна мова легка і не банальна. Гумор приємний. Постав п'єси добра. Мізансцени опрацьовані старанно і дія проходить весь час в темпі. Гра виконавців головних ролей глядачів задовольнила цілком. Основну роль фабриканта Тідемана проведено Р. Тимчуком якнайкраще. Акторів пощастило створити образ німецького „бізнесмена” флегматика, який уже доробився маєтку і бажає лише спокою. Основне гасло п'єси - „спорт у маси” - досить актуальне і на наші часи, і тому вистава сприймається з чималим інтересом. Доводиться пошкодувати, що п'єс подібного жанру наші письменники не пишуть, і тому нашим театральним групам „воленс - ноленс” доводиться звертатися до перекладів з чужих мов. Переклад п'єси зроблений вдало.

В.Ш.
(„Українська Трибуна”)

**„Футбольний Король”
Евген Лукомський і Емілія Гранат**

**Артистка Шостак в ролі матері, Микола
Приходько в ролі батька в опері „Катерина”**

Сценка з опери "Катерина"
 Теофан Волосянський — Андрій,
 Емілія Гавриленко — Катерина

Емілія Гавриленко в ролі Катерини
 в опері "Катерина" М. Аркаса

Оксана Вікул — хореограф і соліст

Володимир Гавриленко — музичний керівник

Т Е А Т Р

**Ансамбль Українських Акторів (А.У.А.) під мистецьким
проводом Володимира Блавацького на оселі Ганггоферзідлунг
- Регенсбург 1947-1949 р.**

Треба було щасливого збігу обставин, чи говорячи мовою християнської віри, спеціальної дії Божого провидіння, що Ансамбль Українських Акторів у 1947 р. осів на оселі Ганггоферзідлунг-Регенсбург. Був це театр у повному і додатньому значенні того слова. Під проводом доброго режисера Володимира Блавацького склад акторів в більшості, можна сказати, був професійний. Актори А.У.А., виховані в наших українських театрах під такими режисерами як директор Йосип Стадник, Микола Бенцаль, Володимир Блавацький та Йосип Гірняк — режисер "Гамлета" у Львові, мали багато сценічного досвіду, деякі з них самі були режисерами. Була в оселі в Регенсбурзі театральна заля з гардеробою. Було до диспозиції театру багато гардероби в паках привезених на еміграцію ще зі Львова. Був на оселі й глядач, бо табір нараховував коло 6,000 осіб і театральні вистави проходили у виповнених залях. Були теж добрі рецензенти-театральні критики, які бували на виставах А.У.А. і писали переважно добрі рецензії. Писали рецензії так вміло, з таким знанням, що варта познайомитись з тими рецензіями, щоби мати повний образ праці і успіхів А.У.А. Ці рецензії є найкращим віддзеркаленням творчости А.У.А.

Рецензії не пишуть актори, а пишуть їх люди, що розуміються на театрі і керуються тим, що бачать і чують на сцені. Це не випадкові дописувачі до газет, але це пишуть письменники, мовознавці, театрознавці, професіонали зі знанням справи. Вони порівнюють наш український театр і театральну творчість з іншими західніми театрами, виправляють мову акторів п'єс або хвалять її. А навіть як щось їм не подобається, то пишуть про це так обґрунтовано, що за це не вільно сердитися. Недивно, що мистецький керівник Володимир Блавацький говорив акторам: "Ховайте рецензії Шереха (д-р Ю. Шевельов) хочби вони були й неприхильні, бо це писав Шерех". Репертуар, який автори доставляють для А.У.А., йде власне на західноєвропейських сценах: "Антігона", "Люкреція", "Я і моя сестра". В репертуарі А.У.А. є теж українські п'єси: "Ордер" Юрія Косача, "Домаха" Людмили Коваленко і інші.

Спомини про творчість театру А.У.А. в Регенсбурзі поміщую у формі рецензій за порадою Юрія Шевельова. Він радить передрукувати ці рецензії або зробити з них монтаж. Я рішився використати пораду д-ра Ю. Шевельова в обох можливостях і передаю коротші рецензії в цілості, а з деяких подаю тільки виїмки.

У газеті "Час" з березня 1948 р. є рецензія Григорія Шевчука (Д-р Ю. Шевельов) на виставу "Домаха" Людмили Коваленко в театрі В.Блавацького. Подаю частину рецензії, щоб усі познайомилися зі стилем і знанням справи д-ра Юрія Шевельова.

Починає критик так:

''Домаха'', якщо не помиляємося, дебют досвідченої і культурної письменниці в драматичному жанрі. Цим пояснюється, що в п'єсі є незаперечні досягнення, є і виразні провали і прогалини. Власне п'єса складається з трьох п'єс. Одна—це історія того, як ті українці, що на початку існування советської влади не доцінювали вагу української держави, дальшим ходом дальших подій були переконані, що тільки своя держава може бути порятунком... В п'єсі показано це на селянах, з таким же успіхом можна було показати це і на всіх прошарках українського народу... Отже це тема широка і вдячна, однак в авторки вона не вийшла за межі пропагандивної схеми, не обросла живим м'ясом людських характерів. Не дивно, що актори, які грають ролі цієї п'єси, не можуть грати ані характерів, бо їх нема, ані масок... Може найбільше увійшов в образ персонажів цієї групи Роман Тимчук, що в образі господаря Максима, згодом розкуркулюваного, несподівано підкреслив м'якість вдачі свого персонажу. Риса ця ледве чи була передбачена авторським текстом, який підкреслював радше хазайновитість, твердість. Але актор збагатив текст автора, і образ став ближчим до глядача...

Друга п'єса у п'єсі - це історія Домахи... Нераз текстові бракує підтексту... Не раз просто бракує тексту: не встигне акторка промовити, що вона чогось побоюється, як негайно це трапляється. Нема павз у тексті ... І все таки образ Домахи і ''п'єса'' де діє Домаха - великий успіх авторки.

Домаху грає Ніна Горленко... В своєму основному спрямуванні вона ліпить образ трагічний і водночас оптимістичний. Горленко провадить свою героїню через хвилини одчаю, через моменти зневіри — але й тоді вона зберігає величність постави. І тому глядач вірить їй в кінцевій сцені, коли вона в гіркій і ширій радості співає: ''Мому роду нема переводу... ''

Другий великий акторський успіх вистави - цілком несподіваний - це Ольга у виконанні Е. Дичківни. Власне акторка грає те, чого майже нема сказаного в авторських текстах... За автором Ольга — образ слабкості ... Дичківна з самого початку грає не слабкість, а силу... Вона робить це з такою цупкою і мішною життєвою енергією, що стає часом поруч з Домахою і змушує вірити - якщо такі дочки у Домахи, то справді не буде нашому роду переводу. ''

Бувають рецензії на театральні п'єси, в яких критики звертають увагу на все: на автора, режисуру, акторське виконання, декорації, музичне оформлення.

Але бувають теж рецензії, в яких критик звертає увагу на визначне виконання одного тільки актора, чи в цьому випадку акторки.

В ''Українській Трибуні'', неділя 21 березня 1948 р., появилася рецензія Ю. Корибута п.з. ''Ніна Горленко в ролі Домахи'' (До останніх мюнхенських гастролів Ансамблю Українських Акторів під проводом В. Блавацького).

... ''Під час гастролів Ансамблю Українських Акторів під проводом В. Блавацького в Мюнхені 7 березня - показано нову виставу театру, п'єсу Людмили Коваленко ''Домаха''. Заголовну роль в цій виставі грає видатна українська акторка Ніна Горленко, що її сучасна еміграція так добре запам'ятала з виконання яскравих характерних ролей у ''Мині Мазайлі'' та ''Народньому Малахіїві'', але оце вперше мала змогу побачити у великій провідній ролі. Ми хотіли б у коротких словах спинити увагу читача і глядача на деяких принципових моментах, зв'язаних з тим виконанням...

Ми тут цілковито абстрагуємо від самої п'єси як драматургічного твору... Наша тема виконання акторки Н. Горленко з погляду жанру української трагедії. Я цілком свідомий завдання говорити про акторське виконання відірване від п'єси...

... Тут ідеться про Домаху акторки Ніни Горленко, образ, що вона його відчула й задумала, спільно з режисером шукала зовнішніх можливостей його втілення, образ, що його акторка виносила, ним жила, страждала... Говорити про працю Ніни Горленко - це говорити про працю зрілого майстра, завжди до кінця своєї мистецької мети... Народити образ може тільки сама акторка. Образ народжується несподівано, часто-густо він цілком випадкової знахідки: руху, жести, тону голосу, зорової чи звукової асоціації. Ніна Горленко знає це, знає дуже боляче, бо сьогодні вона вже не початкуюча, а акторка-майстер; майстерність же якраз і полягає (нехай це парадокс) у щоденному болючому усвідомленні власної ''нездарності'' (як говорить Вагнер). Бо усвідомлювати власну ''нездарність'' — це в мистецтві означає витворювати шедевр за шедевром. Горленко давно вже стала на шлях і рівень майстерності — і ось хоч би за три останні роки маємо її згадані вже прекрасні креації з попередніх вистав''.

А 18 квітня 1948 р. у газеті "Час" появляється довга рецензія Григорія Шевчука (д-р Ю. Шевельов) на сатиру Юрія Косача "Ордер" під назвою "Сон же, сон, на причуд дивний". "Ордер" Юрія Косача в драматичному ансамблі Володимира Блавацького".

Починає рецензію редакція газети "Час": "Публікуючи рецензію на останню п'єсу Ю. Косача, уважаємо своїм обов'язком зазначити, що ця п'єса стрінулася з доволі різкою критикою. Одну з таких критик помістимо в найближчому числі газети".

Тоді щойно починає Григорій Шевчук довгу рецензію на два розділи у двох числах газети "Час". У першому розділі пише:

"В антракті після третьої дії між моїм сусідом і мною відбулася така розмова: Чи ви читали п'єси Сартра? Я: А чому ви згадали про них? Та ж п'єса Косача нічим їх не нагадує. Він: Досі нічим. Але мені здається, деякі нотки в третій дії говорять, що далі будуть наростати сартрівські тони і мотиви.

Мій сусід помилився у своєму передчутті і після вистави сам визнав свою помилку. Хоч як ми звикли, що творчість Ю. Косача, при всій своїй оригінальності, зорієнтована на західні джерела і передусім на французькі, в "Ордері" найуважніша аналіза не знайде нічого ні від Сартра, ні від Кьоделя."

Далі продовжує свою рецензію:

"А потім починає глядача страх збирати. А чи тільки на сцені є ті риси: гнучкошиєнківщини, держимордства, підлабузництва, продажности, безпринциповости, цупкого животіння?

Глядач обертається до себе (спершу, звичайно, до своїх знайомих, але потім усе таки і до себе) і бачить себе змушеним перевірити свій душевний інвентар. І якщо він знаходить щось подібне, хай у мініатурі, тоді він починає сердитися. Він сердиться щораз грізніше і починає закидати п'єсі всі сім смертельних гріхів. Але так було і з "Ревізором" М. Гоголя, згадаймо, як маси зачеплених за живе вимагали зняти комедію після прем'єри з репертуару."

Так було і з "Ордером" Ю.Косача в оселі в Регенсбурзі. Публіка приглянувшись добре до поодиноких типів, що грали ролі гнучких ший, пристосуванства, продажности, безпринциповости (їх дуже не любила Олена Теліга, називала їх партачами життя...), збурилася. — "Як можна наше суспільство представляти в таких огидних красках?" І зробили суд!

Чи відбувся суд над "Ордером" і який був його перебіг та присуд чи рішення? На це питання дав відповідь авторові цієї статті д-р Іван Гурко, голова Таборового суду над "Ордером", у листі з 5 грудня 1978 р. з Клівленду.

Д-р І. Гурко пише: "Питаєтеся мене, чи відбулася судова розправа проти письменника Косача за його "Ордер". Це було в 1948 р. і я не можу докладно Вам розказати про хід і закінчення цієї розправи. Одне можу Вам під присягою сказати, що мені — як адвокатові і zarazом судді було доручено нашою таборовою владою очолити той "Таборовий Суд" проти Косача з двома прибічними лавниками. Відразу почалася авантурнича кампанія під час переслухування свідків. Тому, що з того часу минуло щонайменше 30 літ — я не пригадую прізвищ судових лавників і прокуратора. Здається, що Володимир Блавацький був оборонцем Косача, а д-р Степан Росоха прокуратором. Нині не присягнув би. Мені дуже не хотілося провадити тодішнє предсідництво "Суду", але хто і яким способом намовив мене ту ролю взяти не знаю. Одне пам'ятаю дуже добре, що я провадив розправу, почав її і дійшов до переслухування свідків, але змушений був перервати її, бо на сцену влетів великий

камінь і того було мені досить. Запротоколовано, що Суд розправу перериває на неозначений час. Куртина запала. Кінець!"

У другій частині рецензії в газеті "Час" з 28 квітня 1948 р. Г. Шевчук обговорює режисерську роботу над сатирою "Ордер":

"Спірнішим і менш доробленим видається те, що театр дає у голосі. Від самого початку взято дуже підкреслені, різкі, перебільшені тони. Вони спершу вражають, потім стомлюють. Уже після 2-ої дії реакція багатьох глядачів — утома. Але чи повинна вистава стомлювати? Чи не треба дечого в трактуванні голосу переглянути?"

Цікаво, до речі, що один з акторів у хороводі масок - чи за настановою режисера, чи з власної волі не пішов за цим перенапруженням ритму. Це Роман Тимчук у ролі професора Іхтіозаврова. Наслідок вийшов разуючий. Його спокійні, геометризовані і водночас ніби вкрай недоречні рухи рук, якась увігнутість еластичної і водночас незграбної і потворної постаті, рівномірно скрипучі і одноманітні інтонації витворюють образ просто демонічного характеру, образ, який чи не найбільше запам'ятовується з усієї вистави. У грі Тимчука масковість особливо виразна, підлість і гидотність особливо підкреслені, а жадної нотки перенапруження, подиву гідна рівновага і внутрішній, істинно мистецький, впевнений душевний спокій мистця. Тяжко сказати, чи таке враження лишається саме тому, що актор грає у відмінному від інших масок ритмі, чи ввесь хоровід масок виграв би, якби був трохи притишений.

...Що Богдан Паздрій, який грає Жору, прекрасно володіє своєрідним "зловідським шармом", це він довів не раз, хоч би, наприклад, цього року в ролі Павла Міке в "Парковій ч.13". Цей шарм він має й тут у п'єсі Ю. Косача. ...це все ролі, де театр мав доповнювати і надолужувати автора. Зате в хороводі змор актори мали готовий, надзвичайно вдячний матеріал, і тому з цілої низки акторських удач навіть важко когонебудь спеціально виділити.

Серафима Лизуна, ділка-афериста воєнних часів, грає Володимир Шашаровський. Свого часу ми бачили його в ролі Коржика у "Ворогові" Ю. Косача. Там актор створив рельєфний, майже фотографічний побутовий образ. Лизун - це той же Коржик, але розвінчаний з авреолі людяності і поданий у гіперболічно гротескових тонах. Актор іноді здрібнює персонаж... Однак в багатьох місцях ролі Шашаровський переходить до більших масштабів і його Лизун виростає у справді завершений образ... Р. Василенко в ролі поета Смеркайла-Зоряного створює якусь апофеозу підлабузництва, образ пристосування, що його пристосуванство межує з містикою й сп'янінням, це особливо видно на тлі образу редактора Блахмановича, що грає Микола Кавка, не меншого підлабузника й мерзотника, але прозаїчного, роздрібленого, незібраного в порив екстази... Два різкі хустки над головою, надута в безсилу прагненні сказати щось людське шока, еротична трясучка - ці риси досконало витворюють образ захопленої коровами і прагнучої кохання доцентки Хіврі Осінньої, як її подає Ніна Горленко. Не менше тваринного у співачки Крокодилової у виконанні М. Степової, яка в свої скупі репліки, зокрема в те кількаразове "доремі фасоль" зуміла вкласти стільки переливів примітивного почуття.

Іноземні змори теж знайшли прекрасних виконавців. Золотого фазана бездоганно грає Євген Левицький. Риси нікчемности, душевного хамства, розпerezаности і водночас непевности свого становища на загарбаній і ошцуреній багнетами українській землі знайшли своє втілення в гримі трошки під Гітлера, в якомусь вигуківанні слів і цілих реплік, в розхитуванні всього тіла, в непевній ході наче по льоду. Поплічник Золотого фазана і перекладач, "чеський чирик", так само вирізьблено відтворений, М. Малецький. Але може особливий успіх советський майор Харін-Героєв у виконанні Володимира Королика. Автор не спокусився рисами карикатури, якими так легко було захопитися (до цього спокушало навіть і прізвисько персонажа). Він вніс у роллю несподівані, здавалось, risks трагічності...якась майже чеховська тема безконечної нудьги і спустошености бринить у його голосі, в одчайдушності розмашистих жестів.

Тут мусимо зробити авторів "Ордера" поважний закид. Гоголь був досить тактовний, щоб у хоровід своїх масок не вставити жадної справжньої людини. В комедії Гоголя діють виключно і тільки свинячі рила. Приїзд справжнього ревізора проголошується під завісу - і глядач його не бачить. Юрій Косач вставив у дію своєї п'єси кілька позитивних персонажів підпільників і воєнів українського фронту спротиву. Виправдана їх поява в останній дії - справжній ревізор. Але в попередніх діях їм нічого робити... І тому можна тільки поспівчувати акторам: Е. Шашаровський, Є. Дичківній і А. Теплому, які в ролях позитивних героїв справді не мають чого робити протягом цілих чотирьох дій.

Смілива, безпощадна, бойова, патріотична, стилістично своєрідна п'єса Ю. Косача - новий крок у відході письменника від чужих впливів, від барокової розцяцькованості, які, здавалося декому, можуть залити його творчість. Цей новий крок у поданні безгрунтянства і в наближенні до українських джерел стилю і творчості, тим цінніший, що він робиться в європейському всеозброєнні. Поява цієї п'єси на сцені показує, що наша суспільність не боїться найжорстокішої самокритики, а це ознака її здоров'я, бо тільки анемічне і хворе боїться жорстокої, але здорової критики.

Театр приготував виставу за якийсь місяць, в тяжких побутових умовах. Тож треба дивуватися не з того, що є поодинокі більш-менш дрібні недотягнення, а з того, як можна було за такий короткий час створити загалом продуманий, цілісний, своєрідний, цікавий і актуальний спектакль, так адекватно відтворити той "сон же, сон, напричуд дивний", що його нав'яли Юрієві Косачеві окремі гіперболізовані ним ризики, на жаль нашої дійсності."

В тижневику "Українська Трибуна" - 23 травня 1948 р. появилася рецензія "Антигона" Ж. Ануї на українській сцені", підписана ініціалею (К). Подаю її в цілості. Є для цього кілька причин: критик цікаво переповідає зміст трагедії, підкреслює ролі у дуже доброму виконанні акторів, подаючи їх прізвища, порівнює Володимира Блавацького в ролі короля Креона з німецьким актором Отто Верніке, хвалить роботу мистця-декоратора В. Клеха.

"АНТИГОНА"

Ануї на українській сцені

Полінейк та Етеокл, двоє синів володаря Едіпа, панування якого в грецьких семибрамних Тебах було таке блискуче і таке трагічне, посварилися межі собою, і перший з них, укупі ще з шістьма іншими ватажками, пішов відвоювати місто від брата. Обое загинули в братовбивчій борні, але Етеокл, герой, оборонець рідного міста, був похований з почестями. Полінейка ж, напасника, Креон, новий володар Тебів, наказав залишити в полі непохованим, на поталу диким звірям. Але була в братів вірна сестра Антигона, яка зважилась порушити цей наказ: вона пішла на поле і поховала мертвого брата. Вона знала, що за це її покарають смертю, але думка, що душа Полінейкова блукатиме неприкаяна без похорону, була жажливіша, ніж думка про власну загибель.

Такий зміст давнього гелленського міту. Він надтхнув багатьох грецьких письменників, що писали трагедії для театру, але майбутнім вікам збережено лише одну з цих трагедій, Софоклову. "Антигона" являє собою третю частину трилогії (першою є "Едіп володар", другою "Едіп у Колоні"). Історія цієї трагедії надзвичайна. Її грали в театрах гелленізованого світу, грали в Римі, грали в добу ренесансу в розкішному театрі Андреа Палладіо в Віченці. Її наново опрацьовували в найрізноманітніших варіантах драматурги аж до Вальтера Гасенклевера і Берта Брехта. "Антигона" створена в 5 ст. до н.с., не покидає сцени протягом понад двох тисячоліть, бо головна її проблема не тільки не втрачає актуальності, а, навпаки, з кожним новим сторіччям хвилює людство з шоразу новою гостротою: постійний конфлікт між правом особистості і рашією суспільства.

Глибоким і, мабуть, всебічним відбитком цієї проблеми в свідомості сучасної людини є "Антигона" молодого французького драматурга, Жана Ануї. Створена і вперше грана в окупованому німцями Парижі, "Антигона" Ануї сприймалася спершу в її вузькому значенні - як внутрішній заклик до резистансу. Але по тому, як Францію звільнено і цій трагедії молодого автора відкрився широкий світ, у чині головної її героїні поволі проявився її ширший зміст: боротьба людської особистості за право на абсолютну свободу - свободу від пересудів, від насильства, від лицемірства і від стандарту, боротьба за свободу навіть коштом утрати того, що в міщанському розумінні є "щастям".

Стародавній міт Ануї оголює до меж можливого і, водночас, він освітлює в ньому найглибші закутини, вміщуючи у двогодинному скондензованому дійству цілий людський світ. "Антигона" йде в сучасних нам строях, і герої оперують сучасними нам поняттями й речами: кава, кінофільм, цигарети, довгі штани, тютюн до жування, пістолі, вечірні убрання. І автор ніби забезпечує тяглість існування трагедії в віках, як це робив Шекспір, коли вдягав своїх античних і мітологічних героїв у сучасний одяг і змушував їх говорити про стрільний порох. Але, водночас, герої Ануї,

як і герої Шекспірові, носять притаманні їм імена і характери, Антігону не садовлять на електричний стілець, а таки замурують у стіну, а Гемон, її наречений і син Креона, довідавшись про її смерть, убиває себе не з пістоля, а мечем. Центральною сценою трагедії, як і в Софокловому первообразі, є великий діалог Антігони і Креона, речників двох антагоністичних начал, а на місце античного хору Ануї запроваджує постать коментатора, що стає зв'язною ланкою між усіма градаціями сценічних образів, від найпатетичніших до скопійованих із солдафонів ХХ сторіччя вартових при трупі Полінейка, а разом з тим, зв'язною ланкою між автором і глядачем, що вводить останнього в зміст авторського розуміння трагічного.

Коли до праці над "Антігоною" Ануї взявся Ансамбль Українських Акторів під проводом В. Блавацького (в перекладі молодого автора М. Понеділка, що його театр опрацював в ході проб), то цим не тільки зроблено спробу ще раз відновити перерваний традиційний зв'язок української культури з культурою Європи і світу звернувшись до одного з наймаркантніших зразків цієї культури на її сучасному стані. Виставою "Антігони" український театр на еміграції запропонував ще й слов'янський варіант трагедії, акцентувавши ряд важливих моментів, що пройшли непомітно для сприймання її в романському й германському світах і що маячили самому авторові, можливо, лише напівсвідомо. І ще третя - чисто стилістична заслуга цієї вистави: тут зроблено виразну спробу пов'язати сучасне сценічне дійство з якщо не античною, то принаймні класичною традицією європейського 17 сторіччя: Марія Степова в ролі няні Антігоніної і М. Кавка в ролі посланця, не зважаючи на модерні строї, цілком відійшли від побутового пляну, в якому трактує ці персонажі, наприклад, Баварський державний театр, а грають у добірному стилі наперсницю і вістуну з трагедії Расіна.

І тут замикається кільце між первісним мітом і наймодернішим його переживанням. "Антігона" в Блавацького це насамперед акторська вистава, вистава людських персонажів, що з них кожен несе певну ідею і разом з тим, втілює окреслений характер, конкретність якого перевіряється саме на понадчасовому бутті античної трагедії. Це ціла скаля - від вартових при трупі Полінейка (їх дуже добре жанрово виконують Малецький і Хабурський, особливо ж Богдан Паздрій, м'ясистий, брутальний службіст і, водночас, добрий якоюсь примітивною добротою велетень, "людина цілковито позбавлена фантазії", як характеризує його коментатор) - до Ісмени, сестри Антігоніної, що її Віра Левицька грає розкішною жінкою - хижачкою, з монументальним профілем, з жестами королеви, а разом з тим, слабим створінням, яке схиляється перед чином своєї маленької затятої сестри. Єдиним актором, який дещо випадав з пляну вистави був В. Королик у ролі Гемона - це пояснюється, либонь, тим, що він є яскраво характерним актором (він це ще раз демонстрував, наприклад, у попередній праці театру, в Косачевому "Ордері") і почуває себе "не вдома" в ролі коханця.

Ми не можемо уникнути спокуси зіставити в ролі Креона Отто Верніке, що грає на німецькій сцені в Мюнхені, з Володимиром Блавацьким. У цьому зіставленні, власне, виявляється принципова відмінність української вистави, її, як ми це зважились назвати, слов'янська відмінність (зрештою, цей термін вжив на генеральній пробі один з незайнятих акторів). У той час як Верніке протягом цілого діалогу з Антігоною величний і зовнішньою, і свого роду внутрішньою величчю в свідомості власної правоти, а до катастрофи приходить із чисто німецькою послідовною сліпотою супроти того, що діється поза сферою його розуміння, - український актор відразу, із першого ж німого пантомімічного епізоду, в якому коментатор появляє дійових осіб глядачеві, виявляє тенденцію до внутрішнього сумніву, до роздвоєння свого Креона. До діалогу з Антігоною Креон Блавацького приходить не з готовими тезами, ні, він широко прагне її зрозуміти, широко прагне знайти компроміс між її невблаганною гордістю і потребою підкоритися суспільній рації, як він це розуміє. Він шукає компромісу для неї. щадячи її гордість. Він пропонує їй безліч стежок, що їх вона послідовно заперечує і відкидає, він то надихається в словесному двобої з нею, то падає духом, і коли він кидається на неї і здушує її руки, то це найменше жест тирана - це жест відчаю, жест відчаю людини, яка стражденно шукає ствердження правоти свого чину. Цим Блавацький звисочує й ушляхетнює свого Креона, а, виходячи у творенні образу з власної акторської фактури (характеристику Креона як людини "огрядної", людини "з животом" викреслено з тексту вистави), він різьбить його чітко в найтонших нюансах. Є місія в нього просто блискуча - особливо те, де він розкриває Антігоні правду про її мертвих братів, що за життя обидва були негідниками, і шим зводить до нуля конкретну ціль її чину. Високим акторським досягненням є виконання Романа Тимчука

(коментатор). В особі цього актора, який так яскраво розкрив свої здібності перед тим у гротесковому жанрі "Ордера", театр знайшов для "Антігони" вдумливого, виразного, інтонаційно досконалого, ритмічно бездоганного, гострого думкою і м'якого жестом інтерпретатора оголеної авторської участі в трагедії. Прекрасно характеризоване обличчя цієї людини в цератовому плащі, окулярах і береті з'являється на сцені відразу ж по піднесенні завіси, і з цього моменту коментатор стає невід'ємною частиною вистави. Чаром свого слова він вводить глядача в сферу трагедійного міту: "Ці люди покажуть зараз вам історію Антігони. Ось вона сидить, обхопивши коліна руками. Вона думає про те, що мусить сьогодні вмерти. Ми з вами можемо спокійно дивитись на її дії, бо, вставши і вийшовши звідси, ми не мусимо сьогодні вмерти." Але він, разом із тим, оголює сценічний засіб, як це робили всі великі майстри театру, він, за задумом автора, руйнує ілюзію життя, щоб міцно уґрунтувати дійсність мистецтва. Він коментує, пояснює, появляє, він непомітно входить у дії, ба навіть у думки дійових осіб, але, водночас, він непохитно стоїть на краю дії, з гіркою усмішкою непорушного розумного обличчя підготовляє глядача до приходу пана і володаря трагедійного дійства: смерті. Бо "в трагедії все зовсім інакше, ніж у драмі". Трагедія виникає з випадкового руху чи погляду, але відтоді неблаганно розвивається за своїми законами, і приречений на смерть ніколи не зможе її уникнути. Ця сутність трагедійного в розумінні Ануї відчута в Єлисавети Шашаровської, знаменної виконавиці заголовної ролі, тим разючіше, що вона від початку до кінця трактує свою Антігону як істоту слабку, безмежно ніжну й жіночу, істоту сповнену туги за особистим щастям. Якщо знов порівнювати, то це Антігона, діаметрально протилежна Інге Лянген, різкій, простолінійній, по-своєму прекрасній Антігоні мюнхенської сцени. Шашаровська грає майже дитину. Це негарне в класичному розумінні, але безконечно чарівне дівча, безбожно патлате, якесь нев'ємне й недоладне, з босими дитячими ногами, в коротенькій спідничці, з незграбними жестами. Вона любить Гемона сором'язливою любов'ю, і вона панічно боїться смерті, жахається чекання смерті, передсмертних мук. Слово "мушу", повторюване кілька разів, в устах Шашаровської звучить болюче, майже як зойк повного відчаю. І саме в цьому двобої людей, що стоять один проти одного кожен із своїм нестерпним "мушу" і що виконують це "мушу" кожен, зрештою, з неймовірною огидою, - розкривається справжня сутність екзистенціалістичного розуміння ідеї життя Ануї, життя як чину неминучої особистої свободи, що є непереможним внутрішнім "мушу". Ми не хочемо профанувати оцінку виконання Шашаровської аналогією ні з українською, ні з жадною іншою конкретною дійсністю проте, вважаємо за свій обов'язок зазначити, що особисто ми в цьому надзвичайному акторському виконанні знаходимо ствердження того розуміння героїчного, яке доступне тільки людині з розвиненою свідомою волею самоперемоги. Цей зразок героїчного незрівняно перевищує псевдо-патетичну деклямацію про героїзм, якої на жаль, не бракує в нашій публіцистиці і навіть у щоденному побуті. З цього погляду Шашаровська якраз і грає той театр, який є етичним зразком для повсякденної дійсності, зразком тим більше повчальним, що її чисто акторська майстерність перевершує в цій ролі все, досі нам відоме в її виконанні.

Але "Антігона" так само й зразкова в українському театрі режисерська вистава, яких нам давно не доводилось бачити. Поява дійових осіб, оригінальне мізансценування на станках надзвичайно виразної і ощадної конструкції В. Клеха (на тлі якої, згідно з тим же режисерським задумом, зарисовано білий фрагмент античного фронтона, розколотого в сучасній свідомості, але вічно живого в цій закам'янілій щербині), смертний хід Антігони, бій годинника — все це задумано й здійснено в єдиному ритмі і в досконалій композиції.

На наших очах театр, переживши побутові труднощі і вийшовши з репертуарної кризи, робить крок за кроком у напрямі зростання. Ми зайвий раз пересвідчуємося в можливостях того, що може досягнути наша культура, поставлена в нормальні умови і сконтактована з культуротворчими силами світу. (К)

У жовтні 1948 р. виїхав театр Ансамблю Українських Акторів на гостинний виступ до Мюнхену-Фрайман. Німецькі актори, які грали музичну комедію "Я і моя сестра", заповіли свою присутність на нашій виставі "Я і моя сестра".

Директор Блавацький приділив нашим гостям 19 місць на залі. Мабуть подобалася наша вистава німецьким акторам, бо по її закінченні прийшли на

сцену і всім гратулювали. Німецький режисер поробив знімки в характеристиці. Залучую знімок Фільозеля, яку зробив німецький режисер.

Поміщую рецензію Олега Лисяка на виставу "Я і моя сестра", яка появилася в "Українській Трибуні" з датою 31 жовтня 1948.

"Я І МОЯ СЕСТРА"

Новий репертуар Ансамблю Українських Акторів складений на 4/5 з вистав легкого жанру. Це відношення могло б дати легку здобич шукачам дір в цілому. Але якраз навпаки: "Мій Бебі", "Поезд-Мариво", "Тріо" і, нарешті, "Я і моя сестра" є ще одним доказом гнучкості і вмілості ансамблю і його мистецького керівництва.

Коли негайно після грошової реформи становище було справді катастрофічне, здавалося, що наш єдиний професійний ансамбль буде змушений, принаймні на деякий час, припинити свою діяльність. Блавацький на запитання: — Що тепер? — відповів: — У моїй театральній праці пам'ятаю часи, коли ми по три дні нічого не їли. Це покищо нам не грозить. А глядач знайде шлях до театру. Треба йому цей шлях показати і його привчити до того, що гріш виданий на театр, не витрачений марно.

Музична комедія "Я і моя сестра" Берна і Вернея, з музикою Ральфа Бенацького, — не нова на європейській сцені. Її ставили до війни західноєвропейські театри, однак досі українського перекладу не було. Добре зробив молодий автор "Мамая" п. Алексевич, переклавши цю п'єсу для потреб ансамблю. Вистава йде в цікавому художньому оформленні В. Клеха. Молодий художник, який в умовах Ансамблю Українських Акторів дістав змогу інтензивно працювати, дав ряд цікавих розв'язок проблеми сценічного оформлення.

В. Блавацький і Б. Паздрій не пішли за традиційною лінією постанови цієї музичної комедії. Вона не нагадувала нам ні колишніх вистав у польському театрі, ні вистави у Відні, ні, нарешті, останніх постанов її у Мюнхені.

Коли йдеться про виконання, відзначимо передусім драматичного актора Р. Тимчука. Він має нагоду демонструвати тут свою різносторонність (пригадаймо проф. Іхтіозаврова в "Ордері" і речника в "Антігоні"); зокрема згадаємо використання ним калямбурів перекладача п.А. Алексеви́ча.

П-і Бенцаль-Карп'якова дала повний темпераменту образ Ірми.

Образ принцеси Сен Ля Біш у виконанні Є. Дичківни надовго зберігається в пам'яті. З задоволенням відзначаємо, як від часів виступів у Львові поглибилися її сценічні образи, техніка гри — це наявні наслідки серйозної праці над собою.

Виконавець ролі професора літератури — бібліотекаря Є. Левицький як у грі, так і в танках і співах виявив належний темперамент.

Б. Паздрій, виконуючи роль мадярського аристократа, належно її приперчив, внісши багато гумору. Особливо задоволена була публіка чардашем: Бенцалева-Паздрій.

Кавка, Хабурський, Мельник, виконавці роль суддів (особливо останній із доброю сценічною маскою), а також Данилко і Гранатова відповідали тонові спектаклю.

Оркестра під диригентурою п. Бунцеля була на належному рівні.

Взагалі постава становить для Ансамблю, безперечно, чимале досягнення. Глядач відчуває, що театр свій задум реалізує успішно.

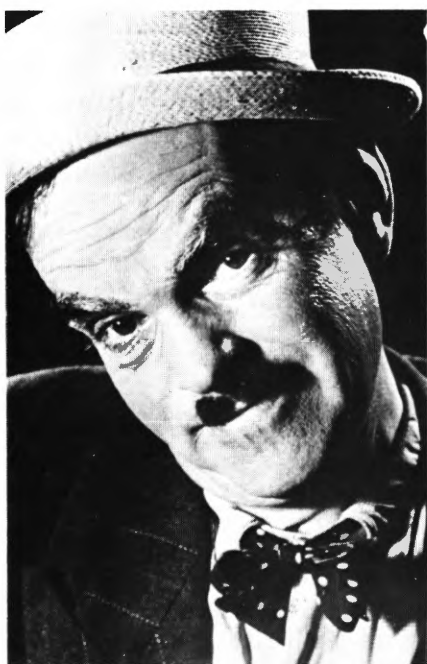
О.Л.

Поміщуємо ще одну рецензію, на "Безталанну" Івана Тобілевича, надруковану в "Українських Вістях" з 21 квітня 1949 р. в розділі "Театральні новини", автором якої є Леонід Лиман.

З ВЛАСНИХ Джерел

"Безталанна" І. Тобілевича прем'єрою Ансамблю Українських Акторів під мист. проводом арт. В. Блавацького. Сценічне оформлення Клеха.

Поява на сцені артистів Ніни Горленко і Ол. Левитського відразу розвіває враження про штучність і умовність сценічних засобів (декорації, гриму і ін.), що перешкоджають довести до

Р. Тимчук в ролі Фільозеля

Роман Тимчук в ролі Максима, п'єса "Домаха"

Сценка з „ Антігони”: зліва: Р. Тимчук, Б.Паздрій, М. Малецький, Б. Хабурський, Ліза Шашаровська в ролі Антігони

свідомості глядача мистецьку безпосередність дії. Для цих артистів характерна спроможність стовідсоткового перевтілення в передаваний ними мистецький образ. З математичною точністю, що їй свідомо не помічає, але захоплюється глядач, вони подають і розкривають найглибші нюанси і суто індивідуальні прикмети своїх героїв. Це тип артистів, яким не приписується, але вони, без сумніву, заслуговують на вчений ступінь артиста. Глибоке навчання з першоджерел численних прототипів виконуваних ролей і перепущення цих студій через критичну високу мистецьку культуру забезпечує їм кожночасний успіх і відрізняє від того гатунку артистів, що механічно (і часом не без успіху) виконують приписи і муштру досвідченого режисера.

Арт. Н. Горленко, подаючи тип сварливої жінки (матері Гната), входила в таку екстазу, що публіка декілька разів переривала її гру оплесками.

Рівна гра арт. Ол. Левитського (батько Софії) була так само зворушлива як в окремих репліках, так і в монологів (четверта дія).

Артистки Є. Дичківна (Софія) і Є. Шашаровська (Варка) грали, як завжди, на рівні усталеного за ними мистецьким амплуа. Зокрема арт. Є. Дичківна має нахил подавати жіночі образи з виразною домінантою в них наївної експресії, дитинності і безпосередності. Такою була й її роля Софії.

Арт. Б. Паздрій і Р. Тимчук виступали в епізодичних ролях кумів. Виглядало так, що ці два простакуватих добряки випадково забрели на сцену безпосередньо, як живі експонати, повертаючись із Сорочинського ярмарку. І глядачі шкодували, що ці знані артисти так швидко зійшли із сцени.

Інші головніші ролі виконували арт. В. Карп'як (Гнат), М. Кавка (Степан), А. Радванський і ін.

Розглядаючи виставу "Безталанної" дещо з утилітарного боку, треба підкреслити безпосередню користь для емігрантського глядача подібного гатунку п'єс. Побудовані на джерелах національної психіки і вдачі, вони служать контактним посередником для людей, що втратили власну землю, тепер у повсякденній практиці натикаються на чужорідні впливи, які вроджене руйнують, а нового не прищеплюють. З другого боку, недобра слава так званого побутового театру (вона виробилась під впливом спрощення й вульгаризації їх недоброзичливими "артистами", а також нівелювання деякою критикою) може реабілітуватись новим їх трактуванням у досвідчених режисерів і добрих акторів.

"Безталанна" І. Тобілевича — це остання прем'єра Ансамблю Українських Артистів на Європейському континенті. Слідом за іншими мистецькими одиницями АУА також готується до виїзду за океан.

Л.ЛИМАН

ТЕАТР В. БЛАВАЦЬКОГО ВЖЕ У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

Останнім транспортом нових імігрантів, що причалив минулої неділі до порту Нью-Йорку, між цілим рядом інших українців, приїхав теж відомий організатор і керівник театру та сам знаменитий актор В. Блавацький. Разом з ним приїхало 12 артистів його театру на еміграції в Німеччині, зорганізованого там переважно з професійних акторських сил Львівського Оперного Театру. В. Блавацький та інші артисти переїхали на постійний побут до Філядельфії, де місцеві громадяни влаштували їм шире прийняття. Приїзд В. Блавацького та інших артистів його театру до цієї країни, це черговий здобуток нашої громади". *Свобода*, четвер, 2 червня 1949 р.

29-31 травня 1982 р. на оселі "Верховина" в Глен Спей, США, відбувся з'їзд колишніх жителів оселі Ганггофер в Регенсбурзі. Між присутніми були й актори. Під час бенкету один стіл був з написом: "Зарезервовано — ОМУС." Це: Об'єднання Мистців Української Сцени. Сиділи при столі: Віра Левицька, Віся Дичко-Блавацька, Ліза Чепіль, Люба Тимчук, Марія Кавка, Юлія Шашаровська, Євген Левицький, Володимир Шашаровський, Роман Тимчук, Микола Кавка, Ярослав Климовський, Володимир Чепіль.

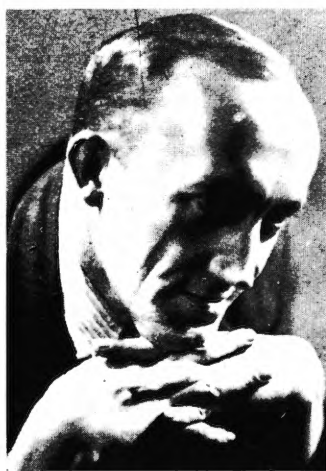
Подяка від стола: щиро дякую від себе і від театру А.У.А. Управі оселі в Регенсбурзі за піклування театром А.У.А. — на руки п. Я. Сербина, колишнього посадника оселі Регенсбург і теперішнього голови Комітету колишніх жителів оселі Регенсбург.

Крім акторів, яких знімки поміщені в збірнику, в склад театру А.У.А. в Регенсбурзі в 1947-1949 роках входили: Мстислав Малецький, Горняткович, Л. Кульчицька, Наталя Литвиненко, Марія Ломакіна, В.Клех-Клехновський, Петро Владюк, Іван Кашинець, Петро Прус, Павло Бунцлер, Петро Мак, Микола Колініченко, А. Світич, В. Кіт, М. Цегелик, Володимир Варвара, Ботнійчук, Туз, Туровський, М. Кульчицький, Пастернак. *(Редакція збірника не одержала їх знімків).*

Ансамбль Українських Акторів під керівництвом Володимира Блавацького

Володимир Блавацький —
мистецький керівник

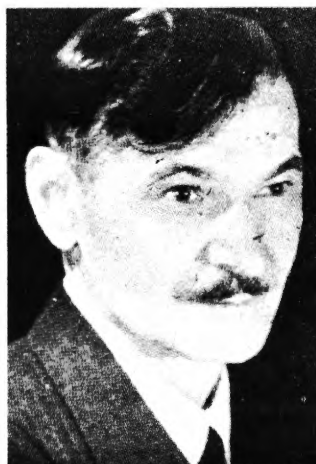
Богдан Паздрій - режисер

Володимир Шашаровський -
режисер

Роман Тимчук - режисер

Ярослав Барнич - музичний
керівник

Євдокія Дичко-Блавацька

Єлисавета Шашаровська

Євген Левицький

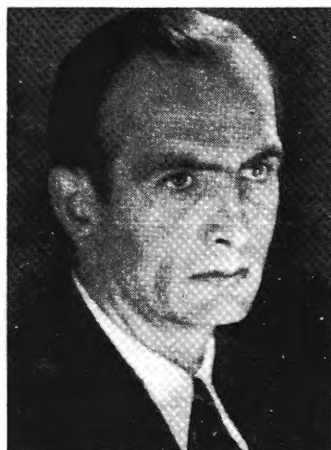
Віра Левицька

Ярослав Давидович

Ніна Горленко

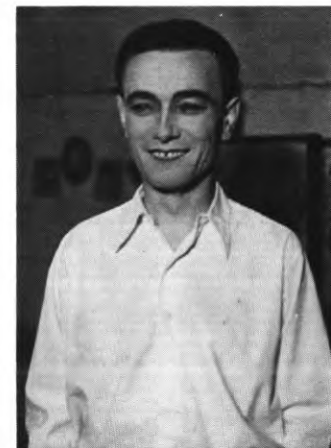
Євген Курило

Олексій Левитський

Володимир Карп'як

Володимир Королик

Марія Степова

Ростислав Василенко

Олена Карп'як-Бенцаль

Андрій Теплий - співак

Юліян Сухар - музика

Володимир Чепіль - музика

Марія Мельник - Сухар

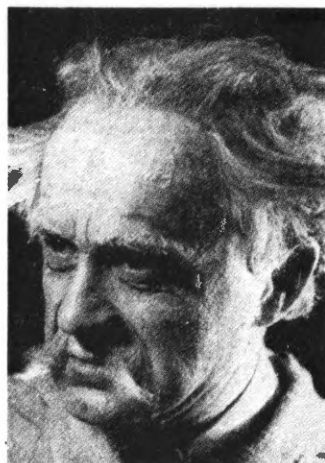
Анатоль Радванський - співак

Маргарита Борзаківська -
співачка

Володимир Мельник

Олександр Данилко

Микола Кавка

Василь Сердюк

Людмила Сердюк

Богдан Хабурський

Емілія Гранат

Олекса Гранат

Грамота

Ансамбль Українських Акторів
під мистецьким пров. В. Блавацького
висловлює

Вельмишанобному Пану Посадникові
Української Оселі в Регенсбурзі

Грослабові
Сербинові

глибоку й сердечну Подяку за його
труди і заходи для врятування Ансамб-
лю в критичний для нашого театру
час.

Високоідейне та громадське став-
лення Посадника української Оселі
в Регенсбурзі занебнило Ансамблеві
можливість дальшої праці для добра
Української Культури.

Регенсбург, 29. XII. 1947 р.

Грославу

Сербину

Мамаросові

Омелян Кушнір

ПРЕСА ОСЕЛІ

В культурному світі преса займає передове місце. Вагомість її ролі в різних ділянках людської творчої діяльності величезна. В першу чергу преса — це зв'язок людини зі світом, з країною її замешкання, з національною групою, членом якої людина себе вважає. Це й була одна з основних причин, чому зараз після закінчення Другої світової війни українська еміграція, яка знаходилась на терені Західної Європи, почала, в першу чергу, організувати свою пресу. В кожному більшому скупченні українських емігрантів постають видавництва, видаються спершу циклостилем, а згодом друком бюлетені, журнали, газети.

Віктор Приходько у своєму Щоденнику (ще в рукописі) 2 січня 1946 пише: "До редакції "Вісті УТГІ" стали надходити в обмін різні журнали, що видає наша еміграція переважно в американській зоні. Боже, яка кількість і різноманітність. Передовсім два журнали, що видає Українська Автокефальна Православна Церква — це "Церква і Нарід" (Еслінген) і "Христова Громада" (Майнц Кассель), на Велику Гессію. Далі "Єдність" — орган Українського координаційного комітету, два студентські журнали — "Стежі" (Інсбрук — Мюнхен) і "Студентські Обрії" (Мюнхен), пластовий журнал, жіночий журнал "Громадянка", мистецько-літературний журнал "Рідне Слово" (Фюрт), орган Головної переселенчої управи "Переселенець", санітарно-харитативний "Вісник", і інші". Це тільки частина журналів, які появилися в тому часі на терені Західної Європи.

В Регенсбурзі видавання газети пов'язане з іменами двох молодих, в тому часі, поетів — Леоніда Полтави і Леоніда Лимана. Оба Леоніди працювали у воєнному часі в м. Пляуен в Німеччині у видавництві журналу "Дозвілля", призначеному для українських робітників в Німеччині. Працювали там теж Спиридон Довгаль як редактор і Ігор Костецький. Коли наприкінці війни наближалась советська армія, всі вони залишили Пляуен і виїхали в Західню Німеччину, затримуючись в Регенсбурзі. У Пляуен залишився ручний склад українських черенків. Хоч Пляуен знаходився в советській зоні, молоді хлопці не злякались, але в порозумінні з головою Українського Обласного Допомогового Комітету і отримавши від нього транспорт — вантажну машину — поїхали туди влітку 1945 року по залишені черенки. Не обійшлося там без сутички з німцем — власником друкарні, але черенки забрали і без перешкоди привезли до Регенсбургу, де розпочали друкарську роботу. Коли ж черенки знайшлися вже в нашому розпорядженні, почалась боротьба за право на їх вживання. Зголосив свої права теж С. Довгаль. Український Допомоговий Обласний Комітет, уважаючи себе, як громадську установу, власником черенків, передав їх в ужиток кооперативі "Українське Мистецтво" для видавання місцевого тижневика. Як результат цього, молоді поети програли боротьбу

за черенки, хоч це було несправедливо. Кооператива "Українське Мистецтво" покликала на редактора запланованої газети С. Довгаля і від листопада 1945 р. почав виходити в Регенсбурзі тижневик "Слово". Згодом тижневик прийняв "лівий курс", що не відповідало управі табору, яка після закриття американською військовою владою Українського Обласного Допомогового Комітету була відповідальною перед владою за тижневик. Прийшло до непорозуміння між управою табору і видавництвом "Слово", в результаті якого управа табору поробила зміни, а саме: створила нове видавництво під назвою "Українське Слово", передаючи його керівництво ред. Юліанові Тарновичу. І так 30 червня 1946 р. появився замість "Слова", новий тижневик — "Українське Слово". На жаль, після випуску 20-го числа, американська військова влада його закрила, не подаючи властивої причини, хоч в тому часі в американській зоні виходили українські тижневики з більшим тиражем і, до певної міри, з політичною закруткою змісту. Саме видавництво залишилось і видавало невеликі книжкові видання. Але управа табору, щоби збутись додаткового клопоту, передала видавництво в перших місяцях 1947 р. в приватні руки місцевих громадян, які перетворили видавництво у Видавничу спілку "Українське Слово". Видавнича спілка не робила заходів для видавання часопису, а присвятила свою увагу видаванню і друкованій книжковій видавній та, на замовлення, різних дрібних форм і друків.

Управа оселі замість тижневика "Українське Слово" почала видавати від лютого 1947 р. офіційний орган управи "Вісник Оселі". Я ужив слово "замість", але "Вісник Оселі" не міг замінити ні "Слова", ні "Українського Слова". Він не був справжньою газетою, беручи до уваги його зміст, його характер чи хоч би його форму. Це був собі офіційний орган управи оселі з її оголошеннями, розпорядками і такого ж характеру оповістками УНРРА чи опісля ІРО. У першому його числі від 9 лютого 1947 р., у передовій статті, написаній кимось з управи табору, вміщені вислови подяки працівниці УНРРА, п-і Сміт, окрема подяка пп. директорам УНРРА за їх "батьківську" опіку, заклики берегти добре ім'я своєї групи і Батьківщини і коротке вияснення ролі чи завдання тижневика: "Управа оселі довгий час відчувала брак свого пресового органу. Від тепер "Вісник Оселі" буде зв'язковим між управою та мешканцями оселі, якого потребу всі відчули. Він міститиме всі розпорядки УНРРА, військової влади і управи оселі, пояснюватиме важніші розпорядки, інформуватиме про життя і працю оселі. Зокрема звертатиме пильну увагу на перевишкіл мешканців оселі, на шкільні та культурні справи, на виховання молоді, спорт тощо. Розважатиме оповіданнями та сатиричними фейлетонами з життя скитальців. Міститиме оголошення управи, установ, організацій та мешканців оселі". От і все завдання "Вісника Оселі". Він це сповняв і сповняв добре. Його редактором був пресовий референт оселі ред. Іван Дурбак. У "Віснику Оселі" було все, що відносилось до внутрішнього життя табору. Крім згаданих вже розпорядків усіх категорій "влада імущих", ви знаходили оповістки про всякі реєстрації, місячні перевірки, поліцейні повідомлення про обмеження і заборони, про обов'язок праці і кари за її невиконання, про обмеження електричного струму, про санітарні вимоги. Статути таборової ради і управи, правильники, про таборовий суд, а згодом ще й про поліцейний, оголошення судових вироків покарань порушників ладу і порядку в таборі. Майже в кожному числі подавались повідомлення харчового

відділу про харчові приділи з рубрикою їх висоти і харчової вартости. Часті повідомлення про різні перевишколи, фахові курси, мовні курси, варстати, підприємства, про потребу дозволу на ведення підприємств. З початку літа оголошення про таборові вибори, виборчий правильник, виборчі округи, списки кандидатів, висліди виборів, склад Таборової ради, призначення тою радою посадника оселі. В 1947-49 важливою темою стали переселенські справи. Це була б урядова частина "Вісника Оселі". Далі подавалась хроніка оселі — релігійні свята, порядок Богослужень, оголошення про різного роду імпрези, спортові змагання. Містились оголошення шкіл, ректорату, УТГІ, звідомлення про працю молодіжних організацій, діяльність української ІМКА - ІВКА, про загальні збори різних організацій. З нагоди свят Різдва чи Великодня друкувались на перших сторінках пастирські послання. Поміщувались рецензії на відбуті імпрези чи передруковувались такі з німецької місцевої преси. Часом появлялись передовиці, які теж заторкували здебільша таборові проблеми чи справи переселення. Сказати б загально, зі сторінок "Вісника Оселі" можна багато вичитати і створити досить вірну картину таборового життя.

Серед таборової преси займала своє місце "Жива газета". Вона відбувалась (за звітуванням культурно-освітніх референтів оселі) два - три рази в місяці, залежно від отримання аудиторії в шкільному будинку. Учасників приблизно 100 осіб, організував її ред. Іван Дурбак, він її відповідальний редактор, крім нього брали участь запрошені ним доповідачі. Теми доповідей були різні: політичні, суспільно-громадські, жіночих справ, виховні, про переселення і т.п. Укладення змісту як у звичайній газеті — передовиця, статті другого порядку, міжнародні новини, місцеві, фейлетони, повідомлення, оголошення і т.д.

В 1946 р. появилсь на оселі старанням УНРРА тижневик "Інформаційний Бюлетень," офіційна його назва *Weekly Information Bulletin*, чотиристорінкового формату. Завданням Бюлетеня було подавати на першій сторінці різні розпорядження УНРРА, а решту сторінок заповняли кожно своєю мовою окремі національні групи, що в той період ще жили на оселі (українці, поляки, росіяни, білорусини). В архіві УВАН в Нью Йорку збереглись 14 чисел цього Бюлетеня, чи, може, появилсь більше чисел — не можемо запевнити. На підставі знайденого матеріалу можемо подати, що в тій ділянці ми теж мали успіх. Коли росіяни і білоруси перестали заповняти сторінки Бюлетеня, українська частина поширилась обсягом і змістом. Хто відповідав за українську частину, не знаємо. Короткі статті в кожному числі були підписані Вук, під короткими рецензіями на імпрези стрічаємо ініціали Ю. К. Заголовки статей: В ім'я завтрішнього, За духове збереження, На крайностях, В нових умовинах і т.п. В останніх п'ятьох числах статті довші, популярного змісту, теми — замітніші події в нашій історії. Крім статей і згадуваних рецензій друкувались також короткі повідомлення про доповіді, імпрези, окремий куток гумору, місцями порозмішувані патріотичні заклики.

Український Технічно-Господарський Інститут видавав циклоstileвим способом журнал "Вісті УТГІ", орган внутрішньої інфомачії професури і студентів. В ньому вмішувались короткі статті та нотатки про життя і працю Інституту. Інколи друковано звідомлення про студентське життя, як наприклад, звідомлення Івана Куземського та Івана Фура.

Студентська громада при УТГІ видавала циклоstileвим способом власний

журнал-місячник — "Студентська Думка," якого появилось кілька чисел. В журналі порушувалась актуальна студентська тематика.

Українська ІМКА - ІВКА на оселі видавала журнал "Листки ІМКА-ІВКА", циклоstileве видання на правах рукопису головної управи ІМКА-ІВКА.

Осередок праці сеньйорів у Пласті видавав циклоstileвим способом журнал "Сеньйорська Ватра" впродовж 1946-49 рр.

Спортове товариство "Січ" видавало в 1946-48 р. "Спортовий Довідник".

При нагоді різних важливіших подій появились одноразові видання як "Зустріч" — часопис присвячений з'їздові Українських Січових Стрільців 19 і 20 червня 1948 р., а дальше окремі видання української народної школи в Регенсбурзі і т.п.

Розвиток української преси в Регенсбурзі небагатий. Крім коротко триваючих тижневиків "Слово" і "Українське Слово", всі інші бюлетені служили місцевим справам, всю свою увагу приділяли справам оселі, школи чи установ, які їх видавали. В загальному розвитку української еміграційної преси вони не зайняли важливе місце і не відіграли замітної ролі. Але вони виконали важливе завдання, а саме: залишили багато джерельного матеріалу, яким зможуть користуватись в майбутньому дослідники української еміграції після Другої світової війни.

У К Р А І Н С Ь К Е С Л О В О Т И Ж Н Е В И К	THE UKRAINIAN WORD WEEKLY PAPER Виходить: щотижня проти неділі. ЦІНА 1 РМ.
Ч. 4.	Регенсбург, неділя 21 липня 1946
Рік I.	

The Word" - Ukrainian Weekly

С Л О В О

У К Р А І Н С Ь К И Й Т И Ж Н Е В И К

Рік II. Регенсбург, Різдво Христове, 7 січня 1946 Ч. 2. (9)

СИМВОЛ ЖИТТЯ

D. P. CAMP / UNRRA Team 120

REGENSBURG, GANGHOFER-SIEDLUNG - PRICE, PREIS 25 PF

BIULETYN INFORMACYJNY

ІНФОРМАТИВНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

VOLUMEN 1

SATURDAY 3. AUGUST 1946

NO. 6

SUBSTANTIAL ACHIEVEMENTS

UNRRA Team 120 workshops and their development

Before the middle of January 1946 in the Ganghofersiedlung DP's center the following workshops have been organized under the leadership of Mr. Hiltz:

Shoe Repair shop with	14 workmen
Carpenter shop with	3 workmen
Electric shop with	2 workmen
Sewing shop with	16 workmen

Thus on February 1, 1946 the occupied persons in all the workshops numbered 35.

During the month of February 1946 the following workshops have been organized:

Barber shop with	4 workmen
Metal shop with	5 workmen
Tailor shop with	8 workmen
Women's Embroidery shop with	8 workmen
Wood Toy shop with	3 workmen

On March 1, 1946, 63 Persons were occupied.

During March 1946 have been organized:

Valise shop with	4 workmen
Leathercraft shop with	2 workmen

On April 1, 1946, 92 persons were occupied.

During April have been organized:

Ceramic Guild with	4 workmen
Doll Guild with	1 workmen

On May 1, 1946, 170 persons were occupied.

In May 1946 has been organized:

Small Ceramics Guild with	4 workmen
-------------------------------------	-----------

On June 1, 1946, 279 persons were occupied.

In June has been organized:

Jeweller Guild with	2 workmen
-------------------------------	-----------

On July 20, 1946 the grand total of all persons occupied in all the shops and guilds was 385 which belong to the following national groups:

Ukrainians	246 persons
Poles	77 persons
White-Ruthenians	34 persons
Greek-orth.	24 persons
Lithuanians	4 persons

Lately the UNRRA workshops started producing:

Ceramics with artistically painted patterns: things cast from metal as frying pans, skillets, spoons as well as metal parts of valises. During all their time the workshops produced 2821 pieces of various things, 1238 pieces were sewn or repaired, and 3178 pairs of foot-wear were repaired.

From July 29, 1946 the artisan school in teaching to make new footwear is being organized, and from August 1, 1946 the school in teaching various handicrafts will begin.

Besides the practical instructions in various trades the pupils will attend lectures of general educational character.

RZEMIOSLO I JEGO ROZWÓJ, UNRRA Team 120

W połowie stycznia r. b. na terenie naszego Osiedla, dzięki inicjatywie Mr. Carl N. Hiltz'a ówczesnego Principal Welfare Officer, powstały następujące zakłady a mianowicie: szewskie zatrudniające 14 pracowników, stolarskie (3), elektrotechniczne (2), oraz szwalnia z 16 pracownikami. Ogółem było zatrudnionych 35 osób.

Dalszy rozwój ilustrują następujące dane. W lutym zostały otwarte zakłady: fryzjerski (4), slusarski (5), krawiecki (8), wyrobu zabawek dziecięcych (3), oraz robot ręcznych w marcu ogółem zatrudniając 63 osoby. W tymże miesiącu zorganizowano warsztaty wyrobow galanterii-podrocznych (14), oraz pomocnicza pracownia garbarska (2). Na dzień 1 kwietnia było już 92 osoby zatrudnione w warsztatach. W tymże miesiącu otwarto zakłady ceramiczne (4) i wytwórnię lalek (4). W maju 178 osób znalazło zatrudnienie, przyczem obserwujemy dalszy rozwój ceramiki.

W dniu 1 czerwca r. b. ogółem pracowało już we wszystkich

zakładach 279 osób, przyczem otwarto pracownię jubilerską (2); około 20 lipca r. b. liczba pracowników wynosiła 385 osób, reprezentujących poszczególne grupy narodowościowe, a mianowicie: 246 Ukraińców, 77 Polaków, 24 Greko-Ortodoxów, 34 Białorusinów i 4 Litwinów.

W ciągu całego okresu warsztaty wyprodukowały 2821 różnych przedmiotów domowego użytku przeważnie z metalu, wykonując 1238 napraw wszelkiego rodzaju, a pozatym zreperowano 3178 par obuwia.

W sierpniu przewiduje się otwarcie różnych kursów wchodzących w zakres rzemiosła, przyczem poza nauką fachową słuchacze będą mieli możność ogólnego kształcania się.

МАЙСТЕРНІ УНРРА І ЇХ РОЗВИТОК

До половини січня 1946. р. організовано на Оселі під керівництвом п. Гілтца, сандучі міжнародні майстерні УНРРА:

шевську з 14 робітниками,

столарську з 3 робітниками,

електр. майстерню з 2 робітниками,

жіночу кравецьку з 16 робітницями.

Для 1. II. п. р. в усіх майстернях працювало 35 людей.

В лютий п. р. організовано майстерні:

фрізйерську з 4 робітниками,

слюсарсько-бляхарську з 5 робітниками,

чоловічу кравецьку з 8 робітниками,

жіночу, ручних мистецьких робіт з 8 робітницями

і мистецьких виробів з 3 робітниками.

Для 1. III. 1946. працювало в усіх майстернях 63 людей.

В березні п. р. організовано майстерні:

валіз з 4 робітниками,

шкарпаних виробів з 2 робітниками,

обробки шкіри з 2 робітниками.

Для 1. IV. 1946. працювало в усіх майстернях 92 людей.

В травні п. р. організовано ще: керамічну з 4 робітниками і лялькову з 4 робітниками.

Для 1. V. п. р. працювало в усіх майстернях 179 робіт.

В травні п. р. організовано ще: швейну кравецьку з 4 робітниками.

Для 1. VI. 1946. працювало в усіх майстернях 279 осіб.

В червні організовано:

ювелірний цех з 2 робітниками.

Для 20. VI. 1946. загальний стан працюючих в майстернях становить 385 осіб.

Національна приналежність працюючих:

українців	246
поляків	77
білорусів	34
ортодоксів	24
литовців	4

Останньо майстерні почали виробляти кераміку з мистецько розмальованими зображеннями, предмети відносно з металю (шпатель, ринки, ложки), як теж металеві частини для виробництва вагіт.

Від початку існування майстерень, вироблено: 2821

Вісник Оселі

CAMP
BULLETIN
Geophot-Stiefhaus
REGENSBURG
Штаб і н. м.

ОРГАН УПРАВИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСЕЛІ В РЕГЕНСБУРГІ

Ч. 17-18 (61-62) Регенсбург, Велидень Рону Божого 1948 РІК II

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Привіт і благословення зі Світлим Празником Христового Воскресіння

ДОРОГІ В ХРИСТІ БРАТІ І СЕСТРИ!

І це один раз приходить нам зустрітись Празник Христового Воскресіння на далекій чужині, та ще й у важких умовних нашого скитального життя. Вітаючи Вас усіх нашим привітом — Христос Воскрес! — передаю Вам димним письмом нашим старим звичаєм мої найкращі побажання і благословення, бажаючи перш за все, щоб щогорішній Велидень ми всі встали на святкували на чужині, а в майбутньому році стрічали це велике Свято у Рідному Краю.

Та хоч і на чужині будемо святкувати щогорішній Велидень, хоч і не легко буде нам розбити нашу тяжку туго за Рідним Краєм, ми не сміємо дати волю почуванням болю і смутку, бо, як кожного року, так і цього року св. Церква визнає нас, своїх вірних дітей, до радості і вітків, повторюючи слова Псалмисти: «Сей день, стоїть створити Господь, враздується в оми». На те, і тільки на те дозволив нам Господь дожити цього дня світлої пам'яті наймогутнішого чуда Христового, щоб ми радувалися і веселилися, що нас Ісус Христос, Господь і Цар наш, такий могутній, що навіть пекло і смерть переміг і дав нам певну запоруку перемоги над дияволом, над ворогом нашого спасіння. Бо наша слава — Христос, Бог наш, а якщо Бог з нами, то хто ж проти нас востанє?

То ж нехай у світлий Празник Христового Воскресіння сумують ті, що Христа не люблять, нехай плачуть ті, що не мають ніякої надії, а наша надія — Христос, Бог всемогутній і Цар цілої Всесвіту.

Ми не даром називаємося християнами, тобто Християнами, учнями, ісповідниками Його святої науки, вірними підданими Його Царства. Християнство, яким мусимо жити в нашому житті, хоч і дуже прикрий, але він одиноким певний і безпечний, бо непомилково веде до перемоги Правди. Бувають на тому шляху такі хвилі, що в нас прокидається зневіра, а то й знехота до витривалості. Втомлений навколо мандриною не бачимо її кінця, не знаємо, куди повернутись, часом буває — загтрачуємо зміст християнської терпеливості звертаємо до правильного шляху, збиваємося з доріжки, щоб шукати якого безпечного і спокійного місця, як ті учні Христіві з Еммаусу, що, не розуміючи трагедії Голгофти, не чекали на справдження заповіданого Христового Воскресіння. В таких хвилях звичайно Христос дає нам відчуття в деякий спосіб, що Він з нами, так як дав Себе відчуттям учням з Еммаусу, що хоч і не пізнали Його зразу, все ж таки захопилися Його напиком повсякдення про колючість Христових страждань. А що вже вчорішню, прокляту Христа, хоч не пізнали Його ні слід, щоб остався з ними.

І в нинішніх умовних нашій скитальності мандрівки виглядає так, що вчорішнє, западає темрява, не видно ніякого певного виходу з нашого важкого положення. Здається, що всі нас опустили, про нас забули, ніхто не цікавиться нашою долею. Але Христос вкору дає себе відчуття і промовляє:

Terminated by IRO Area Headquarters Regensburg, Welfare Office, from 28th January 1947.

"Camp Bulletin", Nr. 17-18, Regensburg, Mai 2, 1948
Contents: 1. Easter Greeting from Ukrainian Cath. Bishop Iwan Buczko, Apost. Vicar for Ukrainian in West Europe.
2. Welcome Our Bishop. — 3. Archbishopial Letter from Ukrainian Orthodox Bishop Wolodymyr. — 4. Bishop Iwan's letter to our Camp. — 5. Easter Wishes. — 6. Great Easter. — 7. Resurrection. — 8. Truth about Argentina. — 9. Emigration affairs. — 10. Letter from England. — 11. IRO-Orders. — 12. Professional Courses in Amberg. — 13. American Military checks. — 14. Labor discipline. — 15. Camp Postal Stamps. — 16. Ukrainian Youth at work. — 17. Announcements. — 18. Sport.

солодко до нашого серця: «Не біється, — Я з Вами».

Оттоді і ми, як Христіві учні з Еммаусу, запросім Христа Спасителя: «Останься з нами, не опускай нас!» Повторюючи беззастановно оці запитання, благаяймо Христа, щоб не покидав нас на поталу сатани, щоб всемогутнню Своєю рукою боронив нас перед напастями, щоб провадив нас, хоч і шляхом тернистим до певної славної перемоги над ворогом Божої Правди!

Даво в Регенсбурзі, дня 25, квітня 1948.
— IVAN — ЄПІСКОП
Апостольський Візитатор для українців
у Західній Європі

Привіт Владиці

Достойний любий наш Владико!
В безрадісній вигиняній дні
Оце дитвора українська
Вітає Вас на чужині.

Які були би ми: шалені,
Коли б вітати Вас могли
Не тут, а там — де наші нини,
Де ми родилися і росли.

Хоч діти ми, але ми знаєм
Невстигну туго, серця спліні
За рідним домом, рідним Краєм,
За шумом рідних полонин.

Та ми не загубили віри
У Божу правду на землі,
Бо Бог живе в серцях дитячих,
Неначе зерно у пліні.

І думка в нас усіх єдина —
Це наших предків заповіт,
Із гаслом «Бог і Україна»
Ми підемо в далекій світ.

І будемо Господа благодіти
В щоденних наших молитвах,
Щоб повернув нас в рідну хату,
Під прадідовський рідний дах.

Прийміть від нас вітання шире
І враз заповіщення правде:
Не сплячим статів правди й віри
Ми, покоління молоде!

Благословіть нас на дорогу,
Що по розпутьях чужини
У службі Батьківщині й Божу
У дійсність змінити наші сини.

Р. Заводяч

(Цей привіт спеціально написаний на прихисті ВІПРОСВ. Кир Івана відомим нашим поетом Романом Заводячем, виготовлений під час Академії в честь Іх Екскеленції 25.4. в нашій Оселі учнів II к. кл. Української Народної Школи — Ярема Цісарук).

У день Великого Празника Христового Воскресіння вітаю всіх мешканців Української Оселі в Регенсбурзі і від щирого серця бажаю їм сповнення всіх мрій і бажань та сильної віри у Воскресіння Українського Народу! — Христос Воскрес — воскресне Україна!

ЯРОСЛАВ СЕРБИН
погандик

Архипастирське Послання

З ласки Божої смиренний Володимир, Єпископ Української Автокефальної Православної Церкви, Церковної округи Регенсбург-Байройт-Нюрнберг та Східної Баварії.

ДО ВСЕЧЕСНОГО ДУХОВЕНСТВА І БОГО-ЛЮБВИХ ВІРНИХ: ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Улюблені Браті і Сестри в Христі!

Вітаю Вас одним величчям, глибоко радісним, безмежно дорогим словом християнського привітання з нагоди Свята Христового Воскресіння, та бажаю всім щиро повної духовної радості. Надзвичайною радістю сповнюються серця віруючих у цей день, «що його створив Господь». Як і не радіти, коли «небеса веселяться і землі радіє», коли Церква закликає: «нехай празнує все створіння», все, що існує! Така велика радість Воскресіння. Ніхто не відкидається від цієї радості: ні той, хто, за словами св. Івана Золотоустого, «прийшов о 6. годині, ні той, що прийшов о 9. годині, і майже останній о 11. годині»: «не бієся співзвуччя, бо Щедрий Домовладика приймає останнього, як і першого... всі увійдуть в радість Господню».

І виявляється свята Великодні і урочистість церковних богослужб і особливості Великого привітання, навіть сама пора року — весна — все це закликає нас до особливої, вищої, неземної радості. Як радісно чути на чужині сповнені величчями урочистості духовні пісні в наших таборних церквах, часто дуже скромних, але прикрашених щирим усердям наших вірних, що зберегли на чужині нашу давню побожність, нашу чарівні обряди, священні традиції змученого. Як благодіє діє на серця вірних привітання — «Христос Воскрес!».

Що це за радість? Христос воскрес із мертвих, смертю смерть подолав і тим, що в гробах, життя дарував — ось причина цієї радості. «Сущини у гробах» даровано життя. Всім людям дано вічне життя, бо переможемо Воскресшим страшна сила смерті. Він перший — у ньому ми бачимо і своє майбутнє звільнення від смерті. У цю силу радості бути християнином. У цьому дорогішній незрівняний скарб нашої віри. Смерть не страшна для тих, хто йде до Христа. Хто не знає сили віри у змученій дні, нехай приїде до церкви на Великдень і відчуйте нашу радість в урочистості церковних співів, відчуйте нашу віру, перемогу світла над темрявою, правди над злом. Хто, де й коли так переможемо? Ніхто! Смерть не твоє зло! А де твої перемога? (Слово Іс. Золотоустого, Осії 13, 14). У світлі Христового Воскресіння відкривається нам, що смерть не є смерть духа, а лиш початок його буття, смерть не є кінець нашого життя, а лиш початок нового життя, ширшого й вищого, світлішого і блаженнішого для тих, що люблять Бога.

Кому не властива і не приступна радість Воскресіння? Хто приймає радість учень, у торжестві світлого Христового Воскресіння! За словами Премудрого «благословення Господнє на голові праведника і не має йому власти тут на серце» (Притчі Сол. X. 22). У кого «серце чисте і дух праведний», той і радіє справжньою християнською радістю. Ця радість не така, як наша життєвська радість, що подібна до бурхливого вихору захопленості наше серце далеко від Бога, розслабляє нашу душу, запаморочує розум, розпалює чистоту тіла. А від святої радості це більше віднається наша душа, просвіщається розум, тіло стає здатним до прийняття святого Духа. Читачу св. Письмо ми можемо уявити собі ту безпорадну розгубленість і безнадійність Апостолів, коли Христос був положений у гробі... Глибока кіч нависла над землею, озброєна сторожа повинна була охороняти Того, кого боялися, хоч Він і був в обіймах смерті (Мат. 27, 64). Подібна страшно кіч була в серцях близьких Ісусові. Здавалось, що все для них утратило: любов Іхня розп'ята на хресті, честь потоптана, надія зникла. Вони «плакали і ридали» (Іоан. 16, 20), розпорошені без потіхи. Вони бачили перед своїми очима тільки одне, думали і розмовляли про одне, і це одне — був гроб, що в ньому був похований Христос, Іхній Учитель, Іхня Правда, Іхній Ідеал.

А нещастя надіялися на багате життя, сподівалися стати володарями світу. Як слуги злодія вони були пильні серед загальної тиші і чим далі тривала ця тиша, тим меншим ставав Іхній страх: Господь перебуває у гробі мертвий... але ж помилки беззаконників, бо з гроба встала вічна Правда і Життя, воскрес Христос і засвідчив Своє Воскресіння явлінням Своім учням і апостолам.

Чи не переживаєте й Ви, Улюблені, щось подібне до того, що переживали учні Христіві та

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ РЕФЕРАТ
ПРИ УПРАВІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСЕЛІ В РЕГЕНСБУРЗІ

— „ЖИВА ГАЗЕТА” —

ЗУСТРІЧ

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ З'їздові УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ
ЗЕЛЕНІ СВЯТА 19 І 20 ЧЕРВНЯ 1948 РЕГЕНСБУРГ-ГАНІГ-ФЕРЗІДЛОНГ

Привіт З'їздові
Українських Січових Стрільців

**СТУДЕНТСЬКА
ДУМКА**

1946

РЕГЕНСБУРГ

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ

Ч. 6

Червень 1947

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ТАБОРІ

Зразу після закінчення Другої світової війни буйно розвинулася видавнича діяльність серед численної політичної української еміграції в Німеччині й Австрії. У більших осередках скупчення наших людей, зразу появляються бюлетені, друковані на цикльостилях. Але вже в короткому часі появляються видання, друковані друкарським способом, як: книжки, газети, книжки релігійного змісту, белетристика, поезія, шкільні підручники та інші.

Наукові установи, що перенесли свої осідки до Німеччини, чи новозасновані в Німеччині, розвивають жваву видавничу діяльність, а саме: Український Технічно-Господарський Інститут (УТГІ) в Регенсбурзі, Український Вільний Університет у Мюнхені, Українська Вільна Академія Наук (УВАН) в Авгсбурзі, Наукове Товариство ім. Шевченка (НТШ) у Мюнхені. Всі вони взялися інтенсивно до видавничої праці, кожна з них у ділянці свого заінтересування, чи запотребування. Літературу релігійного змісту для українців-католиків постачала Апостольська Візитатура в Мюнхені, а для українців православного віровизнання духовна влада Української Автокефальної Православної Церкви — Православна Педагогічна Академія.

Видавнича діяльність українців на еміграції була всестороння і задовольняла потреби української громади. У більших осередках українців постають видавництва, на базі суспільно-громадських установ чи на базі приватних підприємств.

В таборі в Регенсбурзі видавничою діяльністю займалися такі установи: Видавнича Спілка "Українське Слово", Український Технічний Господарський Інститут, Книжкове Товариство "Універсальна Бібліотека", Видавництво Михайла Борецького, Кооператива "Українське Мистецтво" і інші принагідно.

Видавництво "Українське Слово" створено, мабуть, в червні 1946 р. при управі табору. Його управителем був ред. Юліян Тарнович. В перших місяцях 1947 р. управа табору передала Видавництво групі громадян-мешканців табору, які оформили його в громадську установу. Прийняли для видавництва назву Видавнича спілка "Українське Слово", обрали з поміж себе Раду і Дирекцію видавництва. До Ради видавництва увійшли: о. Євстахій Гайдукевич, парох оселі і декан регенсбурзького деканату, інж. Антін Артимович, голова Таборової Ради, д-р Осип Любчак, директор таборової лікарні, мгр Володимир Кліш, секретар обласної управи ЦПУЕ, Юрій Теодорович, директор народної школи на оселі, мгр Ілля Городецький, і п. Микола Зацухний, суспільногромадські і політичні діячі. До Дирекції видавництва обрано Лева Кокодинського, Мирослава Богдана Бігуса і Юліяна Тарновича. В тому складі Рада і Дирекція працювали до кінця існування видавництва, себто до ліквідації табору у вересні 1949 р.

Видавничу діяльність "Українського Слова" треба поділити на два періоди — перший, коли видавництво існувало при управі табору як "Українське Слово", другий, коли видавництво діяло як Видавнича Спілка "Українське Слово".

В першому періоді друковано малі речі, об'ємом від одного до чотирьох аркушів друку, переважно накладом установ, організацій, як ОПДЛ, школи або самих авторів. В цьому періоді у видавництві видруковано такі книжки:

1. Ю. Бескид, "Теофанова дочка", оповідання 1946 р., стр. 64
2. Ю. Бескид, "Люди без прізвиськ", нарис 1946 р., стр. 64
3. Юр. Землян, "Праця - основа життя" 1946 р., стр. 48
4. Гр. Божок, "Українці в Єгипті" 1946 р., стр. 24
5. М. Чубатий, "Українська Католицька Церква" 1946 р., стр. 24
6. Гренджа-Донський, "Байка про козу та вовка" 1946 р., стр. 14
7. Гренджа-Донський, "Пригоди зайчика" 1947 р., стр. 20
8. Наталя Забіла, "Хатина на ялинці" 1946 р., стр. 24
9. Наталя Забіла, "Пригоди з автобусом" 1946 р., стр. 24
10. Ю. Косач, "Чудесна Балка", новеля 1946 р., стр. 16
11. Ю. Косач, "Скорбна симфонія" 1945 р., стр. 32
12. Ю. Косач, "Анна Регіна", драматична поема 1945 р., стр. 32
13. Ю. Косач, "Зазулена дача" 1946 р., стр. 24
14. Ю. Косач, "Вікінг і Ярославна", драматична поема 1946 р., стр. 32
15. Звідомлення української народної школи в
Регенсбурзі за 1945-1946 роки стр. 24
16. Українське шкільництво в Регенсбурзькій області стр. 24

Позиції чч.: 6, 7, 8, 9 - це наклад ОПДЛ (Об'єднання Письменників Дитячої Літератури). Позиції 15 і 16 накладом української школи в Регенсбурзі, всі інші позиції - видання з'являлися накладом авторів.

В тому періоді видруковано в в-ві "Українське Слово" разом 490 сторінок. Крім цього, друковано ще бюлетень управи табору, що виходив періодично кожного тижня.

В період від половини 1947 р. до вересня 1949 р., тобто до кінця існування Видавничої спілки "Українське Слово", що діяла як суспільно-громадська установа, видавнича діяльність значно пожвавилась, тобто збільшилася. Крім видань малих за своїм обсягом книжечок для дітей накладом, як досі, ОПДЛ, видавництво видало власним накладом більші обсягом твори для юнацтва і старшого громадянства. Видавано нові твори сучасних авторів, а в більшості перевидавано давні твори, тому що нових багато не було. В тому часі Видавнича спілка "Українське Слово" видала або перевидала такі твори:

1. Ніна Бурик, "Гусеня" накладом ОПДЛ 1947
2. Наталя Забіла, "Півник та курочка" накладом ОПДЛ 1947, стр. 24
3. Р. Роляник, "Чорний Долько", накладом ОПДЛ 1947, стр. 30
4. Р. Завадович, "Князь Марципан", накладом ОПДЛ 1948, стр. 38
5. Р. Завадович, "Коли сходить сонце", накладом ОПДЛ 1948, стр. 24
6. М. Утриско, "Гри та забави в пластовій домівці" 1947, стр. 40
7. М. Утриско, "Життя молоді в Регенсбурзі" 1947, стр. 16
8. І. Городецький, "Тернистим шляхом"
(Мартирологія Української Католицької Церкви) 1948, стр. 40
9. о. М. Дядько, "Історія Вселенської Церкви", нарис 1947, стр. 44
10. Оскар Вайлд, "Велитень себелюб" 1947, стр. 16
11. Оскар Вайлд, "Зоряний хлопчина" 1947, стр. 38
12. І. Смолій, "Дівчина з Вінниці", оповідання 1947, стр. 96

13. П. Бaley, "Пан", оповідання 1948, стр. 128
14. Д. Гопаль Мукерджі, "Пригоди хороброго голуба",
оповідання з індійського життя, переклад
С. Нагірної" 1947, стр. 94
15. І. Франко, "Захар Беркут", оповідання 1947, стр. 158
16. М. Кавиль, "Ростань", поезії
17. Б. Нижанківський, "Щедрість", поезії 1947, стр. 46
18. Ю. Косач, "Abend bei Rozumowsky" 1947, стр. 46
19. Ю. Косач, "Ukrainische Literatur der Gegenwart" 1947
20. Ю. Косач, "Дійство про Юрія Переможця" 1947, стр. 46
21. Т. Осьмачка, "Поет", поема 1947, стр. 154
22. Ю. Тарнович, "За родиме право" 1948, стр. 102
23. Ю. Тарнович, "Хочу бути здоровий" 1947, стр. 48
24. Статут Марійської Дружини 1947, стр. 24
25. Статут Українських Комбатантів, 1948, стр. 20
26. В. Гжицький, "Чорне озеро", повість, I-ша частина 1948, стр. 120
27. В. Гжицький, "Чорне озеро", II-га частина 1948, стр. 128
28. А. Чайківський, "На уходах", повість, I-ша частина 1947, стр. 104
29. А. Чайківський, "На уходах" повість, II-га частина 1947, стр. 124
30. В. Стефаник - Твори, за ред. Ю. Гаморака 1948, стр. 348
31. Ю. Косач, "День гніву", частина перша 1948, стр. 156
32. Ю. Косач, "День гніву", частина друга 1948, стр. 264
33. Д. Корбутяк, "Граматика англійської мови" стр. 198
34. М. Лебедь, "УПА - Українська Повстанська Армія",
її генеза, ріст і дії, накладом УГВР 1947, стр. 130
35. Проект — організація і праця штабів військового
центру при ЗП УГВР 1947, стр. 182
36. П. Новина, "Вовки", фрагмент хроніки одного Відділу
УПА "Вовки", передрук крайового підпільного
видання, журнальні видання стр. 64
37. "Хорс", журнал красеного письменства та мистецтва,
ред. Ігор Костецький 1947, стр. 192
38. Літературно-Науковий Вісник, Річник XXXII,
ред. В. Шульга стр. 160
39. Літературно-Науковий Вісник XXXIII, ред. В. Шульга стр. 160
40. "До зброї", журнальне видання ЗЧ ОУН стр. 160
41. "На сторожі", журнал, 2 числа, передрук крайового
підпільного видання

Все це разом становило понад чотири тисячі сторінок друку.

Висота накладу книжок була десь між п'ятьма а вісьма тисячами примірників. Збут книжки був задовільний, від шість місяців до одного року. Висота накладів була приблизно на рівні передвоєнних накладів на західноукраїнських землях, але збут книжки був кращий, як у краю. Це можна пояснити тим, що в людей в таборах було багато вільного часу, і вони використовували його на читання літератури. Друга причина — це низька ціна книжки, що була в межах від 5 до 8 німецьких марок. Коли пригадаємо собі, що ціна американської цигарки на чорному ринку була 5 нім. марок, то ціна книжки була дуже низька й тому

багатьом дуже приступна. Великий вплив на збільшення збуту книжки мав кольпортаж. Видавництво мало добре налагоджену справу кольпортажу. На терені оселі воно мало два власні кіоски і в них продавалися книжки, газети та шкільне приладдя. Майже в кожному більшому скупченні українців видавництво мало своїх кольпортерів, при допомозі яких поширювало не лиш свої видання, але також і видання інших видавництв, які видавнича спілка "Українське Слово" перебирала в цілості, себто цілий наклад, або частину накладу, до кольпортажу.

Ми подали ті важливі фактори, що сприяли розвиткові і ростові видавничої діяльності на терені Німеччини після закінчення війни. Але були також некорисні умови для праці видавництв, як брак українських черенок для ручного складу, брак українських матриць до лінотипів, а найбільшою проблемою було роздобуття паперу. Офіційного приділу паперу ми не діставали. Треба було роздобути його на "чорному ринку". Дуже помічними в цій акції були американські цигарки, кава, цукор й інші речі з американських приділів, а їх теж треба було купувати на "чорному ринку". Але книжкового паперу не можна було дістати навіть при допомозі згаданих товарів. Тому книжки друкувались на газетному папері. Також було тяжко отримати дозвіл від американської окупаційної влади на друк книжок. Американська влада давала дуже рідко, по довгих стараннях, дозволи на шкільні підручники чи книжки релігійного змісту. Тому на один якийсь дозвіл друковано кілька (п'ять-шість, а навіть більше) книжок. Треба, однак, ствердити, що американські чинники ставилися до справи видання книжок дуже поблажливо і з цієї причини видавництво не мало ніколи ніяких неприємностей. Крім книжок і журналів, у друкарні друковано афіші, програмки, різні оголошення чи повідомлення. У таборі було п'ять мистецьких ансамблів. Всі вони друкували в друкарні видавництва свої програмки і афіші не лише для своїх виступів в таборі Ганггоферзідлунг, але також і для своїх виступів у інших таборах українських переселенців.

У Видавничій спілці "Українське Слово" працювало 11 осіб, а саме: чотири ручні складачі, один складач на лінотипі, один метрампажист, один в експедиції, один книговод і три члени управи. Друкарня видавництва містилася в німецькій друкарні, з власниками якої видавництво мало відповідну умову.

Крім Видавничої спілки "Українське Слово", були діяльними на оселі ще інші, як вже згадано було вище. Ширшу видавничу діяльність розгорнув — видання і перевидання — Український Технічно-Господарський Інститут УТГІ. Для прискорення видавничої праці переведено децентралізацію роботи, відкриваючи так звані "Поліграфічні бази" в різних таборах, де можна було використати місцеві технічні засоби. Такі бази відкрито в Мюнхені, Авгсбургу, Франкфурті, Г'ослярі, Байройті. Завдяки цій новій видавничій системі до 1947 р. видано 17 підручників, а разом, від осені 1945 до осені 1950 видано чи перевидано 42 підручники. Крім підручників, Науково-дослідний сектор УТГІ зібрав і зредагував оригінальні лекторські праці. Частину зібраних праць видано друком під назвою Наукові Записки УТГІ, випуск I(IV), Регенсбург 1948, а решту, коли не стало грошей, вміщувало в циклостилевому виданні Науковий Бюлетень УТГІ. (Український Технічно-Господарський Інститут, Том II).

Книжкове товариство „Універсальна Бібліотека", власник М. Самусь і інші члени-акціонери видали такі твори: "Кобзар" Т. Шевченка в 3-ьох частинах

формату 4 x 5.5 інчів, 8 оповідань А. Кашенка, "Козацька помста" А. Чайківського, "Микола Джеря" І. Нечуй-Левицького, "Україна", поезії, 20 стор., С. Черкасенка, "Вишневі усмішки", Остапа Вишні, 20 стор., "Я", М. Хвильового, "Шукачі блакитних перлів" і "Мандрівка в безвість", В. Гай, "Заколот атомів", Е. Ефер, "Навздогін за ворогом" К. Яворського та В. Росовича. Останні чотири книжки - невеличкі, кількадесятсторінкові повісті. Теж видано архієпископа І. Теодоровича "Благодатність єрархії УАПЦ", О. Мардена "Воля і успіх", Д. Чуба "Шевченко в житті", О. Панченка "Техніка рибальства", Е. Жарського "Рибництво".

Видавництво М. Борецького видало: Англійсько-український і Українсько-англійський словники В. Захаркова, повість "Без ґрунту" В. Домонтовича, збірку оповідань "Талісман" Ю. Косача, Самовчитель еспанської мови П. Меденка, роман "Ост" У. Самчука, повість "Крутіж" Б. Лепкого.

Кооператива "Українське Мистецтво" видала в 1946 р.: С. Руданського "Співомовки", Т. Шевченка "Кобзар", Л. Українки "Поезії", Марка Вовчка "Маруся", Л. Глібова "Байки", І. Франка "Лис Микита". Після 1946 р. "Українське Мистецтво" більше займається кольпортажем-перепродуванням книжок інших видавництв у своїй крамниці і кіоску.

Цей гарний розвиток видавничої діяльності припинюється з масовим виїздом таборян на нові поселення за океаном, а в більшій мірі некорисним матеріальним станом української еміграції як наслідок німецької грошової реформи.

Діяльність Видавничої спілки "Українське Слово" закінчилася формально і фактично з датою ліквідації табору в Регенсбурзі і з переселенням решти таборян до табору в Новому Ульмі.

В дні проголошення грошової реформи управа видавництва мала невеличку готівку в здевальвованих німецьких марках. Але мала теж поважні зобов'язання супроти німецької друкарні. Це могло створити трудну грошову ситуацію, якщо б управа німецької друкарні зажадала сплату довгу в новій валюті. Однак управа німецької друкарні виказала багато доброї волі і розуміння витвореної ситуації і погодилася на сплату довгу старими марками, антидатуючи день сплати.

Видавництво мало досить великий запас книжок власних і інших видань. З оголошенням про ліквідацію табору, управа видавництва в порозумінні з тими членами Ради, які ще не виїхали з табору, постановила розділити весь запас книжок по рівній частині поміж молодіжними організаціями: СУМ і Пласт. Для СУМ перебрав ці книжки, за письмовим потвердженням, інж. Богдан Підгайний, а для Пласту поет Богдан Кравців.

Так закінчилася видавнича діяльність Видавничої спілки "Українське Слово", що в тих невідрадних часах й умовинах виконувала корисну роботу для української громади не лиш на оселі Гангофер, але громади в цілому.

Автор цих рядків свідомий того, що в цій статті можуть бути деякі недокладності, помилки, чи недотягнення; вони могли заіснувати не зі злої волі чи занедбання автора, але тому, що цілу статтю, за малими виїмками, писано з пам'яті, не маючи джерельних матеріалів. Писано про дії, які мали місце понад 35 років тому. Пам'ять автора могла в деяких справах не дописати, а тому можуть бути, вже згадані автором, помилки чи неточності. З тих міркувань проситься шановних читачів бути виrozumілими і вибачливими для автора.

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
На правах рукопису

Курс ч. 46

Проф. Степан Сірополюк

ОСНОВИ ЖУРНАЛІЗМУ

(Частина друга)

Курс лекцій

УТГІ

1946
Регенсбург

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
На правах рукопису

Курс ч. 22

Лука Бич
Професор Української Господарської Академії
та Українського Технічно-Господарського Інституту

Господарство Місцевої Самоуправи

Курс лекцій

УТГІ

1947
Регенсбург-Берхтесгаден

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
На правах рукопису

Курс ч. 12

Андрій Яворів
Професор Української Господарської Академії
та Українського Технічно-Господарського Інституту

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

(КУРС ЛЕКЦІЙ)

УТГІ

1947
Регенсбург-Берхтесгаден

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
На правах рукопису

Курс ч. 1

М. М. Добрянський
Професор Української Господарської Академії
та Українського Технічно-Господарського Інституту

ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ

(Курс лекцій)

УТГІ

1946
Регенсбург

Док. др. Степан Ган

КРИМІНАЛІСТИКА

Накладом Михайла Вороб'яного
РЕГЕНСБУРГ 1948

ЗЛАДІВ
ЯРОСЛАВ БУЛКА
ПРИ ПОМОЦІ
Є. ДУБИКА

ДРУГЕ ПОШИРЕНЕ ВИДАННЯ
ІЗ ДОПОВНЕННЯМИ

ТЕОДОРА БАБЮКА
АВСОЛЬВЕНТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ
у Відні

Видано за авторства
Українського Ремісничого Цеху
в Регенсбурзі

На правах рукопису

Курс ч. 44

О. І. Бочковський
Доцент Української Господарської Академії

Структура часопису (нарис архітектури часопису)

Курс лекцій

УТГІ

1947
Регенсбург-Берхтесгаден

ЮЛІАН БЕСКИД

Теофанова дочка

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

РЕГЕНСБУРГ

1946

ІВАНКА ДЕНДО-МЕЛІВКА

ПІДРУЧНИК КРОЮ І ШИТТЯ

З РИСУНКАМИ І ТАБЕЛЯМИ

Заложеном Об'єднання Українських Жінок на Еміграції

РЕГЕНСБУРГ

1948

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА «УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВО»

СЕРІЯ «УКРАЇНЬСЬКА КЛАСИКА»

БОГДАН ЛЕПКИЙ

ЕРУТІЖ

ІСТОРИЧНІ МАЛЮНКИ З ЧАСІВ ГЕТЬМАНА
ІВАНА ВИГОВСЬКОГО

ЮЛІАН БЕСКИД

ЛЮДИ БЕЗ ПРИЗВИЩ

ІВАН ФРАНКО

ЛИС МИКИТА

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

Регенсбург

1946

РЕГЕНСБУРГ

ВИДАВНИЦТВО: «УКРАЇНЬСЬКЕ СЛОВО»

1947

РЕГЕНСБУРГ

ВИДАВНИЦТВО: «УКРАЇНЬСЬКЕ СЛОВО»

1946

Н. БУРИК

ГУСЕНЯ

КАЗОЧКА-ЖАРТ

Музика Василя Витвицького

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

ВИДАВНИЦТВО «НАШИМ ДІТЯМ» — ОПДІ
Накладом Видав. С-ки «Українське Слово»,
Регенсбург 1946

ІВАН ФРАНКО

ЗАХАР БЕРКУТ

ІСТОРИЧНА ПОВІСТЬ

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

Регенсбург

1946

Видавництво: «Українське Слово»

ГРИЦЬ БОЖОК

УКРАЇНЦІ В ЄГИПТІ

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

РЕГЕНСБУРГ

ВИДАВНИЦТВО: «УКРАЇНЬСЬКЕ СЛОВО»

1946

Проф. Уліа. В. ЧУДИНІВ - БОГУН

ОСНОВИ ТРИГОНОМЕТРІЇ

III « ВИДАВАННЯ ПЕРЕРОБЛЕНЕ

1946

Українська Студентська Громада в Регенсбурзі

Інок. М. ДОМЕРОВСЬКИЙ

ПІДРУЧНИК ШОФЕРА

РЕГЕНСБУРГ

ЛЮРДСЬКИЙ ПРОВІДНИК

1949 р.

НАКЛАДОМ ХРИСТИАНСЬКОЇ СУСПІЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІІС
«РУХ УКРАЇНЦІВ ХРИСТИЯН» В РЕГЕНСБУРГІ

УЛАС САМЧУК

OST

РОМАН
У 3 ТОМАХ

ВИДАННЯ МИХАЙЛА БОРЕЦЬКОГО
РЕГЕНСБУРГ 1948

КУЛЬТУРНО - МИСТЕЦЬКИЙ КАЛЕНДАР АЛЬМАНАХ на 1947 рік

РЕГЕНСБУРГ 1947
НАКЛАДОМ ВИД. С-КИ «УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО»

Jurij Kossatsch

UKRAINISCHE LITERATUR DER GEGENWART

REGENSBURG 1947

VERLAG „UKRAINISCHE KULTUR“

В. ДОМОНТОВИЧ

БЕЗ ГРУНТУ ПОВІСТЬ

ВИДАННЯ МИХАЙЛА БОРЕЦЬКОГО
РЕГЕНСБУРГ 1948

EAGHOR KOSTETZKY

Sechs Leuchter und der siebente - der Mond

REGENSBURG 1947

Jurij Kossatsch

ABEND BEI ROSUMOVSKY

Novelle

Verlag „Ukrainisches Wort“

Regensburg 1946

ПЕТРО БАЛЕЙ

ШАН

ЗБІРКА

НАКЛАДОМ ВИД. С-КИ «УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО»

РЕГЕНСБУРГ 1948

Наукові записки Української Вільної Академії Наук
Ukrainian Free Academy of Science
Series: Mathematics
I. Scientific papers
Publication No. 1

Solution of the Euler's Problem

by

Volodymyr Chudyniv-Bohun
(Chief's member of the Ukrainian Free Academy of Science)

REGENSBURG
1947

ПРОФ. ДР. М. ЄФРЕМОВ
Prof. Dr. N. Efremov

Закон гетероморфії атомів The Principle of the Atom's Heteromorphy (or Transformation)

Перша частина

РЕГЕНСБУРГ 1945

ТАБОРОВІ ПОШТОВІ МАРКИ

Вже в давнині між культурними, на той час, державами Асирією, Вавилоном, Грецією чи Римом існувала густа мережа дипломатичних та торговельних поштових зв'язків. Але вони не нагадують нічим нинішній поштовий загально-прийнятий зв'язок. У давнину, чи навіть у середовіччі, відбувалися ці зв'язки за допомогою піших чи кінних післанців - кур'єрів. Користувалися ними володарі держав, міста та торговельні об'єднання. Але життєва konieczність держав, щоденні потреби їх громадян вимагають досконалішого влаштування зв'язків. Врешті винайдення друку, розвиток знання писання і читання впливає у великій мірі на поштові зв'язки між щораз ширшими колами людей. Постають постійні кур'єрські сполучення, фінансовані державами, містами чи великими торговельними спілками, що за відповідними оплатами, кур'єрами, а згодом амбулянсами перевозять різні письма й посилки дедалі частіше приватних людей. На дальший розвиток поштових зв'язків впливають три основні мотиви: 1. потреба контролю державними чинниками різних пересилок міжнародної кореспонденції; 2. бажання забезпечити своїх громадян достатньою поштовою службою; 3. здобуття нового джерела державних прибутків. В окремих державах організують поштові уряди, завданням яких є керувати тими справами. Рівночасно починають творитися поштові станиці, вони за відповідною оплатою приймають різні посилки, а для посвідчення витискають на них печатки. В XVI столітті, 1563 р., в Парижі міська поштова станиця впроваджує паперові бандеролі, що їх наклеювали на посилках в доказ отримання поштової оплати. Заведено там також поштові скриньки, що в них вкладали листи з наклеєними бандеролями. В Сардинії 1818 р. видано коверти з надрукованими штемплями з вартістю оплати і з рисунком кур'єра з трубкою. Ці бандеролі і коверти треба вважати щораз дальшими етапами на шляху розвитку поштової служби, назустріч здійсненню видання поштової марки. І, врешті, вона появляється. Її ідею піддав шотландський друкар Джеймс Чалмерс, який в 1834 р. передав поштовому лондонському урядові проєкт поштової марки, залучуючи два її зразки. Перша поштова марка видана в Лондоні 1840 р. В скорому часі появляються марки в Швейцарії, на американському континенті в Бразилії, та за ними і в інших країнах світу.

В Україні вже у київській державі інформаційний зв'язок здійснювався за допомогою спеціальних посланців. Деяку роллю в утримуванні зв'язку з чужими державами відіграли купці - "гості".

В 13-му ст. на центральних і східних землях України поштовий зв'язок для пересилання наказів і повідомлень був організований за татарськими зразками і здійснювався за допомогою стоянок з кінями і візниками. В 15-16 ст. використовувались "путні" бояри як кур'єри між адміністраціями замків і їм підлеглими дворами. В другій половині 16-го ст. Краків був сполучений поштовим трактом зі Львовом і Луцьким. Першу постійну пошту у Львові зорганізував італієць Р. Бандініеллі в 1629 р. Вона відбувалась між Львовом і більшими містами Польщі.

У козацькій державі Богдана Хмельницького існувала пошта для військових потреб. Її виконували козаки-підпомічники при генеральній і полкових канцеляріях з використанням утримуваних на поготові підвод і кур'єрів. За гетьманування Дам'яна Многогрішного рішенням Глухівської ради в 1669 р. встановлено постійний поштовий зв'язок між Києвом, Ніженом, Батурином і Москвою. Коли ж Москва поставила свої залоги в містах України, запровадила в 1674 р. свій поштовий зв'язок, витрати якого покривали по половині дані українські міста і московська скарбниця. Внутрішня пошта, введена Петербурзьким Сенатом в 1736 р., почала діяти в Україні щойно з 1760 р. Вона була під виключним наглядом російського уряду. Перші поштові марки випущено російським урядом в 1857 р.

В Австрії перші поштові марки появились в 1850 р. Поділена між двома займанцями, Україна своєї марки не мала. На східних її землях діяли російські марки, а на західних - австрійські.

В перших роках нашого століття були заходи видати пропам'ятні поштові марки. Вони не мали права обігу, видали їх різні українські інституції і партії. Одною з перших була серія поштових марок т.зв. Хлопського фонду, що її видала українська радикальна партія в перших роках століття. З початком Першої світової війни Головна Українська Рада видала у Відні поштові марки, на одній з них портрет Т. Шевченка, а на другій його могила. Одні і другі - це добродійні видання і мають передусім пам'яткове значення. В часі Першої світової війни Легіон УСС видав велику серію пам'яткових поштових марок; на них зображені сцени стрілецького побуту. Вони сповнили велику пропагандивну місію, з'ясовуючи перед світом ідею визвольної боротьби українського народу.

Перші українські державні марки, за проєктом Нарбута і Андрія Середи, появились в Києві в липні 1918 р. за гетьмана Павла Скоропадського. Їх серія складалася з п'яти купюр з рисунком державного тризуба і народніх типів. Наклад невеликий, тож Міністерство Пошти України, маючи великий запас російських поштових марок, веліло, на основі закону гетьманської держави з 20 липня 1918 р. , передрукувати їх державним гербом та випустити в обіг. Цю "українізацію" російських марок переводили поштові округи: Київська, Полтавська, Харківська, Катеринославська, Одеська і Подільська, а також і різні поштові станиці, що одержали уповноваження для цієї справи, з уваги на неможливість дістати постачання поштових марок з округ.

У травні 1919 р. Поштове Управління Української Народньої Республіки випустило в обіг як продовження першої обігової серії поштову марку, приготовлену ще Гетьманським Урядом України, за проєктом Обозненка, з написом "Українська Держава" і з рисунком тризуба. В грудні 1919 р. появляється серія поштових марок, замовлена Урядом УНР у військовому географічному інституті в Відні, складена з 14 купюр. Їх тематика: державний тризуб, будинок Центральної Ради, історичні українські постаті, краєвиди та побутові сцени. Але їх уже не введено в обіг з уваги на большевицьку окупацію України і виїзд Уряду УНР на чужину.

В Західній Українській Народній Республіці державні марки появились вже 12 листопада 1918 р. Це т.зв. львівське видання, що складалося з 4-ох купюр. Це австрійські поштові марки з надруком у восьмикутному обрамуванні

галицького лева і з написом "Українська Народна Республіка". В дальшому появились ще два подібні випуски: т.зв. коломийське видання, 12 грудня 1918 р., і 18 березня 1919 р. т.зв. станиславівське видання. Поруч з ними появляються спеціально виготовлені марки без рисунку для порученого листування. Замовлена в 1919 р. в віденській державній друкарні серія нових поштових марок ЗУНР, що складалася з 19-ти купюр, наспіла для продажу кілька днів до евакуації Уряду ЗУНР перед наступом польських військ.

В Карпатській Україні, 15 березня 1939 р., в дні відкриття Карпато-Українського Союму в Хусті, вийшла перша й одинока державна марка, бо вже 16 березня, вдерлося в Хуст, за дозволом „всесильного” Гітлера, мадярське військо, з метою окупації Карпатської України.

В період між двома світовими війнами Уряд УНР на еміграції випускає серії пам'яткових поштових марок. І так в 1923 р., з уваги на можливість збройного перевороту в Україні, випущено три провізорії на невикористаному випуску з 1919 р. з надруком нової вартости та з літерами УПП Українська Полева Пошта. Трохи пізніше випущено три пам'яткові серії: в 1935 р. серію із 3-ох купюр у 10-ті роковини трагічної смерті С. Петлюри, в 1938 р. 2 марки в 950 річницю хрищення України і, в 1939 р. для відзначення 60-ліття голови Уряду УНР на еміграції, Андрія Лівичького.

В часі Другої світової війни випуск службової серії поштових марок Українським Допомоговим Комітетом у Холмі для внутрішнього вжитку та дві марки української дивізії "Галичина", виконані за проектом С. Гординського, не дістали дебіту від німецької влади.

У 1945 році закінчилася Друга світова війна. Маса емігрантів, утікачів або вивезених німцями на роботи, опинились в таборах ДіПі. Наділені деякими автономними і екстериторіяльними управліннями, ці табори становлять окремі громади, що ними керують обрані таборові Ради і управи. Вони розбудовують господарче, культурне та наукове життя. Між іншими інституціями публічного характеру організуються таборові поштові станиці для внутрішньої обслуги таборів і для зв'язку з зовнішнім світом. Таборова поштова станиця доручує щоденну пошту, приймає рекомендовані листи, телеграми, пачки, грошові перекази і кожного дня відставляє їх до німецького поштового уряду. За ці послуги побирає встановлену поштову оплату в формі, спеціально для того виданих, таборових марок. Це цікавий рід льокальних поштових марок. Такі льокальні поштові марки появлялись вже раніше. От, хоч би в 1918 р. в Україні поштові станиці видавали марки в випадку неможливого їх сполучення з поштовими окружними урядами. Такі марки випускались в 1945-46 роках у совєтській зоні Німеччини, аж поки не випущено Головним Поштовим Урядом обов'язуючі марки в усіх зонах Німеччини. Це діялось для угодження поштової клієнтелі, яка мусіла б усі посилки оплачувати готівкою. Але серед льокальних випусків поштових марок різних країн не знаходимо такого типу льокального випуску, що ним є випуски цілого ряду таборів ДіПі в Німеччині. Вони, хоч випущені на території Німеччини, являють собою марки даного народу і це документує факт небувалої в новій історії людства мандрівки народів, зумовленої страхіттями останньої війни.

Вже в 1945 році почали появлятися на терені окупаційних зон Німеччини в деяких таборах таборові поштові марки.

І так, наприклад в 1945 р. випустили польські таборові марки: 1. Табір у Дахав-Аллях, 2. Табір у Фрайман біля Мюнхену, 3. Табір у Любек. У 1946 р. табір у Етлінген.

Балтійці випустили в 1947 р. спільну балтійську марку в Шонгав, Баварія, серію литовських марок у таборі в Авгсбургу, та серію балтійських поштових марок Естонія і Латвія у таборі в Ганав.

З українських таборів для переміщених осіб оселя Ганггофер в Регенсбурзі була першою, що випустила поштові марки. Вони своєю тематикою та мистецьким виконанням перевищують згадані вже таборові поштові марки. Згідно з постановою управи оселі від 3-го квітня 1947 р. про встановлення поштової тарифи для внутрішнього і зовнішнього поштового листування випущено в червні 1947 р. обігову серію поштових марок, складену з восьми купюр. Проекти виконали мистці-малючі Антін Малюца і Мирон Білінський, а саме: проєкт п'ятих менших виконав А. Малюца, а трьох більших М. Білінський. Серія складалася з таких купюр:

Червона, вартости	5 пфен.	— загальний вид оселі
Синя, вартости	10 пфен.	— регенсбурзький костьол
Бронзова, вартости	20 пфен.	— регенсбурзький костьол
Зелена, вартости	30 пфен.	— загальний вид оселі
Темночервона, вартости	50 пфен.	— гльобус з написом "УНРРА 1940" і з прапорами УНРРА.

Три більші марки нав'язують до історичної тематики:

Зелена, вартости	1 марки	— портрет Т. Шевченка
Фіолетночервона, вартости	2 марок	— портрет митр. А. Шептицького
Бронзовосиня, вартости	3 марок	— український тризуб.

Перша обігова серія поштових марок, складена з 8 купюр, випущена в червні 1947 р.

На всіх марках напис "Таборова Пошта" і англійською мовою "Кемп Пост Регенсбург". Видані на гарному гумованому папері, зубковані, внесли великий вклад в українську еміграційну філіателію та виконали широке, пропагандивне, культурне і добродійне завдання. Вживані як оплати за обслуговування таборової поштової станиці, наклеювані побіч і нарівні з німецькою маркою. Друковані в одній з друкарень у Регенсбурзі. Наклад 5075 зубкованих і 125 незубкованих повних серій. Маючи на увазі факт, що майже повністю був вичерпаний перший випуск, в жовтні 1947 для заспокоєння потреб мешканців оселі, випущено нову - другу серію поштових марок, т. зв. добродійних, з додатковою доплатою на фонд таборової суспільної опіки. Серія складалася з 10 купюр, проєкту мистця-маляра С. Гординського, з рисунком зразків української народної ноші в різних областях України. Чудові рисунки, мистецьке виконання надають цілій серії справді мистецького вигляду й вартості. Друковані на гумованому папері, зубковані 11 і ½, кожна вартість іншого кольору, деякі вартості двох різних кольорів. Друковані звичайною друкарською книжковою технікою в друкарні фірми Грегориус Ферляг унд Графішер Гросбетріб, форм Ф. Пустет, в Регенсбурзі. Серія складалася з таких купюр:

Живозелена, вартости	5 + 5 пфен. —	пара буковинців на тлі церкви
Смарагдова, вартости	5 + 5 пфен. —	пара буковинців на тлі церкви
Бронзовофіолетна, вартости	10 + 10 пфен. —	пара бойків
Чорнофіолетна, вартости	10 + 10 пфен. —	пара бойків
Яснофіолетна, вартости	15 + 15 пфен. —	пара лемків
Темнокобальтова, вартости	20 + 20 пфен. —	жінка з Полісся і молодий поліщук на човні
Кармінова, вартости	30 + 20 пфен. —	пара подолян на тлі краєвиду з церквою
Оливкова, вартости	40 + 30 пфен. —	полтавська дівчина в танці і хлопець грає на бандурі
Вишнева, вартости	50 + 50 пфен. —	гуцули на тлі гір і гуцульської церкви
Сепія, вартости	1 марка + 50 пфен. —	на тлі низовинного краєвиду кубанські козаки на конях.

Дві останні марки більшого поперечного формату. Наклад: 480 аркушів кожної вартости, по 25 марок в кожному аркуші. Випущені в обіг таборової пошти 16 жовтня 1947 р.

Крім згаданих вище поштових марок, табір випустив серію пропам'ятних марок, складену з п'яти купюр, що зображують український державний герб у декоративному обрамованні на мотивах стилізованої калини. Для її надрукування вжито клішу з першої раніше видрукованої т.зв. обігової серії, проєкту мистця М. Білінського з додатком історичних дат визвольних змагань українського народу, а саме:

1. з нагоди 30-річчя проголошення Самостійної Української Народної Республіки, з датою 21. I. 1918 р.

2. з нагоди 29-их роковин Листопадового Зриву, з датою 1. XI. 1918 р.,
3. у 29-річчя проклямації Соборности Українських Земель
4. у 9-річчя проголошення Незалежності Карпатської України, з датою 15. III. 1939 р.
5. для відзначення Відновлення Української Державности, з датою 30. VI. 1941 р.

Добродійна серія поштових марок в Регенсбурзі
випущена управою оселі в жовтні 1947

Зразок марки серії пропам'ятних поштових марок
з історичними датами з визвольних змагань

Як завершення цієї серії, випущено цікавий з філіателістичного погляду блок-стяжку, що складається з п'яти згаданих уже саме пропам'ятних марок з історичними датами, але в інших кольорах і сполучених разом у формі стяжки. Блок-стяжка, друкована в семи кольорах, був вершком того, що можна було зробити в тому часі в німецьких можливостях книжкового друку.

Після грошової реформи в Німеччині, управа табору на оселі Ганг-гоферзідлунг в Регенсбурзі вважала конечним достосувати обов'язуючу поштову тарифу до нових умовин і встановити нову ціну для наявних ще запасів таборових поштових марок. Зміну ціни переведено у формі надруків нової вартости на всіх десяти купюрах другого "добродійного" випуску, що його тематикою була народна ноша, а колишню вартість передруковано двома поземими рисками різної величини. Так, силою умовин, появилася нова серія поштових марок, що стала цікавим документом переживаних подій мешканцями табору.

Передруковано тоді також і купюри третього випуску з історичними датами в той спосіб, що попередню вартість, яка була видрукована на обидвох долішніх

ріжках марки, передруковано зіркою, а між ними вміщено нову вартість.

І врешті український табір у Регенсбурзі випустив останню серію поштових марок, вже також після грошової реформи, в пам'ять 100-ліття "Весни Народів". Рисуноквою тематикою послужили головні моменти в житті українського народу в Галичині, пов'язані з 1848 р.: поява першої української газети "Зоря Галицька", "Національна Гвардія" - перша українська організація військового характеру, "Знесення кріпацтва" і "Головна Руска Рада" у Львові. З цієї нагоди випущено серію, складену з чотирьох купюр.

Українська народня школа на оселі Ганггофер випустила також бльок поштової марки з портретом Т. Шевченка в молодому віці, з відкритою головою.

У 25-ліття свого існування 1922-1947 Український Технічно-Господарський Інститут випустив пам'ятковий бльок.

Всі ці поштові марки, згадані вище, не мають офіційного характеру і їх треба вважати тільки приватними виданнями. Вони не реєстровані в міжнародніх каталогах поштових марок. А все ж таки, їх збирають ті, які цікавляться приватними виданнями марок. Вони відіграли визначну ролю в житті української еміграційної громади як форма оплати, допомагали організувати поштову обслугу в таборі й на-зовні, своїм вкладом підсилювали допомогивий фонд потребуючим мешканцям оселі, а своїм мистецьким оформленням вони провели культурну і пропагандивну роботу серед чужинецького оточення.

Омелян Кушнір

МЕДИЧНО-САНІТАРНА СЛУЖБА

Внезабарі після заіснування в Регенсбурзі Українського Обласного Допомогового Комітету починаються заходи організувати медично-санітарну службу на цьому терені. З ініціативи декількох лікарів, які жили в тому часі в Регенсбурзі, скликано 4 липня 1945 збори медичного персоналу. Метою зборів було зорганізувати медичну секцію при Українському Обласному Допомоговому Комітеті, яка зайнялась би справою захисту професійних інтересів медичного персоналу та організуванням медичної допомоги серед українських емігрантів в Регенсбурзі. До управи секції увійшли: д-р Олександр Плітас — голова, д-р Юрій Гвоздецький, д-р Микола Дуб і абсолювент медицини Іван Іванців — члени.

Згідно із звітом управи секції, який переслано до управи Українського Обласного Допомогового Комітету з датою 28 липня 1945 р., урухомлено у звітному часі амбулаторію, при чому отримано від Військового управління дозвіл декільком лікарям працювати в амбулаторії, але лікувати тільки українське населення в Регенсбурзі; переведено реєстрацію українського медичного персоналу і зареєстровано: 3 фахові лікарі, 8 лікарів загальної практики, 1 абсолювент медицини, 8 студентів медицини, 2 медсестри, 1 ветеринарний лікар, 3 магістри фармації; зроблено заходи для влаштування на працю медичного персоналу через Військове управління; переведено санітарно-медичний огляд в таборі на Райхсштрассе і в їдальні при Українському Обласному Допомоговому Комітеті; пороблено старання про допомогу ліками і перев'язочними засобами від американського військового управління. А даліше заплановано: 1. Відчинення зубної амбулаторії. 2. Організувати зв'язок з більшими осередками українських емігрантів. 3. Прийняти активну участь в разі потреби в організуванні Українського Червоного Хреста. 4. Покращати відживлювання осіб з лікарської точки зору. Звіт підписав голова медичної секції д-р Олександр Плітас.

Коли пізно восени 1945 р. УНРРА відкрила табір ДіПі в оселі Ганггофер в Регенсбурзі, вона перебрала медично-санітарну опіку над мешканцями табору. В оселі організується лічниця, в якій отримали працю всі місцеві українські лікарі. Медична секція при УОДК перестає існувати, а згодом на її місце із зміненими завданнями організується Українське Лікарське Товариство. В таборі від початку його існування мають чисельну перевагу українці, а в жовтні 1946 р. УНРРА перемінює цей табір з національно-мішаного в український табір з дуже малим відсотком інших національностей — росіян, поляків і балтійців, при чому передає в руки української управи самоврядування табору. Тож лічниця оселі, якою керують і в якій працюють майже самі лікарі українці (двоє росіян), в якій вся обслуга і адміністрація господарської частини українська, стає теж українською лічницею. Директор лічниці д-р Осип Любчак, головний лікар д-р Лев

Стаховський, санітарний шеф д-р Олександр Плітас. Лічницю приміщено в будинку колишньої німецької школи, віддано їй до вжитку цілий поверх, вона має 62 ліжка. Приймали до лічниці хворих, які потребували першої лікарської помочі, шпитального лікування і опіки та менших хірургічних заходів. В лічниці працює цілий гурт лікарів. Лікарі спеціалісти: д-р Лев Стаховський — недуги вуха, горла і носа, д-р Михайло Завальняк — недуги легенів, д-р Іван Жовнірович і теж одна росіянка (прізвища її не пригадую) — дитячі недуги, д-р Микола Хиляк — гінеколог. Лікарі з загальною практикою: д-р Костянтин Бризгун, д-р Ярослав Буката, д-р Юрій Городиловський, д-р Микола Дуб, д-р Олександр Плітас (теж внутр. недуги), д-р О. Любчак, д-р Лев Мурський, д-р Микола Равич (помер в Регенсбурзі в 1949 р.), д-р О. Синенький, д-р Солтикевич, д-р Харлампов (росіянин), д-р Флюнт, д-р Чепак. Сподіюсь, що працювало більше лікарів, на жаль, їх імена призабулись. Був при лічниці окремий відділ — зубна клініка, її завідувачем була д-р Зоя Плітас, крім неї працювали в клініці д-р Тетяна Приходько, д-р Іван Кизик, д-р Недільський (помер в Регенсбурзі в 1947 або 1948 р.). Головна медсестра лічниці — п-і Омелюсік, приблизно 15 медсестер. Старанням СХС станиці в оселі з допомогою лічниці відбувся курс для медсестер. Управа курсу д-р О. Любчак і д-р О. Плітас. Навчання провадилось в українській мові. Курс тривав 8 місяців. Переведено кінцеві іспити, в склад іспитової комісії входили: д-р Віктор Андрієвський, д-р Іван Жовнірович і д-р Флюнт. Курси закінчили 33 курсантки. Після закінчення курсів відбулось окреме прийняття, на якому роздано дипломи.

Д-р О. Любчак вітає учасницю медсестерського курсу з дипломом успішного закінчення курсу

Господарчою частиною завідувала адміністрація лічниці, якої начальники часто змінювались. Адміністрація вела кухню, дбала про харч для хворих, про шпитальне білля і взагалі про лад і порядок в лічниці. Духовну опіку організували священники обох наших церков.

При лічниці працювала аптека, завідував нею мгр. фармації А. Якубовський, інші працівники — мгр-и фармації: Васюк, п-і Городиловська, п-і Моралевич, д-р Тарас Буката.

Важко хворих і тих, яких занедужання потребували поважніших операцій, пересилано до дистриктової лічниці в місті, за Дунаєм, де головним лікарем був українець, знаменитий хірург, д-р Віктор Андрієвський. З українців лікарів,

які там працювали, пригадую д-ра Юрія Гвоздецького і мабуть там працював, тоді молодий лікар, д-р Тарас Ганушевський. Треба підкреслити великий вклад праці в духовну опіку в тому шпиталі о. Омеляна Шараневича, який влаштував там каплицю для хворих українців, дбав про доставку хворим української преси, zorganizував гарну шпитальну українську бібліотеку.

За старанням Станиці СХС д-р Костянтин Бризгун провадив в місті амбулаторію для українських емігрантів, які жили приватно поза табором. В 1947 р. ІРО перебрало й ту ділянку опіки у свої руки.

Осельну лічницю ліквідовано з хвилиною ліквідації оселі Гангофер як табору ДіПі, коли решту мешканців цього табору перевезено до Нового Ульму.

При цій нагоді дякую п-і д-р Зої Плітас за всі дані потрібні для опрацювання цієї короткої статті.

Д-р Олександр Плітас, санітарний шеф,
у своєму бюро.

У шпитальній аптеці. Сидять зліва:
Н.Н. (працівниця аптеки), д-р Зоя
Плітас. Стоять: мгр Олександр
Якубовський, д-р О. Плітас

Посол А. Глінка відвідує таборовий шпиталь.
З ним говорять д-р Любчак, директор шпиталю
і, в білому, д-р Стаховський, начальний лікар.

ВИШКІЛ І ПРАЦЯ

Табір ДіПі Гангоферзідлунг — оселя в Регенсбурзі була немов би невелика держава, в якій усе суспільне життя було наладане як слід. Наші протектори удосконалювали наше перебування у ньому, а також застановлялися над тим, як допомогти людям пристосуватись до заморської далекої еміграції, щоб на нових місцях поселення ми зразу були корисними одиницями. У зв'язку з цим були зорганізовані для нас курси англійської мови кількох рівнів, курси інших практичних потреб.

І так, започатковано було курси медсестер. Одним з таких курсів був шістьтижневий курс у шпиталі за Дунаєм, де директором шпиталю був д-р Віктор Андрієвський. Іспити були частинно німецькою мовою, тому що були курсантки різних національностей. Тут можна було набути кваліфікації медсестри-помічниці (нірсес ейд). В оселі був восьмимісячний курс, що обіймав знання трирічної медсестерської школи, який після п'ятимісячної практики в шпиталі та амбулаторії кінчався іспитом українською мовою перед Іспитовою комісією Санітарно-Харитативної Служби. Я успішно закінчила обидва згадані курси, що були в той самий період, лиш з тою різницею, що курс за Дунаєм був вдень, а курс в оселі ввечері. На вечірньому курсі в оселі викладали місцеві лікарі, які жили в таборі. Викладалися на ньому такі дисципліни: анатомія, фізіологія, бактеріологія, фармакологія, внутрішні хвороби, інфекційні хвороби, загальна хірургія та перша допомога, гінекологія і положництво, дитячі хвороби і плекання немовлят, шкірні і венеричні хвороби, плекання хворих, гігієна, суспільні недуги. Разом 17 предметів.

Диплом підписали — управа курсів: д-р О. Любчак і д-р О. Плітас. Іспитова комісія: проф. д-р В. Андрієвський, д-р І. Жовнірович, д-р Флюнт. Іспит здали 33 курсантки й місцева таборова преса вітала нас від імени управи філії Об'єднання Українських Жінок (ОУЖ) у Регенсбурзі.

Нові медсестри відбували практику в різних місцях у лікарні й поза нею. Деякий час я заступала (покійну вже) Олю Німелович у дитячому відділі з д-ром І. Жовніровичем у проводі. Опісля я працювала як "літаюча сестра" на оселі. З того часу запам'ятався мені деталь, про який розкажу. Маленьке кількамісячне дитя кількакратно завертали до шпиталю, бо мало сильне розвільнення. Було підозріння, що з приготуванням дитячої їди вдома є якась неправильність. Дискусії з матір'ю дитини були безуспішні. В шпиталі дитину підлікують, а за кілька днів дитя знову хворе. Мені доручено цей процес перебування дитини вдома прослідити. Я посвятила немало часу, щоб це прослідити, незбуджуючи ніякого підозріння у матері. Напевно вам також цікаво дізнатися, що це таке було? Перед кормленням маляти, мати давала дитині в ротик крихту (з пів ложечки) свіжого масла. Робила це, напевно, в добрій вірі, бо ж масло в той повоєнний час було незвичайним здобутком, не всім навіть воно було доступне, а мати, мабуть, думала, що тою крихтою масла прискорить малій дитині ріст і здоров'я.

Наступним етапом моєї праці медсестри був літній відпочинковий табір для дівчат у Мосгам. З рамени ІМКА — ІВКА цей табір для дітей zorganizував і ним опікувався керівник світової ІМКА — ІВКА в Регенсбурзі лотиш Александр Зеленой. Він був прекрасною, добросердечною людиною, опікуном працюючих, люблячим батьком дітей. Якесь відношення до того табору мав також п. Микола Нагірний, але яке, на жаль, я ніяк не можу пригадати — та все ж він декілька разів відвідував наш табір. (*Від редакції:* Проф. Микола Нагірний був головою таборової української ІМКА — ІВКА, яка насправді організувала літні табори для дітей оселі, між ними й в Мосгам).

Відпочинковий табір в Мосгам був розташований у прекрасному, плеканому баварському лісі, що радісним шепотом вітав дітей. Шатра для дітей були колом уставлені на горбочку, на галявині. Осібно були шатра кухні, їдальні, трохи даліше кухонного персоналу. Зовсім на боці, в лісі, були два шатра медичної обслуги — доктора і медсестри. Таборовим лікарем був д-р Константин Бризгун, а медсестрою Іванна Зельська, яка додатково пильнувала у таборі гігієни, що було конечно потрібне для незвичного перебування в лісі багатьох учасників.

Табір існував виключно в час вакацій, тобто в липні і серпні. Що два тижні прислали нам певну кількість дітей шкільного віку з різних ДіПі таборів, що належали до тої самої округи ІРО. Особовий склад персоналу не мінявся. Діти за двотижневий побут у лісі, при легкій виховній програмі й доброму харчуванні, набиралися нової охоти й завзяття до чергових зайнять і навчання, що чекало на них у шкільному році. Коменданткою табору була молода енергійна дівчина — Олена Бучацька. Головною виховницею цілого штабу співробітниць була Леся Бризгун. Осібно таборове звено (незвичайно потрібне) становила кухарка з її співробітниками, до яких включався постачальник товарів, відомий під кличкою "сапляй".

Добре запам'ятовся мені спомин з того часу, як дівтора проводила вечірні години при вогнищі. Деякі огники були незвичайно цікаві, головню у видуманих скечах зі щоденного життя. Увазі дітей підпадало все замічене й не часто бажане згадувати. Це одначе було творче й веселе, що віддзеркалювало свободу, якою користувалася молодь. Вечірній огник часто закінчувався (ніби молитвою до Магомета) хитанням і поклоном до землі з багато доробленими стрічками-видумками, що співались, а рефрен "джім бала-бала" повторювався. Деколи додавалось "О, сапляй, чоколяди ти нам дай" і діставали чоколяду або інші солодощі чи овочі. Одного вечора було інакше закінчення. Діти хором закликали: "О, сапляй, шкірку з хліба ти нам дай" — мабуть були голодні, бо того дня в дорозі зіпсувалося тягарове авто, що везло харчі до табору й ми його очікували весь день випорожнюючи свої запаси. Ще в повітрі пізньої вечірньої години бриніла просьба дітей, як на обрію показалися світла нашого тягарового авта, що везло харчі. Дівтора самочинно з вереском кинулась до воріт, автові на зустріч і там же дістала булки і чоколяду, щоб опісля вернутись до спільної молитви і своїх шатер.

Праця медсестри, лікаря і виховників не була легкою у такому таборі. День і ніч "щось діялося" і на стійці послуг треба було бути 24 години. З малими недомаганнями ми — медичний пункт — справлялися в таборі самі, однак, коли під вечір підскакувала у пацієнта температура, то не було вибору, або з хворим сидіти цілу ніч, або відвезти до найближчої лічниці, що ми й робили звичайно,

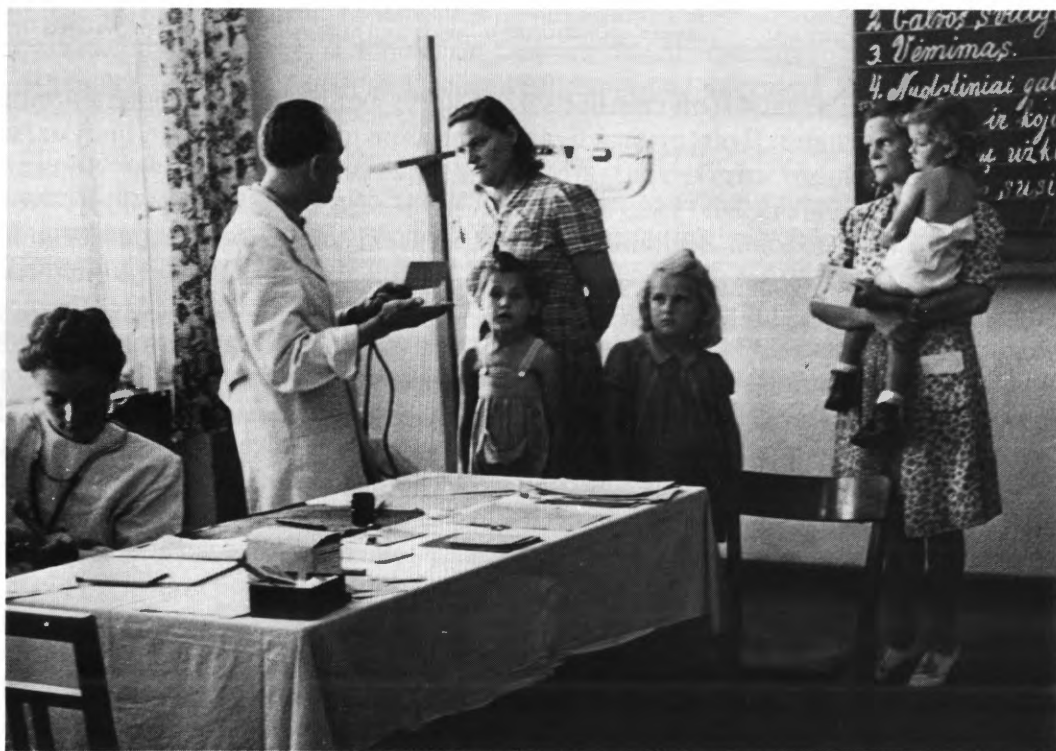
бо не хотіли брати на свою відповідальність евентуального розвою комплікацій захворювання.

В кінці тижня, під неділю, до нашого табору все прибували гості з оселі, які харчувались разом з дітворою, та разом стояли в черзі по харчі і миття посуду за собою. Службу Божу правив о. Пантелеймон Шпилька, що доїжджав з оселі щонеділі.

Цей табір відбувався в 1947 році. Сьогодні тяжко по стільки роках пригадати характеристичні деталі, тому мусимо бути вибачливі одні одним. І мені вибачте за можливі неточності.

В наступному році був приготовлений подібний табір у Марієнталі. На одному пагорбі розіп'ято шатра для дівочого табору, а на іншому горбі віддаленому півтора кілометра був розміщений такий самий табір для хлопців. Медичний персонал мав обслуговувати обидва табори.

Коли вже все було налагоджене й приготоване для відкриття табору — несподівано прийшла вістка з оселі в Регенсбурзі, що оселя закрита карантеною, бо виявилось захворювання на полію, з яким у той час медицина ще не могла справлятися. Ми (персонал табору) були також ізольовані. Відкриття табору не відбулося. Незабаром нас почали викликати до лікарських комісій у переходових таборах для виїзду. Ми виїхали за океан, покидаючи гостинних німців, що дали нам тимчасовий притулок у своїй зруйнованій війною країні.

Д-р Іван Жовнірович приймає пацієнтів.

Персонал таборового шпиталю. Посередині д-р О. Плітас

Персонал таборового шпиталю 3-я зліва в 1-му ряді стоїть д-р Зоя Плітас

Персонал таборового шпиталю

Лікарі, медсестри, працівники таборового шпиталю

Медсестри. Зліва стоїть Іванна Зельська

Таборовий шпиталь за Дунаєм (де відбувались операції)

Операція. Ззаду стоїть в окулярах
д-р Андрієвський.

Д-р Синенький і д-р Мурський бадають хворого.

Д-р І. Кизик, таборовий
дентист.

Бадають маленького...

Упісти в шпиталі

Санітарна комісія.
Справа: Н.Н., д-р О. Плітас,
Володимир Романовський, адміністратор, Н.Н.

Санітарна комісія при праці

Санітари

Теодор Крочак

ТАБОРОВА ПОЛІЦІЯ

Організація оселі

Незаперечним фактом є те, що оселя Ганггофер під кожним оглядом була якщо не першим, то одним із передових таборів системи УНРРА-ІРО в американській зоні повоєнної Німеччини. А коли говорити про репрезентацію українського імені, то Регенсбург таки міг хвалитися першенством не лише поміж українськими таборами, але взагалі в міжнаціональному відношенні. В очах чужинців — німців, американської військової влади, УНРРА-ІРО та біженців інших національностей, український табір у Регенсбурзі (оселя Ганггофер) був престижним і вельми респектованим бастионом українських політичних біженців.

Адміністративний апарат (управа табору) був зорганізований на зразок державної самоуправи, а підбір поодиноких референтів відбувався не по лінії принципу політичної більшості (так, як декому здавалося), але кваліфікації і соборності правил мірилом підбору під кожним оглядом найкращих фахівців на кожний пост. Це був розумний і державницький підхід посадників оселі. Цей принцип започаткував перший посадник св. п. інж. Антін Артимович, поширив його і удосконалив посадник Ярослав Сербин, за урядування якого (подвійна каденція) оселя досягла вершини росту й розвитку; ту систему продовжував наступний посадник мгр Петро Бaley і, як мені відомо, не змінив її останній посадник мгр Африкан Хрущ.

Нераз приходилось слухати в формі докору або признання, в залежності від кого це походило, що українська оселя Ганггофер є "державою в державі". Такі, на перший погляд, наївні твердження, фактично, далеко від правди не відходили. Бо так, як у кожній демократичній більшій чи меншій державі, так й у цій мініатюрній "державі"-оселі були сильні і слабкі місця, додатні і від'ємні сторінки повсякденного життя й тут саме приходить питання про безпеку, забезпечення охорони цієї мініатюрної держави на вигнанні.

Як кожний табір ДіПі, так і оселя були на екстериторіяльному статусі, тобто німецькі урядові і цивільні чинники не мали права вступу на територію табору без спеціального дозволу від таборової влади. Згідно з законом ОН відносно "переміщених осіб" (ДіПі) до адміністративної і переселенчої опіки була покликана до життя міжнародна організація УНРРА, а згодом ІРО. Зовнішня фізична й юридична охорона таборів належала до американської військової влади.

За внутрішнє забезпечення оселі, лад і порядок відповідала таборова поліція.

Небажаний елемент

Тут, напевно, в неодного читача вирине питання — а від кого і від чого треба було охороняти табір?

Перш за все треба взяти під увагу, що оселя площиною біля двох квадратних кілометрів, розташована на південному краю міста Регенсбургу, мала відкритий доступ із усіх сторін, а це створювало легке просікання на оселю різних небажаних, ворожих і небезпечних елементів.

До ворожих і небезпечних елементів належали в першій мірі т.зв. "репатріаційні місії", а в дійсності, це були КаГеБівські людолови — політичні пірати двадцятого століття, які часто послуговувалися наївними урядниками УНРРА, один із яких напевно закарбований в пам'яті багатьох, горезвісний советофіл "товарищ" Штурман, один із перших директорів УНРРА на терені Регенсбургу.

Ми добре пам'ятаємо страховинні акції Штурмана і Ко., метою яких була підготовка репатріації "на родину". Населення оселі — всі як один: жінки, чоловіки, старі, молоді й діти, під проводом посадника і церковної ієрархії — зареагували протестаційним маршем до обласної квартири УНРРА в центрі міста Регенсбургу. Це була перша, мирна, але рішуча демонстрація, що відбулася під кінець березня або на початку квітня 1946 року. Незабаром після цього, пригадую одну неприємну, напружену конфронтацію таборової поліції, з т.зв. "репатріаційною місією", що на двох "джіпах" пробувала в'їхати до табору, але вісім поліцаїв "живим муром" загородили дорогу і авто зупинилися. "Місіонерам" було сказано, що, як тільки переступлять межу оселі, їхні авто правдоподібно будуть спалені, а за безпеку пасажирів поліція не бере жадної відповідальності. "Мироносці" не відважилися переїхати таборової межі, завернули й поїхали туди, звідки приїхали. Перед від'їздом небажані "гості" не забули нас запевнити, що "ми ще побачимось".

Після цієї пригоди вже ніколи жадні офіційні "місії" не показувалися й не пробували вступати на оселю. Натомість рух провокаторів і їхніх інтриг (в чому вони виявились неперевершеними майстрами) помітно зростав, а це створювало чимало турбот для невишколеної, неозброєної таборової поліції.

Згадані провокатори були вишколеними майстрами брудної професії. Вони стосували до кожної "назначеної" жертви відповідну тактику. Одних підмовляли до добровільного повороту, іншим грозили, а ще інших попросту шантажували. Коли ж це не приносило бажаних успіхів, вони тоді імпровізували різні провокативні ситуації, щоб творити хаос, недовір'я, побільшували ворожнечу поміж національними меншинами, розсварювали, ділили українців на "східняків" і "галичан" (це їм до певної міри вдалося), а далі, творили різні внутрішньо-політичні інтриги, щоб розпалити ненависть і взаємопоборювання політичних партій і фракцій і, врешті, безконечні анонімні доноси, адресовані до команди таборової поліції, в яких "викривалося" бувших членів комуністичної партії, советських шпигунів і т.п. В дописах до німецької кримінальної поліції "викривалося" багато кримінальних злочинців, які грабували німецьке населення і знаходили теплий сховок і забезпечення під опікою таборової поліції на оселі, а в дописах до американських військових властей і до ІРО писалося про фашистів ес-есів і коляборантів, які знайшли

теплий куток в оселі, охорону таборової поліції і опіку ІРО. Провірюючи не раз ті доноси між командою таборової поліції, відділом безпеки ІРО та відділом безпеки Мілітарі Пост, траплялося, що два або три різні доноси відносилися до одної особи. Таким чином, на підставі цих доносів дана особа повинна б бути комуністом, фашистом і кримінальним злочинцем, а справді жертвами цих ганебних фалшивок були люди високих наукових кваліфікацій, заслужені українські патріоти та переважно учасники визвольних змагань. Такими комічними фарсами провокатори самі собі ломили зуби. Холоднокровна і зрівноважена постава населення оселі улегшувала таборовій поліції викривати та запобігати провокаторським затіям. Та все ж таки було кілька випадків, від яких, на жаль, ані запобіглива таборова поліція не могла вберегти невинних людей.

Кровава провокація

Один випадок мав місце весною 1948 року. В пізніх вечірніх годинах група американської кримінальної поліції (Сі-Ай-Ді), в супроводі двох членів німецької кримінальної поліції, увірвалась кількома автами в оселю, зігнорувавши поліційну стійку при в'їзді до табору, блискавично вломились до одного малого будинку без жадного попередження, почали стріляти в нутро одної кімнати. Жертвою цього нападу був важко ранений в живіт Володимир Кадиляк, член рейдувочої частини УПА.

Цей випадок викликав у таборі велике замішання, невдоволення і багато протестів. Слідство виявило, що цей ганебний напад був ще однією провокацією, та тим разом, на жаль, американська поліція впала жертвою провокаторських інспіраторів, що принесло незаслужений сором американській військовій владі на терені Регенсбургу, яка, в засаді, як перед тим, так і після цього випадку ставилася до української громади дуже прихильно та ніколи не відмовляла допомі, якщо такої було потрібно.

Під час судового переслухання, комендант Сі-Ай-Ді п. Штайнбек, який керував цією "експедицією", заявив, що він був свідомий екстериторіяльного статусу оселі, але він не мав часу на формальності, бо на підставі отриманих інформацій від німецької кримінальної поліції, на оселі в даному будинку мала б бути озброєна банда, яку він (Штайнбек) хотів несподівано заскочити і роззброїти.

На питання чи арештовано підозрілих "бандитів" і чи знайдено зброю — відповідь була негативна, хоч на початку деякі переслухані американці, а особливо німці, пробували драматизувати фрагмент типічного американського кримінального фільму, що, нібито, як двері від удару ногою відлетіли, вони побачили спрямовані на них дула пістолів і тому вони мусіли стріляти у власній обороні. Очевидно такі зізнання не витримували критики і справа була дуже ясна без коментарів.

Одне питання, однак, ніколи не було вияснене, а саме: чи інформацію про "озброєних бандитів" одержала німецька кримінальна поліція і Сі-Ай-Ді у формі анонімних доносів із знаного джерела, або чи тим джерелом не були таки самі члени німецької поліції, які були на услугах комуністичної агентури. Ми далекі від того, щоб робити неслухні закиди німецькій кримінальній поліції як такий, з якою, таборова поліція, а зокрема наш слідчий відділ вдержували

добросусідські взаємини. Наш здогад про можливі "агентурні услуги" базуємо на тому, що після цього випадку розійшлася вістка, що один німецький поліцей на прізвище Гоппе, який брав участь у цьому нападі, був активним членом німецької комуністичної партії. На гострий протест команди таборової поліції, таборової управи та дирекції ІРО, містер Штайнбек був перенесений, а таборова поліція незабаром одержала зброю, про що робились безплідні старання багато раніше.

Очевидно, з одержанням зброї збільшилась відповідальність команди поліції, але для поліції це було велике моральне піднесення, а також в загальному в таборі піднісся престиж і якість охорони.

"Війна" проти алкоголю

Небажаним елементом, від якого треба було теж охороняти оселю, були звичайно різні типи людей, що пробували щастя в таборі. Вони звичайно оминали поліційну станицю і тим самим ігнорували реєстрацію і дозвіл на вступ на оселю.

До таких елементів належали в першій мірі різні гандлярі чорного ринку т. зв. "паскарі". До цього роду порушників поліція поступала по різному, тобто на "торгівців", що приносили на оселю харчеві продукти (масло, сир, яєчка, сало і т.п.), а з оселі виносили цигарети, поліція дивилася жмуреними очима, маючи на увазі інтерес населення оселі, здоров'я немовлят, дітей і жінок. Це йшло на рахунок неписаних законів звичайної гуманності. Таких "порушників" таборового закону придержувалось на поліційній станиці кілька годин за нелегальний вступ до табору, давалось застереження і звільнялось.

Інакше поліція ставилась до "торгівців" алкоголю, т. зв. "самогону". Вони ніколи не мали симпатії ані толерантності в таборовій поліції. Такі порушники, якщо перший раз були спіймані, як кажуть, на гарячому, з "самогоном", були автоматично придержані на поліційній станиці через двадцять чотири години, їхній "крам" конфіскувався, а порушники одержували строге попередження і були звільнені. Порушники цієї категорії, що повторно були затримані разом із "самогоном", передавались до американського суду з актом обвинувачення.

Гостре стеження і переслідування алкогольного товару, що проникав до табору, почалось зимою 1946 року після того, як в недалекому Інгольштадті, під час новорічної забави, затроїлись смертельно п'ятнадцять молодих поляків, які служили в "Вартівничих компаніях".

Напевно не один із бувших таборян пригадає собі цікаву "картину" одного весняного ранку 1946 р. На розі головного перехрестя перед будинком поліції нагромаджено велику гурму різних, примітивних приладь як каністри, металеві бочівки, бляшані рури, більші й менші спіральні рурки, тимчасові печі або "змодифіковані" кухні, а побіч цього "виструнчена батарея" заповнених пляшок і гальонів.

Народ сходився і оглядав це "видовище" з допитливим зацікавленням. Це був продукт загальної поліційної, при співучасті бльокових, "чистки" таборових пивниць від самогонного "іскушення".

Відтак переведено публічну "екзекуцію". Спочатку відкорковано всі пляшки й гальони і господарчий інтендант почав "педантно" виливати одну по одній пляшку в придорожній канал, під акомпаньяментом глухих звуків ОООооо-йй

— АААааа-й, що виривалися від здивованої зростаючої юрби глядачів. Після цього, двоє здорових поліцаїв, озброєних великими молотами, почали розбивати "самогоноробні" приладдя на дрібні куски. До цього моменту назбиралось чимало зацікавлених таборян, які виявляли мішану реакцію. Одні жалібно охкали, але подавляюча більшість оплескувала цю рідкісну, але конечну і завжди оправдану "операцію".

Злочинні нахили і протизасоби

Як кожний табір, так й оселя, мала свою "долю" тобто т.зв. злочинний елемент. Це була переважно молодь, продукт примусової висилки під час війни до Німеччини на роботу, позбавлена батьківської опіки і виховання. Повоєнна безнадійність, таборова бездільність — все це створювало сприятливий ґрунт для духово морального заломання неформованої ще характеру молоді людини.

Тут треба признати, що українські існуючі тоді молодіжні організації — Пласт і СУМ зробили колосальну роботу, організуючи українську молодь, відпорошуючи її ідентичність та вказуючи їй нові перспективи життєвого шляху.

Та все ж таки малий процент незорганізованої молоді попадав під "приманливий" вплив гулящого, здавалося б безжурного життя, керованого й інспірованого більш заавансованими "ватажками", які організували дрібні внутрішні крадіжки, порушували нічний спокій, та без всякого опору, несвідомо, ставали помічним матеріалом для різних провокативних акцій, керованих з-зовні. Були між ними й такі, що переховували підозрілих осіб з-поза оселі, які сповняли більші крадежі й грабункові злочини поза оселею.

Завдяки слідчому відділові при таборовій поліції, який справді стояв на висоті своїх завдань, та добрій співпраці німецької кримінальної поліції та американської прокуратури, нам вдалося майже вповні "вичистити" оселю і забезпечити від напливу цього злочинного й провокативного елемента з-поза оселі. Очевидно, тут не обійшлося без чинного спротиву з боку підозрілих елементів особливо тоді, як поліція була без зброї. Зразу ж, як тільки поліція одержала зброю, чинних спротивів майже не траплялось. Не було занотовано ані одного нещасного випадку вжитку зброї.

ІРО "Скринінг" Центр

Немало клопоту для команди поліції творив т. зв. "транзитний блок". Фактично це була частина оселі, віддалена 400 метрів у сторону міста. Був це комплекс шістьох триповерхових будинків. Чотири будинки належали до оселі, мешканцями яких були білоруси, литовці і лотиші в двох будинках, українці в наступних двох, а останні два будинки становили т. зв. "Скринінг Центр", що були під адміністрацією ІРО, але під охороною таборової поліції.

Це був фактично переходовий табір, до якого з'їжджалися різно-національні біженці з американської зони, а також нові втікачі з "раю" (чехи, мадяри), що бажали одержати статус ДіПі, тому мусіли перейти т. зв. "скринінг" (перевірку). Процес цей тривав кілька днів, а не раз кілька тижнів, щоб отримати призначення до якогось ДіПі табору. Цей центр завжди був переповнений. Найбільше мороки творили поліції колишні члени розв'язаних т. зв. "Вартівничих компаній", які великими групами переходили "скринінговий"

процес. Це були, переважно, молоді, буйні, часто безвідповідальні польські мужчини, які виявляли дуже мало респекту до всякої влади, а до української таборової поліції ще менше. Це був елемент нічного, гучного, гулящого життя, і не раз треба було висилати цілий рій, щоб вдержати нічний спокій. Тут звичайно не обходилося без фізичних спротивів. Одного разу треба було викликати американську військову поліцію (МП) на допомогу. Хоч це коштувало багато зусиль і наражування поліцаїв на постійну небезпеку, за те поліція ніколи не тратила контролю, а чотири сусідні будинки мешканців оселі були завжди вповні забезпечені.

Непрошені гості

До зовнішніх небажаних елементів належали теж дівчата і молоді жінки "легкої поведінки", переважно німкені, хоч траплялись жінки й інших національностей, які під різними претекстами пробували дістатись до оселі "шукати щастя". Деякі пробували зареєструватись в поліції, подаючи навіть певні адреси, та коли прийшло питання про причини відвідин, тут справа ставала ясною. Це був зовнішній елемент, перед яким треба було хоронити мешканців табору і добре ім'я оселі. Для подібного роду гостей вступ до табору був заборонений. Впродовж існування оселі не було чутки про поширені випадки венеричних недуг.

Внутрішня служба, організація поліції і українізація оселі

Поліційна внутрішня служба в таборі, як хтось пригадує таборові початки 1945-46 років, не належала до приємної і легкої щодо виконання функції. У вигляді несприятливих зовнішніх впливів, про що вже згадувалось, не менше було різних буденних таборових проблем, що в них поліція мусіла бути заангажована.

Крім нормальної денної і нічної служби безпеки, поліція вдержувала лад і порядок у повсякденному таборовому житті. Всюди, де тільки творилася "черга" за харчовим приділом, за паливом, за молоком, за одягом або різні реєстрації, "скринінги", комісії, театральні вистави й інші імпрези, політичні віча, таборові вибори, спортові (часто емоційно запалені) змагання — там завжди, як правило, був один або й більше поліціантів, щоб забезпечити лад і порядок. Тут часто траплялись непорозуміння між поліцаями та таборовим "хитруном", який мав у запасі ряд "причин" (для кожної ситуації іншу), що звільняли б його (або її) від стояння в "черзі". Коли ж поліцай прикликав такого "хитруна" до порядку, тоді сипались на адресу поліцая й поліції взагалі знамітні епітети, як "невиховані селепки", "ординарні поліцаї", "баверські слуги" і т.п. Такі справи звичайно кінчились на поліції або в таборовому суді.

Правдою є і той факт, що спочатку таборова поліція була досить хаотично зорганізованою, команду поліції репрезентувала тільки одна некваліфікована особа, а поліційна служба була аматорською.

Проте, незаперечним є й те, що поліційні адепти в пересічному не мали високої ані середньої освіти, не мали жадних поліційних кваліфікацій, вони рекрутувались з молодих ідейних українських патріотів, готових до служби і самопожертви для добра свого народу. Це був надзвичайно цінний елемент для

школи й вишколу. Ці молоді люди одягали поліцейний однострій з ідеї, а не за професією.

Цей пересічний тип таборового поліця, часто знаходився в службовій ситуації, якої не передбачали обмежені писані "Правила внутрішньої служби", тут треба було діяти швидко і вживати власну ініціативу, логіку і рішення. В таких випадках поліцаї часом переступали межі своєї компетенції, що викликало суперкритичні реакції, крики і скарги, хоч це була звичайна людська помилка.

Тому з жалем треба визнати, що в пересічному відношенні населення оселі до таборової поліції не завжди мало довір'я і не завжди було доброзичливим.

В такій ситуації, весною 1946 року запропоновано мені працю інструктора при команді поліції.

Хоч я не мав жадних поліцейних кваліфікацій, а також, керуючись почуттями української ментальності, поліцейна служба як така мені зовсім не імпонувала. Натомість, сповнивши саме двадцять чотири роки життя, я пройшов добрий вишкіл, заправу і досвід трирічної бойової активності українського визвольного резистансу в рядах ОУН і в початках творення УПА, а відтак дворічну "заправу" в німецьких концентраційних таборах (Авшвіц і Мавтгаузен), звідки (чудом) я виніс значне нагромадження досвіду самозбереження. І саме тут, керуючись критеріями самооборони, самозбереження, що було тоді основною метою української людини на чужині, я погодився прийняти працю інструктора таборової поліції української в оселі Ганггофер.

Поліцейний персонал нараховував тоді 36 осіб. Забезпечити оселю 24-годинною службою, це було зовсім замало персоналу. В той же час існувала також польська поліція для польської дільниці оселі і російська поліція для "русской общини", яка теж була частиною оселі. Усі поліцейні станиці адміністративно належали до своїх таборів, а службово підпорядковані т. зв. "Дженерел Полісмайстер", який мав свою управу на оселі, хоч безпосередньо підлягав УНРРА. Самим "полісмайстром" був Михаїл Полетіка, бувший білогвардійський полковник, який не раз чванився походженням його роду від славних Полуботків. Ця "управа полісмайстра" фактично нікому не заважала і нікому в нічому не помагала.

Це був період тихого але завзятого, інтенсивного міжнаціонального змагання за першенство в оселі.

Українська громада творила найбільшу частину оселі, зуміла задемонструвати одностайність (рідке, але здорове явище в нашому суспільстві), дисциплінованість, чистоту і творчу організаційну динаміку в усіх галузях суспільно-громадського життя. Поряд з цим станиця української таборової поліції переходила основний вишкіл.

Врешті, на рішення "з гори", оселя прибирає чисто український характер. Інші національні меншини, за малими винятками, були вивезені до таборів їхніх національностей. Повна влада таборової самоуправи переходить в руки виборної таборової Ради, яка вибирала посадника, а відтак затверджувала запропонований посадником склад таборової управи, тобто референтів усіх відділів таборової самоуправи. Посадник назначував теж коменданта поліції, який мусів бути потверджений офіцером безпеки при ІРО. При таборовій управі був також референт безпеки, який фактично був живим зв'язком між командою поліції а управою оселі. Пост референта безпеки виявився дуже придатним,

практичним та надзвичайно помічним, особливо в арбітражному поладжуванні різних спірних справ поміж поодинокими особами. Цей пост причинився до росту поваги і репутації таборової поліції. За час моєї праці в таборовій поліції я мав честь і велику приємність співпрацювати з трьома референтами безпеки, якими були по черзі, капітан-емерит австрійської армії Зенон Дрималик, інспектор Іван Малюк і майор Костянтин Мандзенко (пізніше генерал і міністер УНРади).

Реорганізація поліції — вишкіл

З реорганізацією і 'українізацією' оселі таборова поліція теж перейшла ґрунтовну реорганізацію. Тепер команда поліції перебрала відповідальність за безпеку цілої оселі. Стан поліції піднесено до 60 осіб, а поряд з цим переглянено і складено нову програму вишколу.

Цілий вишкіл базувався на військових правилах внутрішньої служби — тактика оборони, контролю натовпу, перша поміч, тактичні денні й нічні польові вправи і впоряд. Окрема серія викладів про бонтон, а крім того, хоч одну годину денно лекція українознавства, в програму якої входила історія України, географія України і суміжних країн, українська мова і література.

Був зорганізований окремий спеціальний семінар, в програму якого входили дисципліни: криміналістика, карний кодекс, психологія (поведінка людини в особливих обставинах), гуманістика і американське карне право. Викладачами були найкращі кваліфіковані педагоги.

Організація таборової поліції від осені 1946 р. виглядала так: команда: комендант, заступник-інструктор, секретар, перекладач, господарський адміністратор. Порядкова поліція: чотири рої по дванадцять поліцаїв у кожному. Слідчий відділ: шеф відділу, три слідчі службовці, дві слідчі уряднички та один правний дорадник.

Комендантом поліції був св. п. Яків Гомзяк, дуже добрий виховник, розважний, прямолінійний і холонокровний провідник, який був взірцем самодисципліни. Влітку 1947 р., після його виїзду до Бельгії, посадник оселі призначив мене на пост коменданта. На цьому пості я перебував аж до мого виїзду з кінцем вересня 1949 р. На пост заступника-інструктора я покликав одного з передових вишкільників — св. п. пор. Гілярія Зарицького.

Військово-поліцейний вишкіл провадився на перманентній базі. Новоприйняті поліцаї мусіли, як правило, перейти двотижневий початковий поліцейний курс, а потім, відповідно до вишколу, були приділені до порядкової служби. Одночасно всі поліцаї по черзі відбули додатковий тритижневий вишкільний курс, що був організований і ведений військовою поліцією американської армії — МП — для всіх поліцаїв таборових станиць американської зони. Ця школа мала осідок у нашій оселі.

Поряд з формальним поліцейним вишколом нам удалося перевести повний військовий підстаршинський і старшинський курси, з яких скористало біля вісімдесят молодих курсантів. Багато з них після виїзду за океан на стале нове поселення, служили в американській армії і брали участь у корейській війні. З деякими мав я приємність зустрічатись після корейської війни. Під час зустрічі всі вони, мої колишні курсанти, виявляли щиру вдячність за набутий на курсах

досвід, який не раз ставав у пригоді і неодноразово рятував життя, здавалося б, у безвихідних ситуаціях.

Для мене був це найкращий дивіденд імени "піт щадить кров". Це було мотто, під яким проходив кожний наш поліційно-військовий курс. Це мотто встановив один з наших гостей-викладачів, неперевершений і загально відомий вишкільник, виховник, любитель молоді, визначний теоретик бойової тактики та воєнної стратегії, полк. Євген Побігущий.

Таборова поліція остаточно досягла фахового рівня, а разом із цим пошану і респект своїх і чужих.

Наступив великий зворот. Колись, у початковій стадії організації оселі, таборова поліція була останнім місцем, де молоді люди шукали праці. Тепер таборова поліція стала взірцевою установою, де люди із середньою і вищою освітою, із старшинськими військовими кваліфікаціями пробували дістати працю, але вакантні місця траплялись переважно тоді, коли хтось виїжджав за океан або в Західню Європу на сталий побут.

Передумови прийняття на поліційну службу були досить вимогливі, та мимо цього, команда поліції мала багато добрих аплікантів.

Чи таборова поліція виконала своє завдання?

На це важливе питання можуть відповісти тільки колишні мешканці оселі і члени таборової адміністрації. На це питання мусіли б теж відповісти офіційні чинники, як ІРО, Секюріті — св. п. д-р Іван Кутинський, св. п. д-р Дереш і їхній штаб, з якими команда поліції була в найкращій комітиві, американський суд, прокуратура, яка оцінювала наш слідчий відділ як зразок фаховості і справедливості, німецька кримінальна поліція, яка була в постійному фаховому контакті з нашим слідчим відділом і врешті, американська військова влада "Мілітарі Пост" — як наша охоронна одиниця, з якою команда поліції мала близькі відносини.

Мені особисто, було б не можливо відповісти на питання "чи таборова поліція виконала своє завдання" з тих простих причин, що це мало б тільки значення самооцінки, як це каже наша стара пословиця — "кожний циган своїх дітей хвалить". Тому це питання залишимо, нехай дадуть відповідь інші компетентні особи.

Натомість, на підставі моїх спостережень, як інструктор і заступник коменданта, а згодом як комендант поліції, стверджую, що цілий штаб команди, кожний відділ і кожний працівник поліції виконували свою службу совісно, віддано і фахово, як на це дозволяло їхнє знання і кваліфікації, набуті під час вишколу.

Для мене була велика честь бути вишкільником, виховником і комендантом цих молодих людей, які в небезпеці і в невигодах знаходили чар певної романтики, душевного задоволення.

Зараз я собі дозволю висловитися про тих, які вже відійшли від нас на вічний спочинок. Нехай пам'ять про них залишиться в нас назавжди.

Всім друзям, колишнім співпрацівникам і службовцям таборової поліції в оселі Ганггофер хай мені буде вільно, вперше від 1949 р., публічно висловити велике признання і щире вояцьке спасибіг.

Окремо хочу висловити мою щирю вдячність і признання слідчому відділові, а особливо його шефові, людині хрустального характеру, джентлменові, доброму знавцеві кримінології і карного поступовання, людині безкомпромісової справедливості, безпартійності, строгої дисципліни праці супроти себе самого, що було мірилом дисципліни праці для його підлеглих, людині — скромність якої переходила людське поняття, відданого українського патріота. Це — людина, яка користувалась популярністю і респектом у своїх і чужих, а навіть тих, що в наслідок слідства, мусіли приймати рішення судової справедливості.

Комендант поліції

Функція коменданта поліції не належала до категорії рутинної праці. Це була праця двадцять чотирьох щоденних обов'язків. Комендант поліції був відповідальний за безпеку всіх мешканців оселі і відповідав перед кожним мешканцем.

Кожна подія, кожна справа, що вимагала поліційної інтервенції, залишала по собі завжди певний посмак у меншій чи більшій частини мешканців оселі, які по своєму інтерпретували кожна таку інтервенцію і відповідно до цього осуджували коменданта поліції — бо ж він відповідав за те.

Будучи комендантом, я старався бути справедливим, об'єктивним і холоднокривним у всіх рішеннях. Це була моя девіза, хоч для одних вона була не сприятлива, а для других — неймовірна. Це було самотнє, що мене як молоду людину іритувало.

Це найбільше відчувалося на політично-партійному відтинку. Були певні особи політичної партії, якої я був членом, і які чомусь трактували це як правило, що поліція повинна завжди "йти на руку" та виконувати або не виконувати певні функції в залежності від інтересу даної партії.

Застерігаю, що це не було наставлення ані ідеологічне, ані програмове партії як такої, але це були "забаганки" поодиноких осіб із охоронного рам'я партії, т. зв. "Служби Безпеки". Очевидно, що ані я, ані ніхто з команди поліції тих "забаганок" поважно не трактував і поліція ніколи не діяла поза нормами обов'язуючих правил поліційної служби.

З другого боку, провідники "конкуруючих" політичних партій теж не вірили, щоб поліція не була на услугах партії, членом якої є сам комендант поліції.

Ніхто з тих політичних "діячів" не завдав собі труда, щоб доказати бодай один випадок, де член однієї партії був трактований поліцією інакше, як член іншої партії в подібних обставинах.

Таборова поліція і поліційні працівники ніколи не були в жадній ситуації для услуг якоїсь політичної партії. Працівники поліції належали до різних політичних середовищ. Між працівниками поліції були два репрезентанти Русської Общини, які теж належали до двох різних російських угруповань. Поліційний правильник нікому не забороняв належати до партії по власній вподобі, з одним тільки застереженням — не застосовувати своїх політичних переконань на терені поліційної станиці і під час поліційної служби.

Згодом, я при звичаївся приймати ці несправедливі інсинуації як конечне зло в громадській праці, тільки досада брала мене тоді, як ворожі провокатори повторювали ці безпідставні аргументи в своїх доносах, щоб скомпромітувати

особу коменданта поліції в очах військових і ІРО-вських управ, а що їм ніколи не вдалось.

Праця коменданта поліції була такою різноманітною, що за чотири роки можна було б написати велику й мабуть доволі цікаву книгу.

Крім вишколів, що мені найбільше подобалися, велике задоволення я мав також і від безпосередньої допомоги мешканцям оселі в скрутних для них хвилинах. Таких моментів було чимало. Багато разів, при співучасті керівника слідчого відділу, нам вдалось полагоджувати спірні справи двох сторін полюбовним способом — без суду.

Я уважав особливим щастям для себе, коли мені вдалось у двох випадках поєднати молоді подружжя, які були майже на дорозі родинної руїни. Мені особливо було жаль одного з них, яке мало гарну дволітню донечку.

Часто в напружених чи перевтомлюючих ситуаціях я знаходив психічне відпруження, як я міг чимось допомогти театрові Блавацького, молодіжним організаціям, а особливо студентам-одинакам, які самотужки пробивались здобуваючи знання, "забуваючи" при цьому реєструвати свій побут на оселі в таборівій поліції.

На кінець, хочу розказати про деякі пережиття наших людей в переселенчому центрі в Амбергу. Ці епізоди мають певну історичну вартість.

Я думаю, що це було пізньою осінню 1948 року. Саме тоді почався рух у виїзді наших людей за океан. Чим більше виїжджало людей до переселенчого центру в Амбергу, тим більше почали кружляти майже фантастичні історії про адміністративні надужиття, різні наруги, знущання, включно до завершення до таборів через якісь адміністративні чи документальні несправності. Те, що на перший погляд, виглядало фантастичними оповіданнями, виявлялось у багатьох випадках правдивими подіями. Це почало тривожити мешканців не тільки нашої оселі, але й інших таборів.

В тому часі появилася серія статей в "Українській Трибуні", що виходила в Мюнхені, автором яких був мгр Петро Бaley, що невдовзі після того став посадником оселі замість Я. Сербина, який виїхав до Канади. У своїх статтях мгр П. Бaley представив у драматичній, але правдивій формі долю тисячів молодих українців, які були примусово вивезені на невідільницьку роботу до гітлерівської Німеччини. Переживши нацистські наруги та воєнні бомбардування, врешті, коли блиснув промінь надії зажити вільним, нормальним життям у заокеанських країнах, знову стали жертвою бюрократичних іграшок то топтання найелементарніших привілеїв людської гідності. Ці знаменні статті били в дзвін на тривогу.

Тут треба згадати, що одним із обов'язків коменданта поліції було тижневе і місячне звітування посадників, місячні звіти до ІРО — Секюріті та т. зв. "звіт ситуаційний" командуючому офіцерові Мілітарі Пост. Останній звіт мусів писати комендант поліції німецькою або англійською мовами. В цьому звіті, звичайно, подавалось про важливіші справи, що мали місце в таборі, а особливо про настрої населення. Два місяці я писав у цих звітах про те, що події, які відбувалися в Амбергу, аж ніяк не витворюють доброго настрою в мешканців оселі, що люди пригноблені і стривожені. В черговому звіті, після прочитання статей мгр П. Бaley, я написав звіт у дещо більш нервовому тоні і накінець попросив коменданта Мілітарі Пост уможливити мені поїздку до Амбергу для

дослідження правдивого стану речей. Через день я одержав позитивну відповідь, військове авто і шофера. Два дні пізніше, вранці, я вже "гостив" інкогніто в переселенчому центрі в Амбергу.

Провівши цілий день в різних частинах цього людського "муравлища", я побачив деяких знайомих, запізнав людей покривджених, провів час із родиною, що розпачливо шукала якогось порятунку в важкій ситуації. Це було досить молоде подружжя з трьома дітьми. Виглядало, що все йшло досить гладко, пройшли всі комісії, назначено день виїзду до Бремену, а звідти до ЗСА. Аж тут, півтора дня перед виїздом, їх повідомили, що тільки жінка з дітьми може їхати, а чоловік не може бо знайшли якусь плямку на його легенях, отже мусить залишитись для лікарського обсліду й евентуального лікування. Про виїзд зараз не може бути й мови. Це не був перший випадок цього роду, оповідали мені люди, які знали подібні випадки.

Ось другий випадок. Середнього віку мужчина вже два місяці сидить в Амбергу. З ним справа зовсім проста. Він з родиною теж мав все поладжене і був готовий до виїзду. Два дні перед виїздом у нього зібралось на відвагу стати в обороні ближніх і під час одержування обіду в кухні він голосно висловив свою думку про каригідне поступовання кухонного персоналу супроти безборонних людей та про жалюгідний санітарний стан кухні. На другий день його "чемно" попросили, щоб він зголосився до помічної праці. Він відмовився, мотивуючи тим, що це останній день перед виїздом, отже, є справи до поладження, що було правдою. Та забув сердега, що там існувала інша "правда", якою торгувала кліка людей, що опанувала адміністрацію переселеного центру. Коли ж прийшов день виїзду, нашому оборонцеві людської гідності заявили, що частина його документів десь закинулась та, якщо не знайдуть до двох годин, він мусить тоді чекати на наступний транспорт. Документи, очевидно, не знайшлися, а йому дали вибір — їхати туди, звідки приїхав і чекати аж знову покличуть або сидіти і чекати на транспорт тут і відплачувати кошти таборового мешкання щоденною працею в кухні. Оце вже третій тиждень наш "оборонець правди" шурував стіни й долівку та мив котли в кухні.

Не меншої сваволі й знуцання над безборонними людьми допускались різні "клерки" в різних інстанціях, включно до консульських представництв. Оповідав мені очевидець одної події.

Це трапилось одному нашому землякові, середніх літ книговодові, з околиці Пфаркірхен. Здається, що цілий процес підготовки до виїзду пройшов дуже справно. Ось він прийшов по останній підпис до канадського консульського представництва. Тут, молодий урядник довго міряв очима нашого книговода, неначе коня на торговиці, та заким поклав підпис на документі, попросив його через перекладача підійти до вікна. Коли наш чоловік підійшов, отримав друге "доручення" — плюнути на двір. Збентежений до краю чоловік не знав, що робити, вагаючись, поглянув на урядника — цей не скривав гумористичного настрою, глянув на перекладача — а цей, як добре вишколений лакей, хоч сам діпіст із балтійської нації, мабуть любувався "спортом" свого пана, почав теж заохочувати ламаною російсько-німецькою мішаниною. Подумав наш чоловік — "ну і дивні ж звичаї, химерна культура у тих заокеанських країнах, важко буде привикати, але, якщо це має дати мені підпис на візу, то хай вам біс" — нахилився через вікно й плюнув. В тому моменті, урядник змінив настрій

веселого кльовна на авторитетну позу "судді" і намаганням тоном звернувся до перекладача: — "Скажіть цій людині, що для книговодів, які плюють через вікно, в Канаді нема місця". Збентежений, до краю розбитий наш чоловік, хотів щось сказати, але побачив руку урядника, яка "маєстатично" вказувала на двері, а перекладач хихотаючи процідив: "Ви чули, що він сказав".

Позаписував я тоді більше подібних історій від людей, які були жертвами або спостерігачами сваволі таборової адміністрації та "спортів" різних кльовнів на державних урядових посадах.

Повернувшись до оселі пізно вночі, я написав звіт із вислідів моєї поїздки до команди Мілітарі Пост, а вранці доручив нашій секретарці перекласти його на англійську мову, щоб оминати німців перекладачів у штабі команди МП, а щоби передати безпосередньо в руки самому командирові, звіт був висланий спеціальним посланцем.

На другий день, а була це субота, я постановив трохи довше відпочати після втоми четверговою поїздкою. Але о 10-й год. ранку прибігає до мого мешкання поліцай і сповіщає, що два військові старшини хочуть мене бачити.

В поспіху прибув я на станицю і був заскочений приємною несподіванкою, коли ввійшовши до моєї канцелярії побачив командира Мілітарі Пост полк. Картера і його ад'ютанта майора Велша. Звичайно, полк. Картер завжди перший простягав мені руку, тим разом, однак, навіть не відповів на мій привіт, але, як тільки я ввійшов, він у піднесеному тоні почав скоро говорити до майора, час від часу вказуючи головою на мене і тицькаючи на червоно позначені місця тексту мого звіту.

Майор Велш пробував дуже слабою ламаною німецькою мовою пояснити мені, в чому справа, але в цьому не було сенсу. Настрій і вигляд полковника зовсім розвіяв мою приємну несподіванку. Я впав на спасенну думку й попросив майора зачекати кілька хвилин, щоб я міг послати по англійського перекладача. Та ідея моїм гостям теж подобалася.

Мгр Мирон Руснак, який не раз ставав мені й оселі в пригоді з добре опанованою англійською мовою, на щастя, був дома і скоро прибув до канцелярії. Після формального знайомства полковник, далі в піднесеному тоні, переповів цілу "літанию", вказуючи на кінцевий параграф звіту.

Мгр Руснак старанно прочитав цілий звіт і тоді звернувся до мене словами: "Слухайте уважно, я перекладу вам на українську мову", що звучало так: "... У виді вище наведених фактів, констатую, що події в Амбергу нагадують мені Авшвіц, коли брати під увагу нехтування людської гідності другою людиною, з тією різницею, що в Авшвіці не було масового нищення людей ..."

Наступила загальна мовчанка. Відчуваю зосереджену на мені увагу присутніх з допитливим виразом очей у кожного. Змагаючись із собою я не міг довше вдержатись і широко розсміявся. Полковник виразно прибрав збентежений вигляд. Я витягнув із мого бюрка мій рукопис цього звіту, що був писаний українською мовою і попросив п. Руснака уважно перекласти нашим гостям, що звучало так: "Підсумовуючи вище наведені факти, я ніяк не можу позбутися привидів із Авшвіцу, які нагадують мені подібне нехтування людської гідності другою людиною, з тією різницею, що в Авшвіці нищили масово людей, що було на денному порядку".

Обличчя наших гостей стали погідними, полковник простягнув руку і висловив

признання за працю добре зроблену, обіцяв, що особисто займеться перевіркою справи Амбергу та, на кінець в доброму настрою, порадив, щоб перевірити чи наша перекладачка створила цей ребус для "гумору" чи це була людська помилка інтерпретації. Ми розійшлися як добрі друзі.

Заключення

Невідомо чи повища інтервенція мала якийнебудь вплив на зміни в Амбергу. Важливим є те, що зміни заіснували, байдуже, з нашою чи без нашої помочі. Коли я виїжджав приблизно рік після цієї інтервенції, Амберг був не той, що рік тому, хоч певні нюанси незадоволення будуть завжди мати місце там, де є багатонаціональне скупчення людей.

На маргінесі — в ім'я правди треба признати, що в Амбергу працювало кілька українців, перекладачі й урядники, які гідно себе запрезентували і багато наших людей завдячують їм свій щасливий виїзд у новий вільний світ.

На кінець я дозволю собі висловити щиру вдячність колишнім посадникам Ярославові Сербинові і Петрові Балеєві за доручення мені такої відповідальної праці. Дякую всім колишнім референтам управи, керівникам виховних, суспільногромадських і політичних організацій та всім колишнім мешканцям оселі за довір'я, виrozumіння і співпрацю.

.....

Цей нарис присвячую моїй дорогій дружині Галі за її виrozumіння і моральну підтримку в часі моєї служби українській громаді в Регенсбурзі, 1946-1949 рр.

Поліцаї

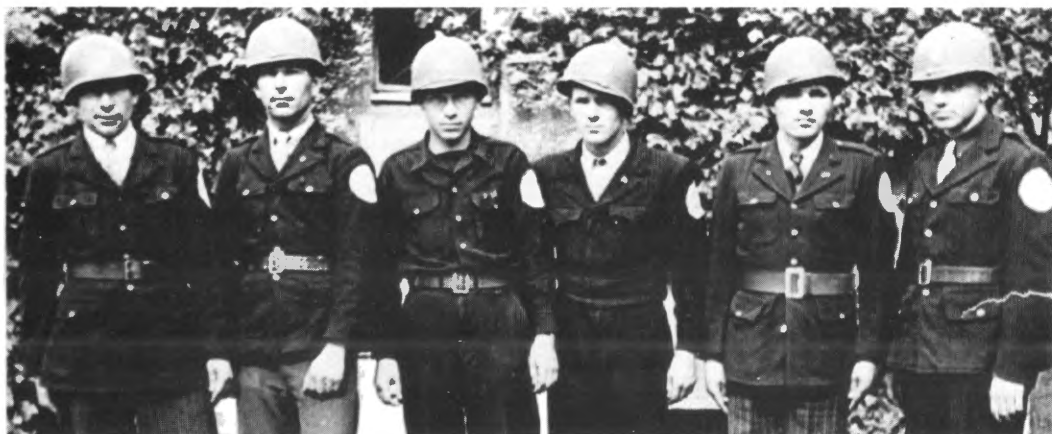
Ком. Т. Крочак і його заступник св. п. пор. Г. Зарицький випрацьовують нову вишкільну програму

Таборова поліція, 1947 р.

Весна 1947 р. Станція таборової поліції —
посередині сидить тодішній комендант св. п. Яків Гомзяк

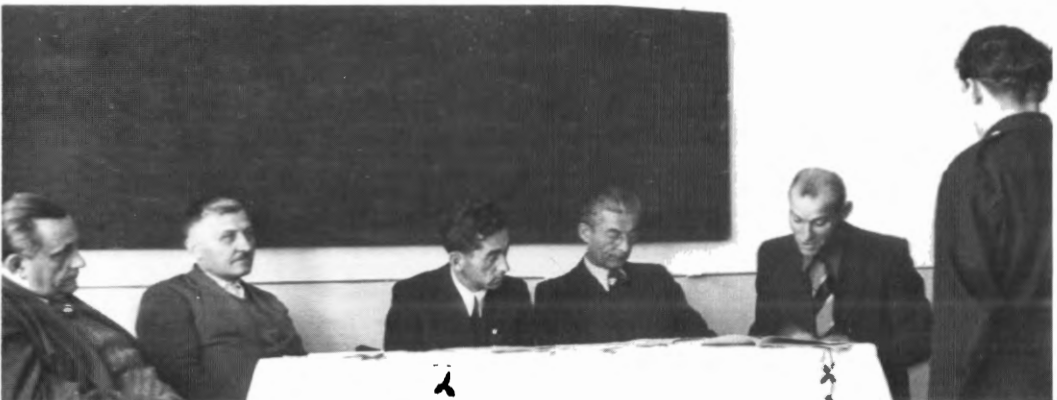
Відділ поліційної станиці

Службовий відділ поліції після інспекції, яку перевів відпоручник ІРО "Секюриті" св. п. д-р Дереш (сидить посередині). Зліва ком. Т. Крочак, справа пор. І. Скіра

Під час іспиту

Поліисти здають іспит 1947 р. В центрі пп. Футала, Я. Сербин, майор Кость Мандзенко

Частина третя

СПОГАДИ

З ЮНИХ ЛІТ У РЕГЕНСБУРЗІ

Нелегко писати спомин з-перед майже сорок років. Так багато вже цілковито стерлося з пам'яті, деякі дати й події "поперемішувалися", особи й імена призабулися, дещо тільки мріє, як сон, але деякі моменти залишилися "живими" на ціле життя, і про них хочеться згадати.

Порівнюючи з іншими етапами нашого еміграційного життя — чотири-п'ятьрічна таборова "ера" — відносно короткий час. Але в тому часі події ішли швидкими темпами, кожен день приносив нову непевність, переживання були загостреними, і, можливо, тому з перспективи часу той період здається значно довшим, ніж, скажімо, якісь навіть десять чи більше років спокійного монотонного життя.

Про таборові часи різні люди мають різні спомини, різні погляди. В одних — це була лише тимчасова зупинка в довгій мандрівці, яка не залишила триваліших вражень; в інших — болючі особисті переживання і невдачі, про які хочеться забути, позатирали все проче; ще інші запам'ятали чомусь тільки партійну боротьбу, різні непорозуміння і побутові невігоди. Але для більшості — це був час життя в сукупному українському середовищі з усіма його плюсами й мінусами, з дотриманням релігійних і національних традицій; час громадської, суспільної і наукової праці, час будування "нормального" життя на тимчасових і непевних підвалинах, час боротьби за гідність, час росту, себевияву і мистецької творчості. Бо не слід забувати, що помимо переходовості, непевності, матеріальної убогості, примітивних умов і страху перед репатріацією, невідомістю майбутнього — громадське, культурно-мистецьке, освітнє і релігійне життя майже процвітало. Це значить, що були люди, які повністю посвячувалися, працювали, творили, вчили і вчилися, не зважаючи на ніщо, забуваючи про побутові й особисті невігоди. Не буду тут аналізувати всього многогранного життя, ані впливів таборового побуту на різних людей — хай це роблять фахівці — а хочу поділитися деякими особистими споминами. А мій своєрідний сантимент до "таборової ери" зумовляється, мабуть, ще й тим, що там пройшли мої юні роки, коли людина є дуже вразлива на всі переживання, коли сприймає все з інтенсивною чутливістю, коли дивиться на світ і людей широковідкритими очима, абсорбуючи і внутрішньо перетоплюючи всі враження, які глибоко западають у серце й душу. Одним словом — юні дні, дні весни. Також належу до того покоління, яке вже не переживало тих "найкращих років" у своїй Батьківщині, тому до певної міри табори й були нашим "рідним краєм", нашим "євшан-зіллям". Думаю, що не дуже помилюся, коли скажу, що багато молоді з Великої України в таборах вперше зустрілися з такими релігійними і національними аспектами, про які не могли знати в советському "раю".

Моя перша зустріч з Регенсбургом, з оселею Ганггоферзідльонг, відбулася в половині листопада 1945 року, коли холодного й мрячного осіннього дня, промерзнувши до кісток, я з Батьком приїхала з Деггендорфу якимсь випадковим вантажним автом (потяги ще регулярно не курсували), щоб записатися до

української гімназії. Вже не пам'ятаю, як ми знайшли оселю і знайомих, з якими колись разом "передиралися" через Карпати, і в них зупинилися. Насамперед треба було довідки з Українського Допомогового Комітету, який знаходився в центрі міста, тож не зволікаючи ми до нього подалися. Поки полагодили справу, вже добре стемніло, і ми цілком заблудили в незнайомому місті, ледве пізно добравшись до оселі. На другий день було трохи "крутанини" з оформленням по різних урядах, в дирекції школи, в бурсі. В кінці-кінців мене прийняли до бурси та до четвертої кляси гімназії з умовою, що через тиждень здам іспити. Батько від'їхав, а я, одержавши ліжко, матрац і якийсь коцик, замешкала в бурсі та почала відвідувати школу. Школа тоді ще знаходилася в місті, в приміщенні УДК, на другому поверсі. Ходили ми в школу пополюдні, повертаючись уже смерком.

Через якийсь тиждень професори почали "іспитувати" мене, деякі на своїх лекціях, деякі зранку, поміж лекціями в старших клясах. Батько підготував мене добре з математики й алгебри, і та підготовка була мені доброю підставою майже на кілька років. Проте не обійшлося і тут без "курйозу": математику вчив нас тоді Євген Маланюк, і в 4-й клясі ми проходили початкову алгебру. Але професор був дещо розсіяний, і ніяк не міг знайти часу і місця для мене. Нарешті взяв мене з собою до 6-ої кляси, де саме мав виклад, посадив на порожній лавці і дав завдання — рівняння з двома невідомими, що вони саме проходили в тій клясі. Глянувши на це я не могла навіть нічого пробувати, бо ціла задача виглядала мені принайменше на китайську азбуку. Мені було більше досадно, ніж "страшно", бо ж матеріал до 4-ої кляси я таки знала. Сидячи, як бовван, червоніючи й бліднучи під поглядами "старших" учнів, я представляла, мабуть, жалюгідне видовище. Чомусь, як сьогодні, пам'ятаю, як Юлько Гной (зараз знаний кардіолог у Нью-Йорку) давав мені знаки, щоб перекинути йому тему. Я показувала "на мігах", що це даремний труд, бо я зовсім завдання не розумію. Все ж таки, на його настирливе прохання я кинула йому шпаргалку і за кілька хвилин мала готову відповідь, яку одначе не використала, бо не могла вдавати, що знаю те, в чому не маю зеленого поняття. (Ту шпаргалку я потім довго тримала на пам'ятку, аж поки ми прийшли до розв'язування рівнянь з двома невідомими і "магія" прояснилась). Після закінчення лекції я повернула нерухану задачу, відповівши на кілька усних питань. Так і не знаю, чи професор побачив свою помилку, чи сприйняв мене ще за одного "тумана". Решта іспитів пройшла без пригод. Я переписувала від товаришок попередні виклади і з них вчилася. Може, найтяжче приходилася мені латина, бо за кілька чи кільканадцять днів треба було вивчити всі деклінації і кон'югації та купу слів, які мої співклясники пройшли за два з половиною місяців. Вирозумілий проф. Будурович сам добровільно відложив іспит на трохи пізніше. Мої товаришки, одначе, найбільше дораджували мені натискати на історію, яку викладав у нас сам директор Величко, перед яким усі тремтіли. Попереписувала я від товаришок усе про старинну Грецію (а треба тут пригадати, що тоді жадних підручників ми не мали, тому цілковито полагали на свої конспекти — одні вчителі дещо диктували, інші — до них належав і директор — цілу лекцію розповідали, а ми нотували, хто що міг, потім порівнювали нотатки і писали конспекти, через те не раз траплялися й перекручення або помилки), і визубрила це все трохи не на пам'ять. Директор був, видимо, досить заскочений моїми "знаннями", бо перед тим не дуже вірив

у мою розторопність, коли при записі до школи ганебно загикувалась і червоніла, пояснюючи, чому маю такий "східняцький акцент, коли "народжена і вихована" в Галичині. Взагалі та справа "вдавання" із себе "галичанки" зі страху перед примусовою репатріацією спричинювала мені моральні страждання і важким тягарем гнітила душу. На щастя, скоро ми всі пізнались і зблизились, здобуваючи взаємне довір'я, і та проблема обмежилась до офіційщини та скрінінгів.

Після іспиту я вже формально стала гімназисткою, і потекли дні за днями сповнені різних школярських зайнять і турбот. Спочатку було багато дечого нового й незвичного, але в юності все абсорбується досить швидко.

Понад рік жила я в бурсі. Бурса спочатку була дослівно холодна й голодна. Через брак опалення і теплої води я майже цілий час була перестуджена. Щодо "голоду", то трохи допомагали батьки, які то одній то другій завжди щось привозили "з дому". В нашій кімнаті було нас чотири, всі з однієї класи. Жили ми дуже дружньо, хоч і були різні вдачами та походили з різних частин України. На дівчат старших клас — уже панночок, які мали гарні манери і якимось завжди умудрялися елегантно вдягнутись, я дивилась із тихим подивом. Більше приступними були веселі дві Марійки, "біла й чорна", які завжди співали — біжучи по сходах, замітаючи кімнату, чи помагаючи в кухні.

День у бурсі починався і кінчався спільною молитвою у їдальні, хоч пізніше, із зміною настоятельок, радше з браку їх, та з відходом багатьох дівчат, цей звичай трохи занедбувано. У неділі, після Богослуження, всі ми збиралися в їдальні і помагали нашій куховарці Ксені ліпити вареники. Потім з величезним апетитом і задоволенням ці, хоч і не завжди помащені, вареники уминали. Щоденного "меню" не пам'ятаю, хоч найчастіше це була горохова зупа, вівсяні платки й "клюски". Якщо колинебудь було м'ясо — то хіба в зупі. Хліб і готові продукти ми одержували на руки, і до того на снідання мали чорну або із порошкованим молоком "ерзац" каву.

Якийсь час, після відходу нашої куховарки, ми самі мусіли по черзі вибирати на цілу бурсу — дівочу і хлоп'ячу — з харчового відділу приділ харчів і варити. Не пам'ятаю, чим то все закінчилось, хоч пригадую, що клопоту було чимало. Мені якимось особливо з тим господарюванням "не щастило": раз, колега, який завідував нашими харчами, забув видати мені денну порцію і я мусіла бігти до школи за ключем, де на коридорі наткнулася на директора і трохи не впала зі страху; вдруге, приготувала з бурсацького городу зелену салатку, але відразу посолила й полила її оцтом, то поки хлопці прийшли на обід — з моєї салатки залишилися лише мокрі й зів'ялі сумні клаптики...

Крім харчів, УНРРА теж час від часу постачала одяг — в більшості це були вживані речі, подаровані може й нашими земляками в Америці. Тієї першої зими я ушасливилась цілком добрим і теплим зимовим плащем, який вірно охороняв мене від холоду не лише вдень, а й вночі, бо теплу ковдру я "зафасувала" пізніше.

Хоч надто строгої дисципліни в бурсі ми не мали, то все таки без спеціального дозволу настоятельки не мали права нікуди виходити. Один час брама була постійно замкнена, в інший — лише у вечірніх годинах.

Крім холоду й не зовсім задовільного харчування ми ще нарікали на дижури: в кухні, в митті лазничок і сходових кліток, а згодом і в кухні і їдальні. З часом

все більше дівчат відходило мешкати з родинами, і "територія" бурси постійно зменшувалась. Я прожила в бурсі майже точно рік, бо при кінці листопада 1946 р. перейшла мешкати до товаришки, якої батьки перенеслися до табору, пізніше ми з братом мали свою кімнатку, а у вересні 1948 приїхали на оселю і мої батьки.

В міжчасі життя в таборі "кипіло". Школа вже від початку 1946 р. мала гарне приміщення на оселі, повною парою працювали різні організації і установи, курси, майстерні і т.п. На головній вулиці вздовж оселі повиростали кіоски з газетами й книжками, де були й інші дрібнички, а деколи навіть можна було купити овочі або городину. Були й інші крамнички, кооператива, фото-ательє, пекарня, фризєрня, лазня і т.д.. Був шпиталь, театральна заля, спортова площа. Була власна адміністрація і поліція. Виходив власний часопис "Вісник Оселі". Для духовних потреб на самій оселі було три церкви. Одним словом — оселя в Регенсбурзі мала майже всі властивості малого українського міста.

Для нас найбільше привабливими були різні театральні вистави й концерти. Всякими правдами й неправдами ми старалися їх не пропускати. Дістати квитки не завжди було легко. Як правило, заля майже завжди "тріщала", а ми десь у куточку "підпирали стіни" із стоячими квитками. Та це нам зовсім не перешкоджало захоплюватись. А втім, стоячі квитки для учнів були майже "в моді", і ми були щасливі, як вдалося їх дістати. Концерти, вистави Ансамблю Акторів Блавацького, театру-студії Гірняка, Оперного Ансамблю довго й докладно обговорювались; ми знали майже усіх артистів, бандуристів, солістів і хористів. Наче й досі перед очима стоять: "Украдене щастя", "Безталанна", "Жайворонок", "Мина Мазайло" та інші в постановці Блавацького, "Блакитна авантюра", "Мати і я" — Гірняка; "Мадам Батерфляй" і "Циганський барон" Оперного Ансамблю (вони ставили ще й "Тоску", але мені не вдалося її побачити). Не пропускали ми й святкувань, мистецьких і книжкових виставок та інших імпрез, а згодом і забав. І це не було просто розвагою — ми все збуджено сприймали, глибоко переживали, а при тому вчилися, виховувались, виробляли смак і ... виростали. Більшість з нас пережили свої перші романтичні пригоди, перші захоплення і перші розчарування. Наші дні були заповнені по самі вінця, і ми й не зчулися, як пролетіли чотири роки. Життя на оселі, після "зеніту" розвитку й активності десь від половини 1946 до половини 1948 року, почало поволи спадати через щораз частіші й численніші виїзди до нових країн поселення. Вліті 1949 року табір готувався до ліквідації, і наша класа стала до приспішеної матури. Залишилось нас у класі 18 осіб, бо багато друзів у різний час уже від'їхали до різних країн. Час був уже якийсь такий "гарячковий". Школа на очах маліла. Щодень були нові розпорядки і нові чутки. Крім "нормальної" матуральної нервовості, ми ще до останнього дня не були певними, чи нам дозволять до неї приступити. Директор Величко прикладав усіх сил, щоб перед ліквідацією табору й перевезення решток гімназії до Ульму ми одержали "атестат зрілості". В тому часі це здавалося надзвичайно важливим і необхідним. Через усі ті формальні "заковики" ми здавали двома групами, (24 червня і 7 липня 1949 р), і одні других морально підтримували. Пам'ятаю, коли здавала перша група (поділ був за азбукою), першого дня вранці я зайшла до Люби К-н, щоб "підкріпити" її на дусі та відпровадити до школи. Заходжу — пані К-н у розпуці, а Люба в сльозах у ліжку. Що сталося? Виходить, що

Люба рішила не йти на іспит, бо "комплетно всьо забула". Ледве-ледве вдалося нам її заспокоїти, умовити, витягнути з ліжка та завести до школи. Розуміється, що Люба, одна з найкращих учениць школи, здала матуру без закиду з дуже добрим успіхом. Потім прийшла черга на нашу групу, а наші друзі "вже по матурі" ходили попід вікнами та переживали за нас.

До Іспитової Комісії входили:

голова — директор Микола Величко
українська мова — Галина Карпова
англійська мова — д-р Андрій Бойкович
німецька мова — д-р Богдан Кушнір
латинська мова — Іван Попель
математика — Теофіль Пашківський
історія, географія — д-р Степан Горак
природознавство — Чубатий (ім'я забула)

Не пригадую, чи був матуральний іспит із хемії, яку нас вчив від початку до кінця Ілля Демиденко. Також не пам'ятаю, чи і хто був при іспитах із Відділу Освіти.

Письмові іспити з української, англійської і німецької мови та математики пішли не зле, але з латиною вийшла "халепа". Іспитував нас проф. Попель, який латини в нашій школі ніколи не вчив (викладав історію, географію і психологію), а тому й задачу дав нам не по наших силах, мабуть, на рівні передвоєнних гуманістичних шкіл. І наш, всякими правдами й неправдами "спільно" зладжений переклад, виявився цілком неправильним (переможці вийшли переможеними, напасники — нападеними, чи щось подібне. Теми й автора не пригадую). І на наше несподіване й велике огірчення — ціла група мала здавати латину ще й усно. Не знаю, як кому, а мені прийшлося тяженько, хоч професор і пробував помагати, і я вийшла, як мокра курка. Якщо пам'ять не підводить — усно ми здавали всі предмети в один день, переходячи від професора до професора. Поза латиною великих труднощів у мене не було, хоч за малим не посперечалась із екзамінатором з природознавства. Був це зовсім новий викладач (прізвища не пригадую), який перебивав і "поправляв" мене на кожному реченні, хоч я без зупинок відповідала з матеріалу, який нас роками вчили професори М. Котис і О. Кушнір. Мені було тим більше досадно, що питання попалися легкі і я їх знала. Спочатку це мене "спешило", а потім роззлостило, і — професор своє, а я своє. Другі професори ховали свої усміхи, і я не знаю, по чийому боці були їхні симпатії.

Та нарешті, вичерпані й збуджені, виходимо з класу і попадаємо в обійми друзів, які вірно ждали нас під дверима. На офіційний вислід ще треба день чи два чекати, але деякі професори натяками дають нам знати, що ніхто з нас не перепав. Гуртом виходимо зі школи й розходимося по своїх мешканнях.

Прийшовши додому того дня я мала дуже дивний настрій: замість радості й задоволення з успішного закінчення школи, мене опанував якийсь незрозумітий смуток і жаль, почуття порожнечі. А, може, воно й не дивно, бо ж раптом увірвалося все, чим жила кілька років. Закінчився один етап життя без жадних перспектив майбутнього.

9/49/50

СВІДОЦТВО ЗРІЛОСТІ

Еркео Люджина

народжен а дня 15. іюня 1931 в Гомині, Гоминська
релігії православний, учився від шкільного року 1945 до 1949/50 в імкунії в Рогосенбурзі
(IV, V, VI, VII, VIII кл.)

де студії в шкільному році 19 49 50 закінчи на і склада на іспит зрілості.

На основі успіхів в науці, а також писемних і усних іспитів зрілості, видається це свідоцтво

з наступними оцінками:

поведінка	гудке	доофра
релігія	гудке	доофний
українська мова	гудке	доофний
латинська мова	гудке	доофний
англійська мова	гудке	доофний
німецька мова	доофний	
історія	гудке	доофний
географія	гудке	доофний
природознавство	гудке	доофний
хемія	гудке	доофний
фізика	гудке	доофний
математика	гудке	доофний
нарисна геометрія		
філософія	гудке	доофний
руханка	доофний	

На підставі повищого П. Гірко Микола є визнаний з загальним успіхом

Зустріч до студій в Університеті або у Високих Технічних Школах

РЕГЕНСБУРГ 1949

Голова Іспитової Комісії

Директор

Поведінка: 1 дуже добра 2 добра 3 відповідна
Успіх: 1 дуже добрий 2 добрий 3 достатній

Та молодість не дає журитися й сумувати задовго. Вже сходимося і плянуємо поматуральну вечірку. Досвіду в нас нема жадного, тому розпитуємо інших наших попередників, сперечаємося. Нарешті рішаємо запросити лише тих професорів, які нас вчили. Вечірка в одній з більших класних кімнат була чудово приготовлена завдяки хистові і вмілості кількох зарадних дівчат, при меншій чи більшій допомозі нас усіх. Ми чемно гостили наших професорів, хоч і почувалися трошки ніяково. Хлопці наші з радості з переходу в "зрілий стан" розстаралися десь пляшку чи дві з алкогольними напоями, і пізніше за це були гостро покарані пластовим проводом. Ми вирішили з ними солідаризуватись і самі звернулись до проводу з постановою, що якщо карають наших товаришів — нехай таку саму кару дають і нам, бо всі ми були разом. І так майже цілий наш гурток "Калина" має нагану котрогось там степеня за порушення точки "пластун дбає про здоров'я". З того приводу, вислухавши прилюдну нагану і діставши її ще й на письмі, ми почувалися мало що не героями, хоч більшість з нас того алькоголю навіть не нюхали. Після вечірки ще кілька днів живемо враженнями, а потім стежки так зжитої і дружньої класи починають помалу розходитись. Дві з товаришок — Люба К-р і Рома М. — одружуються, дехто від'їжджає до переселених таборів на комісії. Культурне життя на оселі замирає, бо транспорти відходять один за другим, ще тільки влаштовуються часті "прощальні" заборони. Я ще кілька тижнів працювала у Відділі Суспільної Опіки. Відділ мав табелью всіх таборян, на якій зазначувалося, хто, коли і що одержав з одягу. Тому що речей було обмаль, ці речі дуже скрупульовано розподілювалися, а моїм обов'язком було виписувати на окремій картці приділені кожній особі речі, а згодом зазначувати на табелі, хто що отримав.

З початком осені всіх таборян, які ще не мали візи на виїзд, перевезли до Ульму. Не знаю чому, але я зовсім не пригадую виїзду з Регенсбургу, цілком не пам'ятаю, як прощалася я з містом моєї юності...

В Ульмі, через якісь непорозуміння, наш транспорт кілька днів "мешкав" на хіднику, згодом мали цілком пристойні помешкання на Седанштрассе і менше пристойні в Седан Касерне.

Горстка колишніх гімназистів ще пробувала створити Літературно-історичний гурток, ще мали кілька сходинок і рефератів. Ще продовжувала навчання зменшена гімназія, ще діяв Пласт. Ще працювала таборова адміністрація. Ще влаштовувалися академії і заборони. Але все це вже без ентузіазму, на меншу скалю, і ніби якось по інерції. Десь з початком січня 1950 р. я записалася до Інституту мов, але у зв'язку із скорим виїздом, курсу не закінчила. А там — переселенчі табори: Людвігсбург, Бремен, Бремен-гафен і ... прощай, прощай Стара Європа...

Той пригноблений настрій, ту атмосферу розлук, прощань, глибокого жалю за втраченим, невідомістю майбутнього і неясних надій на поновні зустрічі, ту меланхолійну роздвоєність знову відтворили в моїй душі слова недавно присланої однією товаришкою пісеньки, яку співалося в перехідному таборі в Амберзі:

Покриті маривом в тумані
Стоять на Рені кораблі,
То ж до побачення, Оксано,
На ще небаченій землі.

Майбутнє наше невідоме;
Нью-Йорк, Чікаго чи Бостон
Не вернуть втраченого Львова,
Що залишивсь неначе сон.

І дужче серце битись стане,
Як корабель потоне в млі,
То ж до побачення, Оксано,
на ще небаченій землі.

Закривалася одна сторінка нашого життя. Ми покидали "острови" рідної стихії, все більше віддаляючись від Рідного Краю, до якого тоді ще так широко прагнули повернутись...

Таблю останньої матури в Регенсбурзі, липень 1949

НАГАДАЛИСЬ РОКИ...

Відтворити з втертих спогадів збіднілою мовою кольористий рельєф минулого є річчю майже неможливою. Пригадуються деякі події пов'язані з певними особами, але це далеко не віддзеркалює минувшини. Беручи хронологічно, мій побут на Оселі Гангофер був короткий, але це був один з головних переходових періодів мого життя і залишив по собі якесь хвилююче почуття. Це можливо тому, що оточення, в якому я тоді перебував, відповідало сприятливіше мому єству і я менше пристосовувався до обставин, як деінде.

Довгорічна воєнна перерва в навчанні з півторарічним повоєнним перебуванням в американській військовій частині причинились до того, що я вважав поворот до шкільної лавки несамопитим дитячим вчинком. Ну, і до того сама назва "гімназія" була для мене незвичною, хоч вона й називалася "українська". Але в той самий час я гостро переживав повоєнну зміну, коли вже не страх перед смертю і інстинкт самозбереження рівняли всіх і керували життям, а інші нові чинники стали регуляторами суспільства. Це відбувалося всюди, а особливо в українській еміграційній спільноті, де, зокрема, існувала "концентрація" титулів. В тій новій ієрархії вартостей я знав, що я був нічим і в мене кипіла революція. Ставали в уяві пророчення одного комуніста "якщо не вернешся "на родину", то будеш чистити черевики капіталістам." Як знайти шлях, який вивів би мене з тих пригноблюючих почувань? Після короткої і неуспішної ініціативи в автомеханіці, я нарешті погодився, щоби батьки вписали мене до гімназії. Хоч навчальний рік вже був почався, при допомозі знайомого професора хемії все було швидко оформлено і я попав в п'яту класу. Моє упередження і мій страх перед шкільною лавкою досить швидко розвіялись, бо крім того, що я перестав почуватись "застарим" до шкільної науки, теж рівень загальний учнів був неоднаковий. Поза небагатьма, які менше-більше регулярно продовжували навчання, було багато таких же як я. Ця швидка акліматизація до нових умовин була приємним відчуттям, але не стала рушійним фактором. Реальний стан не відповідав моїм почуттям майже повновартости, бо крім предметів навчання, які я міг дігнати беручи приватні лекції, були інші, про які я ніколи не чув. Такою була латинська мова. Всі ті тексти славнозвісних авторів, які, до речі, розумів лише наш професор, затроювали багатьом з нас наше існування. Наші дві останні лавки витягував з тієї скрутної ситуації Ігор, який мав добру базу і працював на себе і на нас трьох бездарних сусідів. Одного разу мала бути контрольна робота з латини. Ігор захворів і не прийшов до школи, а ми всі троє, звичайно, в доброму здоров'ю і не підозріваючи жадної халепи, привалили і ось сиділи нещасні сироти в безвиглядній ситуації. Ігор мешкав через дорогу напроти гімназії і треба було діяти швидко. Я попросив в професора дозволу вийти по потребі, але відповідь була негативна. Зрезигнувати з моєї так би мовити серйозної потреби не було як і я настоював. Врешті професор дозволив мені вийти але з застереженням, що моя праця буде уневажнена. Виходу не було, ну, і крім того я міг посвятитись для "друзі своя". Вмить, з трьома текстами я був в кімнаті Ігоря. Він лежав в ліжку, червоний, в гарячці і збентежений моєю несподіваною візитою. На швидку "ногу" він

нашкрібав, що міг для кожного з нас і я з виглядом великої полегшії повернувся до кляси. Хоч професор й не дотримав своєї погрози і прийняв мою роботу, але приємного "сюрпризу" ми не мали, всі троє отримали недостаточну оцінку. За малим винятком всі мої знайомі по гімназії були законспіровані підпільники зі своєю ієрархією, сходами і курсами. Байдуже, що всі ті шляхи і стежки губились поза межами табору; позбавлені нормальних умов життя, ми пояснювали речі в нам властивий спосіб і вірили в те.

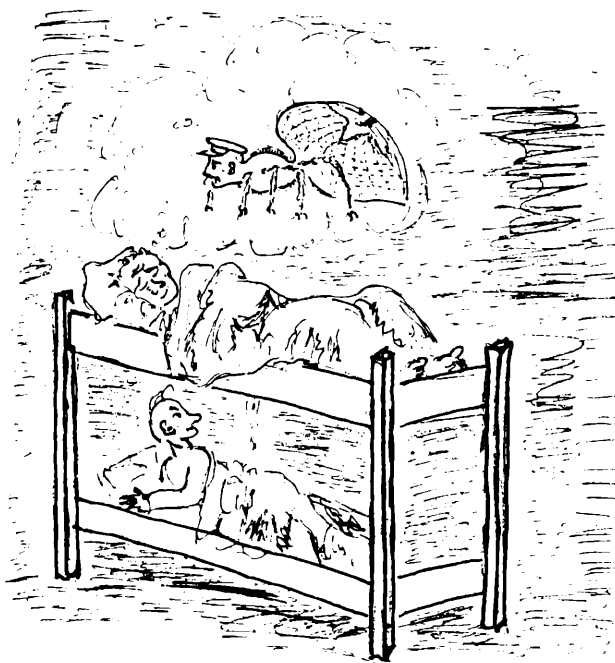
Не зважаючи на різні перепони на моєму шляху, я все таки перейшов без великих труднощів в шосту клясу. Це дало мені великий поштовх до моїх інших потягнень. Для випуску стінної газети ми створили колегію: Василь, Данко і я. Хоч ми і випустили лише два числа, але це наробило руху. Мені пригадується один інцидент з того приводу. Для якогось там комічного порівняння пригадалась мені байка Крилова в російській мові. Шукаючи за чимсь подібним в українській мові я без жадного упередження звернувся до проф. Є. Маланюка, який в той час викладав в нас математику. Зненацька я спитав його чи часом Руданський в своїх співомовках не створив щось подібне. В моїй наївності я не міг уявити ефекту, який зробить на гордого українського поета таке ніби невинне питання. Він обрушився з обуренням на мене цитуючи Езопа, Ля Фонтена... і що Руданський не є ніяким наслідувачем Крилова в українській мові. Цей спонтанний гнів так мене збентежив, що я забув моє питання, а він відповідь.

Богдан Маланяк, Борис Вітязь, Василь Боднарчук — редактори стінної газети в гімназії

Моя тодішня музична формація була обмежена до спогаду про фортепіано, яке купили батьки перед війною і яке залишилось у нашому напіврозбитому будинку. Знайомство з Віктором, який грав на скрипці відсвіжило цей спогад і я записався на лекції фортепіано в українську музичну школу на оселі. Моєю професоркою була одна молода пані з гострими рисами обличчя і з такими ж гострими рисами характеру. Її технічні зауваги діяли на мене в такий спосіб, що я тратив усяку контролю моїх пальців і мій зір бігав без послідовності по нотах. Можна собі уявити, як кінчалася кожна така лекція. Не знаю, в якому стані була моя професорка після годинного змагання, але мені доводилось частенько брати холодну душ, щоб відискати мою рівновагу. Та чи це було моє підсвідоме розчарування, а чи може справжній нахил до музики, але я ще настирливо продовжував клацати по клявішах пару років після регенсбурзької музичної школи.

На оселі я займав малу кімнату в малій квартирі з двох кімнат, кухні і лазнички. Моїми сусідами була родина західного зразка інтелігентів з Буковини. Співчуваючи моїм труднощам в музиці і латині, пані розповіла мені історію зі своїх шкільних років. Як ми з латиною, так вони з грекою мали труднощі. Не опановуючи достатньо мови, вивчали на пам'ять лекції і на тому була крапка. Їх професор греки так любив ту ніби співучу мову, що замість вживати терміну "читати" просив учнів "співати". Одного разу якийсь учень так добре "відспівав" лекцію, що аж розхвилював професора, який в радості просив продовжувати "співати" те, чого не передбачувано в програмі того дня. Серед мовчанки учня і прохань "співати" професора почулось з сусідньої лавки "тепер ся свище".

ТИ ЧОМУ НЕ ВЕРТАЄШСЯ ЯКОМУ КОЛАБОРАНТЕ?!

Батьки мої хоч приписані до тієї ж малої кімнати, в якій я мешкав, жили в місті і це, звичайно, задовольняло всіх. Кожного ранку я поспішно, якщо мав час, готував собі, перед тим як бігти до школи, якийсь сніданок. Спочатку я біг повз житлові бльоки, пробігав пустир і нарешті через спортову площу, на яку виходили вікна моєї кляси. Оттак майже кожного ранку ціла кляса брала участь в моєму кінцевому "спринті". Справа була в тому, що як якийсь учень приходив в клясу після ранішньої молитви, його зараховували відсутнім. А якже мене можна було зарахувати відсутнім, коли всі учні разом з професором бачили крізь вікно, скільки сил і енергії я докладав, щоби вирятуватись зі скрутної ситуації. Одні благали професора не починати молитви, інші підбадьорували мене, щоби швидше бігти. Накінець, захеканий і червоний, я вбігав в клясу і не зарахований до відсутніх повторював за професором в дружньому гурті: "Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа"... Це ранішнє видовисько було досить часте і ввійшло, майже, в звичку до такої міри, що в останній день шкільного року, коли на формальній лекції роздавались навчальні висліди, я заховався за спортовою площею. Коли ж в клясу ввійшов наш опікун клясний, проф. Процик, мені дали знати і я в останній раз "спрінтував" через нашу спортову площу під крики і оплески друзів. Це був кінець мого навчання в українській регенсбурзькій гімназії, яка мені уможливила продовжувати в зовсім інших умовах шлях "вибитись в люди".

Крім друзів по клясі мав я ще й позашкільних. З Віктором познайомився в таборі. Мого віку, стрункий, з гордим виглядом, був моїм "односельчанином". Перервавши навчання під час війни, залишив науку і старався пробиватись в житті зі своєю скрипкою, яку він називав своїм "кусом хліба". Вчився він гри на скрипці в українській музичній школі і брав теж приватні лекції у німецького професора музики, який його, здається, частенько обзивав "шустером". Хоч не був він в ті часи професійним музиком, але вся його зовнішність інспірувала вигляд мистця. Наприклад на музичних імпрезах під час перерви він з апльомбом тримав свою скрипку між підборіддям і плечем настроюючи ноти. Знайомство з ним затягнуло мене у світ муз і ради його товариства тинявся з ним по різних музичних імпрезах в німецькому світі. Не маючи належної музичної бази, ті імпрези частенько не робили на мене жадного приємного вражіння, але я того не показував і намагався хоч частково дорівнювати ентузіязмові Віктора. Всі ті опери і концерти коштували в ті часи дрібні гроші і лише мій голос сумління, що трачу багато часу дорогого не на науку, обмежував кількість тих музичних вечорів. У Віктора були специфічні проблеми пов'язані з музикою. Мешканці бльоку, в якому він жив зі своїми батьками, мали досить його вправ на скрипці і він міг лише в означеній годині вправляти на піддаші. Але і звідти пронизливі ноти скрипки в'їдались в серце малообізнаних в музиці людей, навіть в сусідніх бльоках і створювали неприємності. Під час доброї погоди можна було пописуватись без ускладнень в полі за оселею. Часом моя кімната служила концертною залею. Мої сусіди були виховані люди, а крім того пані була вчителькою музики, отже Віктор користувався повним імунітетом. З погашеним світлом і з зажмуреними очима я слухав його вибрані твори.

Василь, чи пак Вася, як його я по звичці звав, був моїм старим знайомим ще "з дому". Старший за мене і височиною десь поза два метри, ми робили з ним кумедну пару. Майже щосуботи і у всі свята він приїздив до свого батька

з Мюнхену, де він працював асистентом на природознавчому факультеті. Все було б добре й гарно, але Вася не міг стерпіти "Паганіні", як це він називав Віктора. Для мене було скрутним моментом, як я мусів когось з них зраджувати. Васю і мене цікавила природа, але він мав до справи фаховий підхід. Для потреб його лябораторії він ловив польових мишей. Якщо б робив це хтось менший ростом, воно б пройшло непомітно. Але двометровий мущина, який сидить непорушно над норкою і чекає, коли вийде звідти миша, щоби схопити її за шию, це було небуденним явищем. І навіть в безлюдних місцях він почував себе ніяково. Але інші прогулянки в природу були в загальному без окремої цілі, а тільки просто моментами простісінської насолоди. Вона наповняла наші груди і ми співали. Часом до нас приставав Володимир, маляр, який мав гарний голос. З зачаруванням нагадую хвилини, коли наші почуття радості виливались в пісню. Ми любили теж ходити на Дунай плавати. Після головного річища було друге менше, вода якого протікала з великою швидкістю під мостом. Плисти в тій течії, майже перескакуючи з хвилі на хвилю, було нашою великою приємністю. Але треба було уважати, щоби не відхилитись від середини і не спустити ніг в долину, бо по обидвох боках були небезпечні водорості. Одного разу, пропливши під мостом, я оглянувся і не побачив жадного з моїх друзів, які пливали разом зі мною. Потім у водоростях почали показуватись і зникати їх голови. Нарешті Вася прибився до берега, а Володю струя занесла на протилежний бік на малий острівцець коло "бика" мосту. Володя знайшовся в прикрій ситуації, бо міст був високий і вилізти на нього було годі. Ну, і стрибнути у водорості, які були довкруги острівця Володя не наважувався. Його побут на острівці був досить довгий і нарешті німці допомогли нашому Робінзону дістатись на берег.

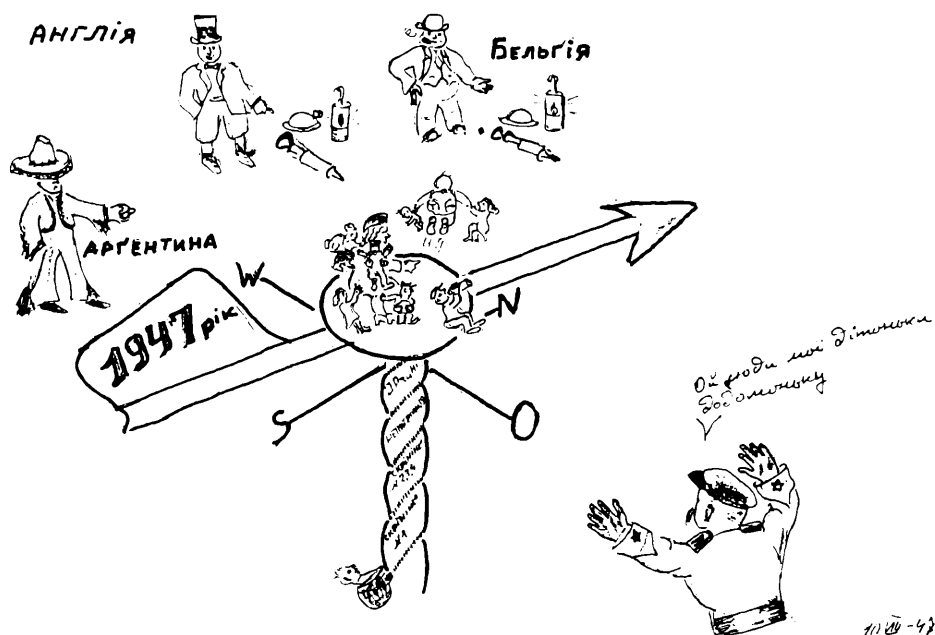
Юрко був одним з моїх пізніших знайомих. Молодший за мене, він вражав мене своїм розумом. На оселі УНРРА відкрила школу перекладачів і ми

ПРИСЯГАЮ ЩО НЕ ЗНАЮ МІСЦЯ МОГО НАРОДЖЕННЯ

вирішили туди вписатись. На вступний іспит прийняв нас американський офіцер, який нам обом разом ставив питання. Як треба було говорити, то це робив я з моїм солдатським акцентом. Коли ж справа торкалась граматики, це була Юркова робота. Наш екзамінатор напевно не був ні педагогом ні фахівцем від мови і прийняв нас до останньої — термінальної кляси. Наш вхід в клясу створив заворушення, не лише тому, що ми були наймолодші між присутніми, але теж тому, що між учнями кляси були наші професори — мовники. Наступного дня викликав нас директор М. Величко і запропонував вибирати між гімназією і школою перекладачів. Всі наші аргументи і настоювання нічого нам не дали і ми мусили залишити затію, яку нам з легкої руки подарував американський лейтенант.

Час моєї гімназійної науки на оселі пролетів, здається, блискавкою. Але хоч зжився з гімназією, надбав друзів, мусів їх і школу залишити та виїхати з батьками поза межі Німеччини.

У ТРИДЦЯТИШОСТУ РІЧНИЦЮ 8А КЛАСИ

На дворі морозна лютева ніч, але в одній з більших кімнат будинку таборової гімназії був шум і гамір. Новоспечені абсолювенти зійшлись востаннє, щоб належно попрощатись один з одним і подякувати своїм учителям за терпеливість і працю, не тільки педагогічну, але й виховну з гуртом тих молодих людей, які згодом мали прийти їм на зміну.

Вечірка добігала кінця. Товариші взаємно прирікали різні обіцянки, як вдержувати між собою постійний контакт, хоча б з кінця світу. Дехто навіть просльозився. Ще потиск руки, ще останній прощальний погляд і всі розійшлися.

Кожний ніс у серці почуття радості але й тривоги. Вилетівши з затишного гнізда, мусів думати про нове завтра. Ще раніш кожний мріяв повернутись додому, але доля не судилась; мріяв про виїзд до Америки, яка на екранах американських фільмів була дуже приманлива. Були це наївні мрії, які бувають часто у молодих недосвідчених людей. Оптимістичні сподівання скоро розвіялись при зустрічі з дійсністю.

Інакші були в нас настрої восени 1946 року, коли то нашу маленьку гімназію в Боденвері перевезли до Регенсбургу.

Ця гімназія, творцем якої був проф. Омелян Кушнір, мала кілька різних клас, які були створені до потреб та знання учнів. З тих часів, крім проф. Кушніра, який був її директором, пригадую проф. Дурдело, який вчив англійську мову та колишнього посадника Станиславова, проф. Івана Голембйовського, який вчив нас латину. Завдяки йому я дістав добру основу латинської граматики. Це була людина високої культури і як викладач, один з найкращих, якого я мав щастя пізнати.

Восени 1946 року табір в Боденвері зліквідовано, а з ним і гімназію. Більшість чи може й всі мешканці табору переїхали до Регенсбургу, і ми, колишні учні цієї гімназії, залишились без "училища". До місцевої восьмої класи, яка вже почала навчання, нас не прийняли, мабуть треба було "нострифікації", а приписати до 7-ої було б принижуючим, тим більше, що більшість учнів боденверської гімназії були старші віком та ходили вже до 8-ої класи.

Не знаю деталей перетрактацій та клопотів, які мав проф. Кушнір в тій справі, однаке завдяки його інтервенціям створено спеціальну 8-му класу, яка спочатку мала сім чи вісім учнів. Згодом до нас долучились колишні дивізійники як Роман Андрушко, Андрій Бугель і інші.

З перспективи років припускаю, що директор Величко та педагоги, не мали великих надій на цей збір людей різного віку та знання, бо вік учнів був дуже різноманітний, від 18-28 років, і знання теж були дуже нерівні. Ми — учні самі відчували, що нам бракувало ще досить знання, щоби зрівнятись з існуючою 8-ою класою, тим більше, що кожний з нас прагнув досягнути атестат зрілості.

Спочатку деякі учителі кепкували з нашого знання, та ми трактували це як анахронізм старої Австрії і Польщі, однаке більшість викладачів відносились до нас як до зрілих людей і всі свої знання, уміння, енергію присвячували нам. Вони залишились у нашої пам'яті справжніми педагогами нового покоління і

за те ми їм глибоко вдячні. Наругою і кепкуванням навчити тяжко, а ще дорослих людей.

Деся до половини року ми всі пріли за наукою, а згодом слабші учні підтяглися й знання кляси дійшло до певного рівня. Тепер деякі стали оглядатись що діється кругом, шукати ширшого товариства, брати участь у різних позанавчальних гуртках, бо "не хлібом єдиним" людина тільки живе.

Пригадую, що до шкільного хору, яким диригував п. Й. Пачовський, з нашої кляси "завербували" Бориса Савина, Володислава Зайця, Романа Андрушка і мене, а може й ще декого. Ми з Романом відразу підкріпили "баси", бо назагал там були лише "підбаски". Як пригадую, хор був на доброму рівні, давав концерти, та члени хору ходили з колядою.

На весні трьох з нашої кляси почали грати копаного м'яча у шкільній команді "Бескид", а то Р. Андрушко, А. Бугель і я. Мене обрали на деякий час капітаном дружини. Спочатку ми грали з дружинами інших українських гімназій та іншими національними дружинами, а потім як "вибилися з піря", змагалися деякий час з німецькими юнйорами. Була теж добра команда відбиванки, кошівки та стільного м'ячика (пінг-понг). Крім спортових дружин, учні нашої кляси брали активну участь у драматичному та літературно-історичному гуртках.

В травні 1947 р. опікуни нашої та сьомої кляс рішили поїхати з нами на кількадечну прогулянку. Сповнені радістю та сподіванням пригод, кожний приготувався до мандрівки, збираючи різні харчі та убрання. Ми, бурсаки, дістали трохи харчів з нашого приділу. На регенсбурзькому дворі рух і біганина. Мами наказують своїх дочок поводитись пристойно. Нарешті відчинився семафор і всі прожогом кинулись у вагони. Поїзд взяв напрям на Мюнхен.

Першою зупинкою було містечко Оберамергау, де ми оглядали сценічну містерію хресної дороги, звідти поїхали до Пріну біля Хімзее і тут нам трапилась перша пригода. Кількох з нас залишилися оглядати сувеніри і так "загапились", що не помітили, куди пішла наша група. Ми тим дуже не перейнялись, бо знали, що внезабарі поїдемо кораблем на Геррен Інзель, а тому туди направились. Чекали на товариство, а вони мабуть шукали нас. Нам урвався терпець і ми рішили найняти човни і погребти самим на острів, щоб зустріти наших товаришів "хлібом-сіллю". Спочатку наша плавба була досить мізерна, бо "пірати", як ми себе назвали, не вміли в унісон веслувати і човен часом повертався назад до пристані. Але, як то кажуть, "святі горшки не ліплять", і ми якось таки причалили до острова. Тут дещо перекусили і попливли далше до того місця, де причалював корабель. Нарешті появилсь корабель і ми побачили нашого "вуйця" — проф. Пашковського та проф. Котиса і решту братії, але з їх вигляду ніщо добре нам не віщувало, тому ми поскидали наші "піратські" хустки і пішли вислухати "музику". А довелось її слухати у присутності усіх. Називали нас і сепаратистами і чорним дитком і ще іншими епітетами.

Не допомогло нам це чистилище, довелось ще й покутувати. Після оглядин тут чудесного баварського замку, корабель відплив, а ми мусіли ще відставити човни до пристані. Наші товариші, що не були з нами в човнах, ще деякий час нас ігнорували, мабуть брала їх досада, що й вони не були з нами. Дальша подорож відбулась спокійно і без пригод, не враховуючи того, що деякі наші любителі танцю, вночі на простиралах, з міттенвальдських касарень з другого поверху

таки потрапили спуститись і чмихнути на кілька годин забавитись.

У моїй пам'яті залишився чудовий краєвид з Чорним озером. З двох боків озера високі скелясті гори, а ген-ген на краєвиді, в контраст до чорної води, видніє білий як голуб будиночок. Хоча сонце в zenіті й на небі ні хмаринки, а тут у кінці озера прохолодь, а в рівчаках ще лежить сніг.

По вакаціях ми знову "присіли фалди", бо обіцяли нам невдовзі кінцеві "матуральні" іспити. Нашу клясу перезвали на "А", бо надійшла нова 8-ма кляса. Часом ми з Петром Татарським заходили до клубу "Січі" і з того вийшла опісля нам халепа. Директор Величко переловив нашу пошту, де нас запрошували на загальні збори "Січі", а треба пам'ятати, що учням гімназії не вільно було належати до жадних позашкільних товариств.

Директор викинув нас обох з гімназії та наказав забирати "манелі" з бурси. Ми відпирались, що ніколи не вносили туди заяв членських, тому ми й не були членами "Січі", а це ще більше розгнівило директора. Він не хотів вірити, щоби не-членам висилали запрошення на загальні збори. Ми були в клопоті та тривозі, бо переконати нашого директора в нашій невинності нам не вдалось. В пригоді нам став посадник табору Ярослав Сербин, який тоді був теж головою "Січі". Ми розказали йому нашу біду і на його інтервенцію нас прийняли назад до гімназії. Деякий час ми смиренно виконували усі приписи, але молода вдача не може примиритись надовго, щоб не шукати щось нове. У той час було дуже в моді танцювати американські "бугі-вугі", і ми у трійку з Романом Величком і Петром Татарським ходили скрито ввечорі за Дунай на лекції. Це був відкритий секрет між нашими товаришами, що скоро дійшов і до директора. Цим разом нам обійшлося без "перепетій", коли підійшов до нас директор і наказав нам привести наших інструкторів до табору вчити й інших учнів. Він волів мати ці вечірки під наглядом, чим слідкувати за учнями, які крутими дорогами крадалися до міста на танці.

Останні два місяці наша кляса працювала дуже наполегливо, бо крім звичайних лекцій, ми мали доповнюючі, на яких проходили вже пророблений матеріал.

Нарешті прийшов довгоочікуваний день, якого ми бажали, але й одночасно боялися, це ж день кінцевих наших іспитів. У шлунку болі, по тілі мороз, а в грудях брак віддиху. Так ми почувались у першому дні писемних іспитів. По них прийшли усні, які до певної міри тяжчі, бо за столами засідали три екзаменатори та вчитель даного предмету. На вильосовані запити треба давати відповіді відразу, нема коли надумуватись, бо кожний тебе чекає. З першої такої сесії я вийшов зовсім спітнілий. Але усьому приходить кінець. Скінчилось і наше чистилище і кожний нетерпляче чекав висліду.

Тут хочу додати, що до "матури" допускали тільки таких учнів, в яких була "шанса" її здати. Були у нашій клясі й такі, яких до "матури" не допустили.

Двадцятого лютого 1948 р. завершилися мрії шістнадцяти молодих юнаків. Це день побіди і тріумфу тих, що в таборових злиднях не піддалися спокусі шукати тимчасового легшого життя, а завзято й послідовно змагались, щоб одержати середню освіту і промостити собі шлях до вищих учбових інституцій, щоб корисніше опісля служити своєму суспільству. До них належали: Андрушко Роман, Бугель Андрій, Гофман Ігор, Зарицький Володимир, Заяць Володислав, Капустинський Олександр, Косик Володимир, Пастушак Богдан, Полатайко

Іван, Проць Семен, Реднянко Галина, Савин Борис, Федорів Дмитро, Фещак Ярослав, Шульц Маргарита, та Юрків Іван.

Пробачте, дорогі друзі, що не згадав про всіх Вас у цьому споміні про восьму "А" класу, але пам'ять вже затирається, бо діялось це ще в нашій юності, а відтоді немало часу пропливло.

Зліва на право, 1-ий ряд: проф. Т. Пашківський, Утля Капустинський, Андрій Бугель, Ріта Шульц, Галина Реднянко, Вол. Косик, Роман Андрушко. З-заду: Вол. Зарицький, Дмитро Федорів, Ярослав Фещак, Семен Проць, Іван Полатайко, стоїть Богдан Пастушак, Іван Юрків, Ігор Гофман, Володислав Заяць, Борис Савин.

З МИНУЛОГО

Моє перебування в ДіПі таборі в м. Регенсбург пов'язане головно з працею в таборівій українській гімназії від 1945 до 1949 р. На працю учителя хемії прийняв мене директор гімназії Микола Величко здається у вересні 1945 р. В час першої зустрічі директор Величко видався офіційно холодним і мені здавалось чи не тому, що перед ним сидить "східняк", до яких тоді було багато упереджень. Але пізніше виявилось, що навпаки він мав довір'я до учителів з Наддніпрянщини і хвалив постановку навчання в радянській школі, звичайно відкидаючи її політизацію, коли сам працював директором, здається у Золочеві, в школі в 1939-41 роках. Клясичну гімназію, яка була в Галичині і частково перенесена на еміграцію, вважав пережитком. Поставився прихильно до мого прохання, щоб хемія постійно викладалась в одній кімнаті де було підвищення, поставлено шафу і дані гроші для придбання деякого убогого приладдя і бідненьких реактивів. Не було жадних підручників з хемії. Я сам протягом майже 5-ти років не мав нічого спільного з ними. Знав з чого починати курс, але жадного порядку в мисленні. А коли взяв аркуш паперу і почав писати плян лекції, то почало валитись ніби зі стелі і укладатись в порядок і так за рік первісні записки переросли в підручник, який прийняв відділ культури ЦПУЕ для друку. Але поки там "радили та судили" де взяти гроші та хто буде друкувати, то тим часом група українських педагогів з Наддніпрянщини в Гановері організували передрук (офсетом) українських радянських підручників в тім числі і добрий підручник з неорганічної хемії.

Я любив працювати з молоддю, шанував їх ідеальні пориви. Я ніколи не підкреслював особливого значення предмету хемії в житті людини, а просто викладав, ілюструючи життєвими прикладами, намагаючись його оживлювати. Є чимало дітей, які навіть при добросовісному ставленні не мають розуміння якогось предмету. Тому таким треба ставити менші вимоги при класифікації і хоч як небудь натягти "достаточно". (Багато світових учених геніяльні у своїх предметах і примітивні в інших.) Так було з одною ученицею донькою лікаря. Але тому, що я здається порушив традицію в Галичині, що діти титулованих батьків повинні одержувати оцінки в школі не нижче як "добре", то за це той батько помстився на моїй дитині, коли вона була тяжко хора (мала менінгіт) він не прийшов дати допомогу, хоч мав обов'язок дитячого лікаря табору. Це було підтверджено пізніше на підставі його власного вислову — "ну він вже буде мене пам'ятати".

Директор Величко був не лише добрим організатором, але й дуже добрим педагогом. На початку кожної педагогічної наради він давав вступ на виховну тему. Він дуже добре знав всіх учнів, всі їхні домашні обставини і навіть партійні зобов'язання деяких з них, але звичайно про це не згадував на нарадах, хоч вважав це злочином втягати в політику недозрілу молодь. Пізніше я побачив, що директор Величко не був холодним, а був глибоко засмученим, казали, що він втратив сина на війні, чи ще якась причина. Лише один раз я бачив, як він щиро сміявся. Ця історія виглядала на анекдоту. Вночі моя дружина народила

дитину. Коли прийшов ранком до гімназії, то колеги почали "гратулювати", а один з них додав "є, якби козак вродився", на що я "з серцем" відповів: "Запевняю Вас, що моя дружина, яка ходить у спідниці, є далеко розумніша за багатьох тих, що ходять в штанах". Це викликало гомеричний сміх, в тім числі директора. Мою дружину Людмилу Драгоманову-Демиденко знали, архітект по освіті, завідувала майстернями, працювала в бюрі перекладів документів, член обласної ради. Наведений приклад свідчить, яка відмінна ментальність ще багатьох галичан, які, як казала Леся Українка, що галицькі пани дивляться на жінку або згори вниз, або знизу вгору, але ніколи як рівний з рівними. На Наддніпрянщині нема "докторових, інженерових і т.д." як якісь додатки, а є доктори, інженери і т.д., як самостійні одиниці.

Думаю, що гімназія в Регенсбурзі, за дуже невеликим винятком, мала добрий учительський склад. Хоч було дивним, що деякі, не розуміли зміни часу, як наприклад латинник підкреслював, що латина є найважливіший предмет в науці і нарікав, що цього інші не розуміють і навіть залишив не класифікованим (і не переведеним до наступної вищої класи) одного з найбільш здібних учнів. Я пішов до директора заступитися за того учня, що це не відповідає духові часу. Айнштейн теж мав клопіт з латиною, але поза тим був геніальним вченим. На що директор сказав (по секрету), що він за літо трошки повторить і його напевно переведуть до наступної вищої класи. І так було зроблено. Не зовсім добре себе почував відомий поет (інженер по фаху), який викладав математику. Нарікав, що до нього майже щодругий день приходив на лекції директор, очевидно, щоб змушувати поета більше думати про математику, а не поезію. Добре було поставлене викладання української мови і літератури. Останню провадила Галина Карпова. Вона працювала з літературним гуртком, написала і поставила гарну п'єсу про Шевченка "Доля поета".

Ставлення учнів до науки в цілому було добре. Мене особисто захоплювала одна класа перерослих, мало підготовлених, але які рвалися до науки і прискореним темпом вчилися круглий рік. А тому що уряд не платив учителям літом, то запрошені були учителі добровільці. Я мав приємність літом викладати в них математику...

Я не чув, щоб директор Величко був необ'єктивним супроти когось, хоч під тиском керуючої партії в таборі, нагляд якої був і в гімназії, він часом примушений був діяти очевидно супроти свого сумління. Під таким пресом він звільнив мене з гімназії в кінці учбового року (здається 1947-48 рік), мотивуючи тим, що я не мав повного навантаження. Насправді це не могло бути причиною, бо я одержував платню лише за прочитані мною години. Дійсною причиною було те, що я відмовився платити членський даток до Учительської Громади (контрольована теж пануючою в таборі партією) тому, що були влаштовані закриті збори вужчого кола членів в справі ніби звільнення одної вчительки. Відмовляючись платити я заявив, що це не Советський Союз, де кожен працівник повинен бути членом профспілки ("приводний час партії"). Що це було причиною мого звільнення я знаю з розмов деяких учнів, "щоб не вчили хемії, бо його не буде наступного року". Але під тиском батьків відділ культури і освіти ЦПУЕ відновив мене. Бо фактично й нікому було читати хемію.

Перед своїм виїздом (1949) до США директор Величко скликав прощальні сходи учителів гімназії. Він дякував всім за співпрацю. Це була його "лебедина

пісня'', прощання з тим, чим він жив протягом десятків років. Я знаю, казав він, що я вже більше не матиму можливості займатися тим, що я любив все своє життя — педагогічною працею. І очевидно тому, що не мав приємної праці на еміграції, яка духово його гнітила — колишній директор і педагог Микола Величко рано відійшов з цього світу. Але без сумніву залишив по собі глибокий слід в кількох сотнях своїх вихованців і колег. Дяка тим (найбільше колишнім учням), хто прислужився поставити надмогильний пам'ятник. Вічна йому пам'ять!

В час ліквідації табору в Регенсбурзі значно скорочена гімназія була переведена до Нового Ульму, на чолі з директором Голембйовським. Якщо рівень навчання ще сяк-так тримався, то з боку виховного завдання це була пародія на нормальну школу. Тут мали місце дрібні інтриги, антисоборництво, релігійна нетерпимість і т.д. Тільки один приклад: Один з учителів, щоб поменше бути в тому неприємному середовищі, приходив до школи завжди рівно за 5 хвилин перед дзвінком. Тоді директор наказав сторожу одного разу подзвонити на 5 хвилин раніше, а учителеві зробив зауваження, що він запізнюється.

На пропозицію І. Вовчука в регенсбурзькому таборі був створений Народний Університет. Директором запросили проф. Світозора М. Драгоманова, а деканом І. Демиденка. Праця учителів українських оплачувалась т.з. таборовими долярами. Зверхником Університету була Ліга Українських Політичних В'язнів, прибудівка пануючої партії. Через якийсь час проф. Драгоманов запропонував, щоб Народний Університет підлягав фаховому наглядові, тобто відділові Культури і Освіти при ЦПУЕ. Але тому, що в той час згадана партія не панувала у відділі Культури і Освіти, то очевидно з волі господарів Ліги наказано було управі табору закрити університет.

Поза впливом адміністрації табору завдяки зусиллям д-ра Олени (Галі) Кушнір була створена школа іноземних мов: англійської, німецької, французької і еспанської. Були запрошені високо кваліфіковані учителі, яких оплачував американський військовий уряд.

Д-р Олена Кушнір також організувала бюро перекладів документів, що особливо було потрібно для дальшого влаштування громадян, зокрема емігрування. В ньому крім Олени Кушнір працювали Людмила Драгоманова-Демиденко і Михайло Маркусь.

Дуже сколихнув табір наскок американських військовиків, і можливо з участю советчиків, і арешт кількох десятків громадян, закинувши їм коляборацію з нацистами та ніби советських військових злочинців. Багато таборян втікали до сусіднього лісу, але поступово в той же день почали повертатись. Управа табору мала вживати якісь засоби оборони. Але поки вона засідала, то кількатисячна маса таборян влаштувала демонстрацію на чолі з духовенством, з хоругвами. Коли в місті американське військо перегородило вулицю, то православний священник о. Володимир Шевчук закликав, щоб демонстрація стала на коліна. Це виглядало жалюгідно, лише невеличка група, яка ішла хідником (пам'ятаю С. Довгаль) залишилась стояти. Заарештованих скоро випустили завдяки гідності американців.

Загальним явищем у ДіПі таборах була боротьба за ''корито'', головно харчовий і одяговий відділи. А тому, що організатори таборів були майже виключно галичани (за це їм спасибі), то природно, що в їх руках були і згадані

відділи. По один і другий бік Збруча віками творився відмінний світогляд насичений релігійною нетолерантністю, а особливо пануюча у галичан націоналістична ідеологія в протилежність до демократичного світогляду наддніпрянців. Намагання націоналістів тотально охопити всі прояви життя в таборі, нетерпимість до кожної відмінної думки і звідціла поділ на "свій" і "не свій" (неблагонадійний) — творило задушливу атмосферу.

Причини ворогування свідчили лише про наш низький культурний рівень. Наприклад капеля бандуристів на чолі з мистецьким керівником Г. Китасти́м і диригентом Божи́ком дає у таборі концерт. Останньому урочисто на сцені дарують козацький жупан, а першому нема навіть і доброго слова. Наслідки? Ледви не розвалили капелі. Коли виступає театр Блавацького, то влаштовується урочисте прийняття ("свій"). Коли ж виступив славний хор під керівництвом Нестора Городовенка, то глуха байдужість з боку адміністрації табору. Знають вони чи ні, що Нестор Городовенко в 1926 році своїми концертами полонив Париж?

Я часто згадую і порівнюю щирі, сердечні прийняття в Галичині втікачів з Наддніпрянщини. Мені довелося працювати протягом кількох місяців в 1944 році в Станиславові в Сільському Господарі, кращого відношення не можна бажати. А потім на Бойківщині, близько Ліська, працював на фільварку, мав найкращі стосунки з селянами і робітниками. А на еміграції ніби показались і погризлися і не лише за харчові і одягові відділи, але й за гонор під чією зверхністю має бути Народний Університет, якщо не по моєму, то університету непотрібно. Це так практично виявляється турбота за народ.

Варто згадати, що тим, що особливо боролись проти засилля галичан, самим головню пахло "корито" для власних вигод, а не виступи проти "коритників" взагалі. Коли наглядач УНРРА запропонував побавитись в демократію, щоб вибрати в цей спосіб адміністрацію табору і створено було дві виборчі партії: націоналістична і демократична, то деякі активні діячі другої партії зарані ставили серед своїх домагання, щоб вразі перемоги "демократів" їм дали референтуру харчового відділу. Коли наприклад такі "демократи" стали на чолі одного робітничого табору, то кажуть, що надужиття в ньому було не менше, як в націоналістичному. Різниця тільки в тому, що в першому легше вигнати негідників, бо нема тотальної запоруки.

Ніби островом в таборовій пущі була група працівників Українського Технічно-Господарського Інституту, які жили компактною масою в 6-му бльоці і не вмішувались в таборові суперечки, хоч на них зуб мали націоналісти, бож утегівці в більшості старі соціялісти і звичайно "винні, що не створили Української Самостійної Держави."

Але не дивлячись на багато прикрих епізодів, які дратували і роз'ятрювали елементарні почуття хлібоїда, остаточно більшість в таборі було позитивним. Остаточно спільне перебування в таборі протягом кількох років людей з різними переконаннями було корисним. З приємністю згадую трудягів в таборовій управі д-ра І. Мулу, незмінного секретаря Обласної Управи В. Кліша, мудрого, національно свідомого гуцула, селянина-радикала Олексюка, дивізійника Бігуса, добрих і недобрих сусідів. В дискусіях, навіть досить дражливих до певної міри, підносився політичний рівень. І хоч роз'їхались по всій земній кулі, але більше

знаємось між собою і це допомагає загально-національній справі і до певної міри справі нашого самозбереження.

Як "Пост скриптум", як колишній учитель, хочу закінчити питання яке мене найбільше турбує. Більшість учителів, а зокрема директор, намагались не лише дати відповідні знання шкільних предметів, але і виховати свідомих громадян, які б не забували коріння свого походження і в силу можливості допомагали українському народові. Мені здавалося, що молоді люди, які одержали атестат зрілості в українській гімназії і здобули додаткову освіту чи фах в країні нового поселення, будуть найміцнішим поколінням українського народу. Але, на жаль, здається такими стали лише одиниці, а переважна більшість стала звичайними грошоробами. Отже, даремні були зусилля учителів виховувати — вони були лише безнадійні мрійники, деклямуючи "Євшан зілля". Для національного самозбереження потрібне міцніше опертя — розуму, культури, науки, чого найбільше нам бракує.

СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТІ О. ПРОФ. ІВАНА ПОПЕЛЯ (1897-1978)

(замість квітів на свіжу могилу)

Швидко й безповоротно проминають, чи радше, пролітають роки, міняються як і часи, так і світ. Міняємося і ми з ними, як каже латинська приказка. Одначе, якщо когось довгий час не зустрічається, то в пам'яті він залишається таким, як бачилося востаннє...

Сл. п. проф. Івана Попеля востаннє бачила я ще в Німеччині, яких 28 років тому назад. Але перед моїми очима він такий, яким був у той час — середнього віку, пристійний, з чорним, аж до синяви, волоссям і дивними, ніби серпанком закритими, очима. Здавалося, ті очі ніколи не дивилися на клясу, а кудись поза неї, у невідомий простір. Чи то розповідаючи про події із всесвітньої історії, чи мальовничо описуючи невідомі нам тоді краї із географії, його зір був спрямований кудись понад наші голови, поза шкільні мури, може в уяві він бачив і ті події, і ті країни. Перепитуючи учня він ніколи не зловився, не картав, а терпеливо чекав, час від часу повторюючи "Ну прошу ж говорити!". Коли через непередбачуваність лекції "говорити" не було про що і як, по обличчі Професора ніби промигнула тінь болю чи розчарування, і з тихою резигнацією в голосі казав учневі (учениці) сідати. Якщо хтось відповідав задовільно — невловимий усміх роз'яснював на хвилику його очі.

Не знаю, як для кого, а для мене лице Професора було маскою сфінкса. Не пригадую, щоб коли бачила його усміхненого, а в голосі його деколи пробивалися навіть нотки легкого сарказму. Приватного його життя не знала, а його сповідна замкненість в собі не сприяла зближенню. Проте, в той час над тим не задумувалась, обмежуючись до того, щоб не "вхопити" двійки з його предметів.

Коли ж наша кляса здала матуру, приспішену й розділену на дві частини з огляду на непевні умови в зв'язку з швидким розв'язанням табору, ми вирішили влаштувати скромну поматуральну вечірку. Мені з колегою Юрком К. припав обов'язок запросити на цю вечірку професорів. Ходили з мешкання до мешкання і запрошували усно викладачів останнього нашого шкільного року. Тоді вперше зустрінула я наших професорів не за шкільною лавкою і без того учнівського "страху", який був цілком нормальним і зрозумілим у тих далеких часах. Багато з тих зустрічей за довгі роки стерлися з пам'яті, одначе пригадую, що багато з того було для мене новим, цікавим і несподіваним. Однією з несподіванок була розмова з проф. Іваном Попелем. Нас вразила його якась така фаталістична трагічність, якась зрезигнована гіркість. Не пам'ятаю докладно всієї довгої розмови, але Професор став передімною у новому світлі — крім його високої ерудиції і зовнішнього спокою виявилася глибока чутливість і якась душевна незаспокоєність. Крізь філософічні й життєві роздумування пробивався скептицизм та якийсь внутрішній песимізм. Говорив про *vis major* (Вищу Силу), фатум, примхи долі та суєту життя, хоч ніби і стояв осторонь тієї суєти. В моїй

тодішній уяві він мав щось із Сковороди, Франка і... гетівського Фавста (десь глибше мої знання не йшли). Вийшли ми від нього схвилювані, а, може, й дещо пригнічені. Під час вечірки Професор в більшості сидів збоку й мовчки обсервував. Видно, що йому було приємно дивитися на розбавлену молодь.

Незадовго після того наші стежки розійшлися, і я не мала зв'язку з Професором аж до 1959 року, коли то влаштовувано перший з'їзд регенсбурзької гімназії. На з'їзд Професор приїхати не зміг, але прислав учасникам дуже гарний і зворушливий привіт, а мені написав довгого й сумного листа, повного трагічних переживань. З того часу й зав'язалося між нами листування, яке з деякими перервами тривало до його смерті. Листи його були завжди сумні, сповнені песимізмом, описами життєвих трагедій, роздумуваннями над марнотою життя та болем самотності й забуття всіми. Іноді цілі сторінки займали цитати Святого Письма.

З уривків згадок, розкиданих у тих листах, довідалась, що походив із старого лицарсько-священничого роду; батько був священником. Малим хлопцем раз був майже при смерті, та чудом залишився живим. За його власними словами, в той час "був смирененьким, надто вразливим і розпеченим маминим синцем". Скінчив теологію, але не висвятився, бо "захитався у вірі" з приводу передчасної смерті улюбленої матері. Закінчив теж Львівський Тайний Університет і державний університет ім. І. Казимира у Львові. Студіював історію. Був активним учасником Визвольної боротьби, був у рядах УГА і в підпіллі УВО. Кидався у вир життя, щоб заглушити душевний біль. За більшовиків пережив смерть брата, закатованого у в'язниці. Дуже болів втратою членів родини, особливо вже в Америці. У Філадельфії довгі роки викладав у школі українознавства, а в 1975 році "шукаючи душевного спокою" висвятився на священика...

Такі скупі, неповні й неточні мої відомості про св. п. проф. Івана Попеля, бо в листах було більше самих вражень і міркувань, ніж точних фактів. Лише в одному з останніх листів згадував свою бурхливу молодість, з воєнними переживаннями, з одчайдушними полюваннями по непрохідних пушах, із блискучими промовами і виступами, з шумними балями й перемогами над жіночими серцями.

На останнього мого листа і дві картки відповіді я не одержала. Турбувалася про його здоров'я. Одначе повідомлення у "Свободі" про його смерть ще 3-го серпня 1978 року якось прикро вразило своєю жорстокою дійсністю. Свідомість, що вже більше ніколи не прийде знайомий подовгастих конверт з листом від о. Професора сповняє серце меланхолійним сумом, а сумління допікає, що, може, останнім часом не завжди була належно терпелива й виrozumіла до його "чорних" настроїв.

Хай же земля буде йому легкою, і хай хоч по той бік життя у сфері Абсолютного Добра й Правди, знайде відповідь на свої шукання та душевне заспокоєння, яких не міг знайти на цьому грішному світі.

Мир і спокій йому в Господній Оселі та Вічна Пам'ять на землі.

''НА З'ЇЗД''

Цей спомин присвячую пам'яті
директора Миколи Величка.

Тиждень тому чи два, подзвонив телефон. Задихана прибігаю і чую голос Роми Мисько з далекого Чікаго. Після вигуків привітання та охкання мого, звичайна річ, усе розтріпана Дарка, навіть вік поваги не додав, довідуюсь від Роми, що підготовка до з'їзду регенсбурзької гімназії на добрій дорозі і за це належить признання комітетові, а зокрема Зенкові та Оксані Баб'юкам, які поборюють усі труднощі, а їх хата стала головним осідком для народження усіх плянів і переведення в життя ідей зв'язаних зі з'їздом чи іншими регенсбурзькими проблемами.

Рома в телефоні спокійно доводить мені, що Чікаго вибирається на цей з'їзд, а ми детройтці під проводом Галюсі Бартків маємо підготувати якусь точку до програми і ''гайда'' на Союзівку. Я зрозуміла, притакнула, бо знала, що Ляля Марковська, Люба Кобзар і Ляля Неганів мають багато талантів, а маючи Галю за режисера, втнуть щось добре.

На кінець Рома додала — ''А ти, Дарцю, спробуй написати спомин. Це дійшло до мене дещо пізніше. ''Що, як, куди?'' — питаю, а моя Ромця річево — ''Но, знаєш, звичайний спомин з регенсбурзьких часів. Добре було б, щоб гумор був — ''муха не сідає'', як кажуть дивізійники''. Звідки взяти гумор, як його передати, та найважніше, як почати писати. Пригадався мені покійний наш директор Микола Величко. Коли побачив моє письмо, ледве-видно усміхнувся кутиками вуст і сказав — ''Твоє письмо і твоя зачіска, Мельникович, має зв'язок з твоєю вдачею, якось нелогічно покручене це все, як не в людей''. І це правда свята. Я вислухала ніби спокійно, але серце товклося шалено, бо знала, що директор добрий психолог, дуже строгий, але любить нас. Це я так застерігаюся, що мій спомин може вийти як не в людей, але, прошу, будьте вибачливі і терпеливі.

Чи спомин можна писати літерами, чи його можна оповідати, чи переживати душею? Для мене тільки цей останній спосіб можливий. Хотілось би мені дуже хоч одну-однісеньку картину відтворити з минулого часу, коли ми сиділи в лавках, вправді не таких вигідних, але вони були наші. Але воно якось замазується в пам'яті. Скажете — ''вік своє робить''. Але не в тому справа. Мені здається, що все що відходить набирає закраску ідеального. Може це невловима туга за минулим вичаровує в нас картини з юности, тільки ті світлі, добрі, мовляв, тих других не було, а навіть якщо були, то з чорних кольорів стали ясними. А може та частинка Божого, що її кожна людина має в собі, переважає, і ми вже з перспективи років уміємо оцінювати красу минулого, покритого квіттям молодости.

Щоб не дістати забагато критики за банальність, попрошу Вас, мої друзі, ходіть зі мною, майте до мене довір'я, а я вас поведу у світ казки, у світ юности до нашого Регенсбургу. Може моя стежка часами буде нерівна, замрячена, може

дещо буде невірне, але ви пробачте, бо хвилювання моєї душі не дозволяє на холодні та точні описи.

Ось, зачнімо від одного ранку — може це п'ятниця — прекрасний весняний день, а ми сидимо на лекції математики з нашим улюбленим "Вуйцем", проф. Пашківським. Ой, пробував він втовкати в наші голови скомпліковані формули, та чи вдалось йому не знаю, бо до моєї голови нічого не доходило. Що ж, за вікном шуміла весна в повній своїй красі і так манила до себе...

Після математики прийшла географія. Двері відчинялись і появлявся проф. Котис. Усміхнений, у чобітках, вправді не дуже то лискучих, вітався з нами, часами витягав гребінчик і пробував причесати не дуже то буйні кучері свої, сідав за стіл, в його руках появлявся славний нотес і тоді запитував свою симпатію, а мав іншу в кожній клясі, — "А що ми маємо на задачу сьогодні?" Кляса німіла, лекція проходила без драматичних моментів, хіба часами якась жертва діставала "цвасра".

Географія, на щастя, вічно не тривала, приходила перерва, а потім ми починали латину. Латину в нижчих клясах викладав проф. Будурович, а у вищих проф. Бойкович. Чи вдасться мені схопити ці дві постаті, не знаю. Одне певне, що вони обидва мали велике знання і пригадували нам дуже часто такими словами — проф. Будурович по батьківськи, лагідно — "Учіться, дітоньки, бо вам колись придасться. Латина мертва мова, це правда, але вона мати багатьох мов" — і терпеливо поправляв відміни, які чомусь все мішались. Ну, що ж, співучою вона не була. А проф. Бойкович, тримаючи в руці не першої вже моди капелюх, з напакованою надutoю течкою, вкочувався на своє крісло, віддихав уривчасто і починав ловити "мертві душі". Саркастичний тон нібито переплітався усмішкою, він несподівано затримувався біля Подолянка, і тоді його голос набирав гумористичну закраску і слова градом падали на бідну Марійку. — "Ну, що ж, пані добродійко, ви знову сьогодні не приготовані. Може вам треба дати компрес з гарячої води на голову?" — Та чи то тільки до Подолянка відносилася та поезія?

Як не згадати проф. Маланюка, що мав щось у собі з античного бога. Не диво, бож мистець великого формату. Коли б не чужина, викладав би на київському університеті. Входив наш поет до кляси з піднесеною головою, як личить аристократові духа і здавалось, що він не належить до нас. Його слова вилітали як птахи і високо кружляли, а ми багато з того не розуміли, бо куди нам до тих висот. Кінчаючи лекцію витирав чоло білісінькою як сніг хустиною і питав - "Чи панство зрозуміло"? А "панство" починало вже шуміти, а наш Маланюк, задивлений десь далеко-далеко у засвіти, виходив з кляси.

Історія — легкий предмет, хто її не любив? Проф. Попель спокійний, повага пробивалась у цілій його постаті, а гранатово-чорне волосся ще міцніше відбивало глибоку синяву його розумних очей. Постаті з минулих століть оживали, коли він викладав. Здавалось, що ось-ось схоплю Богдана Хмельницького за вуса, а ненависній Катерині II-й розіб'ю носа. Навіть дати не були страшні, вивчати було легко, головню тоді, коли Ігор Масник сидів за плечима. Не диво, що проф. Попель на старості своїх літ посвятився священничій праці.

Щодо проф. Макаренка, який учив фізику, то не треба загострювати пам'яті. Його постать немов увійшла в його предмет, вони були тісно зв'язані з собою.

Побачивши його, ставало якось легко на душі. Чорнявий, стрункий, віяло від нього безкраїм степом нашої Батьківщини, а коли починав говорити, то краса мови брєніла піснею і западала глибоко в наші серця.

А як там з хемією? Лялька Малюк аж скривилась. Вправді вона не шалїла за нею, але часом пробувала вивчати яка реакція заходить, коли ацетон сполучується з зайлом. Зате Любця Караван усміхнулась усміхом Мавки з Лісової Пісні, якою вона дуже дорожила, але хемію вона також знала добре, бож до "форцугів" зачислялась. Викладав хемію проф. Демиденко, уважний та докладний. Ну, що ж? З хеміками жартів нема, але він своїм умінням доброго вчителя-викладача довів, що цей предмет був для нас не завжди карою Божою.

Як не згадати нашого вічно юного "фільмового актора", проф. Мелешка, який не тільки чарував, особливо нас дівчат, руханкою, але також тангом, яке він танцював "серце-щипатильно".

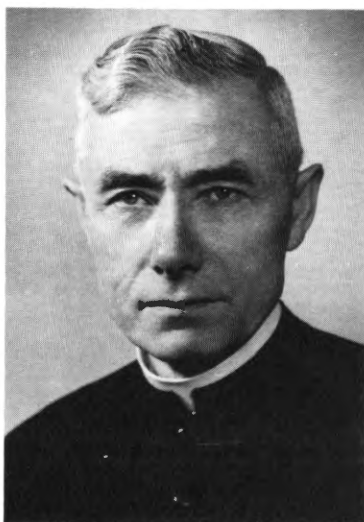
Алеж мова моя, мова! Ніколи граматики не вмїла і не любила. Але література! О, Боже! Як добре, що вона існує, і до сьогодні мене при житті тримає, головнo тоді, коли смуток огортає душу. Схоплю Симоненка або Ліну Костенко і вже сила набирається до важких буднів. Раджу вам цей лік заживати.

Я знову відбігла від теми. Ага! Література, проф. Г. Карпова, мені аж віддиху забракло, коли згадала її виклади. Пригадуєте, як вона виглядала, наскрізь жіноча у кожнім русі, а золотисте волосся буйними хвилями прикрашувало образ, який ношу в серці. Вона ж перша зумїла показати мені красу і багатство нашої поезії і нашої прози. Навіть граматика набирала на її лекції якогось життя. І слухалося і слухалося. Здавалося, що лекція мов мить пройшла і вже дзвінок. О, великі чари вона посїдала. А як цікаво вона вмїла розказати про події чи характеристику якогось письменника. Подавала відомості, яких не можна було знайти у жадному підручнику.

Добрих викладачів мала наша гімназія, які пробували усіма силами у таборових відносинах в далекій чужині дати нам якнайбільше знання та, що найважніше, любити та шанувати усе рідне.

А наш катехит о. Джулинський. Людина подиву гідна, яка мала час і терпеливість вислуховувати усіх і вся. Священик, яким ми гордимося, що був нашим катехитом. Це не пусті слова. Він доказав це своєю поставою і своєю працею, зокрема під час церковної кризи в Чикаго.

Лялька підшіптує тихенько — "Ти ж забула за спів, музику, хор". Ні, не забула, хоч слон став мені на вухо. Потрапила співати добре тільки тоді, коли стояла біля Лялі Малюк. Не диво, вона ж "гальтер" альтів, бачите, куди тепер пішла — в артисти. А як так виходило, що з'являлась біля мене Гена Струк, то ноги трусилися від страху і не помагали штурханці Марійки Макогін. Учителі, які вчили нас українську пісню любити і нею дорожити — це проф. Й. Пачовський та проф. Богдан Кушнір. Витискали вони з нас соки до останньої краплі, кожний по своєму інакше, але не можна їм дивуватись, бо розгукана була громада і не всі мали слух Оксани Бризгун чи Петра Китастого, і ними ми гордимося. Проби були цікаві і незабутні, але дехто не витримував бо спішив. Ой, ще й як спішив на зустріч. А місця були чудові, доріжка вела на гору, можна було загубитись серед зелені і гущі дерев, річ ясна не самому. Скажете, що поширюю сплетні. О, ні! Ці таємниці виходили на яву, зокрема тоді, коли Борис — а був вродливий, Довбушем від нього віяло, зрештою він й сьогодні таким

св. п. о. Павло Джулинський

залишився — власне коли Борис замріяно на когось задивлявся. Але цього не скажу, догадайтесь самі, це любов століття.

Скаже Ізьо Масник, що дурниці мені в голові. Може це правда, але які вони дорогі ці моменти. Хотілось би позбирати їх і зробити з них намисто і кожному з вас подарувати як дорогоцінний спогад про наш з'їзд. Еге ж... а молодість не вернеться...

Біда, попадаю знову туди, куди не треба. Бачу, що Рома очима подає знаки про гумор, який я мушу витворити. В тих очах бачу відлуння дитячої широти, яке до сьогодні залишилось в неї і тим чаром вона Орця полонила.

Та моя мандрівка добігає до кінця. Ще один закрут, на яким бачу наших інтелектуалів — Богдан Неганів, Ігор Масник, Влодко М'ялковський, може декого призабула з молодших, які сьогодні в люди повиходили і ширять правду про Україну, кожний по своєму. Чи ви знаєте, які прекрасні писанки розмальовує Борис Савин — вроджений мистець!

Усе на світі проминає і мій регенсбурзький спомин нарешті має свій кінець. Хочу вам сказати усім і кожному зокрема, що ту мандрівку нашу у минуле ніколи забути не можна.

(Цей спогад був відчитаний
на останньому з'їзді кол. учнів
регенсбурзької гімназії.)

ПРИВІТАННЯ КОЛИШНЬОГО УЧНЯ РЕГЕНСБУРЗЬКОЇ ГІМНАЗІЇ

Высокопаважаны Спадаар Бойко!

Пераглядаючы у Нью Ёрку газэту "Народна Воля", мне запау у вочы артыкул аб дзейнасьці "Рэгенсбургскага Камітэту" (Нар. Воля, 4/2/82). У тым жа артыкуле сказана таксама, што Ваш Камітэт рыхтуе альманах аб Рэгенсбургу.

Дык дазвольце мне Вас прывітаць з гэтым пачынаньнем ды, прынагодна, зазначыць аб Рэгенсбургу пару слоў.

Я жыў у Рэгенсбургу ад 1945 амаль да канца 1946 году. Прыехаў я у Рэгенсбург у верасьні 1945 году (мне тады толькі споўнілася 18 год) і пасяліўся на Маршаль штрассе, дзе быў беларускі камітэт. Дазвалялася нам там толькі спаць, бо днём камітэт функцыянаваў і быць у памешканьні не дазвалялася. Пад канец верасьня нас беларускіх юнакоў і юначак, якія спалі ў камітэце, сабралася чалавек 15-20. На парадзе дырэктароў камітэту мы ўсе запісаліся ў украінскую гімназію. Некаторых там прынялі адразу, некаторым зрабілі экзамін, бо ня былі пэўнымі ў якую клясу нас пакіраваць. Мне экзамін рабіў здаецца праф. Беластоцкі і другі праф. матэматыкі (здаецца прафэсар Кульчыцкі, дарэчы мы беларусы яго надта любілі, бо ён некалі быў на Беларусі і заўсёды з намі жартаваў!) Праз нейкіх пару месяцаў нас у гімназіі было ўжо парадачна. Адчынілася таксама ў горадзе і беларуская школа. Недзе пад Каляды, на сходзе ў беларускім камітэце (мы туды хадзілі часта) нам казалі, што ўжо ёсьць дастаткова вучняў і што беларусы атрымалі таксама дазвол на адчыненне беларускай гімназіі. І гэтак з Калядаў 1945 году мы перашлі ў беларускую гімназію.

Вось прозьвішчы былых вучняў-беларусаў Украінскае Гімназіі ў Рэгенсбургу: Уладзімір Кушэль, Дзіма Сямёнаў (гэтыя скончылі Украінскую Гімназію), Валя Вайцяхоўская, Янка Шыбут, Ніна Палянская, Туся Шчаглова, Зора Савёнак, Алесь Хібінскі, Юрка Станкевіч, Вітаўт Кіпель, Вячка Станкевіч (гэтыя перайшлі ў беларускую гімназію і яе скончылі (было яшчэ два-тры, якіх не маглі прыпомніць).

Найбольш, чатары, а мо і шэсьць, вучняў-беларусаў было ў шостаў клясе. Помню, разам са мной быў Неганів, Лозінскі, Крастына (ейны вуйко быў настаўнікам), нажаль, больш прозьвішчаў я ня памятаю.

Значна пазьней, мне ў грамадзкай працы шмат дапамог прафэсар Беластоцкі і я яму вельмі удзячны. І хоць прабылі мы ў украінскай гімназіі і ня так ўжо доўга, аднак гэты час нам глыбака ўрэзаўся ў памяці, бо былі гэта цяжкія часы, і за той братні прыём, чуемся мы абавязаныя падзякаваць тым украінскім педагогам і дзеячам, якія нам тады дапамагалі (пішу МЫ, бо і мая жонка таксама хадзіла тады ва украінскую гімназію!).

Вось гэта было-б і усё, што я змог успомніць пра мой пабыт у украінскай гімназіі ў 1945 годзе. Той час-гэта былі мае першыя кантакты з украінцамі, і супрацоўніцтва гэтае, то большае, то меншае-цягнецца і да сёння.

З глыбокай пашанай да Вас

Вітаўт Кіпель

МОЯ ПЕРША ЗУСТРІЧ З РЕГЕНСБУРГОМ

Я лежав на землі змучений бігом, стараючись зловити віддих. Все ж таки, помимо перемучення, груди мою розпирала прямо божевільна радість. Свідомість, що я вільний, що я нарешті вирвався з поза "Залізної Занавіси", впроваджувала мене прямо в екстаз. Ще кілька хвилин тому я був в "Тюрмі народів", а тепер я вільний! За мною залишилась Дивізія "Галичина", Броди, советський полон, майже два роки у комуністичній Польщі ганяний поліцією зі сходу на захід, з полудня на північ. Але тепер все вже поза мною. Я вільний!

Була друга половина травня 1947 року. Уже минуло понад два тижні, як я перейшов польську границю і пішки, нічною, по можності лісами, я перейшов Чехію. Перед кількома хвилинами, я перейшов границю "Тюрми народів". Почувши команду "стій" і два постріли, я не затримався, а навпаки, пустився бігти. Біг перед себе на захід. Ліс закінчився, ніч ставала щораз яснішою, а я біг і біг. Перед собою побачив вежу високої напруги і затримався, щоби перевірити де я є. На вежі напис — пересторога німецькою мовою. Адже ж я таки в Німеччині. Я вільний!

Поволі я приходив до себе. Ніч минула і треба було мені щось зі собою зробити. Я пішов перед себе в напрямку містечка, що зарисувалося передо мною. По дорозі я вирішив, що за німецькі марки, які я купив на чорній біржі поки ще втік з Польщі, поїду як найдалше від кордону, а там вже рішу, що далше зі собою робити.

Зайшов до містечка — називалося Марктредвіц. На станції мапа Німеччини. Я став перед нею і думаю де їхати? Тицьнув пальцем у мапу і читаю — Регенсбург. Чому ні? Поїду до Регенсбургу.

Я не знав, що в мене було, як то кажуть, більше щастя як розуму. Доїхав до Регенсбургу без пригод. На превелике щастя поліція мене не перевіряла. Інакше посидів би у в'язниці пів року.

У Регенсбурзі вийшов на місто. Зайшов до ресторану, щоби щось з'їсти. Але звідки я міг знати, що в Німеччині весь харч на "картки", на приділ? В Польщі цього по війні вже не було. Все, що я міг дістати у ресторані без карток — це пиво. Випив пива і пішов до другого ресторану. Там це саме. Коли ж, врешті, дійшло до моєї свідомості, що я тут нічого з'їсти не зможу, мені уже в голові крутилося від надміру пива. А їсти хотілось. Ой, як хотілось. Вже другий день добігав до кінця, як я нічого не їв.

Став на вулиці та й думаю, що мені далше робити? Я вільний, але помимо цього, щось треба з'їсти, десь треба заночувати. Але де? Несподівано почув якийсь шум, гейби пісню, яка долітала до мене здалека. Тут я напружився. Щось зі мною не в порядку. Здавалося, що пісня українська. Здавалося, що якісь люди співають "розпрягайте хлопці коні". Ні. Це не можливо. Звідки ж українська пісня у Регенсбурзі? Я або п'яний по кількох гальбах пива на порожній шлунок, або вкінці три роки більшовицького "раю" звели мене з ума.

Я ж не міг знати про українських біженців, я не знав про "ДіПі", про табори. В Польщі про такі речі не говорилося. Я не міг признаватися, що я українець

і не міг розпитувати про долю українців по війні. Я знав, що моїх батьків у Кракові, у якому я виріс, не було. Але чи крім них ще хтось виїхав на захід, я не знав і знати не міг. Пісню було чути щораз виразніше. Я щораз виразніше чув так добре мені знані слова. Але також щораз більше я був переконаним, що я зійшов з ума. Щось одначе гнало мене в напрямку голосів, в напрямку пісні. Я біг у напрямку звуків пісні і несподівано затримався. Що я побачив, було для мене не зрозумілим. Я собі цього логічно не міг вияснити.

Передо мною по вулиці машерували якісь люди. Вони йшли трійками довгими колонами, співали українські маршові пісні. Деякі з них були в чорних убраннях-гейби в одностроях, в чорних мазепинках на голові. Я не знав, як собі це видовище пояснити. Але тепер я бачив, що люди ці були дійсні. Вже не було в мене сумніву, що це не галюцинація. Але як це пояснити? — Колони українців на вулицях Регенсбургу? Я підбіг до одного з маршуючих. Він був у чорному однострою, в бричесах, чоботах, а на голові мав мазепинку з тризубом.

Розмова, яка витворилася межі нами, ще більше мене змішала. Але так як я не міг знати, що ті люди тут роблять, так і він не міг знати, не міг навіть додуматися, що ще цього ранку я був поза "Залізною Занавісою" і нічого про українське життя на еміграції не знаю. Тому наша розмова виглядала в дечому трохи дивною.

— Скажіть мені, будь ласка, хто Ви? — запитав я його.

Він глянув на мене дещо не зрозуміло і відповів досить грубо — А що ж, Ви сліпі? Ми люди.

— Вибачте мені, я бачу, що Ви люди, але звідки Ви? Звідки так багато українців у Регенсбурзі?

Мій співбесідник ще більше здивувався, глянув на мене дуже підозріло і будучи переконаним, що я жартую, відповів — Ну що ж з Вами? Залишіть!

Я догадавшись, що він думає, що я валяю з нього дурака, скоро запевнив його, що я не жартую, що я доперва як перейшов чеську границю, нічого про українців у Німеччині не знаю і хотів би щось про них дізнатись.

Він не знав чи вірити мені чи ні, але почав коротко, ще з недовірям відповідати на мої питання. — Ми з табору!

— Господи! подумав я. Для мене табір це або вишкільний військовий табір, або концентраційний табір. Вони одначе не виглядали ані на "кацетників", ані на військо.

— Поясніть мені, прошу я Вас, з якого Ви табору? Запитав я якнайчемніше міг.

— Ну! З Регенсбургу!

— Який же тут табір? Продовжував я питання здивовано.

— ДіПі, впала відповідь.

Я дальше нічого не міг зрозуміти, але бачучи, що в цей спосіб я нічого з ним не договорюся, почав з іншої бочки.

— Ви гейби в однострою? В якому?

— Поліції! Він відповів не дивлячись на мене. Я знова подумав, що я таки умово хворий. Поліції! Української поліції? В Регенсбурзі? Та це таки не можливо. На мій запит, у якій він поліції, він коротко відповів — В таборівій!

Я був близько нервового розстрою з розпуки, не розуміючи, що довкруги мене діється. Від мого співбесідника одначе не відступав. Врешті, він щось подумавши, сказав: — Ходіть з нами до табору, там може хтось розбереться

в тому, що Ви говорите. Ця думка мені сподобалась, зокрема тому, що я мав надію, що без огляду який це табір, може щось там дадуть з'їсти.

У таборі завели мене до кімнати, де було кілька осіб. Стояв стіл, при якому попросили мене сісти. Прийшов начальник таборової поліції і голова табору, на жаль, прізвищ уже не пам'ятаю. На моє настоювання вони пояснили мені, що таке "Діпісти", що таке табори ДіПі. Я слухав і не все розумів. Це все виглядало мені як казка. Врешті і вони почали задавати мені питання, але мої відповіді їх не задовольняли. Вони, чуючи мій польський акцент, уважали мене за польського шпигуна. Справді, я до сьогодні не можу зрозуміти, що польський шпигун мав би шпигувати у таборі ДіПі в Регенсбурзі. Я пояснив їм якнайкраще міг, що я вихований в Польщі, а вже близько три роки не мав взагалі змоги говорити по українськи. Вони поясненням одначе не були вдоволені. Хотіли знати, чи я знаю когось у таборі.

— Як же ж я можу знати? — відповідав я в розпуці. — Чей же я Вам кажу, що я перейшов кордон доперва сьогодні рано.

Хотіли, щоб я сказав їм прізвища моїх товаришів з гімназії у Ярославі чи у Львові. Я почав вичислювати кого тільки пам'ятав і коли згадав — "Малецький" — хтось викрикнув — тут є Малецький! — Люнко Малецький? — Олександр? — радісно викрикнув я, надіючись, що найшовся хтось, хто мене пізнає.

Вони глянули по собі і змінили тему.

— Видко інший Малецький, подумав я.

— А що робив Ваш батько у війну у Кракові? — Хтось запитав.

— Був директором Українбанку.

— Це не правда — заявив один з них. — Директором Українбанку не був Молодецький. Я знаю!

Не помогли мої пояснення, вони вперто твердили, що я говорю неправду. Пізніше виказалось, що вони знали директора Центробанку, а не Українбанку. Дальша розмова котилась також неfortunно для мене. Коли я запевняв їх, що Українбанк був на лівому боці Зеленої вулиці коли йти в напрямку плянтів Дітля, вони переконували мене, що з правого. Я вже стратив надію, що колинебудь їх переконаю, що говорю правду і навіть почав жалувати, що змішався з ними в якунебудь розмову.

Вкінці блиснула мені геніяльна думка. Я скинув зі себе маринарку і, не звертаючи уваги на здивування присутніх, скинув брудну і зім'яту сорочку. Підняв ліву руку до гори і майже криком запитав — А ви знаєте що це таке? Під пахвою лівої руки в мене була ще незагоєна добре близна, яка залишилася по вирізанні жилеткою татуажу групи крові, коли в Польщі покликали мене до військової лікарської комісії.

— Ви знаєте, що це таке? — повторив я з притиском.

Ця близна була вистарчаючим доказом для всіх, що я не тільки українець, але ще і дивізійник.

Нарешті я почув себе межи своїми. Покотились довгі розмови. Про Броди, полон на Донбасі, Польщу. На столі появилася білий хліб, той самий, якого я тепер у Канаді називаю "ватою" і не хочу їсти. Тоді це був найсмачніший хліб, який я колинебудь їв. Котрась з присутніх пань поставила передо мною миску вівсяних платків. Ах, які ж вони були смачні, такі солоденькі. Моя дружина

до сьогодні не може зрозуміти, чому я сиплю так багато цукру до вівсяних платків. Я хочу знайти той солодкий смак вівсяних платків, які я тоді їв у Регенсбурзі, але до тепер я того смаку ще не найшов.

Управа табору зайнялася мною щиросердечно. Відіслали мене до Волькерінгу, мовляв, там без документів безпечніше. Я міг там сидіти так довго, як тільки бажав. Але я не привик ще до спокою. Не привик до таборового способу життя. Мене щось гнало далше і тиждень від мого прибуття до Регенсбургу я подякував Управі табору за опіку і, використавши нагоду, вантажним автом виїхав до Мюнхену.

Там несподівано я віднайшов свою сестру Галину Новаківську, яка з чоловіком жила у Мюнхені. Від неї дізнався про моїх батьків, що перебували в Парижі, і при її допомозі виїхав до Парижу, щоб, стрівшись з батьками, яких від часу Бродів не бачив, закінчити перший етап моєї Одиссеї.

Вишкільний відділ поліції 1948 р. біля Вальгалі над Дунаєм. 5-ий зліва стоїть інструктор Теодор Крочак.

ТАБОРОВИЙ СКРІНІНГ

Після приходу американців в 1945 р. до Німеччини мешканці запізнались із новою формою політичної перевірки людей, а це були т.зв. "Questionnaires", по німецьки "Fragebogen".

В той час курсував дотеп: "Яка є різниця між візантійським, готицьким, та американським стилем?" Відповідь мусить бути в німецькій мові: "Der Byzantinische Stil hat runde Bogen, der Gotische Stil hat spitze Bogen und der Amerikanische Stil hat Fragebogen".

Було так, що як людина приходила до якогонебудь американського військового уряду у якійнебудь справі, хоч і дрібній, то перше треба було виповнити довжезний квестіонар, а потім було можна ставити питання і дістати відповідь. І хоч як це гротесково звучить, але якщо та сама людина в наступний день знову з'явилася у тій самій уряді з якоюсь справою, або навіть тою самою, то знову мусіла виповнювати квестіонар. І так не один з нас мав за собою двадцять, тридцять, або й більше квестіонарів в актах американських військових властей.

І так після зорганізування табору Ганггоферзідльонг осінню 1945 р. та по поборенню початкових труднощів весною 1946 р., почали говорити про загальну перевірку (скрінінг) мешканців табору, тобто про виповнювання тих довжезних квестіонарів, чи то пак "фрагебогенів".

Десь в травні 1946 р. одного дня з'явився в таборі поручник американської армії Джонс. До помічі мав із собою двох вояків, з яких один на ім'я Джов, прізвища, на жаль, не пам'ятаю, був українського походження. На запитання, що він робив у Брукліні, відповів, що прасував штани за 10 ¢. Тоді, коли Джов був типово слов'янської вдачі, голосний і цікавий, то другий, якого імени собі не пригадую, був типовий англосакс, спокійний, маломовний, цілком незацікавлений у тій справі.

Управа УНРРА, в якій я у ту пору працював, виделегувала мене і одного росіянина із Закарпаття, що теж плинно говорив по-українському, на перекладчиків до "скрінінгу".

Рано перед "скрінінгом" прийшов поручник з вояками і заявив, що будуть переводити перевірку. Ми запитали їх, як вони хочуть то перевести. І тут постало замішання, бо ніхто не мав виробленої думки про ту справу. Після дискусії усталено, що будуть брати по 25 людей до кімнати, де вони складатимуть присягу що будуть говорити правду, опісля виповнятимуть квестіонарі, а вкінці будуть мати інтерв'ю із кожним зокрема.

Так почали робити, і очевидно, я і другий перекладач були в першій групі.

Так ішло день за днем. Переходила українська, польська, лотиська, литовська, для яких мали окремих перекладачів, та вкінці російська групи. Тут треба відмітити, що в парі з тим, що це була дуже поважна справа, було однак дуже багато комічних моментів, що злагіднювали напруженість цілої процедури. Страх перед репатріацією був великий і це не диво. Ось, наприклад, наші брати з Великої України, з яких багато переписуючи документи, подавали, що вони роджені в Галичині чи на інших західніх українських землях. І так одного разу

дзвонить дзвінок до моїх дверей опівночі. Я виходжу, а тут стоїть чоловік і каже: "Ви будете магістер Руснак?" Я відповідаю: "що не лише буду, але я є ним вже 30 літ". — "Ну, так! Перепрошую. Чи не могли б Ви заглянути в картотеку, яке я там подав місце народження, бо я, знаєте, раз подав, що народився в Ярославі, а другий раз, що в Дрогобичі. Завтра я йду до скрінінгу і хочеться знати, щоб не наробити лиха."

Приходить один галицький селянин до скрінінгу і після того, як я допоміг йому виповнити квестіонар, питаються його, чи примусово вивезли до Німеччини, а він відповідає: "Ой так, прошу пана, дай їм Боже здоров'ячко, навіть дуже примусово, бо наказали ще зі собою жінку взяти."

Іншого знова питають: "Куди Ви думаєте звідси далі їхати?" А той поблажливо усміхнувся та трохи встидливо відповідає: "Та прошу пана, куда УНДРА, туди і я."

Бували і складніші проблеми, як ось з високою школою УТГІ. Між їхнім персоналом були старі емігранти зі східних земель, нові емігранти, та ті, що родилися в Чехословаччині. Йшлося про правне оформлення відповідно до еміграційних приписів. Спеціально скликана мною нарада дала можливість усім групам устійнити властиві відповіді.

Останньою була російська група, що називалась "Православна Община". Був це збір людей, переважно москалів та малоросів, що хотіли спекти "руську печеню", але не під своїм іменем, а замасковано під іншим. Перед скрінінгом вони запросили склад скрінінгової комісії, тобто 3-ох американців та мене і другого перекладача на прийняття. Прийшли всі за винятком американського поручника. Тут панове із "Общини" показали у правдивому світлі. Поперше сильно намагались всіх упоїти, а коли думали, що це їм вдалося (мабуть судячи по собі), почали сильно пропагувати російський імперіялізм, а що найважливіше і це був незаперечний доказ, що вони були п'яні, це те, що почали заперечувати існування України і українців. Я запитав їх чому вони не поступили хоч трохи вперед від часів Валуєва, який так само говорив, що "України не було, нет і бить не может", а вони відповіли, що "совершенно правильно" він говорив. Я тоді піднявся і вийшов від них із заявою, що я на таке не був приготований і дуже жалую, що я до них прийшов.

На другий день прийшов комендант таборової поліції пан Полетика (ще один малорос) до мене і пробував це прийняття якось вибілити, та я йому прямо сказав, що я про них всіх думаю, про нього, та їх прийняття.

Перевірка тривала три до чотири місяці і закінчилась добре, бо на цілий табір (всі національності) було всього двоє або троє людей, які не пройшли перевірки. Закінчення перевірки було дещо трагі-комічне для мене.

Одного ранку приходжу я до директора УНРРА п. Віллера, говоримо про різні справи і нарешті прийшли до перевірки. Говоримо як добре вона перейшла, вискрінінгованих менше ніж 1% і т.д. Він дуже задоволений і питає мене: "Чи хотіли б Ви побачити свій квестіонар?" Я відповідаю, що якщо це не трудно, то дуже радо. Тоді він пішов до шафи, де були квестіонарі, а що я був один із перших, не трудно було знайти мій квестіонар. Він на нього подивився, змінився на лиці і каже: "О, ні, ні"! Я питаюсь, що сталося, а він передає мені квестіонар. Я дивлюсь і очам своїм не вірю, там перекреслено "passed", а підкреслено "failed". Він питається, чи я про це знав, а я відповідаю, що ні —

і на думку мені не приходило, бо якщо б я був вискрінінгуваний, не міг би бути далі перекладачем. Пан Віллер дуже обурився і з місця подзвонив до Мілітері Пост та зажадав пор. Джонса. Діставши його, він запитався з якої причини він мене вискрінігував. Не знаю, що Джонс йому відповів, але директор йому сказав, що не можна когось вискрінігувати без подання причин і він вимагає негайного прослідження справи. Вони ще деякий час говорили, а повісивши слухавку, він мені сказав, щоб я на другий день біля 10 год. ранку був у його канцелярії і там буде пор. Джонс. На другий день, точно о 10-ій год. я був у канцелярії, а опісля прийшов поручник, по якому було видно, що він дуже погано почувається. Він дуже чемно зі мною привітався і запросив перейти до другої кімнати. Там мене спитав, чи мої відповіді всі були правдиві. Я відповів, що так, то він відразу перекреслив "failed" і написав "passed", засвідчуючи своїми ініціалами. Після того, не дивлячись мені в очі, сказав, що він є дуже "corpi", попрощався і вийшов. Директор Віллер сказав мені: "Ти маєш приятеля, що добра тобі не бажає." А на мій запит, хто він є, він усміхнувся і сказав: "Краще не знати, але я з ним поговорю". Виказалося, що тим "приятелем" був п.Ергард, другої кляси урядник УНРРА, який видно не терпів моїх впливів у цій організації. Він був дуже "слизький" і все чемно усміхався, а поза плечима підставляв ногу.

Так закінчився "скрінінг" у таборі Ганггоферзідлюнг.

ДЕЩО ПРО ТОРГІВЛЮ НА ОСЕЛІ

В оселі проживало около 5000 людей, майже самі українці. Зорганізовано всі культурно-освітні інституції потрібні для життя вільних людей: початкову школу, середню (гімназію), високу школу — УТПІ, а для розваги добре поставлений театр Ансамблю Українських Акторів під мистецьким проводом В. Блавацького.

Табір був самоуправною одиницею під опікою УНРРА, а опісля ІРО. Табором управляла Таборова Рада та Управа на чолі з посадником. Жителі табору одержували даром харчові приділи з Америки за посередництвом харитативних організацій УНРРА, а пізніше ІРО, як рівнож звідам одержували, час до часу, зужиті частини одягу. Як харчі так і одяг були дуже невистарчаючі. Шептана пропаганда голосила, що Америка щедро і достаточо нас заосмотрювала, але ті американські дари пропадали по дорозі в несумлінних руках урядовців УНРРА і ІРО. Мешканці табору дошкульно відчували брак товщів, м'яса, свіжої ярини та овочів. Хліба та сушеної ярини було майже вистарчаюче. Мешканці табору жили в двоповерхових каменицях, давніших приміщеннях німецьких робітників з фабрики літаків "Мессершмідт". Родини жили в окремих кімнатах зі спільними кухнями, а самотні жили збірно в більших кімнатах. Родини варили собі страву з приділених харчів у спільних кухнях, а самотнім варено у збірній великій кухні (в кітлах). Мешканці табору після шістрічних воєнних переживань були недоживлені, а деякі прямо виснажені, так що приділювані харчі були невистарчальні, щоби заповнити вимоги недоживленого організму. Тому майже кожний житель табору займався якоюсь півлегальною торгівлею, чи обміном продуктів, щоби рятувати себе чи родину перед цілковитим виснаженням. Рухливіші одиниці виїздили на села і міняли у німецьких "баверів" каву, чай, чоколяду та американські папіроси на солонину, масло, яйця і молоко.

Другі "промисловці" гонили скрито по пивницях самогон і він був головним джерелом виміни в американських жовнірів на каву, чай, чоколяду і папіроси. Ті, що вже розбагатіли на вище згаданій "вимінній торгівлі" і доробилися більших сум, закуповували за тисячі "райхсмарок" у "баверів", нелегально, нерестрованих старих корів, волів, коней, та свиней. Їх різано потаємно в ночі у пивницях, а ранком продавано вже свіже м'ясо.

Були ще і "проміненти" у такій нелегальній торгівлі, які торгували валютою, золотом і діамантами. Тим вибраним "гандлем" займалися переважно жида, а наші дуже нечисленні люди пробували відкупити від американських вояків паперові або золоті доляри і їх перепродували у Мюнхені з величезним заробітком.

Такі операції вимагали сприту і ризикування, бо хоч таборова поліція дивилася на цю торгівлю крізь пальці, то зате була небезпека перед німецькою поліцією та американською військовою жандармерією. Тому ціни на все були високі, паскарські, а торгівля така називалася "чорний ринок", "паскарство" чи "шмугель". Ціни на засадничі їстівні продукти були приблизно такі: 1 кгр. солонини чи масла коштував 500 райхсмарок, одна пачка американських

папіросів коштувала 700 Р.М., одна табличка чоколяди 50 Р.М., 1 кгр. м'яса 750 Р.М., один літр самогону 300 Р.М., матерія на убрання від 2000 - 5000 Р.М. Велику вартість в тих часах мали годинники і коштували від 5000 до 7500 Р.М. Доляри паперові доходили до 400 Р.М. за одного, а золоті продавалися за десятки тисяч.

Отож "малим торговцем" мусів бути майже кожний "діпіст" і виносив на чорний ринок таблички чоколяди чи пачку американських папіросів і тішився, як міг принести додому для недоживлених дітей фунт масла, кілька яєць чи літр повного молока. А "великий торгівець" (дуже нечисленні одиниці) обертав десятками тисяч, добре відживлявся, скуповував вартісні речі і доляри.

Крім засадничих їстівних продуктів, кожна родина потребувала десятки різних дрібничок, як голки, нитки, наперстки, гудзики, гребені, різний посуд, та різні деталі гардероби, що в німецьких крамницях діпістам було тяжко дістати.

І тоді власне кілька ініціативних одиниць, які менше дбали про власну кишеню а більше про добро загалу, заклали в таборі кооперативу "Єдність". Ті ініціативні одиниці, це старі кооператори ще з краю. Управа кооперативи складалася з таких людей:

- 1) **Микола Лис** — працював в Масло-Союзі у Львові, а в кооперативі був торговельним референтом.
- 2) **Дмитро Олійник** — низовий кооператор з Викторова, Станиславівщина, в кооперативі працював скарбником.
- 3) **Тарас Чубатий** — ревізор кооперативних Союзів в Сокалі і в Станиславові, в кооперативі працював книговодом. Це була управа кооперативи.
- 4) Крамарем кооперативи був **Пилип Бермес**, начальник філії Народньої Торгівлі, в котрімсь з містечок Західньої України.

Уділ до кооперативи виносив 20 Р.М., а вписове 5 Р.М. До кооперативи вписалося около 500 членів, які зложили около 7200 Р.М.

За ті гроші закуплено різні товари, головню галянтерійні, за якими розшукувано по цілій Баварії. Цим поїздкам за товарами сприяла та обставина, що залізничні оплати за переїзд були по цінах сталих "передвоєнних" і коштували мінімально. Отож, продавши одну пачку американських папіросів, можна було за ту ціну подорожувати по цілій Баварії.

Річ ясна, квестії прохарчування кооператива цілком не розв'язувала, бо м'ясо, товщі, тютюн, одіж і обува, були охоплені німецькою картковою системою, в яку "діпісти" не були включені.

Продавати ці товари в кооперативі на "чорно", по "паскарських цінах", кооператива як солідна установа не могла ризикувати. Від часу до часу траплялось торговельному референтові спровадити з портів Північної Німеччини велику бочку оселедців, тоді була велика радість для членів кооперативи (нечленам їх не відпускали). Вони мали що на хліб наложити, як теж і на таріль — до горячих картоплин.

На терені табору було ще кілька "кіосків", в яких приватні торгівці, як Володимир Величко і другі, продавали подібні артикули як в кооперативі, але зиски з них ішли виключно до кишені власників кіоску. Натомість кооператива, на підставі ділових книг, виготовляла річний балянс, а виказаний зиск, звичайно

досить поважний, розділювала поміж своїх членів у формі "товарових зворотів".

Тоді звичайно спроводжувано дві бочки оселедців, які роздавано за списком своїм членам даром.

В половині 1948 року наступила в Західній Німеччині зміна валюти-"верунг". "Райхсмарк" перемінено на "дойче марк". З тою хвилиною, як від дотику чарівної палички, в Німеччині всьо змінилося. Крамниці, ще вчора порожні, через ніч виповнилися всіми потрібними товарами, як споживчими так і індустріяльними, до авт і мотоциклів включно. Купуй чого душа забажає!

Та, на жаль, ми діписти не мали защо купувати. Нам таборянам виміняно тільки дуже незначні суми, які ми до тижня видали і лишилися майже всі без гроша. Скінчилися і нашим паскарам золоті часи. Вони вже більше не були потрібні, бо все потрібне появилося у всіх крамницях по нормальних цінах, але наші кишені були порожні.

Кооператива "Єдність" переоцінила свої товари на нову валюту, але її торги впали на 80%, бо таборяни стали бідні на готівку. Німецьке населення дістало працю і приступило до відбудови зруйнованого війною краю.

Усміхнулася доля і нам — "діпістам", бо від 1948 р. почалася еміграція до заморських країн і ми з "діпістів" стали емігрантами.

В 1949-му році табір в Регенсбурзі на Ганггоферзідльонг зліквідовано. Частина мешканців виїхала за океан, а людей старих і немічних порозділювано, тимчасово, по інших таборах. З ними перевезено туди також майно кооперативи.

Ось тільки мені відомо про торгівлю в таборі, а зокрема про кооперативу "Єдність". На підставі власних спостережень, та розповіді мого тата, Тараса Чубатого, я написала цей репортаж.

ГУСОЧКА РЕЙЗИ

В попередньому моєму споміні я написала, що шептана пропаганда голосила, що Америка щедро нас обдаровувала харчами і одягом, але "діпістам" попадали лише відпадки, які були позбавлені життєдайних вітамінів і протеїнів. Тому кожен з утриманців УНРРА чи ІРО старався на власну руку розв'язувати цю харчову проблему, або на "чорному ринку" або дорогою обміну товарів. Паскарством або чорним ринком займалися тільки нечисленні одиниці, що не боялися ризику і мали до того спеціальні здібності. Натомість сірий загал лазив по хатах багатих баварських фермерів і дорогою виміни старався здобути потрібні харчові продукти як молоко, яйця, масло або "шпек".

Таке лаження по хатах баварці називали згїрдливо з кпинами "Гамстерн". "Дер Гамстер" — це хом'як, звірятко, що живе в норі серед збіжєвих піль, в літі пасеться, а на зиму робить собі запас зерна, яке магазинує під землею. Селяни кваліфікують його як шкідника-злодійчука, хоч ставляться до нього не без симпатії, оцінюючи його розум і шпаровитість. "Гамстерн" можна переложити на українське хїба як "хом'ячення". Отож за таких хом'яків уважали нас багаті баварські селяни.

Перед табором в Регенсбурзі, до 1947 р. ми жили в Кафбойренщині, у славних селах Авфкірх-Бльонгофен, де перебувала наша "знать" з У.Ц.К. Там власне, я зі своєю старшою на три роки сестрою Танею, ходили "гамстерн" або хом'ячити".

На виміну ми брали зі собою табличку чоколяди. Ох, Господи, як нам хотілося її самим з'їсти! Але мама нас переконувала, що для таких "здохляків" як ми, яйця і свіженьке молоко корисніші чим "дурна" чоколяда.

Не дуже нас це переконувало, але ми рад, не рад, заходили до фермерської хати і дуже солодкими голосочками здоровили всіх словами "Gruss Gott". Бавер обкидував нас звичайно непривітним поглядом і воркотів своїм страшним баварським жаргоном: "Гамстера відакума, о Гот, нікс руга таганахта, кума унд кума"! Це означало, що він не має спокою від "хом'яків" ні в день ні в ночі! Ми зі сестрою, звичайно, ігнорували воркотіння господаря і підходили до господині. Ця мала м'якше серце, а чоколяду потребувала на "кухен", тому вона з захопленням важила у своїй руці мою довгу, ясно-блонд косу і кричала "скоро-говіркою" до свого чоловіка: "Гук-ма Баштель, вунда-шена ципф габа медиль", що означало: "Подивися Себастьян, які чудові коси має ця дівчинка". Вона брала чоколяду, наливала нам до пляшки молока, давала кілька яєць і ложку свіжо зробленого масла. Ми чемненько дякували, казали всім ще раз "Gruss Gott" і бігли радісно додому, щоби похвалитися мамі, які ми проворні! Баварка також була задоволена і кричала нам в слід: "Кума-кума медильс балд віда"! "Прийдіть дівчатка скоро знову"!

З нашим переїздом в 1947 р. з Авфкірху до табору в Регенсбурзі, скінчилося наше "хом'ячення". Ми були рішучо замалі, щоби їздити самостійно до далеких і не знаних нам сіл. Зрештою, ми стали ходити до школи, сестра до гімназії, а я до народньої.

Вже на "Гангоферзідльонг", одного дня, тато сказав до нас: "Ми мусимо мати зелену цибулю, салату, моркву і горох. Коли того не виростимо, то нам всім повипадають зуби як Анні Яковній (наша сусідка) і посліпнемо як кертиці!" До речі, баварці городництвом надто не займалися і майже всі мали штучні зуби. Тато вирішив скопати кавалок неужитку, саме, під вікнами нашого помешкання. Земля була страшно затовчена, бо мабуть від віків ніхто її не обробляв. Отож, щоби вбити рискаль в землю, вимагало сили. Я дуже рвалася татові допомагати, але рискаля в землю не могла встромити. Хоч як я натискала його ногою, то разом з ним переверталася і падала. По кількох днях важкої праці, тато з мамою скопали аж чотири грядки і посадили на них бажану ярину. Винахідливість наших людей була велика, вони навіть приносили в мішках навіз з під корів і ним одобрювали яловий ґрунт. Вечером, річ ясна, ми діти носили воду горнятками, поливали посаджене а при тім з недовірям поглядали на перехожих людей, бо завжди підозрівали лиходія, який може в ночі вискубати нашу цибульку.

Та на грядках не скінчилося наше господарство. Одного дня наш винахідливий тато приніс в кошику крілицю, чудову срібну шеншілку. Він сказав нам, що вона буде називатися "Франя", вона є кітна і за місяць буде мати крілята. Ті крілята вигодуємо, а мама зробить з них печеню на дико. Отож опікуйтеся нею! Франю ми примістили в пивниці і приносили для неї траву, яку рвали на шкарпах доріг, як також годували її відпадками з кухні і з нашого городу.

І дійсно, за місяць Франя ущасливила нас крілятами, що стали для мене і сестри чудовими живими іграшками. Ми їх приносили до помешкання і розпещували на всі лади. А при тім ми вже наперед журилися, що мама їх поб'є і зробить з них печеню. Але Франя в короткім часі вродила нові крілята і ми за попередні забули. Так що коли одного дня ми прийшли зі школи і мама поставила на стіл печеню з молоденьких кріликів, то вона нам так смакувала, що ми навіть не думали, що їмо наших колишніх пестунців.

Деся під осінь, тато "захом'ячив" і приніс в мішку щось живе, що рухалося. Ми витрясли з мішка велику білу гуску! Цим разом тато сказав до нас таке: "То є гусочка і буде називатися "Рейзі". Годуйте і доглядайте її добре, як заріжемо, то будемо мати з неї два літри чудового найсмачнішого в світі смальцю"! — Мама забралася до справи фахово, а ми зі сестрою з великим ентузіазмом їй помагали. З вареної картоплі, з недоїдків хліба, з висівок муки мама робила клюски. Ми всі розсідалися на підлозі і тими клюсками начинювали Рейзі. Спочатку треба було це робити на силу, бо Рейзі протестувала і виривалася, навіть пробувала кусати. Але по кількох днях піддалася своїй гусячій долі, ликала клюски без спротиву і з задоволенням ніжним голосочком щось до нас "сюсюкала". Рейзі, так як Франя, замешкала в пивниці, але на день ми виносили її в город і припинали за ногу до кілка. В пивниці в день вона голосно гегала, махала крилами і страшила Франю і крілят, отож треба було її виносити.

Наша господарка побільшилася, а з нею зросли клопоти. По таборі грасувала зграя злодійчуків ласих на чуже добро. Вони рекрутувалися з таборових лиходіїв-лінтяїв і вони могли нам грядки сплюндрувати, вкрасти Франю і Рейзі і їх поїсти. Отже треба було в ночі за тим всім наглядати. Наш тато на згадку про злодійства грізно супився і заявляв: "Як зловлю якого злодійчука — то замордую"! Я не сумнівалася, що тато то може зробити, бо він був для мене

найгарніший і найсильніший зі всіх знаних мені татів, я тільки не могла собі представити, як і чим він буде зловленого злодія мордувати. На всякий случай, я з гордістю розказувала моїм подругам в школі, що нехай лиш злодій до нас прийде, то тато вже йому вложить!

По кількох тижнях годування Рейзі вже не треба було в городі прив'язувати до кілка, вона не радо ходила, а більше сиділа, кивала головою і щось собі миленько жебоніла. Ми також дуже до неї прив'язалися і плакали на саму згадку, що наближається година її зарізу. Та зайшла непередбачена подія. Одного дня, як ми з мамою її начиняли клюсками, Рейзі замкнула очі і стала перевертатися. Мама крикнула: "Ой що з нею, біжіть по тата"! Щастя, що тато був недалеко, він взяв Рейзі на руки, потряс нею і сказав, що ми її перегодували, що вона дуситься — здихає і вибіг з нею з хати. Ми всі так перелякалися, що Рейзі може здохнути, що забули навіть заплакати, як тато приніс її бідненьку вже без голови.

Як мама Рейзі обскубувала, то ми побачили велику жовту брилу товщу. Наша праця не пішла на марно. Мама натопила з неї великий слоїк смальцю, який був дуже ріденький і надзвичайно нам смакував. Пригадую собі, одної ночі я проснулася і забралася тихцем смарувати хліб смальцем. Мама це вчула і питає: "Чого ти там товчешся?" Зляканим голосом я відповіла що дуже голодна, бо вечері не їла. — "Ну, ну, не оправдуйся, каже мама, посмаруй і мені кавальчик хліба". Тоді я вже відважно засвітила світло і давай обі їсти. Збудилася сестра і долучилася до нас. А тоді ми почули гнівний голос тата: "О, Господи, що за пажерлива в мене родина, та ви, як ті гусениці, їли би круглу добу, десь сон вас не береться!"

Теперішні наші діти народжені в добробуті, терплять поголовно на "пересит". Вони "бідненькі" позбавлені апетиту і поняття не мають яка смачна може бути крімка хліба — посмарована гусячим смальцем.

В'ЯЗАНКА СПОМИНІВ...

Репатріяція, або тепер я турок...

Весна 1945 року принесла радість не тільки тим народам, яких воєнна хуртовина вигнала з дому, але й німцям, що виснажилися довголітньою війною. Де подівся ентузіазм 1941 року, коли вони, як переможці, займали місто за містом на просторах Союзного Союзу?

Після капітуляції чужинці ожили, а військовики в рештках уніформи (в більшості без свастики) поверталися в рідні сторони. Чужинці мріяли про третю світову війну, яка видавалася нашим політикам, неминучою. Тоді прощай Німеччина й добридень рідний краю!.. Проте рожеві думки скоро розвіяла присутність старшин Червоної Армії й військовиків, які згідно з умовою в Ялті, мали право не тільки всюди бувати, але й забирати советських громадян "на родину" проти їх волі.

Страх перед поверненням до "раю" опанував підсоветськими людьми. Кожен хотів раптом стати бездержавним, галичанином, поляком, будь ким, аби тільки не потрапити у ведмежі обійми "старшого" брата. Підступні москалі вдавалися до хитрощів. Вони обіцяли, що простять всі гріхи тим, що опинилися на Заході, а як "приманку", пропонували бажаючим їхати додому цигарки і більший харчовий приділ. Багатьох (тільки глянувши на ту вітрину) обливало холодним потом, але дехто з одчайдушних вибирав цигарки й харч, а тоді умудрявся втекти з-під охорони "опікунів".

Дорогами на "тройках" їздили розперзані комунари з зірками на шапках і червоними пов'язками на рукавах. Мені видавалися вони п'яними. А їхні вигуки потрясли всім моїм єством. Вони вже тоді готові були розправлятися з німецькими "коляборантами" і погрожували, що всіх тих, що були на Заході, судитимуть, а то й постріляють.

Мама молила тата, щоб не показувався червоним активістам на очі та надіялася, що до жінок і дітей все ж матимуть якесь милосердя.

По оселі, де жили українці, советчики їздили у супроводі американських старшин, намовляли їхати додому, але силою не відважувалися прилюдно брати. Під час одної з таких візит у бурсі, пані Бризгун — відповідальна за дівочу бурсу — ховала нас з центральних земель і наказувала оминати погляди російських офіцерів. Один з них верз всякі небелиці, бо маскувався під американського старшину українського походження. Проте не тільки його "балак", але й поведінка, викривала, що він советський громадянин. Його прикривання чужим "плащиком" було настільки вайлуватим, що дівчата-галичанки (не маючи до нього страху) ставили йому запитання, від яких він почувався, як на гарячій сковорідці, а тому стримувався у відповідях.

На вулиці, перед будинками, де містився уряд оселі, коли з'являлося авто з червоними командирами, люди нападали на них і часто перекидали транспорт, яким вони приїхали. Тому без охорони американців "товариші" не дуже хотіли залишатися віч-на-віч з політичними емігрантами, які не мали до них

''поползновенія''. Проте советчики мали доступ до всіх картотек і могли з них довідатися скільки є дійсних советських громадян на реєстрі. Була там і картотека учнів гімназії, де виразно було написано, що я народилася в Січеславі. Для советських офіційних чинників вищенаписане було неначе червоною плахтою в руках матадора.

...Мене покликали до канцелярії. — ''Панночко, ви повинні змінити місце свого народження, інакше ми не зможемо відповідати за вашу безпеку''. Мені стало моторошно. Невже сповняться погрози советського уряду, який з початком війни з німцями нахвалявся, що ''ізмінніков'' знайдуть на землі і під землею, на воді і під водою. В голові шуміло і окрім Львова ніяка інша назва не перехрещувала мої розтривжені думки. — ''Краще, якщо б то не був Львів, у провінції легше заховатися'' — ніби відгадуючи те, що в мені нутрувало, радив урядник. І раптом нове місто з'явилося на обрії — Самбір. Місто, де перебувала наша знайома киянка...

...Від того часу моїм родинним містом став Самбір. Пізніше шкодувала, бо виявилося, що Самборів є два — старий і новий. А мені важко було пам'ятати з якого я була, нового чи старого. Коротше, важче було крутити.

Все ж той Самбір, якого я в житті ніколи не бачила, дав мені можливість поселитися в Англії, яка стала моєю третьою батьківщиною та батьківщиною моїх дітей і онука.

Думки з давно минулих літ

З Америки ластівкою прилетіло до мене два листи... Перший від Люди, другий від Олі... Прилетіли тоді, коли в садку розцвіла вишня. Білими пелюстками наче снігом вкрилася... Прилетіли в соняшний теплий весняний день, коли повітря наповнилося запахом бузку. Прилетіли і розбурхали хвилю споминів, так як грайливий вітерець розносить опалий цвіт. І ось ці сполохані думки почали формуватися в окремі епізоди далекого минулого...

Пригадався знову Регенсбург, оповитий чаром споминів, хоч тоді ми не вважали його за щось особливе і трактували, як перехідний час в повоєнній Німеччині. Опинилися ми в Баварії цілком випадково... Так керувала доля... Після бомбардувального пекла, яке тривало сорок хвилин, а для нас здалося вічністю, я з батьками, вщерть вичерпана фізично й пригнічена духово, залишили двірець маленького містечка Швандорф. Почало вже розвиднятися, а ліс, до якого ми прямували, ожив і заговорив дивною мовою пташиного світу. Кожен з нас вмотивувався на пухку постіль ялинових голок і не відчуваючи голоду насолоджувався запахом живиці та грівся промінням весняного сонця. Тоді також був травень... І власне ця випадкова зупинка протривала три роки та залишила слід на ціле моє життя.

Пригадую, коли я з татом вирушила до Регенсбургу, де засновувалася українська гімназія. Подорож була не без пригод. Їхали сорок кілометрів і вантажним авто і потягом і йшли пішки. Спека давалася взнаки і тоді вперше (через брак води) покуштувала баварського пива, яке ніколи так більше мені не смакувало, як того незабутнього дня...

...Тоді інтенсивне биття серця і якийсь страх, коли стояла перед проф. Миколою Величком, що в приміщенні українського комітету записував бажаючих учитися.

Моєю першою знайомою була Рома Мисько, що так як і я тримаючи течку тремтіла перед вступним іспитом. Тоді ми ще не знали, що будемо в одній клясі та переживатимемо різні пластові пригоди в гуртку "Калина". Складали ми іспити з української мови, географії, математики і релігії. Не пригадую, щоб хтось ставив нам питання з історії. Найбільше лякала мене релігія і я без перерви "кувала" довгі і коротші молитви. Якщо пам'ять мені не хибить, екзамінував нас о. М. Дереш, а тому що брав двох нараз, мені припало йти з Ромою, яка була неменше перестрашена ніж я, а через те часто кліпала великими гарними очима. Рому попросив переказати "Отче наш", а знаючи, що релігії я попередньо не вивчала, запитав кого малюють у церкві з ключами. Отець не припускав, що для мене простіше було б сказати напам'ять "Псалом п'ятидесятий", ніж назвати святого з ключами. Наша "мука" скінчилася і почалося навчання. Більшість учнів доїздило з ближчих містечок, тому наука починалася по обіді. Це означало, що я мусіла кожного дня, о четвертій годині ранку йти два кілометри лісом до двірця і приїздила до гімназії перед дванадцятою. Ще й тепер "подивляю" себе за "хорообрість". В Англії я б не відважилася пройти і кілька кроків у таку ранню пору, та ще й через ліс! Не дурно вважають молодість одчайдушною!

Їздив до Регенсбургу й Левко Ришавий та ще пару хлопців з іншої кляси. Прізвищ вже не пам'ятаю... Чекаючи відходу потягу, ми робили домашнє завдання, а часом і списували одне у другого.

Пізніше мешкала у німки і моє подорожування припинилося. Родина, в якій я опинилася, була дуже привітна, але дружби ми не нав'язали. Мій німецький лексикон поза "іх бін ауслендер" далеко не сягав.

Потім сформувалася бурса, спочатку в місті, а пізніше на "Ганггофер Зідльонг". Навчання більш менш унормалізувалося. Пані Бризгун — настоятелька бурси заступала нам батьків і до кожної проблеми (а їх було чимало) підходила індивідуально. Оселя стала нашою другою батьківщиною. Тут же зродилися й новотвори, які збагатили українську мову словами: "діпіст", "скиталець", "східняк", "західняк", "запроторений" і менше оригінальне — "штатенльос" та безліч інших не тільки слів, але й цілих виразів. Були певні тертя між "східняками" і "західняками", але протягом трьохрічного співжиття вони затерлися серед гімназистів і ми створили одну тісно зв'язану родину. Це часто наголошував наш директор Микола Величко. Однак зжилися ми чи не найбільше в Пласті, а нашим моттом стало: "Ніщо нам лихо ні пригоди"...

Часом і ми бунтувалися проти професорів, хоч рідко вияв нашого незадоволення виходив назовні...

Від того часу багато проминуло літ, багато чого змінилося, багатьма нами лукава доля погралася, як кіт мишою. Навчила жити і навчила цінити те, чого може недооцінювалося... Згадуючи ті далекі часи, хотілося б подякувати всім професорам, які не тільки дали нам всебічне знання і заклали основи у формуванні нашого світогляду, а також запалили вогонь любови до нашої дорогої Батьківщини, що можна окреслити словами Лесі Українки:

”Бачили ви, як велике багаття
Кида вогонь аж до хмар?
”Божая іскра” то тяжке прокляття,
Дикий і лютий пожар.
Вогнища того не може людина
Ні запалить, ні вгасить,
В кого ж запала хоч іскра єдина,—
Вік її буде носити!”

”В’язанка”

Те, що писатиму, не має жадного споріднення з музикою чи піснями. Це в’язанка іншого характеру. Можна б назвати це музикою, бо все, що пов’язане з регенсбурзькою гімназією є для мене (з перспективи часу) своєрідним попури, в обробці віртуозів.

Головною особою моєї ”в’язанки” є проф. Микола Величко, ініціатор і директор гімназії. Невеликий на зріст, з чисто поголеною головою, маленькими вусиками, які дивно рухалися, коли був подратований нашим незнанням лекції. Поведінка наша під час науки була бездоганною. Може скорше зі страху, ніж респекту, або під впливом обох чинників. Все ж страх до директора ми мали. І тепер не знаю чому?

Приходив на лекції без конспектів, що говорив (а вчив нас історію Греції й Риму, пізніше всесвітню) ми записували. Коли перепитував, ми мусіли мати свої конспекти на лавці, закриті. Сиділи ми ”як миші під мітлою”. Не знаю як інші, але мною трясло, хоч повторювала перед кожною лекцією весь пройдений матеріал. І навіть вночі (якщо б розбудили) могла б розказати про Троянську війну, устрій державний Спарти, Атен, чи будьяку іншу історичну подію. ”Монополь” на дуже добре тримали в нашій клясі Люда Ярko, Любця Караван і я. І якщо хтось з вищезгаданої трійки не міг відповісти, решта кляси також того не dokonala б.

Богдан Оленчук, коли питав його будьякий професор, часто дивився на стелю та ворухив устами. І ми, і наші вчителі знали, що це є кандидат на отримання ”баняка”. Єдиний, хто вибачав йому (і всім подібним) — це о. П. Джулинський. Бо якій же дитині можна поставити двійку та ще й з релігії?

В одному періоді нашим опікуном був проф. Будурович. Вчив він нас латини. Завжди хоч і не модно, але охайно вдягнений, в блискучих начищених черевиках, вимагав докладности, наставляв вухо (коли питав), щоб краще чути, наскільки вірна відповідь. Звертав особливу увагу на наше письмо. Воно мало бути виразне й дбайливе. Ходячи між лавками під час контрольної задачі, пригладжував і так вже зализане волосся.

Професор Пашковський (математик), якого ми ”неофіційно” кликали ”вуйцьом”, виглядав добросердним з широкою, як і його постава, натурою. Проте утульний, жартівливий ”вуйцьо” також міг ”вліпити” двійку, якщо на неї заробилося.

Для мене був страшним проф. Є. Гурко, що (дуже коротко) вчив нас німецької мови, яка мені ніяк не йшла. Його шабльоновою фразою було: ”Від тебе промінює незнання”. І він мав рацію. Після воєнної хуртовини вся збиранина учнів з різних шкіл і різним рівнем знання часто промінювала незнанням.

Проф. М. Котис учив нас географію й природознавство. Лисіючий, якщо не сказати просто лисий, він перетинав "полонину" кількома волосинами спереду і в такий спосіб нібито "маскував" брак чуприни. Носив на правій руці перстень, яким стукав по столі тоді, коли кляса була неспокійна, або коли майже кожен покликаний не відповідав на питання. Коли був у кращому настрою, стукіт не був надто "зловіщий". Тоді переходив між рядами лавок, порипуючи великими чобітьми, що застібалися ззаду на пряжку, усміхався, оголюючи бічні срібні зуби і казав: "Сідай тумане".

Проф. М. Дурдело, у якого було більше волосся в носі і у вухах ніж на голові (все ж пристійний), вчив нас англійської мови з американським акцентом (закінчив університет в Чикаго і жив там на протязі 14-ти років). Був короткозорий настільки, що зошит притуляв до самих очей. В часі контрольної праці хтось з-заду шепнув сусідові: "Можна переписувати з книжки, він не бачить". Проф. Дурдело, стоячи посередині кляси раптом виголосив: "Я не бачу, але зате дуже добре чую, принеси мені будь ласка книжку". Я особисто не хотіла б бути у шкірі того учня.

Професора О. Кушніра, який вчив нас фізики, ми також боялися не менше як директора. Можливо тому, що ніколи не жартував. А можливо тому, що фізика для декого з нас була китайською грамотою.

Пригадую одної лекції професор питав нас про однораменну підойму. Я ніяк не могла звикнути до термінології, бо вчилася в совєтській школі, тому переживала, хоч фізика мені й подобалася.

Ніхто вірно не відповідав. Професор був подратований, а це не обіцяло нічого доброго. Кожен чекав на кінець лекції, предвісником якої був дзвінок. Раптом чую: "Сесь, розкажи нам...." — у мене захолола в жилах кров. "Пропала", майнуло в думці. Що я говорила, ані тоді, ані тепер не пам'ятаю, але професор одобрюючи кивав головою, навіть підкреслював сказане. Я з полегшею сіла в лавку.

Ми звичайно знали "слабості" кожного учителя і на цьому (в міру можливості) "грали".

Проф. І. Попель, який в юності студіював теологію, любив провадити дискусії на релігійні теми. І коли ми хотіли відтягнути "приємність" бути перепитуваними, хтось "провокував" професора і хмари над нашими головами зникали. Проте вкінці півріччя, навіть ті, що вважалися "мудрецами" з історії, отримали двійки.

Мої батьки "настроювали" мене на хемію, хоч я не мала до неї "поползновенія" (говорячи мовою Возного з "Наталки Полтавки"). Все ж треба признати, що проф. І. Демиденко вмів захопити учнів хемією. Я з приємністю слухала його викладів і здавалося, що все було таке зрозуміле. — "Подивися, які у нього чудові очі" — шепнула мені Галина, сусідка по лавці. І тільки тоді звернула я увагу на його дійсно виразні блакитні очі. Пізніше довідалася, що дівчата старших кляс (через ті очі) не давали йому спокою. Я в душі йому щиро співчувала.

Проф. Є. Маланюк, який викладав математику, геометрію й українську літературу, яку "пересипав" граматикою, коли виникала потреба, був здається з професорів найвищий. Видавався "цибатим" ще й через те, що часто носив "пумпи", чи "підколінки". В його знанні математики чи літератури ми не

сумнівалися. Однак лекції завжди були хаотичними і тільки пізніше я усвідомила собі, скільки матеріалу він нам подав за порівнюючи короткий час.

Не можна оминати й жіночий рід серед вчительського персоналу, а ними були Ірина Романівська, Галина Карпова й Олександра Бризгун. Перші дві вчили нас української мови й остання руханки. І. Романівська і Г. Карпова були прекрасними педагогами: вміли прищепити нам любов до української літератури. Навчили знаходити перли серед українського красного письменства, навчили розуміти поезію. Проте характером і зовнішністю були вони цілковитою протилежністю. Ірина Романівська, занадто гладко зачесана, просто одягнена, завжди в темній сукні з білим комірцем, нагадувала мені "класную даму", про яких я читала в російських повістях. Говорила тихо, але переконливо, не підносячи голосу. Характеризував її факт, що живучи в бурсі (де і я жила) застала нас (Люду і мене) кілька разів перечищувати вікна. Ми самі зголосилися до цієї почесної функції. Пізніше шкодували, бо чищення (після інструкцій) забрало у нас майже цілий день. Навіть тепер, коли чищу вікна, згадую "лекцію", як треба добре й ефективно їх мити з допомогою води й паперу.

Галина Карпова мала модну поетичну фризуру, трохи розхристану. Чомусь її волосся видавалося мені фарбованим. Майже по всій голові просвічувалася сивина. Її вік важко було окреслити. Довгими пальцями з фарбованими нігтями часто поправляла фризуру, або гладила великі гудзики тіснуватої суконки, коли читала уривки творів. Говорила з запалом і це передавалося нам — учням. Ми почали любити тих письменників, якими захоплювалася пані Галина. Одним з них був Юрій Клен (Бурггарт), її колишній учитель, а знаний всім як автор віршованого твору: "Попіл імперії".

Проф. П. Макаренко, високий, чорнявий з виступаючими великими вухами і низьким голосом диктував нам все докладно (з фізики) включно з комами, рисками і крапками, але якщо хтось не вивчив ним подиктованого, милосердя не мав.

Д-р А. Бойкович, що належав до тих лисіючих, вчив нас німецьку мову. Більшість з нас її добре не знали, через різний збіг обставин. Я особисто "вибухнула" все напам'ять. Не скажу, що була єдиною в цьому роді "мистецтва". Любці (яка належала до "куйонів", тільки не признавалася) вдавалося завжди отримати кращу оцінку. Не стільки через те, що знала краще німецьку мову, а тому що знала прекрасно латину. Це додавало їй певного статусу.

У мене склалося враження, що професор на "східняків" дивився з резервою. Це трапилося тоді, коли я замість "гельд" сказала "гелд" — "Прошу пані, це тільки в російській мові немає різниці між "г" і "г" — говорив він, стискаючи рідкі зуби. Це було для мене образою. По-перше, що порівнював мене з росіянами (яких я органічно не перетравлювала), по-друге, у москалів взагалі немає літери "г" (і тільки росіяни роджені в Україні говорять через "г", як вони самі кажуть "с южним акцентом"), по-третє, те "прошу пані", коли учнів кликали через "ти", було найвищою формою сарказму. Мене обсипало морозом. Вислухала "літанію" до кінця, але після того старалася обминати професора "десятою дорогою".

Проф. М. Мелешко завжди опалений, як і належить доброму спортсмені,

звертав увагу більше на тих, які проявляли хист у фізичній вправності. Тому був поза полем мого зору. Колись навчав нас—дівчат, що мусимо приятелювати, чи товаришувати з рівними собі. Будучи у віці, коли молода людина не аналізує хто є чим і що має спільного з іншим, його вислів: "під попом, свиня зі свинею зі своєю ріднею" мене обурило. Що в моїй голові тоді вирувало не знаю, але роки пізніше я зрозуміла, що професор мав на увазі і признала йому рацію.

Моя "сповідь" (як ми сприймали наших професорів) не була б повною, якби не згадала отців.

О. Борис Яковкевич вчив православних релігію. Було нас у класі здається четверо. Я з Людою старалися не гнівити отця і таки вчилися релігії, Ляля, а особливо Влодко не дуже вдавалися у релігійні догми. Влодко покладався виключно на знання інших. "Умудритися" підповісти було нелегкою справою. Влодко розтягав відповідь в надії зловити якесь слово. — "Тебе питати, то так як їхати старою клячею по болотистій дорозі" — не витерпів о. Яковкевич. Влодко знімався, ми не могли втриматися від сміху, але отцеві було не до того.

Отець П. Джулинський, який перше вчив мене релігію, був людиною надзвичайно доброї вдачі і якби мені треба було намалювати янгола-хоронителя, він був би подібний на отця. Ми використовували його доброту і поводитися далеко не так, як належалося б вихованим дітям. Говорили, переписували інші лекції, робили завдання з інших предметів. (Це траплялося тоді, коли отець питав якогось учня, що спотикався на кожному слові). Коли вже навіть отцеві вривався терпець, він складав руки навхрест, як до молитви і благав нас, щоб не говорили надто голосно, бо в сусідній класі був директор...

До в'язанки бракує "характеристики" кількох професорів. Однак вони не мали ближчого зв'язку з нашою клясою і залишилися для мене тільки прізвищами в реєстрі учителів.

Не зважаючи на те, якими очима ми дивилися на учительський склад і які "слабості" наші виховники посідали, одне з певністю можна сказати, що вони спричинилися до того, чим ми тепер є. Кожен з них поширював у нас світогляд, відкривав таємниці всесвіту, давав напрямні, старався зродити любов до науки, до знання. Коли нам не подобалося, що в день святкування перемоги над німцями ми мали навчання, директор М. Величко сказав: "Перемогли американці — маєте нагоду вчитися". Скільки правди крилося в тих словах! Якби не перемога аліантів, ми б тільки могли мріяти про науку і називати ті мрії солодкими...

В кінці шкільного року дир. М. Величко, звертаючися до нас, казав: "Ви є тою майбутньою елітою української нації, ви повинні бути прикладом іншим, ви повинні абсорбувати знання, як губка воду..."

Тоді елітарність була для мене такою далекою, як думка про відвідини місяця, чи іншої планети в соняшній системі. Коли ж стараюся зробити підсумки пройденого, бачу, що ті три роки (які в моєму житті стали окремою епохою) не пішли намарно. Ми в школі не тільки "навчилися любити своє", але регенсбурзька гімназія вилонила багато провідних людей, які не тільки працюють для української спільноти, але поривають інших до активності в усіх галузях нашого життя поза межами Батьківщини. "VIVA АКАДЕМІЯ, VIVA ПРОФЕСОРЕС".

Жмут спогадів

Наше перше знайомство було незвичайним... Рік 1945... Кінець війни. Осінь позолотила листки на деревах баварського міста Регенсбургу. Ще теплі води блакитного Дунаю брали у свої обійми бажаючих до купелі. На крутому березі річки, Вальгалья, побудована на зразок грецького Партенону, де містяться погруддя (з білого мармуру) великих мужів Німеччини. А над містом височіє катедра св. Петра в готичному стилі.

Тут же, в центрі міста, в одному з будинків примістилася українська гімназія. Четверта класа у повному складі... Дехто, розкривши зошит, читає, решті не сидиться, хоч всі чули охриплий дзвінок. Розмовляють з сусідами, метушаться. Раптом двері відчинилися. У класі запанувала тиша. До вчительського столу підійшов високий, худорлявий чоловік з гладко зачесаним волоссям і гострим носом, який мимоволі кинувся кожному в очі. Сніжно-біла сорочка, світло-брунатний піджак, темні "пумпи", пісочного кольору шкарпетки, брунатні, начищені до блиску черевики й допасована кольором краватка, завершували елегантний, як на повоєнний час, туалет. Чоловік поклав на стіл шкіряну, майже нову течку, зробив розкрок, відходячи у бік столу, заклав за спину руки й, піднявши злегка вгору гострий ніс, промовив: "Я буду вчити вас математику. Моє ім'я Євген Маланюк".

Ніхто з учнів не знав того, що перед ними стояв один з найкращих еміграційних поетів, бувший вояк української армії, редактор часопису видаваного військовою частиною, а в цивільному житті — інженер-геодезист.

Його знання математики ніхто з нас і не намагався устійнити. Проте, дівчат (яких до речі на початках було більше) математика ніяк не "поривала". А я не була винятком, хоч так сталося, що моє знання цього предмету було трохи більше, ніж решти. Можливо тому проф. Є. Маланюк уявив собі, що має перед собою феномена. Однак ця думка скоро у нього розвіялася.

"Товк" він з нами на початках алгебру, але частенько повертався до арифметики, звичайних і десяткових дробів. Коротше кажучи, хотів нас таки навчити математики. Проте, мало хто з нас придавав цьому значення і якимось пхалося "біду наперед".

Одного дня, перед лекцією, до класу прийшов наш директор Микола Величко і заявив, що професор Є. Маланюк буде нас учити й українську літературу. Для нас було це незбагненим. Яке відношення має математика до літератури? А тому, що ніхто звичайно нашої opinii не потребував, кожен залишився зі своїми здогадами та прийняв повідомлення як аксіому. І власне тільки тепер ми якимось довідалися, що наш учитель є непересічним поетом. Хоч він сам ніколи нам про це й не натякав. Дехто будуючи речення, вставляв цитату з його віршів, але він сприймав це спокійно й ніколи не робив з цього окремої "точки". Його знання української і світової літератури було подивугідне. Пам'ять — геніяльна! Він цитував нам цілі уступи "Слово о полку Ігоревім" в старо-українській мові, а також змушував і нас вивчати уривки, на привелике наше огірчення. Я ще й тепер пам'ятаю заспів до "Слова" та опис вояків: "а мої ті куряни свідомі кметі" і т. д.

Твори старої літератури подавав він нам в оригіналі. Не оминув і "Поученіє дітям" Володимира Мономаха. Читав вступ "Седя на санях", що в сучасній мові означає — стоячи над гробом.

Велику увагу приділяв вивченню розмірів віршів і, як нам здавалося, занадто входив у деталі, пояснюючи що таке ямб, хорей, дактиль, анапест, амфібрах. Пріючи над стопчиками наголошених і ненаголошених складів, ми були свято переконані, що професор хотів зробити з нас поетів. Однак, наскільки він був точний у викладі математики, настільки хаотичний у літературі. Часто сходив на "маргінес" і на маргінесі проходила ціла лекція. Від літератури повертався до граматики, а від неї до лірики, епіки, трагедії, драми.

Обвинувачувати його в такому укладі лекцій аж ніяк не було б доцільним, бо наше знання літератури і граматики, в більшості, не було послідовне та багато було прогалин, які проф. Є. Маланюк хотів виповнити. Те знання, що він нам дав, ми оцінили тільки після того, як залишили шкільну лавку. Багато з нас завдячують йому свою розвинену любов до прози, драми, а зокрема до поезії, і відчуття краси не тільки у написаному творі, але й у природі. Він навчив нас бути спостережливими.

Про себе ніколи не говорив і тільки значно пізніше ми дізналися, що народився він 20-го січня 1897 року на Херсонщині. Після I-ої світової війни поселився у Чехо-Словаччині і там же залишив дружину та сина.

Його літературна спадщина велика. З поезії: "Стилет і стилос", "Гербарій", "Земля і залізо", "Земна мадонна", "Перстень Полікрата", "Влада", "Остання осінь", "Вибрані поезії", "П'ята симфонія" (поема), "Поезії", "Серпень". З прози: "Нариси з історії нашої культури", "До проблем большевизму", "Книга спостережень" у двох томах. Це збірка статей починаючи від наших письменників, зокрема Т. Шевченка, критичних оглядів та кінчаючи історичними постаттями давнього і ближчого минулого.

Попрашлася я з ним весною 1948 року, коли емігрувала до Англії, і як виявилось пізніше — навіки. Бажав успіху в новій країні поселення...

Багато води втекло від того часу, багато змінилося, багатьох не стало... Від приятельок знаю, що поселився в Америці (Нью Джерзі). Чула, що влаштовували для нього авторські вечори, найчастіше мої однокласники, серед них Рома Мисько, тепер Яхторович. Маю останню його збірку "Серпень" з автографом, яку переслали друзі. Читала у пресі про його раптову смерть, що наступила 16-го лютого 1968 року. Докладно описала похорон і пов'язані з ним переживання Люда Ярмо, тепер Почтар, з якою жила в бурсі та ділила шкільну лавку. Від неї ж маю в дарунок "Книгу спостережень", як незабутній спомин юности, проведеної в Регенсбурзі...

І ось після двадцятисемилітньої розлуки влітку 1975 року ми зустрілися знову з професором... Але як? На цвинтарі Бавнд Брук, біля Нью-Йорку. Люда провадила нас до могили, а думки ширяли далеко від реальності, бож кожен хоче в уяві затримати живий образ людини, яка до певної міри різьбила характер, чи радше впливала на світогляд своїх вихованців...

Залишаючи посередині відтулину у вигляді хреста — могила вкрита сірим мармуром. Земляний хрест заріс хрещатим барвінком, що випустив пагони по мармурі, творячи неначе сяйво. В головах, на низькій плиті, хрест, прізвище, дата народження і смерті, а збоку посмертна маска... Те саме високе чоло, той

самий загострений ніс, закриті очі... Все це гнітить, приземляє стремління, спиняє крилатий лет у височінь, якими були характерні його поезія і думки...

Невідбута зустріч

На Різдвяні Свята прилетіла з Чикаго сумна вістка про смерть о. Павла Джулинського. Його, легко нахилену, аскетичну постать знали не тільки учні української гімназії, а вся українська оселя в Регенсбурзі. Відхід отця Павла звичайно є болючим, але вже в 1945 році він видавався мені дуже старим і хворобливим...

Коли, в 1975 році, я провела кілька днів у Чикаго, в колі товаришок і знайомих, мала надію зустріти свого колишнього вчителя релігії. Проте тої неділі, коли ми відвідали храм Св. Володимира і Ольги, він у церкві не правив. Піти до його дому — не відважилася...

Зустріла отця вперше в Регенсбурзі і протягом мого там перебування о. Павло вчив нас релігію. Отець нічого проти не мав би, якщо б перейшла на католицьку віру, але не натискав, бо шанував релігійні погляди інших. Взаємні відносини між православними (нас було п'ятеро) спочатку були "натягнені", як це буває серед учнів. Пізніше ніхто не надавав цьому жадного значення.

Отець Джулинський, високий, цілком сивий, аж білий, був дуже лагідної вдачі. Ніхто з нас не пам'ятає, щоб колись він підвищив тон, а за покарання не було й мови, хоч ми часто "варили йому воду". Пам'ятаю його маленьку й щупленьку Паніматку. У них було четверо дітей, двоє дорослих, а двоє ще ходили до гімназії. В той час їхня родина видавалася мені "громадною", хоч тепер, коли маю своїх п'ятеро — чвірка не так страшно звучить.

Казали, що був старшиною під час визвольних змагань, але він ніколи на цю тему не говорив, а ми його не випитували. Згідно з програмою, ми вчилися про Службу Божу. Отець настоював, щоб і дівчата відповідали в часі тихої Служби, яку відправляв кожного дня перед лекціями. Я відповідала завжди з Людою і ми старалися не спізнюватися, щоб не гнівити отця. Одного зимового ранку, коли все було накрите білою пеленою пухкого снігу, а ми уявили собі, що вже спізнилися, вилетіли з бурси о 4-й годині ранку. Прийшлося йти вдруге...

Отець вчив нас, як тримати стихар, і що за чим отець має одягати. Ми подавали йому епітрахиль, нарукавники, пояс. Тоді отець починав правити. В церкві, окрім нас, зрання нікого не було. Ми ставали біля загорожі, яка відмежовувала престіл від решти церкви і старалися в один голос відповідати.

Двійки з релігії ніхто з нас не мав, хоч дехто з нашої класи на неї й заслуговував. Отець вірив, що кожен з нас має добре серце і кожен широко молиться та з переконання ходить до церкви. "Жвависть" приписував молодому вікові...

Він допоміг нам православним зрозуміти, що співжиття між українцями різного віровизнання є можливе так довго, як ми є здібними толерувати релігійні переконання інших та не обвинувачувати один одного у "зраді". За це ми будемо йому вдячні все наше життя.

В моїй уяві завжди бачу отця Павла зі схрещеними на грудях руками, темне вбрання, білий комірець, на бік зачесане легко хвилясте волосся, уста рухаються промовляючи молитву Господню: "Отче наш"....

Україна в мініатюрі

Думаю, не помилюся, коли стверджу, що була чи не одною з перших мешканців регенсбурзької оселі, яка відіграла поважну роль у житті емігрантів повоєнних років 1945-49. Вона стала не тільки одним з більших скупчень українців у Баварії, а також і одним з кращих культурних центрів, завдяки ініціативі багатьох енергійних, здібних і знаючих особистостей.

Я з батьками опинилася в Баварії випадково. Тікаючи від червоної навали через Прагу, у Швандорфі наші мандри скінчилися, разом з капітуляцією Німеччини. І коли довідалися, що в Регенсбурзі відкривається українська гімназія, нагоди поглибити своє знання не хотіла втратити. Від цього почався мій зв'язок з Регенсбургом, а пізніше Ганггоферзідлунг став для мене мініатюрною Україною.

Щоденні поїздки на лекції були довгі і небезпечні у ті неспокійні повоєнні роки. За посередництвом знайомих мама влаштувала мене на помешканні у німки, на вищезгаданій оселі (пізніше у тих бльоках, на Людвіг-Томас штрассе, жили так звані "ортодокси").

Моє знання німецької мови не було браве, але ми якось порозумівалися з симпатичною німочкою.

Лекції відбувалися у приміщенні Українського Обласного Комітету, в центрі Регенсбургу. Недалеко відтіля знаходилася їдальня, де за картки, можна було пообідати. (Якась юшка і клинець пахучого хліба). Це було великою допомогою в прохарчуванні, бо полиці крамниць світили пустою.

І коли американська окупаційна влада виселила з оселі німців, тимчасово переселилася в бурсу, настоятелькою якої була (тепер уже покійна) пані Бризгун — дружина лікаря з Праги.

Мій "тріумфальний" в'їзд в оселю, разом з іншими бурсаками-гімназистами, вдруге, був у тягаровому авті. Відкіля воно взялося я не квестіонувала. Пам'ятаю, що дорогою всі голосно співали: "Ой видно село". Для мене ця пісня була новою, проте вона якось прискорювала биття серця і я приєднувалася до приспіву: "Дівчино, рибчино, чорнобривко моя". "Дерлася" не менше за других. Думаю, що наш (наскоро зібраний) "хор" був голосистий, бо перехожі німці (які не знали, що несе їм окупаційна американська влада) якось боязко звертали зір в наш бік. Тоді мені ставало соромно за свої емоції і пригадувала науку батьків, що кричати на все горло є непристойним.

Не хочу входити в деталі організаційні, але за кілька місяців, оселя стала державою в державі. Виросли, як гриби по дощі, уряди (самоуправа оселі) апробовані американцями. Колишня школа для німецьких дітей стала притулком для гімназії української й інших національностей (пізніше виключно для українців). Тут містився також садочок і початкова народня школа. Тому що класи не були чисельними, кімнати (деякі) були переділені. На першому поверсі шкільного будинку містився шпиталь. Обслуга виключно українська. Бо серед залишених в Німеччині були лікарі, хірурги, медсестри, дентисти і т.д.

Загальне урядування оселею мене тоді не цікавило. Знаю, що отримували приділ від американців. Окрім спорашкованого молока, яєць, вівсяних платків, давали такі "ласощі" як родзинки або сливки (чомусь всі хотіли сливков),

чоколяду видавали тільки дітям і я якось ніколи під ту категорію не підпадала. А були й такі (серед дівчат), що отримували як малолітня, вагітна і туберкульозна, чи з нахилом до туберкульозу. Видавали також мило, пасту для черевиків, багато зубного порошку, турецькі цигарки, які не мали жадної вартості на чорному ринку, видавали крем для ніг, якого збиралися цілі гори і більшість скитальців не знаходили до нього жадного застосування.

Видавали також одяг і взуття, нове і приношене. Нам — дівчатам імпонувало те останнє. Ми вважали (і так в дійсності було), що приношені суконки були елегантніші, з кращої матерії і вибагливих фасонів, тоді, як нові були всі однаково вишиті.

Для бурси було відведено два окремі бльоки (дівоча і хлоп'яча бурса).

Першим посадником оселі був (як мені здається) інженер А. Артимович (він викладав в гімназії — один рік — англійську мову). Були можливо й інші, але довголітнім президентом малої української республіки був пан Ярослав Сербин. Його знали всі, а для нас молоді він видавався недосяжним. Бачила його завжди у супроводі когось. Хто він був і зараз є для мене загадкою. Вибирали посадника демократичним способом з передвиборчою кампанією на зразок американських виборів. Для мене було тоді дивним, що кожний кандидат вихваляв себе, підкреслюючи, чому саме за нього люди мали б віддавати голоси. Я була свідком тільки одного передвиборчого заохочування п. Михайлом Іваненком.

Окрім уряду була таборова поліція (навіть мали уніформу). Частиною уніформи були мазепинки. Була власна друкарня, фризєрня, майстерні: керамічна, вишивкарська, кравецька і напевно інші, про існування яких я не знаю. Окрім гімназії й УТГІ — Український Технічно-Господарський Інститут, були матуральні курси, медсестерські, кравецькі, фризєрські, курси для механіків, шоферські курси, існувала музична школа, існували світські і церковні хори, театр. Над всім цим домінувало дві церкви: греко-католицька і православна.

Тут знайшли собі притулок театр Блавацького, капеля бандуристів під орудою В. Божика і Г. Китастого, чоловічий хор під орудою О. Плешкевича, ставили навіть оперу "Запорожець за Дунаєм", де ролю султана виконував доктор Стаховський, був жіночий хор в якому співали сестри професора Попеля (він вчив в нашій клясі історію).

Відбувалися численні імпрези, з гостинним виступом приїздила до нас опера Пюрка з Мюнхену. Ставили: "Мадам Батерфляй", "Тоска", "Циганський барон". Театр Блавацького полонив нас: "Мужчиною з минулим", "Жайворонком", "Вулицею Парковою 13", драмами Лесі Українки: "Одержима", "На полі крови" і т.д.

Ставив Блавацький також: "Народній Малахій". Ця постановка викликала різну реакцію у глядачів і довго після того дискутували, наскільки доцільним було ту річ ставити. Іти гімназістам було заборонено, а тому що підпорядковувалася розпорядженням директора й досі залишилося таємницею, що було в постановці захоплююче, а що обурювало більшість.

Приїздив з мішаним хором "Україна" Нестор Городовенко. Вальси Штрауса (в українському перекладі) і церковна музика, ще й досі бринять жвавим акордом в сантиментальних закутинах душі.

Культурне життя вирувало. Відбувалися доповіді на різні теми, читали свої твори відомі письменники і початкуючі, яким кортіло осідлати Пегаса. Багато

з них, тих молодих, досягли найбільшої мрії — добилися до Парнасу, де згідно з грецькою мітологією перебував Аполлон (покровитель мистецтва) і музи.

Оселя була тим "мелтінг пот" в позитивному розумінні того слова. Там зжилися і навчилися себе розуміти українці з-під різних окупацій і провінцій. Ми молоді зрозуміли, що Україна не тільки Київ і Львів. Україна — це центральна Україна, Гуцульщина, Буковина, Поділля, Закарпаття, еміграція Чехословаччини, Польщі. Зрозуміли, що ділило нас лихоліття, але єднає нас спільна мова, культура, історія. Співжиття навчило нас інакшими очима дивитися на уніятів. Бо ж завдяки унії збереглася від заглади Галичина. Навчило також багатьох наших братів розуміти "східняків" і, що поняття православний не стосується тільки москаля, що Автокефальна Православна Церква, всупереч утискам, є національною українською церквою, яка немає жадного зв'язку з московським православ'ям. А з перспективи часу, не буде перебільшенням сказати, що для нас (тоді молодих) оселя таки була другою батьківщиною, де ми загартовувалися в Пласті і Сум-і національно, а під впливом найрізноморднішої преси, яку жадібно перечитували, і на підставі доповідей і викладів формували свій світогляд. Там треба шукати також зародків нашого політичного переконання.

Оселя Ганггоферзідлунг була одним з кращих культурних і наукових українських центрів в повоєнній Німеччині, а багато її мешканців і вихованців, запалені вогнем любови до всього рідного, ще й тепер приймають живу участь в громадському і політичному житті української спільноти в діаспорі.

Футбольні змагання

Мушу признатися, що спорт мало мене цікавить. Колись, правда, вабив теніс, але так і не прийшлося тримати в руках ракету. А про футбол і мови не було. Вважала, що цей спорт належить виключно чоловікам (хоч тепер є і жіночі дружини копаного м'яча), а тому не дуже хотілося бути навіть спостерігачем.

Затягла мене на футбольні змагання Оріся. Грала наша гімназія з німецькою. Орісю манив до грища факт, що її симпатія грав (не знаю в якій позиції) у складі гімназійної дружини. Її намовляння, що я також мушу підтримувати гравців, не були для мене переконливими, так довго, поки вона не почала "грати" на моїх патріотичних почуттях. "Та ж ти є вїт (може й парадоксально, але я таки була вїтом нашої кляси). — А ти знаєш, що Михась Мигаль грає, і ми мусимо його підтримати духово". Тоді я не цілком розуміла, що підтримка полягала в тому, що мали кричати скільки є духу. Коротше, вона піймала мене на цю вудку.

На спортивній площі, біля футбольного грища гурмою стояли гімназисти. З протилежного боку, на горбку сиділи наші "противники" — німці. Не пригадую, чи я кричала, але німецькі гімназисти (яких легко було обсервувати) сиділи тихо і тільки повертали голови в ту сторону грища, де був м'яч. Кожний добрий тяг їхньої сторони зустрічали оплесками. Ми ж неорганізовано кричали. Вкінці наші програли. Скільки голів дали нам німці, не знаю, але наші спортсменці приписували поразку тому фактові, що була замала підтримка публіки.

Вдруге потягла мене на футбольну гру таки знову Оріся. Грали дві дружини, дохід був призначений на харитативні цілі. Артисти театру В. Блавацького проти членів управи оселі.

Сіяв дрібний дощ і мені взагалі не хотілося виходити з хати. Мріяла провести вільне пообіддя читаючи книжку Федора Дудка — "Чорторий". Дудко був тоді (і тепер є) моїм улюбленим письменником. Вже мала нагоду насолоджуватися його повістю "Великий Гетьман". Від самої думки про стиль Дудка, тепло розходилося по тілі і робилося солодко на душі.

Орися була настирливою. І чому? Цього разу грав батько її симпатії. Тепер виглядає смішним, але в ті часи ми ходили щонайменше утрійку. Орисі бракувало тої третьої особи, бо за тодішнім неписаним законом, не випадало їй бути тільки у товаристві симпатії. Моє серце розм'якло дивлячися на струнку, чорняву й привабливу Орисю, яка благально дивилася на мене своїми карими очима.

...Коли побачила грачів, струнких артистів Блавацького і грубеньких урядників, зродився сумнів у перемогу Управи, а ми ж ніби мали "уболювати" за тими останніми, бо ж серед них був батько Орисіної симпатії. І хоч гра була більше для жарту і зібрання грошей, вже з самого початку видно було, що обидві "дружини" брали все поважно. Брамкарі підбадьорюючи підскакували на своїх позиціях, так ніби м'яч був уже в русі. А грачі "розминали кістки" так як це роблять птахи після сидіння в тісній клітці.

Суддя вийшов на середину площі, свиснув і гра почалася. Дощ і далі підмочував землю. На грищі з'явилися калюжі. (Ані режисера Блавацького, ані посадника Сербина серед грачів не було).

Артисти були більше зорганізовані і кожен захищав свою позицію. Натомість урядники метушилися, замість м'яча головою попадали в живіт іншого огрядного урядовця, або м'яч зникав як міраж у пустелі, і замість нього, копали в калюжу обливаючи противників і колег болотом. Більшість публіки сміялася, але були й такі, що щиро переживали. Хто знає як довго тривало б це радше боксування в калюжах, якби не з'явився на грищі бравий, хоч і сивий молодець, який став в обороні і головою забивав голь за голем у брамку артистів. Решта урядовців і далі без толку метушилася. З більшості струмками стікав піт, роблячи рівчаки на вимазаному болотом обличчі.

Брамкар артистів (здається Карп'як) падав у грязюку захищаючи брамку, але м'яч прослизав, на велику радість урядовців оселі та їх симпатиків.

Скільки голів "наловили" артисти, вкінці вже ніхто й не рахував. Зайвим було б підкреслювати, що виграли обрані народом мужі довір'я — члени управи.

Пізніше довідалися, що тим фантастичним грачем, який спричинився до перемоги, був таборовий фриз'єр — фаховий і відомий футболіст. Його зарахували також до "урядовців" оселі Ганггофер Зідльонг.

"Моргалка"

Довідалася вже в Англії, що регенсбурзька оселя була "окупована" бандерівцями. Знала про їх існування, як рівно ж про мельниківців, гетьманців, уердепівців, але політичного "тиску" в ті часи не відчувала. Продавалися на оселі різні часописи (звичайно українські), але чи була між ними конкуренція мені невідомо, знаю тільки, що всі були проти "Неділі" — часопис який можна порівняти з "Нюз оф де Ворлд" в Англії. Якщо хочете знати світові пльотки, купуйте вищезгаданий часопис. Приблизно такою була "Неділя", тільки вона

обмежувалася на пльотках українських в Німеччині. Найбільше діставалося продавцеві. В кіоск він не міг осісти, бо напевно відтіля його б "викурили". Тому торг "Неділі" провадився з валізки. Вона відкривалася і зразу ж як на помах магічної палички, розкривалася парасоля, що охороняла товар від дощу. Біля краму стояв з перманентними синцями, малий на зріст, продавець. Часом він у бійку не встрявав і коли "просили" його забратися, згортав валізку з парасолею і розташовувався в іншому місці.

Тут процвітала різна торгівля (включно з чорним ринком). Хто займався цим ремеслом був багатієм, ходив в "офіцерках" на "рипах" і "райтках", а влітку в убраннях. Піджаки вільні сягали майже до колін. Штани широкі вгорі, трохи звужувалися в долині і закінчувалися широкими манжетами. Плечі добре вимощені. Волосся (як на ті часи) було довге, гладко забране з боків і сходилося гребінчиком назад. Цей купецький народ, галицького походження, звали паскарями. Бог його знає, чого їх так кликали, але кожен міг пізнати їх здалека.

Час від часу щоденний триб життя урізноманітнювався вільноручними вправами (на спортивній площі) у виконанні пластунів і сумівців, в часі святкувань. Проте не тільки під час вправ сходилася молодь з різних молодіжних організацій. Часто поруч маршували в уніформах. Сумівці в мазепинках і краватках, пластуни в хустках і без накриття голови, окрім трьох пластунів: Влодка М'ялковського, Богдана Маланяка і Богдана Неганіва в широких з крисами капелюхах, таких як носив засновник англійського скавтіngu Байден Павел. А це тому що їздили на світовий злет скавтів — "Джемборі".

Між обома молодечими організаціями була своєрідна конкуренція. І коли пластуни, при першій нагоді пакували наплечники та йшли в ліс на таборування, сумівський провід влаштовував мандрівки по цікавих містах і місцях Баварії. Спеціально в околицях Мюнхену. Зустрічалася сумівська і пластова молодь під час дозвілля на забавах. Сумівці запрошували пластунів і навпаки. Окрім сальонових танців провадилися різні гри. Популярними були: пошта, зіпсутий телефон, "третій лишній". Сумівці не дуже линули до танців. Проте їм імпонувала "моргалка". Гра полягала в тому, що навпроти хлопців сідали дівчата. На котрого припадала черга моргав дівчині (будь-якій). Дівчина мусіла негайно замінитися місцем з тим, що моргав. Якщо цього не зробила, мусіла сама моргати до хлопців. Отож в цій грі треба було бути спритному, так як і в грі "третій лишній". Коротше, ми "Калини" називали наших сумівських друзів офермами.

Ті часи вже давно минули, забулися забави і "моргалки", але доля покерувала так, що багато з моїх товаришок (не виключаючи й мене) одружилися з сумівцями. І коли (під настрій) розповідаю про регенсбурзьку українську громаду і забави з "офермами", по обличчю Богдана пробігає усмішка і починає мене під'юджувати кажучи: "Видно добрі були ті оферми, що ви кидаючи зір з "свого" пластового Олімпу, вибрали собі за подругів саме сумівців".

Дивлюся на нього й сама усміхаюся та сную думки... А все ж таки, міряючи поглядом свою "оферму", мушу ствердити, що вона (та "оферма") не тільки симпатична, але й під кожним оглядом кмітлива.

Мистецьке життя Оселі

Концерти, виставки, мистецькі покази були майже на порядку денному оселі. Перша виставка мала місце кілька місяців після нашої "окупації" Гангофер зідльонгу (майже) на вимогу американської влади. Тоді зверталися до приватних осіб, щоб зібрати зразки різного українського мистецтва, а також запропонували вже існуючим майстерням, щоб поповнили виставку їхніми виробами. Мені здається, що наші добродії й опікуни (американці) хотіли похвалитися перед вищими властями наскільки вони проявляють діяльність з переміщеними особами, або хотіли похвалитися наскільки діписти є винахідливі і здібні, або просто довідатися, що ми зі себе уявляємо.

Простора кляса гімназії вкрилася гуцульською різьбою, вишивками, картинами, скульптурою. Звернулися за зразками керамічного посуду і до тата. Він за десять днів (рекордовий час) виготовив не тільки декоративні вазы але й горнятка з підставками, які вживалися на прийнятті під час виставки.

Тодішня настоятелька бурси (вдова по священику), прізвища не пригадую, виявила бажання оздобити одну вазу. Тоді я вперше побачила на кераміці хрестиковий гуцульський взір, який дійсно був по мистецькому виконаний. Проте теперішня "вишивана кераміка" ніяк не викликає у мене почуття естетики й дійсного мистецтва.

Оскільки пам'ять мені не хибить, в горішній залі гімназії (там де містився шпиталь) знаходили притулок виставки мистців-малярів, які жили на оселі. Серед них: Михайло Мороз, Михайло Бабій, А. Бистряків, Ст. Луцик, Михайлина Стефанович. Простора заля набирала вигляду картинної галереї, яка притягала різnorodну публіку, мешканців оселі.

Серед картин були портрети, краєвиди, квіти. Тоді мені імпонували традиційні малюнки. Коли оглядаючи мистецький твір ви могли сказати, що це є дерево, а це людина. Мені подобалася аквареля. А тому завжди зупинялася біля малюнків Бистрякова. Його зимовий краєвид мене просто полонив. Ще й тепер даю перевагу акварелям.

Пригадую виставку народнього мистецтва, яка була влаштована в Регенсбурзі (не на оселі). Хто був її ініціатором мене тоді не цікавило. Для неї було винайнято у німців кілька кімнат. То була в більшості вишивка, але пам'ятаю і зразки скульптури так виразно, ніби щойно вчора їх бачила. В першій кімнаті були розміщені старовинні сорочки зі західніх областей України. Далі кожна кімната представляла вишивку з якоїсь округи України, де була не тільки суто народня вишивка, але й примінення її до модерного одягу і хатніх прикрас. На мене (і на других) робила враження гуцульська вишивка: зелені, жовті, помаранчеві, чорні і темновишневі кольори. А помідорові, жовті й зелені кольори "переслідували" мене довший час. Подобався полтавський відділ з червоними і чорними нитками на сорочках, мережки на рушниках, вирізування і рахована гладь (настил) у блакитних кольорах.

Чому якраз скульптура закарбувалася в пам'яті? Бо найбільше творів було у виконанні Григора Крука. При чому серед них безформні жінки (що нагадували мені кам'яних баб з українських степів) часто, як тоді мені здавалося, в непристійних позах. З усім респектом до скульптора, краси в них не бачила.

Кожна була прикріплена дротом до столика, чи підвищення. Охоти красти не було, хоч наш знайомий (пан Басенко) мав нестерпне бажання деякі з них перекинути.

І я собі тоді міркувала, оглядаючи прекрасну скульптуру Богдана Мухина коні (під назвою "Слава") і "Запорожця" з орлиним носом і схрещеними на грудях руками, чому в уяві мистців українка часто є незграбою, розтелепою? Невже ж наша чудесна Батьківщина позбавлена красунь? Проте ми походили з того покоління, яке було навчене, що наколи не бачиш краси, то мабуть не розумієш чистого, непорочного мистецтва і далекі від тих, що осіддали Пегаса...

З гостинним виступом приїздила до нас капеля бандуристів під орудою В. Божика і Г. Китастого. Полонили вони своїм співом не тільки таборян, але й добірну німецьку публіку, для яких улаштували спеціальні концерти у місті. Комбінація (в репертуарі) старих козацьких дум, баляд і жартівливих пісень, прекрасні тенори, низькі басы і оксамитні баритони, доскональне володіння бандурою і вигляд бандуристів у жупанах, не могли не викликати захоплення серед присутніх. Пізніше писали про цей концерт прихильні рецензії німецькі часописи.

Для мене ж капеля (з наддніпрянським і галицьким диригентами) була неначе символом об'єднання всієї України. Вважала майже трагедією, коли капеля розкололася. Як мені тоді здавалося, ані В. Божик, ані Г. Китастих (окремо) не змогли досягти бажаного ефекту серед публіки. А з мистецького погляду, може поділ і був оправданий.

На рівні з капелею був мішаний хор Нестора Городовенка. Окрім світських пісень (репертуар дійсно вишуканий) дали вони концерт церковних творів. Неменше, як бандуристами, була захоплена особливо тими чистими піаніссимо. Тому викликав у нас неабияке здивування критик, який окреслив виступ того знаменитого хору словами: "Те, що дійшло було недосканалим, а те, що було досканалим не дійшло до публіки". Багато з нас молодих вважало таку критику несправедливою, а неприхильність до Городовенка зумовлена просто заздрістю.

Окрім гостинних виступів, ми мали численні імпрези "домашнього" характеру, маю на увазі, влаштовані власними таборовими силами. Мали ж кілька хорів, чудесних декляматорів, драматичні гуртки. І зараз пам'ятаю пана Шевченка (не Тараса) який деклямував: "До живих і мертвих"...

Все це викликало у мене гордість та бажання й собі, хоч чимось, прислужитися українській нації.

Порівнюючи з тим, що діється в галузі мистецтва тепер по країнах нашого поселення, це є лише відлунням того, що творили таборяни. Самозрозумілим є, що в діяспорі немає місцевості, де б була така сукупність талантів, як це було у більших українських осередках Німеччини і Баварії зокрема.

Творчий гін

Все моє життя було пов'язане з керамікою. І мама і тато її студіювали та по закінченні інституту в Миргороді (пізніше інститут був перенесений до Харкова) мали звання інженерів-технологів.

Вже з раннього дитинства: фаянс, порцеляна, теракота (роди кераміки) та каолін, скалинець (складники порцелянової маси) були словами майже

щоденного вжитку. Розуміла вже тоді, що називати кераміку "горшками" (таке часто трапляється серед наших земляків) рівнозначне зі зневагою дуже цікавої й різноманітної галузі виробництва. Кераміка тісно пов'язана з хемією і мистецтвом (оздоба керамічних виробів, а також моделювання фігур, ваз, навіть звичайного посуду). Всі ті, що кераміку називають глиною і горшками, фактично не знають про що говорять.

Беручи під увагу советські умови, їздили ми багато. А все тому, що тато, будучи добрим фахівцем, любив удосконалювати процеси на фабриці, при цьому робив винаходи, які майже завжди присвоювали собі "проворні" керамісти. В більшості ними були партійці, а комуністам були відкриті шляхи до відповідальних посад.

Перша праця тата, яку я пам'ятаю, була в Ростові на Дону у дослідному інституті будівельних матеріалів. Короткий період нашого там перебування мама пізніше згадувала через знаменитих фахівців, ростовських "жуликів" (зłodіїв). Вони так вправно крали гроші з рук, що людина залишалася на якийсь час заморожена й не могла збагнути, куди поділися рублі, які перед хвилиною лежали на долоні. Окрім того нас двічі обікрали на помешканні, залишивши тата в тому, в чому він пішов на працю.

Відтіля переїхали ми в Токарівку на Волині, де була фабрика індустріальної кераміки. Там виготовляли ізолятори високовольтної і низьковольтної напруги. Токарівку ми залишили через голод 1932-33 років. І хоч позбавлення харчових продуктів було спрямоване на село, робітники також пухли з голоду. Була загроза, що й нас очікує та сама доля, що й селян. Так опинилися ми у Дніпропетровському, де тато отримав працю на заводі ім. Петровського. Лябораторія, якою тато завідував, була при фабриці огнетривалих матеріалів, які потрібні були для мартенівських і бесемерівських печей металургійного заводу.

В якому році тато залишив працю начальника лябараторії немає суттєвого значення. Проте наступна праця при Тресті Дніпробудівельних Матеріалів (який об'єднував цегельні) була більш многогранною в галузі кераміки. Окрім проєктування печей для цегельень і порцелянових фабрик тато працював над вогнетривалим посудом, мав зразки, за які отримав призначення уряду УРСР та нагороду. Посуд виготовлявся на виробництві, там і опалювався. Однак часто тато випробовував молоковари таки вдома на електричній кухні і навіть звичайній (на вугілля). Молоковари були такі гарні, що я кожен раз з полегшею зітхала, коли залишалися цілими. Тому не дивно було, що бабуся, яка жила з нами, не дуже охоче ставила на відкритий вогонь керамічний посуд. Тоді тато сердився і тільки пізніше зрозуміла чому. В який же спосіб він міг переконатися, що винайдена ним маса є дійсно вогнетривалою?

До приємних споминів належать відвідини виробництва. Тоді тато показував мені як виготовляється цегла, воронки для дротів, печі де опалювався експериментальний посуд. Проте найбільше інтригував мене татів кабінет. Пахло там опаленою теракотою, стояла прецизійна вага, у порцелянових маленьких посудинках (виставлених у ряд) були якісь порошки. На письмовому столі красувалися горнятка, підставки, глечики з ручками з вогнетривалої маси у синіх і брунатних кольорах. (Ще й тепер маю спеціальний сантимент до подібних виробів).

Тато (в нелегких умовах) віддавався експериментам, виготовив керамічні збірники для молока, навіть працював над легкою цеглою, яка потрібна для ізоляції в літаках. І хоч, окрім нагород, отримав посвідку, що є членом-кореспондентом Академії Наук, все мріяв мати власну керамічну фабрику, що в радянських умовах було просто утопією.

Однак мрія стала дійсністю, коли в 1941 році вибухла війна з СРСР, а за кілька місяців ми вже побачили на передмісті німецьких вояків.

Голод вигнав нас з міста і в селі Жовте, П'ятихатського району, Дніпропетровської області, на місці розбитої пекарні, виросла керамічна фабрика. Спочатку тато винаймав, а пізніше відкупив напіврозвалене помешкання. Сам зробив проєкт печі, розраховуючи, що прийдеться опалювати посуд солом'яною і бур'яном (дрова у степовій Україні є на вагу золота, а за вугілля у воєнний час не можна було й думати). Вишколив робітників (переважно молодь). Хлопці і дівчата охоче працювали на фабриці. Поперше отримували за це платню і харчовий приділ, подруге не було небезпеки, що заберуть до Німеччини на працю.

Перед першим опалом робітники були зайняті не тільки виготовленням глечиків, макітер, тарілок, горняток, декоративної кераміки, а також продукуванням брусків до точення кіс і ножів. І власне продаж брусків приніс першу готівку, яку видалося працівникам, як платню. Фабрика з кожним роком зростала і з нею зростав наш добробут. Тато вважав і вважає, що той період був найкращим у його житті як фахівця-інженера-технолога.

З'явилися у нас такі "люксузи" як цукор, масло, сметана і свічки у такій кількості, що можна було не тільки читати, але й вишивати, коли надворі ставало темно.

Тато зі своїм подивугідним гоном до винаходів, зумів (у тих примітивних умовах) приготувати порцелянову масу, дістав вугілля (температура спікання порцеляни є значно вища як звичайної кераміки), зумів добитися зразків порцеляни (горнятка оздоблені кобальтом, синьою підглазурною фарбою).

На фабриці працювало два художники. Один закінчив Київську мистецьку академію, другий студіював в Ростові. Вони розмальовували декоративні тарілки, вази й інші художні вироби. Мали ми і прекрасного ганчаря-віртуоза Віктора Миколайовича. Він, не вагаючи маси, міг виточити на станку горнятка (як у нас казали) один-в-один. Макітри на різну кількість вареників, глечики на пів літра, літр і два літри молока, робив свистки для дітвори у формі півника і т. д.

Німці проорокували, що за три роки тато стане мільйонером. Проте доля мала для нас інший плян. Німецький фронт валився. Прийшлося залишити загірте місце й тікати в невідоме... Важко було розлучатися з Україною. Зимували на кордоні з Басарабією, де тато продукував гудзики (керамічні), а весною 1944 року розпрощалися з рідним краєм і як виявилось надовго.

Капітуляція застала нас у Швандорфі (невеличке містечко в Баварії). А тоді опинилися ми в Регенсбурзі на оселі Ганггоферзідлунг.

Українська спільнота скоро отряслася від воєнної хуртовини, стала на цивільні "рейки". Виросли організації, установи, школи, майстерні, включно з керамічною. По суті це була керамічна фабрика в мініатюрі. "Тріумвірат" майстерні складався з мого тата інж. Сеся, інж. Станкевича та мистця

Романівського. Зайвим було б підкреслювати, що рушієм "новонародженої" фабрики був тато.

На скору руку була збудована піч для опалу, яка дала першу продукцію. Окрім горнят робилися тут декоративні вази, які розмальовував пан Романівський, а також вази з барельєфами Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки і стилізованими квітами. Виготовлялися куманці-вази зі зображенням статуї Свободи.

На вазі барельєфи були зроблені під стару бронзу, які гарно виглядали на цеглястому тлі, випуклий орнамент теж був під бронзу. Така оздоба робила вазу привабливою. Продукувалися в майстерні писанки з пап'є-маше й фігури: українка, козак на могилі, менші вазочки з орнаментом і гудзики, які продавалися і в німецьких крамницях.

Ніхто в той час не хотів лишатися в Німеччині. Кожен хотів виїхати в Канаду чи Америку, а ті, що не вірили у виїзд до вищезгаданих країн, снували мрії довкола Бразилії, Аргентини, Австралії.

Молодих заохочували набувати фахи, спеціально кравецтво, фризєрство. На кераміку зголосилося мало. Здається двоє. Можливо, що решта не хотіла мати нічого спільного з "горшками". Може пізніше не один жалувал, що не здобув знання, яке уможливило б йому не тільки ліпити українські взірці до готової вже порцеляни чи фаянсу, а навчитися як готувати масу, що давала б якнайменше браку в опалі та навчитися продукувати традиційну кераміку, оздоблену стилізованими квітами. Не один міг би здобути маєток, наприклад виготовляючи декоративні кахлі, які є популярними у всій Західній Європі.

На замовлення тато робив погруддя визначних людей, а також керамічну відзнаку СУМ. Керамічні вироби продавалися на оселі, а дещо (як уже згадувалося) і в німецьких крамницях. Татові пропонували німці партнерство, але він навчений кількома спробами (коли партнери хотіли в нечесний спосіб використати його знання) не погодився. По друге не хотів залишатися в Німеччині. Занадто близько до Советського Союзу.

Ваза (на тлі полтавської плахти)
виготовлена в керамічній майстерні, Ганггофер Зідльонг.

Інженер-технолог Памфіл Сесь, 1939 рік.

В Англії, працюючи на знаній порцеляновій фабриці "ДОЛТОН", формував фігури, пізніше ту саму працю виконував на фабриці "КРАВН ДАРБІ".

І тут мріяв якийсь час про своє підприємство. Набув маленьку електричну піч, яка дозволяла на опал малих речей. Виготовляв писанки, маленькі вазочки, куманці, маленькі барельєфи Т. Шевченка. Виготовив також (з гіпсу) погруддя Т. Шевченка та І. Франка і з гіпсу великі погруддя Дмитра Дорошенка, гетьмана Павла Скоропадського і Т. Шевченка. Проте продукція не була масовою і через те виробництво не зросло до такого кольосу, як це було в Україні. Все ж інж. П. Сесь не закопав Богом даний дар і навіть тепер, коли почав розкручуватися вісімдесят восьмий десяток, працює над погруддями визначних людей.

Слідами...

Перебуваючи літом в Німеччині зустріла групу молодих українців з другої земної півкулі, моттом яких є: "Слідами батьків". Це молодь народжена поза Україною, яка об'їздить місця Німеччини й Австрії (з провідником д-ром Гоєм) де жили після закінчення війни їхні батьки. Відсіля й вищезгадане мотто.

В багатьох випадках по таборах переміщених осіб і слід застиг, але все ж приємно молодим людям побувати там, де були їхні батько, мати та оглянути місцевість, де кільканадцять років тому жили українці, вірили у скорий поворот додому, снували мрії про вільну Україну.

Я особисто часто розповідала дітям про Регенсбург, де прожила майже три роки, про посадника оселі Ярослава Сербина, про директора гімназії Миколу Величка та шкільних товаришів. Розказувала їм про о. Б. Ганушевського, який запалив у мене бажання вступити до Пласту, про мандрівки і таборування у курені ім. Ольги Басараб, а пізніше Олени Теліги. Розповідала про ватри, де кожен гурток "пописувався", включно з "Калинами", до яких я належала. Розказувала про курінного Влодка. Про нього співали "Сороки", що "курить цюки як дурний". В той час слово "цюки" було для мене новим. Не зрозумілим також було чому він, на якого молодша решта юнацтва дивилася майже з "побожністю", раптом робив те, що є супроти закону пластуна! Кутив!!!!???... Потім вирішила, що "Сороки" вставили у пісню "цюки" для рими, заспокоїлася, і в моїй уяві Влодко ще дотепер залишився "некурящим".

Переслухуючи ці оповідання мій наймолодший Анатолик не давав спокою доти, поки ми остаточно не вирішили таки поїхати до Регенсбургу. Мгр. В. Леник, який навернувся тоді, коли мотор авта вже почав працювати, жартуючи кинув навздогін: "Ідете гріхами молодости?"

День був знаменитий, сонце гріло, а вітер приносив нам запах шпилькових дерев і квітів. Пахло розігрітою землею.

Коли ми вже наблизилися до Регенсбургу, чоловік почав питатися, чи щось пізнаю. І коли я нічого не могла пригадати, показав на телевізійну станцію. — "А це ти пам'ятаєш?" Дітвора наповнила авто сміхом. Мені стало досадно...

Від того часу, коли була тут, пройшло 33 роки, а за цей час зайшло багато змін. Чужим став для мене Регенсбург, де з'явилося багато нових крамниць, а старих теж не можна було пізнати. Ганггоферзідльонг, де ми жили, став просто іншою планетою. Інакше виглядали будинки, інакші дороги, десть з'явилися

автобуси, де, колись, може за цілий день проїхало одно особове авто. Виросли якісь дерева, кущі, навіть гімназії не пізнала, хоч той будинок і тепер "окупе" школа. Фактично "пізнав" оселю Анатолик. — "Мамо, це ж тут є Людвіг-Томасштрассе, про яку ви говорили". Тільки тоді, додавши трохи уяви, перед моїми очима виринула "з пороку віків" гімназія. Будову поширено, змінено вікна, тільки сходи лишилися ті самі, на яких ми ставали до знімки (в кінці кожного шкільного року). Спортову площу закрила добудова. Так і не вдалося "стрибнути" хоч би раз у довжину, чи показати де я стала "чемпіоном", пробігши найскорше 60 метрів.

Десь поділася дорога обсаджена обабіч деревами, якою ми прямували до церкви. З нею у мене пов'язані незабутні спомини про о. Павла Джулинського, який по сьогодні залишився для мене втіленням добра і християнської любови до ближнього. Пригадалися теж православні Богослуження, що відбувалися тут же, біля церкви, в приміщенні монастиря. А зі Службою, став перед очима єпископ Володимир, о. Шевчук, паніматка в розкішному капелюсі зі струсевичим пір'ям (...і таємне бажання бути і собі паніматкою).

...Потім о. Борис Яковкевич, що пізніше вчив мене релігії, диригент Гавриленко, чудові голоси, серед яких (з жінок) вирізнялася дружина Гавриленка (сопрано) і Тамара (альт) — дружина Юрія Косача....

...."Хочеш ще раз перейти оселею?" — це чоловік, що спостерігав за моєю реакцією. — "Краще, ні"...

Відвідини оселі не викликали у мене ані розчарування, ані спеціального захоплення. Все ж цікаво було перейти "проспектом" колишньої маленької української держави.

До Вальгалі ми їхали мовчки. Час від часу Христина, Остап і Анатоль "перевіряли" наскільки я пам'ятаю околиці Регенсбургу. — "Цікаво, чи тато також так як і ви пам'ятатиме "свій" Мурек, коли поїдемо до Австрії?"

... Авто спинилося на горі, перед Вальгалею — символом єдності німецького народу. Будова з усіх боків підперта колонами. Внизу котить свої води Дунай.... Дивлюся, і мою істоту заповнює пісня... — "Там за тихим за Дунаєм, на землі є Божий рай. Ми туди, туди бажаєм, там наш милий рідний край". До болю закортіло додому, до того "раю на землі", про який писав Тарас Шевченко... ...Обірвана нитка споминів починає снуватися довкола будови взорованої на грецькому храмові — Партеноні, дорійського стилю, у честь богині Атені.

Вальгалю збудував баварський король Людвіг I. Усередині різномірний мармур привезений з різних місцевостей Німеччини. Погруддя відомих мужів і жінок з білого мармуру, привезеного з Італії. Оглядаю Вальгалю вдруге і знову не можу стримати думки, що як птах летить у дні юности... Імпозантність будови романтично забарвлює пригадуване...

Якийсь час сидимо на сходах Вальгалі. Хлопці оглядають околиці, крізь далековид. Я, просто відпочиваю.

Мрії перериває блискавка, що раптом перетяла небо. І хоч сила грому говорила за те, що злива є десь далеко, сильний вітер не обіцяв нічого доброго.

В затишку авта, зором прощаємося з Вальгалею. Їдемо в напрямку Мюнхену. Проте бажання побачити ще й Кельгайм, де міститься відомий в Баварії монастир, дає віру, що бачу ці околиці не востаннє.

Михайло Бойко

НЕМА СІЧІ...

Останні дні оселі Ганггофер в Регенсбурзі

Лиха доля примусила мене останнім з українців прощати регенсбурзьку оселю, тому я мав нагоду бути не лише свідком кінцевих подій, зв'язаних з тамошнім життям, але й спостерігати там же перші кроки німецьких автохтонів.

Коли роки 1945-1948 знаменували розвій організованого життя оселі та винесли її на видне місце між українськими таборами Західньої Німеччини, то 1949 рік позначається зростаючою нервозністю кожного тижня зменшуючого числа мешканців, а головною темою розмов стають щоденно нові листи емігрантів, що їх на таблиці оголошень містив еміграційний відділ. Само собою розуміється, що в атмосфері непевности та "пакування куфрів" організаційне життя стало дедалі занепадати, так що властиво треба бути вдоволеним, що українська громада встигла саме в пору закінчити "на плюсах" своє існування на оселі.

Маркантним прикладом організаційного занепаду являє собою власне сам факт ліквідації оселі, а ще більше спосіб її переведення до Ульму.

Чутки про ліквідацію оселі кружляли вже в перших місяцях 1949 року, але шойно кінець липня приніс офіційне рішення. Останні дні існування оселі призначувалися на половину місяця вересня. Коли в попередніх роках мешканці оселі спонтанно та енергійно реагували на кожне важніше рішення УНРРА чи ІРО, то цим разом вони не спромоглися на рішучий протест і дозволили на махінації, які були корисні найрізномудрішим "директорам". Згідно з рішенням ІРО українці мали одержати залишений жидами табір в Ульмі, а інші національні групи повинні були від'їхати до їхніх відповідних національних таборів. Всі ті, що були в стадії еміграційного оформлення - а їх назбиралося біля тисячі осіб, мали заповнити стайні славного Голдінг Центру при Рісеттлмент Центрі в Амбергу. Згідно з пляном українці мали переїхати до Ульму чотирма транспортами. Тимчасом по приїзді двох перших транспортів, коли життєві умовини показалися невиносимі, пішли в рух різні "кур'єри", різномудрі комісії та делегації, однаке на якусь успішну акцію було пізно. Інші два транспорти, хоч із тижневим спізненням, до Ульму все таки від'їхали.

В день Празника Воздвиження Чесного Хреста 27 вересня 1949 р. о. радник Савин Дурбак відслужив останню Божественну Літургію в Картгавскірхе, а 28 вересня від'їхав останній транспорт до Амбергу. На оселі залишилася ліквідаційна комісія в складі 15 осіб (поодиноких референтів табору), яка поступово зменшувалася, аж доки 10 жовтня не від'їхав її останній член, інж. Кучмак. Згадана комісія займалася внутрішньою ліквідацією поодиноких ділянок, натомість на зовні (Мілітеррегірунг) репрезентував оселю ставленик Снатегера, відомий з давніших інтриг, інж. Шпак Андреєвич. Ще в половині вересня появилася на оселі поліція та робітничий відділ, які рекрутувалися з

мешканців відомого польського табору KBK в Амбергу. Обидві формації стали відразу пострахом останніх мешканців оселі, так що прийшлося просити охорони німецької поліції, яка появилась на оселі вже 23 вересня та принесла заспокоєння стероризованим залишкам. Цілий місяць 15.9. — 15.10. оселя виглядала на побойовище. Робітничий відділ проходив дім за домом та викидав з них цілі гори найрізноманітніших залишків. За ними під'їзджали два вантажні авта та вивозили те "добро" на спортову площу "Січі", де воно падало жертвою вогню, якого дими цілий місяць уносилися над оселею. Вичищені доми переглядала тричленна Комісія (представник ІРО, німецьких властей та фірми, власника оселі, "Гаймбавм Баєрн"), яка списувала всі шкоди. Крім цієї ділової комісії, дуже часто появлялися ще й інші комісії, одначе всі стверджували, що оселя знаходиться в далеко кращому стані, як німці сподівалися, і тому Мілітеррегірунг признав власникам далеко менше відшкодування, як вони домагалися, наприклад, для школи замість сподіваних 75 тисяч німецьких марок, признано лише 18 тисяч.

Остаточна передача оселі німецьким властям відбулася в суботу, 15 жовтня. Довершив її від Мілітеррегірунг інж. Корчинський (не мішати з довголітнім головою "Січі" Володимиром, чи пластуном, референтом харчового відділу Зеноном Корчинським). Зараз же, в понеділок, почалися ремонтні праці, до яких заангажовано різні фірми не тільки Регенсбургу, але й з дальших околиць Баварії (Швандорф, Байройт, Ляндсгут). Кожного дня появлялися численні відділи робітників та дім за домом приводили до такого стану, що майбутні мешканці одержували винаймлені їм мешкання в найкращім порядку. Хіба найбільш покривдженою була родина, яка нетерпеливо чекала на той день, коли я звільню займане мною мешкання, бо це було одиноке невідремонтоване мешкання. Але коли я, при принагідній зустрічі, запевнив її, що в помешканні нема блощиць, то вона з полегшою прийняла ту вістку, що її омине та неприємна робота, бо міська преса, подаючи щоденно відомості про поступ ремонту, чомусь найбільше присвячувала уваги зоблощиченню, та на підставі того санітарного стану характеризувала національні групи, які замешкували відповідні уллиці чи цілі квартали. Зокрема в прискішеному темпі добре відремонтовано перший поверх шпитального будинку, де вже 2 листопада почалося навчання (перед полуднем хлопці, по полудні дівчата). Побачивши, як багато дітвори заповнювали щоденно шкільний будинок, мені стало зрозумілим, чому німці вже довгий час так настирливо домагалися того будинку, та чому в перший тиждень навчання повівали з вікон школи найрізноманітніші прапори. Хоч формально беручи, я не повинен був з ніким стрічатися (мої діти хворі на шкарлятину, відбували домашню карантену), то в практиці я не міг жити в цілковитім відокремленні, і хоч я був свого роду перешкодою в програмі припроваджування цілості до порядку, то мушу підкреслити, що так німецькі уряди, яким я підлягав півтора місяця, як і поодинокі особи мене не уникали, і не тільки, що не виявляли поганого ставлення до "авслендер-а", але ставилися наскрізь коректно та співчували моєму положенню. В зустрічі з різними урядовими чинниками я довідався, що вони повсякчасно знали про важніші події на оселі, зокрема про кожні зміни в національнім складі, а масовий побут українців (а не інших народів) в Регенсбурзі уважали для себе зглядним щастям. Регенсбург, найбільш католицьке місто Баварії, не був добре бачений Гітлером,

тому вияв релігійних почувань українцями під дбайливою опікою о. Шараневича ще в часі війни, поглиблений в повоєнних часах, з'єднав нас приятелів в римо-католицьким духовенстві, а через нього й у вірних. Направду приємно було почути від високо поставленого залізничного урядника, який в 1947 р. з уряду супроводив нашу прощу до Альтетінгу, що він був так глибоко проинятий нашою поведінкою, що зараз наступного дня написав архієпископові Бухбергерові найкращі слова признання за нашу вірцеву поведінку.

Ще в часі мого побуту на оселі, запитували мене в листах приятелі про долю пам'ятника, що його були здвигнули українці в честь полеглих за волю України. При нагоді я запитав про це урядника "Гаймбав-у", який пояснив мені, що в тій самій справі вже зверталися до нього майбутні мешканці німці і домагалися, щоби управа "Зідлюнг" усунула той незрозумілий для них насип, бо він знаходиться на городі одного льокатора — звісно німець без "гемізи" не може жити. З дальших відомостей знаємо, що пам'ятник знаходиться на регенсбурзькому цвинтарі.

Хоч оселя — це приватна власність великого підприємства "Гаймбавм-Баєрн" з осідком в Мюнхені, то наділюванням мешканцями диспонував "Вогнунгсамт" в Регенсбурзі, де створено спеціальний відділ "Гангоферзідлюнг", який в великій мірі нагадував мені львівський "Вогнунгсамт" 1941 року (черги, нарікання: скарги і т.д.). Хоч оплату за помешкання встановлено дуже високу (49 марок трикімнатне, а 42 марки двокімнатне), то заінтересованих було далеко більше, як помешкань, а право на мешкання мали в першу чергу давні мешканці. Коли всі формальні справи були поладжені у відповідних відділах міської управи, то поліцейні патрулі перестерігали, щоб крім робітничих колон ніхто не вступав на оселю, так що робітники могли справно виконувати їхню працю. Обсервуючи здисциплінований ремонт оселі, я мав нагоду бути свідком відбудови знищеної війною Німеччини в цілості.

Перші мешканці німці появилися на оселі 2 листопада, а в дні мого виїзду до Амбергу, 10 листопада, було зайнятих вже 80 мешкань та працювали нормально пекарня та харчова крамниця.

Думаю, що корисним буде для пам'яті занотувати деякі випадки, які наче подзвінне жвавого колись життя мали місце в українським Регенсбурзі безпосередньо після ліквідації оселі.

В тому часі (докладної дати не пригадую) сталася одна родинна трагедія. Відомий професор економії при УТГІ Роман Димінський мав якусь незначну операцію, яку зробив визначний громадський діяч та талановитий хірург д-р Андрієвський; операція якимось несподівано закінчилася смертю пацієнта. Сумний похоронний обряд відправив о.М.Піріг (живе в Філядельфії), який ще жив у той період в Ляндсгуті. Похоронено покійного на цвинтарі Нордфрідгоф побіч давніше спочилих генерала Гната Стефанова, проф. Михайла Іваненка, учителя Островського, Томи Лодинського та призабутого по прізвищу молодого хлопця з Закарпаття. Невдовзі побіч покійного похоронено й його дружину (чешку родом), яка не могла пережити смерти мужа. Гарне місце та пам'ятники на їхніх могилах напевно пригадують автохтонам-німцям про недовге перебування в їхньому місті жертв воєнних дій, які спричинили масове переселення вольодолубного народу сходу Європи.

1 листопада весь римо-католицький світ в особливий спосіб святкує празник

Всіх Святих. Того дня всі спішать на цвинтар, щоби відвідати могили дорогих усопших. Знаючи, що наших могил вже не буде кому відвідати, вибрався я на цвинтар. Зокрема я хотів переконатися, чи німецькі пластуни додержать приречення, яке вони зложили в часі посвячення пам'ятника скавтмайстра, проф. Іваненка, що вони будуть ним опікуватися. Направду приємно мені було застати свіжо відчищений пам'ятник, а на його плиті гарно власноручно зроблений вінок з пластовою лелійкою та написом: "Брудер Ду унд Іх". На деяких наших могилах були свіжі квіти та горіли свічки — це ті, що їхні родини подбали про опіку над ними, а де того не було, я бодай символічно зложив цвітку.

В тому часі ще біля 120 українців пацієнтів та лікарської обслуги гуртувалися в лікарні при Ляндсгутерштрассе. Представником по ліквідації ОПУЕ-ЦПУЕ на цілий Нідербаєрн і Оберпфальц був д-р Паковський, але "видимим амбасадором" на цілу Баварію став бувший змагун спортової футбольної команди "Січ", Медведчук. Коли "зірка" німецької команди "Ян", оборонця Айзеншенка, почала бліднути, "Ян" заангажував Медведчука, а наш гуцул своїми "головками" обезцінив Сєпа до тої міри, що післав його на прискорену емеритуру, а звітодавці кожного понеділка не жаліли похвал на адресу "Січ-мена". Коли "Ян" опинився в тяжкій позиції, заангажував і другого грача "Січі" В. Закалужного, якого дебют проти "Швабен" з Авґсбургу був досить успішним.

Вкінці годиться згадати ще про одну подію того часу. Після приїзду до еміграційного центру в Амбергу біля тисячі осіб з Регенсбургу, число українців відповідно збільшилося. Щоби морально піддержати своїх вірних, 2 жовтня "владика скитальців", єпископ Бучко, відвідав Амберг. Його відвідини принесли не лише душевне заспокоєння та полегшення поодиноким вірним, але й піднесли українську групу як цілість в очах чужинців. В часі Божественної Літургії, яку правив владика перед гарно влаштованим на подвір'ю престолом, виголосив відповідну до моменту проповідь, в якій між іншим, висказав знаменну думку (цитую з пам'яті - М.Б.): "Коли сьогодні стою перед вами, то в мене два протилежні почуття. Я тішуся, що вкінці кінчиться ваша непевність і зможете скоро почати нове, спокійне життя, а рівночасно моє серце тривожиться, бо, знаючи про брак моральних засад та громадських чеснот в країнах, куди вибираєтеся, знаю, що будете нашоувхуватися на спокуси розкішного, повного добробуту життя. Тому боюся, що багато з вас не потрапить опертися погубним впливам та стануть поволі забувати свої релігійні та національні повинності, а погоня за "всемогучим" доляром відлучить вас не тільки від рідної Церкви чи громади, але втопить в міжнароднім морю..."

Згадуючи ті слова перестороги доброго пастиря, приходиться з перспективи довгих років ствердити правдивість його батьківських слів.

РЕГЕНСБУРЗЬКА ОСЕЛЯ СЬОГОДНІ

Колишні мешканці Гангоферзідльонг, що приїжджають сьогодні залізницею до Регенсбургу і хочуть подивитись на оселю, мусять взяти автобус ч. 2 до Kumpfmühl. Оселя тепер офіційно належить до цього дистрикту.

Вийшовши зі станції, збомбардованої в часі війни, але гарно відбудованої, побачите перед собою Maximilianstrasse, а по її боках парк. Ідіть цією вулицею або перейдіть правою стороною парку до Reuterplatz, де є зупинка автобусів.

Автобус ч. 2 їде центром міста, недалеко катедри, опісля над Дунаєм, відтак вздовж Kumpfmühlerstrasse, яка згодом переходить у Theodor Stormstr. Це власне головна вулиця оселі. Висісти на зупинці Theodor Storm, зараз після роздоріжжя Karthaus (автобус їде, між іншим, оселею і, здається, закручує до Ziegetsdorf) і йти вгору по Theodor Stormstr. Ви знаходитесь біля входу на оселю, де сьогодні побачите крамниці, банк, пошту і т.п. Незабаром буде зліва парк для дітей, стрункі вежі св. Віта і врешті "наша" школа. Перед вами, гей би не змінені, всі бльоки. Якщо підете вперед до Wilhelm Raabestr. і звернете направо, то відвідаєте колишні будинки кооперативи та музичної школи. Там тепер м'ясарня, пекарня, крамниця з харчовими продуктами і якісь бюро. На жаль, та площа поблизу якою я бігала щодня до школи і до моїх товаришок Дарусі Пестрак та Дзвінки Кравців, тепер негарно забудована якимись гаражами. Але стежечка далі веде вгору, і за хвилину ви вже є на Franz von Kobellstr, де жили ми — Кушнірі, ну і багато знайомих — Футали, Абрам'юки, Бриковичі, Кузики, Гриць Комаринський, Олешкевичі, Сороківські, Генгали, Подолянки, Баторфальве і інші.

Дехто каже, що оселя дуже змінилась. Ось що пише Ляля Марковська-Патерин до Люби Караван-Коломиєць після відвідин оселі в 1983 р.

... нашу школу пізнала по старих дверях, бо будинок іншої краски і змінені вікна. Вбігла, як шалена, до будинку школи, бо якраз діти виходили, і так як би вчора тут була. Пригадалися мені ті залізні ґрати, якими замикали наш коридор школи, сходи на гору шпиталю. Відчинила двері залі, де ми здавали матуру. Врешті сторож запитав, чого тут шукаю. Пішла до другого бльоку, де ми мешкали, і коли на брамі мені Богдан робив знімку, вийшла німка. Запросила нас зайти до нашого мешкання. Ти собі можеш уявити, які були в мене почуття ... і так я перейшла до 11-го бльоку; все не до пізнання. Оселя спочиває серед великих дерев і зелені. Правого боку зовсім не видно, так закривають дерева. Де колись через поле ішли до церкви, там стоять поверхові апартаменти.

Я була малою в таборі й околиці добре не пригадувала, але оселю пам'ятала, і зміни мене не вразили. Навпаки, була здивована, що всі доми стоять, як колись... з тими самими віконницями... тільки більше зелені. Побачивши оселю, мала почуття віднайдення згубленого часу.

Якщо можливо, відвідайте Регенсбург осінню, запах жовтого листя в його прегарних парках підкреслить ностальгію. Розкажуйте всім, якщо говорите німецькою мовою (моя вже дуже слабка), хто ви і чому приїхали. Німці будуть

належно вражені, а часом щось розкажуть або цікаво zareагують. Ось старенька німка сказала мені з емоцією в голосі: “Ja, ja,” нас у жовтні в 1945 р. викинули, а оселю віддали авслендерам. Але ми в 1949 р. sind wieder nach unserer Heimat gekommen.” Вона твердила, що оселя далі призначена робітникам фабрики Messerschmidt. Інша німка, молодша, довго і енергійно мені оповідала, що оселя є “ganz gemischt.” Живуть там ще деякі робітники Messerschmidt, але також службовці міських урядів, як пошта, автобуси, залізниця тощо. Нарікала, що фірма-власник домів оселі не хоче їх ні направляти, ні відновляти, але з задоволенням казала, що осельні мешкання ще далі одні з найдешевших у Регенсбурзі. Вона розказувала ще інші, мабуть, дуже цікаві речі, але я на жаль, її мови добре не зрозуміла.

Можна на оселю іти теж пішки. Є коротша дорога з-заду станції, але гарніше і цікавіше іти вздовж Maximilianstr. Дійти до катедри (в середині молоді німці роблять археологічні розкопки... і побіч до старенької Ulrichskirche, де наші православні молились...) Піти вниз вузькою, з гарними крамницями, Kramgasse — вид на катедру незабутній — вже справа є старий Rathaus, де міститься бюро з інформаціями і мапами про місто. Звернути вліво на Bachgasse і просто йти до Emmeramsplatz. — Оглянути старовинну церкву св. Еммерама, а відтак сусідній Agidienplatz, церкву св. Егіда, де ще далі направо коло престолола висить наша пропам'ятна таблиця, і ви вже біля Kumpfmühlerstr, якою підете ще яких 15 хвилин, прямо, до оселі.

Була я також в жовтні 1984 р. в Картгавзі (шпиталь і церква). Церква св. Віта в ремонті і закрита. Щоб тільки не викинули нашої таблиці... Велика таблиця на мурі пояснює, що Наполеон і його штаб розташувались тут у 1809 р. Була теж на цвинтарі. Віднайшла, але не сама, а при допомозі бюро цвинтарної каплиці де три баварці були вражені моєю появою, могили проф. М. Іваненка, ген. Г. Стефанова, о. В. Попеля та К. Злочинського, старшини УНР. Не знайшла могили учительки Татіани Мигаль, яка померла в Регенсбурзі 8 травня 1947 р.

Щодо назви оселі, усі ми тут довгий час були переконані, що Ганггоферзідльонг під цією назвою не існує. Ось що пише згадана вже Ляля Марковська: “На станції ми запитали, як маємо заїхати на Ганггоферзідльонг — а про таку назву ніхто не знає.” Це саме враження склалось і в мене. Лиш деякі старші громадяни знають про Ганггоферзідльонг, молоді знають Кумпфмюль. Що більше, два мої колеги, один німець — викладач французької літератури в Європі, другий швайцарець з Цюріху — професор німецької мови на університеті McGill в Монтреалі, категорично твердили мені, що була така причина усунути назву Ганггоферзідльонг. Людвик Ганггофер (1885-1920), баварський популярний письменник, директор у 1881 р. театру “Wiener Ringtheater” у Відні, між 1886 і 1892 рр. редактор літературної секції “Wiener Tageblatt”, автор численних повістей про баварські гірські краєвиди та їх мешканців (дивись “Der Grosse Brockhaus” том 4, стор. 380, 1954), ідеалізував простоту, наївну щирість, нахил до романтики та побожність баварських селян. Є навіть термін “Ганггоферроман”, що означає сентиментальний твір дещо нижчої вартости, близький до т.зв. “Blut und Boden”, жанру в німецькій літературі, а тепер зачисляється до т.зв. “Trivilliteratur”, що має своїх спеціалістів і становить окрему ділянку в університетських програмах. Хоч Ганггофер помер у 1920 р. і не мав нічого спільного з нацистською партією,

гітлерівський режим використовував його твори в своїй ідеологічно-пропагандивній діяльності, перероблюючи їх, наприклад, у фільми тощо. Отже у 40-их і 60-их роках німці були змушені щораз більше затирати сліди нацистського режиму, так що навіть невинний ні в чому Ганггофер впав жертвою політичних пресій.

Думаю, що це останнє твердження є радше фантазією. В березні 1984 р. я написала до міської управи Регенсбургу. Архів міста мені коротко відповів, що назва Ганггоферзідлунг була встановлена в 1945 р. (не згадує, що підчас війни оселя називалась оселею Герінга) тому, що поблизькі вулиці мають назви різних поетів чи письменників. Вона стосується до південного краю дистрикту, стара назва якого є Кумпфмюль. Архів не згадує про жадну зміну назви в 50-их чи 60-их роках. Ось копія листа:

STADT REGENSBURG

- Stadtarchiv -

Stadt Regensburg, Postfach 11 06 43, 8400 Regensburg 11

Frau
Prof.Dr.Slava Kushnir
Queen's University
Department of French

Kingston, Canada
K7L 3N6

Hausanschrift: Baumhackergasse 6
Zimmer Nummer:

Tel. (0941) 507 -294 1 (Verm. 5071)
Telex: 652538 strgbd
Sachbearbeiter: Hable

Ihr Zeichen
-

Ihre Nachricht vom
6.3.1984

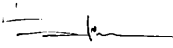
Bitte bei Antwort angeben
Unser Zeichen
44.3 H/H

8400 Regensburg
22.3.1984

Sehr geehrte Frau Professor,

auf Ihr Schreiben vom 6.3.1984 an den Herrn Bürgermeister müssen wir zunächst darauf hinweisen, daß Kumpfmühl die alte Bezeichnung für jenen Ort ist, der 1818 mit der Stadt Regensburg vereinigt wurde. Der Name lebt gleichsam für den Stadtbezirk weiter. Am Rande dieses Stadtteils entstand die Ganghofersiedlung vor dem zweiten Weltkrieg. Der Schriftstellernamen wurde nach 1945 wohl deshalb gewählt, weil angrenzende Straßen auch nach Dichtern und Heimaterzählern benannt waren.

Mit freundlichen Grüßen
i.A.

(Hable)
Oberarchivrat

Врешті в жовтні 1984 р. я купила добру мапу міста: назва Гангоферзідльонг є чітко зазначена, зі всіма вулицями і школою.

Архів міста переслав мені також п'ять довгих карток про історію назви та місцевости Кумпфмюль, яких з огляду на брак місця не можна тут помістити. Згадаю лиш коротко, що з розкопків гробів знаємо, що вже 1000 років перед Христом тут проживали люди пізньої бронзової доби. Великого значення досягла околиця Кумпфмюль у римську добу. Під кінець 1-го століття, за цисаря Доміціана (81 - 96 р. п.Х.), коли римська імперія забезпечила власну границю на Дунаї замками-фортецями, збудовано на узгір'ї Кенігсбергу (нині церква св. Вольфганга) укріплений замок. З цього географічно догідного місця можна було охороняти гирла допливів Дунаю — Нааба і Регена, а також важливі шляхи, які зберігались при броді. Біля 500 їздців із допоміжним військом було залогом тієї фортеці. ...

Давньою назвою місцевости була "Геншталь" (Genstal). Її вживали також ще на переломі 18-го і 19-го століть. Тому, що цю назву писали також "Gänsstall" (гусяча стайня), дехто думав, що назва виводилась від селянських хуторів з великою кількістю гусей. Від 1350 р. появляється побіч назви "Genstal", також назва "Kumpfmühl", або "Chupfmühl", яка виводилась від млина, що від найдавнішого часу знаходиться на тій території. Млин стояв над рікою. Щоб використати краще силу води, що спадала на млинське коло, до кола були причеплені дерев'яні посудини т.зв. "Kumpfe", і тому млин низивався "Kumpfmühle."

Der Ortsname

Genstal ist der alte Name für Kumpfmühl. Noch an der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert war den Bewohnern diese Bezeichnung geläufig. Weil es auch die Schreibweise Gänsstall dafür gibt, hat man bei der Deutung dieses Namens an Bauernhöfe mit überwiegender Gänsehaltung gedacht, was durch den einstigen Wasserreichtum der Kumpfmühler Fluren nicht unbegründet erscheint. Freytag glaubt die Bezeichnung Genstal von einem alten Personennamen ableiten zu können, etwa von Gandi, von Gento oder Genzo. Ein Zusammenhang mit dem Flurnamen Gänsberg für den Hügel mit dem sogenannten Napoleonstein am Unterislinger Weg ist nicht nachzuweisen. Seit 1350 taucht neben Genstal auch der Name Chupfmül, Kumpfmühl auf, den der Ort der Kumpfmühle (s.d.) verdankt, die sich seit den ältesten Zeiten in der Siedlung befand. Die Mühle war eine overschlächtige. Um die Kraft des von oben her auf das Mühlrad fallenden Wassers besser nützen zu können, trug das Rad hölzerne Schüsseln, sogenannte Kumpfe. Das mittelhochdeutsche Wort "Kumpf" heisst Schüssel, Gefäss. Noch heute hört man zuweilen den Ausdruck "Kumpf" oder "Kümpfel" für jenes metallene oder hölzerne Gefäss, das die Mäher am gürtel trage, um darin ihren Wetzstein zu verwahren und zu netzen. Die Schwere des Wassers drückte die Kumpfe des Mühlrades nach unten und versetzte es so in drehende Bewegung. Die Mühle wurde deshalb die "Kumpfmühle" genannt.

Die Kumpfmühle

Das für die Geschichte des Ortes Kumpfmühl so bedeutsame Mühlenghöft zerstörten Bomben des Krieges im Dezember 1944. An die Stelle der alten Kumpfmühle trat ein Zweifamilienhaus, das sich zur Erinnerung "Haus Kumpfmühle" nennt. Die Mühle war uralte. Vielleicht versorgte sie schon die römischen Besatzungstruppen mit Mehl. Sicher aber darf sie der Zeit der bairischen Landnahme zugerechnet werden. Später war sie Emmeramer, schliesslich Prüller Klostermühle. Ihr Besitzer hiess Kumpfmüller, ein Name, den auch das Adressbuch unserer Tage noch mehrfach verzeichnet.

Die Mühle stand etwa 100 meter südöstlich der Theresienkirche auf dem Grundstück Gutenbergstrasse 7 (alte K 30) und umfasste ein ganzes Gehöft, das man durch ein weites, Hoftor betrat. Die Nordseite an der Gutenbergstrasse flankierte ein langgezogenes, schmales Gebäude, in dem die Stallungen untergebracht waren; denn zur Mühle gehörte ein Ökonomiebetrieb. Die Mühle selbst mit der grossen Radstube befand sich im Süden der hufeisenförmigen Anlage. Das Wasser des Vitusbaches speiste das auf dem heute noch sichtbaren

Hügel gelegene Mühlweiherl, von dem aus sich das Wasser überschlächtig auf das gewaltige Rad ergoss. Das grobe Pflaster des Hofes durchsetzen ausgediente Mahlsteine, Wein rankte an den Hauswänden empor, und vor der Haustüre standen Tisch und Bank. Gleichmässig rauschte der Mühlbach, dröhnend und ächzend drehte sich das Rad in den mächtigen Lagern.

Während des 19. Jahrhunderts besass die Familie Heigl das Mühlenwesen, mehr als 50 Jahre lang, wodurch der Name "Heiglmühle" entstand. 1891 betrieb sie der Kumpfmühler Landwirt Johann Zacher. Letzter Besitzer war der von Grass hereingezogene Treutinger, der die Mühle 1895 erwarb. Nach den Erzählungen alter Kumpfmühler waren ihm die Leute so dankbar, wenn er ihnen während des ersten Weltkrieges ein Stümpferl gehamsterter Körner "schwarz" ausmahlte. Die Mühle verlor immer mehr an Bedeutung. 1919 stellte sie ihren Betrieb ein. Treutinger, der letzte Müller der Kumpfmühle, starb 1933, 86 Jahre alt.

Der Baubestand des alten Kumpfmühl

erlitt durch Kreigseinwirkungen, Neubauten und Strassenverbreiterungen empfindliche Einbussen. Es waren meist kleine, ländlich anmutende Giebelhäuser mit schiefen Dächern und niedrigen Fenstern, die die Kumpfmühler Häuserzeile beiderseits der alten Heerstrasse nach Augsburg bildeten. Die Entstehung des neuen Kumpfmühl vollzog sich erst seit Beginn unseres Jahrhunderts, im wesentlichen in vier Etappen: Der St.-Wolfgangs Bauverein erstellte seine Mietshäuser längs der Augsburger Strasse. Eisenbahner-Wohnhäuser entstanden auf der Höhe des Eisbuckels. Am Nordhang des Ziegetsberges erwuchs in den letzten Jahren vor dem Krieg die Ganghofersiedlung. Ab 1933 trat an die Stelle der Gewachshäuser und Beete des einstigen fürstlichen Hofgartens eine Siedlung von Zweifamilienhäusern, die Hofgartensiedlung. Schliesslich errichtete unsere Zeit moderne Wohnbauten Am Kumpfmüler Kastell, Am Mühlbach, längs der Karthäuser — und Nibelungestrasse und östlich der Ganghofersiedlung.

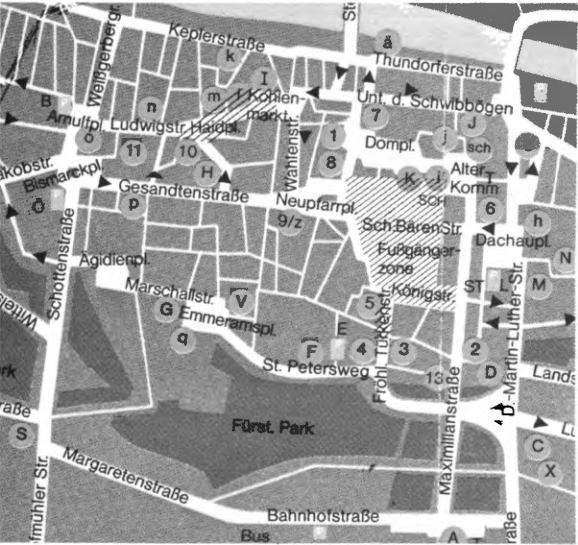
Ганггоферзідлунг є тепер виключно німецькою дільницею. Але українська громада, хоч чисельно дуже мала, ще далі існує в Регенсбурзі. Як інформували мене в Мюнхені в червні 1983 р. дуже гостинний голова ЦПУЕН мгр Антін Мельник та колишній регенсбурець інж. Григорій Комаринський із СХС, ЦПУЕН має зареєстрованих у Регенсбурзі 80 осіб, тобто можна числити яких 100 українців. З них більшість робітники, працюють де можуть, живуть розкинені по всіх частинах міста. Є суботня школа, якою в 50-их і 60-их роках займався п. Павло Петришин, а пізніше п. Василь Ткачук, та недільні Служби Божі, які відправляє о. Іваник з Ляндсгуту. Асиміляційний процес без сумніву діє, але його сповільняють школа, церква та молодіжні організації.

Українських організацій у Регенсбурзі немає, але люди можуть поодинокі належати до організацій в Мюнхені. П. Павло Петришин є далі, по мимо свого віку - 88 років, уповноваженим від ЦПУЕН на Регенсбург. Він живе в домі, що належить до Krankenhaus St. Joseph, 65 Landshuterstr.

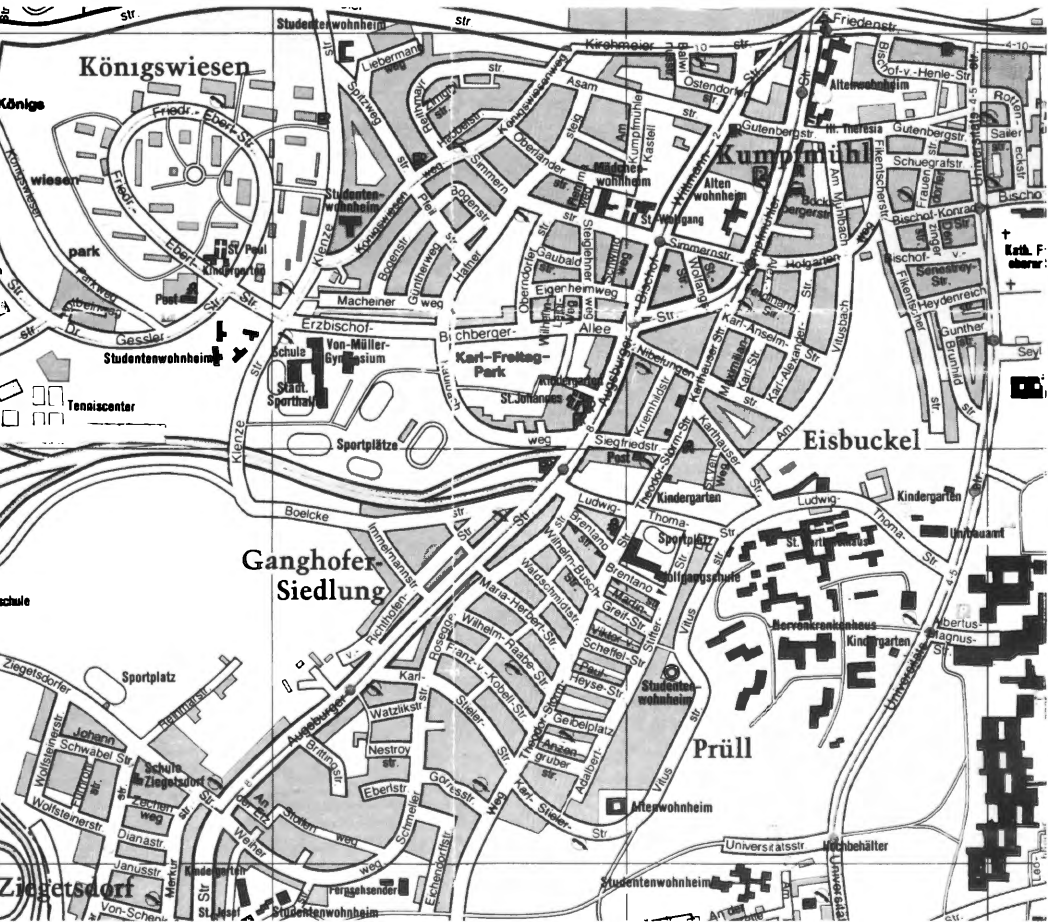
Рік пізніше, тобто в жовтні 1984 р., я відвідала п. Петришина. Була вражена його чудовим, довгообразим, худим обличчям, його побожністю та ласкавістю, його пам'яттю. Він сказав мені, що п. Василь Ткачук, до мешкання якого на 21 Degendorferstr. я якраз їздила, але нікого не застала, покинув Регенсбург і живе в поблиському містечку, здається Straubing. Він віддав ключі до каплиці о. Іваникові. Школи немає. Я старалась ще раз сконтактуватись з п. Ткачуком, як також з о. Іваником, але без успіху. Треба на це більше часу.

Можна сказати з певністю, що українська громада в Регенсбурзі ще існує, але не росте. Все ж таки, вона закріпила впродовж сорок років українську присутність у старій Ратісбоні. За це належить їй признання.

REGENSBURG

Центр міста

Частина міста з оселею.

Світлини і документи

Інтернаціональний фестиваль, 21 травня 1946 р.

Фестиваль 1946 р. Заповідач Мирон Руснак.

Фестиваль 1946 г.

Фестиваль 1946 р. — прекрасні маленькі танцюристи!.

Фестиваль 1946 р.

Фестиваль 1946 р. — Хор Оселі

Вистава книжки, 1947 р.

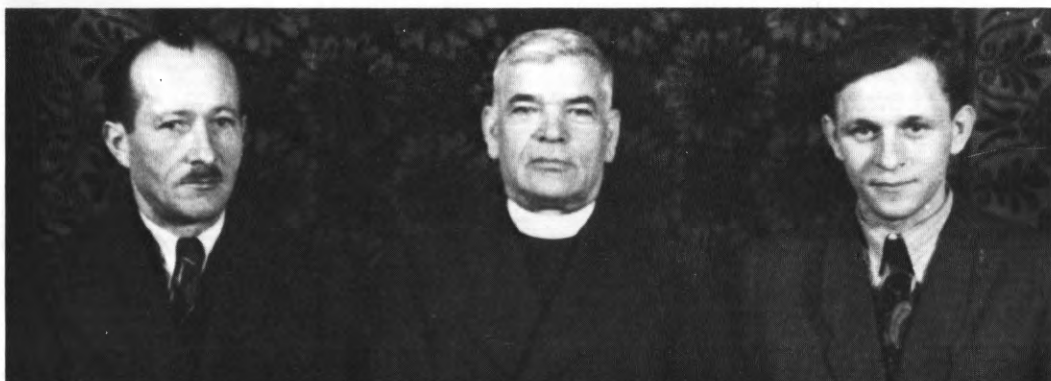
Вистава народного мистецтва

Демонстрація

Група вояків УПА

Батьки Лемківщини — зліва редактор Юліян Бескид-Тарнович, о. Пантелеймон Шпилька, сотник УПА Мар-організаційний провідник Закерзоння, 1946-1947 рр.

Мешканці табору — всі з Синевідська, 15 червня 1947 р.

Президія З'їзду УСС-ів в Регенсбурзі, вересень 1948 р.

Регенсбурзька станиця УСС-ів, 1948 р. 1-ий ряд, зліва на право: В. Когут, інж. Мороз, І. Мороз, Савчин, інж. Артимович, ред. Островерха, д-р Солтикевич, Урбан, інж. Плешкан; 2-ий ряд: Ост. Кузик, проф. А. Мороз, д-р Котик, пл. Гнідь, Турчин, Костинюк, Теодор Баб'юк, Ровдич; 3-ій ряд: Захарків, Сев. Борачок, Галюк, інж. Д. Пеленський, інж. Нанасси, дир. Мик. Величко, д-р Стешюк, Данилович, Присяжнюк.

Регенсбурці на могилі д-ра Степана Шухевича, отамана УГА, 14 вересня 1947 р. в Амбергу.

Могила д-ра С. Шухевича

Комісія для вшанування Пам'яті Отамана УГА бл. п. Д-ра Степана Шухевича та Філія Ліги Українських Політичних В'язнів у Регенсбурзі, повідомляють, що **в неділю, дня 14. вересня 1947 р. о год. 12-ій** в полудне, відбудеться в Амбергу, на цвинтарі „Катаріненфрідоф“

Посвячення Пам'ятника

на могилі сл. п. Отамана УГА, Професора Українського таємного Університету, письменника, адвоката та визначного оборонця українських політ-в'язнів

Д-ра СТЕПАНА ШУХЕВИЧА
померлого дня 6. червня 1945 р. в Амбергу

ПОРЯДОК: 1) Соборна Служба Божа, год. 10'30, Фрауенкірхе в Амбергу, 2) Посвячення пам'ятника та панахида, 3) Складання вінків та промови, 4) Хор „Сурма“: стрілецькі пісні.

Якнайчисленнішою участю вшануймо Світлу Память Великого Громадянина.

Похорон ген. пор. Гната Стефанова в Регенсбурзі, 6 червня 1949 р.

Вулицями оселі... малий
Тарас з мамою

Від'їзд таборовиків в світ далекий... 1949 р.

1-ий транспорт при ліквідації табору в Регенсбурзі 1949 р.

Model Regensburg DP Camp

Rebuilding Battered Lives, Reviving Old Skills Carried On in Regensburg DP Camp

By J. Murray Young

How are Europe's displaced people faring in the American sector of occupied Germany? Many Americans, who come here for the purpose of observing conditions in the DP camps, go away remarking how well UNRRA, in conjunction with the Army, is handling the difficult job of caring for these hundreds-of-thousands of unfortunate people. On the other hand, there are people who are dissatisfied with the conditions they found. In an attempt to discover the prevalent condition of DP camps, the American Traveler reports here the conditions under which DPs live.

Before mentioning any single camp, it must be remembered that

HEADQUARTERS 1ST U.S. INFANTRY DIVISION
AUG 1, U.S. Army

15 November 1946.

SUBJECT: Letter of Appreciation.

TO : Commanding Officer, Ganghofer Displaced Persons Camp.

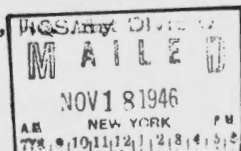
THRU : A C of S G-5, 1st U.S. Infantry Division.

1. The following excerpt from a letter of the Army Commander relative to his inspection on 5 November 1946 is quoted for your information.

"I was impressed with the excellent running condition of the Ganghofer Displaced Persons Camp."

2. I wish to add my appreciation to that of General Keyes for this splendid showing.

F. W. Milburn
F. W. MILBURN
Major General,
Commanding.

26-6-45
"Authorization to visit
Mil Gov Det FID3

Dr Keitri

(Name) is hereby authorized

to visit Mil Gov Hq, Regensburg, to confer with

1st Col Poppiel
at any time

APPROVED:

Lt. Col. Hobson
Mil. Gov Officer FID 3
Regensburg

200 V. Ann.

Regensburg, November 20, 1947.

Dear Mr. Serbyn,

We wish to express our heartfelt thanks to you and through your intermediary to the Members of Camp Administration for the kind wishes you addressed us on the occasion of our Independence Day.

While we commemorated the day of November 18th, 1918 in the hard circumstances of exile the congratulations of Representatives of the gallant Ukrainian Nation were accepted by our countrymen with feelings of solidarity and faith in a better time to come.

Deeply appreciating your and the Camp Administration's work we wish to stress our sincere desire of cooperation to further strengthen the friendship between Ukrainians and Latvians until the Providence will help to realize your most ardent desire to return to a free and independent Ukraine.

Yours very respectfully

Mr. J. Serbyn, Camp Leader
Ganghofer Siedlung
Regensburg.

H. J. M. Siedlung
B. Serbyn

Stateless Colony
in
Ganghofer Siedlung
Regensburg

24.6.48
N 315

Начальнику лагеря Гангхоферсидлунг
Г.Сербяну.

В связи с окончанием полномочий состава Правления Комитета Беспомощных и избранием 12 июня с.г. нового состава Правления Комитета, заканчивая свою работу, мы считаем своим приятным долгом отметить, что за истекший год нашей работы наши взаимоотношения всегда были дружественными и с Вашей стороны мы встречали полное понимание наших интересов и удовлетворение наших просьб, касающихся интересов беспомощных, вошедших в состав нашего Комитета.

Это мы относим исключительно за счет Вашего личного доброжелательного и справедливого отношения ко всем национальностям, населяющим лагерь.

Мы просим также Вас передать наш привет и наилучшие пожелания всем Вашим сотрудникам по Управе, с которыми нам в течение года приходилось сотрудничать.

Весь состав переизбранного свои полномочия Комитета Беспомощных просит Вас принять наши Вам наилучшие пожелания успехов при дальнейшем руководстве Вами нашим лагерем.

Председатель Комитета

Члены Комитета

С. М. М. М. М.
Г. Сербин
С. М. М. М. М.

I R O AREA TEAM 1046 REGENSBURG
CAMP GANGHOFFERSIEDLUNG

Januar 5, 1948.

B e s c h e i n i g u n g .

Es wird hiermit bescheinigt, dass Herr S E R D I U K Wasył,
47 Jahre alt, DP.No. 643504 in unserem Lager I R O Area Team 1046
Ganghofersiedlung in Regensburg wohnt.--

S e k r e t ä r

P.C. I.R.O Area Team 1046
Camp Ganghofersiedlung
Regensburg
Camp leader

C a m p L e a d e r

59159

MILITARY GOVERNMENT OF GERMANY

TEMPORARY REGISTRATION

D. P. (Polen) Ukraine

Zeitweilige Registrierungskarte

Name S a w t s c h y n Alexandra Alter 20 Geschlecht F
Name Age Sex
Ständige Adresse Lemberg Beruf Lehrerin
Permanent Address Occupation
Jetzige Adresse Regensburg Waffnerstr. 11
Present Address

Der Inhaber dieser Karte ist als Einwohner von der Stadt Re_gensburg
vorschriftsmäßig registriert und ist es ihm oder ihr strengstens verboten, sich von diesem Platz zu entfernen.
Zu widerhandlung dieser Maßnahme führt zu sofortigem Arrest. Der Inhaber dieses Scheines muß diesen Ausweis stets bei sich führen.

The holder of this card is duly registered as a resident of the town of Regensburg
and is prohibited from leaving the place designated. Violation of this restriction will
lead to immediate arrest. Registrant will at all times have this paper on his person.

Ausweis S 59/45

Legation's Number
Identity Card Number
A. Sawtschyn
Unterschrift des Inhabers
Signature of Holder

IRA R. MEYER, 1st Lt. CMP 01796888
Public Safety Office - Mil. Govt. Det. F2 G2

Name and Rank
Mil Govt. Office (U.S. Army)
16. August 1945

Datum der Ausstellung
Date of issue

(Dies ist kein Personal-Ausweis und erlaubt keine Vorrechte.)
(This is not an identity document and allows no privileges.)

3000 000. VII. 45 - 831. Ausg.

Mr. **Fokij Jurij**
 born **13.1.1920** in
 Frequented the **Driver** course
 from **01.1.1947** to **09.4.1947**
 practiced with
 from **1.5.47** to **7.7.47**
 Passed the examination before the UNRRA Team 1046 Examination Board with the following degrees:
 In theoretical examination **good**
 In practical examination **good**
 On the basis of these examinations the Examination Board acknowledges Mr. **Fokij Jurij**
 to be able to perform work as **driver 3 class**.

Regensburg July, 9. 1947

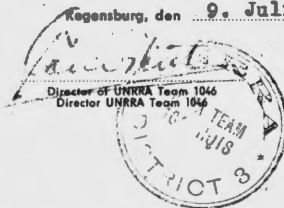
Eng. Hans Schwab
 Chairman
 Vorsitzender

Members of Examination Board
 Mitglieder der Prüfungskommission

H. W. Krumm

Herr **Fokij Jurij**
 geboren am **13.1.1920** in
 Besuchte den **Kraftfahrer** Kurs
 in der Zeit vom **01.1.1947** bis **09.4.1947**
 praktizierte
 vom **1.5.47** bis **7.7.47**
 Er legte die Prüfung vor der Prüfungskommission des UNRRA Team 1046 mit folgendem Prüfungsergebnis ab:
 Theoretisches Wissen: **gut**
 Praktisches Wissen: **gut**
 Auf Grund dieser Prüfung wird Herr. **Fokij Jurij**
 als befähigt erklärt, die Arbeiten
 eines **Kraftfahrers 3 Klasse** auszuführen.

Regensburg, den 9. Juli 1947

Kriminalpolizeistelle Regensburg
 Fernsprecher: 5251
~~Stadtrat Regensburg~~
 Kriminaluntersuchungsabteilung
 Geschäftszeichen:
 (In Eingaben angeben)
 - Fehldung -

Regensburg, den 17. März 1946.

Bestätigung.
 =====

Über T o k i j Jurij, geb. am 13. Januar 1920 in Sniatyn, wohnhaft in Regensburg, Langlofersiedlung, ist bei der Kriminalpolizei Regensburg in kriminalpolizeilicher Hinsicht Nachteiliges nicht bekannt. Suchvermerk besteht nicht.
 Diese Bestätigung soll nur Auswanderung nach Kanada dienen.

M. Müller
 (Birkner)
 Krim. Sekr.

Gebühr 2,-
 Geb.-B.-N. 1776

10502

DP. LABOR CARD

Name *Serdar Wasyl* Birthdate *18. VII 97*

Name

Citizenship
Staatsangehör.Nationality
Nationalität

DP. Indent. Card No.

643504

DP. Ausweis-Karte No.

Residing in Center
Wohnhaft im*12**439*Camp
Lager

The owner of this Labor Card is proved by Labor Commission of UNRRA-Area Team 1046 Regensburg and recognized:

Der Inhaber dieser Karte wurde durch die Arbeits-Kommission von UNRRA-Area Team 1046 Regensburg geprüft und anerkannt.

Primary Occup.

Actor

Code:

H-12

Hauptberuf:

Second. Occup.

Code:

Nebenberuf:

Signature

24.10.1947 Date *P. Kirov*

GROUP INFORMATION CARD		AREA No. 4		No. 461	
P. Camp Gengenlosterstr. 11		AREA No. 4		No. 461	
Regensburg		Regensburg		Regensburg	
Camp: <i>Yorky</i>		Camp: <i>Yorky</i>		Camp: <i>Yorky</i>	
Name: <i>Yury</i>		D.P. Ind. No.		D.P. Ind. No.	
Employed by: <i>as</i>		Employed by: <i>as</i>		Employed by: <i>as</i>	
Signature Camp Medical or Employment Officer		Signature D.P.		Signature D.P.	
Date of Birth: <i>18. VII 97</i>		Date of Birth: <i>18. VII 97</i>		Date of Birth: <i>18. VII 97</i>	
Signature of <i>Charles W. Miller</i>		Signature of <i>Charles W. Miller</i>		Signature of <i>Charles W. Miller</i>	
Group 1 Children 0-3 months		Group 2 Children 3-10 years		Group 3 Children 10-20 years	
" 2 " 3-6 "		" 1 " 10-20 "		" 1 " 10-20 "	
" 3 " 6-12 "		" 2 " 10-20 "		" 2 " 10-20 "	
" 4 " 1-3 years		" 3 " 10-20 "		" 3 " 10-20 "	
" 5 " 3-6 "		" 4 " 10-20 "		" 4 " 10-20 "	
		" 5 " 10-20 "		" 5 " 10-20 "	
		" 6 " 10-20 "		" 6 " 10-20 "	
		" 7 " 10-20 "		" 7 " 10-20 "	
		" 8 " 10-20 "		" 8 " 10-20 "	
		" 9 " 10-20 "		" 9 " 10-20 "	
		" 10 " 10-20 "		" 10 " 10-20 "	
		" 11 " 10-20 "		" 11 " 10-20 "	
		" 12 " 10-20 "		" 12 " 10-20 "	
		" 13 " 10-20 "		" 13 " 10-20 "	
		" 14 " 10-20 "		" 14 " 10-20 "	
		" 15 " 10-20 "		" 15 " 10-20 "	
		" 16 " 10-20 "		" 16 " 10-20 "	
		" 17 " 10-20 "		" 17 " 10-20 "	
		" 18 " 10-20 "		" 18 " 10-20 "	
		" 19 " 10-20 "		" 19 " 10-20 "	
		" 20 " 10-20 "		" 20 " 10-20 "	
		" 21 " 10-20 "		" 21 " 10-20 "	
		" 22 " 10-20 "		" 22 " 10-20 "	
		" 23 " 10-20 "		" 23 " 10-20 "	
		" 24 " 10-20 "		" 24 " 10-20 "	
		" 25 " 10-20 "		" 25 " 10-20 "	
		" 26 " 10-20 "		" 26 " 10-20 "	
		" 27 " 10-20 "		" 27 " 10-20 "	
		" 28 " 10-20 "		" 28 " 10-20 "	
		" 29 " 10-20 "		" 29 " 10-20 "	
		" 30 " 10-20 "		" 30 " 10-20 "	
		" 31 " 10-20 "		" 31 " 10-20 "	
		" 32 " 10-20 "		" 32 " 10-20 "	
		" 33 " 10-20 "		" 33 " 10-20 "	
		" 34 " 10-20 "		" 34 " 10-20 "	
		" 35 " 10-20 "		" 35 " 10-20 "	
		" 36 " 10-20 "		" 36 " 10-20 "	
		" 37 " 10-20 "		" 37 " 10-20 "	
		" 38 " 10-20 "		" 38 " 10-20 "	
		" 39 " 10-20 "		" 39 " 10-20 "	
		" 40 " 10-20 "		" 40 " 10-20 "	
		" 41 " 10-20 "		" 41 " 10-20 "	
		" 42 " 10-20 "		" 42 " 10-20 "	
		" 43 " 10-20 "		" 43 " 10-20 "	
		" 44 " 10-20 "		" 44 " 10-20 "	
		" 45 " 10-20 "		" 45 " 10-20 "	
		" 46 " 10-20 "		" 46 " 10-20 "	
		" 47 " 10-20 "		" 47 " 10-20 "	
		" 48 " 10-20 "		" 48 " 10-20 "	
		" 49 " 10-20 "		" 49 " 10-20 "	
		" 50 " 10-20 "		" 50 " 10-20 "	
		" 51 " 10-20 "		" 51 " 10-20 "	
		" 52 " 10-20 "		" 52 " 10-20 "	
		" 53 " 10-20 "		" 53 " 10-20 "	
		" 54 " 10-20 "		" 54 " 10-20 "	
		" 55 " 10-20 "		" 55 " 10-20 "	
		" 56 " 10-20 "		" 56 " 10-20 "	
		" 57 " 10-20 "		" 57 " 10-20 "	
		" 58 " 10-20 "		" 58 " 10-20 "	
		" 59 " 10-20 "		" 59 " 10-20 "	
		" 60 " 10-20 "		" 60 " 10-20 "	
		" 61 " 10-20 "		" 61 " 10-20 "	
		" 62 " 10-20 "		" 62 " 10-20 "	
		" 63 " 10-20 "		" 63 " 10-20 "	
		" 64 " 10-20 "		" 64 " 10-20 "	
		" 65 " 10-20 "		" 65 " 10-20 "	
		" 66 " 10-20 "		" 66 " 10-20 "	
		" 67 " 10-20 "		" 67 " 10-20 "	
		" 68 " 10-20 "		" 68 " 10-20 "	
		" 69 " 10-20 "		" 69 " 10-20 "	
		" 70 " 10-20 "		" 70 " 10-20 "	
		" 71 " 10-20 "		" 71 " 10-20 "	
		" 72 " 10-20 "		" 72 " 10-20 "	
		" 73 " 10-20 "		" 73 " 10-20 "	
		" 74 " 10-20 "		" 74 " 10-20 "	
		" 75 " 10-20 "		" 75 " 10-20 "	
		" 76 " 10-20 "		" 76 " 10-20 "	
		" 77 " 10-20 "		" 77 " 10-20 "	
		" 78 " 10-20 "		" 78 " 10-20 "	
		" 79 " 10-20 "		" 79 " 10-20 "	
		" 80 " 10-20 "		" 80 " 10-20 "	
		" 81 " 10-20 "		" 81 " 10-20 "	
		" 82 " 10-20 "		" 82 " 10-20 "	
		" 83 " 10-20 "		" 83 " 10-20 "	
		" 84 " 10-20 "		" 84 " 10-20 "	
		" 85 " 10-20 "		" 85 " 10-20 "	
		" 86 " 10-20 "		" 86 " 10-20 "	
		" 87 " 10-20 "		" 87 " 10-20 "	
		" 88 " 10-20 "		" 88 " 10-20 "	
		" 89 " 10-20 "		" 89 " 10-20 "	
		" 90 " 10-20 "		" 90 " 10-20 "	
		" 91 " 10-20 "		" 91 " 10-20 "	
		" 92 " 10-20 "		" 92 " 10-20 "	
		" 93 " 10-20 "		" 93 " 10-20 "	
		" 94 " 10-20 "		" 94 " 10-20 "	
		" 95 " 10-20 "		" 95 " 10-20 "	
		" 96 " 10-20 "		" 96 " 10-20 "	
		" 97 " 10-20 "		" 97 " 10-20 "	
		" 98 " 10-20 "		" 98 " 10-20 "	
		" 99 " 10-20 "		" 99 " 10-20 "	
		" 100 " 10-20 "		" 100 " 10-20 "	

UKRAINIAN COMMITTEE
for Niederbayern and Oberpfalz
UKRAINECKÝ KOMITET
In REGENSBURG

Confirmation

Mr./Mrs. / *SAWCEZYK Iekhsandra*
born the *3.6.1925.* in *Leiberg*
now living in *Regensburg, Taffnerstr. 11.*
is employed by the Ukrainian Committee for the Regierungs-
bezirk Niederbayern and Oberpfalz in Regensburg, authorised
by the Military Government in Regensburg by the order from
28. May 1945. under JJ-1/rl.

The confirmation is valid to *30.9.1946.*
Regensburg, the *2. 6. 1945.*

Secretary

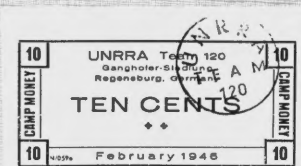
Chairman

Based on authentic information we
state that
Mr. *Sawcezyk Iekhsandra*
calling
born the *3.6.1925*
in *Leiberg*
now living in *Regensburg*
is a member of the Ukrainian Com-
mittee for Niederbayern-Oberpfalz
in Regensburg.
Regensburg *2.7.1945*

For the Ukrainian Committee
in Regensburg:

[Signature]
[Signature]

PC IRO Health Department Regensburg, 4. KO. 1947.
Ganghofer Estate.

MEDICAL CERTIFICATE.

A medical examination of FOLKJ Juri
disclosed no physical or mental defects except as follows:

x-ray finding by fluoroscope: a) lungs: nothing pathologic
b) heart: discovered

K. H. Kreyer
Physician Signature

PREPARATORY COMMISSION OF THE INTERNATIONAL REFUGEE ORGANIZATION US ZONE GERMANY

AREA TEAM 1046

THIS IS TO CERTIFY that Sawozyn Aleksandra
has been tested in LR O Ganghofer-Siedlung and has been
classified as a Stenographer worker.

K. H. Kreyer
Area Employment Officer
DATE: 4.2.48

Tel. No. 2251
Ext. 20

Regensburg the 1st of May 1947.

CIVILIAN PASS.

The bearer of this pass

Name S A W O Z Y N Aleksandra D.P. No. 34 68 48

is employed in the Commodity Accountant as secretary, at
the UNRRA Area Team 1046.

K. H. Kreyer
Area Employment Officer

Rank Scout
Designated
Name **MALANTAK**
Christian name Bohdan
Vorname
Birth date 12.6.1930.
Geburtsdatum
DP Index Card No 346373
Nr. der Index Karte
Is a **Ukrainian** DP scout **gott**
at camp UNRRA Team 120 in Regensburg
Leader of **Ukrainian Scouts**

International Scout
Association in Regensburg
is authorised by UNRRA Team 120.
The holder of this certificate is
entitled to wear the scout uniform
and badges.
*
Der Internationale Scout Verband
ist von der UNRRA genehmigt.
Das Tragen der Scout Uniform
und Abzeichen ist gestattet.
REGENSBURG
15.5. 1946

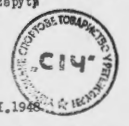
Членські вкладки за 1949 рік

	IX	X	XI	XII
	V	VI	VII	VIII
10 ф.	10 ф.	10 ф.	10 ф.	10 ф.
I	II	III	IV	

12, 4/33
УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА
ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА
В РЕГЕНСБУРГІ
ВИКАЗКА Ч. 817
ВПав(І) **Сердюк**
Юхименко
народжений 6/1 1899 р.
с членом Православної Парафії
в Регенсбурзі.
Пастораль Парафії:
Др. прес. М. Якович

UKRAINSKE SPORTOVE TOWARISTWO
"S I C Z"
Regensburg 16. I. 1948
Do WP. **Polina Tefin**
osoby ... rejon ...
Prowid UST "Sios" w Regensburgi powiadomja,
czego
ZWICZAJNI ZAHALNI ZBORY
UKRAINSKOH SPORTOWOH T-WA
S I C Z
widbudate w sobotu 31 sienne 1948 o hod. 16-tij
w przymieszczeni T-wa na oseli z tekys poriadkom nared:
1. Widkryttie
2. Wpbi. Przyditi Zwycz. Zahalnyh Zboriw
3. Wpbi. Wskazania poriadku nored
4. Wskazytannia i zatwierdzennia protokolu ostannioh
Zahalnyh Zboriw
5. Zwity z dijalnosti w/
Kontrolnoji Komisiji
w Myrchoho Sada
6. Diskusija nad zwitamy
7. Wskazania absoluteriji ustupajucemu prowadowi
8. Zwity zboru
9. Wbit nowoho prowadu, Kontr. Komisiji i Myr. Sada
10. Wskazy i zopyta
11. Zekryttie
Regensburg 16. I. 1948
Za prowid T-wa
Dr. W. Wyzosczuk
sekretar
J. Sorkun
holow

Українська Студентська Громада
Ukrainian Student-Association
Ukrainischer Studenten-Verein
UTHI — REGENSBURG
ЧЛЕНСЬКА ВИКАЗКА
CERTIFICATE OF IDENTITY
MITGLIED-AUSWEIS
№ 143

РАДА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
признає **Bohdanowi** **Malonjakowi**
(ім'я) (прізвище)
народжен. 12.6.1930. в **Львове**
членом **О.С. "Бескид"** в **Регенсбурзі**
право носити
БРОНЗОВУ ВІДЗНАКУ ФІЗИЧНОЇ ВПРАВНОСТІ
на основі проби, затвердженої на 4.5. 1947. р. під ч. 25.
Ця виказка важка 31.12. 1948. р.
Авсбург 31.12. 1947.
Директор **Григор**
Секретар **Григор**

SUPPLY OFFICE
Camp Genghofer - Siedlung
Regensburg

Ulm 4/17/50
Regensburg.....

C E R T I F I C A T E

This is to certify that Mr. Mrs. *Serdix, Waryl*.....
DP No. *565355*..... leaves for *U.S.A.*..... and takes with
him/her/ for every family member comforters..... *2*..... ea, blankets....
.....ea, which according to par. 7 a Administrative Nr. 98 Change
Nr. I of September 30, 1948 by IRO US Zone HQ Badkissingen LPO 62 US
Army constitute/s/ their/ his her personal Property.

Helene
SUPPLY-OFFICER

SUPPLY OFFICER
Camp Genghofersiedlung
Regensburg

Supply Officer

УКРАїнська РОДОВІДНА УСТАНОВА

Дня "11" листопада 1947.

ОСЕРЕДКОВА УПРАВА До

В.П. Василя СЕРДИКА.
м. Регензбург.

Високоповажаний Пане.!

Після особистого побачення й переговорів з Вами, рішили ми
доручити Вам наше представництво на район Регензбурга. . .

Ви маєте зайнятися підшукуванням геральдичного/генеалогі-
чного матеріалу в бібліотеці Регензбурга, заохочувати нові і
старі роди до упорядкування роду й знаменачі його та поширю-
вати нашу літературу.

Висоту винагороди для Вас ми означимо пізніше.

Прохаємо підтвердження про Вашу згоду.

Голова

24.11.1947

Copy 1

-----Preparatory Commission-----
-----of the-----
-----INTERNATIONAL REFUGEE ORGANIZATION-----
-----US ZONE-----GERMANY-----
-----Area Team 1046-----

This is to certify that Serdiuk Wasyl has been tested in Gangho-
fer-Siedlung and has been classified as a Actor; worker; , Stamp
Area Employment Officer Regensburg, Dr. Komarynskyj m.p. Area Emp-
loyment Officer. Date : 28.1.48.-----

IRO AREA 4 AMBERG-SUBAREA REGENSBURG
CAMP GANGHOFERSIEDLUNG

July 14, 1948.

This is to certify that this copy is true to the original produced.-

Secretary
Secretary

Camp Leader
Camp Leader

UNRRA-TEAM 1046 - Regensburg - Division A

D.P. Police-Certificate No. 10

This is to certify that the person described below is
employed as:

Occupation Policeman 1046
Name Bilejczuk Michael
Born 26.11.1926
Nationality Ukrainian
Confession R.-Cath.
D. P. Id. Card. 34551
Family's position Single
Date 21.1.1947
This certificate is valid only in camp.

Fingerprint in thumb

Chief of Security

UNRRA
D.P.

POLICE SCHOOL

THIS IS TO CERTIFY, THAT BILEJCZUK MICHAEL
HAS SATISFACTORILY COMPLETED THE
COURSE AT THE DISPLACED PERSONS
POLICE SCHOOL AT REGENSBURG .

Presented on this 25TH day of APRIL 1947 .

John I. McKenzie

JOHN I. MCKENZIE, 1st Lt., GMP
DIRECTOR OF SCHOOL.

ВІЗВАННЯ

Пан

взивається до розправи на день..... год. 2. попол. перед Спеціальним
Поліційним Судом Табору Гангхоферзідлюнг в Регенсбурзі, яка відбудеться в судовому при-
міщенні за „кантиною“, II поверх на право, на підставі обжалування о переступство пору-
шення обов'язку таборової праці.

На випадок Вашого неявлення, западе проти Вас заочний вирок.

Регенсбург, дня..... 1947.

Чспр. СПС. II.....

Потверджую відбір візвання до розправи на день..... год. 2. попол.

Власноручний підпис:

Чспр. 20.1.1947

Uprawa Oseli
Ganghofer Siedlung
Regensburg

Regensburg, dnia 17.1.1947

N 41/42

PT Uprawa
Sudu DP
Ganghofer Siedlung
R e g e n s b u r g

Z przykrościu musymo zauwazyty, szczo Sud DP z niewidomych nam
pryczyn moze ne zowsim powazno traktuje donesennia naszoji
Uprawy, tomu, szczo zwolika je z perewedenniam slidstwa w kon-
kretno podanych namy wypadkach a tym samym unemozliwluje nam
potiahaty wynnych do widpowidalnosti.
Z uwahy na ce, szczo dejaki meszkanci naszoho taboru dopuskajutsia
karyhidnych wczynkiw i w oej sposib demoralizujut dnuhych mesz-
kanciw, skore i widpowidne ukarannia wynnych lezyt ne tilky
w interesi Uprawy Taboru ale takoz w interesi naleznoho uporiad-
kuwannia zytia w tabori u wsich joho dilankach.
Dlatoho zwertajemosia z prochanniam wsi naszi donesennia po moz-
lywosti jak najskorse rozhladaty i wynnych prymirno pokaraty.
Bulob pobazanym, szczo by wsi wyroky naszoho Sudu bodaj u waznij-
sz ch sprawach buly podawani do przyudnoho widoma.
W nadiji korystnoji spiwpreci Sudu i Uprawy Oseli

ostajemos z hlybokuju poszanoju

Meinberg
Sekretar

Oselt
Poslan

Nr. 184 Telegramm

Deutsche Post

TELEGRAPH SERVICE
DEUTSCHE POST
SCHÖNEBERG, HAUPTSTR. 42

Aufgenommen Tag Monat Jahr Zeit		Befördert Tag Zeit	
von durch		an durch	

LEGALLY SECURED RIGHT TO ENTER THESE CAMPS. THE DP CAMPS CANNOT TAKE
UPON THEMSELVES THE RESPONSIBILITY FOR INDIVIDUAL CRIMES. FOR THE
BRANCH OF THE INTERNATIONAL COMMITTEE IN REGENSBURG - *Rege*
DR JUOZAS BRAZINSKAS CHAIRMAN WOLODYMYR KLISZ-M.L. SECRETARY.

Nr. 183 Telegramm

CONFIDENTIAL
Deutsche Post

TELEGRAPH SERVICE
DEUTSCHE POST
SCHÖNEBERG, HAUPTSTR. 42

Aufgenommen Tag Monat Jahr Zeit		Befördert Tag Zeit	
von durch		an durch	

GENERAL LUCIUS D CLAY
MILITARY GOVERNOR HQ-USARMY BERLIN -

Pub Hofe
20 gwe a
reper
10 gwe a
WIC

THE MINISTER OF JUSTICE DR JOSEF MUELLER OFFERED A DECLARATION AT THE
PRESS CONFERENCE IN MUNICH CONCERNING THE DP CAMPS WHICH HE ACCUSED
OF THREATENING THE SECURITY OF GERMAN CITIES THE MAIN ISSUE WAS MADE
ABOUT DP CAMP GANGHOFERSIEDLUNG IN REGENSBURG. IN THE MINISTERS OPINION
THE ALIEN CRIMINALS ENJOY THE RIGHT OF EXTERRITORIALITY IN THE DP
CAMPS. WE PROTEST AGAINST THIS UNJUST DECLARATION GIVEN FOR THE SOLE
PURPOSE OF DEFAMING THE DP CAMPS SINCE THE GERMAN POLICE HAVE A

CONFIDENTIAL

100 Ki 945 Staatsdruckerei Berlin 531 5 47 5000

C 187 U a 42

CONFIDENTIAL

OFFICE OF MILITARY GOVERNMENT FOR GERMANY (U. S.)
Office of the Deputy Military Governor

Date: 12 March 1948

TO: General Clay

In my opinion, the time has now come to give the German police authority to exercise police action over Displaced Persons, with the understanding that trial of such persons who are accused of crimes can continue in Military Government courts. The German police now have authority over the Displaced Persons that are living on the German economy, therefore, I think we might well extend such authority to Displaced Persons living in camps under the IRO.

THE

Gen Hays. We will have to go to Washington with this one I may be willing to do so but does Eucom admit military strength insufficient and is Gen. Howald in favor. Army has R.P. responsibility and the type of study should be coordinated.

SUBJECT: Recmd German Police be Given Authority to Exercise
Police Action over Displaced Persons

Frankly, I don't think there is much chance of getting OK in Wash on this controversial subject during campaign here. OMG03 AUG 1975 15/25/47

Д. О

У п р а в и О с е л і .

на руки Посадника мгр. Балея

в Р е г е н б у р г і .

Воєнні переживання, а опісля спільне таборове життя на еміграції впливають відємно на релігійне та моральне життя емігрантів. Ми є свідками, як преси аполітичного та аморального життя, що колись були б заохочені загальною громадянською згодою, уявляються за нормальні та не викликають відповідного застереження навіть серед тих, до покликаних стати за додержанням такого способу поведінки, який не викликає би обурення докіль та не давав би згіршаючого прикладу для дорослого покоління.

До таких маркантих проявів порушення публичного порядку висті Оселі треба зачислити:

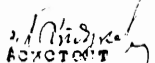
1. продаж в крамницях та кіосках в неділі та святочні дні
2. таткування в святочні дні на очах загально
3. влятовування імпрез /передовсім спортивних/ в часі Служби Божої
4. життя в конкубінаці.

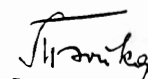
Уважаючи, що наведені публичні діяння грубо порушують релігійні почуття загально політичної та релігійної еміграції, просимо Вас звернути на них увагу та видати забороняючі розпорядження відносно виконуваних тих же та заохочити зберегти добре ім'я українця-християнина, що його дотепер мав український наріз серед чужинців.

Регенбург, дні 12.квітня 1949.

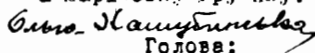
За Відділ Католицької Акції:

Голова

Асистент

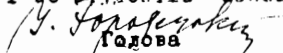

Секретар

За Марієвську Групу:

Голова

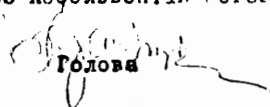

Секретар

За Т-во Студентів "Обнова":

Голова

Секретар

За Т-во Абсолютентів Богословії:

Голова

Секретар

ЗАКЛИК

до Українського Громадянства в Регенсбурзі

Українці й Українки!

Тяжка і безвиглядна доля біля двох тисяч наших інвалідів активних учасників Української Визвольної Боротьби та невинних жертв минулої війни — накладає на все наше громадянство національний обов'язок не тільки зі співчуттям і пошаною віднести до фізичних і моральних терпінь тих, хто віддав на вівтар Батьківщини своє здоров'я, або став жертвою працівного нещастя чи військових страхіть, але також людяність і громадське сумління збиває нас всіх дати нашим скаліченим страдникам належне матеріальне забезпечення на майбутнє їхнє життя, особливо тим інвалідам, що не мають і не будуть мати жадних виглядів на еміграцію до інших країн або по ліквідації ІРО не знайдуть собі через своє фізичне каліцтво належної праці наслідком втрати працездатності.

З цією метою переводиться серед українців у Німеччині цілий м-ць серпень — ЗБІРКА НА УКРАЇНСЬКИХ ІНВАЛІДІВ.

Закликаємо все українське Громадянство в нашому таборі і м. Регенсбурзі та околиць — скласти добровільні пожертви на допомогу українським інвалідам! Хай кожний Українець і Українка відповідно до своїх матеріальних спроможностей, виконають цей національно-громадський обов'язок!

Збірка переводиться спеціально на це уповноваженими особами для окремих районів табору та міста й околиць Регенсбургу, виключно на підписні листи, видані Головною Управою Союзу Інвалідів.

Громадяне й Громадянки!

Сповніть всі як один свій обов'язок перед Українськими Інвалідами!

Голова Таборової Ради
в.з. ІНЖ. Б. ПІДГАЙНИЙ

Посадник Табору
А. ХРУЩ

Громадський Комітет для переведення Збірки в Регенсбурзі:

1. За Філію Союзу Українських Інвалідів — інж. Е. ЗАРИЦЬКИЙ
М. МУРЗА
2. Преосвященніший Єпископ — ВОЛОДИМИР
3. Настоятель Гр.-Катол. Парохії — о. ГАЙДУКЕВИЧ
4. За Філію Союзу Українських Ветеранів — інж. О. АНТИПІВ
5. За Філію Об'єднання Українських Комбатантів — проф. ЯВОРСЬКИЙ
6. За Філію Об'єднання Українського Жіноцтва — КІСІЛЕВСЬКА
7. За Філію Української Марійської Жіночої Дружини — О. КАШУБИНСЬКА
8. За Філію Союзу Української Молоді — М. ГАЛІВ
9. За Відділ Українського Пласту — ред. Б. КРАВЦІВ
10. Санітарно-Харитативна Служба — Др. О. ЛЮБЧАК

УКРАЇНСЬКЕ СПОРТОВЕ ТОВАРИСТВО
«СІЧ»
У РЕГЕНСБУРЗІ

має шану запросити Вашу Веселість

ТРАДИЦІЙНИЙ МАЛАНЧИН ВЕЧІР

Орхестра Театру А. У. А.

Буфет у заряді Вп. Пань

ВСТУП ТІЛЬКИ ЗА ОСОБИСТИМИ ЗАПРОШЕННЯМИ

ВІВТОРОК 13. І. 1948
ПОЧАТОК О ГОД. 22-ї

ЗАЛІА „ТЕАТРУ“

ВЕСЕЛА НОВОРІЧНА ПРОГРАМА

у виконанні Ансамблю Українських Акторів
під мистецьким провідом В. Блавицького

ЛЬОТЕРІЯ

УСОМ
Ч: 01593

KÜNSTLER
LOTTERIE

USOM
LOS№: 1444

КОМАНДА ТАБОВОЇ ПОЛІЦІЇ В РЕГЕНСБУРЗІ
владтовує
В СУБОТУ, ДНІ 6 СЕРПНЯ 1949 Р.,
В ТЕАТРАЛЬНІЙ ЗАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ОСЕЛІ
В РЕГЕНСБУРЗІ

ВЕЛИКІ ВЕЧЕРНИЦІ З НАГОДИ ЗАКІНЧЕННЯ ПОЛІЦІЙНОЇ ШКОЛИ

на які має честь запросити Вас Вп. П. з Родиною

Початок о 10-ї 22-ї Грає джаз-оркестра
Добірний та дешевий буфет у власному заряді
Вступ тільки за запрошенням 1-50 н. м., для студентів 1-н. м.

— Чистий дохід призначений для СХС —

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КОМБАТАНТІВ
МАЄ ШАНУ ЗАПРОСИТИ ВАС З РОДИНОЮ
НА

МАСКОВИЙ БАЛ

— 19 СІЧНЯ 1949 — О ГОД. 21-ї —
В ТЕАТРАЛЬНІЙ ЗАЛІ ОСЕЛІ В РЕГЕНСБУРЗІ
Стріл дозільний — Добірний буфет
— Орхестра АУА —
Вступ 3-ї м., тільки за запрошеннями.
За найкращі костюми нагороди —

В. СУБОТУ, ДНІ 23 ЖОВТНЯ 1949
В ТЕАТРАЛЬНІЙ ЗАЛІ
УКРАЇНСЬКОЇ ОСЕЛІ В РЕГЕНСБУРЗІ

ВЕЛИКІ ОСІННІ ВЕЧЕРНИЦІ

НА ЯКІ МАЄ ЧЕ.С.Т.Д.
ЗАПРОСИТИ ВАС З РОДИНОЮ

УПРАВЛІННЯ
В РЕГЕНСБУРЗІ

УЧНІВСЬКА МІЖКЛЯСОВА ГРОМАДА
УКРАЇНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ
В РЕГЕНСБУРЗІ

БИТАЄМО ВАСІ

30. X. 1948.

UKRAINSKY REMISNYCZY CECH
MAJE SHANU ZAPROSYTY WAS Z RODYNĄ NA

„ŚWIATOCZNU JALYNKU“

23. CECZNA 1949 — О ГОД. 20-ї
W ZALI 36 NA OSELI

PO JALYNKI
WECZERNYCI Z TANCYAMI

WID. MOD. 22 — DO MOD. 5-01

DOBRYNY BUDET

WSTUP 3- N. M. TILKY ZA
ZAPROSZENIAMI

WSIM DOPOMAGAJUT REMISNYCZY BUKY,
USICH MYTUJAZUT Z KUCOPOTW TA JALRY,
KUJUT SWOJY RODYNY KASZCZY DOLY
NARODOWY SWOJOMU — SYLU I WOLY

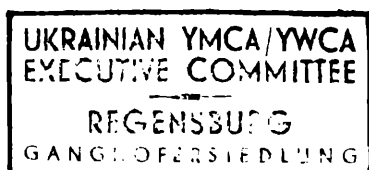
4.

ВІДТИСКИ ПЕЧАТОК УКРАЇНСЬКИХ УСТАНОВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ В РЕГЕНСБУРГІ

(із збірки Миколи Марковського)

**YMCA / YWCA
FOR UKRAINIANS
GANGHOFERSIEDLUNG
REGENSBURG**

**АНСАМБЛЬ
УКРАЇНСЬКИХ АКТОРІВ
під мист. пром.
В. Блаватського**

**P.O.I.R.O. CAMP POLICE
GANGHOFER SIEDLUNG
REGENSBURG**

**УКРАЇНСЬКИЙ РЕМІСНИЧИЙ ЦЕХ
UKRAINIAN TRADE GUILD**

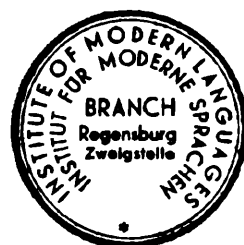

БЮРО ОГОЛОШЕНЬ
„РЕКЛАМА“

Ukrainische Kunst
Genossenschaft m. b. H.
(13a) Regensburg
Ganghoferstiedlung Siegfriedstr. 4

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ПЛАСТУНІВ
у Німеччині — Америк. Зона
ОБЛАСНА ПЛАСТОВА СТАРШИНА
РЕГЕНСБУРГ

УКРАЇНСЬКИЙ
ТЕХНІЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ
ІНСТИТУТ

Arbeits-Geschäfts-
Kooperativ der Invaliden
„Hilfe“
Regensburg

194

UKRAINISCHER SPORT-VEREIN
„SITSCH“
IN REGENSBURG

СОЮЗ УКРАЇНСЬКИХ ПЛАСТУНІВ
у Німеччині — Америк. Зона
ОБЛАСНА ПЛАСТОВА СТАРШИНА
РЕГЕНСБУРГ

UKRAINIAN SPORT-CLUB „SITCH” AT REGENSBURG

D.P. CAMP
Ganghofersiedlung
Husbandry - Finance

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА
Фінансовий Ресорт Виконного Органу
ПОШТОВИЙ ВІДДІЛ

The ukrainian autokephal
orthodox diocese
at circuit of Bayreuth
—
Ukrainische autokephale orthodox
Diocesis
— 19 —

КОМАНДА ПОЛІЦІЇ
ВІДДІЛ ОГолошень
Регенсбург — Гангоферсідлюнг

Союз Українських
Інвалідів
В
Регенсбурзі

Sanitary Charitable Service
for Germany
Section at Regensburg

Journalist

Iwan Sstoroschuk
REGENSBURG, Boelkestraße 21
Zimmer 41

Центральний Економіст і Експерт з
вартісних паперів УНРади

»JEDNIST«

Erzeugungs- und Handelsgenossenschaft
mit Einteilhaftung
Regensburg, Ganghofer-Siedlung

Director
Ukrainian Gymnasium
Secondary School
at Regensburg

Bayerische Vereinsbank München

Zweigstelle Max-Weberplatz
Konto Nr. 472064

des **Ukrainischen Nationalrates**

Sanitär- und Charitas-Dienst
in Deutschland
Zweigstelle in Regensb

IWAN SSTOROSCHUK
REGENSBURG
 BOELKESTR. 22/41

INSERATEN-ZEITUNG
DONAU
 (13a) **REGENSBURG**
 OBERMONSTERSTRASSE 7
 TELEFON 3438

✚ UKR. ORTHODOX CHURCH-COMMUNITY
✚ UKR. ORTHODOXE KIRCHENGEMEINDE
IN REGENSBURG

THE ASSOCIATION OF THE UKRAINIAN
POLITICAL PRISONERS Regensburg
 Verein der ukrainischen politisch
 Verfolgten Regensburg

Sanitär- und Charitas-Dienst
 beim Apostolischen Visitator
 der griechisch-katholischen Kirche
 in Deutschland
 Zweigstelle in Regensburg

Управа філії
в
Регенсбурзі

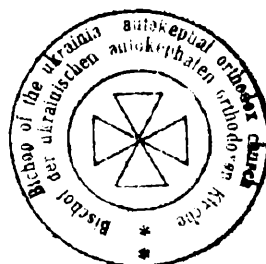

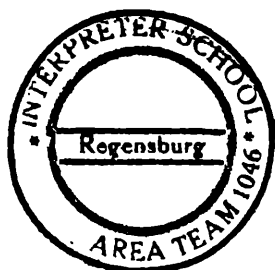
Johann Sstorozuk
 Frauendorfer Str. 13
 Regensburg

„ЄДИНІСТЬ“
 Виробничо-Торговельна Кооператива
 з відповідальністю ларма
 в Регенсбурзі

UKRAINIAN YMCA/YWCA
EXECUTIVE COMMITTEE
REGENSBURG
 GANGHOFERSIEDLUNG

UKRAINIAN CHOIR
UKRAINISCHER CHOR
„SURMA“

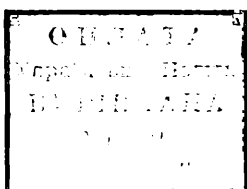
**Ukrainian Technical
Husbandry Institute
Regensburg
Ganghofer Siedlung
Paul Heyenstr. 2**

**Mychajlo Boreckyj
Regensburg
Ganghofersiedlung Bl. 7/163**

**METROPOLIT
ANDREJ SCHEPTYCKYJ
UKRAINISCHE VOLKSSCHULE
in REGENSBURG
Ganghofersiedlung
Block V/133.**

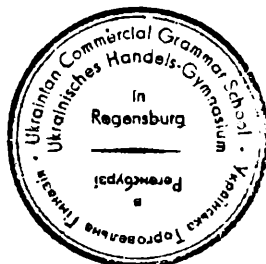
**Санітарно-Харитативна Служба
в Німеччині
Станція в Регенсбурзі**

**Українська Торговельна Гімназія
в Регенсбурзі**

**Ukrainian Commercial School
in Regensburg**

**Verlagsgesellschaft
"UKRAINISCHES WORT"
Regensburg-Ganghofersiedlung**

**УКРАЇНЬКА НАРОДНА ШКОЛА
імені Митрополита
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО
в Регенсбурзі**

Servitium Sanitatis et Charitatis
in Germania
Filia in Ratisbona.

ВІДПОВІДАЮЧА СЛУЖБА
«УКРАЇНСЬКЕ СТОБО»
Перевозка — Осна

Lagerverwaltung Ganghofersiedlung
Eigene Selbstverwaltung
Regensburg, Brentanostraße 22

(13a) Regensburg-Ganghofersiedlung
Germany US-Zone

Schriftsteller

Wsewolod Chwoyla

Regensburg
Augsburgerstraße 11a
(bei Johann Muth)

Ukrainian District Representation
Inter-Camp Coordination Agency
at Regensburg.

Zentral-Ekonomat u. Expedition
der Wertpapiere des UNRates
(13a) Regensburg-Ganghofersiedlung
Germany US-Zone

Українська Народня Школа
в РЕГЕНСБУРГІ

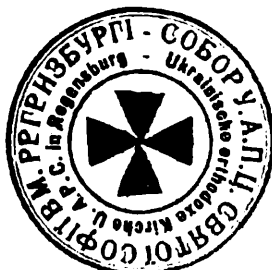
Ukrainian | Ukrainische
Elementary School | Volksschule
in Regensburg

Dr. Andriyenko
curator bei

Ukrainia Orthodox Church
U.A.P.C. Regensburg
Ukrainisch-Griechisch-Orthodoxe Kirche
U.A.P.C. Regensburg

Versorgung Abteilung
der Vereinigten Werkstätten
in Ganghofersiedlung bei UNRRA
Team 1046

P.O.I.R.O. CAMP POLICE
GANGHOFER SIEDLUNG
REGENSBURG

Українське Технічно - Виробниче Інститут
Germany REGENSBURG US-Zone

Виконання: проф. Ігор Стебельський

ПОКАЖЧИК ПРИЗВИЩ

(В покажчику не подано прізвищ, що подані в колонках на стор. 60, 264 — 270, 340, 582 та прізвищ на стор. 21 — 25 і зірка означає знімок)

Адріанович, Юліан 208
Айзенгауер, Двайт 46,47
Алексевич, А. 492
Алексєєвич, І. 448
Амбросій, влади́ка 85
Анастасієвський, М. 455
Андрієвський, Віктор д-р 422, 524, 526, 531*, 620
Андрухович, Є. 235, 238
Андрушенко, Уляна 400*, 400, 423
Андрушків, Осип 364
Андрушко, Роман 567-569, 570*
Антоняк, А. 400*, 402
Антоняк, Степанія 249
Ануй, Жан 489, 490, 491
Арендт, Ганна 444
Арндт, спорт 362, 367, 372*, 375*
Аркас, М. 446, 484
Арон, Реймо 444
Артимович, Антін 64, 115, 122, 127, 129, 130, 158*, 167*, 169*, 175*, 184, 300, 305, 306*, 318, 340, 408, 410, 411, 434, 435, 438*, 508, 535, 607, 635*
Артимович, Г. 469
Артимович, Степанія 395
Ачесон, Дін 46
Ашбрук, Джон М., конгресмен, Огайо, 46

Бабій, Михайло 448, 449, 454*, 611
Бабій, Олесь 272
Бабул, С. 455
Баб'юк, Зенон 268, 568
Баб'юк, Оксана 568
Баб'юк, Теодор 140, 141*, 635*
Багрянний, Іван 100, 180, 272, 440, 442
Базалицький 172
Базар, Антін 60, 63
Базарко, Іван 16, 17, 63, 130, 168*
Балей, Петро 15, 16, 131, 168*, 179, 272, 402, 447, 510, 535, 545, 548
Баляс 453*
Бамбер, Клявс 210, 211*
Бандера, Степан 441
Бандінеллі, Р. 516
Барабаш, п-і 474
Баран, Н. 63
Бараник, О. 299
Баранецький, Я. 476
Барановський, спортовець 357

Барвінський, Василь 470, 471
Барвінський, Іван 476
Бариляк, Тома о. 208, 209*
Баришка, Женья 302
Барнич, Ярослав 495*
Барр, К.М. 127, 128, 174*
Бартків, Галя 275*, 400, 480, 482, 578
Бартків, Осип 361, 364, 480, 482
Басараб, Ольга 303, 320, 399, 402, 415-418, 616
Басенко 612
Баслядинський, Мирослав 298, 383
Баторфальве, 140, 141*
Баторфальве, спорт, 362
Баторфальве, Ярослава 364, 371
Бачинська, Блянка 394
Бачинський, Леонід 325
Бачинський, спортовець, Байройт 357
Бедрило, Іван 64, 425
Бейден-Пауел, Р. 324
Бенацький, Ральф 492
Бендина, Марія 393, 480
Бенеш, Роман 662
Бенеш, Ярослав о. 207*
Бенцаль, Микола 485
Берегулька, Станислав 17, 60
Бережницький, Олександр 61, 302
Бермес, Пилип 591
Бетговен 394, 398, 469
Бетель, льорд 80
Беттер, Герман о. 203
Бзовий, Борис 363
Бистрий, Володимир 279*
Бистряків, Олекса 250, 448, 449, 611
Бігус, Мирос., Богдан 435, 508, 574
Бігус, Петро 60, 133, 434
Білас, Катерина 301*
Білас, Р. 301*
Білейчук, Михайло 342
Білий, Дмитро 60, 289, 382, 383, 386
Білінський, Мирон 215, 250, 448, 449, 452*, 454*, 455, 519, 520
Білозор, Ольга 476
Білоскірка, 466*
Білостоцький, Тиміш 60, 299, 301*, 338, 389, 390, 391
Білоус, Анна 241, 306*, 311*, 338-340, 394, 395, 397, 400, 400*, 423
Білоус, Володимир 240, 248, 253*, 257*

- Білоус, Ліда 279*
 Білоус, Олекса 474, 481, 482
 Біляк, Марія 395, 396
 Біляшевич, Юрій 474
 Блавацький, Володимир 9, 16, 132, 136-138, 161, 182, 270, 299, 330, 401, 408, 447-451, 455, 482, 485-487, 489-495*, 545, 556, 574, 590, 607-609
 Благута, 357
 Блеквуд, С. Е., норса 174*
 Блекмур, дирек. ІРО 162, 478*
 Блонарович, Лев 364
 Боборів, Володимир 384
 Богатирчук, Федір 363
 Боголюбов, Є. 363
 Богун, Л. 51, 73, 74
 Боднар, Володимир 240, 241
 Боднар, Ірина 466*
 Боднарук, Євген 168
 Боднарчук, Василь 562*
 Божик, Володимир 15, 42, 136, 182, 447, 456, 474, 477, 574, 607, 612
 Божок, Григорій 509
 Бойко, В. 145*
 Бойко, Михайло 14, 16-18*, 58, 62-64, 75*, 201, 210, 214*, 298, 300, 310, 310*, 319, 331, 334, 338, 340, 391, 424, 425, 582, 618
 Бойкович, Андрій 269, 271, 277*, 557, 601
 Бойцун, Анна 299, 418
 Бойцун, Роман 362, 378*, 435
 Бойчук, Дарія 410, 415, 423
 Бойчук, о. Іван 203
 Бойчук, Осип 66, 332, 338
 Борачок, Северин 448-453*, 455, 635*
 Борецький, Михайло 40, 508, 512
 Борзаківська, Маргарита 482, 497*
 Боринюк, Ліда 364
 Борисов, А. 414
 Боровська, 415
 Бородайко, д-р 63
 Борщ, П. 399
 Ботвінник, шахіст 368
 Ботнійчук, 495
 Бразінскас, Ю. 184
 Бризгун, Константин 426, 470, 524, 525, 527
 Бризгун, Людмила 264, 271, 306, 338, 397, 406, 411, 423, 469, 596, 598, 606
 Бризгун, Оксана 274*, 341, 394, 398, 469, 580
 Бризгун, Олександра 271, 299, 303, 338, 340, 470, 527, 601
 Брикович, Володимира 402, 423
 Брикович, Роман 167*, 171*, 217*
 Бріджес, М. 151
 Бугель, Андрій 279*, 567-569, 570*
 Будурович, Іван 554, 579, 599
 Буката, Тарас 524
 Буката, Ярослав 524
 Булавицький, О. 455
 Бунаків, Маргарита 469
 Буншлер, Павло 492, 495
 Бунько, Мирон 279*
 Буревій, Оксана 396
 Бурик, Ніна 509
 Бухбергер, Михайло, нім. архієпископ 204, 205*, 211, 212, 221
 Буряківець, Юрій 446
 Буткевич, 299
 Бутович, М. 455
 Бучацька, Марія 353
 Бучацька, Олена 299, 353, 371, 389, 527
 Бучацький, Юрій 284, 299, 350, 354, 357, 358*, 360, 361
 Бучкевічус, 353
 Бучко, Іван, архієпископ, 64, 161, 206, 213, 214*, 216*, 226, 235, 247, 390, 409, 416, 621
 Вавдило, Михайло 149
 Вайлд, Оскар 509
 Ванчицька, Олена 394
 Ванчицький, Тарас 210, 338-340
 Варвара, Володимир 495
 Василенко, Ростислав 488, 497*
 Василів, 294*, 296*
 Василькевич, Зенон 387, 480, 482
 Васюк, 524
 Ватковський, спортсмен 364, 369
 Вашик, Р. 455
 Вашенко, А. 397
 Вашенко, Василь 149
 Вашенко, Григорій 343, 446
 Ващук, Степанія 241, 248
 Великий, Й. 383
 Величко, Володимир 246, 361, 591
 Величко, Володимира 311, 311*, 338, 411 412
 Величко, Микола 41, 77, 168*, 182, 217*, 229, 257*, 263, 263*, 265, 268, 271, 273, 394, 433*, 554, 556, 557, 566, 569, 571-573, 578, 597-599, 602, 603, 616, 635*
 Величко, Роман 569
 Величковський, Б. 210
 Велта, лотишка — спорт 353, 364
 Велш, 547
 Венгринович, І. 395, 411
 Венгринович, Модест 354, 371, 382, 386*
 Венгринович, Тося 353
 Вергун, о. Петро 202, 205

Верес, Роман 338
 Верніке, Отто 489, 490
 Верхняк, Володимир 382, 383
 Вєтухів, Василь 293*, 395
 Винник, Марія 415
 Винник, Роман 361, 371
 Витні, Чарлс 174*
 Витвицький, Василь 451, 455
 Вишневецький, Йоахим 435, 438*
 Вишневський, М. 210, 383
 Вишня, Остап 512
 Віговська, 395
 Віжевська, О. 398, 399, 470
 Вікул, Оксана 398, 474, 482, 484*
 Віллер, Чарлс Є., дир. УНРРА 174*, 317, 320, 588, 589
 Вілсон, полк. 330, 330*
 Віршук, Володимир 356*, 361, 375*, 480
 Віршук, Марія 229, 280*, 470
 Вітман, Й. 14
 Вітязі, 113
 Вітязь, Борис 561, 562*
 Владюк, Петро 481, 482, 495
 Власов, А., ген. 32, 45
 Власовський, Іван 219, 220, 227
 Вовчак, 466*
 Вовчик, Л. 482
 Вовчок, Марко 401, 512
 Вовчук, Іван 446, 573
 Воганка, 367
 Воевідка, Ярослав 163
 Войтечко, Любомира 274*
 Володимир, (Малець), єпископ УАПЦ 213, 220, 222*, 223, 265, 422
 Володко, Наталя 414
 Волосянський, Теофан 469, 474, 482, 484*
 Волошин, Михайло 401
 Воляник, М. 415
 Волянський, Іван 11, 279*
 Вороний, Микола 398
 Воррен, Джордж 83
 Вояковський, о. Николай 205, 209*, 213, 245, 431
 Вулф, Берtrand 46, 47

 Гавсбург, кн. Йосиф 391
 Гавльо, В. 383
 Гавриленко, Володимир 221, 223, 446, 447, 471, 481, 482, 484*, 617
 Гавриленко, Емілія 446, 471, 474, 481, 482, 484*, 617
 Гаврилів, о. Константин 49, 60
 Гаврилко, Василь 328
 Гаврилюк, Е. 415
 Гадземан, 283*
 Гай, В. 512

 Гайдай, О. 167, 168
 Гайдукевич, о. Євстахій 49, 206-215, 217*, 218*, 245, 304-306*, 308, 402, 410, 411, 422, 425, 428, 508
 Галан, Володимир 64
 Галів, Микола 342, 383, 386
 Галляш, Ф. 455, 477
 Галюк, 635
 Ганкевич, Лев 73
 Ганківська, Анна 396
 Ганушевський, о. Богдан 16, 17, 18*, 31, 33-35, 38, 39, 41, 49, 54, 60, 65, 73, 75*-79, 85 158*, 204, 205, 209, 229, 239, 247, 263, 287 302-305, 308, 318, 480, 616
 Ганушевський, Тарас 50, 304, 338, 525
 Гарасим, Володимир 359, 365, 367, 372*, 379*, 380*
 Гарасим, Юрій 476
 Гарасевич, 388
 Гарашенко, о. Іван 227
 Гвоздецький, Юрій 319, 338, 523, 525
 Гемінгвей, 272
 Гехт, о. Іван, єпископ 211
 Гікс, поручник 480
 Гільц, Карл 14, 15, 27*, 119, 120, 122-125, 128, 138, 139, 151, 152, 154, 156, 157, 159, 164-166, 177*, 178*, 320, 336
 Гірняк, Йосип 136, 270, 408, 448, 485, 556
 Гірняк, Никифор 328
 Гладкий, Василь 274*, 307*, 309*
 Гладкий, Яро 50, 302, 308, 324, 325
 Глінка, Антін 64, 159-161, 408, 445, 525*
 Глібов, Л. 512
 Гнат, о. Дмитро 49, 207*, 208, 241, 244
 Гнатик, В. 357
 Гнатишин-Петришин, Анна 297
 Гнатушко, О. 419
 Гнатюк, поручник 51
 Гнідь, 635*
 Гніздовський, Яків 245, 250, 448, 449, 451, 455, 461
 Гобсон, 38
 Гоголь, Микола 487, 488
 Голод, С. 129, 168
 Голойда, Дарія 396
 Голуб, Марія 54, 133, 134, 167*, 213, 214* 240, 241, 253*, 257*, 395, 397, 402, 400, 400*, 407, 407*, 409, 410, 411, 420, 428, 433*
 Голубничий, Всеволод 442
 Гомзяк, Яків 167*, 542, 549*
 Гоппе, 538
 Горак, Степан 557
 Горбай, О. 133
 Гординський, Святослав 518, 520

Горленко, Ніна 401, 486, 488, 492, 494, 496*
 Горн, Лідія 476
 Горняткевич, 495
 Городецький, Ілля 11, 16, 34, 39, 41, 44, 52, 58, 59, 61, 62, 77, 201, 210, 211, 215, 227, 239, 263, 302, 410, 432, 433, 508, 509
 Городиловська, 524
 Городиловський, Юрій 354, 364, 374, 524
 Городовенко, Нестор (Нестор) 136, 468*, 474, 574, 607, 612
 Горохов, М. 471
 Горошко, о. Михайло 215
 Горський, І. 365, 366, 379*, 380*
 Гофман, Ігор 272, 569, 570*
 Гоцій, М. 455
 Гошовський, Микола 357, 362
 Грановський, О. 458
 Грешко, 371
 Григоренко, Г. 482
 Григоренко, Юрій 474, 481, 482
 Григорій, архієпископ 220, 224, 225*
 Гриневич, Катря 409, 417
 Грицин, Володимир 12, 15, 285
 Громенко, ком. УПА 182, 266
 Груда, Олександр 311
 Грушкевич, п-ні 271
 Губчак, О. 417
 Гузар, Іванна 394
 Гук, Ірина 394, 397, 400, 400*, 402, 407, 407*, 423
 Гулак-Артемівський, С. 249, 446, 474
 Гуменна, Докія 272
 Гуменюк, Варвара 233, 398, 411, 412, 412*, 415, 423
 Гуменюк, Михайло 60, 241, 257*
 Гуменюк, Ярослав 383
 Гурко, Євген 338, 481, 483, 599
 Гурко, Іван 127, 487
 Гурко, Люба 274*, 399, 401
 Гурко, о. Теофіл 205, 207, 207*, 208, 209*, 240, 241, 244, 427
 Гуцуляк, 415
 Гавліч, о. Володимир ЧСВВ 203
 Галан, Володимир 159
 Гамула, Михайло 476
 Ганггофер, Людвиг 623
 Гардецька, Кекилія 396, 408
 Гжицький, Володимир 510
 Гной, Роман 466*
 Гной, Юліян 313, 315*, 554
 Голембівський, Іван 133, 168*, 171*, 210, 257*, 268, 392*, 567, 573
 Голубев, ген. 85
 Голдоні, К. 448

Гранат, Емілія 480, 482, 482*, 483*, 492, 498*
 Гранат, Олекса 474, 480, 482, 498*
 Гренджа-Донський, Василь 509
 Гуляй, о. Константин 208
 Давидович, Ярослав 457, 458, 496*
 Даглес, Вілліам О. 46
 Данилишин, В. Н. 245
 Данилишин, Ярослав 384
 Данилевський, о. Константин 224, 225*, 427
 Данилко, Олександр 492, 498*
 Данилович, Іван 67, 133, 171*, 635*
 Данилович, Любов 241, 410-414*
 Данилович, Марія 209, 241, 399, 400, 400*, 411, 412, 423
 Данилович-Кизик, О. 274*
 Данилович, С. 413, 414*, 466*
 Данський, Д. 272
 Дачишин, Євген 390
 Дейвісон, Р. 80, 110, 111
 Дейнека, Олександр 383
 Дейчаківський, Володимир 61
 Дейчаківський, Микола 359, 365-367, 379*, 380*
 Демиденко, Ілля 296*, 557, 571, 573, 580, 600
 Демчишин, Богдан 274*
 Денисенко, Григорій 43, 293*, 295*
 Дереш, о. Микола 16, 34, 49, 66, 77, 205, 207*, 208, 209*, 217*, 263, 332, 422, 424, 598
 Дереш, Тетяна 274*
 Дереш, Лідія 384
 Дереш, д-р 543, 550*
 Державин, Володимир 447
 Джіованеллі фон, Ерна 471
 Джовнс, поруч. 587, 589
 Джулинський, о. Павло 49, 205, 207*, 208, 209*, 217*, 276*, 278*, 422, 430, 580*, 599, 602, 605, 617
 Дзиндра, Михайло 448, 449, 455
 Дзядига, Я. 382, 383
 Димінський, Роман 44, 620
 Дицьо, Юрій 361
 Дичківна, Євдокія 401, 486, 488, 492, 494, 495*
 Дідушак, 362
 Дікенс, Чарлс 272
 Дітель, полк. 434, 435
 Дмитренко, Іван 480, 482
 Дмитренко, Михайло 404, 455
 Доберчак, Галя 313, 314, 466*
 Доберчак, Емілія 302, 303, 338, 397, 421*
 Доберчак, Роман 241, 275*, 319, 338

Добровольська, Олімпія 270
 Добрянська, Марія 411
 Добрянський, Анатолій 383
 Добрянський, Андрій 448, 449
 Довбуш, 283*
 Довгаль, Спиридон 44, 181, 432, 501, 502, 573
 Долуд, Дмитро 51, 52
 Доманицький, Віктор 43, 66, 182, 287, 293*, 295*
 Доманчук, Антін 301*, 310
 Домашевська, Леся 279*
 Домбровська, Лідія 393
 Домбровська, Ольга 399, 400, 402, 469, 471
 Домбровський, Роман 338
 Доміціян, цісар 625
 Домонтович, Віктор 450*, 512
 Донцов, Дмитро 450*
 Донцова, Марія 396
 Допко, Марія 311*
 Дорош, Євген 359, 362, 367, 371
 Дорош, Стефанія 364, 371
 Дорошенко, Дмитро 395
 Драбатий, Іван 295*
 Драган, Юрій 398
 Драгоманив, Світозор 60, 296*, 398, 573
 Драгоманова, П. 477
 Драгоманив-Демиденко, Людмила 143*, 421, 423, 572, 573
 Дражевська, д-р 396
 Дрималик, Зенон 167*, 542
 Дрогомирецький, М. 391
 Дуб, Микола 523, 524
 Дублянський, Анатолій, архієписк. 221, 223, 227
 Дуда, Михайло 457
 Дудка, Богдан 297
 Дудко, Федір 609
 Дудун, Оксана 311*
 Думик, Микола 279*
 Дурбак, Іван 11, 133, 138, 183, 447, 453*, 457, 502, 503
 Дурбак, Марія 400*, 423
 Дурбак, о. Савин 208, 209*, 211, 226, 422
 Дурбак, Тарас 338
 Дурдело, Михайло 567, 600
 Дучимінська, Оксана 182
 Душинський, 367
 Дядько, о. Микола 49, 60, 509
 Дячишин, о. Петро 64, 206, 215

Едвардс, дир. IPO 105, 175*
 Езоп, 562
 Елліот, Марк Р. 45, 47
 Епстейн, Юлій 45, 46

Ергарт, урядовець IPO 589
 Еренбург, Ілля 107
 Ефер, Е. 512

Євтушенко, Михайло 167, 434, 435, 438*, 441

Жарська, Д. 415
 Жарський, Едвард 385, 512
 Жидяк, Осип 354, 364
 Жовнірович, Іван 246, 296*, 313, 361, 524, 526, 528*
 Жук, Єлисавета 395, 396
 Жук, Марія 65
 Жук, О. 140, 143*
 Жук, Степан 361
 Журба, Галина 182, 421, 423
 Журко, Анна 394

Забіла, Наталя 234, 509
 Завадович, Роман 245, 247, 509
 Завальняк, Михайло 524
 Задорожний, Іван 476
 Зайцев, М. 293*
 Зайців, Павло 182
 Закалужний, Володимир 359, 363, 365-367, 372*, 373*, 375*, 379*, 380*, 621
 Залевська, 446
 Залеська, С. 399
 Залізко, Андрій 168*
 Залуцький, Роман 300
 Зарицький, Володимир 569, 570*
 Зарицький, Гіларій 435, 438*, 542, 548*
 Зарицький, спорт. 367, 375*
 Захарків, В. 65, 69, 512, 635
 Захарчук-Генгалло, Катруся 178*, 466*
 Зацухний, Микола 426, 432, 508
 Заяць, Володимир 64, 121, 122, 127, 246, 264, 336*, 338-340, 351
 Заяць, Володислав 568-570*
 Зеленой, Александер 369, 527
 Зельська, Іванна 411-414*, 526, 527, 530*
 Зельський, Іван 61
 Земгальс, Альфред 303, 305, 318, 320, 332
 Земгальс, 151, 152
 Землян, Юрій 509
 Зеневич, Стефанія 417
 Зеров, Микола 272
 Зірніс, 391
 Злочинський, Константин 623
 Змага, 415
 Зозуля, Яків 43, 66
 Зуй, Іван 149

Іваненко, Михайло 54, 123, 175*, 217*, 303*, 305*, 306*, 308, 309, 314, 316, 318, 320,

- 325, 326, 330-332*, 336, 338, 339, 398, 447, 464*, 470, 474, 477, 607, 620, 627
Іванець, о. Петро 49, 60, 208, 215, 427
Іваник, о., 626
Іваницька-Синенька, Іванна 476
Іваницька, 285*
Іваницький, Борис, проф. 41, 66, 287, 293*
Іваницький, Б. 285*
Іванців, Іван 50, 73, 523
Івашків, Є. 383
Іващенко, Г. 393
Івченко, Людмила 394-396
Ільків, Михайло 290, 383
Ільяшенко, Микола 382, 383
Індра, Ліда 353
- Кавиль, М. 510
Кавка, Володимира 18*, 364, 398, 399, 400, 402, 423, 480, 482
Кавка, Марія 480, 482, 494
Кавка, Микола (Мамай) 4, 14, 16-18*, 50, 65, 170*, 247, 250, 285*, 304, 319, 333, 338-340, 355*, 469, 480-482
Кавка, Микола 17, 42, 65, 448, 474, 480-482, 482*, 488, 490, 492, 494, 498*
Кадиляк, Володимир 537
Казанівська, Дарія 384
Казанівська, Степанія 241, 257*, 314, 316, 338
Кальба, С. Я. 62
Камат, спорт. 367, 372*
Каміонка, Володимир 351, 361, 371
Каплистий, Макар 295*
Капустинський, Олександр 569, 570*
Капшученко, Петро 200, 220, 438, 448, 449, 455, 463*, 474, 481, 482
Караван, Вікторія 241
Караван, Люба (Коломиєць) 400, 580, 599, 622
Караван, Осип 60, 134, 168*, 184
Караман, Михайло 383
Карапінка, Ілля 168*, 184, 434, 438*
Карпій, Іван 383
Карпів, П. 272
Карпова, Галина 272, 278*, 402, 557, 572, 580, 601
Карп'як, Володимир 494, 496*, 609
Карп'як-Бенцаль, Олена 450*, 492, 497*
Картер, полк. 547
Касіян, Микола 359, 362, 363, 367, 372*, 373*, 375*, 379*, 380*
Катрій, о. Юліан 16, 33, 34, 38, 39, 41, 43, 75*, 76, 203-205, 239, 263, 274*
Кацуляк, Варвара 143*, 397, 407, 411, 423
- Качала, Олена 414*
Качмарська, Катерина 410
Качуровський, Ігор 450*
Кашубинська, Ірина 402, 423
Кашубинська, Олена 209
Кашубинська, Степанія 407, 423
Кашубинський, о. Іван 49, 207-209*, 217*, 422
Кашенко, А. 512
Кашинець, Іван 495
Квірк, (Quirke), 174*
Кейван, Іван 455
Кейс, генер. 28, 151, 175*, 403
Кемпбел, полк. 162, 326*, 327, 478*
Кері, Сара Комфорт 174*
Керкуш, Анна 311*
Керницький, Іван 268
Кржисецький, 164
Кизик, Іван 524, 532*
Кисілевська, Олена 396, 399, 400, 446
Кисілевська, Тетяна 340, 410-412
Китастих, Григорій 42, 136, 182, 249, 400, 401, 447, 456, 474, 574, 607, 612
Китастих, Петро 267, 401, 464*, 580
Кізіма, Оксана 393, 394, 482
Кіпель, Вітаут 582
Кірш, росіян. 320
Кіт, В. 495
Клей, ген., 105
Клемме, Марвін 13, 84
Клен, Юрій 272, 446, 601
Клех, В. 489, 491, 492, 495
Клим, Галя 476
Климовський, Ярослав 402, 494
Климчук, 357
Кліш, Володимир 16, 34, 35, 41, 50, 53-55, 58, 60, 75*, 77, 78, 127, 129, 131, 138, 166*, 167*, 178*, 239, 245, 263, 294, 421, 422, 425, 426, 481, 508, 574
Клюковська, Галина 268
Клюковська, Юлія 398, 401, 402, 470
Кльодель, Поль 487
Кметь, Анастасія 411, 418
Книш, Апольонія 338, 415
Книш, Володимир 168, 338
Кобаса, Іван 63
Кобилянська, Ольга 401
Кобзар, Володимир 164, 182, 359, 362, 365, 367, 373*, 378*
Кобзар, Люба 578
Кобзар, Ольга 364
Коваленко, диякон 63
Коваленко, Людмила 399, 446, 485, 486
Коваль, Василь 361
Коваль, Володимир 459

Коваль, М. 382
 Коваль, Омелян 382, 386*, 432
 Ковальська, Стефанія 417
 Ковальчук, І. 393
 Когут, Василь 130, 635*
 Кодиляк, 283*
 Козак, Альфред 60, 63
 Козак, Едвард 250, 451, 455
 Козак, Ірина 419
 Козак, Л. 300, 301*, 391
 Козловський, Олексій 221, 432, 433
 Козьолковська, Євгенія 410
 Козьолковський, Франц 63, 425
 Кокодинська, Олена 163, 223, 399, 400, 401, 401*, 402, 406, 418, 447, 456, 464*, 466*, 471, 474, 477
 Кокодинський, Лев 11, 434, 435, 438*, 451, 508
 Колесса, Микола 398, 402
 Колодяжний, Роман 241
 Колпак, 31
 Колініченко, Микола 495
 Комарецький, Сергій 217*, 287, 293*, 425
 Комаринський, Володимир 54, 133, 406
 Комаринський, Григорій 294*, 383, 387, 622, 626
 Комаринський, Сидір 338-340
 Комаринський, Ярослав 383
 Комарницький, Євген 274*
 Кониський, О. 402
 Коновалець, Євген 401, 418, 457, 471, 473*
 Константин, єпископ 85
 Корбутяк, Дмитро 231, 510
 Кордуба, Антоніна 400, 400*, 423
 Коржанівський, Петро 149
 Коренець, Ганка 316
 Корибут, Юрій 486
 Королик, Володимир 488, 490, 496*
 Корсунь, В. 425
 Корчинський, Володимир 362, 471, 619
 Корчинський, Зенон 67, 151, 167*, 168*, 182, 184, 306*, 307*, 319, 321, 321*, 338, 361, 619
 Корчинський, інж. 619
 Корчинська, Євгенія 397, 400
 Косач, Богдан 249
 Косач, Тамара 143*, 399, 402, 463*, 480, 617
 Косач, Юрій 446, 451, 457, 462, 485-489, 509, 510, 512, 617
 Косач-Борисова, Ізидора 395
 Косач-Кривинюк, Ольга 395
 Косенко, композитор 476
 Косик, Володимир 11, 279*, 569, 570*
 Костенко, Ліна 580
 Костецький, Ігор 447, 450*, 455, 482, 501, 510
 Костинюк, Ірина 229, 338-340, 399, 400, 470, 471, 474
 Костинюк, Микола 65, 240, 253*, 171*, 635*
 Костишин, Ярослав 480, 482
 Котик, д-р 635*
 Котис, Мирослав, проф. 264, 276*-279*, 557, 568, 579, 600
 Котис, Мирослав 387, 388
 Котлярський, 342
 Коффі́н, Вілліам Слоун 45, 47, 48
 Коц, 63
 Кохановський, Зенон 388
 Коханюк, 362, 367, 372*, 373*
 Кошиць, Олександр 401, 402
 Кравців, Богдан 215, 332*, 333, 447, 450*, 451, 457, 461, 462, 512
 Кравців, Гоко 329*, 461
 Кравців, Неоніля 340, 461
 Кравчишин, І. 365, 378*, 379*
 Кравчук, Іван 383
 Кравчук, Надія 233, 235, 236*
 Крамар, Рената 455
 Красівська, Степанія 413
 Красник, Іван 163, 365
 Крахно, Євген 476
 Кривулич, Володимир 34
 Крикевич, Євстахій 297, 363
 Крилов, 562
 Кричевський, Василь 455
 Крохмалюк, Дарія 398
 Крочак, Теодор 113, 170*, 181, 432, 435, 438*, 535, 548*, 550*, 586*
 Крук, Григор 306*, 455, 611
 Крук-Мелодія, Богдан 433*
 Крупницька, Анна 311*
 Крупницька, Соня 311*
 Крушельницька, Л. 411
 Кудрик, Борис 249
 Кужіль, Ярослав 303, 310, 310*, 338-340
 Куземський, Іван 382, 383, 503
 Кузик, Лідія 413, 414*, 423
 Кузик, М. 466*
 Кузик, Остап 635*
 Кузьма, О. 51
 Кукурузова, М. 394, 469
 Куліш, Микола 136
 Кульчицька, Л. 495
 Кульчицька, О. 417
 Кульчицький, 495
 Купецкі, Юрек 361
 Купчинський, Роман 247, 328, 333, 450*
 Курбас, Лесь 136, 448
 Куриленко, П. 49, 65, 223, 394, 469, 474
 Курило, Євген 455, 496*

- Курп'як, Р. 481, 482, 482*
 Кутинський, Іван 543
 Кутний, Богдан 359, 362, 365-367, 372*, 373*, 379*
 Кухар, 283*
 Кух, Володимир 311
 Куцан, Богдан 359, 363, 365, 366, 380*
 Куць, Кузьма 364
 Кучер, Андрій 60, 448, 449
 Кучма, Анна 397*, 406, 449
 Кучмак, Мирон 298, 342, 343*, 344*, 618
 Кушель, 320
 Кушлик, о. Євген 49, 60
 Кушнір, Богдан 271, 471, 557, 580
 Кушнір, о. Василь 64, 157, 158*, 159, 215, 408, 474
 Кушнір, Йосип 140, 141*
 Кушнір, Квітослава М. 11, 440, 622, 624
 Кушнір, Олена 135, 231, 296*, 573
 Кушнір, Омелян 11, 12, 17, 26, 124, 130, 133, 135, 167*, 168*, 170*, 229, 230, 338, 340, 407, 407*, 435, 437, 438*, 445, 501, 516, 523, 557, 567, 600
 Кушнір, Ярослава 278*, 413, 414*

 Лаба, о. Василь 211
 Лаврин, Микола 362, 364, 371
 Лазаревич, Мирослава 309, 480, 482
 Ландстріт, дир. УНРРА 116, 173*, 176*
 Лапінський, Іван 480, 482
 Лапунько, 415
 Лашенко, Галина 396, 416
 Лашенко, проф. 416
 Лебедь, Микола 510
 Левитський, Олексій 492, 494, 496*
 Левицька, Віра 401, 450*, 490, 494, 496*
 Левицький, Борис 442
 Левицький, Євген 488, 492, 494, 496*
 Левицький, Северин (Сірій Лев) 320, 323, 324, 331, 336*
 Леник, Володимир 616
 Леонтович, М. 398, 399, 401, 402
 Лепкий, Богдан 398, 399, 512
 Лиман, Леонід 44, 77, 394, 447, 460, 492, 494, 501
 Липський, о. Богдан 182, 209*, 210
 Липківський, Василь, митроп. 220
 Лис, Микола 591
 Лиса, М. 415
 Лисенко, Микола 398, 401, 402, 446, 448, 470, 474, 477
 Лисяк, Олег 492
 Лисяк, Павло 62
 Лисько, Зиновій 230, 280*, 282*, 470
 Литвиненко, Наталя 495
 Литвиненко, Олекса 390
 Литвиненко, С. 215, 455
 Лівницький, Андрій 518
 Лінчевський, 416
 Лісевич, Михайло 482
 Лісодід, Федь 112
 Ліст 476
 Ліщинський, Петро 279*
 Лобур, Ілля 149
 Ловель, Р. 83
 Лодинський, Володимир 354, 355*, 361
 Лодинський, Тома 361, 620
 Лозинський, о. Богдан 49, 60, 207*, 208, 209*, 425, 427
 Лозинська, Віра 279*
 Лозинський, Григор 133, 338
 Лозинський, Тома 279*
 Ломакіна, Марія 495
 Лончина, Оріся 394
 Лопатинський, Ярослав 400
 Луговий, о. Валеріян 208
 Лузгіна, 480
 Лукавська, Е. 406
 Лукомський, Євген 294*, 482, 483*
 Лупань, Осип 211, 447, 466*
 Лупань, 466*
 Лусін, Борис 318
 Лушик, Степан 304, 331, 332, 448-451, 452*, 453*, 455, 611
 Луцишин, Мирон 61
 Луцька, Оксана 410, 415
 Лучків, Василь 268
 Лушпинський, Тарас 364
 Любинський, Богдан 302, 303
 Любинський, Лев 60, 338
 Любка, Володимир 16, 17, 301*, 310, 341*
 Любка, Михайло 466*
 Любка, Надія 311*
 Любка, Юлія 466*
 Любчак, Ірина 50, 300, 303, 305, 306*, 338, 339, 391
 Любчак, Осип 51, 54, 58, 59, 77, 178*, 184, 217*, 306*, 422, 424, 425, 451, 508, 523-526
 Людвиг II, бавар. король 343
 Люкст, сов. полк. 105, 109, 110
 Люс, Клер Бут, конгресменка в США 81
 Лютак, Степан 362, 365-367, 372*, 380*
 Лявзер, п-і 288
 Лянг, Едвард 162, 478*
 Лятуринська, Оксана 398
 Ля Фонтен, 562

 Мазепа, Ісаак 76
 Мазурак, Осип 382

Майстренко, Іван 44, 76, 442
 Мак, Петро 495
 Макар, Станислав 34, 77
 Макаренко, Андрій, член Директорії 221, 224, 425
 Макаренко, Петро 271, 276*-278*, 306*, 579, 601
 Макогін, Марійка 580
 Макогон, Іванна 241, 410, 411
 Максимець, Василь 338
 Максимович, Борис 455, 476, 477
 Максимович (Бонко), Вероніка 476
 Максимчук, Іван 44, 51, 60, 87, 102, 110, 127, 129, 169*, 181, 184, 217*, 246, 441
 Максим'юк, Богдан 383
 Маланчук, о. Володимир 203
 Маланюк, Євген 182, 276*, 277*, 447, 450*, 459, 554, 562, 579, 600, 603, 604
 Маланяк, Богдан 15, 17, 18*, 120, 313, 325, 328, 562*, 610
 Маланяк, сен. 361
 Маланяк, Ольга 411, 412, 412*
 Маланяк, Слава 282*, 313, 321, 335*
 Малецький, Мстислав 488, 490, 493*, 495
 Малиновська, М. 400*
 Малинович, Марія 413, 414*
 Малинич, 63
 Малюк, Іван 308, 338, 438*, 542
 Малюк, (Савин), Ляля 580
 Малюца, Антін 42, 324, 338, 389, 448-453*, 455, 519
 Малюца, Оксана 482
 Манастирський, Іван 12
 Мандзенко, Анна 402, 423
 Мандзенко, Йосип 434, 435, 437, 438*
 Мандзенко, Кость 168*, 184, 434, 435, 438*, 542, 550*
 Манойло, Арсен 221
 Мар, сотн. УПА 433*, 634*
 Марден, О. 512
 Маринович, Роман 328, 391
 Маркевич, 283*
 Маркевич, Ростислав 359, 362, 365-367
 Марків, 415
 Марков, 152
 Марковська (Патерин), Ляля 578, 622, 623
 Марковська, Марія 400, 402
 Марковський, Микола 12, 14, 15, 44, 87, 166, 170*, 432, 478
 Маркусь, Василь 440
 Маркусь, Михайло 573
 Маркусь, Ольга 249
 Мартинович, Богдан 16, 34, 39, 41, 67-69, 75*, 77, 127, 167*, 263, 425
 Мартинюк, Іван 184
 Марунчак, М. 432
 Марусин, о. Мирослав 213
 Марусин, Михайлина 233, 237*
 Марченко, СУМ 342
 Марченко (Сесь), Ніна 596, 600
 Масна, Д. 482
 Масний, Омелян 382, 386*
 Масник, Григорій 297, 298, 303, 338, 356*, 357, 361, 362
 Масник, Ігор 17, 272, 579, 581
 Масник, Ольга 307*, 311, 311*, 319, 338, 411, 412, 412*, 423
 Маселко, о.Володимир 49, 207-209*
 Матвієнко, Константин 283*
 Матвієнко, Марія 400
 Матіяш, Василь 469, 471, 474, 475*, 480
 Матулко, 415
 Машик, Юрій 272
 Мацькевич, 151
 Меги́к, Петро 455
 Медведчук, Іван 359, 362, 363, 365-367, 372*, 375*, 379*, 380*, 621
 Медвідь, В. 425
 Меденко, П. 512
 Мелешко, Матвій 14, 16, 34, 41, 65, 75*, 77, 263, 271, 298, 308, 309*, 354, 361, 432, 447, 480, 482, 580, 621
 Мелінська, З. 296*
 Мельник, Андрій 441
 Мельник, Антін 626
 Мельник, Богдан 297, 338
 Мельник, Бронислава 233, 236*
 Мельник, Володимир 339, 492, 498*
 Мельник, Зиновій 383, 387
 Мельник, Іванна 406
 Мельникович (Рихтицька), Дарія 347*, 578
 Менжега, Марко 133
 Мигаль, Михайло 272, 608
 Мигаль, Тетяна 241, 623
 Миколенко (Байда), Петро 182, 266, 433*, 435
 Микулик, 283*
 Мирошніченко, П. 481, 482
 Мисевич, Іванна 240, 253*
 Мисевич, Люба 311, 311*, 341
 Миськів, Павлина 415
 Мисько (Яхторович), Рома 17, 18*, 578, 597, 604
 Мікльош, "Ясьо" 357, 359, 365, 379*, 380*
 Мірчук, Іван 446
 Міськевич, Володимир 480, 482
 Мішук, Міля 279*
 Многогрішний, Дам'ян 517
 Молодецький, Володимир 583
 Момотюк, Іванна 241, 299, 389, 390, 392*

Моннет, Ж-Р. 325, 330
 Моралевич, п-і 524
 Мороз, А. 635*
 Мороз, Богдан 383
 Мороз, І. 635*
 Мороз, інж. 635*
 Мороз, Михайло 42, 182, 433*, 448-455*, 611
 Мороз, Стефанія 410, 411, 415
 Морозова, Людмила 455
 Мосора, Дада 311
 Мстислав (Ст. Скрипник), митропол. 219
 Мудрик, Володимира 279*
 Мудрик, Ніна 328
 Мудрий, Василь 51, 52, 61, 158*, 161-163, 395, 443, 455
 Мула, Ілля 121, 127, 130, 133, 167*-170*, 303, 319, 338, 574
 Мурський, Лев 427, 524, 532*
 Мусоргський, Модест 446
 Мухин, Богдан 612
 Муць, Олесь 357, 359, 362
 М'якуш, Петро 310
 М'ялковський, Володимир 265, 303, 314*, 325, 581, 610

Нагірна, Оксана 249
 Нагірна, Стефанія 11, 15, 16, 18*, 54, 58, 140, 145*, 168*, 176*, 233, 246, 393, 395-399, 400, 400*, 403, 403*, 406, 406*, 408, 410-412*, 421, 423, 446, 510
 Нагірний, Микола 246, 299, 389, 390, 392*, 527
 Назаревич, о. Андрій 208
 Назаренко, Григорій 474
 Назарко, о. Іриней ЧСВВ 206
 Наконечний, Михайло 17, 303, 338
 Нанасси, інж. 635*
 Нанасси, Ірина 229, 230, 280*, 282*, 398, 399, 400, 402, 456, 470, 471, 476, 477
 Нарбут, Юрій 517
 Настюк, 362
 Небожук, Анна 279*, 327*
 Небола, І. 168*
 Неганів, Б. 271, 325, 326*, 581, 582, 610
 Неганів, Ляля 578
 Неділко, М. 455
 Недільська, Надія 415
 Недільська, Ольга 414
 Недільський, д-р 524
 Непом'ящий, Іван 480
 Несторович, Соня 233
 Нечипорук, В. 299
 Нечитайло, Зіна 474, 480, 482

Нечитайло, Тихон 474, 480, 482
 Нешади́менко, А. 283*, 398, 470
 Нижанківський, Богдан 249, 510
 Нижник-Винників, Іванна 455
 Николай, рос. кат. єпископ 225
 Ніговський, Ілля 221
 Нілсен, Оле 99, 101-109
 Німілович, Ольга 423, 526
 Нішценко, К. 221
 Новаківська, Галина 586
 Новаківська, Євгенія 17, 18*, 364, 371
 Новаківська, І. 246
 Новаківський, Сидір 300, 359, 362, 363, 375*, 391
 Новина, П. 510
 Новицький, Євген 129
 Новосад, 429
 Ноя, 391, 391*

Обозненко, 517
 Огієнко, Іляріон митроп. 65, 220
 Одрач, Федір 446
 Окопний, Іван 342
 Олексюк 574
 Оленич, Мик. 303, 308, 310, 326*, 338, 432
 Оленчук, Богдан 599
 Олесь, О. 416
 Олійник, Дмитро 149, 591
 Олійник, Ольга 423
 Олійник, Ярослав 274*
 Олішкевич, Юрій 383
 Ольга, княгиня 22, 248, 257, 412-418
 Омелюсік, Микола 172*, 434, 435
 Омелюсік, Тамара 524
 Омельченко Василь 12
 Онуфрієнко, Василь 442, 447, 459
 Оришкевич, Анна 399-402, 410, 423
 Оришкевич, Зузя 399, 402
 Оришкевич, Іван о. 49, 60, 134, 207*, 208, 209, 233, 234, 241, 422
 Оришкевич, Юрій 249
 Осаківська, М. 415
 Осередчук, Володимир 402
 Остап'юк, Євгенія 417
 Острроверха, ред. 635*
 Островський 620
 Осьмачка, Тодось 446, 510

Павликовська, Ірина 394-397, 404, 408, 411, 419, 420, 455, 458
 Павликовський, Юліан 163
 Павлишин, М. 301*, 390, 391
 Павлов, капітан 105, 109
 Павловська Ольга 396, 423
 Павлось, А. 455

- Павлушенко, Віра 423
Павлушков, Микола 342
Павлюк, Микола 12
Паздрій, Богдан 373, 488, 490, 492-495*
Паїк, Володимир 129, 167*, 230
Паковський, д-р 621
Паланицький, Микола 480, 482
Паливода, Іван 42
Палладій, архієпископ 220
Панченко, О. 181, 398, 470, 512
Панчук, Богдан 61, 162
Паньків, Іван 447
Папара, Леонід 448, 449, 452*, 453*, 455
Парфанович, Софія (О. Несич) 395, 396, 399, 410, 411, 446
Паславський, В. 128, 129, 167*, 178*, 184
Пастернак, Богдан 495
Пастушак, Богдан 569, 570*
Патерсон, міністер війни США 81
Пачовський, Йосафат 241, 271, 471, 568, 580
Пашківський, Теофіль 274*, 275*, 340, 557, 568, 570, 579, 599
Пашак, Б. 354, 364, 374*
Пашак, Ю. 354, 364
Пекарчук, Петро, полк. 435
Пеленська, Ольга 423
Пеленський, Дем'ян 339, 635*
Пелліх, Володимир о. 49, 60
Переяславець, Валентина 456, 476, 477
Пестрак, Михайло 168*, 184, 241
Петлюра, Симон 418, 457, 471, 473*, 518
Петриченко, проф. 296*
Петришин, М. 386, 387
Петришин, Павло 626
Петришин, Петро о. 208
Петрів, Всеволод 438
Петрів, Віктор 385
Пиріг, М. о. 390, 620
Писарева, Юлія 414
Підгайна, Анна 397
Підгайний, Богдан 435, 438*, 512
Підгайний, Володимир 241
Пій XII 202, 225, 361
Плешкан 635*
Плешкевич, Марія 402, 466*
Плешкевич, Омелян 42, 136, 162, 211, 224, 249, 402, 447, 450*, 456, 467*, 471, 474, 477, 607
Плітас, Зоя 51, 393, 395, 397, 403*, 403, 423, 524, 525*, 529*
Плітас, Олександр 51, 66, 67, 72, 422, 424, 523, 523-526, 529, 534*
Плювак, Іван 354, 361, 364, 374*
Побігуший, Євген 543
Повалячек, Володимир 480, 482
Повалячек, Іван 42, 65, 68, 229, 230, 280*, 282*, 398-400, 402, 469-472, 474, 480-482
Повалячек, С. 400*, 402, 423
Подолянко, Марія 579
Покотило, Осип 383
Покора, Степан 342
Полатайко, Іван 68, 279*, 567, 569, 570*
Полетіка, Михайл 541, 588
Полікарп, митрополит 219
Полтава, Леонід 44, 77, 394, 446, 447, 460, 501
Полуботок, П. 541
Понеділок, М. 490
Попель, В. о. 209, 623
Попель, Іван 271, 272, 557, 576, 577, 579, 607
Попель, Софія 474
Попель, Стефан 363
Попович, Катря 311*
Попович, П. 384
Порендовська, Ольга 167*-169*
Поспішіль, Яромір 15, 26*, 33-42, 48, 50, 52, 65, 67, 76, 78, 85, 119, 120, 287, 288
Постоловська, М. 400, 400*, 402
Приймак, Володимир 16, 17, 33, 34, 50, 75*, 77, 302-309*, 311, 312, 319, 324, 338
Приймак, Мирослава 398, 399, 400, 402, 423
Припхан, Орест 364, 371, 374*
Припхан, Роман 17, 18*, 133, 297-299, 354, 362-364, 374*, 389
Присяжнюк, 635*
Приходько, А. 402
Приходько, Віктор 51, 501
Приходько, Євген, д-р 138, 167*, 246
Приходько, Є. 474, 482
Приходько, Константин 382, 386*
Приходько, Микола 483*
Приходько, Тетяна 524
Процак, Лукиян 383
Процик 564
Проців, Соня 248
Процінський, В. 300, 391
Проць, Семен 570*
Прус, Петро 495
Пуччіні 446
Пфроммер, Віоля 119, 165, 176*, 247, 403, 406, 408
Пчілка, Олена 398, 412, 415
Пшоняк, Іван 297, 299, 339, 389
Пюрко, Богдан 136, 457, 607
Равич, Микола 524
Равш, О. 402
Рав'юк, Іван 149
Радванський, Анатоль 494, 497*

Радзімовська, Валентина 385
 Радиш, М. 455
 Райхман, д-р 83
 Рак, Дора 394, 396
 Ребет, Дарія 396, 419
 Реднянко, Галина 570, 570*
 Рейнарович, Лев 476
 Рихтицький, Любомир 301*, 342, 344
 Ришавий, Лев 598
 Рівний, Олександр 274*
 Ровдич, 635*
 Роджерс, В. С. 53
 Рожанська, В. 232, 233
 Роздольський, Данило 249
 Ройде Макс Марія 456
 Роляник, Р. 247, 509
 Романенко, Микола 480, 482
 Романенко, Ніна 480, 482
 Романовська, Ірина 398, 399, 411, 601
 Романовський, Володимир 534*, 615
 Романюк, Леонід 395
 Романюк, Марія 413
 Росович, В. 512
 Росоха, Степан 487
 Рошко, Степан 41, 285*, 382, 386*
 Рубінгер, Лев 426
 Руда, Анна 423
 Рудавський, 476
 Рудакевич, Т. 63, 425
 Руданський, С. 512, 562
 Рузвелт, Франклін 45-47, 84, 116
 Рукс, дир. УНРРА 105
 Руснак, Ірина 17, 18, 283*, 397, 399, 400, 400*, 402, 410, 421*, 423
 Руснак, Мирон 17, 18, 59, 123, 125, 178*, 285*, 294*, 355*, 387, 478*, 547, 587, 588, 628*
 Руснак, Орест 455, 476, 477
 Рясний, Іван 149

 Сабат, Марія 417
 Саварин, Ніль єпископ 64
 Савка, Богдан 359, 365, 367, 372*, 379*, 380*
 Савка, Дарія 398, 470
 Савин, Борис 568, 570*, 581
 Савицька, 391
 Савицький, Роман 182, 476
 Савчак, Роман 364
 Савченко, Наталя 398, 402, 410-412, 417, 423
 Савчин, Михайло 51, 61, 124, 133, 257*, 481, 635*
 Савчин, Олександра 303
 Савчук, Зенон 480, 482
 Савчук, Константин 268
 Саган, Марта 415, 416
 Сасвич, Іванна 338
 Сасвич, Роман 338-340
 Сальків, Петро 342
 Самойлович, Борис 476
 Самотулка, О. 415
 Самотулка, Теодосій 324
 Самофал, Анна 400, 400*, 402, 407*, 423
 Самусь, П. 511
 Самутін, Петро 434
 Самчук, Улас 272, 442, 450*, 451, 512
 Сартр, Ж. П. 487
 Сахно, д-р 416
 Свириденко, Дем'ян 241
 Світич, А. 495
 Світуха, Микола 341*
 Седі, міс. 247, 320, 406
 Селезнів, Олекса 363
 Семененко, Г. 301*, 391
 Семйонов, білорус 305
 Семків, Петро 134, 168*, 184
 Сендешський, Станислав 438*
 Серафим, митрополит 203, 220
 Сербин, Мирослав 11
 Сербин, Ярослав 14, 16, 18*, 64, 117, 123, 127, 129, 130, 138, 163, 164, 167*-169*, 178*, 180-182, 184, 213, 214*, 217*, 245, 265, 300, 338, 361, 365, 369, 392*, 407, 407*, 455, 456, 478*, 481, 494, 499, 535, 545, 548, 550*, 569, 607, 609, 616
 Сердюк, Василь 434, 435, 439*, 451, 498*
 Сердюк, Людмила 451, 453*, 498*
 Середа, Андрій 517
 Середа, Ольга 423
 Сесь, Памфіл 614, 615*, 616
 Симоненко, Василь 580
 Синенький, О. 425, 524, 532*
 Синявський, Б. 274*
 Синявська, Ніна 397, 410, 411, 423
 Сироїл, Степанія 410
 Сиротинська, Софія 415
 Сиротинський, Мирон 42
 Ситник, Михайло 446
 Сімонек, чех — тренер 366
 Сірий, 63
 Січинський, Денис 400
 Скіра, Іван 550*
 Сковорода, 462, 577
 Скоропадський, Павло 63, 435, 436, 517, 616
 Скремета, Омелян 466*, 471
 Скрипченко, Кляра 476
 Скрут, Марія 410, 418
 Скрутень, Й. о. 211
 Слабий, Володимир о. 203

Слободян, Володимир 274*, 325, 341*
 Слободян, Станислав 241
 Словіцький, Зенон 279*
 Смеречинська, Анастасія 50, 239, 240, 242, 247, 248, 253*, 302, 304, 312, 313, 316, 324, 338, 397, 423
 Сміт, Джулія 174*-176*, 303, 406, 408, 502
 Сміт, А. Ля Монт 53
 Смовський, Кость 435
 Смолій, Іван 509
 Смолинська, Анна 406
 Смук, Роман 162, 163
 Смулка, Володимир о. 207*-209
 Смулка, Олена 233, 236*
 Снігур, 65
 Снігурович, Михайло 301*, 391
 Солженіцин, Олександр 46
 Соловій, Мелетій о. ЧСВВ 49, 63, 203
 Соляник-Ліщинський, М. 274*
 Сольчаник, 466*
 Солтикевич, Ярослав 524, 635*
 Сомболь, 152
 Соробей Л. 415, 416
 Сосна, Олександр 124, 126, 133, 167*, 342
 Стадник, Йосип 485
 Сталін, Йосиф 32, 45, 48, 80, 84, 101, 111, 116, 163
 Станкевич 614
 Станкевич, Надія 233
 Стародуб, М. 407
 Старосольська, 455, 477
 Стасюк, „Со-Со” 361, 365, 367
 Стахів, Франка 402, 406
 Стаховський, Лев 474, 524, 525*, 607
 Стебельський, Богдан 455
 Стебельський, Ігор 663
 Стельмах, Зенон 383
 Степанюк, Ольга 410
 Степаняк, сотник 435
 Степова, Марія 488, 490, 497*
 Степовий, Юрій 181
 Стефаник, В. 510
 Стефанишин, А. 438*
 Стефанів, Гнат 433*, 620, 623, 636
 Стефанів, Наталія 233, 338, 399, 400
 Стефанович, Михайлина 448, 449, 455, 611
 Стефанович, Ольга 402, 423
 Стефанюк, Роман 126
 Стеценко, Кирило 249, 398, 400, 401, 446
 Стецишин, Олександр 241
 Стецишин, І. 407
 Стецура, Роман 477
 Стецюк, Квітка 394
 Стецюк, О. 280*, 282*, 635*
 Сторожук (Вознюк), Іван, 167*, 223, 434, 435, 438*, 441
 Строїч, Стефанія 411
 Струк, А. 313, 314
 Струк, Гена 580
 Струк, Микола 304, 306*, 324, 331
 Струтинська, д-р 59, 67
 Судомляк (Чубата), Оріся 590, 593
 Сумик, Євген 167*, 168*, 214*, 298
 Сумик, Юліян, 383
 Суха, М. 406, 407
 Сухар (Мельник), Марія 497*
 Сухар, Юліян 497*
 Тамм, Йозеф 477
 Танасович, 42
 Таранова, Клявдія 455, 476, 477
 Тараска, Антоні 119, 120, 122, 123, 128, 129, 164, 165, 177*, 178*
 Тарнавський, Остап 447
 Тарновецька, Ніна 399
 Тарнович-Бескид, Юліян 44, 54, 247, 433*, 502, 508, 509, 510, 634*
 Татарський, Василь, майор 435, 436
 Татарський, Петро 279*, 437, 569
 Татомир, Володимир 59
 Татух, М. 168*, 184
 Теліга, Олена 400, 420, 616
 Теодорович, І. архієпископ 512
 Теодорович, Пелагія 395, 397, 400, 423
 Теодорович, Юрій 41, 168*, 229, 239, 239*, 240, 244, 245, 248, 250, 252*, 253*, 338, 394, 422, 425, 508
 Теплий, Андрій 488, 497*
 Тепляков, 84
 Терлеська, Уляна 417
 Терен-Юськів, Теодор 471, 476
 Терешкун, Валентина 419
 Тершаковець, Андрій 61, 167*, 246, 319, 338, 340
 Тимків, Лев о. 213
 Тимошенко, Леонтій 448, 449, 452*, 453*, 455
 Тимчук, Люба 494
 Тимчук, Микола 133, 149, 167*, 168*, 184
 Тимчук, Роман 400, 450*, 481, 482, 482*, 483, 485, 486, 488, 490-495*
 Тихий, нотар 133
 Тишук, 388
 Ткачук, Василь 626
 Тобілевич, Іван 492, 494
 Товпаш, І. 357
 Тома, 446
 Томко, 362
 Трембка, 283*

- Тромса, Дмитро, 16, 33, 34, 38, 45, 48, 53,
74-77, 75*, 204, 220, 221, 227, 239, 263
- Трофимовська, Олена 396
- Труман, Гаррі 47, 111
- Трутенко, В. ген. 223
- Трутенко, Всеволод 361, 363
- Трутенко, Ігор 363
- Туз, 495
- Туровський, 495
- Туник, 135
- Турчин, Зіновія 274*
- Турчин, Петро 338
- Турчин, Теодор 173*, 217*, 241, 276*, 278*,
635*
- Турянський, Є. 311
- Удовиченко, 145*
- Українка, Леся 136, 272, 399, 400, 409, 411,
412-418, 471, 512, 572
- Урбан 635*
- Урбан-Стерчо, І. 341*
- Утриско, Євген 341, 383
- Утриско, Мирон 11, 14, 16, 17, 124, 130,
133, 168*, 297, 299-301*, 317, 324, 327*,
338, 339, 363, 387-391*, 509
- Фаєвців, Іван 14, 17, 129, 167*-169*, 184,
214*, 217*
- Феденко, Панас 446
- Федишин, Василь 67, 151, 372*, 373*
- Федорів, Дмитро 279*, 570*
- Федорняк, Віктор 279*
- Федуник, о. Ярослав 49, 60
- Феник, Марія 311*
- Феник, Олександр 167*, 466*
- Фешак, Ярослав 570*
- Филипович, Євген 133
- Фіголь, Атанас 322
- Фітьо, Ольга 233, 338
- Флюнт, д-р 524, 526
- Фоменко, полк. НКВД 52, 53
- Фоурей, Л. 391
- Франко, Іван 136, 272, 415, 481, 510, 512,
577, 615, 616
- Фур, Іван 17, 382, 383, 503
- Футала, Василь 129, 130, 167*, 180, 217*,
550*
- Футала, Лев (старшина УПА — Лагідний)
266
- Хабурський, Богдан 490, 492, 493*, 498*
- Хаджай, Роман 361
- Халіїв, Іван 476
- Харлампов, д-р 524
- Хархаліс, Ярослава 415, 416
- Хвильовий, Микола 448, 512
- Хиляк, Микола 524
- Хмельницький, Богдан 437, 517, 579
- Ходань, Стах 359, 365, 367, 372*, 379, 380*
- Холєвчук, Марія 466*
- Хорват, 283*
- Хоролєць, Михайло 383
- Хотинецький, Аїталь 466*
- Хрептовський, Ахіль 373*
- Хронов'ят, М. 439
- Хрущ, Африкан 183, 535
- Цвик, Ольга 414
- Цегелик, М. 495
- Целевич, Уляна 394, 396
- Ценько, О. 74
- Цісарук, М. 395, 466*
- Цісарук, Ярема 247
- Цісик, Володимир 476
- Цімс, спорт. 365
- Цох, спорт. 361
- Чайківська, Михайлина 394
- Чайківський, Андрій 510, 512
- Чалмерс, Джеймс 516
- Чаплинський, 362
- Чарнецький, спорт. 367
- Чепак, д-р 524
- Чепіль, Володимир 494, 497*
- Червінські, Стефан 318, 320
- Черкасенко, С. 512
- Черник, Ольга 400, 423
- Черник, Федір 330
- Черниш, Євгенія 399, 400
- Черниш, Єлисавета 338, 471
- Черняхівська, Інна 229, 230, 280*, 282*, 398,
399, 400, 423, 463, 470, 471, 474, 477, 482
- Черчіль, Вінстон 45, 46, 84
- Чехівська, Олена 396
- Чипчар, 371
- Чобич, Микола 17, 359, 361, 362
- Чорний, інж. 391
- Чорнобицький, Станіслав 371, 383
- Чуб, Д. 512
- Чубатий, 557
- Чубатий, Володимир 274*
- Чубатий, Микола 509
- Чубатий, Роман 133, 171*, 438*
- Чубатий, Тарас 591, 592
- Чубко, 357
- Чудинів-Богун, В. 221, 385
- Чумак, 296*
- Чурма, Василь 363
- Шабельський, Іван 295*

- Шандрук, Павло 32, 45, 446
 Шапіро, ІРО 478*
 Шапка, 357
 Шараневич, Омелян о. 33, 49, 65, 66, 203-211*, 227, 331, 425, 426, 465*, 525, 620
 Шараневич, Дада 279
 Шараневич, Марта 249
 Шашаровська-Чепіль, Єлисавета 401, 450*, 488, 491, 493*, 494, 496*
 Шашаровська, Юлія 494
 Шашаровський, Володимир 488, 494, 495*
 Шевельов, Юрій (Шевчук Григорій, Шерех Юрій) 485-488
 Шевченко, Семен 133, 135, 457, 474, 612
 Шевченко, Тарас 13, 234, 245, 266, 267, 272, 398, 399, 402, 413-418, 448, 471, 473, 511, 512, 517, 519, 522, 572, 604, 615, 617
 Шевчик, Роман 435, 438*
 Шевчук, Мирослава 418 \
 Шевчук, Володимир о. 49, 221, 222*, 223, 240, 242, 244, 254*, 422, 573, 617
 Шекспір, 489
 Шептицький, Андрей, митроп. 13, 65, 210, 212, 244, 245, 247, 248, 250, 251, 260, 262, 321, 333, 471, 519
 Шеремета, Ольга 414
 Шимкович, Антін 241, 255*
 Шимановська, 415
 Шиприкевич, М. 415
 Шиян, 482
 Шірер, Ллойд 46
 Шопен, 476
 Шостак, 471, 483*
 Шпаківська, Віра 395, 396, 410, 411
 Шпилька, Богдан 339
 Шпилька, Пантелеймон о. 49, 205, 207-209*, 241, 242, 244, 253*, 304, 305*, 362, 422, 433*, 528, 634*
 Шрамченко, Леонтій 43, 66, 293*, 294*
 Шрамченко, лейтенант чорн. фльоти, 328, 329*
 Шрамченко, М. 455
 Штайнбек, 537, 538
 Штайнер, Ольга 419
 Штендера, М. 414*
 Штравс 607
 Штурман, 114, 536
 Шуберт, 398, 446
 Шуган, Євстахія 232, 233, 236*
 Шудрак, П. 406
 Шулежко, Павло 385
 Шульга, В. 510
 Шульц, Маргарита 570, 570*
 Шуман, 398, 476, 477
 Шуплат, І. 416
 Шухевич, Ірина 455
 Шухевич, Роман 64
 Шухевич, Степан 64, 246, 636
 Щербина, Н. 77
 Щудлюк, Орест 268
 Юнайтис, 305, 307*, 318
 Юнге, дир. УНРРА 143*
 Юрків, Іван 570*
 Юрків, Юліан 323, 338
 Юсип, Андрій 363, 371
 Юськів, Т. 455
 Яблоків, Віктор 364
 Яворський, Богдан 146*
 Яворський, К. 512
 Яворський, Франц 231, 241
 Яким, Ірина 410, 414
 Якимчук, Роман 364
 Яковкевич, Борис о. 222*, 223, 422, 602, 617
 Яковкевич, Тит о. 213, 213*, 222*, 223, 422
 Якубовська, Стефанія, 338
 Якубовський, Олександр 338, 524, 525
 Янда, д-р і пані 458
 Янів, Володимир 300, 333
 Янківський, Зенон 382, 386*
 Яремко, Михайло 310
 Яримович, Клим 133, 168*, 171*
 Яримович, Марія 233, 240, 242, 247, 253*, 423
 Яримович, Юрій 240, 242, 244, 248, 249, 253*, 299, 304, 308-310*, 313, 331, 338, 341*, 470
 Яримович, Я. 477
 Ярکو, (Почтар), Людмила 11, 16-18*, 263, 275*, 553, 558*, 576, 599, 604
 Ярославська, Дарія 396
 Ярошевич, Володимир 44
 Яцик, Петро 17, 18*
 Яцкевич, Марія 233
 Яцюк, Анатоль 383

ЗМІСТ

Резюме в англійській, німецькій і французькій мовах	5
Передмова	11
Із хроніки Комітету колишніх мешканців Регенсбургу	13
Торговельні взаємини Києва з Регенсбургом	21
Привіти — полк. Яромір Поспішіль, дир. Карль Гільц	26

Частина перша **УКРАЇНЬКА ЕМІГРАЦІЯ В НІМЕЧЧИНІ** **ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ**

о. Богдан Ганушевський	Над Синім Дунаєм	31
Дмитро І. Тромса	Український Громадський Комітет в м. Регенсбурзі	76
Скиталець	Репатріація	80
Федь Лісодід	''Дісплейсд Персонс'', на скитальській мові доля переслідуваних	112
Ярослав Сербин	Українська оселя Ганггоферзідльонг у Регенсбурзі 1945-1948	117
Петро Бaley	Доповнення до історії табору	179

Частина друга **ЖИТТЯ В ОСЕЛІ**

Церква

Михайло Бойко	Церковне життя українців у Регенсбурзі в 1940 роках	201
---------------	--	-----

Шкільництво

Омелян Кушнір	Шкільництво в оселі: його розвиток і праця	229
Євгенія Шуган	Український дитячий садок на оселі	232
Анастасія Смеречинська	Українська народна школа ім. Митрополита Андрея Шептицького	239
Людмила Ярکو-Почтар	Українська гімназія у Регенсбурзі	263
	Український Технічно-Господарський Інститут	286
Михайло Ільків	Шістдесятріччя Української Національної Політехніки	290

Молодіжні організації

Мирон Утриско	Праця відділу молоді в оселі	297
Володимир Приймак	Історія українського Пласту в Регенсбурзі	302
Мирон Утриско	Діяльність пластового сеньйорату в оселі . .	338
Михайло Білейчук	Осередок СУМ в Регенсбурзі	342
Юрій Габданк-Бучацький	Організоване дозвілля, спортове і тіловиховне життя на оселі Ганггоферзідлунг	350
Сидір Новаківський	Український спорт у Регенсбурзі	361
Микола Касіян	Тридцять п'ять років тому (5:1)	365
Мирон Утриско	З хроніки спортивного життя в оселі	369
	Студентство УТГІ після 2-ої світової війни	381
Мирон Утриско	Студентська Корпорація "Чорноморе"	387
Мирон Утриско	З діяльності української ІМКА	389

Суспільногромадські й політичні організації

Стефанія Нагірна	Праця українського жіноцтва в Регенсбурзі — в оселі й області	393
Марія Голуб	Делегатура ОУЖ в Регенсбурзі	420
Михайло Бойко	Санітарно-Харитативна Служба	424
	Короткий огляд діяльності Ліги Українських Політичних В'язнів філії в Регенсбурзі	432
Лев Кокодинський	Українські ветеранські комбатантські організації	434
Слава М. Кушнір	Політичне життя в оселі Ганггофер	440

Культурно-мистецьке життя

Омелян Кушнір	Короткий огляд культурно-мистецького життя в оселі	445
Оксана Бризгун-Соколик	Музичне життя у таборі	469
Микола Кавка	Театральне життя в оселі 1945-1947	480
Роман Тимчук	Театр — Ансамбль Українських Акторів (А.У.А.) під мистецьким проводом В. Блавацького	485

Видавнича діяльність і преса

Омелян Кушнір	Преса оселі	501
Лев Кокодинський	Видавнича діяльність у таборі	508
Омелян Кушнір	Таборові поштові марки	516

Медична опіка

Омелян Кушнір	Медично-санітарна служба	523
Іванна Зельська	Вишкіл і праця	526

Безпека оселі

Теодор Крочак	Таборова поліція	535
---------------	------------------------	-----

Частина третя СПОГАДИ

Людмила Ярکو-Почтар	З юних літ у Регенсбурзі	553
Борис Вітязь	Нагадались роки... ..	561
Іван Полатайко	У тридцятишосту річницю 8-А класи	567
Ілля Демиденко	З минулого	571
Людмила Ярکو-Почтар	Світлій пам'яті о. проф. Івана Попеля, (1897-1978)	576
Дарія Рихтицька	''На з'їзд''	578
Вітаут Кіпель	Привітання колишнього учня регенсбурзької гімназії	582
Володимир Молодецький	Моя перша зустріч з Регенсбургом	583
Мирон Руснак	Таборовий скринінг	587
Орися Чубата-Судомляк	Дещо про торгівлю на оселі	590
Орися Чубата-Судомляк	Гусочка Рейзі	593
Ніна Сесь-Марченко	В'язанка споминів	596

ЕПІЛОГ

Михайло Бойко	Нема Січі.....	618
Квітослава М. Кушнір	Регенсбурзька оселя сьогодні.....	622
Світлини і документи		628
Показчик імен		664
Зміст		679
Листа жертводавців		682

Листа жертводавців

До появи цієї книжки фінансово причинились:

Меценати:

Чипчар Софія1,000
(у світлу пам'ять Мужа Михайла)

Михайло Чипчар 17.XI.1900-4.V.1972

Фундатори:

Кліш Володимир 500
Кушнір Омелян, Ярослава 500
Сербин Ярослав 500
Яхторович Роман, д-р, Романа (Мисько) .580

Добродії:

Бойко Михайло, Ірина 200
Бучацький Юрій 160
Іванців Мирослава, д-р 200
(у світлу пам'ять Мужа, д-ра Івана)
Кавка Микола, Володимира 220
Кушнір Квітослава М. 150
Левицький Євген, Віра 350
Лиман Леонід 200
Любка Володимир, Ореста 300
Почтар Людмила 240
Рошко Степан (св.п.) 150
Саяк Василь, д-р 150
Смеречинська Анастасія 190
Тарновецький Роман, Ніна 150
Тимчук Роман, Люба 241
Трач Михайло 206
Турчин Марія 210
Утриско Мирон, Галина 160
Федорів Іван, Марія 155
Флюнт Роман, д-р, Лідія 250
Холєвчук Марія 150
Чепіль Ліза, Володимир 150
Шуган Степан, Євстахія 205

Жертводавці:

Баб'юк Теодор 100
Береза Володимир, Ніна 100
Бігус Мирослав 100

Блавацька (Дичко) Євдокія 110
Борзаківська Маргарета 100
Гвоздецький Юрій, д-р 100
Городецький Ілля 125
Голуб Марія 120
Джулинський Орест 100
Доманчук Антін 100
Карапінка Юрій 100
о. д-р Катрій Юліян 100
Кизик Іван, д-р 100
Кіндрат Іван, д-р 100
Кобзар Ольга 125
Комарницька (Подолянко) Марія 100
Куземський Іван, Марія 100
Кушнір Тарас 137.25
Лозинський Григорій, д-р, Наталя 100
Мельникович Петро (св.п.) 100
Мочула (Кузик) Оля 125
Наконечний Михайло 100
Новаківський Сидір, Євгенія 100
Озарків Григорій, Катруся 100
Пачовський Йосафат 100
Плітас Зоя 100
Плювак Іван 100
Рихтицька Дарія 100
Руснак Мирон, Ірина 100
Сербин Мирослав, д-р 100
Сідлярчук Степан 105
Татарський Петро 100
Чипчар Ігор 100
О. Шараневич Еміліян 100
Яворський Осип, Анна 100
Архiep. Яковкевич Борис (св.п.) 100
Ярко Ганна 120
Яцик Петро 100

Передплатники:

Андерст Наталія 50
Баб'юк Зенон, Оксана 50
Базарко Іван, Наталія 50
Бакович Іван 50
Баран Михайло, Михайлина 50
Барилка Омелян, Марія 50
Баслядинський Мирон, Володимира 50
Берегулька Станислав 50
Білозір Михайло 50
Блишак Володимир 50
Блишак Іван 50
Блишак Стефанія 50
Боднар Володимир 55
Боднар (Гурко) Люба, Володимир, д-р... 50

Бойцун Роман, Анна	50	Лада Богдан	60
Будурович (Спас) Розалія	55	Левицька Ірина	50
Бугель Андрій	75	Левицький Лев	50
Букачевська (Федьків) Ярослава	50	Левицький Юрій	50
Бурак Володимир, Леонтина	60	Леськів Михайло, Софія	50
Бурій Яків, Анна	55	Ломацький Олесь, Юлія	50
Васьків Марія, Осип	50	Лукомський Степан, Євгенія	60
Величковський Кость	60	Лупань Осип	61
Винник Роман, Ірина	55	о. Любинський Лев, Анна	50
Вовчик Богдан	50	Малаховська Ольга	50
Вульчин Володимир	55	Малиновський Василь, д-р	50
о. митрат Ганушевський Богдан	50	Малюк Іван, Дарія	50
Гладкий Василь	50	Мартинович Рома	55
Горбай Володимир	50	Мацкевич Марія	50
Гошовський Микола	50	Машталір Іван	50
Грибик Василь	50	Мелешко Матвій, Таїса	50
Гук Степан	50	Меренюк Василь	50
Гной Юліан, д-р	50	Михайлів Г	50
Гула Олександра	50	Мороз Олег, Галина	50
Данилович Іван, Софія	70	Мусій Роман	60
Демиденко Ілля	50	Нагірна Стефанія	55
Дмитрів Володимир	75	Неліпа (Безпечна) Людмила	50
Архiep. Дублянський Анатолій	55	Новицький Святослав	50
Завадівська (Мартинець) Анна	50	Новосад Євген, д-р, Ірина	50
Задояна (Приходько) Маріянна	70	Овчаренко (Небожук) Анна	60
Закалужний Володимир	50	Ординець Теодор	80
Зацухний Микола, Ольга	50	Папіж Василь, Олена	50
Зельська Іванна	65	Петришин Олекса	50
Іваницька (Лозинська) Віра	50	Пілюк Ірина	50
Ільків Михайло	50	Припхан Роман, Іванна	55
Кавка Микола, Марія	75	Присяжнюк Ярема, Стефанія	50
Карп'як (Степова) Марія, бл.п	80	Процик Володимир, д-р, Надія	50
Касіян Микола, Марія	50	Роговська Любов-Марта	76
Климовський Ярослав	50	Романовський Володимир	50
Книш Володимир, бл.п., Аполонія	50	Савчин Володимир	50
Козак (Кобзар) Люба	55	Салюк Клявдія	55
Козак Зенон, Лідія	50	Сербин Катерина	50
Кокодинський Лев	50	Скремета Ірина, Еміль	50
Коломиєць (Караван) Люба	75	Сливка Ярослав, Тамара	50
Кордуба (Винник) Ангелина	50	Слободян Омелян, д-р	50
Корженівський Ярослав, Марія	75	Смолинський Богдан, Татяна	50
Королук (Макогін) Марія	70	Снігурович Михайло, д-р	51
Косоноцький Володимир, Зінаїда	50	Соколик (Бризгун) Оксана	50
Котис Юрій	50	Сосна Александер	50
Кравців Неоніля	50	Сохан (Фаєвців) Олена	50
Кравченюк Дарія	50	Стерчо (Урбан) Ірина	50
Крочак Теодор	50	Стацун-Кульчицька Зіновія	50
Крупа (Мисевич) Любомира	50	Стефанюк Роман, Клявдія	50
Кужіль Ярослав	50	Строкон М.	50
Кузик Микола	50	Судомляк (Чубата) Оріся	50
Кузів Т	50	Сумик Євген	50
Купльовський Роман, Параскевія	60	Сумик Юліан	50
Курилко Анна	55	Сявакко Мирослав, Олена	56
Курилко Любомир, д-р	50	Татарин Е. Анна	50
Кушнір Степан, Ольга	50	Терлецька (Момотюк) Іванна	80
Лаврин Микола, Надія	50	Токе (Савчин) Александра	76

Тромса Дмитро	50	Український Православний Культурний	
Турчин Теодор	65	Осередок ім. св. Володимира, Калгари ...	50
Устименко Іван	50	Посмертна збірка у світлу пам'ять	
Фур Іван, Стефанія	50	д-ра Константина Савчука	50
Футала Лев, Олена	50	Посмертна збірка у світлу пам'ять	
Хаджай Роман	75	Бориса Комарницького	60
Ценко Микола, д-р	50	34 особи з меншими жертвами	664
Черняхівська Інна	50	Мистці, що подарували свої мистецькі твори на	
Чобич Микола, Олеся	75	Видавничий Фонд:	
Чолган (Жовнірович) Лярисса	50	Мороз Михайло	олія
Шадур Адам	50	Стефанів Наталя	олія
Шарун (Заяць) Володимира	70	Цісарук-Конопада Галина	Ікона Богоматері
Шанта (Бризгун) Леся	55	Коломиєць Анатолій	аквареля
Шашаро вський Володимир	50	Коргун Михайло	олія
Ширай (Чудовська) Валентина	50	Малюца-Яцюк Мотря	трипільська ваза
Юрків Іван	67.70		

